

שבוע פרשת לך-לך

(18 - 24 Oktober 2026)

ז' - י"ג מרחשון ה'תשפ"ז

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

בְּכָל לְבַבְכֶּם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִמֶּנּוּ אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ, וְאַסַּפְתִּי דִגְגָךְ וְתִירֶשֶׁךְ וְיִצְהַרְךָ: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשִׂדְךָ לְבַהֲמֶיךָ, וְאָכְלָתָ וְשִׂבְעָתָ: הַשְׁמִירוּ לָכֶם בֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶּם, וְסִרְתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְחָרָה אַף יי בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשְׁמִימִים וְלֹא יִהְיֶה מִמֶּנּוּ וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וְאֲבַרְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם: וְשִׁמְתֶם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶּם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם: וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדָבָר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשִׁכְבְּךָ, וּבְקוּמְךָ: וְכִתַּבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לְתֶת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְׁמִימִים עַל הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כִּנְפֵי בְגֵדֵיהֶם לְדִרְתָּם, וְנָתַנּוּ עַל־צִיצִית הַכֹּנֶף פִּתִּיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרָאִיתֶם אוֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהִיִּיתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵהָיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן:

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקִּבֵּל עָלִי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָה לְרַעְדָּ בְּמִוֶּדֶ: מִצְוֹה לְהִתְפַּלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחְרִית כּוֹלֵל שִׁיעוּר תְּהִלִּים כְּפִי שְׁמִתְחַלֵּק לִימֵי הַחוּדוֹשׁ. יְהִי רָצוֹן מִלְפָּנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵינוּ אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיכְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹךְךָ: אֵךְ צְדִיקִים יִדְּרוּ לְשִׁמְךָ, וְיִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֶיךָ:

טוב להרגיל עצמו לומר... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחֲזַרְתָּ בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקימורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין:

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיכרך.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבַבְךָ, וּבְכָל נַפְשְׁךָ, וּבְכָל מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לְבַבְךָ: וְשָׁנַנְתָּם לְבִנְיָךְ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשִׁכְבְּךָ, וּבְקוּמְךָ: וְקִשְׁרְתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ: וְכִתַּבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שִׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתֵי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעָבְדוֹ,

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

מזמורי תהלים

קכה

א שִׁיר הַמַּעֲלֹת הַבְּמִתִּים בְּיַד כְּהֹנָסִים לֹא יִמּוּט לְעוֹלָם יֵשֶׁב: בִּירוּשָׁלַם הָרִים סָבִיב לָהּ וַיֵּי סָבִיב לְעַמּוֹ מַעֲתָה וְעַד־עוֹלָם: ג כִּי לֹא יָגוּחַ שָׁבַט הָרָשָׁע עַל גּוֹרֵל הַצַּדִּיקִים לְמַעַן לֹא־יִשְׁלַחוּ הַצַּדִּיקִים | בְּעוֹלָתָהּ יָדִיהֶם: ד הִיטִיבָהּ יִי לְטוֹבִים וְלִישָׁרִים בְּלִבּוֹתָם: ה וְהַמַּטִּים עֲקֻלָּלוֹתָם וְלִיכֶם יִי אֶת־פְּעָלֶי הָאֵוֹן שְׁלוֹם עַל־יִשְׂרָאֵל:

קכו

א שִׁיר הַמַּעֲלֹת בְּשׁוּב יִי אֶת־שִׁיבַת צִיּוֹן הֵינּוּ בְּחִלָּמִים: ב אֲזִי יִמְלֹא שְׁחֹק פִּינוּ וְלִשְׁוִנָנוּ רִנָּה אֲזִי יֹאמְרוּ בְּגוֹיִם הִגְדִּיל יִי לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ הֵינּוּ שְׂמִחִים: ד שׁוּבָה יִי אֶת־שְׁבִיתָנוּ כַּאֲפִיקִים בְּנִגְב: ה הִזְרַעִים בְּרַמְעָה בְּרִנָּה יִקְצְרוּ: ו הַלֹּךְ יִלְךְ | וּבִכָּה נִשָּׂא מִשָּׁד־הַזָּרַע בֹּא־יִבּוֹא בְּרִנָּה נִשָּׂא אֶלְמָתִיו:

סוף זמן קידוש לבנה:
יום ראשון בערב, י"ד מרחשון

אגרות קודש

ב"ה, כ"ז תשרי, תשט"ו
ברוקלין.

הו"ח אי"א נר"נ כר' מוה"ר שמואל שי

שלום וברכה!

נהניתי להודע מהרה"ח אי"א נר"נ עוסק בצ"צ מוה"ר יוחנן שי, גבאי דבית הכנסת לויבאוויטש בלויבאוויטש מאשר עבר לפני התיבה בימי רצון ימים הנוראים דשנה זו, וכבר ידוע מרז"ל כבד את ה' מהונך אל תקרי מהונך אלא מגרונך (רש"י משלי ג' ט"ו) ובזהר ח"ב צ"ג ע"א מהונך, מחינך וחודה דגונא, ויה"ר שהתפללות בתוך תפלות שאר ישראל יפעלו על כל השנה כולה הן בגשמיות והן ברוחניות.

כן נהניתי ממה שקיים כתוב הנ"ל כפשוטו מהונך ממונך ומסר הסכום לקופת צדקה אשר ע"פ הוראתי נמסר ללשכת חשין אחת המעלות הכי נעלות בצדקה, והשי"ת יברכו ואת זוגות שיחי בהמצטרך להם בגשמיות וברוחניות.

בברכה.

מפתח

אגרות קודש

עמודים: 3, 62, 33

לקוטי שיחות

לך לך, כרך כה, ג / 21
לך לך, כרך ל, א / 27

התוועדות

ש"פ לך לך ה'תשל"ב / 12

מאמר

ד"ה ויאמר ה' אל אברהם לך
לך ה'תשל"ח / 5

הוספות

לימוד יומי על פי תקנת רבותינו נשיאנו

חומש	תניא	היום יום	רמב"ם שלושה פרקים	רמב"ם פרק אחד	רמב"ם ספר המצוות
ראשון / 35	ראשון / 64	ראשון / 73	ראשון / 80	ראשון / 129	ראשון / 151
שני / 38	שני / 65	שני / 73	שני / 89	שני / 132	שני / 151
שלישי / 40	שלישי / 66	שלישי / 73	שלישי / 96	שלישי / 136	שלישי / 151
רביעי / 43	רביעי / 67	רביעי / 74	רביעי / 103	רביעי / 139	רביעי / 152
חמישי / 47	חמישי / 68	חמישי / 74	חמישי / 108	חמישי / 141	חמישי / 153
שישי / 50	שישי / 70	שישי / 74	שישי / 116	שישי / 144	שישי / 153
שבת קודש / 57	שבת קודש / 72	שבת קודש / 75	שבת קודש / 122	שבת קודש / 147	שבת קודש / 153

לימוד מחולק לפי ימים

משנה	גמרא	שולחן ערוך הרב
ראשון / 157	ראשון / 166	ראשון / 198
שני / 158	שני / 170	שני / 198
שלישי / 159	שלישי / 174	שלישי / 199
רביעי / 159	רביעי / 178	רביעי / 199
חמישי / 160	חמישי / 182	חמישי / 200
שישי / 162	שישי / 186	שישי / 200
שבת קודש / 163	שבת קודש / 190	שבת קודש / 200

שונות

ילקוט לוי יצחק על התורה / 33
נקודות בעניני גאולה ומשיח / 34
הלכה יומית לעיון ברמב"ם / 76
פרק נביאים וכתובים / 155
עין יעקב - מסכת שבת / 165
נקודה מעובדת משיחת קודש / 212
חומש לקריאה בציבור / 213
לוח זמנים / 222

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

אדמו"ר הזקן שולחן ערוך עם הערות וצינונים 197 / שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי' 198 / תורה אור / 201	אדמו"ר המהר"ש תורת שמואל תרל"ג / 205 אדמו"ר הרש"ב ספר המאמרים - המשך תער"ב 205 / אדמו"ר הרי"צ ספר המאמרים תרפ"ט / 207 לקוטי דיבורים / 207 ספר הזכרונות / 208 אגרות קודש / 211
אדמו"ר האמצעי תורת חיים / 203	אדמו"ר ה'צמח צדק' דרך מצוותיך / 204

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ויאמר ה' אל אברהם לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך
2 אל הארץ אשר אראך, וידוע¹ שיש בזה ב' פרושים. פירוש
3 הוזהר ופירוש הארץ². פרוש הא' - פירוש הוזהר. פירוש הארץ² יבואר
4 להלן בפרק ג' ששהליכה (דלך לך) היא מלמעלה למטה.
5 וכמבאר בתורה אור² ש'השם
6 אברהם הוא מורכב מאותיות אב
7 רם, אב = ספירת החכמה של עולם
8 האצילות הנקראת אב. רם = שורש
9 החכמה שלמעלה מאצילות שהוא רם
10 וגבוה. אברהם = חכמה כפי שנמצאת
11 בשרשה קודם שבאה לירי גילוי.
12 ובלשון הגאונים נקראת דרגה זו:
13 שכל הנעלם מכל רעיון
14 (=שכל הנמצא בהעלם, ואינו נתפס
15 בשום השגה ורעיון), נשוא
16 למעלה גם מבחינת חכמה.
17 כי חכמה (עם היותה ראשית
18 כל הכחות פנימיים) היא
19 בחינת גלוי. מה שאין פן
20 בדרגת אב רם הוא שכל
21 הנעלם מכל רעיון. וכמבאר
22 בהגהות ובאורי הצמח צדק
23 לתורה אור שם³ פרטי
24 הדרגות שבהן. ואמר ה' אל
25 אברהם לך לך מארצך גו'
26 שציא אורו הנעלם לגלוי
27 וימשך מלמעלה למטה עד
28 אל הארץ, מדרגה האחרונה (כארץ
29 שדורכים עליה), שהיא בחינת
30 מלכות המידה האחרונה שבספירות.
31 ומוסיף "אשר אראך", ובה
32 (לפירוש הוזהר - ב' פרושים. א'
33 (כפשוטו) שאראך קאי
34 (=מוסב) על הארץ, בחינת
35 מלכות, שהמלכות היא
- בחינת עלמא דאתגליא נ=עולם גלוי. המלכות תפקידה לגלות את דבר
המלך כמו ששכלו ורגשותיו של האדם מתגלים לזולת על ידי הדיבור לכן
אומר עליה אשר אראך⁴, כיון ש"ארץ" מורה על דבר הנראה ונגלה.
ופרוש ב' שאראך קאי על אברהם (בחינת שכל הנעלם מכל
רעיון) - "אראך ואגלה אותך בעצמך" אגלה את אמיתית
עומק פנימיותך⁵ ("במהותך"⁶) ושני פירושים אלו
קשורים זה בזה, והיינו, דהגם
שספירת המלכות עלמא
דאתגליא (ובפרט כמו
שמלכות של עולם האצילות יורדת
ונמשכת בעולמות בריאה
יצירה עשיה⁷) היא קצה הכי
תחתון, ושכל הנעלם מכל
רעיון (שהוא נעלם גם
מרעיון העליון - נעלם הוא גם
מדרגת ה"רעיון" [=השגה] שבעולם
האצילות שהוא עולם עליון) הוא
קצה הכי עליון, אף על פי
כן, על ידי הירידה
וההמשכה (דאברהם, שכל
הנעלם מכל רעיון) אל הארץ
אשר אראך שמוריד ומשפיע
למטה (כפרוש הא'), לבחינת
מלכות עלמא דאתגליא
- בס"ד. מוצאי שבת פרשת לך
לך - בחרו - ה'תשל"ח*
- 1 ויאמר ה' אל אברהם לך לך מארצך וממולדתך
ומבית אביך אל הארץ אשר אראך,
וידוע¹ שיש בזה ב' פרושים. פרוש הא'
ששהליכה (דלך לך) היא מלמעלה למטה.
וכמבאר בתורה אור² שאברהם הוא אב רם, שכל
הנעלם מכל רעיון [שהוא למעלה גם מבחינת
חכמה. כי חכמה (עם היותה ראשית כל הכחות
פנימיים) היא בחינת גלוי. מה שאין פן אב רם
הוא שכל הנעלם מכל רעיון. וכמבאר בהגהות
ובאורי הצמח צדק לתורה אור שם³ פרטי
הדרגות שבהן]. ואמר ה' אל אברהם לך לך
מארצך גו' שציא אורו הנעלם לגלוי וימשך
מלמעלה למטה עד אל הארץ, בחינת מלכות.
ומוסיף "אשר אראך", ובה ב' פרושים. א'
(כפשוטו) שאראך קאי על הארץ, בחינת
מלכות, שהמלכות היא בחינת עלמא דאתגליא
לכן אומר עליה אשר אראך⁴. ופרוש ב' שאראך
קאי על אברהם (בחינת שכל הנעלם מכל רעיון) - "אראך ואגלה אותך
בעצמך"⁵ ("במהותך" ועצמותך⁶). והיינו, דהגם שספירת המלכות עלמא
דאתגליא (ובפרט כמו שנמשכת בבריאה יצירה עשיה⁷) היא קצה הכי
תחתון, ושכל הנעלם מכל רעיון (שהוא נעלם גם מרעיון העליון) הוא קצה
הכי עליון, אף על פי כן, על ידי הירידה וההמשכה (דאברהם, שכל הנעלם
מכל רעיון) אל הארץ אשר אראך (כפרוש הא'), לבחינת מלכות עלמא

(* יצא לאור בקונטרס מוצאי ש"פ לך לך - ה'תשל"ח, "נעש"ק וירא ה'תשל"ח". 1) תו"ח לך לך פט, א. אוה"ת שם (כרך ו')
תתרעט, ב. 2) ר"פ לך לך. וראה גם תו"ח שם (פ, א). אוה"ת שם תתרעב, א ואילך. 3) אוה"ת לך לך (כרך ד') תרפה, א.
וראה גם תו"ח שם. 4) כ"מ בתו"ח שם (תחילת סעיף ב'). ושם פא, רע"א - באור"א קצת. 5) תו"א יא, ב. תו"ח שם פא,
רע"א. אוה"ת שם (כרך ו') תתרעג, א. 6) תו"ח שם. ובאוה"ת שם: בעצמך ומהותך. 7) ראה לקמן סוס"ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (קָצָה הַתַּחֲתוֹן), עַל יְדֵי זֶה יִתְרָאָה וַיִּתְגַּלֶּה אֲמִתִּית עֲנִינּוֹ
- 2 (מַהוּתוֹ וְעֲצָמוּתוֹ) שֶׁל אַבְרָם (כְּפָרוּשׁ הַב'), שֶׁנֶּעֱשֶׂה עָלָיו
- 3 הוֹסֵפָה (גַּם) בְּבַחֲיִנַת שֶׁכָּל הַנֶּעְלָם מִכָּל רַעֲיוֹן (קָצָה הָכִי
- 4 עֲלִיּוֹן), כְּמוֹכֵן מִהֶמְבֹּאֵר בְּתוֹרָה אֹר שָׁם⁸ שְׂכָדִי לְהוֹרִיד אֹר
- 5 לְמַדְרַגָּה הַיּוֹתֵר תַּחְתּוֹנָה, זְקוּקִים לְכוּחַ
- 6 פְּנִימִי וְעִלְיוֹן בְּיֹתֵר, וְעַל כֵּן כָּל שִׁיּוֹר
- 7 הָאֹר מִטָּה מִטָּה, נִיכָר וּמִתְגַּלֶּה בֹּזֵה
- 8 מַעֲלֵת מִקּוֹר הָאֹר. וְכִמוּ בָּאֹר הַגִּשְׁמִי
- 9 כָּל שְׁעוֹצְמוֹ גְּדוּלָּה יוֹתֵר, כִּךְ מֵאִיר
- 10 הוּא לְמַרְחֹק.
- 11 (ב) וְעַל דֶּרֶךְ זֶה כְּדוֹגְמַת הַלִּיכָתוֹ
- 12 שֶׁל אֲבֵרָה־הָאֵל, הוּא גַם בְּעֲנִינּוֹ
- 13 יְרִידַת הַנֶּשְׁמָה בְּגוֹף⁹ אֲצֵל כָּל
- 14 יְהוּדִי, שֶׁהָעֲלִיָּה הַנֶּעֱשִׂית
- 15 בְּנֶשְׁמָה עַל יְדֵי יְרִידָתָהּ
- 16 לְמִטָּה [שֶׁנֶּעֱשִׂית בְּבַחֲיִנַת מְחֻלָּף¹⁰,
- 17 מְחֻלָּף¹⁰, עֲנִינּוֹ "לֶךְ לֶךְ"¹¹]
- 18 הַנֶּשְׁמָה קוֹרֵם יְרִידָתָהּ לְעוֹלָם-הַזֶּה הִיא
- 19 בְּבַחֲיִנַת "עוֹמֶדֶת" כִּיּוֹן שְׂאִינָה
- 20 מִתְקַדֶּמֶת - בְּהִיּוֹתָה לְמַעַל - בְּאוֹפֵן
- 21 מִשְׁמַעוּתִי, וְדוֹקָא עַל-יְדֵי יְרִידָתָהּ
- 22 לְעוֹלָם הַזֶּה לִזְכֹּךְ אֶת הַנֶּשְׁמוֹת נִעֲשִׂית
- 23 בְּבַחֲיִנַת "מַהֲלֵךְ" שֶׁהוֹלֵכֶת וּמִתְעַלָּה
- 24 בְּדִרְגָּתָהּ], וְהַלִּיכָה זֹו הִיא גַם
- 25 בְּדִרְגוֹת הָכִי נֶעֱלֹת שְׂבָהּ,
- 26 וְאֶפְּלִי בְּדִרְגָּה הַנֶּעֱלִית שְׁבַנְשִׁמָּה
- 27 בְּבַחֲיִנַת יְחִידָה [נ-חֲמִשָּׁה שְׁמוֹת
- 28 נִקְרָאוּ לְנֶשְׁמָה: נֶפֶשׁ, רוּחַ, נִשְׁמָה, חַיָּה
- 29 וַיְחִידָהּ]. דִּהְיָם דָּוָה שְׁנִקְרָאֵת
- 30 יְחִידָה הוּא לְהִיּוֹתָהּ "מְקַבְּלָת
- 31 מִקְּחִיד"¹² שֶׁתְּשׁוּקָתָהּ שֶׁל הַנֶּשְׁמָה
- 32 הִיא רַק לְקֹדֶשׁ הַעֲלִיּוֹן, וּמִקְבֻלָּת
- 33 מִהֶמְבֹּאֵה עֲצָמוֹת וּמַהוּת "חִידוֹ שֶׁל
- 34 עוֹלָם" [=הִיחִיד בְּעוֹלָם] [שְׁלֹכֵן¹³ אֵין שִׁיךְ שֶׁתִּהְיֶה כְּנִגְדָּה

- 35 בְּלַעֲוִמַת זֶה, [=קֶשֶׁר תְּקִיף כֹּזֵה שֶׁל הַנֶּשְׁמָה עַד כְּדֵי מַסִּירַת נִפְשָׁה לְמוֹת
- 36 לְמַעַן הַתּוֹרָה, אֵינוֹ שִׁיךְ כָּלֵל בְּתִשְׁוֹקַת הַצֵּד הָאֲחֵר לְמִלּוּי תַּאוּת הַגּוֹף]
- 37 בְּבוֹאָה דְּבִבּוֹאָה לִית לְהוּ¹⁴ [=צֵל שֶׁל אֵין לָהֶם (לְקַלִּיפּוֹת). הַרְצוֹן
- 38 שְׁבַנְשִׁמָּה שֶׁלְמַעַל מִהַגִּיּוֹן נִמְשָׁל לְ"צֵל". וְזֶה נִמְצָא גַם בְּטוֹמָאָה, אֶךְ רַצוֹן גְּבוּהָ
- 39 יוֹתֵר - צֵל שֶׁל צֵל - הַתְּקַשְׁרוֹת
- 40 לְאֻלּוּקוֹת עַד כְּדֵי מַסִּירוֹת נֶפֶשׁ - זֹאת
- 41 אֵין לָהֶם כָּלֵל], מִכָּל מְקוֹם, עַל
- 42 יְדֵי שֶׁנֶּשְׁמָה יוֹרֶדֶת לְמִטָּה,
- 43 מֵאֲגָרָא רָמָה לְבִירָא עֲמֻקָּתָא
- 44 [=מִגַּב גְּבוּהָ לְכוּר עֲמוּק]¹⁵, נֶעֱשֶׂה
- 45 עָלֶיהָ גַם בְּבַחֲיִנַת יְחִידָה
- 46 שְׂבָהּ. כְּמִבְּאֵר כְּכִמָּה דְּרוּשִׁים
- 47 [=מֵאֲמָרֵי חֲסִידוֹת]¹⁶ שֶׁעַל יְדֵי
- 48 עֲבוּדַת הַנֶּשְׁמָה בִּירִידָתָהּ
- 49 לְמִטָּה דּוֹקָא נֶעֱשֶׂה עָלֶיהָ
- 50 (וְעָלֶיהָ כֹּה גְּדוּלָּה עַד שֶׁמִּתְעַלָּה
- 51 שְׁלֹא בְּעָרְףָּהּ לְגַבִּי דְּרַגְתוֹ הַקּוֹדֶמֶת)
- 52 גַם בְּשִׁרְשׁ וְעֲצָם הַנֶּשְׁמָה
- 53 שְׁלִמְעָלָהּ. וְכִמוֹכֵן גַּם
- 54 מִהֶמְבֹּאֵר כְּכִמָּה שִׁיחוֹת (שֶׁל
- 55 חֲרָבִי הַרִיִּיִ"ץ)¹⁷ (בְּעֲנִינּוֹ עָלֶיהָ
- 56 לְתוֹרָה), שֶׁכֹּאֲשֶׁר הִיהוּדִי עוֹלָה
- 57 לְתוֹרָה, הָעֲלִיָּה הִיא בְּכָל חֲמִשׁ
- 58 הַבְּחִינּוֹת שֶׁבְּנֶשְׁמָה נֶפֶשׁ רוּחַ
- 59 נֶשְׁמָה חַיָּה יְחִידָה, שֶׁהֵם ג'
- 60 הַבְּחִינּוֹת תַּחְתִּיִּים שְׁנִיִּים
- 61 וְשְׁלִישִׁים¹⁸ דְּחִיבַת נַח
- 62 [=בְּחִיבַת נַח הִיוּ שְׁלֹשׁ קוֹמוֹת. וְכֵן
- 63 בְּנִשְׁמָה יִשְׁנֵן שְׁלֹשׁ דְּרָגוֹת תַּחְתִּיִּים:
- 64 נֶפֶשׁ, רוּחַ וְנִשְׁמָה. שְׁנִיִּים: חַיָּה.
- 65 שְׁלִישִׁים: יְחִידָה (רָאָה בְּהַעֲרָה 22)].
- 66 עֲבוּדָה זֹו שֶׁל הַנֶּשְׁמָה בִּירִידָתָהּ לְמִטָּה,
- 67 וְהָעֲלִיָּה הַבָּאָה לְאַחֲרֶיהָ, מְרוּמָּה
- 68 בְּתוֹרָה בְּאוֹפֵן עֲשִׂית חִיבַת נַח: וְעַל פִּי מַה שְׁנִתְבָּאֵר לְעִיל (בְּשִׁיחַת

(8) ראה תו"א שם יא, ב ואילך (ובתו"ח שם פא, סע"א ואילך. אוה"ת שם תתרעג, ב), שהירידה דבחי' אברם למטה היא ע"י (גילוי) בחינה שלמעלה מבחי' אברם. ובאוה"ת שם (כרך ד') תרפז, א בשוה"ג, שהיא ירידה צורך עלי'. (9) ראה אוה"ת שם תרפח, סע"א, שענין לך לך "קאי על ירידת הנשמה בגוף". (10) ראה בהמצויין תורת מנחם – ספר המאמרים מלוקט תשרי ע' רמט הערה 50. ובכ"מ. (11) ראה אוה"ת שם תרעט, א: "לך לך, שיהי' בבחי' מהלך ולא בבחי' עומד". ושם ע"ב: שזהו "עיקר פי' לך לך". (12) לקו"ת ראה כה, א. (13) ראה ד"ה צהר תעשה תש"ז פ"ל (ע' 187). וראה גם ד"ה ועשית ציץ עת"ר (ע' קס). (14) גיטין סו, א. לקו"ת תצא לז, ג. ד"ה ועשית ציץ שם. צהר תעשה שם. (15) לשון הגמרא – חגיגה ה, ב. (16) ד"ה זה היום תש"ט ספ"ב ואילך. וראה הביאור בזה לקו"ש ח"ג ע' 846. (17) לקו"ד כה, ב ואילך. סה"ש תש"ב ע' 75. (18) נח ו, טז. וראה לקמן הערה 27. (19) לקו"ש ח"כ ע' 286-7.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שבת פרשת נח) 19 (על פי תורת הבעש"ט²⁰ על הפסוק²¹ בא
2 גו' אֶל הַתְּבָה : הִדְבֵּק בְּחִיבוֹת הַתּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה. שֶׁאִם צִרִיךְ לַהֲכִינִים עֲצָמוֹ
3 בְּחִיבוֹת הַתּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה) שְׁעָנִין תַּבַּת נֹחַ הוּא "הוֹרָאָה בְּסֹדֶר
4 עֲבוּדָה"²² לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל וּבִפְרָט לְאַחֲרֵי חֹדֶשׁ
5 תִּשְׁרִי שָׁאֵז מִתְחִיל סֹדֶר
6 הָעֲבוּדָה ד' וַיַּעֲקֹב הַלֵּךְ
7 לְדִרְכּוֹ"²³. שְׁהִגֵּם שְׁהוּא
8 הוֹלֵךְ לְדִרְכּוֹ (גִּם) בְּעֵינָיו
9 הָרְשׁוֹת וּבְעוֹבְדֵי דָחוּל
10 [=מַעֲשֵׂי חוֹלִין], וְעַד לְבַחֲנִית
11 מִיָּם רַבִּים שְׁהֵם כָּל טְרִדוֹת
12 הַפְּרִנָּסָה כו'²⁴ שִׁמְשׁוֹבוֹת
13 הַפְּרִנָּסָה טוֹרִידִים אֶת הָאָדָם, כְּמוֹ מִי
14 הַנְּהוּרֹת הַזּוֹרֵמִים תְּמִיד, וּבִשְׁטָף גְּדוֹל,
15 מִכָּל מְקוֹם עַל יְדֵי שְׁמִכְנִים
16 אֶת עֲצָמוֹ בְּחִיבוֹת דְּתַפְלָה
17 וְתוֹרָה הִנֵּה לֹא זֶה בְּלִבְדָּה שְׁהוּא
18 שְׁהוּא "נֶצֶל מִהַשְׁטָף
19 דְּמַבּוּל"²² אֲלֵא יִתִּירָה מִזֶּה
20 שְׁדוּקָא עַל יְדֵי הַמֵּיִם נִעְשָׂה
21 וְתִרְם הַתְּבָה²⁵ שְׁחִיבוֹת הַתְּפִלָּה
22 עוֹלוֹת גְּבוּהָ לְמַעְלָה מַעְלָה, וְעַד
23 שְׁנִעְשָׂה וְתִנַּח הַתְּבָה²⁶ - לִשְׁוֹן
24 מְנוּחָה. שְׁהִרְגִים וְהַגְּבוּרוֹת (שְׁהֵם הִיפָךְ
25 הַמְּנוּחָה) מִתְּמַתְקִים וְנַחֲמִים], וְכִמּוֹ
26 שְׁרָאִינוּ כֵךְ בְּחִיבָת נֹחַ, כֵךְ בְּעִלְיִת
27 הַנִּשְׁמָה מוֹכֵן מִזָּה, שְׁעִלְיִת
28 הַנִּשְׁמָה שְׁנִעְשָׂה עַל יְדֵי
29 יִרְדָּתָהּ לְמַטָּה וְהַתְּלַבְּשׁוּתָהּ
30 בְּמִיָּם רַבִּים [- טְרִדוֹת הַפְּרִנָּסָה]
31 הוּא בְּכָל ג' הַבְּחִינֹת (דְּתִיבַת
32 תַּחְתִּיִּים שְׁנִיִּים
- 1 וְשְׁלִישִׁיִּים, שְׁעָנִינָם בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם הוּא נֶפֶשׁ רִיחַ נִשְׁמָה חִיָּה
2 יִחִידָה²⁷. בְּדִגְמָת הַמִּבְּאֵר לְעִיל (סְעִיף א' בְּבִיאור א' שְׁחִיבָת
3 "אֲרָאךְ") שְׁעַל יְדֵי הַלִּיכָת וִירִידָת אֲבָרָם אֶל הָאָרֶץ בְּחִינַת
4 מְלָכוּת יִרְדָּה מִדְּרָגְתוֹ עַד מְלָכוּת שֶׁל עוֹלָם הָאֲצִילוֹת, שְׁהַתְּכָלִית
5 (דִּירִידָה זוֹ) הוּא לְהִיּוֹת גְּלוּי
6 בְּעוֹלָמוֹת שֶׁלֹּמָטָה מִמֶּנּוּ בְּכִרְיָאָה
7 יִצִּירָה עֲשִׂיָּה²⁸ [וְכִידוּע'²⁹,
8 שְׁהַלִּיכָת אֲבָרָם אֶל הָאָרֶץ
9 הִיָּה בְּכִדִּי לְהַמְשִׁיךְ בְּכִרְיָאָה
10 יִצִּירָה עֲשִׂיָּה עַד פְּעוֹלָם הִנֵּה
11 הַגִּשְׁמִי, וּמַעֲשֵׂה אֲבוֹת סִימָן לְבָנִים
12 שְׁעַל יְדֵי זֶה עֲשֵׂה הִכְנָה
13 לְהַמְשִׁכָּה שְׁעַל יְדֵי מַעֲשֵׂה
14 הַמְּצוֹת בְּגִשְׁמִיּוֹת לְאַחֲרֵי מִתֵּן
15 תוֹרָה] וְעַל יְדֵי יִרְדָּתוֹ זוֹ, (כְּבִיאור ב')
16 שְׁחִיבָת "אֲרָאךְ") נִעְשָׂה עֲלוּי גִם
17 בְּשִׁרְשׁוֹ שֶׁל אֲבָרָם בְּבַחֲנִית שְׁכָל
18 הַנֶּעְלָם מִכָּל רְעִיּוֹן. עַד כֵּאֵן
19 נִתְּבָר פִּירוּשׁ הָרִאשׁוֹן - פִּירוּשׁ הַזֶּה
20 - שְׁהַצִּיּוֹר ד' לְ"לֵךְ" הוּא מִלְּמַעְלָה
21 לְמַטָּה.
22 (ג) וּפְרוּשׁ הַב' [- פִּירוּשׁ הָאֲרִיז'ל]
23 בְּלֵךְ לֵךְ גו' אֶל הָאָרֶץ הוּא
24 (כְּפִשְׁטוֹת הַפְּתוּב³⁰) שְׁהַלִּיכָה
- 1 תוֹרַת הַבְּעַשׂ"ט²⁰ עַל הַפְּסוּק²¹ בֹּא גו' אֶל
2 הַתְּבָה) שְׁעָנִין תַּבַּת נֹחַ הוּא "הוֹרָאָה בְּסֹדֶר
3 עֲבוּדָה"²² לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל וּבִפְרָט
4 לְאַחֲרֵי חֹדֶשׁ תִּשְׁרִי שָׁאֵז מִתְחִיל סֹדֶר הָעֲבוּדָה
5 ד' וַיַּעֲקֹב הַלֵּךְ לְדִרְכּוֹ"²³. שְׁהִגֵּם שְׁהוּא הוֹלֵךְ
6 לְדִרְכּוֹ (גִּם) בְּעֵינָיו הָרְשׁוֹת וּבְעוֹבְדֵי דָחוּל, וְעַד
7 לְבַחֲנִית מִיָּם רַבִּים שְׁהֵם כָּל טְרִדוֹת הַפְּרִנָּסָה
8 כו'²⁴, מִכָּל מְקוֹם עַל יְדֵי שְׁמִכְנִים אֶת עֲצָמוֹ
9 בְּחִיבוֹת דְּתַפְלָה וְתוֹרָה הִנֵּה לֹא זֶה בְּלִבְדָּה שְׁהוּא
10 "נֶצֶל מִהַשְׁטָף דְּמַבּוּל"²² אֲלֵא יִתִּירָה מִזֶּה שְׁעַל
11 יְדֵי הַמֵּיִם נִעְשָׂה וְתִרְם הַתְּבָה²⁵ וְעַד שְׁנִעְשָׂה
12 וְתִנַּח הַתְּבָה²⁶], מוֹכֵן מִזָּה, שְׁעִלְיִת הַנִּשְׁמָה
13 שְׁנִעְשָׂה עַל יְדֵי יִרְדָּתָהּ לְמַטָּה וְהַתְּלַבְּשׁוּתָהּ
14 בְּמִיָּם רַבִּים הוּא בְּכָל ג' הַבְּחִינֹת (דְּתִיבַת נֹחַ)
15 תַּחְתִּיִּים שְׁנִיִּים וְשְׁלִישִׁיִּים, שְׁעָנִינָם בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם
16 הוּא נֶפֶשׁ רִיחַ נִשְׁמָה חִיָּה יִחִידָה²⁷. בְּדִגְמָת
17 הַמִּבְּאֵר לְעִיל (סְעִיף א') שְׁעַל יְדֵי הַלִּיכָת וִירִידָת
18 אֲבָרָם אֶל הָאָרֶץ בְּחִינַת מְלָכוּת, שְׁהַתְּכָלִית (דִּירִידָה זוֹ) הוּא לְהִיּוֹת גְּלוּי
19 בְּכִרְיָאָה יִצִּירָה עֲשִׂיָּה²⁸ [וְכִידוּע'²⁹,
20 לְהַמְשִׁיךְ בְּכִרְיָאָה יִצִּירָה עֲשִׂיָּה עַד פְּעוֹלָם הִנֵּה הַגִּשְׁמִי, שְׁעַל יְדֵי זֶה עֲשֵׂה
21 הִכְנָה לְהַמְשִׁכָּה שְׁעַל יְדֵי מַעֲשֵׂה הַמְּצוֹת בְּגִשְׁמִיּוֹת לְאַחֲרֵי מִתֵּן תוֹרָה] נִעְשָׂה
22 עֲלוּי גִם בְּבַחֲנִית שְׁכָל הַנֶּעְלָם מִכָּל רְעִיּוֹן.
23 (ג) וּפְרוּשׁ הַב' בְּלֵךְ לֵךְ גו' אֶל הָאָרֶץ הוּא (כְּפִשְׁטוֹת הַפְּתוּב³⁰) שְׁהַלִּיכָה זֶה

20) הוּבָא בְּד"ה צִהַר תַּעֲשֶׂה תַרְצ"ה בְּתַחֲלָתוֹ וּבְכ"מ (רָאה הוֹסֵפוֹת לְכַתֵּר שֶׁם טוֹב (הוֹצֵאת קה"ת, תִּשְׁנ"ט) ס' יא.) 21) נֹחַ ז, א. 22) לִשְׁוֹן כ"ק מו"ח אֲדוּמוֹר בְּד"ה צִהַר תַּעֲשֶׂה שֶׁם. 23) רָאה בִּאֲרוּכָה לְקו"ש שֶׁם ע' 269, וַע' 282. 24) רָאה ד"ה מִיָּם רַבִּים סְעִיף ו' (תּוֹרַת מִנְחָם שֶׁם ע' רמט.). 25) (נֹחַ ז, יז) תו"א ט, סע"א. 26) נֹחַ ח, ד. וְרָאה אוֹה"ת נֹחַ ע, א. (כִּרְךְ ג') תִּרְמָג, ב וְאִילֶךְ. 27) רָאה אוֹה"ת שֶׁם תִּרְכּוֹ, א (מִרְמ"ז), שְׁג' הַבְּחִינֹת תַּחְתִּיִּים שְׁנִיִּים וְשְׁלִישִׁיִּים הֵם בִּי"ע אֲצִילוֹת וְאִי. וִידוּע' (שַׁע"ק לְהַרְח"ח ח"ג פ"ב. ע"ח שַׁעַר דְּרוּשֵׁי אֲבִי"ע פ"ג - הוּבָא בְּהַמְשָׁךְ תִּרְס"ו ע' רל. ד"ה וִיהִי אוֹמֵן עֲטֻרָת פ"א. וּבְכ"מ) שְׁנִרְךְ הֵם מְבִי"ע, ח' מֵאֲצִי, וִיחִידָה מֵאֲק. וְזֶה גִם הַכּוּוֹנָה בְּמ"ש בְּלִקוּד שֶׁם, שְׁחִמְשָׁה הַשְּׁמוֹת נִנְחָמ"י הֵם תַּחְתִּיִּים שְׁנִיִּים שְׁלִישִׁיִּים רַבִּיעִיִּים וְחִמְשִׁיִּים שֶׁהֵם ד' עוֹלָמוֹת אֲבִי"ע וְעוֹלָמוֹת א"ס שֶׁלֹּמְעֵלָה מֵאֲצִילוֹת, שְׁמוֹנָה הַעוֹלָמוֹת בִּי"ע לִג' בְּחִינֹת - כְּהַפִּי (אוֹה"ת שֶׁם, מִשְׁל"ה), שְׁתַּחֲתִיִּים שְׁנִיִּים וְשְׁלִישִׁיִּים הֵם בִּי"ע (וַעֲפ"ז יֵשׁ "רַבִּיעִיִּים וְחִמְשִׁיִּים" - וּבִדְרוּגָתָהּ ה' שְׁמוֹת דְּנִשְׁמָה). 28) תו"א רִישׁ פִּרְשָׁתָנוּ (וְרָאה הַגְּהוֹת הַצִּי"ל שֶׁל אוֹה"ת לִךְ תִּרְפָּה, ב. תִּרְפֹּט, ב.). 29) תו"ח שֶׁם פג, ד וְאִילֶךְ. אוֹה"ת שֶׁם (כִּרְךְ ו') תִּתְרַעַה, סע"א וְאִילֶךְ. וְרָאה גִם תו"א יא, סע"ג. 30) וְכ"ה בְּל"ת לְהַאֲרִיז"ל - מוּבָא בְּמִקּוּמוֹת שְׁבַחָהּ 1.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 זו היא מלמטה למעלה, ההליכה מארצך וממולדתך
2 ומבית אביך שהוא (כפשוטו הכתוב) ארצו וגו' של תרח
3 שמשם מגיע אברהם [הפך ענין הטהרה]³¹, דרגא הכי תחתונה,
4 ומשם ילך ויעלה מלמטה למעלה עד אל הארץ אשר
5 ארצך שקאי (כנ"ל ס"א) על
6 בחינת המלכות של עולם
7 האצילות, ועד לבחינת ויבן שם
8 מזבח להו' הנראה אליו³²
9 (שהוא למעלה מבחינת
10 מלכות - שם הוי' בדרך כלל מורה
11 על מדרגות עולם האצילות י) -
12 חכמה. ה - בנה ו - מידות ה -
13 מלכות) דרכם נמשכת החיות לעולמות.
14 כדברי חז"ל: ב' נברא עולם הבא,
15 ב' נברא עולם הזה. ואברהם השיג
16 והבין, 'ויבן' מלשון הבנה, בשם 'הוי'
17 הנראה אליו המחיה את העולמות),
18 ועד אשר ויבן שם מזבח
19 להו' סתם³³, בחינת הוי'
20 דלעילא, הוי' הנעלם,
21 שלמעלה מהוי' (דלתתא)
22 הנראה³⁴ ישנן שתי בחינות זו
23 למעלה מזו: שם הוי' דלתתא שייך
24 בו השגה. ולמעלה ממנו שם הוי'
25 דלעילא שנעלם ולמעלה מכל השגה.
26 ועל דרך זה הוא גם בעבודה
27 ד'ויעקב הלך לדרכו' שבכל
28 אחד ואחד שלאחרי חדש
29 תשרי, שהליכה זו היא (לא
30 רק באפן דלמעלה למטה,
31 שהולך לדרכו טעון בכוחות
32 ובהתעוררות הרוחנית שנמשכו אצלו
33 מהמועדים דחודש תשרי
34 לדרכו בעניני הרשות
35 ועובדין דחול במשך כל
36 השנה, אלא) גם באפן
37 דלמטה למעלה, מתחיל
38 מכח המעשה שלו, ובכח
39 המעשה גופא כמו שהוא
40 בעקב שבו, דרגא היותר
- 1 היא מלמטה למעלה, ההליכה מארצך
2 וממולדתך ומבית אביך שהוא (כפשוטו
3 הכתוב) ארצו וגו' של תרח [הפך ענין
4 הטהרה]³¹, דרגא הכי תחתונה, ומשם ילך
5 ויעלה מלמטה למעלה עד אל הארץ אשר
6 ארצך שקאי (כנ"ל סעיף א) על בחינת המלכות, ועד
7 לבחינת ויבן שם מזבח להו' הנראה אליו³²
8 (שהוא למעלה מבחינת מלכות), ועד אשר ויבן
9 שם מזבח להו' סתם³³, בחינת הוי' דלעילא,
10 הוי' הנעלם, שלמעלה מהוי' (דלתתא)
11 הנראה³⁴. ועל דרך זה הוא גם בעבודה ד'ויעקב
12 הלך לדרכו' שבכל אחד ואחד שלאחרי חדש
13 תשרי, שהליכה זו היא (לא רק באפן דלמעלה
14 למטה, שהולך לדרכו מהמועדים דחודש תשרי
15 לדרכו בעניני הרשות ועובדין דחול במשך כל
16 השנה, אלא) גם באפן דלמטה למעלה,
17 מתחיל מכח המעשה שלו, ובכח המעשה גופא
18 כמו שהוא בעקב שבו, דרגא היותר תחתונה
19 שבגוף האדם [ועד שהוא ענין דהפך הסיים]³⁵,
20 בדרגת המובא לעיל בנוגע לתרח שהוא הפך
21 הטהרה], ומשם מתחיל הליכתו מלמטה
22 למעלה, שפועל גם בעקב שלו ער זאל
23 דערהערן אלקות [ויכמו שפתיב באברהם עקב
24 אשר שמע אברהם בקולי]³⁶ שגם העקב שלו
25 האט דערהערט³⁷. ועל ידי שהיה זה אצל
26 אברהם אבינו, נתן הכח על זה לכל אחד ואחד מישראל (בדרגת האהבה
27 מסתרת שבכל אחד ואחד מישראל שהיא בירושא לנו מאבותינו)³⁸, ובפרט
28 מאברהם אבינו³⁹ הרועה
29 והמפרנס הרוחני הראשון משבעת
30 (הרועים), שיוכל האדם להתחיל
31 בעבודתו מכוחותיו הנמוכים ומזה
32 נמשך (באפן דהלוח מלמטה
33 למעלה) השמיעה (דער
34 דערהער) באלקות בכל
35 הפחות, עד לכח השכל
36 שבראש, שתהיה בהם
37 השמיעה למעלה ממדידה
38 והגבלה דשכל שגם כאשר השכל

(31) ראה במדבר רפי"ט: מי יתן טהור מטמא . . כגון אברהם מתרח. (32) פרשתנו יב, ז. (33) שם, ח. (34) אורה פרשתנו (כרך ד') תרפד, ב. תרפז, ב. תרפט, סע"א. ד"ה בחודש השלישי תש"ב. (35) אדר"ג ספ"א. (36) תולדות כו, ה. (37) סה"מ תש"ח ס"ע 253. התמים ח"ו ע' נב. (38) תניא פי"ח. (39) תו"ח שמות תקלז, סע"ב [בהוצאה החדשה - תצוה ח"ב שסג,

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הטבעי אינו מסכים, מכל מקום, בכל הנוגע לפועל, ימסור נפשו מצד השמיעה
2 באלוקות האמורה.
3 וגם ענין זה ד' ויעקב הלך לדרכו' (הליכה מלמטה
4 למעלה) מתחיל לאחר חודש תשרי. דהנה העבודה
5 דשמיני עצרת ושמחת תורה
6 (סיום המועדים דחודש
7 תשרי) היא ב(שמחה
8 ו)רקודים, שענין הרקודים
9 הוא (בעקר ומתחיל)
10 ברגלים, ובהם גופא בעקב
11 שבהם. ועל ידי שהעקבים
12 מתנשאים (הויכך זיך)
13 ומרקדים, הם מנשאים גם
14 את הראש (וכח השכל
15 שבו)⁴⁰, שגם הוא מרקד
16 בשמחה גדולה למעלה
17 ממדידה והגבלה. ומזה
18 נמשך כח על העבודה
19 דויעקב הלך לדרכו' (הליכה
20 מלמטה למעלה) במשך כל
21 השנה, מתחיל מכת המעשה
22 כמו שהוא בעקב [כולל
23 הענינים שאדם דש
24 בעקביו]⁴¹, היינו ענינים אשר
25 (מצד איזה סבה שתהיה) אין
26 לו חיות בהם (בדגמת העקב
27 כפשוטו שהוא ענין דהפך
28 החיים), ומזה ממשך
29 (באפן דהלוח מלמטה
30 למעלה) גם לכת השכל
31 שבראש, כנ"ל.
32 (ד) ושני פרושים הנ"ל בלך לך מארצך גו' הם
33 לך מארצך גו' – הליכה
34 מלמעלה למטה, והליכה מלמטה
35 למעלה – הם בהתאם לשני
36 הפרושים ב"בעבר הנקר
37 ישובו אבותיכם"⁴². הפרוש
38 [שפנמיית התורה] תורת
39 הנסתר⁴³ שעבר הנקר הוא
40 הבחינה שלמעלה (גם)
- מבחינת ונקר יוצא מעדן⁴⁴ (בינה דאצילות) ונקר הוא
חכמה הנמשלת למעין הנובע טיפין טיפין, והיוצא מעדן הוא
ה'נר' ספירת הבינה שענינה להרחיב את השכל כנהר רחב) ופרוש
בעבר הנקר ישובו אבותיכם גו' הוא ששרש האבות הוא
מעבר הנקר שלמעלה מאצילות ומשם נמשכו למטה (בעבר
מאצילות ומשם נמשכו למטה (בעבר השני של
למטה (בעבר השני של
הנקר, היינו) בנ"א [בזעיר
אנפין = שש מידות] דאצילות
שירידתם למדות מסמלת ירידה
נוספת, ועד ש"ואולף אותו
בכל ארץ פנען"⁴⁵ הירידה
וההמשכה בבחינת המלכות
(כנ"ל סעיף א' שארץ
ישאל קאי על מלכות)
ופירוש זה בפסוק תואם לפירוש
המובא במאמר זה – ההליכה של
אברהם – מארצך גו', שקאי
על עבר הנקר, אל הארץ
אשר ארצך, הוא הליכה
מלמעלה למטה כפירוש
הזהר⁴⁶. והפרוש השני של
הארז"ל (כמו שהוא בפשטות)
שעבר הנקר הוא מקומו של
תרח, ומה שכתוב בעבר
הנקר ישובו אבותיכם גו' הוא
לגריעותא [=לגנאי] [כדמוכח
ממאמר רז"ל⁴⁷ בנוגע לאמירת
ההגדה בליל הסדר: מתחיל בגנות

סע"ב]. וראה גם לקו"ת סוכות עח, ד. שמע"צ פט, ב. (40) ראה גם לקו"ש שם ע' 267 ואילך. (41) רש"י ר"פ עקב. (42) יהושע כד, ב. ובאזה"ת פרשתנו תרפב, ב הובאו ב' הפירושים דלקמן. (43) תו"א כה, א. עה, ד. דרמ"צ פב, ב. ובכ"מ. (44) בראשית ב, יו"ד. (45) יהושע שם, ג. (46) ראה גם אוה"ת שם תרצ, ב. (47) פסחים קטז, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 כו' מתחלה עובדי עבודה זרה היו אבותינו כו' שנאמר
2 בעבר הנהר ישבו אבותיכם גו' ויעבדו אלקים אחרים. אם כן עבר
3 הנהר מורה על מצב ירוד ביותר, מצב בו עבדו עבודה זרה] - ויצאתו של
4 אברהם משם היא ההליכה מארצו גו' (עבר הנהר) אל הארץ
5 אשר ארצך בדרך, הלוך ועליה
6 מלמטה למעלה⁴⁸ (פנ"ל)
7 סעיף ג').
8 ה) והנה הגם שב' פרושים
9 הנ"ל ב"לך לך" הם שני
10 פרושים שונים והפכיים, מכל
11 מקום, מפנין שב' פרושים הנ"ל ב"לך לך" הם
12 הם באותה התבה (תבת לך),
13 מוכח מזה⁴⁹, שענין "לך לך"
14 ונההוראה לכל אחד ואחד
15 מישראל שבפרשה זו כולל
16 ב' האפנים יחד, הלוך
17 מלמעלה למטה והלוך
18 מלמטה למעלה. ובדגמת
19 ו"התהלכתי בתוכם"⁵⁰
20 ש"ו"התהלכתי" (לשון רבים -
21 ולא נאמר ו"הלכתי") כולל⁵¹ ב'
22 בחינות הלוך הנ"ל מלמעלה
23 למטה ומלמטה למעלה⁵². וכ"ה
24 גם בענין ואולך אתכם
25 קוממיות⁵³, ש"קוממיות"
26 (לשון רבים⁵⁴ ולא נאמר
27 קוממית) כך כתוב במהרש"א
28 בחדא"ג ב"ב שם. מורה על ב'
29 קוממות⁵⁵ [קומה דאור ישר -
30 אור הבא בדרך מלמעלה למטה,
31 וקומה דאור חורר - לאחר
32 שהאור מגיע למקום הנמוך, חורר הוא
33 משם בדרך אור חורר כלפי מעלה,
34 שהם דגמת ב' בחינות הלוך
35 הנ"ל⁵⁶], הפונה בזה היא
36 ש"קוממיות" כולל ב'
37 הקוממות יחד.
- 1 ויש לקשר זה עם שנה זו - תשל"ח, שנת אמירת המאמר -
2 (ביחוד), שהיא שנת העבור ויתירה מזו שהיא שנת העבור
3 דסיום מחזור קטן, שבה נעשה ההתאמה לשנת החמה עם
4 שנת הלבנה (בתכלית השלימות)⁵⁷ ישראל מונים חדשי השנה לפי
5 מולד הלבנה, אך שנת החמה יתירה
6 היא משנת הלבנה כמעט ב"י יום.
7 וכדי להתאים ביניהם (שחורש ניסן
8 יהיה תמיד באביב ולא בחורף) אנו
9 מוסיפים על שנת הלבנה, מדי כמה
10 שנים, 30 יום. וכעבור 19 שנה [מחזור
11 קטן] לא יהי' אלא יתרון זעום משנת
12 החמה על הלבנה. דהנה שמש
13 הוא בחינת משפיע - דגמת
14 ענין ההלוך מלמעלה למטה,
15 ולבנה (דלית לה מגרמה
16 כלום⁵⁸ - אין לה מעצמה כלום -
17 אין לה אור משל עצמה ואת כל אורה
18 מקבלת היא מהשמש]) הוא בחינת
19 מקבל - דגמת ענין ההלוך
20 מלמטה למעלה. וענין שנת
21 העבור (ובפרט שנת העבור
22 דסיום מחזור קטן) הוא
23 צרור וחבור ב' העבודות
24 [העבודה דשמש (בחינת
25 משפיע, הלוך מלמעלה
26 למטה, שבכללות הוא⁵⁹
27 עבודת הצדיקים, העובדים את
28 ה' כל ימיהם ונמצאים תמיד ברשות
29 הקדושה), והעבודה דלבנה
30 (בחינת מקבל, הלוך מלמטה

(48) ראה גם אוה"ת שם תרצא, ב. (49) ראה לקו"ש ח"ג ע' 782 (הרא"י לזה מ"שעטנז"). (50) בחוקותי כו, יב. (51) ובנוגע ל"והתהלכתי" - פשוט שכולל ב' הבחינות, מכיון שאין זה שני פירושים כ"א שפירוש "והתהלכתי" הוא ב' אופני הילוך. ועד"ז הוא גם בנוגע ל"קוממיות" (דלקמן בפנים). (52) דרושי ד"ה והתהלכתי - אוה"ת ויקרא (כרך ב') ע' תרמ ואילך. לקו"ת ראה כו, א. אמ"ב שער הק"ש פפ"ז. ספפ"ח ואילך. (53) בחוקותי כו, יג. (54) ראה חדא"ג מהרש"א לב"ב שבהערה הבאה. (55) ב"ב עה, א. סנהדרין ק, א. (56) אמ"ב שם פפ"ט. אוה"ת שם ע' תרגו. תערכ"ג. (57) ראה בארוכה במכתב דוא"ו תשרי תשל"ח (לקו"ש ח"ד ע' 477 ואילך). וש"נ. (58) זח"ב קמה, ב. ועוד. (59) ראה לקו"ש ח"ב ע' 288 הערה *65.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 לְמַעַלָּה, שְׁבָכְלָלוֹת הוּא ⁵⁹ עֲבֹדֹת הַבְּעָלִי (תְּשׁוּבָה) שְׁעֵלֵיהֶם
- 2 לַחֲקֹן מִה שְׁעִיּוֹת, לְצֹאת מִמָּקוֹמָם וּלְהַתְּעַלּוֹת לְקְדוּשָׁה], שִׁיעֲשׂוּ עֲנִין
- 3 אֶחָד (שְׁנָה תְּמִימָה), כְּמוֹ שְׁנַת־בָּאָר לְעִיל ⁶⁰ בְּאַרְוֶכָּה. וְכִמּוֹ
- 4 שְׁכֵתוֹב ⁶¹ וְעִינֵינוּ מְאִירוֹת בְּשִׁמְשׁ וְכִרְחַ, שֶׁהַכֹּנֶה בְּזֶה הִיא
- 5 [לֹא רַק שִׁיְהִי ב' הַמַּעֲלֹת,
- 6 הַמַּעֲלָה דְשִׁמְשׁ וְהַמַּעֲלָה 1 מְלִמְטָה לְמַעַלָּה, שְׁבָכְלָלוֹת הוּא ⁵⁹ עֲבֹדֹת
- 7 דִּירַח אֱלֹא גַם] שִׁב' הָעֲנִינִים 2 הַבְּעָלִי (תְּשׁוּבָה)], שִׁיעֲשׂוּ עֲנִין אֶחָד (שְׁנָה
- 8 [וְהַמַּעֲלֹת] יְהִי כְּאֶחָד. 3 תְּמִימָה), כְּמוֹ שְׁנַת־בָּאָר לְעִיל ⁶⁰ בְּאַרְוֶכָּה. וְכִמּוֹ
- 9 בִּשְׂחַת פִּרְשֵׁת נַח (הַשֶּׁכֶּת שְׁקִדְמָה 4 שְׁכֵתוֹב ⁶¹ וְעִינֵינוּ מְאִירוֹת בְּשִׁמְשׁ וְכִרְחַ,
- 10 לְאִמִּירַת הַמֶּאֱמָר) בִּיָּאָר הַרְבִּי: בְּחֹדֶשׁ 5 שֶׁהַכֹּנֶה בְּזֶה הִיא [לֹא רַק שִׁיְהִי ב' הַמַּעֲלֹת,
- 11 תִּשְׂרִי שֶׁהוּא חֹדֶשׁ הַמִּוֹעֲדִים, מִסּוּבָב 6 הַמַּעֲלָה דְשִׁמְשׁ וְהַמַּעֲלָה דִּירַח אֱלֹא גַם] שִׁב'
- 12 הַיְהוּדִי וְשָׁקוֹעַ בְּעִיקַר בְּעִינֵי תוֹרָה 7 וּמִצִּיּוֹת - "כִּי נִרְמָצוּ וְתוֹרָה אִוֵּר", 8
- 13 בְּדוֹגְמַת מַעֲלֵת אִוֵּר הַשִּׁמְשׁ. וְלֵאחֲרֵי זֶה 9 יוֹצֵא הוּא לְעִבּוֹדֹת יְמוֹת הַחֹל לְ"וִיעָקֵב
- 16 הַלֵּךְ לְדִרְכּוֹ" וּמִתְּעַסֵּק בְּעִינֵי הַרְשׁוֹת, 10
- 17 שְׂאִינִם מְאִירִים מִעֲצָמָם, בְּדוֹגְמַת אִוֵּר 11 סוֹף שְׁלִמְעָלָה מִגִּדְר "מַעַלָּה וּמִטָּה". [וְעַל דֶּרֶךְ
- 18 הַלְבָּנָה שְׂאִינָה מְאִירָה מִעֲצָמָה אֵלָּא 12 הִידוּעַ ⁶³ שְׁלֹא־חֲרִי הַשְּׁלִימוֹת דְּאַתְּעֲרוּתָא דְלִתְמָא
- 19 מִקְבֵּלַת אֵת אִוֵּרָה מִהַשִּׁמְשׁ. וְהַהוּרָא 13 (בְּחִינַת לְכַנָּה) וְגִלּוּי אֲתְעֲרוּתָא דְלְעִילָא (בְּחִינַת
- 20 מִכָּן הִיא: שְׁנִדְרַשׁ מִיְהוּדִי שְׂגַם כְּאִשֶּׁר 14 שִׁמְשׁ) (הַנִּמְשָׁכֶת עַל יְדֵי אֲתְעֲרוּתָא דְלִתְמָא)
- 21 הוֹלֵךְ "לְדִרְכּוֹ" בְּעִינֵי הַרְשׁוֹת, עֲלִיו 15 נִמְשָׁךְ אַחֲרַי כֶּךָ בְּחִינַת אֲתְעֲרוּתָא דְלְעִילָא
- 22 לְהִיטֵי חֲדוּר בִּשְׁעַת מַעֲשֵׂה בְּאוּרִיָּה שֶׁל 16 מִמָּקוֹם שְׂאִין אֲתְעֲרוּתָא דְלִתְמָא מַגְעַת שָׁם
- 23 חֲדוּשׁ תִּשְׂרִי כְּדֵי שִׁיְהִי שָׁקוֹעַ כּוֹלּוֹ גַּם 17 כְּלָל]. שְׁשְׁלִימוֹת הָעִבּוּדָה [בְּצִירוּף ב' עֲנִינִים
- 24 עֲתָה בְּעִינֵי קְדוּשָׁה. 18 הַנִּל, שְׁנָה תְּמִימָה] הוּא הָאֲתֵר שְׁלִים, שֶׁהוּא כְּלִי לְהַשְׂרָאָת אִוֵּר אִין
- 25 וְעֲנִין זֶה [צִירוּף וְאַחֲרֵי ב' 19 דְּקוּדְשָׁא בְּרִיף הוּא שְׂרִיא בְּאֲתֵר שְׁלִים ⁶⁴. וְעַד שֶׁעַל יְדֵי זֶה נִצְעָשָׁה הַמַּשְׁכָּת
- 26 עֲנִינִים הַתֵּאֵמַת שְׁנַת הַלְבָּנָה לְשִׁנַּת 20 הָעֲצָמוֹת שֶׁהוּא אֲמִתִּית וְתִכְלִית הַשְּׁלִימוֹת. וְנִצְעָשִׁים יִשְׂרָאֵל וְקוּדְשָׁא בְּרִיף הוּא
- 27 הַחֲמָה הַנִּל] הוּא הַכֹּנֶה וְכִלִּי 21 (עַל יְדֵי אִוֵּרִיתָא) כְּלֹא חֲד ⁶⁵, וּבִאֲפֹן שְׂאִין שִׁיף לְחִלָּק בִּינֵיהֶם, מִכִּין שְׁתוֹרַת
- 28 [וּבִאֲפֹן דְּאֶכְר, שֶׁהוּא לֹא רַק 22 אֲמֵת מַעֲרִידָה שֶׁהֶם חֲד.
- 29 מִקְבֵּל אֱלֹא גַם מִמִּשְׁיָף ⁶² 23 כְּשֶׁאִשֶּׁר הָאֶבֶר הוּא בְּרִיא וּמִתְּפַקֵּד
- 30 שֶׁכֶּאִשֶּׁר הָאֶבֶר הוּא בְּרִיא וּמִתְּפַקֵּד 24 עֲתָה בְּעִינֵי קְדוּשָׁה.
- 31 כְּרֹאִי, אוֹי כַּח הָרֵאִיָּה לְמִשְׁל נִמְשָׁךְ 25 וְעֲנִין זֶה [צִירוּף וְאַחֲרֵי ב' 26 עֲנִינִים הַתֵּאֵמַת שְׁנַת הַלְבָּנָה לְשִׁנַּת
- 32 לְעִין וְכִי] לְהַמַּשְׁכָּת אִוֵּר אִין 27 הַחֲמָה הַנִּל] הוּא הַכֹּנֶה וְכִלִּי

(60) לקו"ש שם ע' 287-61) נוסח התפלה דשבת (נשמט). וראה בהמצויין בלקו"ש שם ע' 290 הערה 83. (62) תו"א קיד, ב. לקו"ת ראה כב, סע"ד. ד"ה ארון עולם תש"ג פ"ה. ובכ"מ. (63) לקו"ת שה"ש כד, סע"א ואילך. (64) זח"ג צ, ב. (65) ראה זוהר שם עג, א.

צריכה להיות ההליכה אל הארץ אשר אראך, היינו, בחינת הרצון שלמעלה, רצונו של הקדוש-ברוך-הוא, ועד שנעשה עשה רצונו כרצונו כו'.

ממאמר פרשת לך לך ה'תשמ"ה

התוועדות

בס"ד. משיחות שבת פרשת לך לך, י"ג מרחשון ה'תש"נ.

ומארצך) – הרי זה בהתאם לסדר היציאה
בפשטות?

ג) כשכבר כן מפרטים את שלשת הענינים, למה
באמת הסדר בזה הוא לא בהתאם לסדר היציאה
בפשטות: מקודם יוצאים "מבית אביך", אחר כך
"ממולדתך", ואחר כך "מארצך".

ד) בה בשעה שציוו לאברם בפרטיות מהיכן
עליו ללכת (כנ"ל) – למה לא ציוו לו שום פרטים
להיכן ללכת⁵ (מלבד "אל הארץ אשר אראך",
אראך לשון עתיד), בכדי שיוכל להיות לו איזשהו
מושג בתכונות המקום וכו', בכדי שיוכל להתכונן
ולקחת אתו את הענינים המתאימים בשביל לחיות
במקום החדש (כפי שהסדר הוא בטבע העולם).

ה) מדוע דיבור ה' לאברם לא בא לאחר
ההקדמה שהקב"ה התגלה אליו – כפי שזה בכמה
וכמה דיבורי ה' בתורה?⁶ רק לאחר זה⁷ היה –
"וירא ה' אל אברם ויאמר לזרעך גו".

ג. ויש לומר הביאור בכל זה:
ידוע⁸ שעם "ויאמר ה' אל אברם לך לך גו"
התחילה עבודת ההכנה (של אברהם אבינו) למתן
תורה, כשבני ישראל נהיו למציאות שלימה
ותמידית של עם ה' – "ובנו בחרת מכל עם
ולשון"⁹.

מזה מובן שבציווי "לך לך מארצך וממולדתך
ומבית אביך אל הארץ אשר אראך" (הציווי
הראשון ליהודי הראשון, כנ"ל) מתבטא היסוד

א. "ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך
וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך"¹
הוא הציווי הראשון (של הקב"ה) בתורה ליהודי
הראשון (אברהם).

וצריך להבין: הציווי הראשון ליהודי הי'
לכאורה צריך להיות – איך עליו לעבוד את ה',
ולא אודות ענינים אחרים (כולל – סדר הליכתו
ממדינה אחת לשניה).

אכן, בכדי (להתחיל) לעבוד את ה' כפי הדרוש,
צריך מקודם להתנתק ממנהגי העולם כו', מארצך
ממולדתך ומבית אביך (סור מרע ואחר כך – ועשה
טוב), אבל מכיון שכל דבר בתורה הוא תכלית
בפני עצמו (ולא רק הכנה לדבר נוסף)² מסתבר
לומר שהציווי "לך לך מארצך גו" גופא הוא (לא
רק) הכנה לעבודה של אברהם, אלא חלק, ויתירה
מזו – היסוד והתחלה – דעבודת השם.

ב. ויובן זה בהקדים כמה דיוקים בפסוק זה:
א) בציווי "לך לך" נוגע בעיקר המקום לאן ילך
אברם ("הארץ אשר אראך"). והפסוק מפרט בעיקר
את המקום מהיכן על אברם ללכת, "מארצך
וממולדתך ומבית אביך". היה מספיק לכאורה
שיהיה כתוב "לך לך אל הארץ אשר אראך"³

ב) אפילו אם רוצים לומר את המקום ממנו
אברם צריך ללכת – היה לכאורה מספיק לומר
"ארצך", שזה כבר כולל גם את היציאה והליכה
מ"ממולדתך" ו"בית אביך"⁴ (הנמצאים ב"ארצך").
אילו היה הסדר הפוך (מבית אביך, ממולדתך

(5) ראה תנחומא ישן (נעתק בתו"ש פרשתנו עה"פ): נסיון
בתוך נסיון – שלא אמר לו לאיזה מקום לילך. וראה גם אוה"ח
הק' ריש פרשתנו, ושם יב, ד.

(6) כקושיית אוה"ח עה"פ.

(7) פרשתנו יב, ז.

(8) ראה תו"א פרשתנו יא, ג. תו"ח שם פג, סע"ד ואילך.
אוה"ח שם תתרעה, ב ואילך. לקו"ש חט"ו ע' 83 ואילך. ס'
הערכים חב"ד ערך אברהם ס"ד. וש"נ.

(9) ברכת ק"ש. וראה שו"ע אדה"ז או"ח ס"ס ס"ד.

(1) ריש פרשתנו (לך לך).

(2) כידוע הראי' לזה מהולכת הדם למזבח – דאף שהולכה זו
(מוכרחת) היא רק בשביל העבודה דזריקת דם על המזבח, הרי
הולכה זו עצמה יש לה חשיבות וגדר של עבודה (זבחים יג, א
במשנה. רמב"ם הל' פסוה"מ פ"ג ה"ד) – ראה צפ"ע נ"ה"ת ר"פ
מסעי. מהדר"ת נא, ג. ובכ"מ. לקו"ש ח"ז ע' 188.

(3) ראה כלי יקר ריש פרשתנו. מפרשי רש"י שם (ד"ה אראך).
רד"ה לך תרס"ז. תרפ"ו. תש"ה.

(4) ראה ד"ה לך הנ"ל.

ההדרכה והשפעה שהוא מקבל מהבית – "בית אביך" (שהיא יותר חזקה מההשפעה ממקומו, "מולדתך")¹³. ובאופן: "בית אביך" כולל גם את שלימות האדם – שבאה על ידי ההדרכה מ"בית אביך" ומתגלית כשהאדם מתבגר ומגלה את כוחותיו, ונהיה אדם יציב, שיכול לצאת (על ידי שמשמש בשכלו) מהגבלותיו הטבעיות מזמן לידתו ומהחינוך שהוא מקבל בהמשך חייו.

ובפרטיות יותר ישנם שלשה ענינים אלו בכל אדם גופא (לא רק מצד השפעת הסביבה)¹⁴: "ארץ" – טבעו (מתולדתו), רצונותיו הטבעיים (ארץ לשון רצון); "מולדתך" – מדותיו (ש"נולדים" על ידי התבוננות תחלה ולא כמו המדות מתולדתו); "בית אביך" – מוחין (אב, חכמה)¹⁵. הציווי ד"לך לך" ענינו, שהוא צריך ללכת ולצאת מכל ג' ענינים אלו: לך (וצא) מהטבע שלך (ארץ); המדות שלך, וההשפעה של (המקום (מולדתך); (ו) המוחין שלך ושלימות האדם (בית אביך),

והכוונה והתכלית של ההליכה היא – ללכת "אל הארץ אשר אראך", להתמסר לגמרי לרצון (ארץ) שהקב"ה מראה (אשר אראך, כך שאין לו שום מושג במקום אליו הוא הולך, כי אם – אשר אראך) – הענין של מסירות נפש (מסירת הרצון), שלמעלה מכל טעם ודעת, שהולך ומוסר את כל רצונו, טבע, מדות ומוחין, וכל הפרטים היוצרים את מציאותו – להקב"ה, כך שהרצון של הקב"ה (ארץ אשר אראך) נעשה רצונו, ארצו¹⁶ ("כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה ולזרעך עד עולם")¹⁷, מכיון שהוא מתאחד עם "ארץ" (רצון ה') שמראים לו ("אשר אראך"), כידוע שעל ידי הראיה מתאחד הרוואה עם הדבר הנראה,

1 ותוכן העבודה של עם ישראל, של כל יהודי ושל כל בני ישראל.

3 הביאור בזה:

4 החידוש הכללי של עבודת בני ישראל (שבשלימות נפעל במתן תורה) הוא, שמבלי הבט על כך שהיהודי נמצא נשמה בגוף בעולם הגשמי, עולם מלשון העלם והסתר, הנתון לחוקי הטבע ומנהגי העולם, הוא נולד עם תכונות נפש מסוימות, ומושפע מהסביבה וכו' – יש בכחו של יהודי לצאת ולהתעלות למעלה מההגבלות, על ידי שעובד את ה' (על ידי התורה ומצוותיה), זה שבא ועומד למעלה מהעולם, ועל ידי זה – לגלות אלוקות בעולם מסביב, וגם להעלותו – את העולם – למעלה מכפי שהוא מצד הבריאה (כשאלקות שם בהעלם), אף על פי שגם מצד עצמו עולם על מילואו נברא¹⁰ על ידי הקב"ה שהוא תכלית הטוב ומטבע הטוב להטיב, ובמילא הבריאה מצד עצמה היא – טוב.

19 ובלשון המדרש¹¹, שבמתן תורה נפעל החיבור דעליונים ותחתונים (ביטול הגזירה שעליונים לא ירדו למטה ותחתונים לא יעלו למעלה) – הכח שבני ישראל, כפי שהם נמצאים למטה (בתחתונים), יוכלו לעלות למעלה, ולגלות אלוקות (עליונים) במציאות התחתונים, ועד בעולם הזה התחתון שאין תחתון למטה ממנו.

26 שההתחלה בזה נפעלה על ידי "לך לך מארץ וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך"¹²:

28 "ארץ", "מולדתך" ו"בית אביך" הם שלשת הענינים הכלליים שפועלים ומשפיעים על אישיותו ונהגתו של אדם:

31 הנהגתו הטבעית של אדם לפי הטבעיות (וארציות), התכונות, אתם הוא נולד – "ארץ".

33 ההרגלים ואופני ההנהגה ונימוסי האדם שנפעלים ומושפעים על ידי השפעת המקום (המדינה, העיר) שנולד בו – "מולדתך".

(10) ב"ר פ"ב, ו. פ"ד, ז.

(11) שמו"ר פ"ב, ג. תנחומא וארא טו.

(12) ראה לקו"ת לג' פרשיות עז, א"ב (וראה גם אוה"ת פרשתנו תרפד, ב. תרפז, ב), שויאמר ה' אל אברם לך לך ג' הוא כענין ביטול הגזירה דמ"ת.

(13) ראה כלי יקר ריש פרשתנו.

(14) ובלשון החקירה והחסידות: מוטבע מורגש ומושכל. ובלשון הקבלה: עיבור יניקה ומוחין (ראה ע"ח שער זה. תו"א יתרו סח, ג. ד"ה ביום השמע"צ תש"ג (ע' 55 ואילך). ובכ"מ).

(15) ראה סד"ה לך תש"ה. לקו"ש ח"כ ע' 59. ע' 305.

(16) ראה ד"ה לך תש"ה (ס"ע 89. ע' 95): "לך מארץ גו' אל הארץ אשר אראך", "פי' קום וצא מן הגשמיות שלך, גיי ארויס פון דינע גשמיות, אל הארץ אשר אראך והוא אל אותה הגשמיות אשר אראך, און גיי אריין אין די גשמיות וואס איך ועל דיר באווייזן, הרי שהעיקר הוא רק חילוף מציאות הגשמיות ולא מהות הגשמיות כו'".

(17) פרשתנו יג, טו.

שיתאחד עם הקב"ה, היה צריך להיות "לך לך" 24
מארצך וממולדתך ומבית אביך" (לצאת ממציאותו 25
הקודמת, הטבע מדות ומוחין שלו, גם המציאות 26
דקדושה של אברם), וללכת "אל הארץ אשר 27
אראך" – מסירת נפשו ורצונו לרצון ה'. 28

ד. ועל פי זה מובן למה כתובים הפרטים בנוגע 29
למקום היציאה (מארצך וממולדתך ומבית אביך), 30
ודוקא בסדר זה, מה שאין כן בנוגע למקום 31
ההליכה לא כתובים שום פרטים (בכדי שהוא יוכל 32
להתכונן לכך), מלבד "הארץ אשר אראך" (בעתיד) 33
– מכיון שבעבודה ד"לך לך" נדרשים שני ענינים 34
הפכיים: 35

(א) שילך ויצא ממציאותו הקודמת, שלשם כך 36
עליו לדעת אודות הפרטים העושים את מציאותו 37
(ארצך, מולדתך ובית אביך), בכדי שהוא ילך מזה. 38
ובסדר מן הקל אל הכבד, לא זו אף זו: ההליכה 39
צריכה להיות לא רק מ"ארצך" (טבע האדם 40
מתולדתו), אלא גם מ"מולדתו" (מדות על פי 41
השכל), ויתירה מזו – גם מ"בית אביך" (מוחין, 42
ושלימות האדם); 43

(ב) להתמסר כולו ל(רצונו של) הקב"ה (מסירת 44
נפש), כך שאינו מרגיש לגמרי את רצונו הפרטי 45
ונטיותיו הפרטיות, גם לא חשבוניות והכנותיו 46
(לפי שכלו וטבעו) איך לגשת למקום חדש (על-ידי 47
ידיעת תכונות וטבע המקום), כי אם הידיעה – "אל 48
הארץ אשר אראך" – מסירת נפש, שאינה קשורה 49
בשום חשבוניות. 50

עד שענין הב' (מסירת נפש) חודר בכל 51
מציאותו (ארצך, מולדתך ובית אביך), כך ש"הארץ 52
אשר אראך", נהיית "ארצך", כנ"ל. 53

בזה יובן גם למה דוקא לאחרי שאברם קיים 54
"לך לך מארצך גו' אל הארץ אשר אראך" היה 55
"וירא ה' אל אברם גו' ויבן שם מזבח לה' הנראה 56
אליו" – מכיון שעל ידי "לך לך גו' אל הארץ אשר 57
אראך", התאחד אברם עם רצון ה', באופן 58
ד"אראך" (ראיה), תכלית ההתאחדות כנ"ל (מה) 59
שאין כן עד אז היה עדיין ב"ארצך גו'", על ידי 60
זה הוא נהיה כלי ל"וירא ה'" אליו, עד באופן של 61
ראיה [עד גם ל"וירא אליו ה'" (ראיה נעלית יותר) 62
לאחרי קיום מצות מילה, כדלקמן סוף סימן ח]. 63

1 בתכלית ההתאמתות והקליטה¹⁸, עד – תכלית
2 ההתאחדות.

3 שכן, אפילו כשכוחותיו (טבעו, מדות ומוחין)
4 מונחים בקדושה ואלקות – הרי זה קשור עדיין עם
5 מציאותו (טבע מדות ומוחין – שיש להם ציור
6 מסויים), אמנם זו מציאות מצד הקדושה אך בכל
7 זאת הרי זו מציאותו; הדרך להתאחד עם הקב"ה
8 (ארץ אשר אראך), היא על ידי זה שהולך (לך לך)
9 ממציאותו, גם מציאותו דקדושה¹⁹, והולך "אל
10 הארץ אשר אראך".

11 כמו שהיה אצל אברם – שאף על פי שגם
12 כשהיה ב"ארצך", "מולדתך" ו"בית אביך" (לפני
13 ה"לך לך") הכיר את בוראו (שלש שנים²⁰, והכרה
14 נעלית בזה²¹ – לכן ארבעים²², בן מ"ח²³ ובן נ"ד²⁴),
15 ועבד את ה' (קיים את כל המצוות עד שלא ניתנו,
16 וכמו שכתוב²⁵ "עקב אשר שמע אברהם בקולי",
17 כמנין עק"ב שנים²⁶), עשה חסד עם אחרים ופירסם
18 אלקות וכו', ועד שהגיע לשלימות ד"בן²⁷ חמש
19 שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן²⁸, שזה מרמו,
20 קאי על השלימות דעבודת המדות (שבע²⁹ פעמים
21 עשר (שלימות המשכת המוחין)³⁰ – שבעים, בחינת
22 חיצונית (המדות), וה' חסדים המגדילים המוחין
23 במדות בבחינת הפנימיות³¹) – אף על פי כן, בכדי

(18) ולכן "אין עד נעשה דיין כו' דכיון דחזויהו כו' לא מצו
חזו ל' זכותא" (ר"ה כו, א. וראה לקו"ש ח"ו ע' 121 ובהערות
שם).

(19) ראה גם לקו"ש ח"א ע' 18. חט"ו ע' 91. ח"כ ע' 59.
חכ"ה ע' 52.

(20) נדרים לב, סע"א. ב"ר פ"ל, ח. ושו"נ.

(21) ראה לקו"ש ח"כ ע' 14 ואילך.

(22) רמב"ם ריש הל' ע"ז.

(23) ב"ר שם. ושו"נ.

(24) ידיעה הא' בפס"ר פ' בא.

(25) תולדות כו, ב ובפרש"י.

(26) נדרים שם ובפרש"י. ועוד.

(27) פרשתנו יב, ד.

(28) או שבעים שנה (בעת ברית בין הבתרים) ביציאה
הראשונה של אברהם מחרן – תוד"ה וגמירי ע"ז ט, א. דעת זקנים
מבעה"ת פרשתנו יב, ד. וראה פרש"י בא יב, מ.

(29) תו"א פרשתנו יא, ד. תו"ח שם צ, ב ואילך. אוה"ת שם
תתרפ, ב.

(30) ולכן יצא אז מחרן, היציאה מבחי' מיצר הגרון בין מוחין
ומדות (מקומות שבהערה הקודמת).

(31) ואולי יש לומר גם באופן אחר, שהחמש שנים הם כנגד
הסך-הכל של המדות (חסד עד הוד).

גו', "ויסע לוט מקדם גו' ויאהל עד סדום גו'³⁹,
ומלחמת המלכים והצלת לוט – דלכאורה: איזה
שייכות יש לזה עם "לך לך מארצך גו'", ואדרבה:
"לך לך" קשור עם עבודה ומסירת נפש של אברם,
להתאחד עם הקב"ה, מה שאין כן מעשה לוט
מראה, שלוט הלך לצד ההפכי, "וישא לוט את עיניו
וירא את כל ככר הירדן כי כולה משקה גו', ויסע
לוט מקדם", "הסיע עצמו מקדמונו של עולם, אמר
אי אפשר לא באברם ולא באלקיו"⁴⁰, "ויאהל עד
סדום, ואנשי סדום רעים וחטאים לה' מאד", "ואף
על פי כן לא נמנע לוט מלשכון עמהם"⁴¹?!
והביאור בזה:
השלימות דעבודת אברם "לך לך מארצך גו' אל
הארץ אשר אראך" היא (כנ"ל) בשעה שפועל כך
גם בבני ביתו ובחלקו בעולם, עד בכל העולם,
כולל החלק בעולם שאין תחתון למטה ממנו, שזה
מראה שהענין ד"לך לך" מגיע גם בתוך גדר
מציאות העולם כפי שהיא מצד בריאתה.
שזה התבטא בגלוי בכך, שאף על פי שלוט היה
רשע⁴² (כנראה מהעתקתו לסדום), ונפרד מאברם –
פעל אברם אפילו בו "לך לך"⁴³,
[ואף על פי שאברם אמר ל⁴⁴ "הפרד נא מעלי,
אם השמאל ואימנה ואם הימין ואשמאילה" (היינו
מן הקצה אל הקצה) – הרי מודגש בזה גם שישנה
שייכות ביניהם (כפשטות הענין שהם נמצאים
שניהם בימין ושמאל של שטח ארץ אחת), כפירוש
רש"י: "בכל אשר תשב לא אתרחק ממך ואעמוד
לך למגן ולעזר, וסוף דבר הוצרך לו שנאמר"⁴⁴
וישמע אברם כי נשבה אחיו וגו'", שזה הביא
שאברם יצא למלחמה למסור נפשו כדי להציל את
לוט],
ועד שה"לך לך גו' אל הארץ אשר אראך" (ענין
המסירת נפש) פעל בלוט, שהוא מסר נפשו כדי

ה. על פי זה מובן גם כן המשך הכתובים: נוסף
לזה שאצל אברם עצמו היה "לך לך" (מסירת
נפש), הוא לקח אתו (ופעל "לך לך" ב) בני ביתו
ומשפחתו וחלקו בעולם – "וילך"³² אברם גו' ויקח
אברם את שרי אשתו ואת לוט בן אחיו ואת כל
רכושם אשר רכשו ואת הנפש אשר עשו בחרן
ויצאו ללכת ארצה":
השלימות של העבודה ד"לך לך מארצך גו'"
(מסירת נפש) אצל אברם היא בשעה שפועל גם
בכל פרטי המציאות שלו (ארצך, מולדתך ובית
אביך), ועד בכל הענינים השייכים אליו (בני ביתו
ורכושו וכו'), ובגלל שני הטעמים הנ"ל הרי: (א)
אזי הוא "לך לך" האמיתי (הליכה אמיתית – עד
שלא בערך) ממעמדו ומצבו הקודם, מכיון שלוקח
אתו (בהליכה זו) כל הענינים שלו, כך שלא נשאר
שום פרט ממציאותו שאין בו ה"לך לך"; (ב) על
ידי זה פועל ש"הארץ אשר אראך" מתאחדת עם
מציאותו ועם המציאות של חלקו בעולם.
ועד שהשלימות בזה היא על ידי זה שאברם
פעל כך גם בכל העולם, פירסם אלקות בעולם, ועד
שנהיה נוסף על "אלקי השמים" (כמו שהיה
כשלקחני מבית אבי כו' שלא היו באי עולם
מכירים בו ושמו לא הי' רגיל בארץ"), גם "אלקי
השמים ו"אלקי הארץ"³³, ועד באופן של "ויקרא
שם בשם הוי' אֵל עולם"³⁴, "אל תקרי אלא
ויקריא, מלמד שהקריא אברהם אבינו לשמו של
הקב"ה בפה כל עובר ושב"³⁵, והקריא, לא רק
"אל העולם", אלא "אל עולם" (שעולם הוא דבר
אחד עם אלקות כביכול)³⁶.
ו. על פי הנ"ל יובן גם כן השייכות ד"לך לך
מארצך גו'" עם המשך הפרשה³⁷ שמדובר אודות
מעשה לוט, הריב בין רועי מקנה אברם ורועי
מקנה לוט, ואברם אמר ללוט³⁸ "הפרד נא מעלי

(39) שם, יב.

(40) שם, י ובפרש"י.

(41) שם, יב"ג ובפרש"י.

(42) ראה פרש"י שם, יד.

(43) על פי זה יומתק מ"ש (פרשתנו יב, ה) "ויקח אברם את
גו' לוט בן אחיו" (אף שכבר נאמר בפסוק לפניו "וילך אתו
לוט").

(44) שם יד, יד.

(32) יב, ד"ה.

(33) חיי שרה כד, ז ובפרש"י.

(34) וירא כא, לג.

(35) סוטה י, סע"א ואילך.

(36) ראה לקו"ת תבוא מב, ד. מג, ג. המשך תער"ב ח"א

פקל"ג. ועוד.

(37) יג, ה ואילך.

(38) שם, ט.

הצינור דמסירת נפש) – שבהמצאם בגדרי העולם, יצאו מעצמם, ממציאותם הפרטית (ארצך, מולדתך ובית אביך), אפילו כשהמציאות היא קדושה – הן ב"ארצך" (טבע כפי שהוא נולד) יהודי הוא "חלק אלוקה ממעל ממש", והן ב"מולדתך" – מדות דקדושה, והן ב"בית אביך" – מוחין דקדושה – עדיין זה מציאות שלו, יש לו את הכח לצאת מזה, ולהתמסר כולו ולהתאחד עם הקב"ה ("הארץ אשר ארצך"), כך שזה נהיה "ארצך"¹⁶, וכך גם לפעול בעולם – ועד החיבור דעליונים ותחתונים, לעשות את העולם לדירה לו יתברך בתחתונים⁵².

ח. על פי המבואר לעיל, יש להוסיף ביאור גם בזה שבהמשך להציווי "לך לך" (בתחלת הפרשה) נצטווה אברם על מצות מילה (בסוף הפרשה⁵³), וכמבואר בכמה מקומות⁵⁴ ש"לך לך גו'" הוא התחלת הציווי על ענין המילה: לאחר העבודה ד"לך לך מארצך גו' אל הארץ אשר ארצך", יכל להיות אצל אברהם המצוה דמילה (שהיא השלימות של העבודה ד"לך לך גו'"), שענינה הוא – הברית והתאחדות של אברהם (וכל זרעו אחרייו) עם הקב"ה – "בריתי ביני ובינך"⁵⁵, ועד שזה חדר בגשמיותו של אברהם – "בריתי בבשרכם לברית עולם"⁵⁶, כידוע⁵⁷ שמצות מילה היתה המצוה היחידה לפני מתן תורה שקדושתה חדרה בגשמיות העולם ונהייתה חפצא של מצוה⁵⁸ (שלכן זוהי הכנה למתן תורה). ועל ידי זה נהיה אברהם "תמים"⁵⁹ בכל הענינים שלו⁶⁰.

1 להכניס אורחים בעיר סדום, אף על פי שזה היה קשור בסכנת נפשות⁴⁵ (כמסופר הלאה בפרשתנו באורכה⁴⁶)!

2 ז. על פי הנ"ל מובן איך שהציווי לאברם "לך מארצך גו' אל הארץ אשר ארצך" מציין את ההתחלה של סדר חדש בעבודת האדם בעולם⁴⁷ – שעושה את העבודה לא (רק) מצד הגדרים שלו כנברא, אלא באופן של מסירת נפש, רק כפי שהקב"ה מראה לו ("אל הארץ אשר ארצך").
3 ומעשה אבות סימן לבנים⁴⁸, ועד יתירה מזו: בכחה של ה'חזקה' דאברהם בארץ ישראל – נעשית "הארץ אשר ארצך" ירושה של אברהם אבינו לכל אחד מבני ישראל ("לזרעך אתן את הארץ הזאת"), ועד שזה נעשה ארצו בפשטות (ולא רק "ארצך" לשון עתיד), כידוע⁴⁹ שלכל אחד מבני ישראל (עד סוף כל הדורות) יש חלק בארץ ישראל⁵⁰.

4 ובעבודת האדם: ה"לך לך" של אברהם נהיה התחלת ההכנה למתן תורה (כנ"ל), כשבני ישראל נהיו העם הנבחר – עם כח המסירת נפש (שמקבל כל יהודי מאברהם אבינו, כידוע⁵¹ שהוא פתח את

(45) ועל פי זה מתורצת התמי' גדולה: למה מסר לוט את נפשו להכניס אורחים, שאינו בגדר ירהג ואל יעבור. ויתירה מזה: איך ה' מותר זה לדעת הרמב"ם (הל' יסוה"ת רפ"ה), שבמצוות ד"יעבור ואל יהרוג", אם מת ולא עבר על זה ה"ז מתחייב בנפשו", וזהו אפילו לאחר מ"ת, ועאכ"כ לפני מ"ת? ומובן ע"פ הביאור בפנים, שאברם פעל הענין ד"לך לך" (מס"נ) גם בלוט.

(46) וירא יט, א ואילך.

(47) ראה לקו"ש חכ"ה ע' 48 ואילך, שזהו הטעם שמעלת אברהם בתורה מתחילה לא בסיפור מעלותיו על ידי עבודתו בכח עצמו, אלא עם "ויראנו ה' אל אברם לך לך גו'", על ידי ציווי ה' וקיום הציווי על ידי אברהם. וזהו החידוש של עם ישראל לגבי שאר האומות. עיי"ש באורכה.

(48) ראה תנחומא פרשתנו ט. רמב"ן פרשתנו יב, ו. וראה לקו"ש חט"ו ע' 76 וש"נ.

(49) ראה שו"ת מהר"ם ב"ר ברוך (דפוס פראג) סתקל"ו. ס' השטרות לר"י ברצלוני ע' 43. אוצר הגאונים קידושין סי' קמו ואילך.

(50) ד' אמות (כ"ה כרוב המקומות שבהערה הקודמת) או אמה אחת (דרישה חו"מ ס"ז סק"ד).

ולהעיר מהרמז ש"אמה" הוא ר"ת "אלקינו מלך העולם", היינו שעל ידי עבודת ישראל מגלה ב"אמה" שלו – אלקות (אלקינו מלך העולם), ובאופן של "אמה" אחת – בחי' יחידה, היינו שציון אחד שמתאחד עם בחי' יחיד שלמעלה.

(51) ד"ה כי כאשר תרע"ח. וראה מאור עינים פרשתנו.

(52) ראה תנחומא נשא טז. תניא פל"ו. ועוד.

(53) ובפרט שנועץ סופן בתחלתן ותחלתן בסופן (ספר יצירה פ"א מ"ז).

(54) תו"ח פרשתנו פ, ג ואילך. אוה"ת שם תתרעב, ב ואילך. וראה תו"א שם יא, ד.

(55) פרשתנו יז, י.

(56) שם, יג.

(57) ראה לקו"ש ח"ה ע' 79 ואילך.

(58) ועל פי זה מובן שבהשבעת אליעזר על ידי אברהם אמר לו (חיי שרה כד, ב) "שים נא ירך תחת ירכי", אף שלכאורה אי"ז ע"ד הצניעות (ועד שאמרו עליו על רבינו הקדוש שמעולם לא הושיט ידו תחת טבורו – שבת קיח, ב), כי מצות מילה היתה המצוה היחידה (לפני מ"ת) שקדושתה היתה בחפצא הגשמי, להשביע בנקיטת חפץ (ראה פרש"י חיי שרה שם. שבועות לח, ב).

(59) פרשתנו יז, א ובפרש"י. נדרים לב, א.

(60) ראה ס' השיחות תשמ"ח ע' 46.

34 שהערלה כך אתה בעל מום לפני⁶⁷, מבלי הבט על
35 כל העילויים של אברהם) – אם כן איך זה
36 שאברהם יהיה לו צער מזה⁶⁸, עד שנהיה "חולה"⁶⁹
37 מזה (ולכן הקב"ה בא לבקר את החולה⁶⁹, עד שזה
38 המקור לכללות מצות ביקור חולים⁷⁰!), לכאורה
39 אדרבה: מכיון שזו היתה המצוה הראשונה
40 ואברהם נהיה על ידי זה "תמים" – היה מסתבר
41 לומר, שלאברהם היה בשעת-מעשה רק שמחה
42 ועונג (ובכלל לא הרגיש כל צער⁷¹, ועל אחת כמה
43 וכמה לא ענין של חולה⁷² – היפך בתכלית
44 מ"תמים")!

45 והביאור בזה הוא⁷³: על ידי מצות מילה נהיה
46 "בריתי בבשרכם", בבשר הגשמי שבגוף. ולכן הרי
47 זה צריך להיות בבשר הגשמי כפי שהוא בטבעו
48 הוא, אשר מצד טבע הבשר – מרגיש האדם צער
49 על ידי המילה; ובבשר, בו האדם מרגיש צער (על
50 ידי קיום מצות מילה) פועלים שיתאחד בברית
51 עולם עם הקב"ה.

52 ועל דרך זה מובן בנוגע לאברהם: אברהם מצד
53 עצמו – מצד המצוה עצמה – אכן לא היה מרגיש
54 כל צער; אבל מכיון שהברית צריכה לפעול
55 ב"בשרכם" (בטבעו הוא), שיורגש בזה היציאה
56 והליכה "מארצך וממולדתך ומבית אביך" (טבע
57 האדם), לכן היה לו בזה צער ונהיה חולה נופרט
58 אצל אברהם, "שהיה מתיירא שהיה זקן", בגלל זה
59 שהרגיש את טבע הגוף שלו; ויחד עם זה נהיה
60 בבשר עצמו "בריתי", התאחדות עם הקב"ה.

(67) פרש"י פרשתנו שם.

(68) כדאיתא במדרש (ב"ר פמ"ז, ט), שאברהם הרגיש ונצטער
(אלא ממשיך שם: כדי שיכפול לו הקב"ה שכרו). וראה לקו"ש
ח"ה ע' 80 הערה 40. ח"י ע' 48 הערה 37.

(69) ב"מ פו, ב. פרש"י ר"פ וירא.

(70) סוטה יד, א.

(71) ובמכ"ש מהדין של תענית חלום, שהתענית נעשה תענוג
אצלו (שו"ע אדה"ז אור"ח סרפ"ח ס"ג). וכן הוא אפילו בנוגע
לחלום, עאכ"כ בנוגע למצוה, ומצוה גדולה (מצות מילה), ואצל
אברהם אבינו*!

(72) בגימטריא מ"ט, כנגד המ"ט שערי בינה, שמורה על ענין
של חסרון, כמאחז"ל חמשים שערי בינה וכולם ניתנו בעולם חסר
אחת, כמ"ש ותחסרהו מעט מאלקים.

(73) ראה גם לקו"ש ח"י ע' 48. ח"ה ע' 80 ואילך.

(* ולהעיר שאברהם ה' בעה"ב על החושים שלו.

1 ויתירה מזו: בקיום מצות מילה של אברהם היה
2 החידוש – שזה היה באופן של "וכרת עמו
3 הברית"⁶¹, מכיון שאברהם "היה מתיירא שהיה
4 זקן, מה עשה הקב"ה, שלח ידו ואחז עמו שנאמר
5 וכת עמו הברית, לו לא נאמר אלא עמו"⁶²:

6 בדרך כלל הרי הסדר הוא שבשעה שיהודי
7 מקיים מצוה (ועבודתו בכלל) אזי "הקב"ה
8 עוזרו"⁶³. מה שאין כן במצוה זו היה "וכרת עמו
9 הברית" – כשני שותפים שוים בקיום המצוה.

10 ויש לומר שזהו יותר ממה שיהודי (על ידי
11 עבודתו) נהיה "שותף להקב"ה במעשה
12 בראשית"⁶⁴: מבלי הבט על המעלה ד"מעשה
13 בראשית" (שבעת ימי הבנין, שעל זה מיוסד ובנוי
14 ("שטעלט זיך אויס") כללות סדר השתלשלות), הרי
15 זה נברא על ידי הקב"ה עם הגדרים וההגבלות שבו,
16 חוקי הטבע וכו' (בדוגמת ארצך, מולדתך ובית
17 אביך); מה שאין כן על ידי העבודה ד"לך לך מארצך
18 גו' אל הארץ אשר אראך" – נהיה ההליכה למעלה
19 מטבע ומציאות העולם, עד לשלימות בזה במצות
20 מילה – שאברהם נהיה שותף עם הקב"ה במצוה –
21 רצונו של הקב"ה (וכרת עמו הברית), על דרך הנ"ל שעל
22 ידי מסירת נפש נעשים דבר אחד (שותף כביכול) עם
23 "הארץ אשר אראך" (רצונו של הקב"ה),

24 ועד באופן שזה (רצונו של הקב"ה) חודר
25 ב"ארצך", הבשר הגשמי של אברהם (בריתי
26 בבשרכם). ויתירה מזו: ברית קשור עם צער הגוף
27 (צערא דינוקא)⁶⁵, עד שזה נעשה חלק מהמצוה⁶⁶.

28 ולכאורה צריך להבין: למה נקבע שמצוה של
29 הקב"ה תהיה קשורה דוקא עם צער. השאלה
30 מתחזקת בנוגע לאברהם: מכיון שזו היתה המצוה
31 הראשונה שהקב"ה ציווה (אותו), מצוה כזו
32 שחודרת בבשר הגשמי, עד שעל ידי זה נהיה
33 אברהם "תמים" (מה שאין כן לפני זה "כל זמן

(61) נחמי"ט, ת.

(62) פרש"י ישן סוף פרשתנו. מב"ר פמ"ט, ב. יל"ש נחמי'
רמז תתרעא.

(63) סוכה נב, ב. קידושין ל, ב. וראה תניא פ"ג.

(64) ראה שבת א, א. קיט, ב.

(65) כתובות ח, א. ועד שי"א (אבודרהם ברכות שער ג.
הגהמ"י הל' מילה פ"ג ה"ג בשם י"מ. וראה תוס' סוכה מו, א
ד"ה העושה) שמתעם זה אין מברכין שהחיינו במצות מילה.

(66) ראה לקו"ש ח"י ע' 48.

27 עד שזה הביא "וירא אליו ה'", תכלית
28 ההתאחדות עם הקב"ה, ויש לומר – מעין ובדוגמת
29 הגילוי ד"אתה הראת" במתן תורה, שהוא "מעין"
30 הגילוי אלקות באופן של ראייה לעתיד לבא⁸¹ –
31 "והיו עיניך רואות את מוריך"⁸².

32 י. ויש לקשר זה עם הזמן שקוראים בו את
33 הפרשיות – חודש חשון:

34 בחודש זה מתחיל עיקר העבודה ד"ויעקב הלך
35 לדרכו" (לאחרי חודש תשרי המרובה במועדות)⁸³.
36 ויש לומר, שנוסף לפירוש בזה, שיהודי הולך
37 לדרכו הוא (בעניני ועובדין דחול), שזה כולל גם
38 את העבודה ד"לך לך מארצך גו'" – שאז מתחילה
39 דרך חדשה בעבודה, שיוצא גם מהעבודה דקדושה
40 (ארצך מולדתך ובית אביך) דחודש תשרי, והולך
41 "אל הארץ אשר אראך" – העבודה מתוך מסירת
42 נפש (שלמעלה מטעם ודעת ומדות וטבע
43 דקדושה), עד באופן שעושה מ"דרכו" (דרכו של
44 האדם) – דרכו של הקב"ה, "הארץ אשר אראך".

45 וכפתגם הידוע של הצמח-צדק⁸⁴ "עשה כאן
46 ארץ ישראל", שבכל מקום בעולם, כמו שהמקום
47 עומד במציאותו וטבעו הוא ("כאן"), הוא עושה
48 "ארץ ישראל", "הארץ אשר אראך", ארץ על שם
49 שרצתה לעשות רצון קונה⁸⁵, וישראל – על שם⁸⁶
50 כי שרית עם אלקים ואנשים ותוכל.

51 יא. העבודה הנ"ל מודגשת עוד יותר בשבת
52 פרשת לך לך שנה זו – שנת תש"נ, ראשי תיבות
53 "תהא שנת נסים"⁸⁷:

54 כבר דובר כמה פעמים במשך שנה זו, שבשנה
55 זו יש לכל יהודי כחות מיוחדים שעבודתו תהיה
56 באופן של "נסים", נס מלשון הרמה, כמו שכתוב
57 "ארים נסי" על ההרים, למעלה מההנהגה בדרך
58 הטבע (אפילו של ההרים) – שיהיה אצלו "לך לך
59 מארצך וממולדתך ומבית אביך", להתעלות למעלה

1 וכשם שעל ידי "לך לך גו'" נעשה אחר כך
2 "וירא ה' אל אברהם" (כנ"ל), ההתאחדות שעל ידי
3 הראיה – כך הרי זה נפעל גם (באופן נעלה יותר)
4 על ידי קיום מצות מילה (באופן שזה חדר בבשר
5 הגשמי שלו, עד כדי כך שנעשה חולה, ואחר כך
6 היה "וירא אליו ה'" (כפי שכתוב בתחילת הפרשה
7 שלאחרי זה).

8 ועל דרך זה נפעל אצל כל יהודי – שאת בריתו
9 מקשרים עם "בריתו של אברהם אבינו"⁸⁴, שעל ידי
10 זה נעשה ההתאחדות עם הקב"ה, עד שזה מביא
11 "וירא אליו ה'"⁸⁵ ("ואף על גב דאינהו לא חזו
12 מזליהו חזו"⁸⁶).

13 ט. על פי הנ"ל יש לבאר את ההמשך של
14 שלשת הפרשיות – נח, לך לך ווירא:
15 תוכן פרשת נח הוא אודות המבול שבא "לטהר
16 את הארץ"⁸⁷, ההתחלה דבירור וזיכוך העולם⁸⁸,
17 ועל ידי זה נעשה אחר כך שנח "ראה עולם חדש"⁸⁹,
18 מכיון שעל ידי המבול נעשה חידוש בעולם,
19 שהעולם נעשה טהור ונתעלה למדרגה חדשה –
20 "לא ישבותו"⁹⁰ (תוקף ונצחיות טבע העולם)⁸⁸.

21 ופעולה זו (ד"עולם חדש") היתה הכנה,
22 שלאחרי זה יוכל להיות הציווי לאברהם "לך לך
23 מארצך גו'", שיצא מהגדר ומציאות וטבע העולם
24 (ארצך, מולדתך ובית אביך), "אל הארץ אשר
25 אראך", מסירת נפשו ורצונו לה'. ולפעול מעין זה
26 בעולם.

(74) ראה בארוכה לקו"ש ח"י ע' 44 ואילך.

(75) כמובן מסיפור אדמו"ר נ"ע (שיום הולדתו הוא בשבת
הבאה – ש"פ וירא, כ"ף חשוון), שפעם בהיותו ילד (בן ד' או ה'
שנים) נכנס אל זקנו הצ"צ לקבל ברכה ליום הולדתו. וכשנכנס
אליו פרץ בבכי, באמרו שלמד בחדר ש"וירא אליו ה'", ומדוע
– שאל אדנ"ע – נראה ה' אל אברהם אבינו, ואלינו (אליו) לא
נראה?!

מכיון שסיפור זה הגיע לכו"כ מישראל, מובן, שכאו"א,
אנשים נשים וטף, שייך לבכות ולתבוע שהקב"ה יהא נראה אליו.
והטעם מובן ע"פ המבואר בפנים, כי מאברהם (שמל עצמו
בהיותו זקן בן צ"ט שנים, כמענה הצ"צ אל אדנ"ע) נמשך הכח
לכאו"א שיהי "וירא אליו ה'", ועל ידי בכי ותביעה אמיתית –
בכחו לפעול הדבר בפועל (ואפילו אם איהו לא חזו מזליהו חזו).

(76) מגילה ג, א. סנהדרין צד, רע"א.

(77) ראה תו"א ר"פ נח. ובארוכה – תו"ח שם (נח, ד ואילך).

(78) ראה בארוכה לקו"ש חט"ו ע' 51. וש"נ.

(79) ב"ר פ"ל, ח.

(80) נח ט, כב.

(81) תניא פל"ו.

(82) ישע"י ל, כ.

(83) ראה קונטרס משיחות ש"פ בראשית הערה 1. וש"נ.

(84) אגרות קודש אדמו"ר מהור"צ ח"א ע' תפה.

(85) ב"ר פ"ה, ח.

(86) וישלח לב, כט.

(87) בהבא לקמן – ראה מכתב וא"ו תשרי שנה זו. קונטרס

משיחות ימים הראשונים דשנת ה'תש"נ. וש"נ.

מרוכה באיכות) – הן בנגלה דתורה והן בפנימיות התורה.⁹²

ולכל לראש – ללמוד בכל קהילה פרשת השבוע (שהיא בשוה בכל מקום ומקום), כולל גם עם על כל פנים מפרש אחד, אותו מפרש בנגלה דתורה, ואחד בפנימיות התורה.

ובכדי לחסוך החיפוש – יש כבר מן המוכן דרושי חסידות מהצמח-צדק (נדפסו באור התורה), על ריבוי פסוקים מכל סדרה בתורה, כולל גם – פסוק הראשון ופסוק האחרון (שבזה יש חביבות מיוחדת בטבע הלומדים).

נתינת הצדקה:
(ב) אחת מהמצוות הגדולות היא – מצות הצדקה, ששקולה כנגד כל המצוות⁹³, ובפרט בדרא דעקבתא דמשיחא⁹⁴.

בכדי לקבוע הוספה בנתינת הצדקה בשנה זו בפרט – כדאי להנהיג, שמנהל כל מוסד חינוך (חדר, תלמוד תורה, ישיבה קטנה וגדולה) יחלקו (מקופת עצמו או מקופת המוסד) שליחות (מצוה) לצדקה לכל תלמידי המוסד, ולכל עובדי המוסד (המלמדים וכו'). ובכדי להקל – ניתן לחלק פרוטה וכיוצא בזה, העיקר הוא – ה'דוגמא-חיה' בכדי לעורר את התלמיד והתלמידה, והבפועל – לתת צדקה, ובהוספה מדיליה, כפי נדבת לבו (לבה) הטהור.

ויעשו זאת על כל פנים פעם אחת בשבוע (ומה טוב –), בערב שבת (לפני שנפרדים לפני שבת) – כשענין הצדקה (צרכי העניים) הוא בהדגשה יתירה.

כמו-כן כדאי להנהיג בכל המוסדות היהודיים

(92) ויש לומר, שעל ידי לימוד פנימיות התורה (ובפרט בענין אחד על ידי כל הקהילות) ניתוסף עוד יותר באחדות ישראל מאשר על ידי נגלה דתורה, כי מהחילוקים ביניהם: בנגלה דתורה, ובפרט בהלכה, נראה יותר החילוקים בין זמן ומקום, ובין איש לאיש, כי לכל זמן ולכל איש יש הענינים והדינים השייכים אליו במיוחד (הלכות שהזמן גרמא, פרשת השבוע וכיו"ב); ואילו בפנימיות התורה העיקר הוא – המסקנא (ועבדהו) בעבודת הנפש – באהבת ה' ויראת ה' כו', בהשם מצוות תמידיות בכל זמן ובכל מקום ולכל ישראל.

(93) ב"ב ט, א.
(94) ראה אגה"ק ס"ט.

1 מטבעו, רצונו, מדות ומוחין, אפילו טבע דקדושה, ובאופן של "על ההרים", ובזה גופא – ארים נסי על ההרים, ו"נסים" לשון רבים, נס בתוך נס ונס למעלה מנס – למעלה מעלה, מכיון שלאחרי שמגיע למעלה מטבעו שלפני זה, נעשה זה גופא "ארצך", ונדרש שיעלה למעלה יותר, עד "אל הארץ אשר אראך" – להתמסר כולו לרצון ה'.

8 ונוסף לעבודתו הפרטית באופן כזה, יש להעלות גם את כל בני ביתו, וחלקו בעולם, עד כל העולם כולו, כולל גם בהשפעה על אומות העולם שיקיימו שבע מצוות בני נח שלהם⁸⁸.

12 יב. כדאי, תמיד, לקשר החלטה כללית עם הצעה בפועל. לכן מציעים ההצעות הבאות להלן, בין ההוספות שצריכות להתווסף במשך השנה, 15 שנת תש"נ, בהתאם לראשי תיבות, תהא שנת נסים – עבודה באופן של הרמה, למעלה מהעבודה עד עתה:

18 "להקהיל קהילות בכל שבת ללמוד בהם תורה לרבים":

20 (א) כמדובר בארוכה בשבת הקודמת⁸⁹ – היה כדאי לעורר ולפרסם בכל מקום ומקום שנמצאים שם בני ישראל – לחדש, בחיות חדשה ובתוקף קיום התקנה "להקהיל קהילות בכל שבת להכנס בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ללמוד בהם תורה לרבים"⁹⁰, נגלה דתורה ופנימיות התורה, שנתגלתה ונתבארה בתורת החסידות, ובפרט בעניני התורה השייכים לזמן זה, ולקבל החלטות טובות בתורה עבודה וגמילות חסדים, ובכל ענינים טובים, כולל ובמיוחד – בצרכי הציבור של כל קהילה (מפקחין על צרכי ציבור בשבת⁹¹).

31 בכדי לאחד יחדיו את הקהילות בכל מקום ומקום, כדאי שנוסף לשיעורים הקבועים בתורה בכל מקום לפי ענינו – שיקבעו גם, שבכל המקומות ילמדו גם ענין אחד השוה לכולם בתורה (על כל פנים שורות אחדות בכמות, המחזיק

(88) ראה רמב"ם הל' מלכים ספ"ח.

(89) קונטרס משיחות ש"פ נח.

(90) יל"ש ר"פ ויקהל. וראה תר"ש שם (אות ה), וש"נ. – והובא להלכה – שו"ע אדה"ז אור"ח סר"צ ס"ג.

(91) ראה שבת קנ, א.

ישראל, וכעת כבר נסתיים הכל, כפי שכ"ק מו"ח¹⁹
 אדמו"ר אמר שצריך רק "לצחצח את
 הכפתורים"⁹⁶, וצריך להיות רק "עמדו הכן
 כולכם"⁹⁷ – ללכת "אל הארץ אשר אראך"
 בפשטות, ושם גופא – בירושלים עיר הקודש, להר
 הקודש, לבית המקדש השלישי, עד לתוך קודש
 הקדשים.

וללכת לשם יחד עם כל 'בני הבית', "בנערינו
 ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"⁹⁸, וכל הרכוש –
 כספם וזהבם אתם"⁹⁹, ועל אחת כמה וכמה הבתי
 כנסיות ובתי מדרשות¹⁰⁰, עם כל הקהילות, וכל
 המוסדות, וכל בני ישראל שנמצאים במוסדות אלו,
 קהל גדול ישובו הנה – מכל ארצות הגלות,
 הולכים – ארו עם ענני שמיא¹⁰¹ – "אל הארץ אשר
 אראך", "והיו עיניך רואות את מוריך".

(96) שיחת שמח"ת תרפ"ט.
 (97) אגרות קודש שלו ח"ד ע' רעט.
 (98) בא י, ט.
 (99) ישע' ס, ט.
 (100) מגילה כט, א.
 (101) דניאל ז, יג. סנהדרין צח, א.

והאירגונים – שמנהל המוסד יחלק לכל העובדים
 (פעם בשבוע על כל פנים) שליחות לצדקה.
 ויש מקום לומר – שכדאי גם להנהיג כך
 במוסדות ואירגונים לא יהודיים, מכיון שצדקה
 נוגעת ליישוב העולם (ולכמה דעות⁹⁵ הרי צדקה
 היא אחת ממצוות בני נח), ובפרט במדינה זו
 שעמוד התווך שלה – נתינת הצדקה.

ויש לפרסם זה בכל מקום ומקום, ובודאי
 תתקבל ההצעה ותצליח למעלה מהמשוער.
 יג. ויהי רצון, שעל ידי ההוספה בכל עניני
 העבודה באופן ד"לך לך גו', מתוך מסירת נפש,
 ובפרט בהצעות האמורות לעיל – שזה יביא כבר,
 שכל בני ישראל הולכים תיכף ומיד "אל הארץ
 אשר אראך".

ובפרט ובהדגשה בדורנו זה – דרא דעקבתא
 דמשיחא, שבא אחרי ריבוי העבודה (ד"לך לך
 גו') מתוך מסירת נפש בכל הדורות שלפני זה (עד
 לזמן אברהם), כולל גם בהעבודה ד"עשה כאן ארץ

(95) ראה לקו"ש ח"ה ע' 155 ואילך. וש"נ.

המשך ביאור במס' בנדרות ליום שישי עמ' 1

לן רבא שאין מקום לחשד זה.
 הגמרא פוסקת הלכה בענין עדות בני הבית. פוסקת הגמרא:
 וְהִלְכְתָּא בְּרֵבִין שְׁמַעוֹן בֶּן נְמִלְיָאֵל שֶׁאֵפִילוּ בְּנוֹ וּבְתוֹ שֶׁל הַכֹּהֵן
 בַּעַל הַבְּכוֹר מַעֲיִדִים עָלָיו שֶׁהָמוּם נָפַל בּוֹ מֵעַצְמוֹ. וְדוֹקָא בְּנֵי
 וּבְתוֹ יוֹכֵלִים לְהַעֲדִי, אֲכָל אִשְׁתּוֹ לֹא. שְׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: מֵאִי
 מַעֲמָא. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אִשְׁתּוֹ בְּנוֹפֵי דְבָמִי – נַחֲשֶׁבֶת, וְכִמוֹ
 שֶׁהָיָה אֵינוֹ מַעֲדִי עַל בְּכוֹרוֹ כִּי אִשְׁתּוֹ אֵינָה מַעֲדִידָה עָלָיו.
 הַגְּמָרָא מְבִיאָה קוּשִׁיָּא עַל שִׁטַּת רַבִּי מֵאִיר: אֲמַר לִיהִ רַב פִּיפָא
 לְאַבְרָהָם, לְרַבִּי מֵאִיר דְּאֲמַר בְּמִשְׁנַתֵּינוּ (לְעִיל ע"א) שֶׁחֲשׂוֹד עַל
 הַדָּבָר לֹא דָנִי וְלֹא מַעֲדִי, וְקָאֵמַר רַבִּי מֵאִיר שֶׁחֲשׂוֹד לְדָבָר
 אֶחָד חֲשׂוֹד לְכָל הַתּוֹרָה בּוֹקֵה (לְעִיל ל), נִמְצָא שֶׁכֹּהֲנִים חֲשׂוֹדִים
 עַל הַטֵּלַת מוֹם בַּבְּכוֹר חֲשׂוֹדִים לְכָל הַתּוֹרָה, וְאִם כֵּן בְּהֵנִים הָכִי
 נִמְיָ דְלֹא דִינֵי דִינָא – וְכִי הַכֹּהֲנִים פְּסוּלִים לְדוֹן דִּין מִחֲמַת שָׁחַם
 חֲשׂוֹדִים לְכָל הַתּוֹרָה, וְהַחֲשׂוֹד עַל הַדָּבָר אֵינוֹ יוֹכֵל לְהִיטֵר דִּין
 בַּעֲנֵן זֶה, וְהִתְבָּרַח (וְדַבְּרִים כֹּא ה) 'וְנִגְשׁוּ הַכֹּהֲנִים וְגו' וְעַל פִּתְּהֶם יִתְּה
 כָּל רֵיב וְכָל נִגְע', הָרִי מְפֹרָשׁ שֶׁהַכֹּהֲנִים הֵם הַדִּינִיִּים.

הָכִי שֶׁהִלְכָה כְּרַבִּי יוֹסִי שֶׁאֵין בְּנֵי הַבֵּית נִאֲמָנִים לְהַעֲדִי עַל הַבְּכוֹר
 שֶׁבֵּית כֹּהֵן שֶׁהָמוּם נָפַל בּוֹ מֵאִלּוּ, וְהָאֲמַר רַבָּא, שְׁכֵאֲשֶׁךְ בְּעָלָיו
 שֶׁל הַבְּכוֹר עוֹמֵד עִמָּנוּ בְּחוּץ, וְנִכְנָס הַבְּכוֹר לְבֵית שְׁלָם וַיֵּצֵא
 חֲבֹל, שְׁבִאוֹפֶן כֹּזֵה יָדוּעַ לָנוּ שֶׁלֹּא הַבְּעֵלִים הִטִּילוּ בּוֹ אֶת הָמוֹם
 אֲלֵא נָפַל מֵאִלּוּ, מַעֲדִיָּין עָלָיו אוֹתָם שֶׁבֵּית, הָרִי שֶׁרַק בַּבְּעֵלִים
 עֲצָמוֹ חוֹשְׁדִים וְלֹכֵן דִּי שְׁהוּא יִהְיֶה עִמָּנוּ, אֵךְ בְּשֶׁאֵר בְּנֵי הַבֵּית אֵין
 חוֹשְׁדִים שֶׁאֲחָד מֵהֶם הִטִּיל בּוֹ מוֹם בְּבֵית, וְכֹדַעַת רַבִּין שְׁמַעוֹן.
 וְאֵיךְ כֵּאֵן פֶּסֶק רַבָּא כְּרַבִּי יוֹסִי שֶׁחוֹשְׁדִים אֵפִילוּ בְּשֶׁאֵר בְּנֵי הַבֵּית.
 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אֵימָא שְׁרַבָּא אֲמַר שְׁמַעֲדִים עָלָיו לְהַתִּירוֹ,
 כֵּאֲשֶׁר כָּל בְּעֵלִים עוֹמְדִים עִמָּנוּ בְּחוּץ, גַּם בְּנֵי וּבְנוֹתָיו וְאִזּוּ מַעֲדִי
 הָרוּעָה שֶׁבֵּית שְׁהוּמָם מֵאִלּוּ וְלֹא חִיִּישִׁין שְׁהוּמָם בְּכוּוּנָה.
 שְׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: אֵי הָכִי מֵאִי לְמִימְרָא מֵאַחַר שֶׁהַבְּעֵלִים וְכָל בְּנֵי
 בֵּיתוֹ עוֹמְדִים עִמָּנוּ בְּחוּץ וְלֹא הֵם הִטִּילוּ אֶת הָמוֹם, וְדִאי שִׁיּוּכָל
 הָרוּעָה לְהַעֲדִי עָלָיו שֶׁנִּפֵּל מֵאִלּוּ, וְכִי מִי יִטִּיל בּוֹ מוֹם בְּכוּוּנָה.
 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: יֵשׁ בְּדִין זֶה חִידוּשׁ, מֵהוּ דְּתִימָא נִיחוּשׁ לְחֲשָׁדָא
 – נַחֲשׁוּשׁ שֶׁהָרוּעָה עֲצָמוֹ שֶׁהִיא בְּבֵית הַטִּילוּ בְּכוּוּנָה, קָא מְשַׁמַּע

לקוטי שיחות

פרשת לך-לך

כרך כה, ג

מתורגם ללשון הקודש

— משום שיסוד והכרח רש"י לומר שזהו "לשון נוטריקון"¹⁷
(אף ש"נוטריקון" אינו דבר הרגיל¹⁸ בלימוד פשוטו של
מקרא¹⁹) הוא מהמילה "כ"י".

אלא שעל פי זה מתעוררת שאלה: אם כך, מדוע נותרה
בשם אברהם האות רי"ש, והרי היא אינה כלולה בנוטריקון
זה?²⁰ ועל כך מתרץ רש"י: "ור"ש שהיתה בו בתחלה...
לא זזה ממקומה", ומביא על כך דוגמא (וראיה) מ"י"ד
של שריי" [כנאמר בהמשך הפרשה]²¹ "לא תקרא את שמה
שרי כי שרה שמה", ש"נתרעמה על השכינה (על כך
שניטלה משמה של שרה) עד שהוסיפה ליהושע";²² ובדומה
לכך בנידוננו, ש"כדי שלא תתרעם על השכינה כיו"ד של
שרי"²³ לא נלקחה האות רי"ש משמו של אברהם.

ב.

שאלות בדברי רש"י

ברם צריך להבין:
(א) הדוגמא מ"י"ד של שריי", היא, לכאורה, ראייה
לסתור²⁴, משום שהי"ד של שרי הרי כן "זזה ממקומה"
והתווספה ליהושע²⁵, שהוא (א) שם אחר, וגם (ב) אדם
אחר, בה בשעה שבענינינו הר"ש "לא זזה ממקומה"²⁶!

א.

פירוש רש"י על "כי אב המון גוים" — נוטריקון של שם
אברהם

1 בפסוק¹ "ולא יקרא עוד את שמך אברהם והיה שמך
2 אברהם כי אב המון גוים נתתיך", מעתיק רש"י מן הפסוק
3 את המילים "כי אב המון גוים", ומפרש:
4 "לשון נוטריקון [=ראשי תיבות] של שמו, ורי"ש
5 שהיתה בו בתחלה שלא היה אב אלא לארם שהוא מקומו
6 ועכשיו (אב² לכל העולם. ואפילו רי"ש שהיתה בו
7 מתחלה) לא זזה ממקומה שאף יו"ד של שרי נתרעמה על
8 השכינה עד שהוסיפה ליהושע שנאמר³ ויקרא משה
9 להושע בן נון יהושע".

10 הפירוש הפשוט בדברי רש"י הוא: לשון הפסוק "כי
11 אב..." — ש"אב המון גוים" בא כנתינת טעם על שם
12 אברהם — מוכיח, כי הענין של "אב המון גוים" נרמז בשם
13 אברהם. לכן מפרש רש"י ש"אב המון גוים"⁴ הוא "לשון
14 נוטריקון של שמו".

15 [על פי זה מדויק מדוע רש"י מעתיק מהפסוק את
16 המילה "כ"י" — למרות שהמילה "כ"י" אינה מה"נוטריקון"⁵

וכן מביא ענין הר"ת (בראשית א, ח. ובב"מ), אבל אין שם נוטריקון.
ואכ"מ.

(7) ולהעיר גם מגדור, שרש"י לא הביא הנוטריקון של שם אברהם
שבמקרא (שבת קה, רע"א), כי אינו ע"ד הפשט בכלל.

(8) ראה מפרשי רש"י כאן (רא"ם. ס' זכרון. דברי דוד). וראה ב"ר
פמ"ו, ז (ובמפרשים שם).

(9) יו, טו.

(10) ל' הרא"ם.

(11) ולהעיר שבכתיב אחדים שכתב רש"י (וראה ג"כ רש"י הוצאת
בערלינער) הגירסא — "אבל יו"ד של שרי לא עמדה במקומה ונתרעמה (עד
שנתרעמה) כו".

(12) וגם — זה ה' לאחר מאות בשנים, וכל משך זמן זה נשארה
במצב של תרעומות (ובל' חז"ל — סנהדרין קז, א: עומד וצוות נמה עניס
עד שבא יהושע כו)!

(13) בשפ"ח כאן: והא דזוה הי"ד משרה אפשר משום דעתידיה ליתן

(1) פרשתנו יז, ה.

(2) תיבות אלו (בסוגריים) ליתא בדפוס ראשון וכמה כת"י רש"י
שתח"י. ובדפוס שני וכמה כת"י רש"י שתח"י "אב לכל העולם (כלו)
ואפ"י הכי (או: ורי"ש) לא זזה כו". וראה לקמן הערה 16.

(3) שלח יג, טז (ובדפוס א' וב' וכת"י רש"י שתח"י — ליתא ראי' זו).
(4) ולהעיר שבכמה כת"י רש"י שתח"י ליתא בהד"ה דרש"י תיבת

"גוים", כי אף שממשלים תיבת "המון" — ולכן הובא ברוב הגירסאות
ברש"י — אינה בהנוטריקון.

(5) שלכן לא העתיק רש"י תיבת "נתתיך" שבסיום הכתוב — כי אינה
מהנוטריקון.

(6) אף שרש"י מביא ענין הנוטריקון כמ"פ בפירושו (ראה לדוגמא —
פרשתנו טו, ב. ועוד).

וברש"י יתרו (כ, יב): שד"ת נוטריקון הם נדרשין מכלל הן לאו כו'
— היינו שנוטריקון בפשט"מ פ"י (גם) ראשי ענינים (וכן בפרשתנו טו, ב

— כולל "לאו" דוק אליעזר דלה כו'. ובגדור — שולל ענין "אלא לארם").

18 שמך אברהם – בתחלה .. אב .. לכל ארם .. ולבסוף ..
19 אב לכל העולם]
20 – מוכח, שעיקר כוונת רש"י כאן אינה לפרש את
21 הנוטריקון של השם (הקודם) אברם, אלא (רק) לבאר את
22 פשר הרי"ש שנשארה בשם אברהם¹⁴.
23 [והסיבה שרש"י אינו רואה צורך לפרש את נוטריקון
24 של השם "אברם", מובנת: משום שלפירוש הנוטריקון של
25 שם "אברהם" – "אב המון גוים" – לא נוגע כל כך האם
26 לשמו הקודם אברם¹⁷ היה פירוש (דומה), או לא].
27 ומכיוון שכונת רש"י אינה לפרש את הנוטריקון של
28 השם אברם, אלא רק להבהיר מדוע הרי"ש "לא זזה
29 ממקומה", היה עליו לכאורה לומר בקיצור: "לשון
30 נוטריקון אב המון גוים ורי"ש שהיתה בו בתחלה לא זזה
31 ממקומה שאף יו"ד..." – ומה מכריחו כאן לבאר (ענין
32 ושם המופיע בסוף פרשת נח) שהאות "ריש שהיתה בו
33 בתחלה (היא משום) שלא היה אב אלא לארם"?
34 גם צריך ביאור בדיוק לשון רש"י "ואפילו רי"ש .. לא
35 זזה ממקומה" – שהיא לשון בלתי רגילה בכגון דא. רש"י
36 היה לכאורה צריך לומר בפשטות "לא ניטלה ממנו"¹⁸ או
37 "לא נחסרה משמו"¹⁹ (וכיוצא בזה).

1 (ב) מלשון רש"י "שאף¹⁴ יו"ד של שרי..." – ולא "וכן
2 יו"ד..." – מוכח, כי אצל "יו"ד של שרי" ישנו פחות מקום
3 לתרעומת מאשר לגבי רי"ש של אברהם, ("שאף..." –
4 היינו לא רק הרי"ש של אברהם, אלא אפילו ה"יו"ד של
5 שרי נתרעמה").
6 ותמוה: מאי בינייהו? איזה חילוק יש ביניהם,
7 לכאורה, בשניהם קיים אותו טעם וסיבה לתרעומת –
8 העובדה שהאות נלקחה משמו של צדיק.
9
10 רש"י מתעכב רק על הרי"ש בשם אברהם, ולא על
11 השם אברם
12 הדבר יובן בהקדם אריכות לשונו של רש"י "וריש
13 שהיתה בו בתחלה שלא היה אב אלא לארם שהוא מקומו
14 ועכשיו אב לכל העולם ואפילו רי"ש כו' לא זזה
15 ממקומה". ולכאורה:
16 מכך שרש"י כלל לא מזכיר כאן את השם "אברם",
17 אלא מתחיל תיכף "וריש" שהיתה בו בתחלה..." (ורק
18 בהמשך לזה מפרש "שלא היה אב אלא לארם")
19 [ובפרט שמשנה מלשון חז"ל¹⁵, שם הדגש בפירוש הוא
20 (גם) על השם אברהם: "לא יקרא עוד שמך אברם והיה

(14) ראה הערה 11.

(15) תוספתא ברכות פ"א, יד. ועד"ז בברכות יג, א (אלא ששם לא הובא הכתוב דפרשתנו (כ"א דדה"א, כז), אבל הובא בפרש"י שם).
(16) וכן מוכח עוד יותר מהגירסא שבדפוס ראשון ושני דרש"י וכת"י רש"י שתח"י – שבכולם ליתא האריכות והכפל לשון (שבדפוס רש"י הנפוצים) "ואפילו רי"ש שריותה בו בתחלה". ובפרט להגירסא בדפוס ראשון (הנ"ל הערה 2) "ועכשיו לא זזה ממקומה". ולפי גירסת בערלינער (וראה גם עץ יוסף לע"י ברכות שם), התיבות "שלא הי' אב .. לכל העולם" הן מאמר המוסגר. ע"ש.
(17) ואין דרך רש"י (פשוטו של מקרא) לפרש פ"י השמות (כ"א במקום המוכרח) – ראה לקמן הערה 20.
(18) ע"ד פרש"י בחוקותי כו, מב.
(19) ראה לדוגמא פרש"י ויקהל לה, כז.

בשמו של יהושע*. אבל צ"ע שהרי סו"ס הדוגמא מיו"ד של שרי היא ראי' לסתור (מכיון שתערומות של היו"ד לא פעלה שלא להזיזה ממקומה).
[ודוחק לומר שהדוגמא היא רק על כללות הענין שיש לאות תערומות כשנוטלים אותה משם צדיק – כי זהו דבר המובן ופשוט שאי"צ ראי' (וכדמוכח מזה גופא שרש"י כותב "יו"ד של שרי נתרעמה כו" מבלי לציין** מקור ע"ז או לכתוב שהוא דברי אגדה*** כו'). ועכצ"ל שהדוגמא היא ע"ז שנתפייסה על התערומות שלה כו'].
ועד"ז קשה במ"ש במשכיל לדוד ד"יו"ד של שרי הזיזה .. איכא עילויא מנוקבא לדוכרא (והוא מירושלמי סנהדרין פ"ב ה"ו. ב"ר פמ"ז, א. ועוד) ברם רי"ש דאברהם לכשתתרעם לא משכחת דעדיף מיני" (ע"ש) – דסו"ס, גם את"ל חילוק זה בפרש"י [נהה – נוסף לזה שאינו ע"ד הפשט – לא נרמז אפילו כלל בפרש"י] – מה מקום להביא דוגמא וראי' לנדוד" מיו"ד של שרי כאשר לפועל ניוחה היו"ד ממקומה?

(*) בתי' הב' כתב: שריו"ד ויתרה יכולה להתקיים אף שם שררי חלקה ונתנה חצי' לשרה וחצי' לאברהם (ירושלמי וב"ר שפנים ההערה. ועוד). אבל (לכאורה) צע"ג לפרש כן בדעת רש"י, שהרי רש"י נקט כהדיעה (ירושלמי וב"ר שם. סנהדרין שם. ועוד) שריו"ד של שרי (לא חלקה כו' כ"א) נתנה ליהושע (** ולהעיר מפרש"י ויצא (כוז, יא) התחילו (האבנים) מריבות זו עם זו כו'. ודוחק גדול לומר שרש"י סומך [לפעמים], בהביאו דברי אגדה) על הכלל שכתב בתחלת פירושו (בראשית ג, ח) שמביא גם "אגדה המיישבת דברי המקרא".
(***) ויתירה מזו: גם פרט זה ש"הוסיפה ליהושע" כותב רש"י מבלי לציין שהוא דברי אגדה. כי מכיון שהענין דתערומות האות כו' הוא דבר המובן בפשט"מ – במילא פשוט ג"כ (בפשט"מ) שמחפשים מענה פיוט פשוט: (א) שריו"ד של שרי נתוסף, (ב) ומודיע רש"י הנאמר בפשט"מ – שנתוסף ליהושע.
(וזו שרש"י לא הביא ענין זה על אחר ב"ר שלח – כי בפשט"מ דפ' שלח אינה קושיא. כי גם בלא תערומות – צ"ל הוספה זו (כדי שלא יכשל יהושע בעצת מרגלים). ופשוט).

ד.

משמעות השם "אברם" מוכחת רק מהשם "אברהם"

1 ויש לומר הביאור בזה:

2 כפי שדובר כמה פעמים²⁰, בדרך לימוד הפשט אין כל
3 הכרח לנקוט ששמו של אדם מרמז ומבטא את עניינו
4 (ומעלתו) של בעל השם²¹ (אלא אם כן הפסוק עצמו
5 מדגיש²² זאת, או על כל פנים מרמז לכך, וכבנידון-דין
6 – "והיה שמך אברהם כי אב המון גוים נתתיך").

7 ולכן, אין שום מקום להסביר שהשם "אברם"
8 (שניתן²³ על-ידי תרח) הוא בעל משמעות לגבי חייו של
9 אברהם.

10 ההכרח (על פי דרך הפשט) לפרש ש"אברם" פירושו
11 "אב לארם" – הוא מצד זה שהאות רי"ש נשארה בשם
12 אברהם.

13 והביאור: בדרך הפשט אין כל מקום לומר, כי רק מפני
14 שלאות מסויימת יש "תרעומות" יתירו אותה בשם שצריך
15 לבטא תוכן מסויים – אם לאות עצמה אין כל שייכות
16 לתוכן (השם)²⁴.

17 וזה משמיענו רש"י בלשונו – "ואפילו רי"ש שהיתה בו
18 בתחלה שלא היה אב אלא לארם שהוא מקומו..." רש"י
19 מתכוון להציג בדברים אלה קושיא: לפי הנוטריקון – כיצד
20 נכנסת האות רי"ש לשם אברהם? אלא – בהכרח שגם האות
21 רי"ש מתפרשת בהתאם לתוכן השם אברהם – "אב המון
22 גוים"²⁵.

23 ועל כך רש"י מבאר "שלא היה אב אלא לארם... לא
24 וזה ממקומה": התוכן של הרי"ש היא – שהוא "אב
25 לארם", והענין הזה הרי נשאר גם אחר כך; "אב לכל
26 הגוים", הריהו כולל, ולא שולל את הענין של "אב לארם",
27 זו רק הוספה²⁶.

28 וזהו דיוק לשון רש"י – "לא וזה ממקומה" (ואינו אומר
29 "לא ניטלה ממנו"...) כנ"ל: אפילו אילו לא נכללה האות
30 הרי"ש בשמו (ושמו היה "אבהם") אין הכוונה שניטל בכך

תוכנה של האות רי"ש – התוכן שלה ("אב לארם") נשאר
גם אז; אבל אז הייתה משמעות הדבר שהרי"ש "נשארת"
ב"מקום שני" – רק כחלק מה"עולם" – "אב לכל העולם";
אך ההדגשה "לא וזה ממקומה" מחדשת, כי גם לאחר-מכן
נשארה הרי"ש "במקום" שלה, ה"אב לארם" נשאר מפורט
בנוטריקון בשם אברהם, כענין בפני עצמו למרות שהוא
בעצם בכלל ("אב לכל העולם").

ה.

אופן הפיוס על "תרעומות" האות, בכפוף למושגות השם
החדש

על פי כל זה מובנת גם הראיה ובמכל שכן מכך –
"שאף יו"ד של שרי נתרעמה..."²⁷

לרי"ש של אברהם יש טענה ונימוקה עמה: מכיוון
שהתוכן של הרי"ש נשאר בכל מקרה בשם – לא צריך
להיות מופרך שהרי"ש עצמה תישאר בשמו של הצדיק.

מה שאין כן אצל "יו"ד של שרי", אין שייכת
"תביעה" בטענה כזו, משום שתוכן האות יו"ד אין לה כל
מקום בתוכן של שם שרה (כדלקמן סעיף ז').

נמצא שזהו ענין של תרעומות גרידא... – "נתרעמה"
("ואף" – ואף על-פייכן גם כאן "ויתרו" לה, ו"הוסיפה
ליהושע").

ועל פי זה מתורץ גם השינוי ב"יו"ד של שרי" –
שה"יו"ד של שרי" "זוה ממקומה":

ההשוואה והראיה היא רק לגבי כך ש"תרעומות" של
אות פועלת שיפייסו אותה; אבל אופן הפיוס הוא, כמובן,
בכל מקום לפי עניינו:

בנידון דידן שתוכן האות רי"ש נשאר גם אחר כך –
פעלה טענתה ש"לא וזה ממקומה"; מה שאין כן לגבי
"יו"ד של שרי", שהתוכן של היו"ד לא קיים בשם החדש
– לא ניתן להשאיר את היו"ד "במקומה" – זה חזל להיות
מקומה.

ובמילא חייב להיות הפיוס באופן אחר, מכניסים את

ולהעיר מהשקו"ט בענין נתינת שמות (ע"י האב או האם) עה"פ והי' בכזיב בלדתה אותו (דעת זקנים ורמב"ן וישב לה, ה). וראה לקו"ש ח"ז ע' 307 ואילך (וש"י).

(24) ראה רש"י בראשית ה, כט. אבל ראה לקו"ש ח"י (ע' 93 ובהערות שם) שע"ד הפשט אין מוכרח שאותיות השם התיינה בדומה ממש לאותיות שבטעם השם (ע"ש ובהערה 14 שם). ויש לחלק כי בנדו"ד המדובר בשם שניתן ע"י הקב"ה, ובאופן של שינוי שם הקודם, בכדי להדגיש ענין מסויים. ואכ"מ.

(20) ראה ס' כללי רש"י (קה"ת תש"מ) פ"ג אות ח (בהוצאת תנש"א – פ"ב אות ט"ו) (וש"נ). לקו"ש [המתורגם] חט"ז ע' 4. ועוד.

(21) ראה גם ראב"ע נח י, ח. ועוד. וראה רש"י נח (י, כה): למדנו שהי' עבר נביא כ"ו. ובפ"י (המיוחס ל)רש"י לדה"א א, כג: נביא כ"ו אבל שמות אחרים לא נתנו לידרש כ"ו.

(22) או שיש הכרח ע"ד הפשט ששם זה שייך לענינו של בעל השם, שלכן מצינו בכ"מ בפרש"י עה"ת הענין דמדרש שמות. ואכ"מ.

(23) כ"ה בפשטות (שהשם ניתן ע"י ההורים. וראה רש"י נח שם).

מקום האיש גוזר ברם הכא (=כאן) לגבי שרה כל³¹ אשר
תאמר אליך שרה שמע בקולה].

ולפי זה הרי איפכא מסתברא: בשם אברהם לא יכולה
להיות לאות רי"ש שום תביעה חזקה, אפילו אם לא תיכלל
בשמו, משום שתוכנה נשאר כחלק מ"אב לכל העולם";

מה שאין כן לגבי "שרה" שבכך שהיא (נעשתה) "שרה"
על כלל "אין שום הוכחה שהדבר כולל גם "שרי - לי",
משום ששרה כזו היא היפך מכפי שנקבע על פי תורה,
שהבעל הוא השר, וכן"ל מהמדרש, ככתוב בפסוק לעיל³²
והוא ימשל בך". נמצא לפי זה, שעלידי הורדת היו"ד
מהשם שרה מסיירים את התוכן של היו"ד (שפירושה "שרי
- לי")!

בדוחק גדול ניתן לתרץ, שאברהם התעלה אז למדריגה
נעלית יותר - "התהלך לפני והי' תמים"³³ - באופן
שלאחר עלייתו³⁴ שרה כבר לא הייתה³⁵ שר על אברהם
(שרי - לי).

אך לא ניתן לתרץ כך, כי:

(א) לפי זה נמצא כי שינוי השם - "שרי אשתך לא
תקרא את שמה שרי כי שרה שמה" - מהווה עבורה (גם)
ענין של ירידה!

(ב) הפסוק "כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה"
נאמר לאחר מכן, בפרשת וירא³¹ - כמה זמן לאחר
שהקדוש-ברוך-הוא אמר "לא תקרא את שמה שרי כי שרה
שמה".

ז.

"שרה על כל" שולל את "שרי לי ולא לאחרים"

והדבר יובן על פי דיוק לשון רש"י על הפסוק "לא

היו"ד בשם של צדיק שני, שם כזה ההופך ל"מקומה" -
שכן נוטריקון היו"ד יצר חידוש בשם (ובאדם) "הוסיפה
ליהושע שנאמר ויקרא משה להושע בן נון יהושע", וכפי
שרש"י מפרש: "התפלל עליו ויה²⁷ יושיעך...".

ו.

ההבנה הראשונית ש"שרי" פירושה "שר של אברהם"

מדוע אין מקום לתוכן האות יו"ד של "שרי" בשם
"שרה"? ולכאורה - אדברה:

על הפסוק לקמן⁹ "לא תקרא את שמה שרי כי שרה
שמה", מפרש רש"י: לא תקרא את שמה שרי - דמשמע
שרי לי ולא לאחרים, כי שרה סתם שמה שתהא שרה על
כלל. ולפי זה הרי זה ממש כמו בשם "אברם - אברהם",
משום שב"שרה על כלל" נכלל גם הפרט של "שרי - לי".
ומדוע היו"ד "זוהה ממקומה"?

יתירה מזו: דוקא לפירושו של רש"י אודות ההבדל בין
"שרי" (שרי - לי) ובין "שרה" (שרה על כל), צריכה
להיות טענה ותביעה של "יו"ד של שרי" (שתישאר בשם
שרה), עוד יותר מהטענה מהרי"ש של אברם:

בגמרא²⁸ הלשון "בתחלה נעשית שרי לאומתה ולבסוף
נעשית שרה לכל העולם כולו", ולפירוש הגמרא הרי זה
ממש כמו החילוק בין "אברם" (אב לארם - לאומתו)
ו"אברהם" (אב לכל העולם);

אך רש"י משנה מלשון חז"ל ואומר ש"שרי" משמעו
- "שר לי", ומכיוון שכאן מדובר אודות קריאת שם זה
על-ידי אברהם - כדיוק לשון הכתוב "ויאמר אלקים אל
אברהם שרי אשתך לא תקרא את שמה...". נמצא, ש"שרי"
משמעו שהיא "שר" על אברהם²⁹.

[ועל דרך דברי המדרש³⁰: מרתא (גבירה) לבעלה, בכל

(כבגמ') שהיתה שרה "לאומתה". אבל זהו היפך פי' הפשוט בתיבת "לי"
ולהעיר שהלשון בפרש"י לש"ס (ברכות שם - הובא ברא"ם שם) הוא
"שרי - לשון יחיד משמע שרתי" (ולא כתב - שרי לי). וראה אלשיך
וש"ך עה"ת עה"פ.

(30) ב"ר שם (אלא שביפ"ת שם, שזהו ביאור לשם שרה (ולא "שרי").
וראה הערה (38).

(31) וירא כא, יב.

(32) בראשית ג, טז. וראה רד"ק פרשתנו יז, טו.

(33) פרשתנו יז, א.

(34) ולהעיר מהחילוק בין צחוק דאברהם ודשרה (רש"י פרשתנו יז,
יז).

(35) כן משמע קצת בש"ך עה"ת עה"פ: ואני נתתיך אב המון גוים
כו' והיא טפלה לך.

(25) וראה ראב"ע כאן: תוספת רי"ש אביר המון גוים ולא בא השם
לחסר משמו אות כי אם להוסיף [והטעם שלא פי' רש"י כן - יש לומר,
כי לפי' למה נאמר בקרא "אב" ולא "אביר"?]. וראה אלשיך כאן ע"ד
הרמז.

(26) ראה דברי דוד כאן: וארם בכלל. ולהעיר מצ"ח ברכות שם
(ד"ה אברם הוא אברהם).

(27) ועפ"ז מבואר ג"כ שאין תרעומות ע"ז שלקחת היו"ד משרי הוא
ע"י הקב"ה - וההוסיפה ביהושע ע"י משה.

כי משה הוסיף את הקב"ה - י' - בהושע.

(28) ברכות יג, א. ועד"ז בתוספתא שם (פ"א, יד). - ובב"ר פמ"ז, א
לעצמה". אבל ביפ"ת (השלם) הגירסא "לעמה". וכ"ה ביל"ש פרשתנו
עה"פ. וראה פי' מהר"ו ורש"י לב"ר שם. ב"ר הוצאת תיאודור-אלבק
שם.

(29) במפרשי רש"י (רא"ם. לבוש. ועוד) פירשו שגם כוונת רש"י היא

28 הביאור הנ"ל בכך שהרי"ש "לא זזה ממקומה"
29 (שהתוכן של הרי"ש נשאר גם אחר כך) – מתאים גם עם
30 הביאור הפנימי בשני השמות "אברם" ו"אברהם":
31 אדמו"ר הזקן מבאר ב'תורה אור'⁴¹, כי "אברם" מורכב
32 משתי מילים "א"ב ר"ם"⁴², שהכוונה בזה היא – "שכל
33 הנעלם מכל רעיון": "אב" מרמז על "חכמה"⁴³, ו"רם"
34 מרמז על שכל נעלה, מופלא – "נעלם מכל רעיון".

35 והשינוי של "אברם" ל"אברהם" ("אב המון גוים")
36 מרמז על גילוי: לאברהם ניתן הכח להמשיך את ה"שכל
37 הנעלם מכל רעיון" עד ל"המון גוים"; אפילו "שכל
38 נפלא"⁴⁴ (כזה שמצד עצמו הינו "למעלה מכלי קיבול
39 דשכל אנושי"⁴⁵) – יש ביכולתו להסביר באופן "דגם
40 הפשוט ביותר יכול להבין זאת".

41 נמצא, שהתוכן של אות רי"ש ("אב) רם" ישנה גם
42 בשם אברהם – קיים בו השכל הנעלם מכל רעיון, אלא
43 שהוא מאיר ומתגלה למטה, עד ב"המון גוים"⁴⁶.

44 היה ניתן אולי לחשוב כי בכך ש"שכל הנעלם מכל
45 רעיון" נמשך ל"המון גוים" נוצרת בו ירידה חס ושלום
46 – על כך אומר רש"י כי הרי"ש "לא זזה ממקומה"⁴⁶:
47 היא נשארה ב"מקום" ובמדידתה⁴⁷ שלה, בדיוק כמו בשם
48 "אברם" (שכל הנעלם מכל רעיון)

49 – משום שזהו החידוש (ובמילא – עליה) של אברהם,
50 שעל ידו נעשה החיבור של "מעלה" ו"מטה", ש"שכל
51 הנעלם מכל רעיון" נמשך כמו שהוא ב"המון גוים"⁴⁸.

ט.

ההוראה: לפעול בכל העולם בלי לזנוח את מקומו

52 ההוראה מכך בעבודת האדם:
53 ידוע⁴⁹ שהענינים של שלושת האבות נמשכים לכל
54 יהודי בירושה⁵⁰. ועל דרך זה בנוגע לעניין של "אברהם"

1 תקרא את שמה שרי" – דמשמע שרי לי ולא לאחרים כי
2 שרה סתם שמה שתהא שרה על כל".

3 דלכאורה: רש"י היה צריך לומר (בדומה ללשון
4 חז"ל³⁶) – "בתחלה שרי לי ועכשיו תהא שרה על כל".
5 ועל דרך לשון רש"י עצמו לגבי אברהם – "בתחילה .. אב
6 .. לארם .. ועכשיו אב לכל העולם".

7 והביאור בזה:
8 לפי פירוש רש"י (לימוד בדרך הפשט) שרה אכן לא
9 הייתה שר על אברהם (אפילו כאשר היא נקראה "שרי").
10 משום, כאמור: בלימוד על דרך הפשט אין הכרח כלל
11 ששמות אנשים יהיו בעלי משמעות לגבי חיי בעל השם.
12 ועל דרך זה בענייננו: השם "שרי" (שניתן³⁷ על-ידי ה'רן) לא
13 הייתה בו משמעות שהיא תצא מהכלל לגבי נקבע "והוא
14 ימשל בך", ואדרבה – שתהיה שרה על בעלה³⁸ (אברהם)!

15 [וזה שנאמר "כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה"
16 הרי: א) זה נאמר רק שנים מאוחר יותר, ב) ועיקר – נאמר
17 בתור חידוש]

18 ולכן רש"י מדייק בלשונו "לא תקרא את שמה שרי –
19 דמשמע שרי לי ולא לאחרים כי שרה .. שתהא שרה על
20 כל": אין הפירוש ש"בתחלה" היא הייתה "שרי – לי", זו
21 רק משמעות השם³⁹ – אבל גם משמעות זו אמורה
22 להישלל: מכיוון שהקב"ה רוצה לתת לה כעת שררה
23 ("שר") ובאופן שיתבטא בשמה, אין היא יכולה להשאר
24 בשמה "שרי" (למרות שגם "שרי" הוא מלשון שררה⁴⁰),
25 כי "דמשמע (על כל פנים) שרי לי ולא לאחרים" – ואילו
26 ה"שררה" של שרה הרי תהיה באופן של "שרה על כל".

ח.

**הישארות הרי"ש – במובנה הפנימי, המושכת השכל
הנעלם מכל רעיון**

27 מיינה של תורה בפירוש רש"י זה:

(36) הנ"ל סעיף ו.

(37) כפרש"י נח (יא, כט) "יסכה זו שרה", והרן הוא "אבי יסכה" (נח
שם). וראה לעיל הערה 23.

(38) וצ"ע שג"ע עה"פ (נח שם) "שרי .. יסכה" פרש"י "יסכה לשון
נסיכות כמו שרה לשון שררה".

ולעיר מלשון רש"י שם "שרה לשון שררה" (ולא "שרי"), וכן
בתחילת פירושו כ' "יסכה זו שרה" (כבמגילה יד, א. סנהדרין סט, ב)
ולא "שרי" (ככתיב עה"פ) – ולפענ"ד הוא "תיקון" המעתיק ובפרש"י
צ"ל שרי – כלשון הכתוב אותו מפרש.

(39) ושרה לי – הו"ל לקרא "שרתי" – ראה הערה 29.

(40) וראה הערה 38.

(41) ריש פרשתנו. ובארוכה – מאמרי אדה"ז – פרשיות ח"א ריש

פרשתנו (ובהנסמן במ"מ שם). ועוד.

(42) ראה זהר (ס"ח) פרשתנו עט, ב.

(43) תניא פ"ג.

(44) ד"ה כל הנהנה תרפ"ט (בספה"מ קונטרסים ח"א) פ"ט.

(45) ד"ה מי העיר תש"ג רפ"ט.

(46) ראה גם תו"א פרשתנו סד"ה ולא יקרא עוד.

(47) ראה רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ב ה"ו.

(48) ראה בארוכה תו"א ריש פרשתנו (יא, כ"ג. מאמרי אדה"ז שם).

שאי"ז "ירידה", ואדרבה – דוקא "ירידה זו היא בחי' עילוי מאוד שנמשך
אור הכתר".

(49) ראה תו"א ר"פ ורא. ובכ"מ.

(50) דאין קורין אבות אל לשלשה (ברכות טז, ב. תו"א שם).

5 על אף שיהודי צריך לפעול בכל העולם כולו, עליו
6 לדעת, כי לכל לראש מוטלת עליו החובה להשפיע על
7 מקומו וסביבתו⁵¹, ורק לאחר מכן, כאשר הוא נעשה "אב
8 למקומו", להיות "אב לכל העולם".
(משיחת ש"פ לך תשד"ט)

1 — "אב המון גוים", שכל יהודי יש בכוחו לפעול ב"המון
2 גוים" — בכל העולם כולו.
3 אך צריך הוא לדעת כי "רי"ש .. אב .. לארם שהוא
4 מקומו .. לא זזה ממקומה:

(51) הכפס"ד — עניי עירך קודמין (ב"מ עא, רע"א. רמב"ם הל' מתנות עניים פ"ז ה"ג. טשו"ע חו"מ ר"ס צו. שו"ע אדה"ז חו"מ ריש הל' הלוואה).

המשך ביאור במס' בכורות ליום שבת קודש עמ' א

29 מום הוא. ומברר רב אשי את הראיה, מאי מעמא שנאמן הכהן
30 בזה, לאו משום דאמרין, שכל מילתא דעבדא לאינלווי לא
31 משקרי בה אינשי, שכיון שיכול החכם לבוא ולומר שלא התיר
32 מום זה, נאמן הכהן לומר שהראהו לחכם.
33 דוחה הגמרא: ה"ם הטעם שאמרו שנאמן הכהן לומר שהראה
34 מום זה לחכם, הוא לא משום שנאמן בדבר העתיד להתגלות,
35 אלא משום דקדשים בחיז לא אכיל, ואם באמת לא התיר לו
36 החכם, לא היה אומר שהתיר לו ואוכל את הבכור בלא התרת
37 חכם, אבל ה"ם בדינו של רב, שכבר היה בו מום המתירו
38 לשוחטו בחוץ אלא שאומר הכהן שהישראל נתן לו בכור זה עם
39 מומו, יש לומר שפ"ן דהשי"י הכהנים להטיל מום בבכור ולומר
40 שנפל מאליו, ה"שי"י גם כן להטיל מום בבכור, ולומר שישראל
41 נתנו כשהיה בו כבר מום, כדי שלא יצטרכו להביא עדים שנפל
42 בו המום מאליו, ואינם נאמנים אף על פי שהוא דבר שעתיד
43 להתגלות.
44 רב שיזבי מקשה על דברי רב ממשנה: מתיב רב שיזבי על
45 דברי רב, שנינו במשנה (דמאי פ"ד מ"ה), האומר למי שאין נאמן
46 על המעשר — שהוא חשוד לומר על פירות שאינם מעושרים
47 שמעושרים הם, קח לי פירות, ממי שהוא נאמן על המעשר,
48 שאינו לוקח פירות מעם הארץ, או שאמר לו קנה לי ממי
49 שהוא מעשר את הפירות שהוא לוקח מעם הארץ, אינו נאמן
50 לומר שקנה את הפירות אצל מי שהוא נאמן. ואם בדברי רב
51 שטעם המשנה הוא משום שאין אדם משקר בדבר העשוי
52 להתגלות, אמאי אינו נאמן לומר שקנה אצל מי שהוא נאמן,
53 נימא — הרי יש לנו לומר, שכל מילתא דעבדא לאינלווי לא
54 משקרי בה אינשי, וכיון שיכול להתגלות אצל מי לקח את
55 הפירות, אינו משקר, וודאי קנאם אצל מי שנאמן.
56 מתרצת הגמרא: באמת בכל דבר שעתיד להתגלות יש לומר
57 שודאי אין בני אדם משקרים, ושאני ה"ם שאינו נאמן מטעם זה,
58 שאינו ירא לומר שקנה אצל נאמן אף אם קנה אצל אינו נאמן,

1 רק אני הייתי חי והוא היה כבר מת הייתי יכול לומר שלא
2 אמרתי לו שחילקנו, אך עכשיו שאני חי והוא חי, ה"אף חי
3 יכול להכחיש את החי, אלא מודה אני שאמרתי לו שחילקנו,
4 ועכשיו הנני חוזר בי ואומר שלא חילקנו. וה"ה רבן גמליאל
5 (עומד) [יושב] ודורש, ורבי יהושע עומד על רגליו כפי שצוהו
6 רבן גמליאל, עד שרינונו כל העם שאין לרבן גמליאל לצער כך
7 את רבי יהושע, ואמר להוציאתי מתורתך שהיה עומד לפני
8 רבן גמליאל ומשמיע לרבים את הדרשה מפיו עמוד — שתוק
9 מלתרגם את דרשתו של רבן גמליאל, ועמד.

משנה

10 לעיל (לה) שנינו, שאין הכהן נאמן לומר על בכור שנתנו לו שנפל
11 בו מום מעצמו, עתה המשנה מבארת את האופן שהכהן נאמן
12 בבכור: נאמן ה"ה לומר, הראיתי בכור זה לחכם, ובעל מום
13 הוא — ואמר לי החכם שבעל מום קבוע הוא. ובלבד שיש לכהן
14 עדים שנפל בו המום מאליו.

גמרא

16 הגמרא מבארת מה הטעם שכהן נאמן לומר שהראה את המום
17 לחכם, ומקדימה את דברי רב יהודה, כדי ללמוד מהם את הטעם
18 של המשנה: אמר רב יהודה אמר רב, אף שאין הכהן נאמן
19 לומר על מום שנפל בבכור לאחר שנתנו לו הישראל, שנפל
20 מאליו, נאמן ה"ה לומר לחכם, בכור זה נתן לי ישראל במומו
21 — שכבר היה בו המום שיש בו עכשיו, ולא נפל בו המום כשהיה
22 אצלי. ומבאר רב, מאי מעמא, שכל מילתא דעבדא לאינלווי
23 לא משקרי בה אינשי — כל דבר שעתיד להתגלות, אין בני אדם
24 משקרים בו, כיון שהם יראים שיתגלה שקרם, ואף בזה שיכול
25 הישראל לבוא ולומר שלא היה בו מום, אין הכהן משקר בזה.
26 רב אשי מביא ראיה לדברי רב מהמשנה: אמר רב אשי, אף אני
27 נמי תנינא, נאמן ה"ה לומר, הראיתי בכור זה לחכם, ובעל
28

לקוטי שיחות

פרשת לך-לך

כרך ל, א

22 הטעם שלא פירש רש"י כהמדרש¹¹ שהמזבח
23 השלישי הי' "לקנינה" – יש לומר: דברי המדרש
24 הם להשיטה¹² שע"י הליכת אברהם לארכה
25 ולרחבה "זכה בה" (שעל ידי הליוך קנה)¹³, ולכן
26 מתאים לומר שמזבח זה הי' "לקנינה"¹⁴; ואולם,
27 לפי פרש"י על התורה, בפשוטו של מקרא – לא
28 הי' בהילוכו של אברהם לארכה ולרחבה משום
29 קנין הארץ, וכסיום הכתוב עצמו "קום התהלך גו'
30 כי לך אתננה" – לשון עתיד, היינו שההליכה היא
31 רק לסמן את אורך ורוחב הארץ שהקב"ה עתיד
32 ליתנה לו¹⁵. וא"כ אין לפרש שמזבח זה בנה
33 "לקנינה".

34 אבל טעמא בעי: מאחר שנחית רש"י לבאר
35 הטעם של כל אחד משני המזבחות הראשונים
36 שבנה אברהם – מדוע לא ביאר טעם על בנין מזבח
37 השלישי?

(11) ומה ששינה רש"י במזבח הא' והוסיף (והקדים) "על בשורת הזרע" – ראה מפרשי רש"י (גו"א). הואיל משה (באר היטב). שפ"ח. משכיל לדוד. ועוד).
(12) בב"ר ספמ"א (וכן בב"ב ק, א) דעת ר' אליעזר. ולהעיר שבעל המאמר בב"ר פליט הוא ג"כ ר"א [נאחל"ל דר"א בן שמוע (בב"ר שם) הוא המשך ללפני זה – לכאורה בעל המאמר הוא ר"א התנאי].

(13) כ"ה לפי המת"כ לב"ר. ועד"ז בפ"י מהרז"ו. וראה יפ"ת (השלם) לב"ר שם (ועוד), דאחי גם לדעת חכמים שם. וראה תו"ח ב"ב שם ד"ה משום חביבותא. כוס ישועות ויפה עינים שם. ואכ"מ.

(14) וראה גם תיב"ע עה"פ (ובלקו"ש חט"ו ע' 101 והערה 16 שם). רמב"ן יג, טו (ע"ד הדרש כו', וכהמשכו: וע"ד הפשט כו'). ובש"ך עה"ת מפרש, דויבן שם מזבח הי' "כדי להחזיק בה" ע"ש.

(15) וראה בארוכה לקו"ש חט"ו ע' 204 ואילך, שמוכת בכ"מ בפרש"י שלדעת רש"י בפירושו עה"ת לא נקנתה א"י לאברהם (ולא – בכלל – להאבות), משא"כ לדעת המדרש וע"ד ההלכה. וראה גם לקו"ש ח"כ ע' 131 ואילך.

(*) כ"ה בדפוטי רש"י שלפנינו, דפוס שני דרש"י וכמה כתי"ר רש"י (שתחז"י). ובדפוס ראשון וכמה כתי"ר רש"י (שתחז"י) נאמר "על בשורת א"י" לפני "על בשורת הזרע".

1 א. בפרשתנו מסופר ע"ד שלש מזבחות שבנה
2 אברהם אבינו: (א) ויבן שם מזבח לה' הנראה
3 אליו¹, (ב) ויבן שם מזבח לה' ויקרא בשם ה'²,
4 (ג) ויבן שם מזבח לה'³. וביארו חז"ל⁴: ג' מזבחות
5 בנה אחד לבשורת א"י וא' לקנינה וא' שלא יפלו
6 בניו. כלומר, שכל אחד מג' מזבחות אלו בנה
7 אברהם לשם ענין בפ"ע⁵: הראשון, שנבנה לאחר
8 דיבור השם אל אברהם "לזרעך אתן את הארץ
9 הזאת"⁶, הי' "לבשורת א"י"; המזבח שבנה סמוך
10 לעי הי' לשם תפלה⁶ "שלא יפלו בניו בעי"⁷;
11 והמזבח השלישי, שבנה לאחר קיום ציווי ה' "קום
12 התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה"⁸,
13 שע"ז "זכה בה"⁹, הי' "לקנינה" (של א"י)¹⁰.
14 רש"י בפירושו על התורה מביא תוכן דברי
15 המדרש בנוגע לשני המזבחות הראשונים – על
16 הפסוק "ויבן שם מזבח" (שנאמר בפעם הראשונה)
17 מפרש "על בשורת הזרע ועל בשורת א"י", ועל
18 "ויבן שם מזבח" השני כותב "נתנבא שעתידין בניו
19 להכשל שם על עון עכן והתפלל שם עליהם" –
20 אבל בנוגע למזבח השלישי (לאחר ציווי ה' "קום
21 התהלך בארץ גו'") סתם רש"י ולא פירש כלום.

(1) יב, ז.

(2) יב, ח.

(3) יג, יח.

(4) ב"ר (פרשתנו) ספ"ט.

(5) כמ"ש במפרשי המדרש (פירוש המיוחס לרש"י. מת"כ. פי' מהרז"ו. ועוד).

(6) כמ"ש בת"א יב, ח ("ויקרא) וצ"ל". וכ"ה לכמה ג' בהמשך דברי המדרש (ראה ב"ר הוצאת תיאודור). וביל"ש עה"פ (הובא במהרז"ו. ע"ש).

(7) המשך הלשון בב"ר שם.

(8) יג, יז.

(9) לשון המת"כ לב"ר שם (ע"פ ב"ר עה"פ – ראה לקמן הערות 12, 13).

(10) ובב"ר לא נקט כסדרם של הפסוקים, כי "אידי דבעי לפרש מעשה דיהושע (שבעי) קודם נקט ועשאו אחרון" (פי' המיוחס לרש"י לב"ר שם. וראה גם יפ"ת השלם, פי' מהרז"ו ועוד).

כי נבנה (כפרש"י) מטעם ש"נתנבא שעתידין בניו
להכשל שם כו' (ולכן) התפלל שם עליהם²⁰;
ואת"ל שבנין מזבח זה (השלישי) ה' בגלל
הבשורות טובות שנתבשר קודם בואו לחברון [ומה
שבנה המזבח בחברון דוקא, הוא רק משום שזהו
המקום שאליו בא לאחר קיום ציווי הקב"ה²¹
(בבשורת הארץ) "קום התהלך בארץ גו"²¹] – אין
שום שייכות, לכאורה, בין טעם בניית המזבח
למקום זה דוקא; והכתוב הרי מדייק "ויבן שם
מזבח"
ע"ד הפשט יש לבאר הקשר דמזבח זה למקומו,
כי זה ה' המקום הראשון בארץ ישראל שבו
נתיישב אברהם אבינו בקביעות. שהרי עד אז ה'
אברהם במצב של "הלך ונסוע"²², "וילך
למסעיו"²³, ורק בבואו לחברון התיישב בארץ,
כמ"ש²⁴ "וישב באלוני ממרא אשר בחברון"
(וכמסופר לאח"ז, שאברהם ישב שם כ"ה שנה²⁴).
ובמילא מובן, שזהו המקום המתאים להודות
להקב"ה על "בשורת (התיישבותו – קבע ב)א"י".
אמנם עדיין אין הענין מתיישב כל צרכו (בדרך
הדרש). כי את"ל שמזבח זה (השלישי) בא (רק)

1 ב. לפי פשוטו יש לומר:

2 לאחר שפירש רש"י כי אברהם בנה מזבח
3 עבור הבשורות טובות – "בשורת הזרע" "בשורת
4 א"י" – שוב אין צורך לחפש טעם אחד על בנין
5 המזבח השלישי, כי כמפורש בקרא בנה אותו
6 אברהם לאחר שנתבשר בשו"ט¹⁶ "כי את כל
7 הארץ אשר אתה רואה לך אתננה ולזרעך עד עולם,
8 ושמתי את זרעך כעפר הארץ גו" – היינו כו"כ
9 ברכות וענינים טובים, הן בבשורת א"י והן בבשורת
10 הזרע¹⁷, ששמע אברהם בבשורה זו דוקא, שלא
11 נאמרו בבשורה הראשונה¹⁷ – ומובן מאליו
12 שבגלל בשורות נוספות אלו בנה אברהם מזבח
13 מיוחד לה'.

14 אמנם ביאור זה דחוק הוא מפני לשון
15 הכתובים: "ויבן שם מזבח" משמע, שבנין המזבח
16 ה' שייך להמקום שנבנה בו. וע"ד שמצינו בשני
17 מזבחות הראשונים – ש(גם) בהם נאמר "ויבן שם
18 מזבח" – שהיו "שייכים" וקשורים עם מקום
19 בנייתם¹⁸: המזבח הראשון, שהי' "לה' הנראה אליו",
20 בנאו אברהם "שם" דוקא, כי במקום זה נראה ה'
21 אליו¹⁹; ומזבח השני נבנה "שם", בסמיכות לעי,

לשולל הפירוש שבניית המזבח היתה ע"ז שנראה אליו ה' (רמב"ן, צידה לדרך ואוה"ח יב, ז). אבל גם לפרש"י ה"ז שייך לבשורת הזרע ובשורת א"י שנתבשר כאן ("לזרעך אתן את הארץ הזאת"), ולא למש"נ בתחילת הסדרה "ואעשך לגוי גדול". וראה מפרשי רש"י שבהערה 11. באר מים חיים (לאחי המהר"ל) שם, ח. מלאכת הקודש על פרש"י. יפ"ת שבהערה 17. ואכ"מ.
(20) ובזה מתורץ ג"כ – מנ"ל לרש"י (בפש"מ) שמזבח זה ה' שייך וקשור עם נבואה זו (שלכאורה פירוש זה רחוק מדרך הפשט) – כי דוקא עפ"ז מובן דיוק הלשון "ויבן שם מזבח", שבניית המזבח היא בשייכות למאורע שאירע שם דוקא (ראה גו"א (וראה גם רע"ב) על פרש"י כאן).
(21) אבל ראה אברבנאל כאן: שעם היות שאמר ית' לאברם קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה הנה הוא בענותנותו לא עשה כן כו'. וראה גם לקר"ש ח"ז (ע' 81, 86) שכ"ה לפרש"י (יב, ד) ש"וישב" כאן הוא ל' עכבה.
(21*) להעיר מש"ך עה"ת הנ"ל הערה 14.
(22) יב, ט.
(23) יג, ג.
(24) פרש"י וירא כא, לד.

(*) והטעם י"ל, כי לא מצינו שבכל פעם שנגלה ה' לאברהם בנה מזבח – ראה לדוגמא ריש (וטוף) פרשתנו. וראה מפרשי רש"י שבפנים ההערה (בסופה).

(16) יג, ט"ז.

(17) ולכן אף את"ל שאין מקום לבנות מזבח על חזרת בשורה עזה"פ (ראה יפ"ת השלם לב"ר שם, כב) – בנדר"ד שנתוספו כאן פרטים, ופרטים עיקריים, ה"ז כמו בשורה ה' ודפוס ראשון וכת"י רש"י (שתח"י), ישנה אריכות בפרש"י עה"פ (יג, טז) ע"ד בני ישראל, שאינה בפרש"י לפנינו, וז"ל: ושמתי את זרעך כעפר הארץ שיהו מפורזין בכל העולם* כעפר המפורז ועוד שאם אין עפר אין בעולם אילנות ותבואה כך אם אין ישראל אין העולם מתקיים שנאמר והתברכו בזרעך אבל לימות המשיח משולין כחול שמקהה שיני הכל כך יפלו ויקהו כל העולם שנאמר ולו יקחת עמים. וראה גם פרש"י שבהערה 25.

(17*) ולכמה מפרשים (ריב"א וחי' ופי' מהרי"ק על פרש"י – יג, יד), מש"כ רש"י (שם) ש"ה' הדבור פורש ממנו" (מאברהם) ורק כאן נאמר "וה' אמר אל אברם" – כי לפני"ז (בפסוק יב, ז) "לא ה' מאריך עמו כ"כ בדברים".

(18) ועד"ז הוא בשאר המקומות בתורה שנאמר "ויבן שם מזבח" וכיו"ב (ראה וירא כב, ט. תולדות כו, כה. וישלח לג, כ. לה, ז), שבכולם בא הכתוב להדגיש שהי' ענין מיוחד במקום ההוא, שלכן בנה המזבח שם דוקא.

(19) אלא שרש"י מפרש "על בשורת הזרע ועל בשורת א"י",

(*) ובכת"י הנ"ל: מפורזין מסוף העולם ועד סופו . . כך יקרה ויפלו כל כו'.

22 פעולות וענינים, ש(ה"סימן" ו)נתינת הכח להם הם
23 שלשה מזבחות אלו שבנה אברהם.
24 וההסברה:

25 בנוגע לענינו של מזבח אמרו חז"ל³¹ – "מזבח,
26 מזיח ומזין מחבב מכפר", כלומר: מזיח גזירות³²
27 (רעות מעל ישראל³³); מזין, בזכות הקרבנות
28 העולם נזון שהקרבנות באין מן המזון וגורמין לו
29 ברכה³³; מחבב את ישראל אל אביהם³³; ומכפר
30 עונות³².

31 ארבעה דברים אלו מתחלקים, בכללות,
32 לשלשה סוגים: א) "מזין" – השפעת מזון לעולם,
33 ב) "מזיח ומכפר" – ביטול ענינים בלתי רצויים
34 מעל ישראל (גזירות ועונות). ג) "מחבב את ישראל
35 אל אביהם".

36 והנה, חלוקה כזו של "ארבעה שהן שלשה" אנו
37 מוצאים גם בחלוקת הקרבנות (על המזבח)
38 למיניהם – שהרמב"ם³⁴ מחלק את הקרבנות
39 ל"ארבעה מינין, עולה וחטאת ואשם ושלמים",
40 ואילו במדרש³⁵ מצינו שמחלקם לשלשה – "עולה
41 שלמים וחטאת". ומובן שאין כאן סתירה, כי
42 חטאת ואשם תוכנם אחד³⁵, שניהם באים לכפרה.
43 ועפ"ז יש לומר, ששלש פעולות הנ"ל
44 שבקרבנות מכוונות כנגד שלשה סוגים אלו
45 שבקרבנות³⁶:

46 שלמים, שיש בהם אכילת בעלים, הם כנגד זה
47 שהמזבח (קרבנות) "מזין" את העולם, דכשם
48 שהבעלים זוכים באכילתם זו (שהיא אכילה גשמית,
49 מזון הגוף) על ידי הקרבת קרבן לה', כך "בזכות
50 הקרבנות העולם נזון";

1 על הבשורות "כי גו' לך אתננה גו' ושמתי גו'",
2 הו"ל להדגיש (עכ"פ – לרמז) בהכתובים שבנינו
3 הי' בסמיכות ובהמשך לשמיעת הבשורות; אבל
4 בלשון הפסוק מודגש ההיפך, ההפסד והשהי' שבין
5 בשורות אלו לבנין המזבח – "ויאהל אברם ויבא
6 וישב גו' (ורק אח"כ) ויבן שם מזבח לה'"²⁵.

7 ולכן מסתבר, שבנין המזבח הי' (גם) ענין
8 בפ"ע, בשייכות להתיישבותו בעיר חברון²⁶.
9 ג. ויש לומר הביאור בזה:

10 אמרו חז"ל²⁷ "סימן נתן לו הקב"ה לאברהם
11 שכל מה שאירע לו אירע לבניו", מעשה אבות
12 סימן לבנים, וכמ"ש הרמב"ן²⁸ ד"כולם (כל מעשי
13 האבות) באים ללמד על העתיד כי כאשר יבוא
14 המקרה לנביא משלשת האבות יתבונן ממנו הדבר
15 הנגזר לבוא לזרעו", ואולי י"ל, שמעשה האבות
16 הוא סימן, גרס²⁹ ל"מאורעות הבנים. ועפ"ז
17 בענינו, מזבחות אלו שבנה אברהם הם ההכנה
18 ונתינת כח לעבודת הקרבנות³⁰ (של בני ישראל) ע"ג
19 המזבח במשכן ומקדש.

20 זוהי נקודת הטעם שבנה אברהם שלשה
21 מזבחות – כי ב"מזבח" של ה"בנים" מצינו ג'

(25) דאם בא להדגיש שזה הי' אחר קיום ציווי ה' 'קום
התהלך בארץ גו', הו"ל להכתוב להדגיש העיקר 'וילך אברם
גו', ולא (רק) 'ויאהל אברם' (וראה ש"ך עה"ת שם).
ולהעיר שבדפוס ראשון דפרש"י שם יג, יח איתא 'ויאהל
אברם, שחזר לאשתו כשראה שאינו מוליד פירש ממנה כיון
שאמר לו ה'ב"ה ושמתי את זרעך חזר לה'. – אבל ליתא בשאר
הדפוסים וכת"י (שתח"י).
(26) להעיר ממדרש הגדול פרשתנו יג, יח – הובא לקמן בפנים
סעיף ח.

(27) תנחומא פרשתנו ט. ועד"ז בב"ר פ"מ, ו.
(28) פרשתנו יב, ו. וראה שם יב, יו"ד. יד, א. תולדות כו, א.
וישלח לב, ד. וראה גם בהנסמן בהערה 63.
(29) וע"ד שמצינו בנוגע לסימני טהרה וטומאה דבהמה,
ד"הסימנים הם הגורמים הטהרה והטומאה (אבל בסימני עופות
וסימני ח" לגבי חלבה זה רק הוה סימן (המבורד) איזהו הטהור
ואיזה הוא החי") – צפ"ע על הרמב"ם הל' מאכלות אסורות
פ"א ה"א. וראה לקמן ע' 117 הערה 17.
(30) ואף שגם יצחק ויעקב בנו מזבחות, כנסמן לעיל הערה
18 (וראה פרש"י בלק כג, ד "אבותיהם של אלו בנו לפניך שבעה
מזבחות כו"), יש בהם "סימן לבנים" משלהם. ולהעיר
שבמדרשים הנ"ל (הערה 27) מפורש הענין דמעשה אבות סימן
לבנים רק בנוגע לאברהם – "סימן נתן לו הקב"ה לאברהם שכל
מה שאירע לו אירע לבניו", ומפרט כו"כ דברים שאירעו לאברהם
ואירעו עד"ז לבניו.

(31) כתובות י, ב.
(32) ל' הגמ' שם.
(33) פרש"י שם.
(34) הל' מעשה הקרבנות פ"א ה"ב.
(35) מדרש תרשא (הנק' ג"כ ברייתא דר"פ בן יאיר) פ"ב*.
ס' ריזאל המלאך (בשינויים קלים).
(35*) ראה גם רמב"ן פרשתנו טו, ט.
(36) ראה באופן אחר קצת – חדא"ג מהרש"א כתובות שם.
והמבואר בפנים הוא ע"פ המדרש תרשא.

(*) הובאו קטעים מפרק זה בס' הרוקח בתחלתו. הגהמ"י הל'
יטו"ת פ"ב.

ה. ידוע שעבודת הקרבנות נקראת בשם
 "עבודה" סתם⁴⁶, משום שבה מתבטא כללות הענין
 דעבודת השם.

ומזה מובן, דכשם שבקרבנות ישנם ג' הענינים
 הנ"ל – כמו"כ הוא בנוגע לכללות הענין דעבודת
 השם, שג' חלוקות בה:

ראשיתה היא העבודה דתורה ומצות, מזון
 הנפש ("מזין"), כי התורה היא "חיינו", ונאמר
 (גבי מצות) "אשר יעשה אותם האדם וחי בהם"⁴⁷,
 וכידוע שרמ"ח מ"ע הם כנגד רמ"ח אברים⁴⁸, ועל
 ידי קיום התומ"צ ממשיכים חיות (הנשמה) תוך
 אברי האדם⁴⁹.

למעלה מזה היא עבודת התשובה, דגם כאשר
 חטא ופגם ועבר את הדרך ר"ל, מתקן זה ע"י
 התשובה ("מכפר" ו"מזיח").

אמנם שלימות ענין הדביקות בו יתברך היא
 העבודה דמסירת נפש, זה שהאדם מוסר את עצמו
 מכל וכל להקב"ה (כמו עולה שהיא כליל לה').
 שזוהי אמיתית ענין המסירת נפש, שמוסר נפשו לא
 בשביל שכר או בשביל איזוהי תועלת (גשמית, או)
 רוחנית (שתגיע לנשמתו)⁵⁰, כ"א רק לכבודו ית',
 בלי שום חשבון כלל וכלל⁵¹. ובזה שהאדם מקריב
 (ומבטל) את עצמו כליל להקב"ה, ואינו מחפש
 לעצמו כלום, הרי הוא "מחבב את ישראל אל
 אביהם".

ו. עפ"ז יובן תוכנם של שלשת המזבחות שבנה
 אברהם – בבחינת "מעשה אבות סימן לבנים" –
 שבהם הניח אברהם את היסודות ("סימן") לשלשה
 ענינים כלליים בעבודת עם ישראל במשך כל
 הדורות:

המזבח הראשון הי' "על בשורת הזרע ועל

חטאת (ואשם) שבאו לכפרה – היינו "מזיח" .
 מכפר";

והעולה, שהיא כליל לה', ענינה ל"חבב ישראל
 אל אביהם"³⁷, ובלשון המדרש³⁸, ש"העולה נקרכת
 לכבוד הקב"ה בלבד אבל השלמים והחטאת בעד
 (כנגד) עצמנו", כלומר, השלמים והחטאת באים
 (בעיקר?, גם?) לתועלת המקריב (או בשביל קבלת
 מזון, או כדי לבטל ענינים בלתי רצויים), משא"כ
 העולה באה רק "לכבוד הקב"ה בלבד", ועל ידה
 מתחבבים ישראל אל אביהם שבשמים³⁹.

ד. ויש לומר, ששלש פעולות הנ"ל ישנן,
 בכללות, בכל קרבן, כי בכולם יש שלשה ענינים:
 (א) זריקת הדם ע"ג המזבח; (ב) אכילת כהנים
 ובעלים (וגם בקרבן עולה – עורה לכהנים⁴⁰);
 (ג) גילוי שכינה – האש שירדה מן השמים
 ו"אכלה" את הקרבנות⁴¹ (ובכללות יותר – מה
 שמקום המזבח הוא בביהמ"ק, בלשון הרמב"ם⁴²)
 "בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות":

חלק הקרבן הנאכל (ושייך) לכהנים ולבעלים –
 מרמז על פעולת "הזנת העולם", כנ"ל;

זריקת הדם ע"ג המזבח היא היא הפועלת
 כפרת⁴³ העונות וריצויין (שזה כולל ריצוי על כל
 ענינים בלתי רצויים);

וגילוי השכינה שבקרבנות (האש שיוורדת מן
 השמים, ובכללות, זה שהמזבח הוא בבית המקדש,
 "בית לה'") מורה על חביבותם של ישראל⁴⁴, ועד
 "כדרך שבא לראות כך בא ליראות"⁴⁵, שכל
 התגלות זו היא בשביל ישראל עם קרובו.

(37) להעיר שעולה דורון הוא – זבחים ז, ב.

(38) מדרש תדשא וס' רזיאל המלאך שם. ע"ש.

(39) וראה גם אדר"נ רפ"ד.

(40) צו ז, ח.

(41) יומא כא, ב.

(42) ריש הל' ביהב"ח.

(43) תו"כ ויקרא א, ד. וזבחים ו, א. וש"נ.

(44) ראה יומא שם דרך בבית ראשון הי' אש יורד מן השמים
 (רבוזה כארי) ואוכל הקרבנות (משא"כ בבית שני ד"סיועי לא
 מסייעא", אבל ירדה מלמעלה). ולהעיר מגמ' שם לפנ"ז בנוגע
 להנס בלחם הפנים "אומרים להם ראו חזיתכם לפני המקום
 שסילוקו כסידורו".

(45) חגיגה ב, א (וש"נ). וראה אוה"ת בראשית וירא קג, ב
 ואילך.

(46) ראה מפרשים לאבות פ"א מ"ב.

(47) אחרי ית, ה.

(48) מכות כג, סע"ב. הובא בהקדמת הרמב"ם לספר היד
 בסופה. ובכ"מ.

(49) וראה לקו"ת נציבים מה, ג.

(50) וכלשון הרמב"ם הל' תשובה פ"י ה"ב: לא מפני דבר
 בעולם כו' לא כדי לירש הטובה (חיי עוה"ב – שביאר בריש הפרק
 ובפ"ח"ט שם) אלא עושה האמת מפני שהוא אמת.

(51) ראה תניא פ"ח ופי"ט. וראה בארוכה לקו"ש ח"כ ע' 75
 ואילך.

(מלמטה למעלה), מן הקל אל הכבד, ותוכן זה
שבמזבח (לבנות מזבח "לה" הנראה אליו) שייך
למזבח השלישי⁵⁵; ולכן פרש"י דמש"נ "לה"
הנראה אליו" (גבי מזבח הא') לא בא לתאר תוכנו
ומטרתו של המזבח, אלא רק כסימן (הזמן) לחוד
— ש(בנייתו) שהיא בגלל הבשורות — הבשורות
נודעו לו כאשר "ה' נראה אליו"⁵⁶.

ז. ועפ"ז יש לבאר גם זה שהכתוב מדגיש גם
במזבח הג' "ויבן שם מזבח לה'", שבנה את
המזבח בחברון דוקא, כי תוכן ענינו של מזבח זה
שייך לעיר חברון דוקא.

וכידוע⁵⁷ ש"חברון" הוא לשון חיבור⁵⁸
[וכמשנ"ת במק"א⁵⁹ שזה שייך (גם) לעיר חברון
כפשוטה, ששם נקברו האבות והאמהות של כל
ישראל ואין קורין אבות (ואמהות) אלא לאלה⁶⁰,
וכל התפלות עולות על ידי חברון⁶¹], ואמיתית
הקשר והחיבור של בני" עם הקב"ה הוא כאשר
עבודתנו היא לא "בעד עצמנו", בשביל איזו
תועלת המגיעה להאדם (גם לא תועלת נעלית
ביותר של כפרת האדם), כ"א כאשר ה"מזבח"
(ההקרבה) שלו הוא רק לכבודו ית', כולו כליל
לה'.

ח. ידוע שעיקרו של ביהמ"ק — "בית לה' מוכן
להיות מקריבים בו הקרבנות"⁶² — הוא המזבח,
וע"פ הנ"ל יש לומר, שג' מזבחות אלו דאברהם,
הם כנגד ג' בתי-מקדשות⁶³:
נת' במ"א בארוכה⁶⁴, שההפרש בין מקדש
ראשון ומקדש שני בעבודה רוחנית הוא בזה,

בשורת א"י", שזהו ענין של צרכי האדם, הן
הגשמיים והן הרוחניים (בדוגמת "מזין"^{51*});

המזבח השני — שהתפלל שם עליהם (לכפר על
מעשה עכן)⁵² — היינו הענין ד"מזיח"^{51*}. . . מכפר";
ואילו המזבח השלישי לא פרש"י מהו ענינו —
כי תכליתו של מזבח זה אינה בשביל איזו תועלת
צדדית, כ"א רק כדי לבנות מזבח לה' (כמו קרבן
עולה שהיא כליל לה', ובאה רק לכבודו יתברך
כנ"ל). וה"סימן לבנים" שב"מעשה אבות" זה⁵³
הוא לענין ד"מחבב" שבקרבנות⁵⁴, כי הקרבה
באופן כזה פועלת חביבותם של ישראל אצל
הקב"ה, כנ"ל.

ונמצא, ששלושת המזבחות שבנה אברהם הם
בסדר דמן הקל אל הכבד: הראשון — "על בשורת
הזרע ועל בשורת א"י" (דוגמת "מזין"); השני —
תפלתו על מעשה עכן ("מזיח" . . . מכפר");
והשלישי — "ויבן שם מזבח לה'" (סתם), מבלי
שום כוונה נוספת, רק לכבודו יתברך.

[ובזה יומתק זה שבהמזבח הראשון לא העתיק
רש"י את התיבות "לה' הנראה אליו" — דלכאורה,
פשוטו משמעות הכתוב היא, דלאחרי שנראה אליו
ה' — "וירא ה' אל אברהם" — בנה מזבח "לה' הנראה
אליו", וא"כ הו"ל לרש"י להעתיק הנ"ל ולפרש
שבניית המזבח היתה להודות על התגלות זו^{54*} (או
שהתגלות זו עוררה אצלו הרצון לעבוד ה' על ידי
מזבח), ורש"י מפרש שהמזבח בא (רק) "על
בשורת הזרע ועל בשורת א"י"?]

וע"פ הנ"ל מובן, כי סדר העבודה הוא בהדרגה

(55) וכנ"ל סוס"ד דבחי' זו הג' שייכת לגילוי שכינה
(שבקרבנות). וראה אברבנאל שם בפ"י "ויבן שם מזבח" (הא').

(56) וראה באר יצחק לפרש"י שם, ז.

(57) זח"א קכב, ב (מהנ"ע). קכה, א.

(58) להעיר שבדפוס ראשון ובא' מכת"י רש"י (שתח"י) איתא
בפרש"י עה"פ (יג, יח) ד"ה אשר בחברון, "שחבר את עצמו
להב"ה".

(59) לקו"ש חכ"ה ע' 98.

(60) ברכות טז, ב.

(61) ילקוט ראובני ח"ש כג, ט (ממגלה עמוקות). וראה
בהנסמן בלקו"ש חכ"ה שם.

(62) רמב"ם ריש הל' בית הבחירה.

(63) להעיר מרמב"ן תולדות (כו, כ). וראה גם כלי יקר שם, (יט)
שג' הבארות שחפר יצחק הם לנגד ג' בתי מקדשות. ע"ש. — נת'
בארוכה לקמן ע' 116 ואילך.

(64) לקו"ש ח"ט ע' 27 ואילך. 67 ואילך.

(51*) להעיר מהגירסא בש"ס כת"י מינכן (ראה מס' כתובות
עם דקדוקי סופרים השלם — אה"ק, תשל"ב) "מזין (ואח"כ)
ומזיח".

(52) להעיר ממלאכת הקודש על פרש"י פרשתנו (יב, ח)
דבפעולת אברהם בעי' דה"ב בשביל עון, הוצרך לשניהם, לתפלה,
ולמזבח להקריב עליו קרבן לכפרת עון.

(53) משא"כ המזבח שבפ' וירא — עקידת יצחק — שזה הי'
מצד הציווי, ואין זה בגדר מעשה אבות שהם רק טימן לבנים,
אלא שהוא כעין תחילת מעשה הבנים. שלכן: א) הי' מצד הציווי,
ב) הי' במקום המקדש והמזבח בהר המור. וראה רמב"ם הל'
ביהב"ח רפ"ב.

(54) ולהעיר מרמב"ם שבערה 50, שממשיך שם: והיא מעלת
אברהם אבינו כו'.

(54*) כפי' המפרשים הנ"ל הערה 19.

שמ"י", ובלשון הידוע⁷³ "איש צמח שמו הוא
דוד בעצמו"⁷⁴.

ונמצא, שמזבח זה שבנה אברהם שייך למלכותו
של דוד, שהיא מלכותו של מלך המשיח, שאז
תהי' תכלית השלימות הנ"ל בעבודת השם.

ט. ההוראה מכל זה במעשינו ועבודתנו עתה:
מאחר שמעשה אבות הוא סימן לבנים, מובן,
שענינם של כל שלשת המזבחות שבנה אברהם
צ"ל בעבודת כאו"א מישראל, וגם עתה.

וע"פ משנ"ת שהמזבח השלישי הוא כנגד
השלימות שתושג בגאולה האמיתית והשלימה על
ידי משיח צדקנו, נמצינו למדים, שכל עניני
העבודה (כללות ענין המזבח והקרבתו בעבודת
השם), גם בזמן הגלות, צריכים להיות קשורים
בתוכן הענין דמלכות דוד, דוד מלכא משיחא.

היינו שגם העבודה דתומ"צ ותשובה צ"ל
חדורה בהכרה הברורה, ששלימות ענין עבודת
השם תהי' רק לעת"ל⁷⁵ (שאז יהי' קיום המצות
"כמצות רצונך"⁷⁶), וכדברי הרמב"ן הידועים⁷⁷
שהמצות שאנו מקיימים בזמן הזה (בחול"ל) הן רק
"ציונים", "כי עיקר כל המצוות ליושבים בארץ
ה'" —

שזה גופא מעורר עוד יותר התשוקה והגעגועים
לגאולה האמיתית והשלימה, ועי"ז מקרבים
וממהרים את הזמן שבו רואים במוחש, בפועל
ובגלוי, את קיומה של הכרית ברית דכל בני"עם
דוד המלך, דוד מלכא משיחא — "ועבדי דוד מלך
עליהם ורועה אחד יהי' לכולם . . . ודוד עבדי נשיא
להם לעולם"⁷⁸, ובמהרה בימינו ממש.

(משיחות ז' מרחשון תשמ"ו)

1 שענינו של מקדש הראשון הוא עבודת הצדיקים,
2 ועבודה דמקדש שני, שבא (לאחרי חורבן בית
3 ראשון ו) לתיקונו של החורבן — היא עבודת
4 התשובה.

5 ונמצא, שמזבח הראשון דאברהם — שכנגד
6 העבודה דתומ"צ — הוא ה"סימן" למקדש הראשון,
7 עבודת הצדיקים (שנקראים כן על שם עבודתם
8 בקיום התומ"צ); ומזבח השני שלו — כנגד עבודת
9 התשובה — הוא ה"סימן" להעבודה דמקדש שני⁶⁵.

10 אמנם תכלית השלימות היא בית המקדש
11 השלישי — תכלית השלימות בעבודת השם, שאז
12 יקויים היעוד "עין בעין יראו וגו'"⁶⁶, היינו התגלות
13 אלקות בתכלית השלימות⁶⁷, ובמילא גם דביקות
14 בני"בה' תהי' בתכלית השלימות ובביטול מוחלט
15 אליו ית'. וב"מעשה אבות" הוא המזבח השלישי
16 שבנה אברהם בחברון, שכל ענינו הי' רק — "ויבן
17 שם מזבח לה'", כנ"ל באורך.

18 ויש למצוא סמוכין לזה בדברי המדרש⁶⁸,
19 שאברהם בנה מזבח בחברון מפני שהוא "מקום
20 שהמליכו בו את דוד ושם כרתו ברית שנאמר⁶⁹
21 ויבואו כל זקני ישראל אל המלך חברונה ויכרות
22 להם המלך דוד ברית בחברון לפני ה'":

23 ידוע שמלכותו של דוד המלך (ובפרט כאשר
24 נעשה מלך בפועל על כל ישראל) היא מלכות
25 נצחית⁷⁰, אשר שלימותה היא מלכותו של המלך
26 המשיח. וכפסק דין הרמב"ם⁷¹ ש"המלך המשיח
27 עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות דוד ליושנה לממשלה
28 הראשונה"; ולא עוד אלא שמצינו במדרשי
29 חז"ל⁷², שמלך המשיח הוא דוד המלך — "דוד

(65) שאף שחסרו שם ה' דברים (ראה יומא שם), הרי נאמר
(חגי ב, ט) "גדול יהי' כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון",
שקאי על בית שני (ב"ב ג, סע"א ואילך). וראה בארוכה לקו"ש
ח"ט (שם) עניני ברוחניות.

(66) ישע' נב, ח.

(67) ראה תניא פל"ו.

(68) מדרש הגדול פרשתנו יג, יח.

(69) ש"ב ה, ג.

(70) כמ"ש הרמב"ם הל' מלכים פ"א ה"ז ואילך. וראה ר"ה
(כה, א. זח"א קצב, ריש ע"ב. נוסח קידוש לבנה) "דוד מלך
ישראל חי וקיים".

(71) שם רפ"א.

(72) ירושלמי ברכות פ"ב ה"ד (ובפני משה שם).

(73) "סדר הושענות" להושענא רבא (פיזו אומץ ישעך).
(74) ולהעיר מסנהדרין (צח, סע"ב): עתיד הקב"ה להעמיד
להם דוד אחר כו"א*.

(75) ראה בארוכה לקו"ש חכ"ב ע' 77 ואילך.

(76) ראה תו"ח ר"פ ויחי. מאמרי אדמו"ר האמצעי ויקרא ח"ב
ע' תרפו. וש"נ. המשך וככה תרל"ז פי"ז ואילך.

(77) אחרי יח, כה (ע"פ ספרי עקב יא, יז — הובא בפרש"י
שם, יח).

(78) יחזקאל לו, כד"ה.

(*) וראה לקו"ש חל"ה ע' 206 ואילך.

ילקוט לוי יצחק על התורה

להפסיקם זה מזה, והוא לעשות מהם ד"ק, ועל דרך שמושה
טחן את העגל, שהוא עכו"ם צ"ו עד אשר ד"ק, וד"ל.
תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ס סוף עמוד שטז

ויצו זו עבודת מוכבים".

ראה דרך מצותיך קו, א וז"ל: השפע בעולם הזה נמשכת דרך לבוש
הטבע, פירוש, שהיא מתלבשת ומתעלמת ומסתתרת עד שנראה
כאילו עולם במנהגו נוהג דרך הטבע, ובאמת הכל בא מהש"י בכבודו
ובעצמו אלא שהוא מסתיר שפע אלקותו כ"כ עד שלא יראה בגילוי
דבר ניסי ויוצא מנהג העולם כ"א שיראה הכל כאילו הוא דבר טבעי...
וז"ש האריז"ל ע"פ צו את בני" שהוא בחי' שם א"ל* אדניי שעולה
בגימ' צ"ו וידוע מארז"ל אין צו אלא ע"ז (עי' סנהדרין נ"ו) (ב') והיינו
שבחי' ע"ז יונקת מש' אל אדני וזהו הכוונה באמירת פ' התמיד להתיישב
כחה עיי"ש, ולכאורה יפלא מה ענין ע"ז לשם אל אדני, אלא הענין כי
שם זה הוא השולט בעשי' שבו ועל ידו נמשך חיות מא"ס ב"ה בעולם
העשי', וההשפעה הנמשכת בעשיה צריכה להסתתר בלבוש גם ועב
עד שיתראה כאילו עולם כמנהגו נוהג וזהו ענין ע"ז שהוא בחי' היש
וכפירה באלקות לומר אני ואפסי עוד וכחי ועוצם ידי כו' כנ"ל רק דקרו
ל' אלקא דאלקייא כמו"ש בלק"א ולכן אמרז"ל אין צו אלא ע"ז ששפע
אל אדניי נמשכת דרך לבוש הטבע שהוא בחי' ע"ז ובחי' יש כנ"ל.
עיי"ש.

וראה פרי עץ חיים שער עולם העשי' פרק ג. לקוטי תורה פרשת מסעי
פט, ב. אור התורה פרשת ראה עמוד תשכז. תורת מנחם – ספר
המאמרים ה'תשכ"א עמוד רכג. לקמן סי' קט הערה 18. ילקוט לוי
יצחק עה"ת חלק ג סי' קמז.

(* א"ל (בגי' 31) + אדניי (65) = 96, כמספר צ"ו. ראה לעיל סי' לא.
לקמן סי' קי.

**שמות לב, כ - ויקח את העגל אשר עשו וישרף
באש ויטחן עד אשר דק ויזר על פני המים וישק
את בני ישראל**

סו

**רמז בדיוק לשון הפסוק – משה טחן את העגל שהוא
עכו"ם (הנק' "צו" כמאחז"ל סנהדרין נו, ב) – "עד אשר
דק"**

כתיב' מושפטי ה' אמת צדק"ו יחדו, ועיין עץ חיים
בשער הירח בדרוש² דאטב"ה באותיות ק"ץ וד"ו, והם
בסט' דקדושה שהם אמת, וכשיש מהם יניקה³ ללעו"ז ח"ו,
נעשה שקר היפך האמת.

וזהו שהופסק' בין צ"ו באותיות ד"ק, הוא להורות שבחי'
צ"ו שאין צו' אלא עכו"ם, והוא היניקה ללעו"ז וצריך

(1) תהלים יט, י.

(2) עץ חיים שער (לה) הירח פרק ד ופרק ה.

(3) בלקוטי לוי יצחק כאן שבפנים (לפנ"ז – בע' שטו): "כי מהוד דמל'
(הוא אותיות ק"ץ) שהוא סוף קו השמאל יכול להיות יניקה ללעו"ז...
כי שם הגבורות קשות מאוד". וראה עץ חיים (המצויין כאן בפנים)
שאותיות ד"ו שבדעת "פשוט הוא שאין בכל הנוקבא ה' גבורות
מקובצות יחד כמו בדעת שלה" – ולכן יכולה להיות יניקה מגבורות
דדעת (ד"ו) והוד (ק"ץ) דמל', וזהו ענין ההפסקה בצדק"ו.

(4) פירוש: בתיבת "צדקו", הנה יש האותיות "צו" בהתחלת וסוף
התיבה, ואותיות "דק" באמצע, כדי לחלק בין האותיות "צ" – "ו"
המורה על עבודה זרה, שלא יתחברו. וזהו "אמת צדקו", משא"כ
כשיש אותיות "צו" ביחד, אז זה "שקר", "אין צו אלא ע"ז" כדלקמן.

(5) סנהדרין נו, ב. ("בראשית ב, טז) ויצו ה' אלקים על האדם לאמור,

אגרות קודש

ב"ה, ד' מ"ח, תשי"ג

ברוקלין.

שלום וברכה!

... מ"ש במכתבו שבדעתו לכתוב תנאים ביום החתונה, הנה אין מקום לספק ונכון לעשות

כן, וגם התנאים יהיו בשעה טובה ומוצלחת.

נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח

ראשונים, הרי דוקא על ידי העבודה דורנו זה זוכים לגאולה העתידה.

(משיחת אחש"פ תשמ"ב)

תפלין דרבנו תם והגאולה

נאמר בזהר (ח"ג רנח, א) אשר תפלין דרבנו תם קשורים לביאת המשיח. מכיון שכן, ומכיון שכבר נתפשט המנהג להניח תפלין אלו, כדאי ורצוי שכל אחד יתחיל להניחם.

(משיחת פורים תשל"ו. מתוך לקראת שבת)

משפט על ידי ריח

בנוגע למעלת המשיח איתא ד"מורח ודאין" (שידון לפי הרי"ח). והנה באור מעלת המשפט על ידי הרי"ח, הוא שהרי"ח מגיע בעצם הנפש שלכן כשאדם מתעלה מעוררים אותו על ידי הרי"ח שממשיך את החיות מעצם הנפש. וכמו כן המשפט של מלך המשיח יהיה באופן שרואה איך שהאדם מצד העצם שהוא טוב ומה שיש ענינים לא טובים זהו רק מצד דבר צדדי.

(אחרון של פסח תשי"א. מתוך לקראת שבת)

אילו שאלות יפנו למשה רבנו ומה יכריעו הסנהדרין?

מה שמצינו בגמרא (נדה ע, ב) שישאלו אצל משה ואהרן בנוגע לספקות שיתעוררו בימות המשיח, הכונה בזה לסוג שאלות שהם בגדר "דברים שלמדו מפי השמועה", "דברי קבלה" - שקבלו על פי המסורה איש מפי איש עד משה רבנו, "הלכה למשה מסיני" - שיבררו אצל משה רבנו אם קבל מסיני כך או אחרת.

אולם בדברים שלמדים מן הדיו, "באחת מן המדות שהתורה נדרשת בהן", - הנה פיון שתלוי בדעת הרב של בית דין הגדול, "אחרי רבים להטות" לא יועיל הברור אצל משה רבנו, או משה ואהרן, שהם רק שנים, אלא לזה יש צורך בהכרעת הרב של בית דין הגדול של שבעים ואחד.

(ר' מר חשון תשנ"ב. מתוך לקראת שבת)

מעלות הנפרות מיד

לכן בזיכא היו את כל המעלות מלבד הא שנאמר על מלך המשיח מורח ודאין (שידון לפי הרי"ח) ולכן כשבדקו אותו ומצאו שאין בו מעלה זו, פסקו מלהאמין בו, אך את מלך המשיח לא יצטרכו לבדק מכיון שיראו מיד את מעלותיו.

(תורת מנחם - התועדויות ח"ג ע' 30. מתוך לקראת שבת)

'ברכת התורה' שוב ושוב

בכל יום מברכים 'ברכות התורה' פעם אחת. אך כאשר עולה יהודי לתורה הוא מברך פעם נוספת - מפני המעלה המיוחדת שבקריאה מתוך ספר התורה. וזה גם בגאולה השלמה, בכל עת שנשמע מפי המשיח חדושי תורה מכלאים, נשוב ונברך פעם נוספת על התורה, מפני המעלה היחודית שבלמוד הנשגב.

(תורת מנחם - התועדויות תש"נ כרך ג' ע' 289. מתוך לקראת שבת)

"לקטן ולגדול"

לגבי הגלויים דלעתיד לבא נאמר "ולא ילמדו איש את רעהו גו' כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם" (ירמיה לא, לג). כלומר, שלעתיד לבא ילמדו התורה הן הקטן והגדול, כי כלם יהיו בשווה. והנה ההכנה ללמוד באופן זה היא על ידי למוד הרמב"ם, שכתב את חבורו הי"ד החזקה (משנה תורה) "לקטן ולגדול" בשווה.

(ע"פ 'הדרינים על הרמב"ם ע' קנו ובהע' 137. מתוך לקראת שבת)

ננס על גבי ענק

ידוע המשל של גדולי ישראל, המובא בספרי מוסר - מננס העומד על גבי הענק, שלמרות היותו "ננס", הנה בעמדו על גבי הענק, הרי הוא מסגל לראות למרחק רב יותר מאשר הענק.

ועל דרך זה בנמשל: הדורות הראשונים הם בדגמת ה"ענק", "ראשונים כמלאכים", ואלו דורנו זה הוא בדגמת ה"ננס" בלבד. אבל אף על פי כן, מאחר שכללות העבודה דורנו באה לאחר העבודה דורות

חומש יומי

פרשת לך-לך

~ יום ראשון ז' מרחשון ~

יב (א) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-אַבְרָם לךָ-לךְ מֵאַרְצְךָ וּמִמְּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָרָאךָ:

כט י"ג לך-לך • לְהִנָּאֲתָךְ וּלְטוֹבֶתְךָ, וְשָׁם אֶעֱשֶׂךָ לְגוֹי גָּדוֹל, וְכָאן אִי אַתָּה זֹכֶה לְבָנִים. וְעוֹד, שְׂאוֹדִיעַ טַבְעָךְ בְּעוֹלָם.

~ נקודות משיחות קודש ~

"לך לך" – מהות החילוק בין ישראל לעמים

חבור כְּנָה אינו יכול להִנָּצֵר רק מכוחו של הָאֵדֶם. גם אם הָאֵדֶם יתאמץ, ילמד ויתעלה, הוא נשָׁאֵר יצור מְגֻבֵּל, ואינו יכול בכוחות עצמו להתחבר אל הבורא הבלתי מְגֻבֵּל. החבור נֶעֱשֶׂה מִפְּנֵי שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוא בְּחֹר בְּנו וְקִבֵּעַ שָׁעַל יְדֵי קִיּוּם מְצוּתוֹ נִכָּל לְהִדְבֵּק בוֹ. זהו יחודו של עם יִשְׂרָאֵל: הַקָּשֶׁר שֶׁלָּנוּ עִם הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוא אֵינוֹ תְלוּי בַּמִּדְּבָר הַרוֹחֲנִית שְׁאֵלֶיהָ הִגְעָנוּ אוֹ בַּעֲבוּרָה שֶׁהִשְׁקַעְנוּ. הוא מתחיל בְּבַחֲרֶיהָ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוא בְּנו, וּבַהֲחֻלָּתוֹ לְקַרֵּב אוֹתָנוּ אֵלָיו. לִכֵּן, כְּאֲשֶׁר הַתּוֹרָה מִתְחִילָה לְסַפֵּר עַל הַיְּהוּדִי הָרִאשׁוֹן, אַבְרָהָם אָבִינוּ, הִיא אֵינָה פּוֹתַחַת בְּצִדְקוֹתוֹ אוֹ בַּהֲכָרָה שְׁאֵלֶיהָ הִגִּיעַ בְּכּוֹחוֹת עֲצָמוֹ. הִיא פּוֹתַחַת בְּכֹחַ ה' אֵלָיו: "וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם: לך לך".

בְּכָף מְלֻמָּדָת אוֹתָנוּ הַתּוֹרָה, שֶׁהִסּוֹד הָרִאשׁוֹן שֶׁל הַקָּשֶׁר בֵּין יְהוּדִי לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוא, אֵינוֹ מֵה שֶׁהָאֵדֶם עוֹשֶׂה לְמַעַן ה', אֲלָא מֵה שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוא עוֹשֶׂה לְמַעַנּוֹ: בְּחֹר בוֹ, קִרֵּב אוֹתוֹ לְעִבּוּדוֹ וְקִדַּשׁ אוֹתוֹ בְּמִצְוֹתָיו.

(ע"פ לקו"ש ח"ה ע' 47 ואילך)

וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם לךָ לךְ (יב, א)
ידועה השאלה: מדוע פָּרַשְׁתָּנוּ נִפְתַּחַת מִיַּד בְּצוּרֵי ה' לְאַבְרָהָם אָבִינוּ: "לך לך מֵאַרְצְךָ", בְּלִי שֶׁהַתּוֹרָה תִּקְדֵּים לְסַפֵּר עַל צִדְקָתוֹ וְעַל מַעֲלוֹתָיו? הֲרֵי אֲצֵל נַח, הַתּוֹרָה מִתְאַרְתָּ תַּחֲלָה אֶת צִדְקָתוֹ, וְרַק אַחֵר כִּף מִסְפַּרְתָּ שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוא פָּנָה אֵלָיו וְצִוָּה עָלָיו לְבָנוֹת אֶת הַתְּכָה. בְּפִתְיָהּ הַזֹּאת מְלֻמָּדָת אוֹתָנוּ הַתּוֹרָה יסוד מְרַכֵּז בְּקָשֶׁר שֶׁבֵּין עַם יִשְׂרָאֵל לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוא. אֲצֵל אֲמוֹת הָעוֹלָם, הַקָּשֶׁר עִם הַבּוֹרָא נִבְעַ מִהֶבְכָּנָה וּמִהַפְּכָה בוֹ. כָּל שֶׁהָאֵדֶם לוֹמֵד, מִתְבּוֹנֵן וּמִכִּיר בְּגִדְלַת ה', כִּף הוּא מִתְקַרֵּב אֵלָיו. אֲצֵל עַם יִשְׂרָאֵל, לְעַמַּת זֹאת, הַקָּשֶׁר עִם הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוא מִתְחִיל בְּמָקוֹם עֲמֹק יוֹתֵר. עוֹד לִפְנֵי הֶבְכָּנָה וְהַעֲבֹדָה הָאִישִׁית, הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוא בְּחֹר בְּנו וְקִרֵּב אוֹתָנוּ לְעִבּוּדָתוֹ. הַבְּדֵל זֶה כָּא לִידֵי בְטוּי גַם בְּמִצְוֹת. מִצְוֹת בְּנֵי נַח נִוְעָדוּ לְקִיּוּם עוֹלָם מִתְקֵן וּמוֹסְרִי. מִצְוֹת יִשְׂרָאֵל נִוְעָדוּ לֹא רַק לְמִשְׁכָּן אֶת הָעוֹלָם, אֲלָא גַם לְחַבֵּר אֶת הַיְּהוּדִי עִם הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוא.

בעל הטורים

יב (א-ג) וַיֹּאמֶר. פָּתַח בְּאִמְרָה (ויאמר), בְּלִשׁוֹן שֶׁנִּבְרָא בוֹ הָעוֹלָם. שֶׁבְּעֶשְׂרֵה מֵאֲמֹרוֹת נִבְרָא הָעוֹלָם, וְכִלּוֹ לֹא נִבְרָא אֲלָא

הפניות לשיחות קודש

לך לך: שם הפרשה הוא "לך לך" שהוא עלי רוחנית, ביאור שכל פרטי הפרשה הם עלי, גם עניינים שנראים כירידה – לקו"ש ח"ה ע' 57. לך לך: הטעם שפתיחת הסיפור אודות אברהם אבינו רק מהציווי "לך לך", ולא מחייו והעמידה בניסיונות שהיו קודם לכן – לקו"ש ח"ה ע' 47. להנאתך ולטובתך... ואעשך לגוי גדול. לפי שהדרך גורמת לשלושה דברים: ביאור בב' פירושי רש"י האם ההליכה גורמת ברכה או שיש ברכה למרות ההליכה, וההוראה מזה בעבודת האדם מצד הגוף והנשמה – לקו"ש ח"ה ע' 297.

(ב) וַאֲעֵשׂוֹף לְנָוִי נָדוּל וַאֲבִרְכָּךְ וַאֲנִדְלָה שְׂמֶךְ וְחַיָּה
בְּוֹאֲעֲבִדְנֶךָ לְעַם סָגִי וַאֲבִרְכְּךָ וַאֲרִבִּי שְׂמֶךְ
וְתִהְיֶה מְבֻרָּךְ:

אֱלֹהֵי יִצְחָק. "וְאֶגְדֶּלָה שְׁמִיךָ", זֶהוּ שְׂאוּמָרִים: אֱלֹהֵי יִצְעָב. יָכוֹל יִהְיוּ חוֹתָמִין בְּכֵלָן? תִּלְמוּד-לוֹמַר: "וַיִּהְיֶה בְּרַכָּה", בְּךָ חוֹתָמִין וְלֹא בָהֶם. מֵאֲרָצָה • וְהָלֹא בְּכָר יִצְעָא מִשָּׁם עִם אָבִיו וְכֹא עַד חֲרָן? אֵלֹא כִּף אָמַר לוֹ: הִתְרַחֵק עוֹד מִשָּׁם וְצֵא מִבֵּית אָבִיךָ. אֲשֶׁר אֲרָאךָ • לֹא גִלָּה לוֹ הָאֲרָץ מִיָּד, כְּדִי לַחֲבֹבָה בְּעֵינָיו וְלִתֵּת לוֹ שְׂכָר עַל כָּל דְּבוּר וְדְבוּר. פִּיּוּצָא בּוֹ: (בְּרֵאשִׁית כב) "אֵת בְּנִי, אֵת יְחִידִי, אֲשֶׁר אֶהְבֶּתְ אֵת יִצְחָק". פִּיּוּצָא בּוֹ (שם): "עַל אֶחָד הַהָרִים אֲשֶׁר אִמַּר אֱלֹדִי". פִּיּוּצָא בּוֹ (יִתְרֵה א) "וְקָרָא אֵלָיָה אֵת הַקְּרִיאָה אֲשֶׁר אָנֹכִי דוֹבֵר אֵלָיָה".

זא"א וְאֶעֱשֶׂה לְגוֹי גְדוֹל. לְפִי שֶׁהִדְרָךְ גּוֹרֶמֶת לְשִׁלְשָׁה דְּבָרִים: מִמַּעֲטֵת פְּרִיָּה וּרְבִיָּה, וּמִמַּעֲטֵת אֶת הַמָּמוֹן וּמִמַּעֲטֵת אֶת הַשֵּׁם, לְכֹךְ הַזֶּקֶק לְשִׁלְשָׁה בְּרָכוֹת הֵלְלוּ, שֶׁהִבְטִיחוּ עַל הַבְּנִים, וְעַל הַמָּמוֹן וְעַל הַשֵּׁם. (ספרים אחרים: וְזֶה: "וְאֶגְדֹּלָה שְׁמִי": הִרְנִי מוֹסִיף אוֹת עַל שְׁמִךְ שֶׁעַד עַכְשָׁו שְׁמִךְ אֲבָרָם, מִכָּאן וְאֵילָךְ. אֲבָרָהִם. וְאֲבָרָהִם עוֹלָה רַמ"ח, כְּנָגֵד אֲבָרָיו שֶׁל אָדָם. בְּרִש"י לְשׁוֹן. וְאֲבָרְכָךְ • בְּמָמוֹן (בְּרֵאשִׁית רַבָּה) • וְהִיָּה בְּרָכָה • הַבְּרָכוֹת נְתוּנוֹת בְּיָדְךָ. עַד עַכְשָׁו הֵיוּ בְּיָדִי, בְּרָכָתִי לְאָדָם וְנֹחַ, וּמֵעַכְשָׁו אֶתָּה תִּבְרָךְ אֶת אֲשֶׁר תִּחְפֹּץ (בְּרֵאשִׁית רַבָּה). דְּבַר אַחֵר: "וְאֶעֱשֶׂה לְגוֹי גְדוֹל", זֶהוּ שְׂאוּמְרִים: אֱלֹהֵי אֲבָרָהִם. "וְאֲבָרְכָךְ", זֶהוּ שְׂאוּמְרִים:

(ג) וְאַבְרָהָם מְבָרְכִיךָ וּמְקַלְלֶיךָ אָאָר וְנִבְרָכִי בְּךָ כָּל מִשְׁפַּחַת הָאָדָמָה:

בְּךָ" שְׂבִמְקָרָא, וְזֶה מוֹכִיחַ: (בראשית מח) "בְּךָ יִבְרָךְ יִשְׂרָאֵל לְאָמֹר, יִשְׁמַךְ אֱלֹהִים כַּאֲפָרִים וּכְמִנְשָׁה".

כִּי יִנְבְּרְכּוּ בְךָ • יֵשׁ אֲגָדוֹת רַבּוֹת, וְזֶהוּ פְּשׁוּטוֹ:
אָדָם אוֹמֵר לְבָנוֹ: 'תֵּהָא כְּאַבְרָהָם', וְכֵן כָּל 'יִנְבְּרְכּוּ'

בעל הטורים

”מְבַרְכְּךָ” שְׁלֹשָׁה תַּגִּין עַל י, לומר
לְךָ כִּי שְׁלֹשׁ פְּעָמִים כ’ הֵם ס’, כִּנְגֵד
שָׁשִׁים אוֹתוֹת שֶׁבְּכָרְפֵּת כְּהֻנִּים. וְהֵם:
יְבִרְכְּךָ, יֵאָר, יִשָּׂא.

וַאֲבִרְכֶּךָ. בְּגִימָטְרִיא: אֲבִרְהָם. תורה ב

תורה ב

(ג) וְאֶבְרָכָה מִבְּרַכֶּיךָ. בְּגִימַטְרִיא: יְהִיו כְּהֵנִים הַמִּבְּרָכִים בְּנִיד. וְרוּצָה לומר שֶׁתְּקַדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יִבְרַךְ הַלְהַבְהִים, כְּמוֹ שֶׁפִּירֵשׁ רש"י בְּפֶרֶשֶׁת נִשְׂא. עַל כֵּן מִבְּרַכֶּיךָ לְשׁוֹן רַבִּים, "מִקְּמָלָךְ" לְשׁוֹן יָחִיד.

וּמִקְלָלָהּ אָאֵר. בְּגִימָטְרִיא: פְּלַעַם
הַבּא לְקַלֵּל בְּנִיָּה.

וְהָיָה. ו' בַּמִּסּוּדָה. "וְהָיָה בְּרָכָה",
 "וְהָיָה תָמִיד" (להלן ד', א), "וְהָיָה נֶכֶן
 לַבִּקּוּר" (שמות לד, ב), "עֲלֶה אֵלַי הֶהְרָה
 וְהָיָה שָׁם" (שם כד, יב), "וְהָיָה לִי לְאֵב"
 (שופטים י, י), "וְהָיָה לָנוּ לְאֵב" (שם יד, יט).

אם תִּהְיֶה תָּמִיד וְנִכּוֹן, אַז תִּהְיֶה
בְּרָכָה, וְעֵלָה אֵלֵי הַהֶרֶה, וְהָיָה שֵׁם לִי
לְאֵב.

וְנִכְלָל הַשְּׁעָבוֹד וְהַשְּׁחִירוֹ. וְהַשְּׁנִית, שִׁבְהִיּוֹת אֲבָרָם טָרָם הַכֶּנֶסוֹ בְּכָרִית יִבְרָכֶהוּ בְּרַחֲתֵי הַמָּמוֹן, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (לֵדָלֶק יג, ב) "וְאַבְרָם כָּבֵד מְאֹד". וְהַשְּׁלִישִׁית, שֶׁיִּגְדֵּל שְׁמוֹ מֵאַבְרָם לְאַבְרָהָם (שְׁנַעֲשָׂה אֵב הַמּוֹן גוֹיִם).

וְהִרְבֵּיעִית, שְׁיִהָיָה הוּא בְּעֶצְמוֹ
בְּרָכָה.

וְהַחֲמִישִׁית, שְׂיִכְרֶךָ הַשֵּׁם מְבוֹרָכוֹ.
וְהַשְּׁשִׁית, שְׂאִיזֹר כָּל מִבְּקָשִׁי רַעְתּוֹ.
וְהַשְּׁבִיעִית, שְׂיִתְּבָרְכוּ בּוֹ כָּל
מִשְׁפְּחוֹת הָאָדָמָה.

אֲשֶׁר אֶרְאֶךָ. ב' בַּמִּסְוֶה. הָכָא, וְאֵיךְ בִּזְכָּרָהּ (א, ט) "אֲנִי אֶרְאֶךָ מָה הֵמָּה אֵלֶּה" גְּבִי גְלִיּוֹת. מִלְּמַד שֶׁהֵרָאָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא בִּרְהֵם הַגְּלִיּוֹת. אֶרְאֶךָ. בְּגִמְטְרִיא: בַּעֲנָנִים. מִלְּמַד שֶׁהֵי הַעֲנָנִים הוֹלְכִים לְפָנָיו וּמְרִאִים לוֹ הַדְרָה.

וְאַעֲשֶׂה לְגוֹי גָּדוֹל, וְאַבְרָכָה, וְאַגְדִּלָּה שְׁמִי. שְׁלֹשׁ בְּרָכוֹת, כְּנֻגַּד שְׁלֹשׁ בְּרָכוֹת דְּבִרְכַּת פְּהִינִים. וְכֵן

בְּזִכּוֹת אַבְרָהָם, לְכֹן פְּתִיב עָלֶיךָ
מֵאֲמֵר.

לָךְ לָךְ. רָמַז לוֹ, כְּשִׁתְּהִיָּה בֶן מֵאָה,
כְּמִנֵּן לָךְ לָךְ, אַז "וְאַעֲשֶׂה לְגוֹי
גָּדוֹל", שְׁנוּלָד לוֹ יִצְחָק.

דָּבָר אַחֵר: רָמַז לוֹ, שֶׁלֹּא אַחֵר שֶׁחֵלֵף מֵאַרְצָךְ תַּחֲזִיחַ כְּמִנְהַן לָךְ לֵךְ, שֶׁהָיָה בֶן חֲמִשׁ וְשִׁבְעִים שָׁנִים הָיָה כְּשֵׁיִצְאָא, וְכָל שְׁנוֹתָיו מֵאָה וְחֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים.

דָּבָר אֲחֵר: רָמַז לוֹ שְׁנֵי הַגְּלִיּוֹת,
שְׁשֵׁנִי פַעַמִּים יִלְכּוּ בַגּוֹלָה.

דָּבָר אַחֵר: רָמַז לוֹ, שְׁאַחֵר חֲמִשִּׁים
דּוֹרוֹת, כְּמִנְיָן לָהּ, יִלְכוּ בַּגְּלוּת בִּימֵי
עֲדָקֶיהָ. וּבִזְכוּתָהּ שֶׁבִּרְתִּי עֲמָדָה בֶּן

שְׂבָעִים שָׁנָה בְּבֵרִית בֵּין הַבְּתָרִים,
לְשׁוּבוֹ לְאַחֵר שְׂבָעִים. וְלִכְּךָ סִמּוֹ חֲדָן
לְ"לֶךְ לְךָ", לְפִי שֶׁבְּחֲרוֹן אָפוֹ שֶׁל
הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעִבּוּדָה זָרָה גָלוּ.
וְאַעֲשֶׂה לְגוֹי גָּדוֹל וְכו'. בְּרַכּוֹ בְּאֵן
שֶׁבַע בְּרֻכּוֹת וְהֵם אֵלּוּ:

וְאַעֲשֶׂה לְגוֹי גָּדוֹל, וְהָיָא הַגְּדוֹלָה
שֶׁבְכֵלָם, שֶׁיַּעֲשֶׂהוּ לְגוֹי. שְׁעַם זֹאת

וַיֹּאזֶל אַבְרָם כְּמֵא דְמִלִּיל עֶמְהָ יִי וַאֲזַל
עֶמְהָ לוֹט וְאַבְרָם בֶּר שְׁבַעִין וַחֲמֵשׁ שָׁנִין
בְּמִפְקָה מַחְרָן:

(ד) וַיֵּלֶךְ אַבְרָם כְּאִשְׁרֵי דְבָר אֱלֹוִי יְהוָה וַיֵּלֶךְ אִתּוֹ
לוֹט וְאַבְרָם בֶּר־חֲמֵשׁ שָׁנִים וְשִׁבְעִים שָׁנָה בְּצִאתוֹ
מַחְרָן:

ה וַיְדַבֵּר אַבְרָם יֵת שָׂרִי אֶתְתָּהּ וְיֵת לוֹט בֶּר
אֲחוּהִי וְיֵת כָּל קִנְיָהוֹן דִּי קִנּוּ וְיֵת נַפְשָׁתָא
דְּשַׁעְבִּידוֹ לְאוֹרִיתָא בְּחֶרֶן וּנְפָקוּ לְמִיזַל
לְאַרְעָא דְכְּנַעַן וְאִתּוֹ לְאַרְעָא דְכְּנַעַן:

(ה) וַיִּקַּח אַבְרָם אֶת־שָׂרִי אִשְׁתּוֹ וְאֶת־לוֹט בֶּר־אֲחוּי
וְאֶת־כָּל־רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ וְאֶת־הַנַּפְשׁ אֲשֶׁר־עָשׂוּ
בְּחֶרֶן וַיֵּצְאוּ לָלֶכֶת אֶרֶצָה כְּנַעַן וַיָּבֹאוּ אֶרֶצָה כְּנַעַן:

וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא: עֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת שִׁקְנוּ לָהֶם, כְּמוֹ:
(שם לא) "עֲשֵׂה אֶת כָּל הַכֶּבֶד הַזֶּה", לְשׁוֹן קִנְיָן, (במדבר כא)
"וַיִּשְׁרָאֵל עוֹשֶׂה חַיִּל", לְשׁוֹן קוֹנֵה וְכוּנֵס.

כ"י אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחֶרֶן • שֶׁהִכְנִיסוּ תַּחַת כֹּנְפֵי הַשְּׂכִינָה:
אַבְרָם מִגִּיר אֶת הָאֲנָשִׁים וְשָׂרִי מִגִּירַת הַנָּשִׁים, וּמַעֲלָה
עָלֵיהֶם הַכְּתוּב כְּאֵלּוּ עָשָׂאוּם (לְכָךְ כְּתִיב: "אֲשֶׁר עָשׂוּ").

וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאַרְעָא עַד אֲתֵר שָׂכָם עַד
מִישַׁר מוֹרָה וַיְכַנְעֵנָהּ בְּכֵן בְּאַרְעָא:

(ו) וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאַרְצֵי עַד מְקוֹם שָׂכָם עַד אֵלּוֹן
מוֹרָה וַהֲפַנְעֵנִי אִי בְּאַרְצֵי:

יִשְׂרָאֵל מִזְרַעוֹ שֶׁל שָׁם, שֶׁבְּחֻלְקוֹ שֶׁל שָׁם נִפְלָה
כְּשִׁחְלַק נָח אֶת הָאָרֶץ לְבָנָיו, שְׁנַאֲמַר: "וַיִּמְלְכִי
צֶדֶק מֶלֶךְ שָׁלֵם", לְפִיכָךְ: "וַיֹּאמֶר לְזֶרְעָךְ אֶתֵּן אֶת
הָאָרֶץ הַזֹּאת", עֲתִיד אֲנִי לְהַחְזִירָהּ לְבָנֶיךָ, שֶׁהֵם
מִזְרַעוֹ שֶׁל שָׁם.

כ"י וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאַרְצֵי • נִכְנַס לְתוֹכָהּ. עַד מְקוֹם
שָׂכָם • לְהַתְּפַלֵּל עַל בְּנֵי יַעֲקֹב כְּשִׁיבֹאוּ לְהַלְחֵם
בְּשָׂכָם. אֵלּוֹן מוֹרָה • הוּא שָׂכָם, הִרְאֶהוּ הָר גְּרִיזִים
וְהָר עֵיבֵל, שֶׁשָּׁם קָבְלוּ יִשְׂרָאֵל שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה.
וַהֲפַנְעֵנִי אִי בְּאַרְצֵי • הָיָה הוֹלֵךְ וְכוּבֵשׁ אֶת אֶרֶץ

וַיִּרְאָה יְהוָה אֶל־אַבְרָם וַיֹּאמֶר לְזֶרְעָךְ אֶתֵּן אֶת־
הָאָרֶץ הַזֹּאת וַיָּבֵן שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה הַנִּרְאָה אֵלָיו:

(ז) וַיִּרְאָה יְהוָה אֶל־אַבְרָם וַיֹּאמֶר לְזֶרְעָךְ אֶתֵּן אֶת־
הָאָרֶץ הַזֹּאת וַיָּבֵן שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה הַנִּרְאָה אֵלָיו:

כ"י וַיָּבֵן שָׁם מִזְבֵּחַ • עַל בְּשׁוֹרַת הָזֶרַע וְעַל בְּשׁוֹרַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

ח וַאֲסַתְּלַק מִתְּמָן לְטוֹרָא מִמְּדִנַּח לְבֵית־אֵל
וּפְרַס מִשְׁכָּנָהּ בֵּית־אֵל מִמַּעֲרֹבָא וְעִי
מִמְּדִינְחָא וַיִּבְנֵא תְּמָן מִדְּבַחָא קֳדָם יְיָ וְצִלִּי
בְּשָׂמָא דִּיִּי:

(ח) וַיַּעֲתֵק מִשָּׁם הַחֵרָה מִקְדָּם לְבֵית־אֵל וַיֵּט אֹהֶלָהּ
בֵּית־אֵל מִיָּם וְהָעִי מִקְדָּם וַיָּבֵן־שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה
וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה:

בַּתְּחִלָּה נָטָה אֶת אֹהֶל אִשְׁתּוֹ, וְאַחֲר־כֵּךְ אֶת שְׁלוֹ
(בראשית רבה) • וַיָּבֵן־שָׁם מִזְבֵּחַ • נִתְּנָבֵא שְׁעִתִּידִין בְּנֵיו
לְהַכְשֵׁל שָׁם עַל עוֹן עֶכָן, וְהַתְּפַלֵּל שָׁם עָלֵיהֶם.

כ"י וַיַּעֲתֵק מִשָּׁם • אֹהֶלוֹ. מִקְדָּם לְבֵית־אֵל •
בְּמִזְבֵּחַהּ שֶׁל בֵּית־אֵל, נִמְצְאָת בֵּית־אֵל בְּמַעֲרָבוֹ, הוּא
שְׁנַאֲמַר: "בֵּית־אֵל מִיָּם". אֹהֶלָהּ • "אֹהֶלָה" כְּתִיב,

ט וַיִּסַּע אַבְרָם הָלוֹךְ וְנִסּוּעַ הַנִּגְבָּה:

(ט) וַיִּסַּע אַבְרָם הָלוֹךְ וְנִסּוּעַ הַנִּגְבָּה:

בעל הטורים

בְּכִרְחֻךְ. לֹוֹמַר, כְּשֶׁם שְׁנִירָאָה
לְאַבְרָהָם כְּשִׁגְלָהּ, כֵּךְ נִרְאָה לְיַעֲקֹב
כְּשִׁגְלָהּ. תוֹרָה ח

שְׁמֵךְ לְעוֹלָם. תוֹרָה ד
(ז) הַנִּרְאָה. ב' בְּמִסְרָה. הָכָא חֲדָ, וַאֲדִידָךְ בְּיַעֲקֹב (לְהֵלֵךְ לָהּ, א) "הַנִּרְאָה אֵלָיו"

וְאַבְרָהָהּ. ב' בְּמִסְרָה. וְאַבְרָהָהּ
מְבִרְכִידָךְ, וַאֲדִידָךְ: וְאַבְרָהָהּ שְׁמֵךְ
לְעוֹלָם וָעֶד" (תהלים קמ"ה, א). שְׁבִרְכוּ
בְרָכָה שְׂאִין לָהּ הַפֶּסֶק. וְזֵהוּ "וְאַבְרָהָהּ"

כ"י • הַלֹּךְ וְנִסְעָה • לַפְּרָקִים יוֹשֵׁב פֶּאֶן חָדָשׁ אוֹ יוֹתֵר, וְנוֹסֵעַ מִשֵּׁם וְנוֹטָה אֶהְיֶה בְּמָקוֹם אַחֵר, וְכָל מִסְעָיו הִנְגִּבָּה, לְלֶכֶת לְדְרוֹמָה שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְהִיא לְצַד

יְרוּשָׁלַיִם. (פרוש: ירושלים היתה באמצע העולם וסוף ארץ ישראל, כך פרש בישעיה) שְׁהִיא בְּחֻלְקוֹ שֶׁל יְהוּדָה, שֶׁנִּטְּלוּ בְּדְרוֹמָה שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, הִר המורה שְׁהִיא נִחְלָתוֹ (בבראשית רבה) •

(י) וַיְהִי רָעַב בָּאֶרֶץ וַיֵּרֶד אֲבָרָם מִצְרִימָה לָגוֹר שָׁם בְּיַכְבֵּד הָרָעַב בָּאֶרֶץ:

כ"י • רָעַב בָּאֶרֶץ • בְּאוֹתָהּ הָאֶרֶץ לְבִדְהָ, לְנִסּוֹתָהּ אִם יִהְיֶה אַחֵר דְּבָרָיו שֶׁל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, שְׁאָמַר לוֹ לְלֶכֶת אֶל אֶרֶץ כְּנָעַן וְעַכְשָׁיו מִשִּׂיאוֹ לְצֹאת מִמֶּנָּה.

(יא) וַיְהִי כֹאֲשֶׁר הִקְרִיב לָבוֹא מִצְרִימָה וַיֹּאמֶר אֶל-שָׂרִי אִשְׁתּוֹ הִנֵּה-נָא יֹדַעְתִּי כִּי אִשָּׁה יִפְתַּח-מִרְאָה אֹתָי:

יא וְהוּא בִּד קָרִיב לְמִיעַל לְמִצְרַיִם וְאָמַר לְשָׂרִי אִתְּתָהּ הֵא כַעַן יֹדַעְתִּי אֲרִי אִתְּתָהּ שְׁפִירַת חַיּוֹ אֹתָ:

כ"י • הִנֵּה-נָא יֹדַעְתִּי • מִדְּרַשׁ אֲגָדָה: עַד עַכְשָׁיו לֹא הִכִּיר בָּהּ מִתּוֹךְ צְנִיעוּת שְׁבִשְׁנִיָּהּ, וְעַכְשָׁיו הִכִּיר בָּהּ עַל-יָדֵי מַעֲשֶׂה. דָּבָר אַחֵר: מִנְהַג הָעוֹלָם שֶׁעַל-יָדֵי טָרַח הַדֶּרֶךְ אָדָם מִתְבַּהֵּה, וְזֹאת עֲמֻדָה בְּיָפָהּ. וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא: "הִנֵּה נָא" הַגִּיעָה הַשְׁעָה שִׁישׁ

לְדָאג עַל יָפָהּ, "יֹדַעְתִּי" זֶה יָמִים רַבִּים כִּי "יִפְתַּח מִרְאָה אֹתָי", וְעַכְשָׁיו אָנוּ בָּאִים בֵּין אֲנָשִׁים שְׁחֹרִים וּמְכַעֲרִים, אֲחִיהֶם שֶׁל כּוֹשִׁים, וְלֹא הִרְגָּלוּ בְּאִשָּׁה יָפָה, וְדוֹמָה לוֹ: (בראשית ט) "הִנֵּה נָא אֲדוֹנִי סוּרוֹ נָא".

(יב) וַיְהִי כִּי-יִרְאוּ אֹתָךְ הַמִּצְרַיִם וַאֲמָרוּ אִשְׁתּוֹ זֹאת וַחֲרָגוּ אֹתִי וְאֹתָךְ יַחֲיוּ:

יב וַיְהִי בִּד (נ"י אר"י) יַחֲזוֹן יַחֲיוּ מִצְרַיִם וַיִּמְרֹן אִתְּתָהּ דָּא וַיִּקְטְלוּ יַחֲיוּ וְיַחֲיוּ: מְמִינָן:

(יג) אֲמַרְיִנָּא אֲחֹתִי אֵת לְמַעַן יִיטַב-לִי בְּעַבְדְּךָ וַחֲיִיתָה נַפְשִׁי בְּגִלְגָּל:

יג אֲמַרְיִנָּא כַעַן אֲחֹתִי אֵת בְּדִיל דְּיִיטַב לִי בְּדִילָךְ וְתִתְקַנֵּם נַפְשִׁי בְּפִתְקִימִי:

כ"י • לְמַעַן יִיטַב-לִי בְּעַבְדְּךָ • יִתְנוּ לִי מִתְּנוֹת.

~ יום שני ח' מרחשון ~

(יד) וַיְהִי כְּבוֹא אֲבָרָם מִצְרִימָה וַיִּרְאוּ הַמִּצְרַיִם אֶת-הָאִשָּׁה כִּי-יָפָה הִיא מְאֹד:

יד וְהוּא בִּד עַל אֲבָרָם לְמִצְרַיִם וַחֲזוּ מִצְרַיִם אֶת אִתְּתָהּ אֲרִי שְׁפִירָא הִיא לְחָדָא:

כ"י • וַיְהִי כְּבוֹא אֲבָרָם מִצְרִימָה • הִיא לוֹ לֹמֵר "כְּבוֹאִם מִצְרִימָה", אֲלֵא לְמַד שֶׁהִטְמִין אוֹתָהּ בְּתֵבָה, וְעַל-יָדֵי שֶׁתְּבָעוּ אֶת הַמָּכֶס, פִּתְחוּ וַיִּרְאוּ אוֹתָהּ.

בעל הטורים

(יב) וְאֹתָךְ יַחֲיוּ • ב' בְּמִסְדָּרָה. הָכָא: אוֹתָךְ, יִתְנוּ לָךְ מִתְּנוֹת שְׂדוֹת וְאִידָךְ: "אֲמַר לְחֻכְמָה אֲחֹתִי אֵת" וְאֹתָךְ יַחֲיוּ, וְאִידָךְ: "יַחֲיוּ דָגָן וּכְרָמִים. תּוֹרָה יג וְיִפְרָחוּ כְּגִפְנָן" (הושע יד, ח). שְׂכִינָן שְׂיַחֲיוּ (יג) אֲחֹתִי אֵת. ב' בְּמִסְדָּרָה. הָכָא, הֵיוּ גְדוֹלִים בְּחֻכְמָה. תּוֹרָה יד

הפניות לשיחות קודש

הנה נא ידעתי: ביאור בב' הפירושים ברש"י האם אברהם הכיר או לא את יופיה של שרה, בהתאם לגוף ולנשמה, וההוראה מזה – לקו"ש ח"ה ע' 301. לְמַעַן יִיטַב לִי בְּעַבְדְּךָ: ביאור השאלה הידועה, כיצד העמיד אברהם את שרה בסכנה בשביל טובתו, וביאור תשובת הוזהר בנרון – לקו"ש ח"כ ע' 38.

(טו) וַיֵּרְאוּ אֹתָהּ שְׂרֵי פְרָעָה וַיַּהֲלִלוּ אֹתָהּ אֶל-פְּרָעָה
וַתִּקַּח הָאִשָּׁה בֵּית פְּרָעָה:

כש"י וַיַּהֲלִלוּ אֹתָהּ אֶל-פְּרָעָה. הִלְלוּהָ בִּינִיחָם לומר: 'הִגְוֵנָה זוֹ לְמִלָּךְ'.

(טז) וּלְאַבְרָם הֵיטִיב בַּעֲבוּרָהּ וַיְהִי־לּוֹ צֶאֱנָן וּבֶקֶר
וַחֲמֹרִים וְעֶבְדִּים וּשְׁפָחוֹת וְאֶתְנֵת וּגְמָלִים:

כש"י וּלְאַבְרָם הֵיטִיב. פְּרָעָה בַּעֲבוּרָהּ.

(יז) וַיִּגְנַע יְהוָה אֶת-פְּרָעָה נִגְעִים גְּדֹלִים וְאֶת-בֵּיתָהּ
עַל-דְּבַר שְׂרֵי אִשָּׁת אַבְרָם:

כש"י וַיִּגְנַע ה' וגו'. בְּמַפֶּת רֹאשׁוֹ לָקָה, שֶׁהַתְּשׁוּמָה
קָשָׁה לוֹ (בראשית רבה). וְאֶת בֵּיתָהּ בְּתַרְגּוּמוֹ: 'וְעַל אִשָּׁת
שְׂרֵי. עַל-פִּי דְבוּרָהּ. אוֹמְרַת לְמִלָּאךְ: הֵךְ! וְהוּא מִכָּה.

(יח) וַיִּקְרָא פְּרָעָה לְאַבְרָם וַיֹּאמֶר מַה-זֹּאת עֲשִׂיתָ
לִי לָמָּה לְאַהֲבִיתָ לִּי כִּי אֲשַׁתְּךָ הִוא:

(יט) לָמָּה אָמַרְתָּ אֲחֹתִי הִוא וְאִקַּח אֹתָהּ לִי לְאִשָּׁה
וְעַתָּה הִנֵּה אֲשַׁתְּךָ קַח וְלָךְ:

כש"י קַח וְלָךְ. לֹא בְּאִבְמִלָּךְ שֶׁאָמַר לוֹ: "הִנֵּה אֲרָצִי
לְפָנֶיךָ", אֲלֹא אָמַר לוֹ: לָךְ וְאֵל תַּעֲמֹד, שֶׁהַמִּצְוָה

(כ) וַיֵּצֵאוּ עָלָיו פְּרָעָה אֲנָשִׁים וַיִּשְׁלְחוּ אוֹתוֹ וְאֶת-אִשְׁתּוֹ
וְאֶת-כָּל-אֲשֵׁר-לוֹ:

כש"י וַיֵּצֵאוּ עָלָיו. עַל אוֹדוֹתָיו, לְשַׁלְּחוֹ וּלְשַׁמְרוֹ. וַיִּשְׁלְחוּ. בְּתַרְגּוּמוֹ: 'וְאֵלֵינוּ'.

יג (א) וַיַּעַל אַבְרָם מִמִּצְרַיִם הִוא וְאִשְׁתּוֹ וְכָל-אֲשֵׁר-
לוֹ וְלוֹט עִמּוֹ הַנִּגְבָּה:

כש"י וַיַּעַל אַבְרָם וגו' הַנִּגְבָּה. לְבֹא לְדְרוֹמָה שֶׁל
אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁאָמַר לְמַעַל: "הֲלוֹךְ וְנִסְעָה
הַנִּגְבָּה", לְהַר הַמּוֹרִיָּה, וּמִכָּל-מָקוֹם כִּשֶּׁהוּא הוֹלֵךְ

בעל הטורים

(יט) וְלָךְ. ה' בְּמִסְכָּרָה. הָכֵא: "הִנֵּה
אֲשַׁתְּךָ קַח וְלָךְ", "הִנֵּה רִבְקָה לְפָנֶיךָ
קַח וְלָךְ" (וְלָחֵן כֹּה, נֹא), "נִהַג וְלָךְ"
בְּאִבְשִׁיג הַשְׁנוּמִית (מְלָכִים ב' ה' כד).

מִלְמַד שֶׁהִתְהַצְדַּקְתָּ כְּמוֹ הָאֲמָהוּת.
"וְקַח מִשְׁעֵנִי בְּיָדְךָ וְלָךְ" (שֵׁם שָׁם, כט),
"הַמִּגְלָה אֲשֶׁר קָרָאתָ בָּהּ וגו' קִחְנָה
בְּיָדְךָ וְלָךְ" (תְּרִמָּה לו, יד). מִלְמַד שֶׁאֵף עַל
הַנִּתְּנוּת מִיָּד לְיָד. תּוֹרָה כ

פִּי שֶׁאֵינוֹ מְפֹרָשׁ בְּאֵן שְׁתֵּנִּי לוֹ
מִתְנֹת, כְּמוֹ בְּאִבְמִלָּךְ, וְדַאי נִתֵּן לוֹ.
וְהוּא "קִחְנָה בְּיָדְךָ וְלָךְ", שְׁתֵּנִּי לוֹ דְּבַר
הַנִּתְּנוּת מִיָּד לְיָד. תּוֹרָה כ

(ב) וְאַבְרָם כָּבֵד מְאֹד בַּמֶּקֶה בַּכֶּסֶף וּבַזָּהָב:
בְּאֲבָרָם תִּקְוֶה לְחַדָּא בְּכַעֲרָא בְּכִסְפָּא
וּבְכִדְהָבָא:
כ"י - כָּבֵד מְאֹד • טַעֲוֹן מִשְׁאוֹת.

(ג) וַיֵּלֶךְ לְמִסְעָיו מִנֶּגֶב וְעַד-בֵּית-אֵל עַד-הַמָּקוֹם
אֲשֶׁר-הָיָה שָׁם אֵהְלָה בְּתַחֲלָה בֵּין בֵּית-אֵל וּבֵין
הָעֵי:
ג' - וַיֵּלֶךְ לְמִסְעָיו • כְּשֶׁחֲזָר מִמִּצְרַיִם לָאָרֶץ כְּנַעַן,
הָיָה הוֹלֵךְ וְלֵן בְּאַכְסֻנִּיּוֹת שָׁלָן בָּהֶם בְּהִלֵּכְתוֹ לְמִצְרַיִם,
לְמִדָּד דְּרַף אָרֶץ: שְׁלֹא יִשְׁנֶה אָדָם מֵאַכְסֻנִּיָּה שְׁלֹו.

דָּבָר אַחֵר: (ד') בְּחֻזְרָתוֹ, פָּרַע הַקְּפוּתִיו. מִנֶּגֶב • אָרֶץ
מִצְרַיִם בְּדְרוֹמָה שֶׁל אָרֶץ כְּנַעַן.

(ד) אֲלֵ-מָקוֹם הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר-עָשָׂה שָׁם בְּרֵאשִׁינָה
וַיִּקְרָא שֵׁם אַבְרָם בְּשֵׁם יְהוָה:
ד' - אֲשֶׁר-עָשָׂה שָׁם בְּרֵאשִׁינָה וַיִּקְרָא שֵׁם • וְאֲשֶׁר קָרָא שֵׁם אַבְרָם בְּשֵׁם ה'. וְגַם יֵשׁ לוֹמַר, וַיִּקְרָא שֵׁם
עַכְשָׁיו בְּשֵׁם ה'.

~ יום שלישי ט' מרחשון ~

(ה) וְגַם-לְלוֹט הֶהָלַךְ אֶת-אַבְרָם הָיָה צֶאֱן-וּבִקָּר
וְאֵהָלִים:
ה' - וְגַם-לְלוֹט הֶהָלַךְ אֶת-אַבְרָם הָיָה צֶאֱן-וּבִקָּר
וְאֵהָלִים:

כ"י - הֶהָלַךְ אֶת-אַבְרָם • מִי גָרַם שֶׁהִיָּתָה לוֹ זֹאת? – הִלִּיכְתוּ עִם אַבְרָם.

(ו) וְלֹא-נָשָׂא אֹתָם הָאָרֶץ לְשִׁבְתָּ יַחְדָּו כִּי-הָיָה
רְכוּשָׁם רָב וְלֹא יָכֹלוּ לְשִׁבְתָּ יַחְדָּו:
ו' - וְלֹא נָשָׂא אֹתָם הָאָרֶץ לְשִׁבְתָּ יַחְדָּו כִּי-הָיָה
רְכוּשָׁם רָב וְלֹא יָכֹלוּ לְשִׁבְתָּ יַחְדָּו:

כ"י - וְלֹא-נָשָׂא אֹתָם • לֹא הָיְתָה יְכוּלָה לְהַסְפִּיק
מִרְעָה לְמִקְנֵיהֶם, וְלָשׁוֹן קָצָר הוּא, וְצָרִיף לְהוֹסִיף
עָלָיו, כְּמוֹ "וְלֹא נָשָׂא אֹתָם מִרְעָה הָאָרֶץ", לְפִיכָף
כָּתַב "וְלֹא נָשָׂא" בְּלִשׁוֹן זָכָר.

(ז) וַיְהִי-רִיב בֵּין רָעִי מִקְנֵה-אַבְרָם וּבֵין רָעִי מִקְנֵה
לוֹט וַהֲפִנְעֵנִי וַהֲפִרְזִי אֲזִי יֹשֵׁב בְּאָרֶץ:
ז' - וַיְהִי-רִיב בֵּין רָעִי מִקְנֵה-אַבְרָם וּבֵין רָעִי מִקְנֵה
לוֹט וַהֲפִנְעֵנִי וַהֲפִרְזִי אֲזִי יֹשֵׁב בְּאָרֶץ:

כ"י - וַיְהִי-רִיב • לְפִי שֶׁהָיוּ רוּעִיו שֶׁל לוֹט רָשָׁעִים
וּמְרָעִים בְּהִמָּתֵם בְּשִׂדּוֹת אַחֲרִים, וְרוּעֵי אַבְרָם
מוֹכִיחִים אוֹתָם עַל הַגָּזֵל, וְהֵם אוֹמְרִים: נִתְּנָה הָאָרֶץ
לְאֲבָרָם וְלוֹ אֵין יוֹרֵשׁ, וְלוֹט יוֹרֵשׁוֹ, וְאֵין זֶה גָּזֵל,
וְהַפְתּוֹב אוֹמֵר: "וַהֲפִנְעֵנִי וַהֲפִרְזִי אֲזִי יֹשֵׁב בְּאָרֶץ",
וְלֹא זָכָה בָּהּ אַבְרָם עַדִּין (כ"ד).

בעל הטורים

יג (ו) וְלֹא נָשָׂא. ב' בְּמִסְרָה. הָכָא: "וְלֹא נָשָׂא אֹתָם הָאָרֶץ", וְאִידָּךְ: "וְלֹא נָשָׂא דָוִיד מִסְפָּרָם" (דְּבָרֵי הַיָּמִים א' כו, ב). שֶׁהָיָה
לָהֶם רְכוּשׁ הַרְבֵּה עַד אֵין מִסְפָּר. תוֹרָה ז

(ח) וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל-לוֹט אֶל-נָא תְּהִי מְרִיבָה בֵּינִי וּבֵינֶךָ וּבֵין רְעִי וּבֵין רְעִיךָ כִּי-אֲנָשִׁים אַחִים אֲנַחְנוּ:

יִשְׂרָאֵל אֲנָשִׁים אֲחִים • קְרוֹבִים, וּמִדְרָשׁ אֲגֻדָּה: דּוֹמִין בְּקִלְסְתֶּר פְּנִים.

(ט) הָלֹא כָּל־הָאָרֶץ לְפָנֶיךָ הַפָּרֶד נָא מֵעַלִי אִם־
הַשָּׁמַיִל וְאִימָנָה וְאִם־הַיָּמִין וְאִשְׁמְאִילָה:

רז"א אַם הַשְׁמָאֵל וְאִימִינָה • בְּכֹל אֲשֶׁר תֵּשֵׁב (וְאַשְׁבֵּה)
 לֹא אֶתְרַחֵק מִמֶּךָ, וְאַעֲמִד לָךְ לְמִגְן וְיִלְעָזֹר, וְסוֹף דָּבָר
 הַצָּרָה לּוֹ, שְׁנֹאֲמַר: (לְמִנִּין יד) "וַיִּשְׁמַע אֲבָרָם כִּי נִשְׁכַּח
 אַחִיר וְגו'". וְאִימִינָה • אִימִין אֶת עֲצָמַי, כְּמוֹ:

(י) וַיֵּשֶׂא לֹוט אֶת-עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת-כָּל-כַּפֵּר הַיֵּרֶדֶן כִּי כָלָה מִשְׁקָה לִפְנֵי שַׁחַת יְהוָה אֶת-סֹדֶם וְאֶת-עֲמֹרָה בְּגִין-יְהוָה פֶּאֶרֶץ מִצְרִים בְּאֶכָה צֶעַר:

ה' אֶת-סֹדֶם וְאֶת-עֲמֹרָה. הָיָה אוֹתוֹ מִיָּשׁוֹר. פָּגַן ה' . לְאֵילָנוֹת. בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְיֹרְעִים (בִּרְה). בָּאֵכָה

(יא) וַיִּבְחַרְלוּ לָאֵם אֶת כָּל־כַּפֵּר הַיִּהְיֶה וַיִּסַּע לָאֵם מִקִּדְם וַיַּפְרֶדּוּ אִישׁ מֵעַל אָחִיו:

נְסִיעַ כְּפָר • מִישׁוּר, כְּתִירוֹנוֹמוֹ. מִקְדָּם • נֶסֶע מֵאֶצֶל אֲבָרָם (מִמְרָחָה) וְהֵלַךְ לוֹ לְמַעְרְבוֹ שֶׁל אֲבָרָם, נִמְצָא נֹסֵעַ מִמְזִרְחַת לְמַעֲרֵב. וּמִדְרָשׁ אֲגִידָה: הִסִּיעַ עֲצֻמוֹ

(יב) אֲבָרָם יָשָׁב בְּאַרְץ־כְּנָעַן וְלוֹט בְּעָרֵי הַכְּפָר וַיֹּאחֵל עַד־סָדָם:

כַּסִּי • וַיֵּאָהֵל • נָטָה אֶהָלִים לְרוּעֵיוֹ וּלְמִקְנָהוּ עַד סָדוֹם.

(יג) וְאִנְשֵׁי סֶדֶם רָעִים וְחַטָּאִים לַיהוָה מְאֹד:

אָבְרָם. סוּפִי תִיבוֹת: שְׁלוֹם. לוֹמַר
לָךְ, כְּדִי לַעֲשׂוֹת שְׁלוֹם נִתְפָּרְדּוּ. וְגַם
רָמַז לוֹ שִׁהְיֶה שְׁלוֹם לְבָנָיו, וְזֶהוּ
שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים ב. ט) "אֶל תֵּצֵר אֶת
מוֹאֵב". תּוֹרָה יב
(יב) **אָבְרָם.** ב' רִישׁ פְּסוּק. הָכָא,
וְאֵידֵךְ: "אָבְרָם הוּא אַבְרָהָם" (דְּבָרִי

(ח) רָעִי. ב' בְּמִסְכָּה. "וּבֵין רָעִי," וַאֲדָרְךָ: "וְלֹא דָרְשׁוּ רָעִי אֶת צֻאנִי" (ויקרא לז, ח). מִלְמַד שֶׁהוֹכִיחוּם עַל שֶׁלֹּא הָיוּ רוֹעִים הַצֹּאן כְּרֹאֵי, וְעַל זֶה הָיָה הָרִיב. וְזֶה "וְלֹא דָרְשׁוּ רָעִי אֶת צֻאנִי." תורה ט

(יא) וַיִּפְרְדּוּ אִישׁ מֵעַל אָחִיו.

כ"י • וְאֵנָשִׁי סֹדֶם רָעִים • וְאֶת-עַל-פִּי-כֵן לֹא נִמְנַע לוֹט מִלְשָׁכֶן עִמָּהֶם. וְרַבּוּתֵינוּ (יזמא לח) לְמַדּוּ מִכָּאן: (משלי ט) "וְשֵׁם רָשָׁעִים יִרְקַב". רָעִים • (סנהדרין קט) בְּגוֹפֶס.

(יד) וַיְהִי־הָאָמֶר אֶל-אַבְרָם אַחֲרֵי הַפֶּרֶד-לוֹט מַעֲמוֹ שָׂא נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה מִן-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-אַתָּה שָׂם צִפְנָה וְנִגְבָּה וְקִדְמָה וַיֹּמַה:

כ"י • אַחֲרֵי הַפֶּרֶד-לוֹט • כָּל זְמַן שֶׁהָרָשָׁע עִמּוֹ, הָיָה הַדְּבֹר פּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ. (ולעיל שְׁהָה לוֹט אֶצְלוֹ וְכָתִיב: "וַיָּרָא ה' אֶל אַבְרָם", בְּאוֹתָהּ שָׁעָה כִּשְׁרֵי הָיָה, וְקָל לְהַבִּיחַ) •

(טו) כִּי אֶת-כָּל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-אַתָּה רֹאֶה לְךָ אֶתְנַנָּה וְלִזְרַעְךָ עַד-עוֹלָם:

(טז) וְשִׁמְתִּי אֶת-זִרְעֶךָ בְּעַפְרֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר אִם-יִוָּכַל אִישׁ לְמָנוֹת אֶת-עַפְרֵי הָאָרֶץ גַּם-זִרְעֶךָ יִמְנָה:

כ"י • אֲשֶׁר אִם-יִוָּכַל אִישׁ • כִּשֵּׁם שְׂאִי אֶפְשָׁר לְעַפֵּר לְהַמָּנוֹת, כִּף זִרְעֶךָ לֹא יִמְנָה.

(יז) קוֹם הַתְּהַלֵּךְ בָּאָרֶץ לְאַרְכָּהּ וּלְרַחְבָּהּ כִּי לְךָ אֶתְנַנָּה:

(יח) וַיֵּאֱהָל אַבְרָם וַיָּבֵא וַיֵּשֶׁב בְּאֵלְנֵי מַמְרָא אֲשֶׁר בְּחֶבְרוֹן וַיְבִן-שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה:

כ"י • מַמְרָא • שֵׁם אָדָם.

בעל הטורים

גִּישׁ פְּסוּק. הָכָא, וַאֲיִדָּךְ: "וְאֵנָשִׁי קָדָשׁ תִּהְיוּ לִי" (שְׁמוֹת כב, ל), וַאֲיִדָּךְ: "וְאֵנָשִׁי תָמִיד יִבְדִּילוּ עֲבָרִים בְּאָרֶץ" (יחזקאל לט, יד). פִּירוּשׁ, "וְאֵנָשִׁי קָדָשׁ וּגו' וּכְשֶׁר בְּשָׂדֶה טְרֵפָה", זֶה אָבֶר מִן הַחֲי. זֶה הוּא "וְאֵנָשִׁי תָמִיד יִבְדִּילוּ", שֶׁהֵיוּ מְזַהְרִים לִהְיוֹת קְדוּשִׁים, שְׁלֹא לְהִשְׁטָא, וְכֵן מְקַבְּרִים אֲבָרֵי הַחַיִּים. "וְאֵנָשִׁי סֹדֶם רָעִים וְחִטָּאִים", מָה הִיָּתָה רָעָתָם, כִּי מַעֲפָכִים הָעוֹבְרִים בְּאָרֶץ שְׁלֹא יִכְנסוּ לָהֶם אוֹרְחִים. וְזֶה "וְאֵנָשִׁי תָמִיד יִבְדִּילוּ עֲבָרִים בְּאָרֶץ", הֵם סְדוּמִיִּים הַמְבְּדִילִין וּמַעֲפָכִין הָעוֹבְרִים בְּאָרֶץ. וַחֲטָאִים. ד' בְּמִסּוּרָה. הָכָא: "רָעִים וְחִטָּאִים", וַאֲיִדָּךְ: "וְשֶׁכֶר פְּשָׁעִים וְחִטָּאִים יִחָדּוּ וְעֻזְבֵּי ה' יָכְלוּ (שְׁעָה א, כח), "וְחִטָּאִים אֵלֶיךָ יָשׁוּבוּ" (תְּהִלִּים נא, טו), "וְחִטָּאִים בְּעֶדֶת צְדִיקִים" (שִׁם א, ה). פִּירוּשׁ: "רָעִים וְחִטָּאִים", עַל כֵּן "פְּשָׁעִים וְחִטָּאִים יִחָדּוּ יָכְלוּ". אָבֶל אִם יַעֲשׂוּ תְשׁוּבָה, כְּדֻכְתִּיב "וְחִטָּאִים אֵלֶיךָ יָשׁוּבוּ" — יִהְיוּ "בְּעֶדֶת צְדִיקִים", כְּדֻכְתִּיב: "וְחִטָּאִים בְּעֶדֶת צְדִיקִים". תּוֹרָה יד (יד) צִפְנָה וְנִגְבָּה וְקִדְמָה וַיֹּמַה.

וְלִיעֲקֹב אָמַר: "יִמָּה וְקִדְמָה וְצִפְנָה וְנִגְבָּה" (בְּרֵאשִׁית כח, יד). לְאַבְרָהָם הַתְּחִיל לְהִרְאֹת זְכוֹת הַקְּרִיבָנוֹת שֶׁנִּשְׁחָטִים בְּצִפּוֹן, וְלִיעֲקֹב הִרְאָה שְׁבֻכּוֹתוֹ יַעֲבְרוּ הֵימָּה, וְהִינֵנוּ דְּכָתִיב (שְׁמוֹת יד, לא) "וַיָּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדֹלָה" וכו' — יִשְׂרָאֵל סָבָא. תּוֹרָה טו (יח) וַיְבִן שָׁם מִזְבֵּחַ. וְסִמְיָךְ לִיה "וַיְהִי בִימֵי אֲמָרְפֶּל מֶלֶךְ שְׁנַעַר וּגו' עָשׂוּ מִלְחָמָה". רָמַז שְׁעָרִים בְּנִי לְהִבִּיא קָרְבָּן קָדָם שְׁנִיָּא לְמִלְחָמָה, וְהִינֵנוּ דְּכָתִיב (תְּהִלִּים כ, ד): "יִזְכֹּר כָּל מִנְחָתְךָ וְעוֹלָתְךָ יִדְשָׁנָה סֵלָה, יִתֵּן לְךָ

הפניות לשיחות קודש

ויבן שם מזבח לה': מדוע לא מפרש רש"י את טעם בניית המזבח, כפי שביאר בשני המזבחות הראשונות שבנה אברהם — לקר"ש ח"ל ע' 36.

~ נקודות משיחות קודש ~

מדוע דווקא חברון?

שְׁמִינִיּוֹת הָרִאשׁוֹן נִבְּנָה עַל "בְּשׂוֹרַת הַזֶּרַע וְעַל בְּשׂוֹרַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל", שׁוֹב אֵין צֶרֶךְ לִפְרֹשׁ גַּם כָּאֵן אֶת טַעְמוֹ שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ, שֶׁכֵּן מוֹכֵן מֵאֲלִיּוֹ שְׁנִיבְנָה כְּהוֹדָאָה עַל הַבְּשׂוֹרוֹת שֶׁשָּׁמַע אֲבִרָהֶם כָּאֵן, שֶׁבִּהֵן נֹסְפוּ פְּרָטִים עֲקָרִיִּים שֶׁלֹּא נֶאֱמָרוּ לוֹ כְּשִׁבְּנָה אֶת שְׁנֵי הַמִּזְבְּחוֹת הַקּוֹדְמִים.

לִפִּי זֶה מוֹכֵן גַּם מִדּוּעַ מִדְּגִישָׁה הַתּוֹרָה: "וַיִּבֶן שֵׁם מִזְבֵּחַ", וּמִשָּׁמַע שֶׁבְּנִית הַמִּזְבֵּחַ הִיְתָה קְשׁוּרָה דִּוְקָא לְחִבְרוֹן. חִבְרוֹן הִיְתָה הַמָּקוֹם הָרִאשׁוֹן שֶׁבּוֹ הִתְיַשְׁבּ אֲבִרָהֶם אֲבִינוּ דֶּרֶךְ קִבְעָה, כִּפִּי שְׁנֶאֱמָר: "וַיָּשָׁב בְּאֶלְנֵי מִמְרָא אֲשֶׁר בְּחִבְרוֹן", וְהוּא יֹשֵׁב שֵׁם כ"ה שָׁנָה. לָכֵן אֵין מָקוֹם מִתְאִים יוֹתֵר מִחִבְרוֹן לְהִקִּים בֵּה מִזְבֵּחַ כְּדִי לְהוֹדוֹת לָהּ עַל בְּשׂוֹרַת הָאֶרֶץ.

(ע"פ לקו"ח ח"ל עמ' 36 ואילך)

וַיֵּאָהֵל אֲבִרָם וַיָּבֵא וַיָּשָׁב בְּאֶלְנֵי מִמְרָא אֲשֶׁר בְּחִבְרוֹן וַיִּבֶן שֵׁם מִזְבֵּחַ לָהּ (יג, יח)

כְּפִרְשָׁתָנוּ מִסֵּפֶר עַל שְׁלוּשָׁה מִזְבְּחוֹת שִׁבְּנָה אֲבִרָהֶם אֲבִינוּ. בְּשְׁנֵי הַמִּזְבְּחוֹת הָרִאשׁוֹנִים מִפְּרֹשׁ רַש"י אֶת הַטַּעַם לְבְּנִיתָם: עַל הַמִּזְבֵּחַ הָרִאשׁוֹן הוּא כּוֹתֵב שְׁנִיבְנָה "עַל בְּשׂוֹרַת הַזֶּרַע וְעַל בְּשׂוֹרַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל", וְעַל הַשְּׁנִי: "נִתְּנָבֵא שְׁעִתִּידִין בְּנִיּוֹ לְהַכְשֵׁל שֵׁם עַל עֶזְרָן עֶכְשָׁן, וְהַתְּפַלֵּל שֵׁם עֲלֵיהֶם".

וְלִכְאוּרָה צֶרֶךְ בָּאוּר: מִדּוּעַ עַל הַמִּזְבֵּחַ הַשְּׁלִישִׁי, שְׁנִיבְנָה בְּחִבְרוֹן, אֵינוֹ מִפְּרֹשׁ רַש"י כָּלֵל אֶת הַטַּעַם לְבְּנִיתָּ? וַיֵּשׁ לֹמֵר שֶׁהַדָּבָר מוֹכֵן מִתּוֹךְ דְּבָרֵי רַש"י לְעִיל. הַקָּמַת הַמִּזְבֵּחַ נִזְכָּר מִיד לְאַחֵר בְּרִכּוֹת הָאֶרֶץ וְהַזֶּרַע: "כִּי אֶת כָּל הָאֶרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה רוֹאֶה לָךְ אֶתְחַנֶּנָּה וְלִזְרָעָךְ", "וְשִׁמְתִּי אֶת זִרְעָךְ כַּעֲפֹר הָאֶרֶץ". מֵאַחֵר שֶׁכָּבֵר פִּרְשׁ רַש"י

~ יום רביעי י' מרחשון ~

א וְהָיָה בְּיוֹמֵי אֲמִרְפֶּל מִלְכָּא דְּבָבֵל אֲרִיזָה מִלְכָּא דְּאַלְסָר כְּדִרְלַעְמָר מִלְכָּא דְּעִילָם וְתִדְעַל מִלְכָּא דְּעַמְמִי:

יד (א) וַיְהִי בְּיָמֵי אֲמִרְפֶּל מֶלֶךְ־שַׁנְעָר אֲרִיזָה מֶלֶךְ־אַלְסָר כְּדִרְלַעְמָר מֶלֶךְ־עִילָם וְתִדְעַל מֶלֶךְ־גּוֹיִם:

גוֹיִם, עַל שֵׁם שְׁנִיבְנָה בְּצוֹ שְׁמָה מִכְּמָה אֲמוֹת וּמִקּוֹמוֹת וְהַמְּלִיכּוֹ אִישׁ עֲלֵיהֶם, וְשִׁמּוֹ תִּדְעַל (בְּרַאשִׁית רַבָּה).

כז"א אֲמִרְפֶּל. הוּא נִמְרֹד שְׁאֲמַר לְאַבְרָהָם: 'פֶּל לְתוֹךְ כְּבָשָׁן הָאֵשׁ' (כ"ד). מֶלֶךְ גּוֹיִם. מָקוֹם יֵשׁ שְׁשִׁמּוֹ

ב סְדָרוֹ (נ"י עֲבָדוֹ) קִרְבָּא עִם פֶּרַע מִלְכָּא דְּסָדָם וְעִם בְּרִשָׁע מִלְכָּא דְּעַמְרָה שְׁנֶאֱב מִלְכָּא דְּאַדְמָה וְשִׁמְאָבֵר מִלְכָּא דְּצִבּוֹיִם וּמִלְכָּא דְּבַלַע הִיא צַעַר:

(ב) עָשׂוּ מִלְחָמָה אֶת־בְּרַע מֶלֶךְ־סָדָם וְאֶת־בְּרִשָׁע מֶלֶךְ־עַמְרָה שְׁנֶאֱב מֶלֶךְ־אַדְמָה וְשִׁמְאָבֵר מֶלֶךְ־צִבּוֹיִם וּמֶלֶךְ־בַּלַע הִיא־צַעַר:

שְׁמְאָבֵר. שֵׁם אֲבִרָה לְעוֹף וְלִקְפוּץ וְלִמְרֹד בְּהַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ־הוּא. בְּלַע. שֵׁם הָעִיר.

כז"א פֶּרַע. רַע לְשָׁמִים וְרַע לְבָרִיּוֹת. בְּרִשָׁע. שְׁנִיבְנָה עַל בְּרִשָׁעוֹ. שְׁנֶאֱב. שׁוֹנֵא אֲבִיּוֹ שְׁבִשְׁמִים.

בעל הטורים

אֶתְשׁוּרוּשׁ" (אֶסְתֵּר א, א). כְּדִאִתָּא בְּמִדְרָשׁ (בְּרַאשִׁית רַבָּה מ"ב, ד) שֶׁכֵּלֵן הָיָה וְוִי בְּיָמֵיהֶן. תּוֹרָה ב

"וַיְהִי בְּיָמֵי אֲמִרְפֶּל", וַאֲיִדָּה: "וַיְהִי בְּיָמֵי שְׁפֹט הַשְּׁפֹטִים" (רוֹת א, א), "וַיְהִי בְּיָמֵי אֶחָז" (יִשְׁעִיָּה ז, א), "וַיְהִי בְּיָמֵי יְהוֹשָׁפָט" (מִרְיָה א, א), "וַיְהִי בְּיָמֵי יְהוֹשָׁפָט" (מִרְיָה א, א), "וַיְהִי בְּיָמֵי יְהוֹשָׁפָט" (מִרְיָה א, א):

(ג) כָּל־אֵלֶּה חִבְּרוּ אֶל־עַמֶּק הַשְּׂדִים הוּא יָם הַמֶּלַח: ג כל אליו אתפנשו למישר חקליא הוא אתר ימא דמלחא:

כ"י • עמק השדים • כף שמו, על שם שהיו בו שדות הרבה, ו'מדרשי אגדה' יש הרבה. הוא ים המלח. לאחר זמן, נמשך הים לתוכו ונעשה ים המלח.

(ד) שְׁתֵּים עָשָׂר שָׁנָה עָבְדוּ אֶת־כְּדֻרְלֶעָמֶר וְשָׁלֹשׁ עָשָׂר שָׁנָה מָרְדּוּ: ד תרתי עשר שנין פלחו את כדורלעמר ותלת עשרי שנין מרדו:

כ"י • שְׁתֵּים עָשָׂר שָׁנָה עָבְדוּ • חמשה מלכים הללו את כדורלעמר.

(ה) וּבְאַרְבַּעַ עָשָׂר שָׁנָה בָּא כְּדֻרְלֶעָמֶר וְהַמְּלָכִים אֲשֶׁר אִתּוֹ וַיָּבּוּ אֶת־רַפָּאִים בְּעִשְׂתֵּרֶת קֳרָנִים וְאֶת־הַזּוּזִים בָּהֶם וְאֵת הָאִימִים בְּשָׁנָה קֳרִיתִים: ה ובארבע עשר שנה בא כדורלעמר והמלכים אשר איתו ויבו אתרפאים בעשתרת קרנים ואת הזוזים בהם ואת האימים בשנה קריתים:

כ"י • וּבְאַרְבַּעַ עָשָׂר שָׁנָה • למרדן. בא כדורלעמר. לפי שהוא היה בעל המעשה, נכנס בעבי הקורה.

(ו) וְאֶת־הַחֲרִי בַּהֲרָם שְׁעִיר עֵד אֵיל פָּאֶרְן אֲשֶׁר עַל־הַמִּדְבָּר: ו ואת חוראי די בטורהון דשעיר עד מישר פארן דסמיד על מדברא:

כ"י • בַּהֲרָם • בהר שלהם. איל פארן • פתגומו 'מישר'. ואומר אני שאין 'איל' לשון מישור, אלא מישור של פארן 'איל' שמו, ושל ממרא 'אלוני' שמו, ושל ירדן 'כפר' שמו, ושל שטים 'אבל' שמו:

(ז) וַיָּשָׁבוּ וַיָּבֹאוּ אֶל־עֵין מִשְׁפַּט הוּא קָדֵשׁ וַיָּבּוּ אֶת־כָּל־שָׂדֵה הָעֵמֶלְקִי וְגַם אֶת־הָאֱמֹרִי הַיֹּשֵׁב בְּחֻצָּצֵן תְּמָר: ז וישובו ויבאו אלעין משפט הוא קדש ויבו את כל שדה העמלקי וגם את האמורי הישב בחוצצן תמר:

כ"י • עֵין מִשְׁפַּט הוּא קָדֵשׁ • על שם העתיד, שעתידין משה ואהרן להשפט שם על עסקי אותו העין, והם "מי מריבה". ואונקלוס תרגמו בפשוטו: מקום שהיו בני המדינה מתקבצים שם לכל משפט.

(ח) וַיֵּצֵא מֶלֶךְ־סֹדֶם וּמֶלֶךְ עַמּוֹרָה וּמֶלֶךְ אֲדָמָה וּמֶלֶךְ צִבּוֹיִם וּמֶלֶךְ בִּלְע הוּא־צָעַר וַיַּעֲרְכוּ אֹתָם מִלְחָמָה בְּעַמֶּק הַשְּׂדִים: ח ויצא מלך-סדם ומלך עמורה ומלך אדמה ומלך צבויים ומלך בלע הוא-צער ויערכו אתם מלחמה בעמק השדים:

בעל הטורים

(ה) וּבְאַרְבַּעַ עָשָׂר שָׁנָה • ב' ריש פסוק. וּבְאַרְבַּעַ עָשָׂר שָׁנָה בָּא כְּדֻרְלֶעָמֶר, וּבְאַרְבַּעַ עָשָׂר שָׁנָה לְמֶלֶךְ חִזְקִיָּה • עלה סנחריב" (מלכים ב' י"ז, א). לומר לך, כשם שבאו האומות על חזקיהו ונפלו בידו. תורהו

טעם פֿדרלעמֶר מלָכָא דעִילם וְתַדעֵל
מלָכָא דעממין ואמֶרפל מלָכָא דִכְבֵּל
ואריוֹד מלָכָא דאֶלסר אַרְבַּעַה מלְכִין לִקְבִיל
חמָשָׁא:

(ט) אֶת פֿדרלעמֶר מלָכָא עִילם וְתַדעֵל מלָכָא גוֹיִם
ואמֶרפל מלָכָא שְׁנַעַר ואריוֹד מלָכָא אֶלסר אַרְבַּעַה
מלְכִים אֶת־הַחמָשָׁה:

כ"ט אַרְבַּעַה מלְכִים וגו'. ואף־על־פֿי־כֵן נִצָּחוּ הַמוֹעֲצִים, לְהוֹדִיעַךְ שְׁגִבּוּרִים הֵיוּ, וְאֵף־עַל־פֿי־כֵן לֹא
נִמְנַע אַבְרָם מלָרְדֵּף אַחֲרֵיהֶם.

יִמְיִשֵּׁר חֲקִלְיָא בִּירִין בִּירִין מִסְקֵן חִימָרָא
וְעָרְקוּ מלָכָא דְסָדוּם וְעַמּוּדָה וּנְפִלּוּ תַמָּן
וְדִאשְׁתְּאָרוּ לְטוּרָא עָרְקוּ:

(י) וְעַמְּקֵי הַשָּׂדִים בְּאֶרֶת בְּאֶרֶת חֲמֹר וַיִּנָּסוּ מלָכָא־סָדוּם
וְעַמּוּדָה וַיִּפְּלוּ־שָׁמָּה וְהַנְּשֹׂאִים הָרָה נָסוּ:

בֵּין הָרָה לְהָרָה, שֶׁה"א שֶׁבְּסוֹף הַתּוֹכָה עוֹמֶדֶת בְּמִקּוֹם
לְמַ"ד שְׁבֹרָאשָׁה, אָבֵל (סְפָרִים אַחֲרִים: זז) אֵינָה עוֹמֶדֶת
בְּמִקּוֹם לְמַ"ד וּנְקוּדָה (סְפָרִים אַחֲרִים: לִנְקוּד) פֶּת־ח תַּחֲתִיָּה,
וְהָרִי "הָרָה" כְּמוֹ לְהָר, אוֹ כְּמוֹ אֵל הָר, וְאֵינוֹ מְפָרֵשׁ
לְאֵינָה הָר, אֲלָא שֶׁכָּל אֶחָד נָס בְּאֶשֶׁר מֵצָא הָר תַּחֲלָה.
וּכְשֶׁהוּא נוֹתֵן ה"א בְּרָאשָׁה לְכַתֵּב הָרָה, אוֹ הַמְדַּבְּרָה,
פְּתוּרָנוּ כְּמוֹ אֵל הָרָה, אוֹ כְּמוֹ לְהָרָה (לְהָר), וּמִשְׁמַע
לְאוֹתוֹ הָר הַדּוּעַ וּמְפָרֵשׁ בְּפִרְשָׁה.

כ"ט בְּאֶרֶת בְּאֶרֶת חֲמֹר. בְּאֵרוֹת הָרָבָה הֵיוּ שֵׁם
שְׁנוּטִלִין מִשֵּׁם אֲדָמָה לְטִיט שֶׁל בִּנְיָן. וּמִדְּרַשׁ אַגָּדָה,
שֶׁהָיָה הַטִּיט מְגֻבֵּל בָּהֶם וְנִצָּעָה נֶס לְמלָכָא סָדוּם שֶׁיֵּצֵא
מִשָּׁם, לְפִי שֶׁהָיוּ בְּאֵמוֹת מְקַצְתָּן שֶׁלֹּא הָיוּ מְאֻמִּינִין
שֶׁיֵּצֵאוּ אַבְרָהָם מֵאוּר כְּשֶׁדִּים מְכַבְּשֵׁן הָאֵשׁ, וְכִינֵן
שֶׁיֵּצֵא זֶה מִן הַחֲמֹר, הֵאֱמִינוּ בְּאַבְרָהָם לְמַפְרָע (כ"ד).
הָרָה נָסוּ. לְהָר נָסוּ, הָרָה כְּמוֹ לְהָר, כָּל תּוֹכָה שֶׁצָּרִיכָה
לְמַ"ד בְּתַחֲלָתָה הַטִּיל לָהּ ה"א בְּסוּפָהּ. וַיֵּשׁ חִלּוּק

יֵא וְשָׁבוּ יָת כָּל קִנְיָנָא דְסָדוּם וְעַמּוּדָה וְיָת
כָּל מִיכְלֵהוּן וְאֶזְלוּ:

(יא) וַיִּקְחוּ אֶת־כָּל־רֶכֶשׁ סָדוּם וְעַמּוּדָה וְאֶת־כָּל־
אֲבָלָם וַיֵּלְכוּ:

יֵב וְשָׁבוּ יָת לוֹט וְיָת קִנְיָנָה בֵּר אַחוּהִי
דְּאַבְרָם וְאֶזְלוּ וְהוּא יָתֵב בְּסָדוּם:

(יב) וַיִּקְחוּ אֶת־לוֹט וְאֶת־רֶכֶשׁוֹ בֶּן־אָחִי אַבְרָם וַיֵּלְכוּ
וְהוּא יֹשֵׁב בְּסָדוּם:

כ"ט וְהוּא יוֹשֵׁב בְּסָדוּם. מִי גֵרָם לוֹ זֹאת? יִשְׁיָבְתוּ בְּסָדוּם.

יֵב וְאֶתָּא מְשִׁיבָא וְחַוִּי לְאַבְרָם עֲבָרָה וְהוּא
שָׂרִי בְּמִישְׁרֵי מִמְרָא אֲמוּרָה אַחוּהִי
דְּאַשְׁכּוּל וְאַחוּהִי דְעֵנָר וְאֶנְשֵׁי קִנְיָמָה
דְּאַבְרָם:

(יג) וַיָּבֹא הַפְּלִיט וַיִּגַּד לְאַבְרָם הָעֵבְרִי וְהוּא שֹׁכֵן
בְּאֶלְנֵי מִמְרָא הָאֲמֹרִי אָחִי אֲשָׁכַל וְאָחִי עֵנָר וְהֵם
בְּעָלֵי בְרִית־אַבְרָם:

מִדּוּר הַמְּבוּל, וְהָיוּ מִיֵּתֵר הָרְפָאִים, שְׁנֹאֲמַר: (לְעִיל ח)
"הַנְּפִילִים הָיוּ בְּאֶרֶץ וגו'", וּמִתְפַּנֵּן שֶׁיִּהְיֶה אַבְרָם
וַיֵּשֶׁא אֶת שְׁרָה. הָעֵבְרִי. שָׁבָא מַעֲבָר הַנֶּהָר (בְּרָאשִׁית
רַבָּה). בְּעָלֵי בְרִית־אַבְרָם. שֶׁכָּתוּב עִמּוֹ בְּרִית. (סְפָרִים
אַחֲרִים, דָּבָר אַחֵר: שֶׁהִשְׁאִיז לוֹ עֲצָה עַל הַמִּילָה, כְּמוֹ שֶׁמְפָרֵשׁ בְּמִקּוֹם אַחֵר).

כ"ט וַיָּבֹא הַפְּלִיט. לְפִי פְשׁוּטוֹ: זֶה עוֹג שֶׁפִּלֵּט מִן
הַמִּלְחָמָה, וְהוּא שְׁכֵתוֹב: (דְּבָרִים א) "כִּי רַק עוֹג מלָכָא
הַבִּשְׁן נִשְׂאָר מִיֵּתֵר הָרְפָאִים", וְהוּא 'נִשְׂאָר', שֶׁלֹּא
הִרְגוּהוּ אִמְרָפֶל וְחִבְרִיו כְּשֶׁהִכּוּ הָרְפָאִים בְּעֻשְׁתֵּי רֹתוֹ
קִרְנִים, תַּנְחוּמָא. וּמִדְּרַשׁ בְּרָאשִׁית רַבָּה: זֶה עוֹג שֶׁפִּלֵּט

(יג) וַיָּבֹא הַפְּלִיט. בְּפָרָקֵי דְרַבִּי
אַלְעִיָּזָר (פָּרָק כו) בִּשְׁעָה שֶׁהִפִּיל הַקְּדוּשׁ
בְּרוּךְ הוּא לְסַמָּאֵל מִמְּקוֹמוֹ אַחַז
(לג, כא) "בָּא אֵלֵי הַפְּלִיט מִירוּשָׁלַיִם
לֵאמֹר הִכָּתָה הָעִיר". תוֹרָה יֵד

~ נקודות משיחות קודש ~

מה לעוג ול"מיכלא דמדימנותא"?

ויבא הפליט ויגד לאברהם העברי (יד יג)

בפרשתנו מספר על ה"פליט" שבא לאברהם אבינו כדי להודיע שלוט נפל בשבי. אומר על כך המדרש: "הוא עוג הוא הפליט, ולמה נקרא שמו עוג? שבא ומצא את אברהם יושב ועוסק במצות עוגות".

דברי המדרש טעונים באור: מה נוגע זה שאברהם היה "יושב ועוסק במצות עוגות" (כי ליל פסח היה) – לענן בואו של "הפליט"?

ויש להסביר זאת בדרך הרמז:

בשורתו של עוג לא נבעה מדאגה ללוט או לאברהם. פנתו היתה שאברהם יצא להלחם בארבעת המלכים כדי להציל את לוט, והוא יתגד במלחמה, ואז יוכל לקחת

את שרה אשתו, כפי שמבאר בהמשך דברי המדרש. ולכאורה קשה: כיצד חשב עוג שאברהם יעמיד את עצמו בסכנה כזו ויצא למלחמה נגד ארבעה מלכים גבורים?

ויליך קשה זו מספר המדרש, שעוג מצא את אברהם יושב ועוסק במצות עוגות. מצה היא "מכלא דמהימנותא", מאכל של אמונה שלמעלה מן השכל. משום כך הבין עוג שבדאי יפעל אברהם באופן שלמעלה מן השכל, וימסר את נפשו כדי להציל את לוט. ואכן, כך היה.

(רשימות, חוברת יז עמ' 7 ואילך)

יד ושמע אברהם ארי אשתבי אחוהי וזריז ית עולמוהי לילדי ביתה תלת מאה וממני עשר וידף עד דין:

(יד) וישמע אברהם כי נשבה אחיו וירק את-חניכיו לילדי ביתו שמנה עשר ושלש מאות וירדף עד-דין:

"חנפת המזבח", (תהלים ל) "חנפת הבית", ובלע"ז קורין לו אינצנייר. שמנה עשר וגו'. (גרים לב) רבותינו אמרו: אליעזר לבדו היה, והוא מנין גמטריא של שמו. עד דין. שם תשש פחו, שראה שעתידין בניו להעמיד שם עגל (סנהדרין צח).

נ"י וירק • פתגומו וזריז, וכן: "והריקתי אחריכם חרב", אודין בחרבי עליכם, וכן: (שמות טו) "אריק חרבי", וכן: (תהלים לה) "והרק חנית וסגר". חניכיו • חנכו פתיב (ס"א קרי) זה אליעזר שחנכו למצות, והוא לשון התחלת פניסת האדם, או פלי, לאמנות שהוא עתיד לעמד בה, וכן: (משלי כב) "חנוף לנער", (במדבר ז)

טו ואתפלג עליהון ליליא הוא ועבדוהי ומחונן ורדפנון עד חובה די מצפונא די למשק:

(טו) ויחלק עליהם לילה הוא ועבדיו ויבם עד-חובה אשר משמאל לדמשק:

הראשון נעשה לו גס, וחציו השני נשמר וקא לו לחצות לילה של מצרים. עד-חובה • אין מקום ששמו 'חובה'. ודן, קורא 'חובה', על שם עבודת גילולים שעתידה להיות שם.

נ"י ויחלק עליהם • לפי פשוטו: סרס המקרא, 'ויחלק הוא ועבדיו עליהם לילה' בדרך הרושפים שמתפלגים אחר הנרדפים שבפורחים זה לכאן וזה לכאן. לילה • פלומר, אחר שחשכה לא נמנע מלרדפם. ומדרש אגדה: שנגחלק הלילה, ובחציו

טז ואתב ית כל קננא ואף ית לוט בר אחוהי וקננא אתיב ואף ית נשיא וית עמא:

(טז) וישב את כל-הרכש וגם את-לוט אחיו ורכשו השיב וגם את-הנשים ואת-העם:

בעל הטורים

(טו) לדמשק. ב' במסורה. הקא: אתכם מהלאה לדמשק" (עמוד ה, כז) — "חובה אשר משמאל לדמשק". תורה "אשר משמאל לדמשק", "והגליתו בשביל חטא שעשו בדמשק גלו. וזו טו

(י) וַיֵּצֵא מֶלֶךְ-סֹדֶם לִקְרָאתוֹ אֲחֵרֵי שׁוּבוֹ מֵהַבּוֹת אֶת-כְּדֻרְלַעְמֹר וְאֶת-הַמְּלָכִים אֲשֶׁר אִתּוֹ אֶל-עֶמְקַ שְׁוֵה הוּא עֶמְקַ הַמֶּלֶךְ:

כ"י • עמק שוה • כך שמו, ותרגומו 'למישר מפנא', פנוי מאילנות ומכל מכשול. עמק המלך • 'בית ריסא דמלכא', בית ריס אחד שהוא שלשים קנים, שהיה מיחד למלך לצחק שם. ומדרש אגדה: עמק שהשוו שם כל האמות והמליכו את אברהם עליהם לנשיא אלהים ולקצין.

(יח) וּמִלְכֵי-צֹדֶן מֶלֶךְ שָׁלֹם הוֹצִיא לָחֶם וַיֵּין וְהוּא כֹהֵן לְאֵל עֲלִיזִין:

כ"י • ומלכי-צדק • מדרש אגדה: הוא שם בן נח (נדרים לב). לַחֶם וַיֵּין • כך עושים ליגעי מלחמה, והרצה לו שאין בלבו עליו על שהרג את בניו. ומדרש

(יט) וַיְבָרְכֵהוּ וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ אַבְרָם לְאֵל עֲלִיזִין קִנְהָ שָׁמַיִם וָאָרֶץ:

כ"י • קנה שמים וארץ • כמו: "עושה שמים וארץ", על-ידי עשייתו, קנאן להיות שלו.

(כ) וּבְרוּךְ אֵל עֲלִיזִין אֲשֶׁר-מִגֵּן צָרִיד בִּידֵךְ וַיִּתֵּן-לוֹ מַעֲשֵׂר מִכָּל:

כ"י • אֲשֶׁר מִגֵּן • אֲשֶׁר הַסִּגִּיר, וכן (הושע יא) "אֲמַנְנָךְ יִשְׂרָאֵל". וַיִּתֵּן-לוֹ • אַבְרָם. מַעֲשֵׂר מִכָּל • אֲשֶׁר לוֹ, לְפִי שֶׁהָיָה כֹהֵן.

~ יום חמישי י"א מרחשון ~

(כא) וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ-סֹדֶם אֶל-אַבְרָם תֵּן-לִי הַנֶּפֶשׁ וְהַרְבֵּשׁ קַח-לָךְ:

כ"י • תן-לי הנפש • (הגופים מן) השכי שלי שהצלת, החזר לי הגופים לבדם.

בעל הטורים

(יח) מֶלֶךְ שָׁלֹם. ראשי תיבות: שם. לומר לך שזהו שם בן נח. תורה יט
(יט) בְּרוּךְ אַבְרָם לְאֵל עֲלִיזִין. שבעה פסוקים בתורה שכתוב ברכה להקדוש ברוך הוא. "ברוך ה' אלהי שם" (לעיל ט, כו), "וברוך אל עליון" (להלן פסוק כ), "ויאמר ברוך ה' אלהי אדני אברהם" (להלן כד, כז), "ואקד ואשתתנה לה' ואברך" (להלן כד, מח), "ויאמר יתרו ברוך ה'" (שמות יח, ט), "ואכלת ושבעת וברכת את ה'" (דברים יח, ט), "ולגד אמר ברוך" (דברים לג, כ). ובהם מאה תיבות כנגד מאה ברכות שבכל יום. ושבעה פסוקים כנגד שבעה ברכות שבשבת ויום טוב. ובחמשה מהם השם אצל "ברוך", כנגד חמשה חמשי תורה שצריך לברך עליהם תחלה. ואם תצטרף עמהם "וברוך אל עליון" יהיו ששה, כנגד ששה סדרים. תורה כ

(כב) וַיֹּאמֶר אֲבָרָם אֶל-מֶלֶךְ סֹדֶם הֶרְמְתִי יָדִי
בְּצִלוֹ קֶדֶם יְיָ קֶדֶם אֵל עֲלָהּ דִּקְנִיגָה שְׁמִי
אֶל-יְהוָה אֵל עֲלִיוֹן קִנְה שְׁמִים וְאָרֶץ:

כ"א הֶרְמְתִי יָדִי • לְשׁוֹן שְׂבוּעָה, מֵרִים אֲנִי אֶת יָדִי
לְאֵל עֲלִיוֹן, וְכֵן: (בראשית כב) "בִּי נִשְׁבַּעְתִּי", נִשְׁבַּע אֲנִי.

(כג) אִם-מִחוּט וְעַד שְׂרוּף-נֶעַל וְאִם-אֶקַח מִכָּל־
אֲשֶׁר-לָךְ וְלֹא תֹאמַר אֲנִי הֵעֵשְׂתִי אֶת-אֲבָרָם:

כ"א אִם-מִחוּט וְעַד שְׂרוּף-נֶעַל • אַעֲכָב לַעֲצָמֵי מִן
הַשָּׂבִי. וְאִם-אֶקַח מִכָּל-אֲשֶׁר לָךְ • וְאִם תֹּאמַר לְתַת
לִי שָׂכָר מִבֵּית גִּנְזִיךָ, לֹא אֶקַח. וְלֹא תֹאמַר וְגו'.

(כד) בְּלִעְדֵי רַק אֲשֶׁר אֵכְלוּ הַנְּעָרִים וְחִלְקַת הָאֻנְשִׁים
אֲשֶׁר הָלְכוּ אִתִּי עֲנֵה אֲשַׁבֵּל וּמִמָּרָא הֵם יִקְחוּ חֵלְקָם:

כ"א הַנְּעָרִים • עַבְדֵי אֲשֶׁר הָלְכוּ אִתִּי, וְעוֹד "עֲנֵה
אֲשַׁבֵּל וּמִמָּרָא וְגו'", אֶף-עַל-פִּי שְׁעַבְדֵי נִכְנסוּ
לְמַלְחָמָה, שְׁנֹאמַר: "הוּא וְעַבְדָּיו וַיִּכְּסוּ", וְעֵנִי וְחִבְרִי
יָשְׁבוּ עַל הַפָּלִים לְשֹׁמֵר, אֲפֹלוּ הֵכִי "הֵם יִקְחוּ חֵלְקָם".
וּמִמָּנֹה לְמַד דָּוִד, שְׁאָמַר: (שמואל א ל) "בְּחִלְקִי הִירַד

טו (א) אַחֵר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הָיָה דְּבַר-יְהוָה
אֶל-אֲבָרָם בַּמַּחֲזֶה לֵאמֹר אֶל-תִּירָא אֲבָרָם אֲנֹכִי
מִגֵּן לָךְ שְׂכָרְךָ הִרְבֵּה מְאֹד:

כ"א אַחֵר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה • כָּל מְקוֹם שְׁנֹאמַר:
'אַחֵר', סְמוּךְ. 'אַחֲרִי', מִפְּלֶג (בראשית רבה). "אַחֵר הַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה", אַחֵר שְׁנַעֲשֶׂה לוֹ גַּם זֶה שֶׁהֵרַג אֶת הַמַּלְכִּים
וְהָיָה דוֹאֵג וְאוֹמֵר: 'שְׁמָא קִבַּלְתִּי שָׂכָר עַל כָּל

(ב) וַיֹּאמֶר אֲבָרָם אֲדֹנָי יְהוִה מַה-תִּתֶּן-לִי וְאֲנֹכִי
הוֹלֵךְ עֲרִירִי וּבֶן-מִשְׁק בֵּיתִי הוּא דִּמְשָׁק אֲלִיעֶזֶר:

כ"א הוֹלֵךְ עֲרִירִי • מִנְחָם בֶּן סֹרוֹק פָּרְשׁוּ לְשׁוֹן יִרְשׁ,
וְחִבֵּר לוֹ (מלאכי ב) "עַר וְעֵנָה". "עֲרִירִי", בְּלֹא יִרְשׁ,

בעל הטורים

(כב) הֶרְמְתִי. ב' בַּמִּסְוָה. הָכָא, (בראשית רבה פה, ב) שְׁאֵשֶׁת פּוֹטִיפָרַע
וְאִידֶּךָ: "כִּי הִרְמִיתִי קוֹלִי וְאֶקְרָא" נִתְּפִנָה לְטוֹבָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְּפִנָה אֲבָרָם
(להלן לט, טו). וְזֶה שְׁאָמְרוּ חֲכָמִים ז"ל לְשֵׁם שְׁמִים. תוֹרַה כג (ירמיהו כב, ל) בִּיהוֹכִין. שֶׁהוֹרָאָהּ לוֹ גְלוּת

הפניות לשיחות קודש

אל תירא אברהם שכרך הרבה מאוד: כיצד אברהם שהיה עובד ה' מאהבה, התיירא שלא יקבל שכר, והביאור על פי סיפור הזוהר מר' אבא שהכריז
שכל הרוצה להיות עשיר יבוא וילמד – לקו"ש ח"כ ע' 45.

(בראשית מא) "ועל פיך ישק", אפטרופא שלי, ואלו היתה לי בן, היתה בני ממנה על שלי. דמשק • לפי התרגום, מדמשק היתה. ולפי מדרש אגדה, שרדף המלכים עד דמשק. ובגמרא שלנו דרשו נוטריקון: דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים.

דישאנפנטי"ש. ולי נראה, 'ער ועונה' מגזרת: (שה"ש) (ה) "ולבי ער", ו"עירי" לשון חרבן, וכן: (תהלים קלו) "ערו ערו", וכן: (חבקוק ג) "ערו יסוד", וכן: (ירמיה נא) "ערו תתערער", וכן: (צפניה ב) "כי ארזה ערה". וכן משק ביתי • כתרגומו, שכל ביתי נזון על פיו, כמו:

ג ואמר אברהם הא לי לא יתבת ולד והא בר ביתי ירתי יתי:

(ג) ויאמר אברהם הן לי לא נתתה זרע והנה בן ביתי יורש אתי:

נש"א הן לי לא נתתה זרע • ומה תועלת בכל אשר נתת לי?.

ד והא פתגמא דני עמה למימר לא ירתנד דין אלהין בר דתוליד הוא ירתנד:

(ד) והנה דבר יהוה אליו לאמר לא יירשך זה ביאם אשר יצא ממעיך הוא יירשך:

ה ואפיק יתה לברא ואמר אסתכי כען לשמא ומגי כוכביא אם תכול לממגי יתהון ואמר לה כדון יהון כניד:

(ה) ויציא אתו החוצה ויאמר הבטנא השמימה וספר הכוכבים אם יוכל לספר אתם ויאמר לו כה יהיה זרעך:

יש לו בן. וכן שרי לא תלד, אבל שרה תלד, אני קורא לכם שם אחר וישתנה המזל. דבר אחר: הוציא מחללו של עולם והגביהו למעלה מן הכוכבים, וזהו לשון הבטח מלמעלה למטה.

נש"א ויציא אתו החוצה • לפי פשוטו: הוציא מחללו לחוץ לראות הכוכבים. ולפי מדרשו, אמר לו: צא מאצטגנינות שלך, שראית במזלות שאינך עתיד להעמיד בן, אברהם אין לו בן, אבל אברהם

ו והימין במימרא דני וחשבה לה לזכו:

(ו) והאמן ביהוה ויחשבה לו צדקה:

בו. דבר אחר: "במה אדע"? לא שאל לו אות, אלא אמר לפניו: 'הודיעני באיזה זכות תקימו ביה'. אמר לו הקדוש-ברוך-הוא: בזכות הקרבות.

נש"א והאמן בה' • לא שאל לו אות על זאת, אבל על ירשת הארץ שאל לו אות, ואמר לו: "במה אדע"? ויחשבה לו צדקה • הקדוש-ברוך-הוא חשבה לאברהם לזכות ולצדקה על האמונה שהאמן

בעל הטורים

(שבת קיח, ב) "הא חלקי עם מי שחושדין אותו ואין בו", שהרי תמר בשביל שחשדה יהודה זכתה ויצאו ממנה פרוץ ונדה שניצאו מהם מלכים ונביאים. ונחנה בשביל שחשדה עלי זכתה ויצא ממנה שמואל. וזהו בשביל שחשדו לזונה ולשכורה נחשב להן לצדקה. אדוני אבי הרא"ש ז"ל. תורה ז

שלשים. לומר לך, שאין דור שאין בו שלשים צדיקים פאברהם. כלומר, יהי"ה צדיקים יהיו לעולם בורעך, שנאמר: "ויאמר לו כה יהיה זרעך". תורה ז
(ו) ויחשבה. ג' במסורה. הכא: "ויחשבה לו צדקה", ואידך: "ויחשבה לזונה" גבי תמר (בראשית לח, טו), "ויחשבה עלי לשפחה" גבי חנה (שמואל א' א, יג). היינו דאמר רבי יוסי

הויכין, שאברהם יצא מאור פשדים, והם גלו לכשדים שהוא בכל. תורה ג
(ה) ויציא אתו החוצה. בגימטריא: מאצטגנינותו.
כה יהיה זרעך. פירוש, כשיהיה לו עוד עשרים וחמשה שנים כמנין כה, יהיה לו זרע, שהרי בכרית בין הבתרים היה אברהם בן חמשה ושבעים שנה.
בגימטריא עולה למנין

~ יום שישי י"ב מרחשון ~

וַיֹּאמֶר לֵה אָנָּה יְיָ דֹּאֲפִקְתָּךְ מֵאוּרָא
דְּכַשְׁדָּאִי לְמַתָּן לָךְ יְת אַרְעָא הָדָא לְמִירְתָּהּ:

(ד) וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי יְהוָה אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאוּרָא
בְּשָׂדִים לְתֵת לְךָ אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ:

ח וַיֹּאמֶר יְיָ אֱלֹהִים בְּמָה אֲדַע אֲרִי אֶרְתִּיבָהּ:

(ה) וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי יְהוָה בְּמָה אֲדַע כִּי אִירְשָׁנָהּ:

ט וַיֹּאמֶר לֵה קֶרֶב קָדְמִי עֲגָלִין תִּלְתָּא וְעִזִּין
תִּלְתָּא וְדִכְרִין תִּלְתָּ וְשַׁפְנִינָא וְכֹר יוֹנָא:

(ו) וַיֹּאמֶר אֵלָיו קַחֲהָ לִּי עֲגָלָה מְשֻׁלָּשֶׁת וְעִז מְשֻׁלָּשֶׁת
וְאֵיל מְשֻׁלָּשׁ וְחֹר וְגֹזֵל:

הַנַּעֲשָׂה בַּפָּנִים, וּשְׁעִירֵי מוֹסָפִין שֶׁל מוֹעֵד וּשְׁעִיר
חַטָּאת יָחִיד. וְאֵיל מְשֻׁלָּשׁ. אֲשֶׁם וְדָאִי וְאֲשֶׁם תְּלוּי
וְכַבֵּשָׁה שֶׁל חַטָּאת יָחִיד. וְחֹר וְגֹזֵל. תוֹר וְכֹן יוֹנָה.

כִּי"ו < עֲגָלָה מְשֻׁלָּשֶׁת. (כ"ד) שְׁלֹשָׁה עֲגָלִים, רָמָז
לְשֹׁלֶשֶׁה פָּרִים: פֶּר יוֹם הַכַּפּוּרִים, וּפֶר הָעֶלֶם דָּבָר שֶׁל
צָבוּר וְעֲגָלָה עֲרוּפָה. וְעִז מְשֻׁלָּשֶׁת. רָמָז לְשְׁעִיר

י וַיִּקְחֶהָ לָּו אֶת־כָּל־אֵלֶּה וַיִּבְתֵּר אֹתָם בַּתָּוֶךְ וַיִּתֵּן
אִישׁ־בְּתָרוֹ לְקִרְיָתָא רַעְהוּ וְאֶת־הַצֹּפֵר לֹא כֹתֵר:

(ז) וַיִּקְחֶהָ לָּו אֶת־כָּל־אֵלֶּה וַיִּבְתֵּר אֹתָם בַּתָּוֶךְ וַיִּתֵּן
אִישׁ־בְּתָרוֹ לְקִרְיָתָא רַעְהוּ וְאֶת־הַצֹּפֵר לֹא כֹתֵר:

עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, נִמְשְׁלוּ לְפָרִים וְאֵילִים וּשְׁעִירִים,
שֶׁנֶּאֱמָר: (תְּהִלִּים כב) "סִבְבוּנִי פָּרִים רַבִּים וְגו'", וְאֹמֶר:
(דִּנְיָאֵל ח) "וְהָאֵיל אֲשֶׁר־רָאִיתָ בַּעַל הַקְּרָנִים מִלְכִּי מְדִי
וּפָרָס", וְאֹמֶר: "וְהַצֹּפֵר הַשְּׁעִיר מִלֶּךְ יוֹן", וְיִשְׂרָאֵל
נִמְשְׁלוּ לִבְנֵי יוֹנָה, שֶׁנֶּאֱמָר: (שֵׁח"ש ב) "יוֹנָתִי בְּחֻגֵי
הַסֵּלַע". לְפִיכָף, בְּתֵר הַבְּהֵמוֹת, רָמָז עַל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים
שֶׁיְהִי כָלִין וְהוֹלְכִין, "וְאֶת־הַצֹּפֵר לֹא כֹתֵר", רָמָז
שֶׁיְהִי יִשְׂרָאֵל קִיָּמִין לְעוֹלָם.

כִּי"ז < וַיִּבְתֵּר אֹתָם. חָלַק כָּל אֶחָד לְשְׁנֵי חֻלְקִים, וְאִין
הַמִּקְרָא יוֹצֵא מִדֵּי פְשׁוּטוֹ, לְפִי שֶׁהָיָה כּוֹרֵת בְּרִית
עִמּוֹ לְשֹׁמֵר הַבְּטָחָתוֹ, לְהוֹרִישׁ לְבָנָיו אֶת הָאָרֶץ,
כְּדִכְתִּיב: (לִקְמֹן) "בַּיּוֹם הַהוּא כָּרַת ה' אֶת אֲבָרָם בְּרִית
לֵאמֹר וְגו'", וְדִרְךְ כּוֹרֵת בְּרִית לְחַלֵּק בְּהֵמָה וְלַעֲבֹר
בֵּין בְּתָרֶיהָ, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמָר לְחֵלֶן: "הַעוֹבְרִים
בֵּין בְּתָרֵי הָעֵגֶל", אֵף כָּאן: "תִּנּוֹר עֵשֶׂן וְלִפִּיד אֵשׁ
אֲשֶׁר עָבַר בֵּין הַגְּזָרִים", הוּא שְׁלוּחוֹ שֶׁל שְׂכִינָה
שֶׁהוּא אֵשׁ. וְאֶת הַצֹּפֵר לֹא כֹתֵר. לְפִי שֶׁהָאֻמוֹת

יא וַנִּחַת עוֹפָא עַל פְּגָלִיא וְאַפְרָח יְתֵהוּן
אַבְרָם:

(ח) וַיִּרְדַּ הָעֵיט עַל־הַפְּגָרִים וַיֵּשֶׁב אֹתָם אֲבָרָם:

תְּרַגּוּמֵי פְּגָלִיא, לְשׁוֹן פְּגֹל, כְּמוֹ: (וִיקְרָא ז) "פְּגוֹל הוּא" לְשׁוֹן פְּגֹר. כֹּף שְׁמַעְתִּי
מִפִּי רַבִּינוּ יְהוּדָה בֶּן ר' שְׁמוּאֵל, וְכֵן הַגִּיטָא בְּרַש"י כְּתִב יָד. וּבְכַתֵּב יָד אֶחָדָת
כְּתִיב כֹּף פִּירֵשׁ רַבִּינוּ מֵאִיר בֶּן ר' שְׁמוּאֵל. וַיֵּשֶׁב. לְשׁוֹן נִשְׁיכָה
וְהַפְּרָחָה, כְּמוֹ: "יֵשֶׁב רוּחוֹ", רָמָז שֶׁיָּבֵא דוֹד בֶּן יִשִּׁי
לְכָלוּתָם, וְאִין מְנִיחִין אוֹתוֹ מִן הַשָּׁמַיִם, עַד שֶׁיָּבֵא
מֶלֶךְ הַמַּשִּׁיחַ.

כִּי"ח < הָעֵיט. הוּא עוֹף, וְעַל שֵׁם שֶׁהוּא עֵט וְשׁוֹאֵף
אֶת הַנִּבְלֹת, לְטוֹשׁ עַל־אֶכָל, כְּמוֹ: (שְׁמוּאֵל א טו) "וַתַּעֲט
אֶל הַשָּׁלָל". עַל־הַפְּגָרִים. הַבְּתָרִים. (סְפָרִים אֲחֵרִים:
הַפְּגָרִים מִתְּרַגְּמִין פְּגָלִיא, אֵלָּא מִתּוֹךְ שֶׁהִרְגִּלוּ מִתְּרַגְּם "אִישׁ בְּתָרוֹ" וַיִּהֲב פְּלָגִיא,
נִתְחַלֵּף לָהֶם מִבֵּת פְּגָלִיא לְפְלָגִיא, וְתִרְגָּמוֹ: "הַפְּגָרִים", 'פְּלָגִיא', וְכָל הַמִּתְרַגְּם
כֵּן טוֹעָה, לְפִי שֶׁאִין לְהַקִּישׁ בְּתָרִים לְפָגָרִים, שֶׁבְּתָרִים תְּרַגּוּמוֹ: פְּלָגִיא, וּפְגָרִים

בעל הטורים

בִּיהוּדָה (שְׁבַת קְמוּה, ב), וְשְׁבָעִים שָׁנָה הָיָה
בְּגָלוּת. תוֹרָה ט

(ד) בְּמָה אֲדַע כִּי אִירְשָׁנָהּ. גִּירוֹת אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה.
בְּמָה אֲדַע. בְּגִימְטְרִיא קכ"ב, שֶׁהֵם
שָׁנִים וְחֲמִשִּׁים שָׁנָה לֹא עָבַר אִישׁ

(יב) וַיְהִי הַשֹּׁמֵשׁ לָבֹא וְתִרְדָּמָה נָפְלָה עַל־אַבְרָם וְהָנָה אִמָּה חֲשֵׁכָה גְדֹלָה נִפְלֶתָ עָלָיו: כִּשְׁמֵי וְהָנָה אִמָּה וְגו' • רָמְזוּ לְצִרּוֹת וְחֲשָׁף שֶׁל גְּלוּיּוֹת.

יב וְהָנָה אִמָּה חֲשֵׁכָה גְדֹלָה נִפְלֶתָ עַל־אַבְרָם וְהָנָה אִמָּה חֲשֵׁכָה גְדֹלָה נִפְלֶתָ עָלָיו: כִּשְׁמֵי וְהָנָה אִמָּה וְגו' • רָמְזוּ לְצִרּוֹת וְחֲשָׁף שֶׁל גְּלוּיּוֹת.

~ נקודות משיחות קודש ~

גלות באמצע ברית ברית?

התלמיד נעשה מצב של גלות וחרבן. אלא שכל זה הוא רק בחיצוניות. בפנימיות, זהו תכלית הגלוי והאחבה. אדרבה, לטובת התלמיד כדאי שהרב יסלק לרגע את תשומת לבו ממנו, אף שאצל התלמיד יהיה באותה שעה מצב של גלות וחרבן, ובלבד שהרב יקבל את ההכרעה הנדרשת, ולאחר מכן יוכל לגלות גם אותה לתלמיד.

כך הוא גם ענין הגלות. אף שבחיצוניות היא גלות וחרבן, בפנימיות היא תכלית הגלוי והאחבה, והיא הקנה לגאולה העתידה. ומפני גדל מעלתה של הגאולה העתידה, כדאי שלפי שעה יהיה גלות וחרבן בחיצוניות, ובלבד שבסופו של דבר יבוא הגלוי של הגאולה העתידה.

לכן דווקא בשעת ברית בין הבתרים, כאשר התגלתה אהבתו העצומה של הקדוש ברוך הוא לישראל, נאמנה גם הבשורה על הגלות, שבפנימיותה היא ענין של תכלית הגלוי.

(ע"פ לקו"ש ח"ב עמ' 359 ואילך)

והנה אימה חשכה גדלה נפלת עליו (טו, יב) הנה אימה - רמז לצרות וחשף של גלויות (רש"י) לכאורה צריך באור: ענינה של ברית ברית הוא, שבאימה מצב שיהיה, גם כאשר ישנן סבות להפוכה של האהבה, האהבה נשארת בתקפה. אם כן, הייתכן שדווקא בשעת ברית בין הבתרים נאמנה הבשורה על הגלות? ויש לבאר זאת על פי משל מהשפעת רב לתלמיד: כאשר הרב מלמד את תלמידו, הוא נותן את כל תשומת לבו לתלמיד. אף אם באמצע הלמוד נופלת במחשבתו הבקרה - רעיון חדש - עליו להפנות אליה מיד את תשומת לבו, שכן אם לא יעשה זאת מיד, הרי היא תעלם, ולא יוכל לשחזר אותה.

בשעה שהרב מפנה את תשומת לבו אל ההכרעה הנדרשת, הרי ככל שתגדל שימת לבו אליה, כך תחלש שימת לבו אל התלמיד. וככל שהרעיון החדש נעלה ועמק יותר, כך תגדל יותר התעסקותו בו, וממילא יתגבר יותר סלוק תשומת הלב מן התלמיד, עד שמצדו של

יג וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם מִדַּע תִּדַּע אֲרִי דִירִין זְהוֹן בְּנִיךָ בְּאַרְעָא דְלֹא דִילְהוֹן וְיִפְלַחוֹן בְּהוֹן וַיַּעֲנוּן יְתְהוֹן אַרְבַּע מָאָה שְׁנִין:

(יג) וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יִדַּע תִּדַּע בִּי־גֵר יִהְיֶה זְרַעְךָ בְּאַרְצוֹ לֹא לָהֶם וְעַבְדוּם וְעָנוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה:

מאות, הרי קהת מיוזרי מצרים היה, צא וחשב שנותיו של קהת ושל עמרם ושמונים של משה, שהיה כשיצאו ישראל ממצרים, אין אתה מוצא אלא שלש מאות וחמשים, ואתה צריך להוציא מהן כל השנים שחי קהת אחר לידת עמרם, ושחי עמרם אחר לידת משה. בארץ לא להם • ולא נאמר:

כש"י • בִּי־גֵר יִהְיֶה זְרַעְךָ • משנולד יצחק עד שיצאו ישראל ממצרים ארבע מאות שנה, כיצד? יצחק בן ששים שנה כשנולד יעקב, ויעקב כשיירד למצרים אמר: (בראשית מז) "ימי שגיי מגורי שלשים ומאת שנה", הרי ק"צ, ובמצרים היו מאתיים ועשר כמנין רד"ו, הרי ארבע מאות שנה. ואם תאמר במצרים היו ארבע

בעל הטורים

(יב) וַיְהִי הַשֹּׁמֵשׁ לָבֹא. ב' במסורה. כדכתיב (ושענה נד, יב) "ושמתי כדכד שמשתין ושערין לאבגי אקדח", רד"ו. תורה יד (להלן פסוק יז). כנגד שגיי מקדשים, ונחרבו. תורה יג

'בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, אֵלָּא "לֹא לָהֶם", וּמִשְׁנֹלַד יִצְחָק: (תהלים קה) "וַיַּעֲקֹב גַּר בְּאֶרֶץ חָם", (בראשית מז) "וַיִּגְדַּל אֲבִירָהּ וְגו'", (בראשית כו) "וַיִּגְדַּל יִצְחָק

(יד) וְגַם אֶת־הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ הֵן אֲנֹכִי וְאַחֲרַיִכֶּן יֵצְאוּ בְּרַכָּשׁ גָּדוֹל: יד וְאִם יָת עֲמָא דִּיפְלַחוּן בְּהוֹן דִּיין אָנָּא וּבְתֵר בִּן יִפְקִין בְּקִנְיָנָא סְגִי:

כ"י וְגַם אֶת־הַגּוֹי "וְגַם", לְרַבּוֹת אַרְבַּע מַלְכִּיּוֹת, שְׁאֵף הֵם כָּלִים עַל שֶׁשֶּׁעֲבָדוּ אֶת יִשְׂרָאֵל. דֵּן אֲנֹכִי. בְּעֶשֶׂר מִכּוֹת. בְּרַכָּשׁ גָּדוֹל. בְּמִמּוֹן גָּדוֹל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר: (שמות יב) "וַיִּנְצְלוּ אֶת מִצְרַיִם".

(טו) וְאַתָּה תָּבוֹא אֶל־אַבְתִּיךָ בְּשָׁלוֹם תִּקְבֹּר בְּשִׁיבָה טוֹבָה: טו וְאַתָּה תִּיעוֹל לֹת אֲבִיָּתְךָ בְּשָׁלֹם תִּתְקַבֵּר כְּסִיבּוֹ טָבָא:

כ"י וְאַתָּה תָּבוֹא • וְלֹא תִרְאֶה כָּל אֵלֶּה. אֶל אַבְתִּיךָ. אָבִיו עוֹבֵד עֲבֹדָה־זָרָה, וְהוּא מִבְּשָׂרוֹ שִׁיבּוֹא אֵלָיו? לְמַדְךָ שֶׁעָשָׂה תִּרְחַשׁ תְּשׁוּבָה. תִּקְבֹּר בְּשִׁיבָה טוֹבָה. כְּחָזוֹן, וְכֹן בְּיוֹם מָרָד עָשׂוּ. לְתַרְבּוֹת רָעָה בְּמִיּוֹ. וּלְפִיכָךְ, מֵת חֲמֵשׁ שָׁנִים קִדְּם וְנִמְנוּ, וְכֹן בְּיוֹם מָרָד עָשׂוּ.

(טז) וְדוֹר רְבִיעִי יָשׁוּבוּ הֵנָּה כִּי לֹא־שָׁלֹם עִוֵּן הָאֱמֹרִי עַד־הֵנָּה: טז וְדָרָא רְבִיעִיָּהּ תְּשׁוּבוּן הָכָא אָרִי לֹא שָׁלֹם חוֹבָא דְאִמּוֹרָאָה עַד כְּעֵן:

כ"י וְדוֹר רְבִיעִי • לְאַחַר שִׁיגְלוֹ לְמִצְרַיִם יִהְיֶה שֵׁם שְׁלֹשָׁה דּוֹרוֹת, וְהָרְבִיעִי יָשׁוּבוּ לְאֶרֶץ הַזֹּאת. לְפִי שֶׁבְּאֶרֶץ כְּנָעַן הָיָה מְדַבֵּר עִמּוֹ וְכִרְתּוֹ בְּרִית זֹ, כְּדַכְתִּיב: "לִתֵּת לָךְ אֶת הָאֶרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ" וְכֵן הָיָה, יַעֲקֹב יָרַד לְמִצְרַיִם, צָא וְחָשַׁב דּוֹרוֹתָיו: יְהוּדָה, פָּרִץ, חֲצֹרֹן, וְכָלֵב בֶּן חֲצֹרֹן מִבְּנֵי הָאֶרֶץ הָיָה. כִּי לֹא שָׁלֹם עִוֵּן הָאֱמֹרִי • לְהִיּוֹת מִשְׁתַּלַּח מֵאֶרְצוֹ עַד אוֹתוֹ זְמַן, שֶׁאֵין הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא נִפְרַע מֵאֵמָּה עַד שֶׁתִּתְמַלֵּא סֶאֱתָה, שֶׁנֶּאֱמָר (ישעיה כז): "כִּסְאָסָאָה בְּשִׁלְחָה תִּרְכִּבָּנָה".

(יז) וַיְהִי הַשְּׁמֶשׁ בָּאָה וְעָלְמָה הָיָה וְהָיָה תִנּוּר עֵשָׂן וְלִפִּיד אֵשׁ אֲשֶׁר עָבַר בֵּין הַגְּזֹרִים הָאֵלֶּה: יז וַיְהִי הַשְּׁמֶשׁ בָּאָה • כְּמוֹ: (בראשית מז) "וַיְהִי הֵם מְרִיקִים שְׁקִיָּהֶם", (מלכים ב יג) "וַיְהִי הֵם קוֹבְרִים אִישׁ", כְּלֹמֶר וַיְהִי דְבַר זֶה. הַשְּׁמֶשׁ בָּאָה • שֶׁקָּעָה. וְעָלְמָה הָיָה • חֲשֹךְ הַיּוֹם. וְהֵנָּה תִנּוּר עֵשָׂן וְגו' • רָמַז לוֹ שֶׁיִּפְּלוּ הַמַּלְכִּיּוֹת עוֹבְדֵי גִילּוּלִים בְּגִיּהֶנָּם. "בָּאָה" טַעֲמוֹ לְמַעַלָּה, לְכַךְ הוּא מִבְּאֵר שֶׁבָּאָה כָּבֵד, וְאֵם הָיָה טַעֲמוֹ לְמַטָּה בְּאֶל־יָ, הָיָה מִבְּאֵר כֶּשֶׁהִיא שׁוֹקַעַת, וְאִי אֶפְשָׁר לֹמַר כֵּן, שֶׁהָיָה כָּבֵד כְּתִיב "וַיְהִי

הַשְּׁמֶשׁ לְבָא", וְהַעֲבַרְתָּ תִנּוּר עֵשָׂן לְאַחַר מִכָּאן הִיָּתָה, נִמְצָא שֶׁכָּבֵד שֶׁקָּעָה. וְזֶה חֲלוּק בְּכָל תַּבְּחָה לְשׁוֹן נִקְבָּה שִׁיְסוּדָה שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת, כְּמוֹ: בָּא, קָם, שָׁב: כֶּשֶׁהִטַּעַם לְמַעַלָּה, לְשׁוֹן עָבַר הוּא, כְּגוֹן זֶה, וְכְגוֹן: (לִקְמָן כט) "וַיִּרְחַל בָּאָה", (לִקְמָן לו) "קָמָה אֶל־מִתִּי", (רות א) "הֵנָּה שָׁבָה יְבָמָתְךָ", וְכֶשֶׁהִטַּעַם לְמַטָּה הוּא לְשׁוֹן הָיָה, דְּבַר שֶׁנֶּעֱשָׂה עָכְשׁוֹ וְהוֹלֵךְ, כְּמוֹ: (לִקְמָן כט) "בָּאָה עִם הַצֹּאֵן", (אסתר ב) "בְּעֶרְבֹה הָיָה בָּאָה וּבִבְקָר הָיָה שָׁבָה".

בעל הטורים

(טז) וְדוֹר. ב' בְּמִסְדָּרָה. הָכָא: "וְדוֹר רְבִיעִי יָשׁוּבוּ הֵנָּה", וְאִידָךְ: "דוֹר הַלֵּךְ וְדוֹר בָּא" (קִהְלָת א. ד). פִּירוּשׁ דוֹר הוֹלֵךְ, כִּי עֲדִיין יֵצְאוּ בְּנֵיךְ מִהָאֶרֶץ, וְדוֹר אַחֵר בָּא לְרִשְׁתָּהּ אֶת הָאֶרֶץ. וְדוֹר רְבִיעִי יָשׁוּבוּ הֵנָּה. דו"ר שְׁנַיִם יִהְיֶה שְׁמָה, וְאֵז וְשׁוּבוּ הֵנָּה. תוֹרָה יז הַגְּזִיּוֹת שֶׁדוֹמִין לְתַהוּ. תוֹרָה יח

הפניות לשיחות קודש

תבוא אל אבותיך... למדך שעשה תרח תשובה: ביאור בפרש"י שחזר עשה תשובה עם פירש"י בסוף פרשת נח "וימת תרח בחרון" - שרשעים בחייהם קרויים מתים, ושלא יהא הדבר מפורסם שאברהם לא קיים כיבוד אב, שקו"ט האם צריך לכבד אב שהוא רשע - לקו"ש ח"ה ע' 307.

יח ביומא ההוא גזר יי עם אברם קים
למימר לבניו יחבית ית ארעא דא מן
נהרא דמצרים ועד נהרא רבא נהרא פרת:

(יח) ביום ההוא פרת יהוה את-אברם ברית לאמר
לזרעך נתתי את-הארץ הזאת מנהר מצרים
עד-הנהר הגדל נהר-פרת:

מעדן, שנאמר: (לעיל ב) "והנהר הרביעי הוא פרת",
משל הדיוט: עבד מלך – מלך, הדבק לשחור
וישתחו לך.

כ"י – לזרעך נתתי • אמירתו של הקדוש-ברוך-הוא,
כאלו היא עשויה (כ"ד). עד-הנהר הגדל נהר-פרת •
לפי שהוא דבוק לארץ ישראל קוראהו גדול,
אף-על-פי שהוא מאחר בארבעה נהרות היוצאים

יט ית שלמאי וית קנזאי וית קדמונאי:

(יט) את-הקיני ואת-הקניזי ואת הקדמוני:

ירשה לעתיד, שנאמר: (ישעיה יא) "אדום ומואב משלוח
ידם ובני עמון משמעם".

כ"י – את-הקיני • עשר אמות יש כאן, ולא נתן
להם אלא שבעה גזים. והשלשה: אדום ומואב
ועמון, והם קיני, קנזי וקדמוני – עתידים להיות

כ וית חמאי וית פרזאי וית גבראי:

(כ) ואת-החתי ואת-הפרזי ואת-הרפאים:

כ"י – ואת-הרפאים • ארץ עוג, שנאמר בה: (דברים ג) "ההוא יקרא ארץ רפאים".

כא וית אמוראי וית כנענאי וית גרזשאי וית
יבוסאי:

(כא) ואת-האמורי ואת-הכנעני ואת-הגרזשי ואת-
היבוסי:

א ושרי אמת אברם לא ילדת לה וזה
אמתא מצריטא ושמה הגר:

טז (א) ושרי אשת אברם לא ילדה לו וזה שפחה
מצרית ושמה הגר:

כ"י – שפחה מצרית • בת פרעה היתה. כשראה נסים שנעשו לשרה, אמר: 'מוטב שתהא בתי שפחה בבית
זה, ולא גבירה בבית אחר'.

ב ואמרת שרי לאברם הא פען מנעני יי
מלמילד עול פען לות אמתי מה אם אתבני
מנה וקביל אברם למימר שרי:

(ב) ותאמר שרי אל-אברם הנהנא עצרני יהוה
מלדת באנא אל-שפחתי אולי אבנה ממנה וישמע
אברם לקול שרי:

ש"אכניס צרתי לתוך ביתי. לקול שרי • (כ"ד) לרוח
הקדש שבה.

כ"י – אולי אבנה ממנה • למד על מי שאין לו בנים
שאינו בנוי אלא הרוס. אבנה ממנה • בזכות

בעל הטורים

פה אחר להודות לעבודה זרה, וכיון
שעשתה תשובה חזר ולקחה, כמו
שאמר (בראשית רבה סא, ד) קטורה זו
הגר. זה הוא "ולא אמר עלי לשלום".
"ולא גפין ארבע" איירי גם כן
במלכות ישמעאל. תורה ב

"ולא אמר עלי לשלום" (שמואל א' כה,
לח), "ולא גפין ארבע" (דניאל ז, ח) בחיה
שראה דניאל. וזהו שדרשו רבותינו
I"ל (פרקי דרבי אליעזר פרק ל) "ותלך ותתע"
(להלן בא, יד) שחזרה לגלולי אביה.
והיינו "ולא שגי פיות", שחזרה לה

טז (א) ושרי. ב' במסורה. ושרי
אשת אברהם, "ושרי ביששכר עם
דבורה" (שופטים ה, טז). מלמד שהיתה
תשובה באמהות.
ולא. ד' במסורה. "ולא שפחה
מצרית", "ולא שגי פיות" (שופטים ג, טז),

גידברת שרי אתם אברהם ית הגר מצרימא
אמתה מסוף עשר שנים למתב אברהם
בארעא דכנען ויהבת יתה לאברהם בעלה
לה לאנתו:

(ג) ותקח שרי אשת-אברהם את-הגר המצרית
שפחתה מקץ עשר שנים לשבת אברהם בארץ
כנען ותתן אותה לאברהם אישה לו לאשה:

וגו' • מגיד שאין ישיבת חוצה-לארץ עולה לו מן
המנען, לפי שלא נאמר לו (לעיל יב): "ואעשך לגוי
גדול" עד שיבא לארץ ישראל.

כ"י • ותקח שרי • לקחתה בדברים: 'אשריך שזכית
לדבק בגוף קדוש כזה' (כ"י). מקץ עשר שנים •
מועד הקבוע לאשה ששהתה עשר שנים ולא ילדה
לבעלה, חייב לישא אחרת (יבמות סד). לשבת אברהם

ד ועל לות הגר ועדיאת וחזת ארי עדיאת
וקלת רבנמה בעיניה:

(ד) ויבא אליהגר ותהר ותרא כי הרתה ותקל
גברתה בעיניה:

שלא זכתה להריון כל השנים הללו, ואני נתעברתי
מביאה ראשונה (כ"י).

כ"י • ויבא אליהגר ותהר • מביאה ראשונה (כ"י).
ותקל גברתה בעיניה • אמרה: שרי זו אין סתרה
כגלויה, מראה עצמה כאלו היא צדקת, ואינה צדקת,

הואמרת שרי לאברהם דין לי עלך אנא
יהבית אמתי לך וחזת ארי עדיאת וקלית
בעיניה דין יי ביני ובינך:

(ה) ותאמר שרי אל-אברהם חמסי עליך אנכי נתתי
שפחתי בחיקך ותרא כי הרתה ואקל בעיניה
ישפט יהוה ביני ובינך:

וביניך • כל "בינך" שבמקרא חסר, וזה מלא, קרי
ביה "וביניך" (ר"ל טובח לנקה), שהכניסה עין הרע בעבורה
של הגר, והפילה עברה, הוא שהמלאך אומר להגר:
"הנך הרה", והלא כבר הרתה, והוא מבשר לה
שתהר? אלא מלמד שהפילה הריון הראשון.

כ"י • חמסי עליך • חמס העשוי לי, עליך אני מטילה
העגש, כשהתפללת להקדוש-ברוך-הוא: (לעיל ט)
"מה-תתן-לי ואנכי חולך צרירי", לא התפללת אלא
עליך, והיה לך להתפלל על שנינו, והייתי אני נפקדת
עמך. ועוד, דברך אתה חומס ממני, שאתה שומע
בזיוני ושותק (כ"י). אנכי נתתי שפחתי וגו' ביני

וואמר אברהם לשרי הא אמתיך בידך
עבידי לה כדמקין בעיניכי וענימה שרי
וערקות מקדמה:

(ו) ויאמר אברהם אלי-שרי הנה שפחתך בידך
עשירה הטוב בעיניך ותענה שרי ותברח מפניה:

כ"י • ותענה שרי • היתה משעבדת בה בקשי (כ"י).

וואשכחה מלאכא דיי על עינא דמא
כמדברא על עינא בארמא דחגרא:

(ז) וימצאה מלאך יהוה על-עין המים במדבר
עליהעין בדרך שור:

בעל הטורים

עליך", "חמסי ושארי על ככל תאמר
ישבת ציון" (תקנא נא, לח). מקיש שרה
לציון, נאמר בשרה "ותהי שרה
עקרה" (לעיל יא, ט), וציון עקרה (ישעיה נה,
א). ומה שרה הכניסה צרה, אף
ישראל האמות הן צריהן. תורה ו
(ז) על עין המים. ב' במסורה.

כנען", פירוש כשישב ער בארץ
כנען. תורה ד
(ד) הרתה. ב' פעמים בפרשה (הכא
ובפסוק ח). מפאן רמז לפירוש רש"י,
שהכניסה בה עין הרע והפילה,
וחזרה ונתעברה. תורה ה
(ה) חמסי. ב' במסורה. "חמסי

(ג) לשבת. ב' במסורה. "מקץ עשר
שנים לשבת אברהם בארץ כנען",
"אשר נטה לשבת ער" (במדבר כא, טו). מי
שנשא אשה ושהה עמה עשר שנים
ולא ילדה, דהיינו לשבת ער, ישא
אחרת. ואין ישיבת חוצה לארץ עולה
מן המנען, דכתיב "לשבת אברהם בארץ

(ח) וַיֹּאמֶר הָגֵר שִׁפְחַת שָׂרֵי אֵי-מֶזֶה בָּאת וְאֵנָּה תֵּלְכִי וְתֹאמַר מִפְּנֵי שָׂרֵי גִבְרָתִי אֲנִי בִרְחַת:

כ"ח אֵי-מֶזֶה בָּאת. מִהֵיכָן בָּאת. אֵלָּא לִיתֵּן לָהּ פֶּתַח לִיכְנֵס עִמָּה בְּדָבָרִים, וּלְשׁוֹן "אֵי-מֶזֶה" אֵינָה הַמָּקוֹם שֶׁתֹּאמַר עָלֶיהָ: 'מֶזֶה אֲנִי בָא'.

(ט) וַיֹּאמֶר לָהּ מִלֶּאֱדָי יְהוָה שׁוּבִי אֶל-גִּבְרָתְךָ וְהִתְעַנִּי תַּחַת יָדֶיהָ:

כ"ט וַיֹּאמֶר לָהּ מִלֶּאֱדָי ה' וְגו'. עַל כָּל אֲמִירָה הִיָּה שְׁלוֹת לָהּ מִלֶּאֱדָי אַחֵר, לִכְךָ נֹאמַר 'מִלֶּאֱדָי' בְּכָל אֲמִירָה וְאֲמִירָה.

(י) וַיֹּאמֶר לָהּ מִלֶּאֱדָי יְהוָה הִרְבָּה אֲרִבָּה אֶת-זֶרְעֶךָ וְלֹא יִסְפָּר מִרְבּוֹ:

(יא) וַיֹּאמֶר לָהּ מִלֶּאֱדָי יְהוָה הִנֵּךְ הָרָה וְיִלְדֶּת בֶּן וְקִרְאָת שְׁמוֹ יִשְׁמָעֵאל כִּי-שָׁמַע יְהוָה אֶל-עֲנָנָי:

כ"י אֵי-הִנֵּךְ הָרָה. כְּשֶׁתְּשׁוּבִי תִהְיֶי, כְּמוֹ (שׁוֹפְטִים יג) "הִנֵּךְ הָרָה" דָּאֲשֶׁת מְנוּחַ. וְיִלְדֶּת בֶּן. כְּמוֹ וְיִלְדֶּת, וְדוּמָה לוֹ: (יִרְמְיָה כב) "יִשְׁכֶּת בְּלִבָּנוֹן מִקְנֵנֶת בְּאֲרָזִים". וְקִרְאָת

(יב) וְהוּא יְהוָה פָּרָא אָדָם יָדוּ בְּכָל יוֹד כָּל בּוֹ וְעַל-פָּנָי כָּל-אֲחִיו יִשְׁכֵּן:

כ"ג פָּרָא אָדָם. אוֹהֵב מִדְּבָרוֹת לְצוּר חַיִּוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: (בְּרֵאשִׁית כא) "וַיָּשָׁב בְּמִדְבָּר וַיְהִי רוֹבֵה קִשְׁת׃". יָדוּ בְּכָל. לִסְטִים. וְיָד כָּל בּוֹ. הַכָּל שׁוֹנָאִין אוֹתוֹ

(יג) וְתִקְרָא שְׁם-יְהוָה הַדֹּבֵר אֵלֶיהָ אֵתָּה אֵל רֵאִי כִּי אֲמַרְהָ הִגַּם הַלֵּם רֵאִיתִי אַחֲרֵי רֵאִי:

כ"ד אֵתָּה אֵל רֵאִי. נִקּוּד חֹטֵף קָמֶץ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא שֵׁם דָּבָר: אֵלּוּה הָרֵאִיָּה שְׂרוּאָה בְּעֶלְבוֹן שֶׁל עֲלוּבִין

בעל הטורים

"וַיִּמְצָאָהּ מִלֶּאֱדָי ה' עַל עֵין הַמִּים", "הִנֵּה אֲנִי נֹצֵב עַל עֵין הַמִּים" (לֵחֵלן כד, יג). שְׁטוּב הוּא לְהַתְפַּלֵּל עַל הַמִּים, בְּדִכְתִּיב (שׁוֹפְטִים ה, יא) "מִקּוֹל מַחְצָצִים, בֵּין מִשְׁאֲבִים, שֶׁם יִתְנוּ צִדְקוֹת ה'". וְכֵן הַתְּפִלָּה נִמְשָׁלָה לַמִּים, דְּכִתִּיב "שִׁפְכִי כַּמִּים לַבֶּן". תוֹרָה ח

(ח) בִּרְחַת. ב' בְּמִסְוָה. הָכָא, וְאִידָךְ: "מִקּוֹל פֶּרֶשׁ וְרִמָּה קִשְׁת בִּרְחַת כָּל הָעִיר" (יִרְמְיָה ד, כט). מִפְּנֵי שֶׁשָּׂרָה הִבְרִיחָה אֶת יִשְׁמָעֵאל, לְפִיכָךְ בְּרַחוּ יִשְׂרָאֵל מִפְּנֵיהֶם, כִּי רִמָּה קִשְׁת הוּא יִשְׁמָעֵאל, בְּדִכְתִּיב בִּיה (לֵחֵלן כא, ב) "רִבָּה קִשְׁת". תוֹרָה ט

(יא) וְקִרְאָת. ד' בְּמִסְוָה. "וְקִרְאָת שְׁמוֹ יִשְׁמָעֵאל", "וְקִרְאָת אֶתְכֶם הִרְעָה" (דְּבָרִים לא, כט), "וְקִרְאָת שְׁמוֹ עִמָּנוּ אֵל" (יִשְׁעִיָּהוּ יד, יד), "וְקִרְאָת יְשׁוּעָה חוֹמַתֵינוּ" (שֵׁם ס, יח). שְׁעַל יְדֵי קִרְיָאֵת יִשְׁמָעֵאל קִרְיָאֵת הִרְעָה, אֲכָל עַל יְדֵי קִרְיָאֵת עִמָּנוּאֵל "וְקִרְאָת יְשׁוּעָה חוֹמַתֵינוּ". תוֹרָה יב

הייתי שאף הלוט במדברות ראיתי שלוחו של מקום, לראותם, שהרי מנוח ראה את המלאך פעם אחת – ואמר "מות נמות", וזו ראתה ארבעה זה אחר זה רגילה לראות מלאכים? ותדע שהיתה רגילה

(יד) על-כן קרא לבאר באר לחי ראי הנה בין-קדש ובין ברד: יד על בן קרא לבאר באר דמלאך קימא אמתחי עליה הא (היא) בין רקם ובין חגרא:

כ"י • באר לחי ראי • כתרגומו: 'באר דמלאך קימא אמתחי עליה'.

(טו) ותלד הגר לאברהם בן ויקרא אברהם שם-בנו אשר-ילדה הגר ישמעאל: טו וילידת הגר לאברהם בר ויקרא אברהם שום ברה דילידת הגר ישמעאל:

כ"י • ויקרא אברהם שם וגו' • אף-על-פי שלא שמע אברהם דברי המלאך שאמר: "וקראת שמו ישמעאל", שרתה רוח-הקדש עליו, וקראו ישמעאל.

(טז) ואברהם בן-שמונים שנה ושש שנים בלדת-הגר את-ישמעאל לאברהם: טז ואברהם בר תמנן ושת שנין בד ולידת הגר ית ישמעאל לאברהם:

כ"י • ואברהם בן-שמונים שנה וגו' • לשכחו של ישמעאל נכתב, להודיע שהיה בן שלש עשרה שנה כשנמול ולא עבב.

זו (א) ויהי אברהם בן-תשעים שנה ותשע שנים ויקרא יהוה אל-אברהם ויאמר אליו אני-אל שדי התהלך לפני והיה תמים: א והוה אברהם בר תשעין ותשע שנין ואתגלי יי לאברהם ואמר לה אנא אל שדי פלח קדמי והוי שלים:

כ"י • אני-אל שדי • אני הוא שיש די באלהותי לכל בריה. לפיכך, "התהלך לפני" ואהיה לך לאלה ולפטרוך. וכן כל מקום שהוא במקרא, פרושו כן: די שלו, והפל לפי הענין. התהלך לפני • כתרגומו: 'פלח קדמי', הדבק בעבודתי. והיה תמים • אף זה צווי אחר צווי, היה שלם בכל נסיונותי. ולפי מדרשו:

(ב) ואתנה בריתי ביני ובינך וארבה אותך במאד מאד: ב ואתן קימי בין מימרי ובינך ואסגי יתך לחרא לחדא:

כ"י • ואתנה בריתי • ברית של אהבה וברית הארץ, להורישו לך על-ידי מצוה זו.

(ג) ויפל אברהם על-פניו וידבר אתו אלהים לאמר: ג ונפל אברהם על אפוחי ומליל עמה יי למימר:

כ"י • ויפל אברהם על-פניו • ממורא השכינה. שעד שלא מל, לא היה בו כח לעמד ורוח הקדש נצטת עליו, וזהו שנאמר בבלעם: "נופל וגלוי עינים" (בבביתא דרבי אליעזר מצאתי בן).

- נו
(ד) אֲנִי הִנֵּה בְרִיתִי אִתְּךָ וְהָיִיתָ לְאָב הַמּוֹן גּוֹיִם: ד אָנָּה הָא (גִּזְר בנ"י איננו) קִנְמִי עִמָּךְ וְתָהִי לְאָב סְגִי עִמָּמִין:
(ה) וְלֹא-יִקְרָא עוֹד אֶת-שְׁמֶךָ אַבְרָם וְהָיָה שְׁמֶךָ אַבְרָהָם כִּי אֲבִי-הַמּוֹן גּוֹיִם נִתְתִּיד:

כ"י • כי אב-המון גוים • לשון נוטריקון של שמו, ורי"ש שהיתה בו בתחלה, שלא היה אב אלא לארם שהוא מקומו, ועכשוו אב לכל העולם, ואפילו רי"ש שהיתה בו מתחלה לא זזה ממקומה (רש"י) • ורי"ש שהיתה בו מתחלה לא זזה ממקומה, שאף יו"ד של שרי נתרעמה על השכינה, עד שהוסיפה ליהושע, שגאמר: (במדבר יב) "ויקרא משה להושע בן נון יהושע".

~ נקודות משיחות קודש ~

"אב לארם" – "עניי עירך קודמין"

מקומו של אברהם. ההוראה מן: כל יהודי מקבל בירשה את פוחתיו של אברהם, ולכן בכוחו לפעל ולהשפיע על כל העולם, כמו אברהם שהוא "אב לכל העולם". יחד עם זה עליו לדעת, שלכל לראש מטל עליו להשפיע על מקומו וסביבתו שלו, כפסק ההלכה: "עניי עירך קודמין". רק לאחר שנעשה "אב לארם", למקומו שלו, ביכולתו להוסיף ולהיות "אב לכל העולם".

(ע"פ לקו"ש חכ"ה עמ' 69)

ולא יקרא עוד את שמו אברהם והיה שמו אברהם כי אב המון גוים נתתיד (ז, ה) כי אב המון גוים לשון נוטריקון של שמו. ורי"ש שהיתה בו בתחילה, שלא היה אב אלא לארם שהוא מקומו, ועכשוו אב לכל העולם; ואפילו רי"ש שהיתה בו מתחילה לא זזה ממקומה (רש"י) מדברי רש"י נמצאנו למדים, שגם לאחר שנקרא אברהם "אב המון גוים", על שם היותו "אב לכל העולם", נשארה בשמו האות רי"ש, על שם היותו "אב לארם",

- (ו) וְהִפְרַתִּי אֶתְךָ בְּמֵאֹד מְאֹד וְנִתְתִּיד לְגוֹיִם וּמְלָכִים מִמֶּךָ יֵצְאוּ:

כ"י • ונתתיד לגוים • ישראל ואדום, שהרי ישמעאל כבר היה לו, ולא היה מבשרו עליו.

~ שבת קודש י"ג מרחשון ~

- (ז) וְהִקְמַתִּי אֶת-בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין זֶרְעֲךָ אַחֲרַיִךְ לְדֹרֹתָם לְבְרִית עוֹלָם לְהָיוֹת לְךָ לְאֱלֹהִים וּלְזֶרְעֲךָ אַחֲרַיִךְ:

כ"י • והקמתי את-בריתי • ומה היא הברית? "להיות לך לאלהים".

בעל הטורים

- יז (ד) שְ�נֵי פְעָמִים אֲב הַמּוֹן בְּפָרְשָׁה (הקא ובפסוק ה) והוא עולה בחשבון יצחק. וכן ארבה (להלן בב, יז) בגימטריא: יצחק. תורה ה

הפניות לשיחות קודש

רי"ש שהיה בו בתחלה לא זזה ממקומה, שאף יו"ד של שרי נתרעמה: ביאור ההבדל בין הר' באברם שלא זזה ממקומה ל'י של שרי, כי בשם 'אברם' יש משמעות, משא"כ בשם 'שרי', וההוראה מזה בעבודת האדם – לקו"ש חכ"ה ע' 62.

(ח) וְנָתַתִּי לָךְ וּלְזֶרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ אֶת אֶרֶץ מִגְרִיד אֶת כָּל-אֶרֶץ כְּנָעַן לְאַחֲזֹת עֹלָם וְהֵייתִי לָהֶם לְאֱלֹהִים:

כ"י • לְאַחֲזֹת עֹלָם • וְשֵׁם אֱהִיָּה לָכֶם לְאֱלֹהִים, אָבֵל (בר' ישרא'ל) הָדָר בְּחֻצָּה-לְאֶרֶץ – כְּמִי שֶׁאֵין לוֹ אֱלֹהִים.

(ט) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-אַבְרָהָם וְאַתָּה אֶת-בְּרִיתִי תִשְׁמֹר אֶתָּה וּזְרַעְךָ אַחֲרָיִךְ לְדֹרֹתָם:

כ"י • וְאַתָּה • וְא"ו זו מוסיף על ענין ראשון: 'אני הנה בריתי אִתְּךָ', וְאַתָּה הָיוּ זֶהִיר לְשִׁמְרָהּ, וְמֵהָ הִיא שְׁמִירָתָהּ? "זאת בריתי אשר תשמרו, המול לכם וגו'".

(י) זאת בריתי אשר תשמרו ביני וביניכם ובין זרעך אחריך המול לכם כל-זכר:

כ"י • בִּינִי וּבִינֵיכֶם וגו' • אוֹתָם שֶׁל עֲקֻשׁוֹ. וּבִין זֶרַעְךָ אַחֲרֶיךָ • הַעֲתִידִין לְהוֹלֵד אַחֲרֶיךָ. הַמּוֹל • כְּמוֹ לְהַמּוֹל, כְּמוֹ שֶׁאַתָּה אוֹמֵר: 'עֲשׂוֹת', כְּמוֹ לְעֲשׂוֹת.

(יא) וְנִמְלֹתָם אֶת בָּשָׂר עֶרְלָתָכֶם וְהָיָה לְאוֹת בְּרִית בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם:

כ"י • וְנִמְלֹתָם • כְּמוֹ וּמִלְתָּם, וְהַנּוֹי"ן בּוֹ יִתְּרָה לִיסוֹד הַנוֹפֵל בּוֹ לַפְּרָקִים, כְּגוֹן נ' שֶׁל נוֹשֵׁף וְנ' שֶׁל נוֹשָׂא. וְנִמְלֹתָם "כְּמוֹ וְנִשְׁאַתָּם", אָבֵל "יְמוֹל" לְשׁוֹן יִפְעַל, כְּמוֹ: 'עֲשֵׂה', אָבֵל (ברש"י ישן אינו) •

(יב) וּבֶן-שְׁמוֹנֶת יָמִים יְמוֹל לָכֶם כָּל-זָכָר לְדֹרֹתֵיכֶם יְלִיד בֵּית וּמִקְנֵת-כֶּסֶף מִכָּל בֶּן-נָכָר אֲשֶׁר לֹא מִזֶּרְעְךָ הוּא:

כ"י • יְלִיד בֵּית • שְׁיִלְדָתוֹ הַשְּׁפָחָה בְּבֵית. וּמִקְנֵת-כֶּסֶף • שֶׁקָּנָאוּ מִשְׁנוֹלָד.

(יג) הַמּוֹל יְלִיד בֵּיתְךָ וּמִקְנֵת כֶּסֶף וְהִיתָה בְּרִיתִי בְּבִשְׂרֹכֶם לְבְרִית עֹלָם:

כ"י • הַמּוֹל יְמוֹל יְלִיד בֵּיתְךָ • כָּאֵן כָּפֵל עָלָיו וְלֹא אָמַר לְשְׁמוֹנֶה יָמִים, לְלַמָּדְךָ שֶׁיִּשֵּׁשׁ יְלִיד בֵּית נְמוֹל

(יד) וְעָרַל זָכָר אֲשֶׁר לֹא-יְמוֹל אֶת-בָּשָׂר עֶרְלָתוֹ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמִּיהָ אֶת-בְּרִית הַפָּר:

בעל הטורים

(יד) הַפָּר. ב' בְּמִסְדָּרָה. הָכָא: "אֶת הַפָּר" (במדרש טו, לא), שְׁדוֹרֶשׁ אוֹתוֹ כְּמוֹ "הַפָּר" דִּהְכָא בְּבְרִית מִלָּה, אֶף בְּרִיתִי הַפָּר, וְאִידֶךָ: "וְאֶת מִצְוָתוֹ בְּמִדְרָשׁ (ספרי שם) עַל הַמּוֹשֵׁף עֶרְלָתוֹ; "מִצְוָתוֹ הַפָּר" בְּבְרִית מִלָּה. תוֹרָה טו

הפניות לשיחות קודש

ונתתי לך ולזרעך את ארץ מגורך . . . ואתה את בריתי תשמור: החילוק בין הבטחת הארץ בברית בין הבתרים, לירושת הארץ כאן בשכר המילה – לקו"ש חל"ה ע' 45. המול לכם כל זכר: ביאור בגדר קיום מצוות מילה, הקיום היום הוא רק מפני הציווי למשה רבינו, אך גדר המילה היא הברית שנצטווה אברהם אבינו – לקו"ש חל"ה ע' 53. וּבֶן שְׁמוֹנֶת יָמִים יְמוֹל לָכֶם כָּל זָכָר לְדֹרֹתֵיכֶם: שְׁקו"ט בדין מילה שדוחה את השבת – לקו"ש חל"ה ע' 53.

ענוש עליו ברת, אבל עובר ב"עשה". ונכרתה הנפש. הולך עירי, ומת קדם זמנו (שבת קד).

כ"י. וְעַרְל זָכָר. כָּאֵן לְמַד שֶׁהַמִּלָּה בְּאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁהוּא נִכָּר בֵּין זָכָר לְנִקְבָּה (ב"י). אֲשֶׁר לֹא-יְמוּל. מְשַׁגֵּעַ לְכַלֵּל עֲנָשִׁין: "וְנִכְרְתָהּ", אֲבָל אֲבִיו אֵין

טו וַיֹּאמֶר יְיָ לְאַבְרָהָם שְׂרִי אֶתְּךָ לֹא תִקְרִי יֵת שְׁמָה שְׂרִי אֲרִי שְׁרָה שְׁמָה:

(טו) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-אַבְרָהָם שְׂרִי אֶתְּךָ לֹא תִקְרִי אֶת-שְׁמָה שְׂרִי כִי שְׁרָה שְׁמָה:

כ"י. לֹא-תִקְרֵא אֶת שְׁמָה שְׂרִי. דְּמִשְׁמַע שְׂרִי, לִי וְלֹא לְאַחֲרִים, "כִּי שְׁרָה" סֵתָם "שְׁמָה", שֶׁתִּהְיֶה שְׁרָה עַל כָּל (ברכות יג).

טז וַאֲבָרְכָה יְתֵה וְאַף אֶתֶּן מִנֶּה לָךְ כִּר וַאֲבָרְכָנָה וְיִהְיֶה לְכַנְשִׁין מְלָכִין דְּשִׁלְטִין בְּעַמְמֵיָא מִנֶּה יְהוֹן:

(טז) וּבִרְכֹתִי אֶתְּהָ וְגַם נִתְּתִי מִמֶּנָּה לָךְ בֵּן וּבִרְכֹתֶיהָ וְהִיתָה לְגוֹיִם מְלָכִי עַמִּים מִמֶּנָּה יְהוֹי:

השוק, ואומרים: 'בגנו הוא'. והביאה כל אחת בנה עמה, ומניקתה לא הביאה, והיא הניקה את כלם, הוא שנאמר: (לקמן כא) "הניקה בנים שרה", 'בראשית רבה' רמזו במקצת.

כ"י. וּבִרְכֹתִי אֶתְהָ. וּמָה הִיא הַבִּרְכָּה? שְׁחֲזָרָה לְנִצְרוּתָהּ, שְׁנָאָמַר: (לקמן יח) "הִיתָה לִי עֲדָנָה". וּבִרְכֹתֶיהָ. בְּהִנָּקֵת שְׂדִים, כְּשֶׁנִּצְרָכָה לְכֹף בְּיוֹם מִשְׁתָּה שֶׁל יִצְחָק, שֶׁהָיוּ מְרַנְּנִים עֲלֵיהֶם שֶׁהִבִּיאוּ אֲסוּפֵי מִן

יז וַיִּפֹּל אַבְרָהָם עַל אִפְּוֵהוּ וַיֹּדִי וַיֹּאמֶר בְּלָבָה הַלְבֵר מֵאָה שָׁנִין יְהִי וְלֹד וְאִם שְׁרָה הִבֵּת תִּשְׁעִין שָׁנִין תִּלִּיד:

(יז) וַיִּפֹּל אַבְרָהָם עַל-פָּנָיו וַיִּצְחָק וַיֹּאמֶר בְּלָבָו הַלְבֵן מֵאָה-שָׁנָה וְיֹלֵד וְאִם-שְׁרָה הִבֵּת-תִּשְׁעִים שָׁנָה תִּלֵּד:

הנעשה חסד זה לאחר, מה שהקדוש-ברוך-הוא עושה ל'י'. ואם-שרה הבת-תשעים שנה. היתה כדאי לילד. ואף-על-פי שדורות הראשונים היו מולדין בני חמש-מאות שנה, בימי אברהם נתמעטו השנים כבר, וכא תשות פח בעולם, וצא ולמד מעשרה דורות שמנח ועד אברהם שמקורו תולדותיהן בני ששים ובני שבעים.

כ"י. וַיִּפֹּל אַבְרָהָם עַל-פָּנָיו וַיִּצְחָק. זֶה תַּרְגֹּם אוֹנֵקְלוֹס לְשׁוֹן שְׁמָחָה: 'וַיִּדְרִי', וְשֶׁל שְׁרָה לְשׁוֹן מְחוּךְ, לְמַדָּת שֶׁאַבְרָהָם הָאֵמִין וְשְׁמַח, וְשְׁרָה לֹא הָאֵמִינָה וְלִגְלָגָה, וְזֶהוּ שֶׁהִקְפִּיד הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עַל שְׁרָה וְלֹא הִקְפִּיד עַל אַבְרָהָם. הַלְבֵן. יֵשׁ תְּמִיחוֹת שֶׁהֵן קִמּוֹת, כְּמוֹ: (שְׁמוּאֵל א ב) "הַנְּגִלָה נְגִלְתִּי"? (שְׁמוּאֵל ב טו) "הָרוּאָה אֶתְהָ"?; אֵף זֶה הִיא קִמָּתָה, וְכֹף אִמֶּר בְּלָבָו:

יח וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם קְדָם יְיָ לֹי יִשְׁמַעְאֵל יִתְּנִים קְדָמָךְ:

(יח) וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל-הָאֱלֹהִים לוֹ יִשְׁמַעְאֵל יִחִיהָ לְפָנֶיךָ:

כ"י. לוֹ יִשְׁמַעְאֵל יִחִיהָ. הַלֹּאִי שִׁיחִיהָ יִשְׁמַעְאֵל. אֵינִי כְּדָאִי לְקַבֵּל מִתֵּן שְׂכָר כְּזֶה. יִחִיהָ לְפָנֶיךָ. יִחִיהָ בִּירְאָתְךָ, כְּמוֹ: "הִתְחַלֵּף לְפָנֶיךָ", פִּלַּח קְדָמִי.

~ נקודות משיחות קודש ~

"את בריתי אקים את יצחק" - מדוע לא עם ישמעאל?

לפי זה, צריך להבין: אם הקדוש ברוך הוא קבל את בקשת אברהם בענין ישמעאל - "וילישמעאל שמעתיך" - מדוע אמר וְיִקְרָא "את בריתי אקים את יצחק", וְיִדְוֶקָא "ביצחק יקרא לך ורע"? והבאר בזה: החלוק בין ישמעאל ליצחק הוא, שלדת

לו ישמעאל יחיה לפניך (יז, יח) יחיה ביראתך. (רש"י)

מבקשתו של אברהם אבינו שישמעאל "יחיה ביראתך", מוכן שהוא ידע שישמעאל ראוי לכך, ושיש מקום לכך שישמעאל ילך בדרךיו ויחיה חיים של יראת ה'.

יִשְׁמְעָאל הִיטָה בְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע, וְאֵלּוּ לַדֹּת יִצְחָק הִיטָה בְּדֶרֶךְ
גַּם, שְׁלֹמֶעֱלָה מִן הַטֶּבַע.
וּמִכָּאן נִזְכָּר חֵלֻק גַּם בְּאֶפֶן הַתְּקַשְׁרוּתָם אֶל ה': יִשְׁמְעָאל
הַתְּקַשֵּׁר אֶל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּבְרִית מִילָה בְּהִיּוּתוֹ בֶּן
שְׁלוֹשׁ-עָשָׂרָה, כָּשֶׁהוּא כָּבֵד בֶּר דַּעַת וּמַחֲבִיב בְּמִצְוֹת,
וּמִמִּילָא הַתְּקַשְׁרוּתוֹ מִיִּסְדַּת עַל הַשֶּׁכֶל וְהַטֶּבַע. וְאֵלּוּ יִצְחָק
הַתְּקַשֵּׁר בְּבְרִית בְּהִיּוּתוֹ בֶּן שְׁמוֹנֶת יָמִים, כְּשֶׁצָּדִין אֵינוֹ בֶּר
הַבְּנָה, וּמִמִּילָא הַתְּקַשְׁרוּתוֹ אֶל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, הִיא
לְמַעַלָּה מִן הַשֶּׁכֶל וּמִן הַטֶּבַע.
וְזֶהוּ שְׂאֵמֶר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהָם, שֶׁדִּןָּקָא "בְּיִצְחָק

יִקְרָא לָךְ וְרַע": מִי שֶׁהַתְּקַשְׁרוּתוֹ אֶל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
מִיִּסְדַּת עַל הַטֶּבַע וְעַל הַשֶּׁכֶל הַנֶּאֱנָשִׁי, אֶפְלוֹ אִם הַתְּחַנּוּךְ
הַיָּטִב בְּבִיתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ, אֵין בְּטַחָן שֶׁיִּמְשִׁיךְ
בְּדֶרֶךְ זֶה תָּמִיד, בְּכָל תַּנְאִי וּבְכָל מַצָּב. לָכֵן אֵין הוּא רְאוּי
שֶׁמִּמְנוּ יַעֲמֵד עִם יִשְׂרָאֵל, כִּי קִיוֵּמוֹ וּמַהוּתוֹ שֶׁל עַם
יִשְׂרָאֵל הֵם עַל-טִבְעִיִּים. רַק יִצְחָק, שֶׁעָצָם קִיוֵּמוֹ מִלְּדוֹת
הוּא לְמַעַלָּה מִן הַטֶּבַע, וְהַתְּקַשְׁרוּתוֹ אֶל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
הִיא לְמַעַלָּה מִן הַטֶּבַע, וְלָכֵן הִיא נִצְחִית וְאֵינָה נִתְּנָה
לְשֻׁנוֹי — הוּא הָרְאוּי שֶׁמִּמְנוּ יַעֲמֵד עִם יִשְׂרָאֵל.
(ע"פ לקו"ש ח"א עמ' 18 ואילך)

(יט) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֲבֹל שָׂרָה אִשְׁתֶּךָ יִלְדָּת לָךְ בֵּן
וְקִרְאתָ אֶת-שְׁמוֹ יִצְחָק וְהִקְמַתִּי אֶת-בְּרִיתִי אִתּוֹ
לְבְרִית עוֹלָם לְזֶרְעוֹ אַחֲרָיו:

יט וַיֹּאמֶר יי בְּקוֹשְׁטָא שָׂרָה אִתְתָּךְ תִּלִּיד לָךְ
כִּי וְתִקְרִי יֵת שְׁמָהּ יִצְחָק וְאֶקִּים יֵת קִימִי
עִמָּה לְקִים עֲלֵם לְבִנְוִהִי בְּתִרְוִהִי:

תַּלְמוּד-לִּי לִי: "וְהִקְמַתִּי אֶת-בְּרִיתִי אִתּוֹ" וְלֹא עִם אַחֲרָיו. "וְאֶת-בְּרִיתִי
אֶקִּים אִתּוֹ יִצְחָק" לָמָּה נֶאֱמַר? אֶלָּא לְמַד שֶׁהִיָּה קְדוּשׁ
מִבְּטָן. דְּבָר אַחֵר: אָמַר רַבִּי אֲבָא: מִכָּאן לְמַד
קַל-וְחִמְרָא בֶּן הַגְּבִירָה מִכָּן הָאֵמָּה, כְּתִיב: "הִנֵּה בִּרְכָתִי
אִתּוֹ וְהַפְרִיתִי אִתּוֹ וְהִרְבִּיתִי אִתּוֹ" זֶה יִשְׁמְעָאל,
וְקַל-וְחִמְרָא "וְאֶת-בְּרִיתִי אֶקִּים אִתּוֹ יִצְחָק". אֶת-
בְּרִיתִי • בְּרִית הַמִּילָה תִּהְיֶה מְסֻרָה לְזֶרְעוֹ שֶׁל יִצְחָק.

כ"י אֲבֹל • לְשׁוֹן אֲמַתַּת דְּבָרִים, וְכֵן: (לְקַמֵּן מִב) "אֲבֹל
אֲשָׁמִים אֲנִיחָנו", (מַלְכִּים ב ד) "אֲבֹל בֶּן אֵין לָהּ". וְקִרְאתָ
אֶת-שְׁמוֹ יִצְחָק • עַל שֵׁם הַצָּחֹק. וְיֵשׁ אוֹמְרִים עַל
שֵׁם הַעֲשָׂרָה נְסִינּוֹת, וְצ' שָׁנָה שֶׁל שָׂרָה, וְח' יָמִים
שֶׁנִּמּוֹל וְק' שָׁנָה שֶׁל אַבְרָהָם. (סְפָרִים אַחֲרָיו: "וְאֶת בְּרִיתִי"
לָמָּה נֶאֱמַר? הָרִי כָּבֵד כְּתִיב: "וְאִתָּה אֶת בְּרִיתִי תִּשְׁמֹר אִתָּה וְזֶרְעֶךָ וְגו'" ? אֶלָּא
לִפִּי שְׂאֵמֶר: "וְהִקְמַתִּי וְגו'", כֹּדֵל בְּנִי יִשְׁמְעָאל וּבְנֵי קְטוּנָה בְּכָלֵל הַקִּיּוּם?

כ וְעַל יִשְׁמְעָאל קַבְּלִית צְלוּתָךְ הֵא בְּרִכִּית
יְתָה וְאַפְּשׁ יְתָה וְאַסְגִּי יְתָה לְחֻדָּא לְחֻדָּא
תְּרִין עֶשֶׂר בְּרַבְרִבָּא יִלִּיד וְאַתְּנָנָה לְעַם סְגִי:

(כ) וְלִישְׁמְעָאל שְׁמַעְתִּיךָ הִנֵּה בִּרְכָתִי אִתּוֹ וְהַפְרִיתִי
אִתּוֹ וְהִרְבִּיתִי אִתּוֹ בְּמֵאֹד מְאֹד שְׁנַיִם-עָשָׂר נְשִׂאִים
יּוֹלִיד וְנִתְּנָתוֹ לְגֹי גָדוֹל:

כ"י שְׁנַיִם-עָשָׂר נְשִׂאִים • כְּעֶנְיָנִים יְכָלוּ, כְּמוֹ: (מְשַׁלִּי כה) "נְשִׂאִים וְרוּחַ".

כא וַיֵּת קִימִי אֶקִּים עִם יִצְחָק דִּי תִלִּיד לָךְ
שָׂרָה לְזִמְנָא הָדִין בְּשִׂמְתָא אַחֲרִנָּתָא:

(כא) וְאֶת-בְּרִיתִי אֶקִּים אִתּוֹ יִצְחָק אִשְׁרִי תִלִּיד לָךְ
שָׂרָה לְמוֹעֵד הַזֶּה בְּשָׁנָה הָאַחֲרִית:

כב וְשִׁיעִי לְמַלְלָא עִמָּה וְאַסְתַּלַּק יִקְרָא וְיֵי
מַעְלוּוִהִי דְאַבְרָהָם:

(כב) וַיְכַל לְדַבֵּר אִתּוֹ וַיַּעַל אֱלֹהִים מֵעַל אַבְרָהָם:

כ"י מֵעַל אַבְרָהָם • לְשׁוֹן נִקְיָה הוּא כְּלָפִי שְׂכִינָה, וְלִמְדָנוּ (כ"י) שֶׁהַצְדִּיקִים מְרַכְּבֵתוֹ שֶׁל מְקוֹם.

כג וידבר אברהם ית וישמעאל ברה וית כל
ילידי ביתה וית כל זביני כספה כל דכורא
באנשי בית אברהם וגזר ית בשרא
דערלתהון בכרן יומא הדין כמא די מליל
עמה יי:

(כג) וַיִּקַּח אֲבְרָהָם אֶת-יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ וְאֵת כָּל-יְלִידֵי
בֵיתוֹ וְאֵת כָּל-מִקְנֵת כֶּסֶף כָּל-זָכָר בְּאַנְשֵׁי בֵּית
אֲבְרָהָם וַיִּמַּל אֶת-בָּשָׂר עֶרְלָתָם בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה
כָּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהִים:

לא הנחנוהו למול ולקנים מצותו של מקום. וימל.
לשון ויפצל.

כ"י • בעצם היום • בו פיום שנגצטה, פיום ולא
פלילה, לא נתגרא לא מן הגוים ולא מן הלצנים,
ושלא יהיו אויביו ובני דורו אומרים: 'אלו ראינוהו,

כד ואברהם בר תשעין ותשע שנין פד גזר
בשרא דערלתה:

(כד) וַאֲבְרָהָם בֶּן-תִּשְׁעִים וְתִשְׁעַ שָׁנָה בְּהַמְלוֹ בָּשָׂר
עֶרְלָתוֹ:

שהנה זמן. מה עשה הקדוש-ברוך-הוא? שלח ידו ואחז עמו, שגאמר: "וכרות
עמו בברית", 'לו' לא נאמר, אלא "עמו", 'בראשית רבה' ר"י י"ז.

כ"י • בהמלו • בהפעלו, כמו: (לעיל ב) "בהבראם".
בהמלו • (נטל אברהם סבין ואחז בערלתו ורצה לחתך, והנה מתגרא,

כה וישמעאל ברה בר תלת עשרי שנין פד
גזר ית בשרא דערלתה:

(כה) וַיִּשְׁמָעֵאל בְּנוֹ בֶּן-שָׁלֹשׁ עָשָׂר שָׁנָה בְּהַמְלוֹ
אֵת בָּשָׂר עֶרְלָתוֹ:

הזקק לחתך ערלה ולפרע המילה, לכך נאמר בו
"את" (בראשית רבה).

כ"י • בהמלו את בשר ערלתו • באברהם לא נאמר:
"את", לפי שלא היה חסר אלא חתוך בשר, שכתב
נתמנע על-ידי תשמיש. אבל ישמעאל שהיה ילד,

כו בכרן יומא הדין אתגזר (נ"י גזר) אברהם
וישמעאל ברה:

(כו) בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה נִמּוֹל אֲבְרָהָם וַיִּשְׁמָעֵאל בְּנוֹ:

כ"י • בעצם היום הזה • שמלאו לאברהם תשעים ותשע שנה ולישמעאל שלש עשרה שנים, נמול אברהם
וישמעאל בנו.

~ נקודות משיחות קודש ~

ברית גם במקום צער

הצער, להורות שגם מקום שהוא ירוד כל כך, עד
שמרגיש בו צער על קיום מצות ה', גם הוא מקשר בברית
עם ה' ותברך.

ומכאן הוראה בעבודת כל אדם: אף שנפסק בהלכה
שאין לאדם להביא על עצמו צער, מכל מקום, במקרה
שעבודת ה' ברוכה בצער, אין לו להמנע מזה, אלא
אדרבה – עליו לדעת שיתכן שהצער הוא חלק מתפקידו
ושליחותו.

וכשיעבד את ה' בכל כוחותיו, בודאי יצליח באופן
שיתבשל גם הצער, ובעבודתו תהיה מתוך שמחה וטוב
לבב.

(ע"פ לקו"ש ח"י עמ' 47 ואילך)

בעצם היום הזה נמול אברהם (ז', כו)

צריך באור: מדוע עשה הקדוש ברוך הוא שמצנה גדולה
ורמה זו, ברית עם ה' ותברך, תהיה ברוכה בצער, ויהי
נצטוינו "עבדו את ה' בשמחה".

ויש לבאר:

ענינה של ברית המילה הוא לקשר את הבשר הגשמי של
גוף האדם בברית עולם עם הקדוש ברוך הוא, ובכך
למלא את רצון הקדוש ברוך הוא בבריאת העולם –
"להיות לו יורה בפתחונים", על ידי שנגמשת קדשה גם
בבשר הגשמי והמתחנן.

ומכיון שמהותה של ברית המילה היא להמשיך קדשה
גם במקום "מתחנן" ונחות, לכן חלק ממהות המצנה הוא

(כו) וְכָל-אֲנָשִׁי בֵיתוֹ יֵלֶיד בְּיָת וּמִקְנֵת-כֶּסֶף מֵאֵת
בֶּן-יָכָר נִמְלֹו אֹתוֹ:
כְּזוֹכֵל אֲנָשִׁי בֵיתָה יֵלִידִי בֵיתָא וְזִבְיָנִי
כְּסָפָא מִן פֶּר עֲמֻמִּין אֲתִגְזְרוּ (נ"י גִּזְרוּ)
עֲמָה: פ פ פ

פפפ קכ"ו פסוקים נמל"ו סימן מכנרב"י סימן. חסלת פרשת לך לך

ההפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים ריח - רכ

אגרות קודש

ב"ה, כ"ד מ"ח, תשי"ג

ברוקלין.

שלום וברכה!

...מובן מעצמו, אשר אין ענין הנ"ל וויתור כלל וכלל על הבית הכנסת דליובאוויטש שבמחנה ה' ומזמן לזמן הנה גם שם יש לעשות התועדויות חסידותיות, וכל שאר הענינים המתאימים לביהכ"נ שזכותה להיות נקראת בשם בית הכנסת דליובאוויטש, ובטחוני חזק אשר ע"י הסברה המתאימה ובניחותא, הרי גם מנהיגי הבית הכנסת דליובאוויטש ישתדלו בכל הנ"ל, היינו שתהי' הבית הכנסת שלהם מתאימה וראוי' לשמה.

ומה שאמרו להם שזהו ענין של ירושה בלבד, הרי אמת נכון הדבר וזהו כל זכות עם בני ישראל בכל מקום שהם נמצאים - זכות אבות אברהם יצחק ויעקב, וכמו שאנו מקדימים בכל תפלה ותפלה אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב, ורק אח"כ באים בבקשות שונות כפי המתאים להזמן, אם בימות החול או בש"ק ויו"ט, ואין להתבייש כלל וכלל בהענינים של ירושה וכנוסח התפלה: אשרינו מה טוב חלקנו מה נעים גורלנו ומה יפה ירושתינו, ובלי שום ספק אשר גם מתפללי בית הכנסת דליובאוויטש ואומרים בתפלת שמו"ע אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב ואומרים ג"כ מה יפה ירושתינו, ואם זיכם השי"ת שבתוככי עם ישראל גופא זכו ג"כ להיות קשורים עם דליובאוויטש ולכל ההשפעות והברכות שבאות ונשפעות ע"י נשיאנו דליובאוויטש החל מרבינו הזקן עד כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, הרי עליהם לעשות כלים מתאימים לקבל זכות נוספת זו, ואין הברירה בידם, אם לעשות או לא, כי זהו זכות אבותיהם ואבות אבותיהם הנמצאים בעולם האמת ומשגיחים משם בעינא פקיא - ולא רק בזמנים שאומרים יזכור, אלא בכל השנה כולה, והאריכות בזה אך למותר, כי בטח גם זה יספיק.

והשי"ת יפיץ וירחיב את גבולם להאיר אור פנימיות התורה היא תורת החסידות דרכי' ומנהגי' בכל העיר כולה וכחפץ לב רבינו הזקן שאמר, שהחסידות היא ירושת כל עם ישראל ושייכת לכולם, ודברי צדיקים חיים וקיימים לעד אשר מתקרבים לזה וסו"ס תתפשט הקדושה בכולה מתאים למרז"ל עתידה ארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות, וארץ ישראל הרי ידוע הפירוש שרצתה לעשות רצון קונה ובאופן העבודה שנקראת בשמה, בשם ישראל, כי שרית עם אלקים ואנשים ותוכל.

בברכת הצלחה בעבודתם בקדש להפיץ אור נשיאנו הקדושים בכל מקום ובכל זמן.

לוח תהלים

יום ראשון, ז' מרחשון < מפרק לט עד פרק מג

יום שני, ח' מרחשון < מפרק מד עד פרק מח

יום שלישי, ט' מרחשון < מפרק מט עד סוף פרק נד

יום רביעי, י' מרחשון < מפרק נה עד סוף פרק נט

יום חמישי, י"א מרחשון < מפרק ס עד פרק סה

יום שישי, י"ב מרחשון < מפרק סו עד פרק סח

שבת קודש, י"ג מרחשון < פרק כ. מפרק סט עד פרק עא

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם
היה המנהג שכל אחד היה
אומר בכל יום את הקאפיטל
[פרק] תהילים לפי שנות חייו.
למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס
לשנת הכ"א היה אומר פרק
כ"א בתהילים וכן היו אומרים
גם את התהילים לפי שנות בניו
ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו
לתרבות רעה....

(תמוז תרס"ו)

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה
לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-
הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין
מותפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו
שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש
כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות
הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת,
כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו
בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות
בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

לימוד תניא בכל יום

"המנהג הטוב שנהגו חסידים
(בדורות שלפני זה, וגם בדורנו) -
ללמוד פרק תניא בכל יום (לפני
תפלת הבוקר). וכדאי לפרסם
ולחזק מנהג זה"

(משיחת ש"פ אחרי, מבה"ח אייר תשמ"ט
- התוועדות תשמ"ט ח"ג עמ' 68)

"כיון שלימוד התניא הוא אחד מהשיעורים
ששמענו כמה פעמים אודותיו מכ"ק מו"ח
אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע שהוא
מסוגל לכמה ענינים, מהנכון שנוסף על
לימודו תניא כפי שכותב, לימוד גם כן כפי
שנחלק התניא לימות השנה."

(אגרות קודש, כרך י"ד, אגרת ה'רלט)

תניא יומי

~ יום ראשון ז' מרחשון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קמד, ומ"ש הארז"ל... עד עמ' קמד, בבריאה.

שקיים הבדל בין כפי שזה בעצם לבין כפי שזה בא בהתלבשות,
ממה שכתב האר"י ז"ל דמקרא דהינו תורה שכתב הוא
בעשיה, והרי מפרש בזה ובכתבי הארז"ל מקומות אין
מספר, שהיא - ספירת תפארת, שהוא "זעיר אנוני" -
מדות, דאצילות? - הרי

שהוא גם למעלה
מ"מלכות דאצילות", אם-
כן, כיצד אנו אומרים
שהוא ב"עשיה"? אלא -
כשאומרים שמקרא הוא
ב"עשיה", הכוונה היא
שמתלבשת בעשיה. וכן
הוא בהדיא - במפורש,
בספר הפנויות,
שמקרא ומשנה ותלמוד
וקבלה כלם באצילות,
אלא שמקרא מתלבש

עד עשיה, - שכן, במקרא - תורה שבכתב - העיקר הוא ענין
האותיות, ואותיות הן הרי ענין של "עשיה", נכתבות בדיו על
הקלף, ומשנה - מתלשט, עד היצירה, - שכן, משנה היא
הענין של הלכות - כשר ופסול וכו' - שבאות מחסד וגבורה, הרי
זו התלשט ב"יצירה", שעולם היצירה הוא עולם המדות, "שית
ספירין מקננין ביצירה", ותלמוד - מתלבש, בבריאה. - שכן,
"תלמוד" הוא טעמי ההלכות - הרי זו התלשט ב"בריאה"
שעולם ה"בריאה" הוא עולם ההשגה בו מאירה "בינה", אימא
עילאה מקנא בכורסא - בעולם הבריאה⁴².

ומה שכתב האר"י ז"ל שהמשניות הן במלכות דיצירה, -
ואילו אנו אומרים כאן מהזוהר שהמשניות הן ב"מלכות
דאצילות"? רוצה לומר לבוש מלכות דיצירה שנתלבשה
בה מלכות דאצילות, - כפי ש"מלכות דאצילות" באה
בהתלבשות ב"מלכות

דיצירה" - שם הוא ענין
המשניות
ה"יצירה", ומלכות
דיצירה נקרא "שפחה"
- המשמשת וטפלה לאלה
המלוכשים בה, שזה לגבי
מלכות דאצילות, - דבר
זה מתרץ מה שרבנו הזקן
הביא לעיל מהירושלמי,
פרק ראשון של מסכת
ברכות, שרבי שמעון בן
יוחאי סובר, שגם לקריאת

שמע לא מפסיקים אלא ממקרא ולא ממשנה שהיא למעלה
ממקרא, והרי סתירה לכך ממה שרבי שמעון בן יוחאי עצמו
אומר ב"רעיא מהימנא" שמשנה היא שפחה, ומקרא - מלכא?
אלא, כפי הנאמר כאן, אין בכך שום סתירה, שכן מה שהוא אומר
שמשנה היא שפחה - הרי זה כפי שהיא באה בהתלבשות
ב"מלכות דיצירה", אך כפי שמשנה היא בעצם - היא ב"מלכות
דאצילות", וכך גם במקרא ישנו הבדל בין כפי שהוא בעצם לבין
כפי שהוא בא בהתלבשות, ובלשון רבנו הזקן: ומלכות
דבריאה נקרא אמה. - שלמעלה מ"שפחה", ותדע, - ראה

42. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וראה תניא ח"א פ"מ בהגה".

~ יום שני ח' מרחשון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קמד, והנה כשהמלכות דאצילות... עד עמ' 288, מהאר"ז.

הבירורים, לברר את המותר והטהור מהאסור והטמא, דבר שבא על ידי הפלפול והעיון בהלכות אלו. וכפי שיסביר להלן, זה גם מסיר את ההעלם וההסתור, שיהיה פסק הלכה ברור ובהיר. ובלשון רבנו הזקן: **וְהוּוּ שְׁכִתוּב בְּדַעֲיָא מְהִימָנָא:** – מפרשת

נשא, כאמור לעיל,

"וּבְזִמְנָא דְאִילָנָא

דְּמִיבְדָּרְעָא שְׁלֵמָא כּו'

אֵינוֹן כּו' " – ובזמן

ש"עץ הדעת טוב ורע"

שולט בו, יש לתלמידי

חכמים, המשולים

לשבתות ולימים טובים,

רק ממה שעמי הארץ

נותנים להם, דְּהִינוּ

בְּזִמְנָא גְלוּת הַשְּׂכִינָה שְׁ

– השכינה, מְשַׁפְּעַת

לְחִיצוֹנִים שְׁהֵם

בְּקִלְפַת נְהָ, שְׁהָעֶרֶב

רַב' יוֹנָקִים מְשֵׁם,

וּמִתְמַצִּיתָן נְיוֹנִין

תְּלִמִידֵי חֲכָמִים

בְּגִלוּת, וְאִז – בזמן

שֶׁל גְלוּת הַשְּׂכִינָה, עֵינֶךָ

עֲבוֹדַת הָאֱדָם וְעֵינֶךָ

עֶסֶק הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת

הוּא לְבַרְר הַנִּיצוּצוֹת בְּנוֹדָע מִהָאֲרִיז"ל, לְכֵן עֵינֶךָ

עֵינֶךָ תְּלִמּוֹד הוּא בְּעִיּוֹן וּפְלִפּוֹל הַלְכָה, בְּאִסּוֹר וְהִתֵּר

מִמָּאָה וּמִתְהַרָה, לְבַרְר הַמִּתֵּר וְהַטְהוֹר מִהָאִסּוֹר

וְהַטְמָא, – שמבררים ומבהירים זאת על־ידי עֵינִין וּפְלִפּוֹל

הַלְכָה בְּחֻמְכָּה בִּינָה וְדַעַת, – בשלושת כוחות השכל

הַמְבַּהֲרִים אֶת הַהִלְכָה, בְּנוֹדָע דְּ"אֲוִרִיתָא מִחֻמְכָּה

נִפְקֵת"⁴³, וּבְחֻמְכָּה דִּיקָא אֲתַבְרִירוּ"⁴⁴, – כידוע, שהתורה

באה מ'חכמה', ועל־ידי 'חכמה' דוקא מתבררים הניצוצות,

וכשם שבירור ההלכה, שתהיה הלכה ברורה ובהירה, בא

על ידי חכמה ושכל, כך גם בירור הניצוצות הוא על ידי

עֵינִין חֲכָמָה, וְהִינוּ – מה שאומרים שב'חכמה אתבירור',

שבירור הניצוצות הוא על ידי חכמה, הכוונה ל'חכמה

עֲלִיָּא – עליונה, דְּאִצִּילוּת, הַמְלַבֶּשֶׁת בְּמַלְכוּת

דְּאִצִּילוּת, סוֹד תּוֹרָה שְׁבַע־עֲלִפָּה (בְּסוֹד) "אֲבָא יוֹסֵד

בְּרֵתָא", הַמְלַבֶּשֶׁת בְּמַלְכוּת דִּיצִירָה, (וְסוֹד) [סוֹד]

להלן יסביר רבנו הזקן, שלא רק התורה באה בהתלבשות עד

שמצד ההתלבשות שייך גם עליה לומר "עץ הדעת טוב ורע":

וְהֵנָּה, כְּשֶׁהַמַּלְכוּת דְּאִצִּילוּת מְתַלַּבֶּשֶׁת בְּקִלְפַת נְהָ,

כְּדִי לְבַרְר הַנִּיצוּצוֹת שְׁנִפְּלוּ בְּחֻמָּא אֲדָם הָרִאשׁוֹן,

וְגַם – לברר הרפ"ח –

288 נִיצוּצִין שְׁנִפְּלוּ

בְּשִׁבְרֵת הַכְּלִים –

בקבלה ובחסידות מוסבר

בפרוטרוט ענין שבירת

הכלים ונפילת הניצוצות

מצד ענין השבירה, אִזִּי

גַּם הַמַּלְכוּת דְּאִצִּילוּת

נִקְרָא בְּשֵׁם "עֵץ

הַדַּעַת טוֹב וְרָע" לְנִבִּי

– ובהשוואה ל-"עֵינִי

אֲנִפִּין" דְּאִצִּילוּת,

שְׁאִינוּ יוֹרֵד שָׁם, וְ –

"ד"א" נִקְרָא "עֵץ

חַיִּים".

הַתְּלַבֶּשׁוֹת הַמַּלְכוּת

בְּקִלְפַת נְהָ, הוּא סוֹד

גְלוּת הַשְּׂכִינָה –

"אֲשֶׁר שְׁלַט הָאֱדָם –

שֶׁל קְלִיפָה, בְּאֲדָם –

שֶׁל קְדוּשָׁה, כּו'".

כמובא לעיל, באגרת

הקודש סימן כ"ה מ"ספר הגלגולים" על שליטת הקליפה

בזמן הגלות, שזה "לרע לו", להעלאת ניצוצי הקדושה

מ'אדם בלעיל' של קליפה. להלן, יתרח רבנו הזקן מה

שהקשה על דברי ה"רעיא מהימנא" שבפרשת נשא, שבזמן

ש"עץ הדעת טוב ורע" שולט, מתפרנסים תלמידי חכמים,

המשולים לשבתות ולימים טובים, רק ממה שעמי הארץ

נותנים להם ואשר לכן הם מתעסקים בדיני איסור והיתר

וכו', ועל כך שאל ממה שתלמידי חכמים, בזמן בית שני,

היה להם שדות וכרמים משלהם כמו שהיה לעמי הארץ,

ואף־על־פִּי־כן היה עיקר התעסקותם בדיני איסור והיתר

וכו'? יסביר רבנו הזקן, שהכוונה היא, שבזמן שליטת "עץ

הדעת טוב ורע", בזמן הגלות, כשהשכינה משפיעה

לחיצונים, שהם בקליפת "נוגה", ומהתמצית בלבד

מתפרנסים תלמידי חכמים, ואז עסקם של תלמידי חכמים

הוא בדיני איסור והיתר, טומאה וטהרה, כדי לברר את

43. זח"ב פה, א. ועוד. 44. זח"ב רנד, ב.

הַמְשִׁנוּת וּבְרִיתוֹת,
הַמְלָכּוּת בְּקִלְפַת נִגָּה
– בדברים שהם אסור
ומותר, טמא וטהור,
שְׂכָנֵגֶד עוֹלָם הַיְצִירָה,
שֵׁשׁ מִתְחִיל – עֵינִן "עֵץ"
הִדְעַת טוֹב ורַע, בְּחִינַת
הִדְעַת [נֶסֶח אַחֵר: הִרְעַן]
שְׂבָנָה – שבעולם ה"יצירה", קליפת "נוגה" היא מחצה על

אגרת הקדש

דיצירה (וסוד) [סוד] המשניות וברייתות המלוכות
בקליפת נוגה שכנגד עולם היצירה ששם מתחיל בחי'
הרעת [נ"א הרע] שבנוגה [נ"א והברייתות המלוכות
בק"נ שכנגד עולם העשיה ששם מתחיל בחי' הרע
שבנוגה] כנודע מהארז"ל.

מחצה, מחצית טוב
ומחצית רע, [נֶסֶח אַחֵר:
והברייתות, המלכות
בְּקִלְפַת נִגָּה שְׂכָנֵגֶד
עוֹלָם הַעֲשִׂיָּה, שֵׁשׁ
מִתְחִיל בְּחִינַת הִרְעַן
שְׂבָנָה], – שבעולם
ה"עשיה", קליפת "נוגה"
היא רובה רע ומיעוטה טוב, בְּנִדְעַ – כידוע, מְהֵרָא ל.

~ יום שלישי ט' מרחשון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 288, והמשכיל יבין ענין... עד עמ' 288, מסמרא דרע.

והמשכיל יבין ענין פלא גדול מזה מאד, מה נעשה
בשמים ממעל על ידי עיון וברור הלכה פסוקה מן הגמרא
ופוסקים⁴⁵ ראשונים
ואחרונים, מה שהיה
בהעלם דבר קדם העיון
הלו, – לפני שהתעמק
בלימוד הגמרא, היתה
ההלכה הפסוקה מוסתרת
ולא ידועה, כי על ידי ידועה
– על ידי התעמקותו בזה
ובירורו את ההלכה,
מעלה הלכה זו
מהקלות שהיו
מעלימים ומכסים
אותה, – את ההלכה,
שלא היתה ידועה כלל,
או שלא היתה מוכנת היטב בפעמה⁴⁶, – לא הבינו היטב
טעם ההלכה – ועל ידי עיונו ובירורו מבינים כעת את הטעם,
והמשכיל יבין ענין פלא גדול מזה מאד מה נעשה בשמים ממעל ע"י עיון
ובירור הלכה פסוקה מן הגמרא ופוסקים ראשונים
ואחרונים מה שהיה בהעלם דבר קודם העיון הלו
כי ע"י זה מעלה הלכה זו מהקלות שהיו מעלימים
ומכסים אותה שלא היתה ידועה כלל או שלא היתה
מוכנת היטב בטעמה שהטעם הוא סוד הספי' חכמה
עילאה שנפלו ממנה ניצוצי' בקליפות בשב"כ והם
שם בבחי' גלות שהקליפות שולטים עליהם ומעלימי'
חכמת התורה מעליונים ותחתונים וז"ש בר"מ שהקושי'
היא מסמרא דרע.

המקשה להבנת ענין בתורה, היא מסמרא דרע. – מצד הרע,
מקליפות שהן רע והן מסתירות על החכמה של התורה.

45. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ובכ"ז שייך בירור הטעם – כדלקמן". 46. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אף שהייתה ידועה – בכמה הלכות בגמרא ובפרט בפוסקים". 47. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ביאור גודל הגלות (והגאולה), אף שההלכה עצמה ידועה – אינה בגלות".

~ יום רביעי י' מרחשון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 288, והנה העליונים אין... עד עמ' קמה, ע"ג.

חכמה (לגלות) ולחדש שכל חדש, הן בחלכות, הן באגדות, – בחלק האגדה שבתורה, הן בגלות, – של תורה, הן פנמטרי⁵¹, – של תורה; כפי פחינת שרש נשמתו, – בכל אחד מחלקי התורה האמורים. ומחנכ בדבר, – לחדש חידושי תורה ולגלות

תעלומות חכמה, להשלים נשמתו בהעלאת כל הניצוצות שנפלו לחלקה ולגדולה, – שנשמה זו תעלה ניצוצות אלה, פנודע⁵². (וכל דברי תורה, ובפרט דבר הלכה, היא ניצוץ מהשכינה, שהיא היא דבר ה', כדאיתא – כמובא פנמרא⁵³: "דבר ה' – זו הלכה", סוד מלכות דאצילות המלכות להחכמה דאצילות, ומלכשים במלכות דיצירה, וירדו בקליפת נגה בשכירה הכלים). – הרי שדברי תורה בכלל, ודבר ה', הלכה, בפרט, הם בגלות בקליפה (המסתירה עליהם), והאדם המחדש חידוש בתורה או מתרץ קושיא ומברר את ההלכה לאשורה – מברר ומעלה ניצוץ השכינה מתוך הקליפה. וזהו שאמר פנמרא⁵⁴: "כל העוסק בתורה, אמר הקדוש ברוך הוא: מעלה אני עליו כאלו פדאני ואת בני מבין האמות העולם". – שכן, על ידי עסק התורה פודים ניצוצות השכינה (של "דבר ה'") מגלות הקליפות. וזהו המצב כעת, כשהשכינה היא בגלות בקליפת "נוגה" הרי עסק התורה הוא לברר בירורים ולהעלות ניצוצות השכינה מהקליפות, שלכן הרי כאמור, עיקר עסק התורה הוא בהלכות איסור והיתר, כשר ופסול וכו',

והנה, העליונים – הנשמות והמלאכים הנמצאים בעולמות העליונים יותר, אין בהם כח לברר ולהעלות – הניצוצות מהשכירה שבקליפת נגה, אלא התחתונים לבר, – הנשמות הנמצאות למטה בעולם זה בגוף – יש בהם הכוח לברר את הניצוצות, לפי שהם מלכשים בגוף חמרי – הנקרא "משכא דחויא" – עור של נחש, מקליפת נגה, – כמובא בפרק ל"א בחלק הראשון של ספר ה"תניא" (מהזוהר⁴⁸), וכפי שביארנו שם, ש"חויא" (נחש) נקראים "שלש הקליפות הטמאות", והגוף שהוא קליפת נוגה נקרא "משכא דחויא", העור והלבוש של הנחש, וכפי שענין זה מוסבר בפרוטרוט במאמר דיבור המתחיל "ותפקחנה" מכ"ק אדמו"ר ה"צמח צדק" ב"ספר החקירה" עמוד 136, והם – הנשמות שבגופים כאן למטה, מתישים בפה – של הקליפה, בשכירה

התאוות, ואתכפאי – ונכנעת סמרא אחרא, ו"תפרדו כל פועלי און". – כלשון הפסוק בתהלים⁴⁹. ולכן, דוקא הן הנשמות שלמטה בגוף – יש בכוחן לברר ולהעלות מהקליפות, יש בכוחן להעלות חכמת התורה שהקליפות מסתירות. ולכן באים העליונים – הנשמות שבעולמות העליונים, לשמע חדושי תורה מהתחתונים⁵⁰, – מה שהנשמות כאן למטה מחדשות, מה שמחדשים ומגלים תעלומות החכמה שהיו כבושים בגולה עד עתה. – עד שהנשמה שבגוף חידשה וביררה את ההלכה או את טעמה וחידושה בתורה, וכל איש ישראל יוכל לגלות תעלומות

אגרת הקדש

והנה העליונים אין בהם כח לברר ולהעלות מהשכירה שבקליפת נוגה אלא התחתונים לברר לפי שהם מלובשים בגוף חומרי משכא דחויא מקליפת נוגה והם מתישים כחה בשכירה התאוות ואתכפאי ס"א ויתפרדו כל פועלי און. ולכן באים העליונים לשמוע חידושי תורה מהתחתונים מה שמחדשים ומגלים תעלומות החכמה שהיו כבושים בגולה עד עתה וכל איש ישראל יוכל לגלות תעלומות חכמה (לגלות) ולחדש שכל חדש הן בהלכות הן באגדות הן בגולה הן בנסתר כפי בחי' שרש נשמתו ומחוייב בדבר להשלים נשמתו בהעלאת כל הניצוצות שנפלו לחלקה ולגדולה כנודע (וכל דברי תורה ובפרט דבר הלכה היא ניצוץ מהשכינה שהיא היא דבר ה' כדאיתא בגמרא דבר ה' זו הלכה סוד מלכות דאצילות המלכות להחכמה דאצילות ומלובשים במלכות דיצירה וירדו בקליפת נוגה בשכירה הכלים). וז"ש בגמרא כל העוסק בתורה אמר הקב"ה מעלה אני עליו כאלו פדאני ואת בני מבין האומות עו"ג.

עליהם), והאדם המחדש חידוש בתורה או מתרץ קושיא ומברר את ההלכה לאשורה – מברר ומעלה ניצוץ השכינה מתוך הקליפה. וזהו שאמר פנמרא⁵⁴: "כל העוסק בתורה, אמר הקדוש ברוך הוא: מעלה אני עליו כאלו פדאני ואת בני מבין האמות העולם". – שכן, על ידי עסק התורה פודים ניצוצות השכינה (של "דבר ה'") מגלות הקליפות. וזהו המצב כעת, כשהשכינה היא בגלות בקליפת "נוגה" הרי עסק התורה הוא לברר בירורים ולהעלות ניצוצות השכינה מהקליפות, שלכן הרי כאמור, עיקר עסק התורה הוא בהלכות איסור והיתר, כשר ופסול וכו',

והנה, העליונים – הנשמות והמלאכים הנמצאים בעולמות העליונים יותר, אין בהם כח לברר ולהעלות – הניצוצות מהשכירה שבקליפת נגה, אלא התחתונים לבר, – הנשמות הנמצאות למטה בעולם זה בגוף – יש בהם הכוח לברר את הניצוצות, לפי שהם מלכשים בגוף חמרי – הנקרא "משכא דחויא" – עור של נחש, מקליפת נגה, – כמובא בפרק ל"א בחלק הראשון של ספר ה"תניא" (מהזוהר⁴⁸), וכפי שביארנו שם, ש"חויא" (נחש) נקראים "שלש הקליפות הטמאות", והגוף שהוא קליפת נוגה נקרא "משכא דחויא", העור והלבוש של הנחש, וכפי שענין זה מוסבר בפרוטרוט במאמר דיבור המתחיל "ותפקחנה" מכ"ק אדמו"ר ה"צמח צדק" ב"ספר החקירה" עמוד 136, והם – הנשמות שבגופים כאן למטה, מתישים בפה – של הקליפה, בשכירה

48. תקו"ז תכ"א (מח, ב). 49. צב, י. 50. ראה זח"ג קעג, א. 51. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. "בכהנ"ל – ובכא"א מעלה". 52. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה ה' ת"ת לאדה"ו פ"א סוס"ד (וש"נ – בהמ"מ בהוצאת קה"ת)". 53. שבת קלח, ב. 54. ברכות ח, א.

~ יום חמישי י"א מרחשון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קמה, אבל בצאת השכינה... עד עמ' 290, בע"ה וד"ל.

כדי להמשיך אורות עליונים ביותר, כי שרש המצות הוא למעלה מעלה באין-סוף ברוך-הוא – שלמעלה מ"אצילות". (ומה שאמרו רז"ל⁵⁶ ד"מצות פמלות לעתיד לבא", הינו ב – זמן שאחרי תחית המתים, אבל לימות

המשיח קדם תחית המתים – אין

במלכים)⁵⁷. – ויצטיינו

בהמשכת המשכות

גבוהות יותר מאשר

ההמשכות הנמשכות כעת

על ידי המצוות, ולכן

יהיה גם עקר עסק

התורה גם-כן

בפנימיות המצות

ומעמיהם הנסתרים. –

ביחודים העליונים

הנעשים על ידי המצוות,

ובטעמים מדוע על ידי

אופן זה דוקא של קיום

המצוות ממשיכים אורות

עליונים ויחודים עליונים.

אבל הנגלות – הענינים

של נגלה תורה, יהיו גלויים וידועים לכל איש ישראל

בידיעה בתחלה – מבלי שיצטרכו להתייגע להגיע לאותה

ידיעה, בלי שכחה, ואין צריך – ולא יצטרך האיש הישראלי

לעסוק בהם, אלא לערב רב שלא יזכו למטעם מאילנא דחיי שהוא

אכל בצאת השכינה מקלפת נגה [נסח אחר: מתקלפות] אחר שישלם ברור הניצוצות, ויפדר הרע – של הקליפות, מהטוב – של קדושה, ויתפדרו כל פועלי און, ולא שלטא אילנא דטוב ורע – ולא ישלוט "עץ הדעת טוב

ורע", שהוא, כאמור

לעיל, קליפת "נוגה"

השולטת בזמן הגלות,

בצאת הטוב ממנה –

שכן, השליטה שיש לה

כיום, היא מצד החלק

הטוב שבה, ואילו

כשחלק הטוב יצא

ויתברר ממנה – לא תהיה

השליטה בידה יותר, אזי

לא יהיה עסק התורה

והמצות לברר בירורו,

– כפי שהדבר עתה, כי

אם ליחד יחודים

עליונים יותר, – למעלה

מהיחודים הנעשים על

ידי לימוד תורה וקיום

מצוות כעת, להמשיך

אורות עליונים יותר שלמעלה מהאצילות⁵⁵, כמו שכתב

האר"י ו"ל. והכל – כל האמור ייעשה, עלידי פנימיות

התורה, – חלק הנסתר שבתורה, לקיים המצות בכוונות

עליונות שמכוונות לאורות עליונים בו. – הכוונות באות

אגרת הקדש

אבל בצאת השכינה מקליפת נוגה

[נ"א מהקליפות] אחר שיושלם ברור הניצוצות ויפדר הרע

מהטוב ויתפדרו כל פועלי און ולא שלטא אילנא דטוב

ורע בצאת הטוב ממנה אזי לא יהיה עסק התורה

והמצות לברר בירורו כ"א ליחד יחודים עליונים יותר

להמשיך אורות עליונים יותר מהאצילות כמ"ש האר"י

ז"ל והכל ע"י פנימיות התורה לקיים המצות בכוונות

עליונות שמכוונות לאורות עליונים בו כי שרש המצות

הוא למעלה מעלה בא"ס ב"ה (ומ"ש רז"ל דמצות

בטילות לע"ל היינו בתחיית המתים אבל לימות

המשיח קודם תח"מ אין בטלים) ולכן יהי גם עיקר

עסק התורה גם כן בפנימיות המצות ומעמיהם

הנסתרים. אבל הנגלות יהיו גלויים וידועים לכל איש

ישראל בידיעה בתחלה בלי שכחה וא"צ לעסוק בהם

אלא לערב רב שלא יזכו למטעם מאילנא דחיי שהוא

55. בתניא שלפנינו ליתא תיבת "שלמעלה", אבל ב"לוח התיקון" תיקן כ"ק אדמו"ר שליט"א שצ"ל "שלמעלה מהאצילות". 56. נדה

סא, ב. 57. מה שרבנו הזקן מביא כאן, שמצוות תתבטלנה לעתיד-לבוא, והוא מחלק שזה יהי' אחרי תחיית המתים ולא בימות המשיח

שלפני תחיית המתים – הרי זה לפי שיטת התוס' שם. שהתוס' מפרשים מה שהגמרא אומרת שממה שבתכריכי מת יכול להיות ענין

של כלאים – ראי' שהמצוות תתבטלנה לעתיד-לבוא – מפרשים התוס' שהראי' היא מכך, שלמרות שבשעה שיקומו בתחיית המתים

הרי יהיו לבושים בלבושים אלה, אף על פי כן אין אנו חוששים לכלאים שבהם – שכן המצוות תתבטלנה לעתיד-לבוא ולא יהיה אז

האיסור של כלאים; הרשב"א, המובא בחידושי הר"ן שם על הגמרא, מפרש אחרת, שהכוונה היא על הזמן שהמתים הם עדיין מתים,

אז המצוות בטלות לגביהם, שכן "כיוון שמת נעשה חפשי מן המצוות"; בהתאם לרשב"א זה (המובא גם בספר "סדרי טהרה" על נדה

שם) לא תתבטלנה המצוות בתחיית המתים. בכך מתרץ הרבי מה שלכאורה קשה מההגהה"ה בפרק ל"ז בתניא, שרבנו הזקן אומר שם,

שעיקר קבלת שכו יהי' באלף השביעי שמזה יוצא שבתחיית המתים שלפני אלף השביעי הוא עדיין הזמן של עבודת המצוות, הרי

שאי אפשר לומר שמיד אחרי תחיית המתים תתבטלנה המצוות? – אלא שם מדבר רבנו הזקן לפי שיטת הרשב"א. כך גם מה שרבנו

הזקן מביא במאמר וחי' ביום ההוא יתקע בשופר גדול שב"לקוטי תורה" שמצוות לא תתבטלנה לעתיד-לבוא – הוא גם כן בהתאם

לשיטת הרשב"א. בהבדל זה שרבנו הזקן מדייק כאן בין זמן ביאת המשיח לבין תחיית המתים (שרק בתחיית המתים תתבטלנה המצוות

ולא בזמן ביאת משיח שלפני תחיית המתים) – אומר הרבי – יתורצו רבים מהמקומות שמהר"ן חיות מביא בהגהותיו על הגמרא

בנדה שם (באותם מקומות יוצא שהמצוות לא תתבטלנה לעתיד-לבוא) – שכן שם מדובר על הלעתיד-לבוא של זמן המשיח שלפני

תחיית המתים, ומה שהגמרא אומרת שם שהמצוות תתבטלנה לעתיד-לבוא – הרי זה בזמן שאחרי תחיית המתים (בהתאם לשיטת

התוס'). הרבי מציין לעיין ב"שדי חמד" כללים מ' ס"ק ריח (חלק ג') תקסא, ג ואילך, בהוצאת קה"ת; וב"דברי חכמים" סימן נ"ג (א' תתקסב, סע"ב ואילך) שם מסומנים המקומות בהם דנים בענין זה.

קיום המצוות של אברהם אבינו היה בפנימיות וברוחניות (כפי שמסביר רבנו הזקן ב"תורה אור"⁶¹ וב"לקוטי תורה"⁶²) – הרי שידע כל עניני התורה מפנימיות התורה, וכך ידעו זאת כל ישראל בזמן המשיח. וְלִכֵּן אֵין צְרִיכִים – לא יצטרכו, לַעֲסֹק

בָּהֶם – בהלכות איסור

והיתר, טומאה וטהרה,

כָּלֵל מַה־שְּׂאִין־כֵּן בְּזִמְנָא

בֵּית שְׁנֵי – למרות שלא

התפנסו מעמי הארץ,

שכן היה להם משלהם

שדות וכרמים, בכל זאת

היו צְרִיכִים לַעֲסֹק –

בדינים אלה, גַּם בִּי –

למרות שהעסק בזה היה

לֹא בְּשִׁבִּיל – לדעת

הַלְכָה לַמַּעֲשֶׂה בְּלִבָּהּ,

אַלֶּא שְׂזָהוּ עֵקֶר עֲבוֹדָהּ

לְהַתִּישׁ בֶּחַ הַסְּמִירָא

אַחֲרָא, וְלַהֲעֵלוֹת

נִיצוּצֵי הַקִּדְּשָׁה עַל־יְדֵי

הַתּוֹרָה וְהַעֲבוֹדָה, כְּמוֹ

שְׁנֵת־בָּאָר בְּמָקוֹם

אַחֲרָיִם⁶³. וְאַחֲרֵי הַדְּבָרִים

וְהָאֵמֶת, יוֹכֵן הֵיטֵב

בְּתוֹסֶפֶת בְּאוֹר הָרַעֲיָא־מְהִימָנָא דְלַעֲיִל, בְּמַה שְּׂאֵמֵר

"אֵילָנָא דְמוֹב וְרַע כּו'", – שזה איסור והיתר וכו',

רוֹצֵה־לִּזְמֹר קְלִיפַת נֶגֶה, שְׂהוּא עוֹלָם הוּא הָעֵקֶר, –

ב"הערות ותיקונים בדרך אפשר" (בסוף ספר ה"תניא") מציין

הרבי, שצריך להיות "עיקר עולם הזה", או "עולם הזה

בעיקר", כלומר, שקליפת "נוגה" היא העיקר של עולם הזה,

כפי שעולם זה הוא לפני ביאת המשיח, שאז שולטת קליפת

"נוגה", זו השליטה של "עץ הדעת טוב ורע", ואילו לאחר

ביאת המשיח, תתבטל שליטתה של קליפת "נוגה", והעבודה

אז לא תהיה בירור הניצוצות, אלא הענין של יחודים עליונים.

כְּמוֹ שְׂכָתוֹב בְּעֵץ חַיִּים, וְדִי לְמִכְיָן:

דְּחֵי, – לטעום מעץ החיים, שְׂהוּא פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה
וְהַמַּצּוֹה, – וכיוון שהם לא יזכו לטעום מפנימיות התורה –
לִכֵּן וְצְרִיכִים – ויצטרכו לַעֲסֹק [בְּתוֹרָה] בְּמַשְׁנָה, – כדי,
לְהַתִּישׁ בֶּחַ הַסְּמִירָא־אַחֲרָא הַדְּבוּק בָּהֶם (עַל־יְדֵי עֵסֶק
הַתּוֹרָה (בכתב יד

ליתא)), – הם יצטרכו

להחליש את הכוח של

סטר־א־אחרא, שְׂלֹא

תִּשְׁלַט בָּהֶם לְהַחֲטִיֵּאם,

בְּדְבָרֵיכֶם: – כמו

שכתוב⁵⁸: "וְהַחֲמוּטָא בֵּן

מֵאָה שָׁנָה יִקְלָל",

שִׁיהִיו חוֹטֵאִים מֵעֵרֶב

רַב. – הרי שגם אז יהיו

חוטאים, והם ה"ערב רב"

שסטר־א־אחרא דבוקה

בהם, ולכן יהיו הם

זקוקים לאמצעים

להחלשת הסטר־א־אחרא

שלא תביא אותם לידי

חטא. ולא רק כדי

להחליש את הסטר־א -

אחרא יהיו צריכים

להזדקק לנגלה דתורה,

אלא – וְגַם לַמַּעֲשֶׂה יִהְיוּ צְרִיכִים לַפְּרָטִי הַלְכוֹת אִסּוּר

וּמִמָּאָה יוֹתֵר מִיִּשְׂרָאֵל, שְׂלֹא יֵאָרֶע לָהֶם – לבני ישראל,

פְּסוּל וּמִמָּאָה וְאִסּוּר, "כִּי לֹא יֵאָנֶה כּו'". – לצדיק כל

און⁵⁹ – וכך יהיו אז כל ישראל בגלוי ובפועל במדרגת צדיק,

וְגַם אִפְשָׁר וְקָרוֹב הַדְּבָר – לומר, שִׁידְעוּ מִפְּנִימִיּוֹת

הַתּוֹרָה כָּל גּוֹפֵי הַתּוֹרָה הַנִּגְלִית, כְּמוֹ אֲבֵרָהּ אֲבִינוּ

עַל־יְדֵי־הַשְּׁלֹם, – שידע מפנימיות התורה כל הענינים של נגלה

דתורה. שכן, הגמרא⁶⁰ הרי אומרת שאברהם אבינו קיים כל

התורה כולה עד שלא ניתנה, והרי ישנם ענינים בתורה

ובמצוות שלא היה שייך שיהיו אז בגשמיות, כמו למשל

תפילין שכתוב בהם ענין יציאת (מגלות) מצרים וכדומה. אלא

58. ישע' סה, כ. 59. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דרך בזמה"ז פלוגתת תוס' (ורש"י) דדוקא במידי דאכילה (חולין ה, ב) "דזיל בתר טעמא דלעת"ל שלמות כל העולם כו'". 60. יומא כח, ב. קידושין פב, א. 61. לך לך יא, ד. 62. שמיני יח, ג. 63. ראה לקוטי תורה בהעלותך לב, ד.

~ יום שישי י"ב מרחשון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 290, כו אהובי אחי... עד עמ' קמו, נס"ו.

שהיא לנפש העצמית, ו"כו" הכוונה יותר מאשר הנפש העצמית, המוסב על 'יחידה שבנפש', ה' עליהם יחיו, חיים עד העולם, – בהתאם לפירוש האמור ב"לקוטי הגהות" מוסב ה' עליהם יחיו" על מקיפים – עליהם, ו"חיים עד

העולם" היינו המשכת המקיף בפנימי,

וְצִנְאִיהֶם אֲתָם זֶרַע אֲמַת, בְּרוּכֵי ה' הֵמָּה מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם. אַחֲרֵי דְרִישָׁת

שְׁלֹמֶם כְּמִשְׁפָּט לְאוֹהֲבֵי שְׁמוֹ,

בְּאִתִּי לְדַבֵּר עַל לֵב

נִדְבָאִים הַנֶּאֱמָנִים וְהַנֶּאֱמָנִים, – מתוך צער

על הסתלקות הצדיק רבי מענדעלע,

וְלִנְחָמָם בְּכַפְלִים לְתוֹשִׁיָה, אֲשֶׁר שְׁמַעָה אֲנִי – מה

ששמע רבנו הזקן מאחרים, וְתִבֶּן לְה', עַל מֵאֲמַר רַבְּנֵינוּ

ד'שִׁבְק חַיִּים לְכָל חַי' – שהשאר חיים לכל החיים,

כשצדיק מסתלק אומרים עליו שהשאר חיים לכל החיים,

שבפשוט הכוונה היא, שאחרים נשארו בחיים כשהוא עזב

את העולם. ברם, לא ברור, לפי זה, הלשון "שבק", שהרי את

החיים של האחרים לא הוא זה שהשאר להם? ! יסביר רבנו

הזקן להלן, שלשון חכמינו ז"ל מדויקת, שכן הכוונה היא אכן

שהוא השאר מחייו לאחרים, שהרי מה הם החיים של צדיק

– אין הם חיים בשריים, כי־אם חיים רוחניים של אמונה, יראת

ה' ואהבת ה', בהן כתוב הלשון "חיים", ובשעה שצדיק עוזב

את העולם הוא משאר מאמונתו, יראתו ואהבתו, לכל

מקושריו, שיכולים לקבל יותר מאשר כשנשמתו היתה בגוף,

כִּי "צִדִּיק בְּאֵמוֹנָתוֹ יִחְיֶה", – הרי שלגבי אמונה

משתמשים בלשון "חיים", וְכִי־רֵאֶתָ ה' – כתוב¹: לְחַיִּים,

– שיראת ה' נותנת חיים, וְכִרְשָׁפִי אֵשׁ שְׁלֵהֶבֶת אֶהְבֶּתוּ –

להקדוש ברוך הוא, שזה יותר מאשר מַחְיִים, לְכָל בָּהֶן –

כז. כפי המצויין בהקדמה לאגרת הקודש זו (סימן כז), כתב רבנו הזקן אגרת זו אל חסידים אחרי הסתלקות רבי מענדעלע מויטבסק (מהורודוק) זכר צדיק לברכה, בתור "אגרת תנחומים" לנחם את החסידים, וסיים את האגרת בקריאה של

התעוררות אל החסידים

אודות צדקה בכלל

ואודות החזקת משפחת

רבי מענדעלע מויטבסק

ברט. באגרת זו מנחם

רבנו הזקן את החסידים

שקיבלו מהצדיק, גם

ברוחניות, בענינים של

תורה ועבודה, וגם

בגשמיות, על ידי ברכותיו

ועצותיו – שצדיק אחרי

הסתלקותו נמצא עדיין

בעולם זה (והוא מביא

מהזוהר, שזה עוד יותר

מאשר לפני זה כשהיה בחיים חיותו בעולם זה), וביכולת

התלמידים לקבל ממנו ברוחניות בענינים של תורה ועבודה –

יותר מאשר לפני ההסתלקות; וכן גם בגשמיות, מגינים

הצדיקים על העולם הזה אחרי הסתלקותם יותר מאשר לפני

הסתלקותם. מֵה שִׁכְתָּב – רבנו הזקן ל' – חסידים, יוֹשְׁבֵי

אֶרֶץ הַקֹּדֶשׁ, תִּבְנֶה וְתִבְנוּ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ אִמּוֹן, לְנַחֲמָם

בְּכַפְלִים לְתוֹשִׁיָה, עַל פְּטִירַת הָרֶב הַנֶּאֱמָן הַמְּפָרָס אִישׁ

אֱלֹקִים קְדוֹשׁ, נֵר יִשְׂרָאֵל, עֲמוּד הַיָּמִין, פְּטִישׁ הַחֹזֶק,

מִזְרְנו הָרֶב מְנַחֵם מְנַדֵּל נִשְׁמָתוֹ עָדָן.

אֲהוּבֵי אֲחֵי וְרַעֲי אֲשֶׁר – יקרים לי כְּנַפְשֵׁי כו', – בהתאם

למובא ב"לקוטי הגהות" על "תניא", הכוונה ב"אהובי" –

על־דרך לשון המדרש²: "לא זו מחבבה עד שקראה בתי", כתב

החביבה על אביה במיוחד, "אחיי" – על־דרך "לא זו מחבבה

עד שקראת אחותי", אהבה שהיא אחוואית, "ורעיי" –

על־דרך "לא זו מחבבה עד שקראה אחי", כאהבתה של אם,

ו"אשר כנפשי" – על־דרך "קראה בשמו"³ – האהבה כפי

1. בלוח התיקון מציין כ"ק אדמו"ר שליט"א, שאגרת זו נכתבה לחסידים שבחוץ לארץ, ומ"ש כאן שנכתב "ליושבי אה"ק תובב"א" הוא ט"ס "כיון שבסוף אגה"ק זה – נדפס בס' גנוי נסתרות – אור רב פ"ו – מדובר ע"ד שלא למעט "ח"ו מכל כסף הקדשים אשר יקדישו לה' מדי שנה בשנה (כצ"ל). לרבותינו שבא"י תובב"א", וממשיך שמבקש שיהי' הכסף מוכן לשלחו בהקדם לאה"ק. הוספה לאח"ז: "מובן הדוחק גדול בכהנ"ל שהרי כותרת זו נמצאת בכל הדפוסים והייתה לעיני רבותינו נשיאנו מתחיל מ"בני המחבר" והצ"ז. ולכן נלפענ"ד לומר דתרווייהו איתנהו: חלק המתאים (והוא הנדפס, ובהשמטת השורה ע"ד "המוכ"ז" – שזמה ג"כ מוכן שהגיעהו אגה"ק זה) נכתב לאה"ק וכולה – ל"הנדכאים כו' שבמדינתנו". ובלאה"כ מסתבר לומר שכתב אדה"ז אגרת תנחומין להנדכאים כו' שבאה"ק. 2. ע"ד ל' הכתוב – איוב יא, ו. 3. ע"ד ל' הכתוב – מלכים ב', ד, ט. 4. ע"ד ל' חז"ל – ברכות כח, ב. 5. שמו"ר ס"פ פקודי. ועוד. 6. זח"א קנז, ב. 7. ע"ד ל' הכתוב – יחזקאל ט, ד. 8. הובא בכמה שו"ת. (הוספת כ"ק אדמו"ר שליט"א): "וברמב"ם הלכות יבום ספ"ד בנוסח גט חליצה וכן בכתובת יבמין 'חיי לרבנן ולכל ישראל שבק'". 9. חבקות ב, ד. 10. משלי יט, כג.

אֶחָד וְאֶחָד בְּפִי בְּחִינַת הַתְּקַשְׁרוּתוֹ בְּאַמֶּת, – לצדיק, וְאַהֲבָתוֹ, – לצדיק, אֶהְבֶּת אֶמֶת הַטְּהוֹרָה, – אהבה אמיתית טהורה, מְקַרֵּב אִישׁ וְלֵב עַמּוּק, – בהתאם לכך, הרי כפי מדת התקשורתו אל הצדיק וכפי מדת האמת והטהרה של

אהבתו לצדיק, משאיר לו

הצדיק מרוחו והשפעתו

בענינים של אמונה, יראה

ואהבה, בִּי "בְּמִינִים

הַפְּנִינִים וְכוּ", – לב

האדם לאדם¹⁴, כשיש לו

אהבה לצדיק, הרי זה

משתקף ויוצר אהבה

מהצדיק אליו, וְרוּחַ –

רוח האהבה שיש לו

לצדיק, אִיְתִי – מביאה

רוח – אל הצדיק, וְאַמְשִׁיךְ –

וממשיכה

רוח¹⁵, – שהיא גבוהה

בהרבה, וְרוּחוֹ – של

הצדיק, עוֹמֶדֶת בְּקִרְבָּנוּ

מִמֶּשֶׁה, – רוחו של הצדיק

עומדת ומשפיעה

בפנימיות בנו – מקושריו, בִּי בְּרִאוֹתָו יִלְדִּיו – תלמידים

נקראים "בנים"¹⁶, מַעֲשֵׂה יָדָיו בְּקִרְבּוֹ יִקְדִּישׁוּ שְׁמוֹ

וְיִתְבָּרֵךְ, אֲשֶׁר יִתְגַּדֵּל וְיִתְקַדֵּשׁ, כְּאֲשֶׁר נִלְךְ בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל

אֲשֶׁר הוֹרֵנוּ מִדְּרָכָיו, וְנִלְכָּה בְּאוֹרְחוֹתָיו נִצְחָסְלָהּ וְעַד.

– הרבי מציין, בקשר ל"הורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו",

לעיין בזוהר חלק ב' (רטו, א) ובזוהר חלק ג' (ס"פ קדושים),

שם דן הזוהר בהבדל שבין "דרך" ל"אורח", ש"דרך" היינו

דרך סלולה שכבר סלל הצדיק שכולם יכולים ללכת בה,

ו"אורח" היינו דרכים חדשות ונתיבים הנוצרים כעת,

מותאמים לפי אופן עבודתו של כל אחד, וכן – לעיין

ב"לקוטי תורה" שיר השירים (יב, ב). ומה שרבונו הזקן מדבר

בענין חיי הצדיק בשלשה ענינים אלה, אמונה, יראה ואהבה,

דוקא – הוא מפני (כפי שהוא מביא ב"אגרת הקודש" סימן

א') שהן ה"זרועות" המחזיקות את כל הגוף, הרי שהן היסוד

והעיקר בעבודת ה'.

להכניס בהם חַי רוחו [נִשְׁמָתוֹ] – שהוא מכניס בהם לא רק רוחו כִּי־אם גם נשמתו, "רוח" יש לה יותר שייכות לתלמידים המקבלים מרוחו, כפי שיאמר רבנו הזקן להלן, אלא כפי המובא ב"לקוטי הגהות" שמן הסתם בכך

הרי המועבר אליו כולל

גם נשמה, למרות

שבתלמיד אחר הרי זה

רוח בלבד, כֹּל יָמִי

חֶלְדִּי, – הוא מכניס את

רוחו בענינים של אמונה,

יראה ואהבה, וְיִתִּי

בְּהַעֲלֹת ה' רוחו, –

בשעת הסתלקותו של

הצדיק, וְנִשְׁמָתוֹ אֵלָיו –

אל הקדוש ברוך הוא,

יֶאֱסֹף¹⁷, וְנַעֲלָה בְּעֵלָיו

אֶחָד עָלָיו עַד רוּחַ

הַמַּעֲלֹת – שֶׁבֶק –

הוא משאיר אז, חַי

רוחו, "פְּעֻלָּתוֹ אֲשֶׁר

עָבַד בָּהּ" לְפָנֶיךָ

בְּיִשְׂרָאֵל, – שהשפיע

בהם ברוחו הענינים של אמונה, יראה ה' ואהבת ה' "לפנים"

יכולה להיות משמעותה גם הפנימיות, מה שהשפיע בהם

ענינים אלה בפנימיות, פְּעֻלַּת צַדִּיק לְחַיִּים¹⁸ – שעבודת

הצדיק היא בשביל החיים, לתת להם חיים, הרי הוא משאיר

זאת לְכָל חַי, הִיא נֶפֶשׁ כֹּל חַי – בחיים של תורה ומצוות,

הַקְּשׁוּרָה בְּנִפְשׁוֹ בְּחִבְלֵי עֲבוֹתוֹת אֶהְבֶּת רַבָּה וְאַהֲבֶת

עוֹלָם, – אהבה גדולה ואהבת נצח, כֹּל תַּמוּזִּט לְנִצָּחַת, אֲשֶׁר

מִי הָאִישׁ הַחֲפִיץ חַיִּים, – המחפש לְדַבְּקָה בַּה' חַיִּים –

בְּעִבּוּדָתוֹ – של הצדיק, תִּדְבֹּק בְּנִפְשׁוֹ, וְהִיתָה – ותהיה

צִרְיָה בְּצִרּוֹר חַיִּים אֶת ה', בְּחַי רוח אֶפְנוּ – כמו

האור שאדם שואף על ידי נחיריו, שעל ידי זה הוא חַי, אֲשֶׁר

אֶמְרָנוּ בְּצֵלֹ נְחִיָּה בְּגוֹיִם¹⁹, – כלומר, בחינת חַי שבנשמה

שלמעלה מבחינת נשמה, וזה נותן חיות עליונה יותר בבחינת

מקיף, שבחיות זו יכולים לעבור את הקשיים של הענינים

הלא־יהודיים (ענינים שאינם קדושה), אֲשֶׁר שֶׁבֶק לָנוּ, בְּכָל

11. ל' הכתוב – איוב לד, יד. 12. משלי י, טז. 13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ל' הכתוב איכה ד, כ". 14. משלי כז, יט. 15. זח"ב קסו, ב. ועוד. 16. ספרי (הובא בפרש"י) עה"פ ואתחנן ו, ז.

~ שבת קודש י"ג מרחשון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קמו, וז"ש בזה"ק דצדיקיא... עד עמ' 292, קודם לברכה.

ב"מלכות דאצילות", הנקראת "שדה אשר ברכו ה'", שבה נמשך מ"ז"א דאצילות" המשכת יתר, מצד עליית התורה והעבודה של הצדיק, ומכך באים הרהורי התשובה והמעשים טובים בתלמידים, וזה נקרא "גידולי גידולין", **המאיר לארץ** ו**חוצות**, – בארץ ישראל ובחוץ לארץ, **וגם אנחנו אלה פה היום כלנו חיים בדרך** – "דרך הקדש יקרא לה"²². – לא רק דרך של קדושה, כי אם דרך של "קדש" שלמעלה מ"קדוש" בוי"ו. על-כל-פנים יוצא, שהצדיק והשפעתו נמצאים אחרי הסתלקותו גם בעולם המעשה ובמדה מרובה יותר. זאת **בעבודת ה' במלי דשמיא**; – בענינים רוחניים, שהתלמידים יכולים לקבל מהצדיק אחרי הסתלקותו יותר מאשר לפני הסתלקותו. ובמלי דעלמא – בענינים והשפעות גשמיות שהצדיק ממשיך, **בפרוש אתמר** – נאמר במפורש **בזהר הקדוש**²³, **דצדיקא מגנין על עלמא**, – שהצדיקים מגינים על העולם, ובמיתתהון יתיר מבחייהון, – ואחרי הסתלקותם – במדה מרובה יותר מאשר בחייהם בעולם זה, **ואלמלא צלותא דצדיקא ביהוא עלמא** – ולולא תפלתם של הצדיקים בעולם ההוא, לא אתקיים עלמא רגעא חדא. – לא היה העולם הזה מתקיים אפילו רגע אחד, הרי שהצדיקים מגינים על העולם הזה בענינים הגשמיים, אחרי הסתלקותם, במדה מרובה יותר מאשר בחייהם בעולם זה, **וכל הקרוב קרוב אל משכן ה'** – לצדיק, בחייו – קודם לברכה: – הבאה על ידי ומן הצדיק.

וזה שכתוב **בזהר הקדוש**²⁴ **דצדיקא דאתפטר אשתכח בכלהו עלמין יתיר מבחייהו**, – צדיק שנפטר נמצא בכל העולמות יותר מאשר בחייו, שלכאורה, נכון הדבר רק בעולמות עליונים, שם הוא נמצא יותר כשהוא עולה לשם, אך בעולם התחתון הזה – כיצד הוא נמצא שם יותר אחרי פטירתו והסתלקותו? – **דחינו שגם בזה העולם המעשה** – "היום לעשותם"¹⁸ – ש"היום" בעולם הזה, הוא עיקר ענין המעשה – קיום המצוות בפועל, כפי שהגמרא¹⁹ אומרת: "היום לעשותם ולמחר לקבל שכרם", שבעולם הזה הוא עיקר ענין המעשה, ואילו הענינים של קיבול שכר או כמו קיבול שכר – הם "למחר", בעולם הבא. על-כל-פנים העולם הזה הוא עולם המעשה – הרי גם בעולם המעשה **אשתכח יתיר**, – נמצא הצדיק שנפטר במדה מרובה יותר, ובתלמידים שעליהם השפיע ומשפיע, הכוונה היא, שגם בעולם המעשה שלהם, לא רק בעבודתם הרוחנית של אמונה, יראה ואהבה, נמצא הצדיק והשפעתו במדה מרובה יותר מאשר לפני פטירתו, אלא גם בעולם המעשה שלהם, בענינים של מעשה – תשובה ומעשים טובים – הוא נמצא במדה מרובה יותר, שהם מקבלים יותר השפעה, **כי המעשה** – של תלמידיו ומקורשיו, (גדול) [גדל] **והולך גדולי גדולין**, מן "אור זרוע לצדיק"²⁰ **בשדה אשר ברכו ה'**, – על-דרך הנאמר בספר בראשית²¹, שהכוונה היא על גן-עדן. בהתאם לביאור דלהלן על אגרת זו, הכוונה היא לאור הנמשך ומאיר

אגרת הקדש

וז"ש בזה"ק דצדיקא דאתפטר אשתכח בכלהו עלמין יתיר מבחייהו דהיינו שגם בזה העולם המעשה היום לעשותם אשתכח יתיר כי המעשה (גדול) [גדל] והולך גדולי גדולין מן אור זרוע לצדיק בשדה אשר ברכו ה' המאיר לארץ וחוצות וגם אנחנו אלה פה היום כולנו חיים בדרך דרך הקדש יקרא לה. זאת בעבודת ה' במילי דשמיא. ובמילי דעלמא בפירוש אתמר בזה"ק דצדיקא מגנין על עלמא ובמיתתהון יתיר מבחייהון ואלמלא צלותא דצדיקא ביהוא עלמא לא אתקיים עלמא רגעא חדא וכל הקרוב קרוב אל משכן ה' בחייו קודם לברכה:

אך בעולם התחתון הזה – כיצד הוא נמצא שם יותר אחרי פטירתו והסתלקותו? – **דחינו שגם בזה העולם המעשה** – "היום לעשותם"¹⁸ – ש"היום" בעולם הזה, הוא עיקר ענין המעשה – קיום המצוות בפועל, כפי שהגמרא¹⁹ אומרת: "היום לעשותם ולמחר לקבל שכרם", שבעולם הזה הוא עיקר ענין המעשה, ואילו הענינים של קיבול שכר או כמו קיבול שכר – הם "למחר", בעולם הבא. על-כל-פנים העולם הזה הוא עולם המעשה – הרי גם בעולם המעשה **אשתכח יתיר**, – נמצא הצדיק שנפטר במדה מרובה יותר, ובתלמידים שעליהם השפיע ומשפיע, הכוונה היא, שגם בעולם המעשה שלהם, לא רק בעבודתם הרוחנית של אמונה, יראה ואהבה, נמצא הצדיק והשפעתו במדה מרובה יותר מאשר לפני פטירתו, אלא גם בעולם המעשה שלהם, בענינים של מעשה – תשובה ומעשים טובים – הוא נמצא במדה מרובה יותר, שהם מקבלים יותר השפעה, **כי המעשה** – של תלמידיו ומקורשיו, (גדול) [גדל] **והולך גדולי גדולין**, מן "אור זרוע לצדיק"²⁰ **בשדה אשר ברכו ה'**, – על-דרך הנאמר בספר בראשית²¹, שהכוונה היא על גן-עדן. בהתאם לביאור דלהלן על אגרת זו, הכוונה היא לאור הנמשך ומאיר

– הם "למחר", בעולם הבא. על-כל-פנים העולם הזה הוא עולם המעשה – הרי גם בעולם המעשה **אשתכח יתיר**, – נמצא הצדיק שנפטר במדה מרובה יותר, ובתלמידים שעליהם השפיע ומשפיע, הכוונה היא, שגם בעולם המעשה שלהם, לא רק בעבודתם הרוחנית של אמונה, יראה ואהבה, נמצא הצדיק והשפעתו במדה מרובה יותר מאשר לפני פטירתו, אלא גם בעולם המעשה שלהם, בענינים של מעשה – תשובה ומעשים טובים – הוא נמצא במדה מרובה יותר, שהם מקבלים יותר השפעה, **כי המעשה** – של תלמידיו ומקורשיו, (גדול) [גדל] **והולך גדולי גדולין**, מן "אור זרוע לצדיק"²⁰ **בשדה אשר ברכו ה'**, – על-דרך הנאמר בספר בראשית²¹, שהכוונה היא על גן-עדן. בהתאם לביאור דלהלן על אגרת זו, הכוונה היא לאור הנמשך ומאיר

17. ח"ג עא, ב. 18. ואתחנן ז, יא. 19. עירובין כב, א. 20. תהלים צז, יא. 21. תולדות כז, כז. 22. ע"ד ל' הכתוב – ישעי' לה, ח. 23. ח"ג עא, ב.

לוח היום יום...

יום ראשון	יום שישי	ז חשוון	ה'תש"ד
-----------	----------	---------	--------

שיעורים. חומש: לך לך, ששי עם פירש"י.
תהלים: לט"מג.
תניא: אך . . . קמד הכל אחד.

הסדר לאחר מתן תורה הוא: הסרת ערלת הגוף, הלשון, הלב - מעשה דבור מחשבה, אברהם אבינו שהיה קדם מתן תורה הרי בתחלה הפיר את בוראו - מחשבה, אחר כך פרסם אלקותו, - דבור, ואחר כך מילה - מעשה.

יום שני	שבת קודש	ח חשוון	ה'תש"ד
---------	----------	---------	--------

שיעורים. חומש: לך לך, שביעי עם פירש"י.
תהלים: מד"מח.
תניא: ומ"ש . . . 288 מסטרא דרע.

מצוה לשון צותא וחבור, והעושה מצוה מתחבר עם העצמות ברוך-הוא, שהוא המצוה את הצווי ההוא. וזהו שכר מצוה מצוה, דנה מה שנתחבר עם עצמות אור-אין-סוף מצוה הצווי, וזהו שכרו. ויובן במשל גשמי: איש פשוט ביותר יש לו בטול פנימי אל החכמה ומעלת חכם, בבטול דהעדר תפיסת מקום לגמרי. וכן גם בהרגש החכם הרי איש הפשוט אינו נכנס אצלו בגדר אנושי כלל - ואין זה דמבטלו ודוחה אותו, חס ושלום, דזהו מדה רעה - ונחשב בעיניו שאין לו קשר של יחס עמו כלל. והיה כאשר החכם יצוה לאיש הפשוט לעשות איזה דבר בשבילו, הנה בצווי זה נולד מציאותו של האיש הפשוט, הן לעצמו שמרגיש מציאותו אשר הוא יכול לקיים מצות החכם ולו צוה החכם לעשות דבר, והן בעיני החכם נחשב למציאות אשר אליו ידבר ויצוה, ולכד זאת הרי צווי זה מאחד החכם הרים ונעלה עם האיש הפשוט ביותר. והנמשל מובן. ומובן גם כן אשר ביחס להנ"ל, אין הבדל כלל במה יהיה הצווי, אם דבר גדול ונעלה או קטן ופשוט.

יום שלישי	יום ראשון	ט חשוון	ה'תש"ד
-----------	-----------	---------	--------

שיעורים. חומש: וירא, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: מט"נד.
תניא: והנה העליונים . . . קמה עו"ג.

בהיות אאמו"ר בן ד או ה שנים נכנס אל זקנו הצ"צ בש"ק פ' וירא והתחיל לבכות, באמרו: מפני מה נראה ה' אל אברהם אבינו ולנו אינו נראה. ויענהו הצ"צ: אז א איד א צדיק, צו ניין און ניינציג יאָר איז מחליט אז ער דארף זיך מל זיין, איז ער ווערט אז דער אויבערשטער זאל זיך באווייזען צו אים.

תרגום

בְּהִיּוֹת אֲדָנִי אָבִי מוֹרֵי וְרַבִּי [הֶרֶשׁ"ב] בֶּן ד' או' ה' שָׁנִים, נִכְנַס אֶל זִקְנוֹ הַ"צִּמְח צִדִּיק" בְּשֵׁבֶת-קֹדֶשׁ פְּרֻשֶׁת וִירָא וְהִתְחִיל לִבְכוֹת, בְּאִמְרוֹ: מִפְּנֵי מָה נִרְאָה ה' אֶל אֲבִרְהָם אָבִינוּ וְלָנוּ אִינוּ נִרְאָה. וַיַּעֲנֶהוּ הַ"צִּמְח צִדִּיק": כְּשִׁיחֻדִּי צִדִּיק, בְּגִיל תִּשְׁעִים וְתִשְׁעֵי שָׁנִים, מִחֲלִיט שְׁעָלָיו לְמוֹל אֶת עֲצָמוֹ, רָאוּי הוּא שֶׁתִּקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא יִתְגַּלֶּה אֵלָיו.

יום
רביעי

יום שני

י חשוון

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: וירא, שני עם פירש"י.
תהלים: נה"נט.
תניא: אבל בצאת . . . בע"ח וד"ל.

דער רבי (רבנו הזקן) פלעגט זאגען אויף אצילות "אויבען". מען דערציילט אז אין כתב פלעגט ער פון התרגשות, מער ווי "אצי" ניט קענען אנשרייבען.

תרגום

הַרְבֵּי (רַבְּנּוּ הַזֶּקֶן) הָיָה מְכַנֶּה אֶת [עוֹלָם] הָאֲצִילוֹת - "לְמַעַלָּה". מְסַפְּרִים, שֶׁבְּכֹתֵב מֵרַב הַתְּרַגְּשׁוֹת, יוֹתֵר מֵאֲשֹׁר "אֲצִי", לֹא הָיָה מְסַגֵּל לְכָתוֹב.

יום
חמישי

יום שלישי

יא חשוון

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: וירא, שלישי עם פירש"י.
תהלים: ס"סה.
תניא: כו. אהוביי . . . קמו נס"ו.

ב"תוֹרָה אוֹר" דְּבוּרֵי-הַמִּתְחִיל "פֶּתַח אֱלֹהִי" (פְּרֻשֶׁת וִירָא) בְּסֻעֵיף הַמִּתְחִיל "וְהִנֵּה הַצִּמְצוּם": "שְׂבַחֲנִית עֵינַיִם הִיא מְקוֹר בְּחִינַת כָּלִים", צָרִיךְ לִהְיוֹת: "שֶׁהֵם בְּחִינַת עֵינַיִם וּמְקוֹר בְּחִינַת כָּלִים". שֵׁם דְּבוּרֵי-הַמִּתְחִיל "אֶרְדָּה נָא" בְּסֻעֵיף הַמִּתְחִיל "וְהִנֵּה בְּזֹהַר": "דְּפֻרוּשׁ מְשׁוּטָטִים", צָרִיךְ לִהְיוֹת "דְּפֻרוּשׁ מְשׁוּטָטוֹת".
לְדְבוּרֵי-הַמִּתְחִיל "פֶּתַח אֱלֹהִי" יֵשְׁנָם הֶגְהוֹת מֵאֲדָנִי אָבִי מוֹרֵי וְרַבִּי [הֶרֶשׁ"ב] שֶׁהִתְחִיל לְכַתְּבָם בַּחֲרָף רנ"ב.

יום
שישי

יום רביעי

יב חשוון

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: וירא, רביעי עם פירש"י.
תהלים: ס"סח.
תניא: וז"ש . . . קודם לברכה.

אחת מתורות הראשונות של רבינו הזקן - ונקראו אז בשם "ווערטער": שמע ישראל - א איד דערהערט - הוי' אלקינו - אז כחנו וחיותינו איז דאס למעלה מן הטבע, און - הוי' אחד.

תרגום

אחת מתורות הראשונות של רבינו הזקן - ונקראו אז בשם "ווערטער" ["פִּתְגָּמִים"]: שְׁמַע יִשְׂרָאֵל - יְהוּדִי "קוֹלֵט" - הוֹי' אֱלֹקֵינוּ - שְׂכַחְנוּ וְחַיֵּיתֵינוּ הֵם לְמַעַלָּה מֵהַטֶּבַע, וְאֲשֶׁר - "הוֹי' אֶחָד".

שבת
קודש

יום חמישי

יג חשוון

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: וירא, חמישי עם פירש"י.

תהלים: סט"א.

תניא: איתא . . . 292 ועלול כנודע.

דער בעש"ט פלעגט לערנען מיט זיינע תלמידים א שיעור גמרא. דער אופן פון דעם לערנען איז געווען מיט גרויס חריפות און גאונות, און מ'האט געלערענט דעם רמב"ם אלפס רא"ש און אנדערע מפרשים פון די ראשונים וועלכע זיינען שייך געווען צו דער גמרא וואס מ'האט געלערענט. דער בעש"ט פלעגט אפטייטשען די ווערטער אין אידיש. אז מ'האט געלערענט ערכין און געקומען צום מארז"ל (טו ב) לשון תליתאי קטיל תליתאי, האט דער בעש"ט דאס אויסגעטייטשט: לשון הרע הרג'ט אלע דריי: דעם אויסטראכטער דעם דערציילער און דעם צוהערער, נאך דאס איז אין לבושים רוחנים, וואס דאס איז שווערער, ווי רציחה אין גשמיות.

תרגום

הַבְּעַל-שֵׁם-טוֹב נִהְגָה לְלַמֵּד עִם תַּלְמִידָיו שְׁעוֹר בְּגִמְרָא. אַפֵּן הַלְמוּד הָיָה בְּחִרְפוֹת וּגְאוּנוֹת גְּדוֹלָה, וּלְמִדּוֹ אֶת הַרְמַבְ"ם, אֶלְפֶס, רֵא"ש וּשְׁאָר מְפָרְשִׁים מִהֶרָאשׁוֹנִים שֶׁהָיוּ שְׂכִיכִים לְגִמְרָא הַנִּלְמָדָת. הַבְּעַל-שֵׁם-טוֹב תָּרַגַּם אֶת הַמִּלִּים לְאִיִּדִישׁ. כְּשֶׁלְּמִדּוֹ [מִסְכָּת] עָרְכִין וְהִגִּיעוּ לְמֵאמַר רְבוּתֵינוּ זְכוּרֵנוּם-לְבִרְכָה (טו), ב': "לְשׁוֹן תְּלִיתָאִי קְטִיל תְּלִיתָאִי", פִּרְשׁוּ הַבְּעַל-שֵׁם-טוֹב: "לְשׁוֹן הָרֵעַ קוֹטֶלֶת אֶת כָּל הַשְּׁלֵשָׁה: הַמַּמְצִיא, הַמְסַפֵּר וְהַשּׁוֹמֵעַ [זו דעת רַבִּינוּ גְרִשׁוֹם שֵׁם. עֵיין לְקוּטִי שִׁיחוֹת ח"ה, עמ' 44 ה' 74] אֵךְ זֶהוּ בְּלִבוּשִׁים רֻחָנִיִּים, שֶׁזֶה חֲמוֹר יוֹתֵר מִרְצִיחָה בְּגִשְׁמִיּוֹת".

המשך ביאור במס' בכורות ליום שני עמ' 1

וביתומים למכור את כולה, דְּכֶתִיב לגבי מעשר בהמה (ויקרא כו
 15 ל) 'וְהָיָה הוּא וְתַמּוּרְתוֹ יְהִיָּה קָדֵשׁ לֹא יִנָּאֵל', ומפסוק זה למדו
 16 שאסור למכור בהמת מעשר, וכיון שאיסור זה נאמר בפרשה
 17 יחד עם דיני קדושת תמורה, יש ללמוד מכך שדינו בתמורה,
 18 אִימָתִי עוֹשָׂה תְּמוּדָה – מתי שייך ענין המרת בהמת קודש
 19 ולהתפס את קדושתה על בהמת חולין, רק מִחֵיִים, ואם כן הוא
 20 הדין לענין איסור מכירת מעשר בהמה, אִימָתִי אֵינּוּ נִנָּאֵל –
 21 מתי אסור למכור מעשר בהמה, רק מִחֵיִים, הָא לְאַחַר שְׁחִיטָה
 22 נִנָּאֵל, שמותר למכור את בשרה, וזה מדאורייתא, וְרַבֵּנּוּ
 23 (תהוה) דְּנָזְרוּ שלא למכרה גם לְאַחַר שְׁחִיטָה אִטּוּ – מחמת
 24 האיסור למכרה לִפְנֵי שְׁחִיטָה, כמו ששינוי בברייתא שאינו
 25 נמכר לא חי ולא שחוט. ומבאר רבא את חילוקי הדינים, דְּכָר
 26 הַנִּשְׁחָט מִחֵיִים, כגון הבשר, עליו נָזִיר רַבֵּנּוּ שלא למכור גם
 27 לְאַחַר שְׁחִיטָה, אִטּוּ – מחמת האיסור למכרה לִפְנֵי שְׁחִיטָה,
 28

הדבר שכלל את מחיר הבשר במכירה, כיון שידוע שמחירם של
 2 שאר החלקים אינו גבוה כל כך.
 3 רבא מבאר טעם אחר להיתר מכירת בהמת מעשר של יתומים:
 4 אִמֵּר רַבָּא, אִם כֵּן שָׁכַל הַבְרִייתָא עוֹסֶקֶת בְּבִהְמַת מַעֲשֵׁר שֶׁל
 5 יתומים, ובאה לפרש שהיתר המכירה הוא באופן של הבלעה,
 6 מַעֲשֵׁר בְּהֶמָּה תְּרֵי זְמָנִי לָמָּה לִי – למה שינוי בברייתא פעמיים
 7 'מעשר בהמה', שכך היא לשון הברייתא 'מעשר בהמה של
 8 יתומים מוכרין אותו, ומעשר בהמה ששחטו מבליעו'. אִלָּא אִמֵּר
 9 רַבָּא, הָכִי קְאָמֵר, מַעֲשֵׁר בְּהֶמָּה שֶׁל יְתוּמִים מוֹכְרִין אוֹתוֹ
 10 בְּדִרְבּוֹ, שהעמידו חכמים את הדבר על דין תורה, והתירו להם
 11 למכור כדרכו כדי שלא יפסידו, וּמַעֲשֵׁר בְּהֶמָּה דְּגִדּוּל שְׁשֻׁחָטוֹ
 12 ואסור למכור את בשרו, נותן את הבשר במתנה, וּמִבְּלִיעוֹ בְּעוֹרֹו
 13 בְּחֵלְבֹו בְּגִידָיו וּבְקִרְנָיו.
 14 אִמֵּר רַבָּא, מִנָּא אִמְרִינָא לָהּ לְהִיתָר זֶה, בגדול למכור בהבלעה,

הלכה יומית לעיון ברמב"ם

~ יום ראשון ז' מרחשון ~

להכנס בספק סכנה בשביל הצלת נפש

לעולם... ואפילו להציל נפש... ואם יצא התיר עצמו למיתה". ואף שפקוח נפש דוחה כל מצוות שבתורה - אינו יוצא מעיר מקלטו כדי להציל נפש. והטעם, כי אם יצא הרי גואל הדם עלול להורגו ("התיר עצמו למיתה") "ואין לו להכניס עצמו בספק סכנה עבור הצלת חברו מסכנה ודאית".

וכך פסק אדמו"ר הזקן (או"ח סי' שכט ס"ח): "אם יש סכנה, אין לו לסכן עצמו כדי להציל את חברו". וביאר, "אע"פ שהוא ספק וחברו ודאי - מכל מקום הרי נאמר וחי בהם, ולא שיבא לידי ספק מיתה על ידי שיקיים מה שנאמר לא תעמוד על דם רעך".

וב'הלכות נזקי גוף ונפש' (ס"ז) הביא את שתי הדעות: "אפילו ליכנס בספק סכנה יש אומרים שצריך כדי להציל את חברו ממיתה ודאית ויש חולקים בזה". וסיים: "וספק נפשות להקל".

הלכות רוצח ושמירת נפש פרק א, הלכה יד: כל הַיָּבוֹל לְהַצִּיל, וְלֹא הַצִּיל - עוֹבֵר עַל "לֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ". ב'הגהות מימוניות' הביא בשם 'ירושלמי', שחייב אדם להכניס עצמו בספק סכנה כדי להציל את חיי חברו. וביאר ה'כסף משנה' שהטעם הוא כי חברו בוודאי סכנה והוא בספק.

וכתב הסמ"ע (חומ"ס סי' תכו סק"ב) כי הרמב"ם, הרי"ף, הרא"ש והשו"ע לא הביאו הלכה זו.

וה'יד אליהו' (ס"ג מג) הביא ראייה שאכן אין חיוב להציל את חברו במקום שיש ספק סכנה לעצמו, מהמסופר (גדה סא, א) על רבי טרפון שלא רצה להחביא אדם העומד להיות נידון למוות מחשש שחיייו שלו עצמו יהיו בסכנה (כפי פירוש התוס' שם), והיינו כי בספק סכנה לעצמו אין חובה להציל את חברו. וה'אור שמח' (הל' רוצח ושמירת נפש) הוכיח שזו דעת הרמב"ם שכן כתב (שם) "הגולה אינו יוצא מעיר מקלטו

~ יום שני ח' מרחשון ~

'כוח שני' - ברציחה ובנטילת ידיים

יורמו למקום רחוק ואילו 'כוח שני' הוא זרם המים השני שיצא לאחר פתיחת הסכר שאינו מתייחס ישירות למעשה האדם ולכן פטור עליו.

ובהתאם לכך נפסק בשולחן ערוך (או"ח קנט, ט) שנטילת ידיים צריכה להיות במים הנשפכים על ידי כוח אדם דווקא והפותח ברז יכול ליטול את ידיו בקילוח המים הראשון היוצא מהברז ומתייחס ישירות למעשה האדם, אך הזרם השני כבר אינו מתייחס לפעולת האדם ואי אפשר ליטול בו. אך אם הטח את החבית ונשפכו ממנה מים, יכול ליטול את ידיו אפילו מהמים הנשפכים לאחר זמן רב (שם, צ), כי החילוק בין כוח ראשון לכוח שני נאמר רק כאשר פעולת האדם נעשית באמצעות הסרת דבר המונע, כמו בפתיחת ברז שאינו עושה פעולה במים עצמם אלא רק מסיר את המחסום המונע אותם מלצאת, וכן בהלכה זו, לגבי רציחה, מדובר באופן שהסיר את הסכר העוצר בעד המים ועל ידי כך גרם לזרימתם, אך כאשר עושה פעולת שפיכה במים עצמם, גם המשך השפיכה מתייחס לפעולתו (מגן אברהם שם ס"ק כא).

הלכות רוצח ושמירת נפש פרק ג, הלכה יג: הַבּוֹתָ אֶת חֲבֵרוֹ, וְהִנִּיחוּ בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִבְרַח, וְהִצִּיף עָלָיו מַיִם, וְמָת - הָרִי זֶה נִהְרָג עָלָיו; וְהוּא שְׂמִימוֹת מִכֹּחַ רִאשׁוֹן הַכָּא מִמַּעֲשָׂיו.

בהלכות הקודמות מבואר שההורג אדם בדרך 'גרמא' פטור ממיתה בדיני אדם. ולפי זה מבואר בהלכה זו שהמציף זרם מים על חברו והביא לטביעתו - אם הטביעה נעשתה על ידי המים שבאו מ'כוח ראשון' של העושה, חייב מיתה, אך אם נעשתה מהמים שבאו מ'כוח שני', הרי זה 'גרמא' ופטור.

ובביאור החילוק בין 'כוח ראשון' ל'כוח שני' מצינו שתי שיטות:

לדעת רש"י (סנהדרין עז, ב), אם המים הטביעו את הנרצח מיד לאחר פעולת ההורג, הרי זה נחשב ככוח ראשון, אך אם זרמו למקום אחר ושם גרמו לטביעתו, הרי זה גרמא. והרמ"ה (שם) חולק וסובר שהמים הראשונים שיצאו עם פתיחת הסכר נחשבים ככוח ראשון וחייב עליהם גם אם

~ יום שלישי ט' מרחשון ~

אחריות על רשלנות רפואית

ולפי זה נראה כי מוהל שפגע תוך כדי המילה בווריד דם והמית את הנימול, דינו כרב שהיכה את תלמידו ופטור מגלות, שכן למעשה קיים מצוה במעשיו, ואינו דומה לרופא שאם לא הצליח לרפא לא קיים מצוה כלל ולכן הוא חייב בגלות (שעורי תורה לרופאים א, עמ' 360).

אך יש שתמחה: הרי גם הרופא עסק במצוה שהרי טיפל בחולה במטרה להצילו, ואם משום שבפועל טעה ועשה מעשה הריגה, אם כן, גם הרב ושליח בית דין שהיכה עשה בפועל מעשה אסור של הריגה?

ולכן יש לבאר כי ההבדל הוא באופן הטעות שגרמה למוות:
ברופא מדובר שטעה ונתן טיפול שגוי לגמרי, ונמצא שבפועל לא עסק כלל במצוה שהרי לא היתה זו פעולת רפואה, אך ברב ושליח בין דין עצם המעשה היה נכון אלא שטעה והיכה יתר על המידה ולכן הוא פטור. ואמנם אם היכהו בשוגג במקום מסוכן שאין להכות שם ומת, הרי הוא גולה, וכן להיפך: רופא שהעניק טיפול נכון אלא שטעה במינון ומחמת כך נגרם המוות, פטור מגלות (שולחן שלמה – רפואה עמ' קלב).

הלכות רוצח ושמירת נפש פרק ה, הלכה ו: וכן הרב המכה את תלמידו, או שלוח בית דין שהכה את פועל דין הנמנע מלכבד לדיו, והמיתו בשגגה – פטורין מגלות, שנאמר: "לחטב עצים", לדברי הרשות; וצא האב המכה את בנו, והרב הורגה את תלמידו, ושלוש בית דין – שהרי שגגו והרגו בפשע עשיית המצוה.

בהלכה זו מבואר שהרב שהיכה את תלמידו או שליח בית דין שהיכה והמיתו בשגגה, פטורים מגלות משום שעסקו בדבר מצוה. מאידך, ב'תוספתא' (מכות ב, ח) נאמר כי רופא שגרם מיתה לחולה במהלך הטיפול, חייב בגלות וכן נפסק ב'שלחן ערוך' (יו"ד סי' שלו ס"א). ויש להבין את טעם החילוק: וכי הרופא המטפל בחולה אינו עוסק במצוה הצלת נפשות? ויש שביארו כי הרב שהיכה את תלמידו ושליח בית דין שהיכה את הנמנע מלכבד לדיו קיימו מצוה בפועל בהכאה זו ואע"פ שמת, לא התבטלה המצוה. ולכן הם פטורים מגלות, משום ששגגו והרגו תוך כדי מצוה (וכנלמד מהפוסק 'לחטוב עצים' שרק כשעסק בדבר הרשות גולה ולא כשעסק בעשיית מצוה), אך הרופא שגרם למותו של המטופל, אף שהתכוון לעשות מצוה ולרפא, למעשה לא עשה מצוה ורק גרם למוות מיותר, ולכן הוא חייב בגלות (יד אברהם שו"ע שם).

~ יום רביעי י' מרחשון ~

הבאת עגלה ערופה – אחר הרוב' או אחר הקרוב'?

במקום שאנשים יכולים להגיע ממקומות רחוקים שלא כמסקנת הגמרא שמביאה רק במקום שאין יכולים להגיע מרחוק (כי העיר "יושבת בין ההרים")!

ומבארים האחרונים (קרבן אורה סוטה מה, ב. שער יושר ש"ד פ"ט): לדעת הרמב"ם אין כוונת הגמרא (בבא בתרא שם) להקשות שנלך אחר רוב העולם ונחייב את העיר הגדולה ביותר אף שנמצאת בסוף העולם שהרי התורה אמרה "ומדדו אל הערים אשר סביבות החלל" (דברים כא, ב), כלומר, רק ערים סמוכות שאין עיר אחרת מפסקת ביניהם לחלל נכללות בחיוב המצוה!

אלא הקושיא היא: כיון שיש עוברים ושבים הבאים מכל העולם ויתכן שמהם בא הרוצח, כל הערים פטורות מחיוב הבאת העגלה ומתבטלת האפשרות לקיים מצוה זו!

אך מסוגיית הגמרא בסוטה (שם) משמע שגם אם אי אפשר לחייב את העיר הקרובה – מצות עגלה ערופה אינה מתבטלת,

הלכות רוצח ושמירת נפש פרק ט, הלכה ו: אין העיר הקרובה מביאה, אלא בזמן ששני העם שבה כמו מנן העיר הרחוקה ממנה; אבל אם היו אלו שפירחוה מרבין על אנשי הקרובה ממנה – הולכין אחר הרב, והמרבין מביאין העגלה; אף על פי שהולכין אחר הרב מן התורה, והולכין אחר הקרוב – הרב עדה.

העיר הקרובה לחלל מביאה עגלה ערופה כאשר הערים סביבות החלל שוות בגודלן, כי יש להניח שהרוצח בא ממנה. ושואלת הגמרא (בבא בתרא כג, ב): "ולילול בתר רובא", כלומר, נלך אחר רוב העולם כי אולי הרגוהו העוברים ושבים שהגיעו ממרחק (רבינו גרשום)? ומתראת: מדובר בעיר היושבת ביו ההרים שאין דרך הרוצחים להגיע ממקומות אחרים לכאן (רש"י), ולכן הולכים אחר העיר הקרובה.

והקשה ה'כסף משנה':

מלשון הרמב"ם משמע שהעיר הקרובה מביאה עגלה גם

והרמב"ם הביא זאת להלכה (בהלכה הקודמת): "נמצא קרוב... לעיר שאין בה בית דין מניחין אותה ומודדין אל שאר העיירות הסמוכות לו". כלומר, כאשר אי אפשר לקיים את מצוות הבאת עגלה בעיר הקרובה (עיר שאין בה בית דין פטורה כי צריך שדיני העיר יביאו את העגלה) לא מתבטל קיום המצוה, אלא מטילים

אותה על העיר הקרובה מבין הערים שיש בהם בית דין. וגם כאן סתם הרמב"ם וכתב שהעיר הקרובה מביאה את העגלה (גם אם אינה 'יושבת בין ההרים'), כי אכן יש אנשים הבאים מ'רוב העולם', אך אם נתחשב בהם לא נדע על מי להטיל את חובת הבאת העגלה ותתבטל המצוה!

~ יום חמישי י"א מרחשון ~

מתי צריך לפרוק מעל בהמה הרובצת תחת מושא?

הלכות רוצח ושמירת נפש פרק יג, הלכה ז: **מָצָוה מִן הַתּוֹרָה לְפָרֹק עִמּוֹ בְּחָנָם. אֲבָל לְמַעַן עָלְיוּ - הָרִי זֶה מָצָוה, וְנוֹטֵל שְׂכָרוֹ.**

לדעת הרא"ש (ב"מ פ"ב ס' כח) מצוה על האדם לפרוק בחינם רק אם הוא בטל ממלאכה, אבל אם עסוק במלאכה אחרת, אינו צריך להתבטל ממלאכתו ומותר לו ליטול שכר כדי לפרוק. כמו בהשבת אבידה שאם הוא עסוק במלאכה והניח מלאכתו, נותן לו שכרו כפועל שמוכן להתבטל ממלאכה זו שעסק בה (שם לא, ב).

ולפי זה בטענה ש'נוטל שכרו', רשאי ליטול אף אם אינו עסוק במלאכה אחרת, אך לדעת הר"ן (הובאה בנמוקי יוסף ב"מ יז, ב בדפי הר"ף) חייב לפרוק בחינם אף אם עליו להיבטל ממלאכה אחרת, כי בפריקה יש משום הצלה מ'צער בעלי חיים' (הבהמה מצטער מכובד המשא ובפריקה מונע את צערה). וטענה שרשאי ליטול עליה שכר, דינה כהשבת אבידה שאם בטל

ממלאכה אינו נוטל שכר, ורק אם עסוק במלאכה אחרת רשאי לבקש שכר כדי להיבטל ממלאכתו.

וה'מנחת חינוך' הקשה בשיטת הרא"ש שבפריקה רשאי ליטול שכר כדי להיבטל ממלאכתו: מאחר שבפריקה יש הצלה מצער בעלי חיים (כדברי הר"ן), מדוע שונה הדבר = מכל המצוות שאסור ליטול עליהן שכר (ובטענה יש לימוד מיוחד להתיר נטילת שכר)? וכעין זה הקשה ה'נמוקי יוסף' (שם): מדוע זקן ואינו לפי כבודו פטור מלטעון ולפרוק (לעיל ח"ג) הרי 'צער בעלי חיים' הוא מדאורייתא?

ומבאר (ע"פ דברי ה'נמוקי יוסף'):

התורה התירה צער בעלי חיים לצורך תשישי בני אדם, ואם רשאי לצער בידים כדי להרויח ממון, כל שכן שאם אינו מקבל שכר או שאינו לפי כבודו, מותר לו להימנע (כ"שב ואל תעשה) מפעולה המצילה מצער בעלי חיים.

~ יום שישי י"ב מרחשון ~

קנין כסף כשניתן במתנה על מנת להחזיר

הלכות מכירה פרק א, הלכה ד: **בִּיצֵד בְּכֶסֶף? מִכָּר לוֹ בֵּית אִוֵּי שְׂדֵה, וְנָתַן לוֹ הַדָּמִים - קֵנָה.** האם המקח חל גם אם הקונה נתן למוכר את הכסף במתנה על מנת להחזיר?

מבאר ה'חידושי הר"מ' (תור"מ ס' פח סק"ט):

לענין 'קנין חליפין' כתב הרמב"ם להלן (פ"ה ה"ז) שגם אם 'הקנה לו הכלי על מנת להחזירו - נקנה המקח'. ומכך שכאן, לענין 'קנין כסף', השמיט הרמב"ם דין זה יש להוכיח שלדעתו אין הקנין חל, כי גדר קנין כסף הוא נתינה בתורת שיווי דמי המקח, ומתנה על מנת להחזיר אינה יכולה להיחשב כנתינת שיווי דמי המקח שהרי למקבל אין בה שום הנאה. ואילו בקנין חליפין (בפ"ה נתינת החפץ פועלת בתורת מענשה קנין) (וכלשון הרמב"ם שם בה"ה ה' עיקר הדרך הואת שיתן הקונה למקנה כלי כל שהוא ויאמר לו קנה כלי זה חלף החצר או היין... שמכרת לי'), והקנין חל

במתנה על מנת להחזיר כי היא נחשבת נתינה. וה'אבן האזל' הוסיף:

כך הוא גם דיוק לשון הרמב"ם כאן "כיצד בכסף, מכר לו בית... ונתן לו הדמים - קנה", ולא כלשון שנקט לענין קידושי אשה בכסף "אין פחות מפרוטה כסף", כי כסף קידושין הוא בתורת מעשה קנין ולא כתשלום השיווי, ולכן מדגיש שכסף הקידושין לא יהא פחות מפרוטה (אך לא צריך שיהא בשיווי המקח), ואילו במכירה דוקא אם "נתן לו הדמים קנה", והיינו שנתן דמים בשווי המקח (ולא די שאינו פחות מפרוטה).

אך ב'טור' (תור"מ ס' קצ) וב'שלחן ערוך' (שם ס"ב) נפסק שבקנין כסף "אפילו נתן לו הכסף על מנת שיחזירו לו - קנה". ובאר ה"ט"ז (שם ס"ב) שלדעתם קנין כסף אינו בתורת שיווי דמי המקח אלא בתורת מעשה קנין (כדוגמת קנין שטר וקנין חליפין).

~ שבת קודש י"ג מרחשון ~

קנין 'משיכה' – כיצד?

כשהכניס רק מקצת החפץ (אפילו אם רובו נשאר ברשות הרבים), אבל אם המשיכה היא מרשות המוכר, לא קנה עד שימשוך את כולה, "ובמשיכה כל דהו לא מהני כיון שרובו נשאר עדיין ברשות המוכר". ולכן דייק הרמב"ם וכתב "אם היה ברשות הרבים ומשכו לרשות היחיד או לסימטא, כיון שהוציא מקצת החפץ מרשות הרבים, קנה".

אך לדעת הראב"ד, אף במשיכה מרשות הרבים לרשות היחיד צריך שיוציא מרשות הרבים ויכניס לרשות היחיד את כל החפץ.

ומבאר ה'אבן האזל', שהרמב"ם והראב"ד נחלקו בגדר 'משיכה':

לדעת הראב"ד, 'משיכה' היא הכנסה לרשות הקונה (כעין קנין חצר), ולכן הכנסת מקצת החפץ אינה מועילה, וכמו חצר שקונה רק את החלק הנמצא בתוכה (שטמ"ק ב"מ קב, א). אך לדעת הרמב"ם, 'משיכה' היא כקנין 'חזקה', כי במשיכה לרשותו או לסימטא המושך מוכיח בעלות על החפץ הנקנה. וברשות הרבים - 'משיכה' אינה קונה כי אין בה הוכחה לבעלות כיון שאין בעלי חפצים מניחים את חפציהם ברשות הרבים.

הלכות מכירה פרק ד, הלכה ד: דָּבָר הַנִּקְנָה בְּמִשְׁכָּה - אִם הָיָה בְּרִשְׁוֹת הָרַבִּים, וּמִשְׁכּוֹ לְרִשְׁוֹת הַיָּחִיד אוֹ לְסִמְטָה - בֵּינוֹ שְׁהוּצִיא מִקְצַת הַחֶפֶץ מִרִשְׁוֹת הָרַבִּים, קָנָה.

הראב"ד השיג על דברי הרמב"ם שקנין משיכה קונה בהוצאת "מקצת החפץ מרשות הרבים" וכתב כי הלכה היא שקנין משיכה בספינה "אינו קונה הספינה עד שימשכנה כולה ויוציאנה מכל המקום שהיתה בו" (לעיל פ"ג ה"ג), וכך גם בשאר מטלטלין!

וביאר ה'מגיד משנה': גם לדעת הרמב"ם, קנין משיכה הוא שעוקר את החפץ מכל המקום שהיה בו וכלשון רש"י לגבי ספינה: "שיבא סוף הספינה במקום שהיה ראשה עומד, דהיינו שעקרה כולה חוץ למקומה". ב"ב עה, ב). ומה שכתב כאן שאם "הוציא מקצת החפץ מרשות הרבים, קנה", הרי זה כשמשך את החפץ ברשות הרבים (שמשכה אינה מועילה בה) ועקר את כולו ממקום עמידתו וכשהכניסו לרשות היחיד (שמשכה כן מועילה בה) די בהכנסת מקצת החפץ. אך כאשר המשיכה היא ברשות שמועילה בה משיכה (רשות היחיד או סימטא) צריך המושך לעקור את כל החפץ ממקומו.

וב'שער המלך' (הל' גניבה פ"ג ה"ב) הוסיף:

רק במשיכת חפץ מרשות הרבים לרשות היחיד קנה אף

המשך ביאור במס' בורות ליום ראשון עמ' ב

15 בַּתְּחִילָה - לפני שנקבלם כחברים. אֲבָל אִשֶּׁת חֶבֶר שֶׁנִּשְׁאָת
16 לְעַם הָאָרֶץ, וְכֵן בְּתוֹ שֶׁל חֶבֶר שֶׁנִּשְׁאָת לְעַם הָאָרֶץ, וְכֵן עֲבָדוֹ
17 שֶׁל חֶבֶר שֶׁנִּמְכָּר לְעַם הָאָרֶץ, וְחֹזְרוֹ לְהִיּוֹת אֶצֶל חֶבֶר, אִין
18 צְרִיכִין לְקַבֵּל דְּבָרֵי תְּבִירוֹת בַּתְּחִילָה. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, אִף הֵן
19 צְרִיכִין לְקַבֵּל עֲלֵיהֶן דְּבָרֵי תְּבִירוֹת (לְבַתְּחִילָה) וּבַתְּחִילָה] כִּיּוֹן
20 שֶׁכֶּבֶר הָיָה אֶצֶל עַם הָאָרֶץ.
21 הַבְּרִייתָא מִבִּיאָה רֵאשִׁי שֶׁכֶּר הָיָה אֲבָן דַּעַת רַבִּי מֵאִיר: רַבִּי
22 שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֵעָזָר אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר, מַעֲשֶׂה בְּאִשָּׁה אַחַת
23 שֶׁנִּשְׁאָת לְחֶבֶר, וְהִיתָה קוֹמֶצֶת וְ-קוֹשֶׁרֶת לֹא תִפְלִין עַל יָדָהּ,
24 וְלֵאחֲרַי זְמַן נִשְׁאָת לְעַם הָאָרֶץ וְהִיתָה קוֹשֶׁרֶת לֹא קִשְׁרֵי מוֹכֵס -
25 הֵם חוֹתָמוֹת הַמוֹכְסִים, שְׁנוֹתָנִים אוֹתָם לְמִי שִׁשִּׁילָם אֶת הַמִּכֶּסֶס
26 לְהוֹכִיחָה שְׁשִׁילָם עַל יָדָהּ, הָרִי שֶׁכֶּאֱשֶׁר נִשְׁאָת לְעַם הָאָרֶץ הָיָה
27 נוֹהֶגֶת כֹּאשֶׁת עִם הָאָרֶץ אִף שֶׁמְקוֹדֵם הִיתָה אִשֶּׁת חֶבֶר.

1 הוּא מְבֹרָה תְּלִמִּידֵי חֻכְמִים. אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסִי לְרַבִּי יְהוֹדָה,
2 כְּבוֹד וְקָן - כְּבוֹדָם שֶׁל רַבִּי חֲנִינָא בֶן אֲנָטִיגֶנוֹס וּבְנוֹ יְהוֹא מוֹנֵחַ
3 בְּמִקְוָמוֹ, שֶׁלֹּא הִיתָה כּוֹוֹנָתוֹ שֶׁל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי חֲנִינָא לְבוֹוֹתָם, אֱלֵא
4 מִיּוֹם שֶׁחֶרֶב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ נִתְּנָה הַכֹּהֲנִים סִלְסוּל וְ-מַעֲלָה
5 בְּעֶצְמוֹ, שֶׁאִין מוֹסְרִין אֶת הַתְּהִירוֹת לְכָל אָדָם, וְרַבִּי חֲנִינָא בֶן
6 אֲנָטִיגֶנוֹס וּבְנוֹ הָיוּ כְּהֹנִים.
7 תִּנּוּ רַבִּנָּן [אִשֶּׁת חֶבֶר הָרִי הִיא בְּחֶבֶר]. חֶבֶר שְׁמָתָה, אִשְׁתּוֹ וּבְנֵיהּ
8 וּבְנֵיהּ בֵּיתוֹ הָרִי הֵן בְּחֻקָּתָן שֶׁהֵם חֲבֵרִים עַד שִׁיחֲשֹׁרוּ. וְכֵן חֶבֶר
9 שְׁמוֹכְרִין בָּהּ תְּכֵלֶת לְצִיצִית, הָרִי הִיא בְּחֻקָּתָה שֶׁהִנְמִכְרָה בָּהּ
10 הוּא תְּכֵלֶת, עַד שֶׁתִּפְסֵל עַל יְדֵי שִׁמְכָרוֹ בָּהּ צִבְעֵה שֶׁל קֵלָא אֵילָן
11 לְשֵׁם תְּכֵלֶת.
12 תִּנּוּ רַבִּנָּן, אִשֶּׁת עִם הָאָרֶץ שֶׁנִּתְגַּרְשָׁה אוֹ נִתְּלַמְנָה, וְנִשְׁאָת
13 לְחֶבֶר, וְכֵן בְּתוֹ שֶׁל עַם הָאָרֶץ שֶׁנִּשְׁאָת לְחֶבֶר, וְכֵן עֲבָדוֹ שֶׁל
14 עַם הָאָרֶץ שֶׁנִּמְכָּר לְחֶבֶר, כּוֹלֵן צְרִיכִין לְקַבֵּל דְּבָרֵי תְּבִירוֹת

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

~ יום ראשון ז' מרחשון ~

הלכות חובל ומזיק

פרק ז

דיני המזיק נזק שאינו ניכר, הגורם נזק לחברו, ודיני התביעה שיש בין הניזק והמזיק.

א. המזיק ממונ חברו הִזַק שְׁאִינוֹ נִכָּר - הוֹאִיל וְלֹא נִשְׁתַּנָּה הַדְּבָר וְלֹא נִפְסְדָה צוּרְתּוֹ - הָרִי זֶה פְטוּר מִן הַתְּשׁוּמִין, דִּין תּוֹרָה^ב; אֲבָל מַדְבְּרִי סוֹפְרִים אֲמָרוּ, הוֹאִיל וְהַפְחִית דְּמִיָּהּ, הָרִי זֶה חַיִּב, וּמִשְׁלֵם מֵהַפְחִית מְדֻמֶּיֶה.

(א) שלא חסר בו כלום. (ב) כי כל הנזקין המפורטים בתורה, הם נזק שניכר. (ג) חכמים קנסו אותו. (ד) נזק שלם.

ב. פִּיעֵד? הָרִי שֶׁטָּמָא אֲכָלִין טְהוֹרִים שֶׁל חֲבֵרוֹ, אוֹ שֶׁדִּמְעָ פְּרוֹתָיו^ה, אוֹ עֵרַב לוֹ טַפַּת יֵין נֶסֶךְ בְּתוֹךְ יֵינוֹ שֶׁהָרִי אָסַר עָלָיו הַפֶּלֶי, וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בִּזְהָ - שָׁמִין מֵהַשְׁפָּסִיד, וּמִשְׁלֵם נֹזֵק שְׁלֵמָה מִן הַיָּפֶה שֶׁבִּנְכָסָיו^ו, כְּדֶרֶךְ כָּל הַמְּזִיקִין.

(ה) שערכב תרומה בחולין של חברו, ומפסיד אותו, כי צריך למכור את פירותיו לכהן בזול, כי לרק לכהנים מותר לאכול את זה. (ו) טיפת יין נסך שנסכו לעבודה זרה, והיא אוסרת את כל התערובת. (ז) המדובר ביין נסך שאוסר אפילו בהנאה. (ח) אף על פי שמן התורה הוא פטור לגמרי. (ט) מן הקרקעות המשובחות שלו, או מהמטלטלים – ואף על פי שאינו אלא מדרבנן, כי חכמים תיקנו כעין דאורייתא.

ג. וְדָבָר זֶה, קָנָס הוּא^ז שֶׁקָּנְסוּ אוֹתוֹ חֲכָמִים, כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִן הַמְּשַׁחֲתִין הוֹלֵךְ וּמִטָּמֵא טְהוֹרָתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, וְאָמַר: 'פְּטוּר אָנִי'. לְפִיכָךְ, אִם מֵת זֶה שֶׁהִזִּיק הִזַּק שְׁאִינוֹ נִכָּר - אֵין גּוֹבִין הַנֹּזֵק מִנְכָּסָיו; שְׁלֹא קָנְסוּ חֲכָמִים אֶלָּא זֶה שֶׁעָבַר וְהִזִּיק, אֲבָל הַיּוֹרֵשׁ שְׁלֹא עָשָׂה כְּלוּם, לֹא קָנְסוּ אוֹתוֹ.

(ז) שחייב על היזק שאינו ניכר. (יא) ולא מצד הדין, כי היזק שאינו ניכר אינו היזק.

וכן המזיק הִזַּק שְׁאִינוֹ נִכָּר בְּשִׁגְגָה אוֹ בְּאֵיֶס - פְּטוּר, שְׁלֹא קָנְסוּ אֶלָּא הַמְּתַפְּנֵן לְהִזִּיק מְדַעְתּוֹ.

ד. הפחנים • שפגלו את

הַזִּבְחִיב - בְּמִזִּיד, חַיִּבִּין לְשֵׁלֵם^{יג}; בְּשׁוֹגְגִי, פְּטוּרִין טו. וְכֵן הָעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּפֶתַח חֲטָאתוֹ וּבְמִי חֲטָאתוֹ - בְּמִזִּיד,

חַיִּב לְשֵׁלֵם יי; בְּשׁוֹגְג, פְּטוּר.

(יב) ששחטו את הקרבן או עשו אחת מעבודות הדם, כגון קבלה או זריקה על מנת שיאכלו אותו חוץ לזמנו, ועל ידי כך נפסל הקרבן. (יג) את הנזק שהזיקו, אף על פי שזה היזק שאינו ניכר. (יד) כגון שהיה קרבן חטאת וחשבו שהוא שלמים, וחשבו עליו לאכלו שני ימים ולילה אחד, כדין אכילת שלמים, או שלא ידע שהמחשבה אסורה ומפגלת את הקרבן. (טו) כדין היזק שאינו ניכר. (טז) בפרה אדומה שמשתמשים באפרה לטהר טמאים, והעושה בה מלאכה פוסלה, שנאמר "לא עלה עליה עול". (יז) שמערבבים בהם את אפר הפרה, ואף הם נפסלים במלאכה, כגון ששקל כנגדם משקלות. (יח) מטעם קנס, כדין היזק שאינו ניכר.

ה. הַכִּנִּיס פָּרָה [אדומה] לְמַרְבָּקִי כְּדִי שֶׁתִּינָק^י וְתִדּוּשָׁא, וְהִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִמִּי חֲטָאתוֹ - פְּטוּר מְדִינַי אָדָם טו, וְחַיִּב בְּדִינֵי שְׁמִים.

(יט) למקום שבו הפרות דשות. (כ) כגון שהייתה אמה. (כא) יחד עם שאר הפרות. (כב) או הסיח. (כג) שטעונים שמירה כל הזמן, שנאמר בהם "למשמרת למי נידה", כלומר שיהיו משומרים לכך ואם הסיח דעתו משמירתם נפסלו. (כד) על שהכניס את הפרה האדומה אין לחייבו, שהרי לטובתה הכניס אותה כדי שתינק, ולא נפסלה על ידי זה והפסול בא מחמת מחשבתו שתדוש, ומשום כך פטור מלשלם.

ו. המנסף • יין חברו

לְעִבּוּדָה זָרָה - לֹא נֶאֱסַר הַיֵּין; שְׁאֵין אָדָם

מִיִּשְׂרָאֵל אוֹסֵר דָּבָר שְׁאִינוֹ שְׁלוּכִי, וְאִם הָיָה לוֹ בּוֹ שְׁתַּפּוֹת, אוֹ שֶׁהָיָה מְשַׁמֵּד שְׁהָרִי הוּא כְּגוּי, אוֹ שֶׁהִתְרוּ בּוֹ וְקָבַל הַהִתְרָאָה^כ, שְׁהָרִי הוּא מְשַׁמֵּד כֵּס - הָרִי זֶה אוֹסֵר אֶת הַיֵּין, וְחַיִּב לְשֵׁלֵם. וְהִיאֵךְ יִתְחַיֵּב זֶה לְשֵׁלֵם, וְהָרִי הוּא מִתְחַיֵּב בְּנִפְשׁוֹ^ל? מִפְּנֵי שֶׁמַּעַת שֶׁהִגְבִּיהוּ^{לב} נִתְחַיֵּב לְשֵׁלֵם^{לג}, וְאִינוֹ מִתְחַיֵּב בְּנִפְשׁוֹ עַד שֶׁיִּנְסֵף^{לד}.

השנת הראב"ד

הבחנים... לשלם א"א זה שיבוש הוא שאפילו עשה מעשה בגופן למאן דאמר היזק שאינו ניכר לא שמה היזק פטור מדיני אדם אפילו במזיד וק"ל כוותיה וטעמא דמילתא משום דאין מתכוין להזיק אלא להנאתו הוא מתכוין משום הכי לא קנסו בו מזיד.

השנת הראב"ד

המנסך... שלו א"א ולצעורי קא מיכוין.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שירצה, מה שאין כן הזורק, שכל מעשהו באיסור. (מד) שלולא זרק לא היה הכלי נשבר. (מה) שאינו בעל הכרים. (מו) כי שניהם שלא ברשות עשו, ושניהם שותפים בנזק שגרמו.

ט. וכן השורף שטרותיו של חברו, חייב לשלם כל החוב שהיה בשטר; שאף על פי שאין גוף השטר ממונ^י, הרי גרם לאבד הממונ^י; ובלבד שיודה לו המזיק ששטר מקיים היה^ט, וכן וכן היה כתוב בו, ומחמת ששטר הוא שאינו יכול לגבות החוב^י; אבל אם לא האמינו^י, אינו משלם לו אלא דמי הנזר בלבד.

(מו) אלא נייר בלבד שמעיד על החוב. (מח) לולא שרפו, היה בעל השטר גובה כל החוב שבשטר. (מט) בית דין אישרו את חתימות עדי השטר ורשמו את האישור על השטר ואפשר לגבות בו. (נ) כלומר, השורף מאמין לבעל השטר שסכום זה היה כתוב בשטר. (נא) המדובר כשאין עדים שיודעים מה היה כתוב בשטר ואם הוא מקויים בבית דין, שאילו היו עדים, יכול לכתוב לו שטר חדש על פי העדים ולא יפסיד כלום. (נב) וטוען שהנייר ששרף לא היה שטר כלל.

י. וכן ראובן שהיה נושה בשמעון, ומכר השטר ללוי, וחזר אחר שמכרו ומחלו לשמעון^י - הרי נפטר שמעון, כמו שיתבאר במקומו, ונתחייב ראובן לשלם ללוי כל מה שבשטר^י; שהרי גרם לו לאבד השטר, והרי הוא כמו ששטרפו. וכן אם מחלו יורש ראובן^י, משלם המוחל מן היפה שבנכסיו.

(נג) ויכול ראובן למחול אף אחרי המכירה, מכיוון שהשטר אין גופו ממונ, וכל עיקרו אינו אלא ראייה, שראובן הלווה לשמעון. מן התורה יכול אדם למכור לחברו דבר מוחשי בלבד שגופו ממונ, וכל קניין שטרות-ראיות אינו אלא מדרבנן. משום כך המוכר שטר חוב לחברו, יכול אחר כך למחול את החוב, כי מן התורה החוב עדיין שלו הוא. (נד) אפילו קנה לו שטר של אלף לירות במאה לירות, יקבל כל מה שכתוב בשטר, היינו אלף לירות. (נה) שאפילו היורש של המלווה יכול למחול.

יא. וכן • העושה עבדו איפותיקי^י, וחזר ושהירו - חייב המשחרר לשלם לבעל החוב; שהרי הפקיע שעבודו^י, וגרם לאבד ממונו.

השנת הראב"ד

וכן . . החוב א"א הרב אינו פוסק כן דרשב"ג הוא דאית ליה הכי ורבנן פליגי עליה וק"ל כרבנן ולא דמי לשורף שטר תבירו דהתם בחבריה קא עביד מעשה אבל הכא אמר בדנפשא קא עבידנא.

(כה) הכניס ידו לתוך היין ושכשך לשם עבודה זרה. (כו) אין דרכו לאסור, ומשום כך אפילו שמעו מפיו שכוונתו לנסך, אין אנו אומרים שניסך, אלא הוא התכוון רק לצער את חברו, אך באמת לא ניסך. (כז) בישראל שלא ניסך, שהמנסך חייב מיתה. (כח) ואמר יודע אני שאני חייב מיתה, ובכל זאת אני מנסך. (כט) על ידי זה הוא נעשה עכשיו מומר אף על פי שקודם לא היה בחזקת מומר. (ל) שבמומר לעבודה זרה אנו מניחים שדעתו לנסך, ואדם יכול לאסור דבר שאינו שלו. (לא) חייב סקילה, וחייב מיתה בית דין פטורים מלשלם. (לב) על מנת לנסכו ולאסרו, דרכם של המנסכים להגביה את היין לפני הניסוך. (לג) כדן גולן. (לד) ואין המתחייב בנפשו פטור מלשלם, אלא אם כן חיוב ממונ וחייב מיתה באים ביחד ממש.

ז. כל הגורם להזיק ממונ חברו, חייב לשלם נזק שלם מן היפה שבנכסיו ששאר המזיקין. אף על פי שאינו הוא המזיק זה הנזק עצמו באחרונה^י, הואיל והוא הגורם הראשון, חייב.

(לה) כלומר, הנזק עצמו קרה על ידי דבר אחר.

פיצד? הזורק כלי שלו מראש הגג על גבי כרים וכסתות^י, ובא אחר וקדם לו וסלק את הכרים מעל הארץ, ונחבט הכלי בארץ ונשבר - חייב נזק שלם^ט כאלו שברו בידו; שסלוק . . בזה א"א הרב פסק כן משום דדיינינן דינא דגרמי ואין הכל מודין לו לפי שלא עשה בכלי שום מעשה. הפקדים • הכרים והכסתות גרם לו שישבר^י. וכן כל פיוצא בזה.

השנת הראב"ד

שסלוק . . בזה א"א הרב פסק כן משום דדיינינן דינא דגרמי ואין הכל מודין לו לפי שלא עשה בכלי שום מעשה.

(לו) ואין סופו להישבר וברשות זרקו, שהרי שלו הוא. (לז) קודם שהגיע הכלי לארץ. (לח) שלא ברשות, שהרי לא שלו הם. (לט) שהרי הזורק ברשות עשה, וכל החיוב על המסלק. (מ) ששבר, והגורם לנזק חייב נזק שלם.

השנת הראב"ד

הזורק . . חייב א"א לא ראיתי שיבוש כזה והזורק לעולם פטור דפסיקי גיריה והמסלק אם הוא כדברי הרב חייב ואם כדברי אחרים פטור כדכתיבנא.

ח. הזורק • כלי של חברו מראש הגג על גבי כרים וכסתות של בעל הכלי, וקדם בעל הכלי והסיר הכרים מב - הזורק חייב^י; שזריקתו, היא הגורם הראשון^י לשיבירת הכלי. ואם קדם אחר^י וסלקן - שגיהן חייבין^י, הזורק והמסלק; ששניהם גרמו לאבד ממונו של זה.

(מא) ושלא ברשות זרק. (מב) וברשות עשה, שהרי שלו הם. (מג) בכל, כי לבעל הכרים מותר לקחת כרים שלו בכל עת

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הרבים. (ע) להרוג את השור או לקצוץ את האילן מפני שמזיקים אחרים. (עא) משום כך הוא נאמן, וכנראה שחב בעל השור שנתן לו רשות, אבל אם השור אינו עומד להריגה, אינו נאמן לטעון שקיבל רשות להורגו, שאין אדם נותן רשות לאחרים שיזיקו ממנו ולפיכך חייב לשלם, אלא אם כן יביא עדים שיעידו כדבריו.

יד. וכן מי ששחט^{עב} חיה או עוף, וכא אחר וכסה הדם שלא מדעת השוחט - חייב לתן^{עג} לו כמו שיראו הדיינים. ויש מי שהורה שהוא נותן קנס^{עד} קצוב^{עה}, והוא עשרה זהובים; וכן הורו הגאונים, שכל המונע הפעלים מלעשות מצות עשה^{עי} שהן ראויין לעשותה, וקדם אחר ועשה - משלם לפעלים עשרה זהובים.

(עב) והשוחט חייב במצוות כיסוי. (עג) שהשוחט יכול לטעון אני רוצה לעשות מצוה זו. (עד) שהרי לא החסירו ממון. (עה) קבוע, ואינו תלוי בשיקול דעתו של הדיין. (עו) אנו לומדים ממעשה כיסוי הדם על שאר מצוות עשה.

טו. שמין^{עז} למזיק בידו, כדרך ששמין לו אם הזיק ממנו. כיצד? הרי שהרג בהמת חברו, או שבר בליו - שמין פמה היתה הפהמה שזה וכמה הנבלה שזה, וכמה היה הפלי שזה והוא שלם וכמה שזה עתה; ומשלם הפחת^{עח} לפזק עם הנבלה^{עט} או הפלי השבור, כדרך שבארנו בשורו שהזיק; שדין אחד הוא. דרך ענבים של חברו^פ, שמין לו הזקוק^{פא}. וכן כל פיוצא בזה.

(עז) מעריכים. (עח) היינו ההפרש בין דמי הפרה קודם שהרגה ובין דמי הנבילה. (עט) והנבילה שייכת לניזק, ואין הניזק יכול לומר למזיק: טול אתה את הנבילה, ושלם לי את דמי הפרה כולה. (פ) ועשה אותם יין. (פא) למרות שיכול הניזק לומר שהיין זה תוצר חדש שמעולם לא היה שלו, ולכן הוא מבקש שיביא לו את כל דמי הענבים ואת היין המזיק יקח, פוסק הרמב"ם שגם במקרה כזה, שמין את הנזק, והיין הולך לניזק, והמזיק משלם רק את ההפרש.

טז. פשגובין הפחת מן המזיק, גובין מן המטלטלין שלו; אם אין לו מטלטלין, גובין מן היפה שבנכסיו. וכן האונס^{פב} והמפתה והמוציא שם רע^{פג}, כל מן היפה שבנכסיו גובין מהן.

(פב) האונס נערה בתולה שלא התאסרה, משלם קנס חמישים כסף לאבי הנערה. (פג) על אשתו וטוען "לא מצאתי לה בתולים", שחייב לשלם מאה כסף לאביה.

יז. כל המזיק ממון חברו, ואינו יודע מה הזיק

וכופין את בעל החוב [המלווה] גם הוא לשחרר העבד^{יח}, כדי שלא יפגע בו ויאמר לו 'עבדי אתה'.

(נו) שאמר לבעל חובו: אני מייחד לך את העבד, שממנו בלבד תגבה את החוב ולא משאר הנכסים שלי. והדין שאם מת העבד, בעל החוב הפסיד את חובו ואין לו דרך לגבות. (נז) כל עוד שהוא עבד הריהו משועבד לבעל חוב, שיוכל לגבות את חובו ממנו, והשחרור מפקיע את השעבוד ולא יוכל לגבות את החוב. (נח) אף על פי שמעולם לא היה עבדו, שהרי גופו לא היה קנוי לו אלא משועבד, והאדון ששעבדו הפקיע את השעבוד כששחררו.

וכן הדוחף מטבע חברו, ונתגלגל וירד לים^{יט} - חייב לשלם^ס. וכן הצורם [נוקב] אין הפרה - חייב לשלם, שהרי גרם לפחת דמיה^{סא}. וכן המרקע^{סב} דיגרי חברו, והעביר צורתו^{סג} - חייב לשלם משום גורם. וכן כל פיוצא בדברים אלו.

(נט) ולא בא לידו, אבל אם בא לידו, דינו כגזול וחייב מדין תורה. (ס) אף על פי שלא הזיק בידים, חייב משום שגרם להזיק. (סא) שאינה ראוייה למזבח. (סב) עושה אותם דקים על ידי הכאה בפטיש, אבל לא החסירים. (סג) הצורה שהייתה טבועה בדינרים אינה ניכרת כמקודם ומפני כך פחתו דמיהם.

יב. הזורק פלי מראש הגג לארץ, ולא היה תחתיו בלים^{סד}, וקדם אחר ושברו במקל פשהוא באויר, קדם שניגיע לארץ^{סה} - הרי זה האחר פטור; שלא שבר אלא פלי שסופו להשבר מיד בודאי; ונמצא ששובר פלי שבור^{סו}, ואין זה פגורם^{סי}. וכן כל פיוצא בזה, פטור.

(סד) כגון כרים וכסתות. (סה) והרי הכלי שנזרק עדיין שלם בזמן שהאחר הכהו. (סו) על ידי הזורק, ומשום כך הזורק חייב אם הכלי אינו שלו. (סז) כמסלק הכרים בהלכות דח שחייב, שלולא סילק את הכרים לא היה נשבר, מה שאין כן כאן, שאפילו לא שברו במקל, בוודאי היה נשבר.

יג. שור שהיה עומד להריגה מפני שהוא מזיק את הבריות^{סח}, ואילו שהוא עומד לקציצה מפני שהוא מזיק את הרבים^{סט}, וקדם אחד ושחט שור זה וקצץ אילו זה שלא מדעת הפעלים - חייב לשלם לפעלים כמו שיראו הדיינים, שהרי הפקיען מלעשות מצוה^ע. ואם טען ואמר: 'אתה אמרת לי להרגו ולקצצו', הואיל והוא עומד לקח^{עא}, הרי זה פטור.

(סח) אפילו לא המית. (סט) כגון שענפיו נוטים לרשות

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הַמְזִיק מִחֵיב שְׁבוּעָה וְאִינוּ יָכוֹל לְהִשָּׁבַע^צ, כִּמוּ שִׁיתָבָאָר בְּעֵנִין הַפְקָדוֹן.

להי' כמודה במקצת ואינו יודע במקצת ויטול בלא שבועה אלא טעמא אחרינא אית לן בה ובין הכא ובין התם הלכה יושבע ויטול כמעשה דשק צרור.

- הַרִי הַנֶּזֶק נִשְׁבַּע בְּתִקְנַת חֲכָמִים^ט, וְנוֹטֵל. כִּמוּ שִׁיטְעוֹן הַנֶּגְזָל^פ; וְהוּא^פ שִׁיטְעוֹן דְּבָרִים שֶׁהוּא אָמוּד בִּהְיוֹת^ט, כִּמוּ שֶׁבִּאֲרָנוּ בַּנֶּגְזָל.

(פד) כי מדין תורה נשבע הנתבע ויוצא פטור, וכאן התובע נשבע ונוטל. (פה) שתיקנו החכמים שיסבע ויטול. (פו) במה דברים אמורים שנשבע ונוטל כל מה שהוא טוען. (פז) שמעריכים אותו, שאפשר להניח שיש לו דברים אלו שהוא טוען.

יח. פִּיצַד? לָקַח פִּיס חֲבֵרוֹ וְהִשְׁלִיכוֹ לִים אוֹ לְאֵשׁ, אוֹ שִׁמְסָרוֹ בִּיד אֲנָס^{פח} וְאֶבְדַּס^ט - בַּעַל הַפִּיס אוֹמֵר: 'זֶהוּבִים הָיָה מְלֵא', וְהַמְזִיק אוֹמֵר: 'אֲנִי יוֹדֵעַ מָה הָיָה בּוֹ, שֶׁמָּא עָפָר אוֹ תָבֵן הָיָה מְלֵא' - הַרִי הַנֶּזֶק נִשְׁבַּע בְּקִיטַת חֲפָצָי, וְנוֹטֵל; וְהוּא שִׁיטְעוֹן דְּבָרִים שֶׁהוּא אָמוּד בִּהְיוֹת, אוֹ אָמוּד לְהַפְקִידוֹן אֲצִלוּ^צ, וְדָרְכָן לְהַנִּיחַן בְּכִיסֵּי וְכִיוּצָא בּוֹ; אָבֵל אִם אֵין דָּרְכָן לְהַנִּיחַן בְּכָלִי זֶה, הוּא פֶּשַׁע בְּעַצְמוֹ.

(פח) איש בעל זרוע וכוח. (פט) כי אי אפשר להוציא מידו. (צ) כגון ספר תורה, כדין כל הנשבעים ונוטלים. (צא) שאיש נאמן הוא. (צב) כגון כסף.

פִּיצַד? הַרִי שֶׁחֲטַף חֶמֶת^{צג} אוֹ סַל מְלֵאִים וּמַחֲפִים^{צד}, וְהִשְׁלִיכֵם לִים אוֹ שְׂרָפָם, וְטָעַן הַנֶּזֶק שֶׁמִּרְגְּלִיּוֹת הָיוּ בְּתוֹכָם - אֵינוּ נֶאֱמָר^{צה}, וְאֵין מְשִׁבְעִין אוֹתוֹ עַל כֵּךְ; שְׁאִין דָּרָךְ בְּגִי אָדָם לְהַנִּיחַ מִרְגְּלִיּוֹת בְּסָלִים וּבְחֶמֶתוֹת. וְאִם תִּפְשֵׁ, אֵין מוֹצִיאֵין מִיָּדוֹ^{צו}, אֲלֵא נִשְׁבַּע שֶׁמִּרְגְּלִיּוֹת הָיוּ בָּהּ, וְנוֹטֵל מִמָּה שִׁישׁ אֲצִלוּ^{צז}. וְכֵן כָּל פִּיוּצָא בָּזָה.

(צג) שק עור למים. (צד) ומכוסים, ולא ראו מה שבתוכם. (צה) אבל אם יש עדים שהיו בתוכם מרגליות, חייב לשלם, אף על פי שאין דרך בני אדם להניח שם מרגליות, ואין המזיק יכול לטעון אתה פשעת, שהנחת מרגליות בסל, כי אין לו רשות להשליך כלים של חברו לים, ולכן חייב לשלם מה שהזיק. (צו) כי זהו ספק בממון, וכל ספק בממון אין מוציאם מידו. (צז) ממה שתפס, ואם מה שיש אצלו שווה פחות מדמי המרגליות, אינו גובה את השאר.

השנת הראב"ד

שהרי... הפקדון א"א עיניתי בענין הפקדון ומה שאמר שם אינו מחזור אלא ה"ז הענין כאותו מעשה של שק צרור שהוא מביא לשם שנשבע ונוטל וההפך שהוא כותב שם בין ענין זה לענין שק צרור אינו כלום דנהי דסיגין ומטכסין הוו כחטים ושעורים אבל שק ומטכסין טענו מיהא והורה לו בשק ואמר איני יודע במטכסין

יט. יָדַע הַמְזִיק שֶׁהִפִּיס הָיָה בּוֹ זֶהוּבִים, אָבֵל אֵינוּ יוֹדֵעַ כִּמָּה הָיָה, וְהַנֶּזֶק אוֹמֵר: 'אֶלֶף הָיוּ' - נוֹטֵל אֶלֶף בְּלֹא שְׁבוּעָה, וְהוּא שִׁיטְעוֹן שֶׁהָיָה אָמוּד; שֶׁהָיָה זֶה

(צח) לו טען המזיק שבכיס לא היו אלף זהובים כפי שטוען הניזק אלא חמש מאות, היה נשבע, כדין מודה במקצת, ומשלם רק חמש מאות, ומכיוון שאינו יודע, הריהו מחוייב שבועה ואינו יכול להישבע, וכל המחוייב שבועה ואינו יכול להישבע משלם, ואין הצד שכנגדו צריך להישבע.

פֶּרֶק ח

דיני המוסר ממון חברו, ודין הרודף או הנרדף שהזיקו.

א. הַמוֹסֵר מִמּוֹן חֲבֵרוֹ בִּיד אֲנָס^א, חֵיב לְשַׁלֵּם מִן הַיָּפֶה שֶׁבִּנְכְּסָיו; וְאִם מֵת, גּוֹבֵין מִיּוֹשְׁבֵי פֶשַׁע כָּל הַמְזִיקִין. בֵּין שֶׁהָיָה הָאֲנָס גּוֹי, בֵּין שֶׁהָיָה יִשְׂרָאֵל - הַרִי זֶה הַמוֹסֵר חֵיב לְשַׁלֵּם כָּל מָה שֶׁלָּקַח הָאֲנָס, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא נִשָּׂא^[ל=ק] הַמוֹסֵר וְלֹא נָתַן בְּיָדוֹ^ב, אֲלֵא הִרְגִּילוֹ בְּלִבָּד.

(א) בעל זרוע ואלים. (ב) ככל גורם הניזק. (ג) שחייב זה מן הדין הוא, ואינו קנס כמו במזיק את חברו הניזק שאינו ניכר, שפטור בו את היורש. (ד) שהרי הוא גרם לכל הניזק הזה. (ה) ואינו מזיק בידים. (ו) על פי הלשון בתהלים "לא רגל על לשונך", כלומר הלשון, ואמר לאנס היכן ממנו של חברו. ואף שלא עשה מעשה אלא דיבר בלבד - הוא חייב, שגרם לניזק.

ב. כִּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁהֲרָאָה^א הַמוֹסֵר מַעֲצָמוֹ^ט. אָבֵל אִם אֲנָסוּהוּ גּוֹיִים אוֹ יִשְׂרָאֵל אֲנָס לְהִרְאוֹת, וְהִרְאָה - הַרִי זֶה פֶּטוּר מִן הַתְּשַׁלּוּמִּין^א. וְאִם נִשָּׂא וְנָתַן בְּיָדוֹ^ב - אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא אָנוֹס, הַרִי זֶה חֵיב לְשַׁלֵּם; שֶׁהַמְצִיל עֲצָמוֹ בְּמִמּוֹן חֲבֵרוֹ, חֵיב לְשַׁלֵּם^א.

(ז) שהמוסר חייב, אפילו לא נשא ונתן ביד. (ח) את מקום ממון חברו. (ט) בלא אונס. (י) על-ידי מכות וייסורים. (יא) החיוב במזיק באונס אינו אלא במזיק בידים או באחד מאברי גופו, שחייבו מן התורה. אבל הגורם לניזק חייב מדרבנן, ובאונס לא חייבו. (יב) הריהו מזיק בידים, ומשום כך חייב אפילו באונס. (יג) אף שאין לך דבר העומד בפני פיקוח נפש, בכל זאת חייב לשלם.

ג. פִּיצַד? הַרִי שֶׁגָּזַר הַמֶּלֶךְ^ט לְהִבִּיא לּוֹ יִינ^{טו} אוֹ תָבֵן וְכִיוּצָא בְּדְבָרִים אֵלּוּ, וְעָמַד מוֹסֵר וְאָמַר: 'הַרִי יֵשׁ לְפָלוֹנִי אוֹצֵר יֵין אוֹ תָבֵן בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי', וְהִלְכוּ^י

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לך מי שנתפש על חברו ויהיה חברו חייב לשלם לו, חוץ מן הנתפש מפני הפס הקצוב^א על כל איש ואיש^ב בכל שנה, או הנתפש על התשויה^ג שנותן כל איש ואיש למלך בעברו עליהם הוא או חילותיו - הרי זה חייב לשלם לו. והוא, שיקחו ממנו בפרוש בגלל פלוני בפני עדים.

(כח) תובעים אותו בגלל ממון שרצו לקחת מחברו. (כט) ועל-ידי זה נפטר חברו מלשלם לגוי. (ל) מכיון שלא כדין לקחו, יכול הוא לטעון: הייתי מפיס אותם והיו פוטרים אותי מלשלם. (לא) על-פי חוק המלך, ולולא שילם חברו, היה הוא מוכרח לשלם. (לב) זהו מס הגולגולת ששלמו היהודים בבבל ובארצות גולה אחרות. (לג) שאף היא חובה על כל איש ואיש.

ז. מי שיש עליו עדים שפסד ממון חברו, פגון שהרצה מעצמו, או שנאנס ונשא ונתן ביד, ולא ידעו העדים במה הפסידו במסירתו, והנמסר טוען 'כף וכף הפסידני', והמוסר כופר^ד במה שטענו - אם תפש הנמסר, אין מוציאין מידו^ה, אלא נשבע בנקיטת חפץ^ו, וזוכה במה שתפשו^ז; ואם לא תפש, אין מוציאין^ח מן המוסר אלא בראיה ברוכה^ט.

(לד) אבל אם אינו כופר, אלא אומר איני יודע, הרי הוא מחויב שבועה ואינו יכול להישבע ומשלם, ונוטל הנמסר בלי שבועה. (לה) זהו ספק האם גם במקרה כזה חכמים תיקנו כמו בתקנת הנגול, שכן בעל הממון שנמסר - התובע - ישבע ויטול, או לא. ולכן כמו כל ספק בממון, אם תפס אין מוציאין מידו. (לו) כדין כל הנשבעים ונוטלים. (לז) כי בזה הוא מוחזק, אבל אם הוא טוען על יותר ממה שתפס, ורוצה להישבע על כל סכום התביעה, לא תועיל לו השבועה, אלא להחזיק במה שתפס. (לח) משום שבכל ספק שיש לנו בדיני ממונות, אנו פוסקים לטובת המחזיק. (לט) ולא באומדן או בשבועה.

ח. ואין משביעין את המוסר שהרצה מעצמו, לא שבועה חמורה^י ולא שבועת הסתמ^{יא}, מפני שהוא רשע, ואין לך פסול יתר מזה. אכל המוסר שאנסוהו להראות^{יב} או להביא, ונשא ונתן ביד - אף על פי שהוא חייב לשלם, אינו רשע^{יג}, אלא בן תשלומין הוא בלבד, ומשביעין אותו כשאר כלל הפשרין.

(מ) כגון שבועה של מודה במקצת, שהיא מן התורה. (מא) שבועה שתיקנו חכמים בכופר הכל. (מב) שפסד מלשלם. (מג) שהרי אנוס הוא.

ולקחיהו - חייב לשלם. אנסו המלך למוסר זה עד שיראה לו אוצרות יין או תבן, או עד שיראה לו ממון פלוני שהוא בורח מלפניו^{יד}, והראה לו מפני האנס - הרי זה פטור^{טו}; שאם לא יראה לו, יפהו או ימיתהו^{טז}.

(יד) המוסר בדיבור ללא מעשה - חייב. (טו) ולא לפי חוקי המלכות, שאילו לפי חוקי המלכות אין לחייב את המוסר, וכבר ביאר הרמב"ם בהלכות גזילה ואבידה פרק ה הלכה יד, שאם לקח המלך ממישהו שלא בהתאם לחוק, הרי זה גזל. (טז) כל שהוא, ולא של אדם מסויים. (יז) עבדי המלך. (יח) מלפני המלך, ומשום כך הוא רוצה לתפוס את ממונו של הבורח. (יט) אם הראה לו, אבל לכתחילה אסור. (כ) אבל אנוס מחמת ממון, שאם לא יראהו יטיל עליו עונש ממון, אינו אנוס וחייב.

השגת הראב"ד

נשא . . להביא א"א גם בזה על דרך הרב הוא הולך ואין הגאון מודה לו וכן ברין שאין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש ומאין יתחייב לו זה שימות בשביל ממון חברו הואיל וייחדו לו בפירוש וכבר הרחבנו בדברים האלו בפירוש בבא קמא.

ד. נשא • ממון חברו בידו ונתנו לאנס - חייב לשלם מפל מקום, אף על פי שהמלך אנסו להביא^{כא}. במה דברים אמורים שאם אנסו

להביא והביא חייב? בשלא הגיע הממון לרשות האנס^{כב}. אכל אנס שאנס ישראל עד שהראהו, ועמד האנס על הממון ונעשה ברשותו^{כג}, ואנס את ישראל להוליכו לו למקום אחר, ואפלו הוליכו^{כד} זה המוסר שהראה - הרי זה פטור מלשלם; שביין שעמד האנס בצד האוצר, כבר אבד כל מה שיש בו וכאלו נשרף.

(כא) את ממון חברו, ואם לא יביא ימיתהו, ומותר לו להביא, כדי להציל עצמו, בכל זאת חייב לשלם. (כב) וזה שנטל ממון חברו בידו ונתנו לאנס, הריהו מזיק בידים וחייב. (כג) שיוכל לשלוט עליו ולטלו, והריהו כאילו כבר נטלו. (כד) מרצונו.

ה. פעלי דין שהיתה ביניהן מריבה על הקרקע או על מטלטלין^{כה}, זה אומר 'שלי' וזה אומר 'שלי', ועמד אחד מהן ומסרה ביד גויים - מנדין אותו עד שיחזיר הדבר לכמות שהיה ויסלק יד האנס^{כו} מביניהן, ויעשו דין בישראל^{כז}.

(כה) שאינם לא ביד זה ולא ביד זה. (כו) כגון שיפדם בכסף. (כז) בבית-דין של ישראל.

ו. מי שנתפש על חברו^{כח}, ולקחו גויים ממנו ממון בגלל חברו^{כט} - אין חברו חייב לשלם. ואין

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ז' מרחשון - ספר נזיקין - הלכות חובל ומזיק פה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(נט) ואין לנו רשות להזיק ליורשיו.

יב. רודף שהיה רודף אחר חברו להרגו, או לדבר עברה^ט, ושב^י [הרודף] את הפלים, בין של נרדף בין של כל אדם^{יא} - פטור מן התשלומין, מפני שהוא מתחייב בנפשו; שפיון שרדף^{יב}, התיר עצמו למיתה^{יג}.

(ס) כגון אחר אחת העריות לאונסה, בין חייבי מיתות בית-דין ובין חייבי כריתות (אבל הרודף כדי לעשות שאר עברות לא תעשה, אין מצילים אותו בנפשו של רודף). (סא) אף-על-פי שחייב מיתה בגלל אדם זה וממון לאדם אחר. (סב) אפילו לא הרגו. (סג) מותר לכל אחד להרוג אותו, כדי להציל את הנרדף, וחייב מיתה וחייב תשלומין באים כאחד, ולכן מחייבים אותה רק בדין מיתה.

יג. נרדף ששב פלים^{יד} של רודף, פטור; לא יהא ממונו חייב מגופו^{טו}. ואם שבר פלי אחרים - חייב; שהמציל עצמו בממון חברו, חייב.

(סד) כדי להציל עצמו. (סה) שהרי נרדף זה רשאי להרוג את רודפו, כדי להציל עצמו, כל-שכן שניתן להצילו בממונו של הרודף.

יד. מי שרדף אחר הרודף להושיע הנרדף, ושב את הפלים בין של רודף בין של כל אדם - פטור; ולא מן הדין^{טז}, אלא תקנה היא שלא ימנע מלהציל, או יתמנהגה ויעני^{טז} בעת שירדף.

(סו) שהרי המציל עצמו בממון חברו - חייב, כל-שכן המציל אחרים בממון חברו. (סז) שלא ישבור כלים בריצתו, ובניתיים יאחר את המועד.

השגת הראב"ד

ספינה . . . להרנס א"א אין כאן לא מלח ולא תבלין שאין כאן דין רודף כלל ואין זה דומה למעשה דחמרא דפרק הגזול ודין זה שהטיל לים אע"פ שהטיל משל איש אחד מחשבין על כולם לפי משאם כדאיתא בגמרא.

ט. אסור למסר ישראל ביד גוים, בין בגופו בין בממונו, ואפילו היה רשע^{יז} ובעל עברות, ואפילו היה מצר לו^{יח} ומצער. וכל המוסר ביד גוים, בין בגופו בין בממונו - אין לו חלק לעולם הבא.

(מד) כמו שאמר דוד המלך ע"ה בתהלים: "אשמרה לפי מחסום בעוד רשע לנגדי", אף-על-פי שרשע לנגדי, אשמרה לפי מחסום. (מה) גורם לו רעות ומצער.

י. מותר להרג המוסר בכל מקום^{יט}, ואפילו בזמן הזה^כ שאין דנין דיני נפשות. ומותר להרגו קדם שימסר^{כא}, אלא בשאמר 'הריני מוסר פלוני בגופו או בממונו', ואפילו ממון קל^{כב} - הרי התיר עצמו למיתה, ומתירין בו ואומרין לו: 'אל תמסר'. אם העז פניו ואמר: 'לא כי, אלא אמסרנו'^{כג} - מצוה להרגו^{כד}; וכל הקודם^{כה} להרגו, זכה.

(מו) ואפילו בחוץ לארץ, שאין שם בית-דין מומחים. (מז) לאחר החורבן. (מח) כדי להציל את הנמסר, ואפילו לא עשה כלום. (מט) כיוון שימסור אותו לידי הגוים, הם יעלילו עליו עלילות שונות ולא ינצל מידם. (נ) ומותר להורגו כדין רודף. (נא) ועל-ידיזה ניכר שהוא מתכוון לעשות זאת. (נב) כדין רודף אחר חברו להורגו, והתורה אמרה "הבא להרגך השכם להרגו". (נג) ולאו דווקא הנמסר.

יא. עשה המוסר אשר זמם ומסר - יראה לי שאסור להרגו^{כו}; אלא אם כן החזקה^{כז} למסר - הרי זה יהרג, שמה ימסר אחרים^{כח}. ומעשים בכל זמן בערי המערב^{כט} להרג המוסרים שהחזקו למסר ממון ישראל, ולמסר את המוסרים^ל ביד הגוים להרגן ולהפותם ולאסרם פפי ורשעים.

(נד) שהרי הדין שמותר להורגו אינו אלא כדי להציל את חברו, כדין רודף אחר חברו, אבל לא משום רוצח, שאינו אלא גורם ופטור. (נה) שלוש פעמים. (נו) ומצוה להצילם. (נז) ארצות צפון אפריקה. (נח) המוסרים דוקא, אבל רשעים על עבירות אחרות - אסור למסור לגוים.

וכן כל המצר לצבור ומצער אותם, מותר למסרו ביד גוים להפותו ולאסרו ולקנסו; אבל מפני צער יחיד, אסור למסרו. ואסור לאבד ממונו של מוסר, ואף על פי שמותר לאבד גופו, שהרי ממונו ראוי ליוֹרְשָׁיו^{כא}.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

~ נקודות משיחות קודש ~

"ספינה שחשבה להשבר . . ומצוה רבה עשה שהשליך והושיעם".

בפנימיות הענינים של הלכה זו נרמזת מעלתם הגדולה של ישראל, כי "ספינה" מורה על הנשמה, כמאמר הזהר "יונה דנחת לספינה דא איהי נשמתא דבר נש דנחת אל האי עלמא למהוי בגופא דבר נש" ובלשון הכתוב "יורדי הים באניות עושי מלאכה במים רבים" שאחרי סכנת ה"מים רבים" שהם ריבוי הטרדות והבלבולים של עניני העולם מגיעה למחוז חפצה בשלום ואז ניתוסף עילוי גדול יותר בנשמה מכפי שהיתה קודם ירידתה לעולם.

ים הגלות הסוער מביא את הספינה למצב ש"חשבה להשבר" כי מצד התגברות החושך בעולם נעשה חלישות בקיום התורה ומצוותיה, והמשוי שעליה הוא עול תורה ומצוות. ומצד החשש ש"חשיבה להישר" הקב"ה מיקל המשוי מעליה, שהרי ישנם ריבוי עניני תומ"צ שאי אפשר לקיימם בזמן הגלות כמו דיני הקרבנות, טומאה וטהרה וכו' שמצוות אלו "השליך בים" למעליותא ע"ד "כמים לים מכסים" שחזרו ונתעלו לשורשן ומקורן בבחינת ההעלם שלמעלה מהגילוי ואין מקיימים אותן בפועל ממש.

ובזה מודגשת מעלתן של ישראל, שכל התורה לא ניתנה אלא בשביל לזכות את ישראל, ואם ריבוי התורה מסכן את ישראל "המשא שבה כמו רודף אחריהם להרגם, ומצוה רבה עשה שהשליך והושיעם", שהרי "אם אין ישראל תורה למה".

ספה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 670. מתוך רמב"ם "פרדס המלך"

ברוך רחמנא דסייען

הלכות רוצח ושמירת נפש

יִשׁ בְּכָלֶלֶן שֶׁבַע עֲשָׂרָה מִצְוֹת - שֶׁבַע מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְעֶשֶׂר מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פֶרֶטֶן:
(א) שֶׁלֹא לְרַצֵּחַ; (ב) שֶׁלֹא לִקַּח כֶּפֶר לְנֶפֶשׁ רוֹצֵחַ, אֲלֹא יוֹמֵת; (ג) לְהַגְלוֹת הָרוֹצֵחַ בְּשִׁנְיָה; (ד) שֶׁלֹא לִקַּח כֶּפֶר לְמַחֲזִיב גְּלוּת; (ה) שֶׁלֹא יוֹמֵת הָרוֹצֵחַ בְּשִׁירָצָה, קֹדֶם עֲמִידָה בְּדִין; (ו) לְהַצִּיל הַנֶּרְדָּף

בְּנִפְשׁוֹ שֶׁל רוֹדֵף; (ז) שֶׁלֹא לְחוּס עַל הָרוֹדֵף; (ח) שֶׁלֹא לַעֲמֹד עַל דָּם; (ט) לְהַפְרִישׁ עָרֵי מִקְלָט, וּלְבָנוֹן לָהֶם הַדֶּרֶךְ; (י) לַעְרֹף אֶת הָעֶגְלָה בְּנֶחֱל; (יא) שֶׁלֹא יַעֲבֹד בְּאוֹתָהּ קִרְקַע וְלֹא תִזְרַע; (יב) שֶׁלֹא לָשִׁים דָּמִים; (יג) לַעֲשׂוֹת מַעֲקָה; (יד) שֶׁלֹא יִכְשִׁיל תָּמִים בְּדֶרֶךְ; (טו) לִפְרֹק עִם מִי שֶׁנִּכְשַׁל בְּדֶרֶךְ; (טז) לִטְעֹן עִמּוֹ; (יז) שֶׁלֹא יִנְיַחְנוּ בְּדֶרֶךְ נֶבֶחַל בְּמִשְׁאוֹ וְיִלָּךְ לוֹ. וּבְאוֹר מִצְוֹת אֵלוֹ - בְּפִרְקִים אֵלוֹ.

פֶּרֶק א

איסור הריגת נפש ועונשו, ומצווה להציל מיד הרודף.

א. כָּל הַרֹג נֶפֶשׁ אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֵׂה, שְׁנֵאמְרִי: "לֹא תִרְצַח"¹. וְאִם רָצַח בְּזִדּוֹן בְּפָנֵי עֲדִים - מִיתָתוֹ בְּסִיף, שְׁנֵאמְרִי: "נָקָם יִנָּקֶם"². מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמָדוּ, שֶׁזֶּה מִיתַת סִיף; בֵּין שֶׁהֵרַג אֶת חֲבֵרוֹ בְּכַרְזֵל, בֵּין שֶׁשָּׂרְפוֹ בָּאֵשׁ - מִיתָתוֹ בְּסִיף.

(א) ואפילו גוי, עובר בלא-תעשה, אבל אין הישראל הרוצח נהרג עליו. (ב) הציווי מנוסח באופן כללי, משום שהוא מכוון לכל. (ג) מתיזים את ראשו בחרב. (ד) במכה עבדו ומת. (ה) תלמיד מפי רבו עד למשה רבינו. (ו) כי "נקמה" נזכרת בתורה בקשר ל"חרב", "חרב נוקמת נקם ברית".

ב. מִצְוָה בְּיַד גּוֹאֵל הַדָּם, שְׁנֵאמְרִי: "גֹּאֵל הַדָּם, הוּא יָמִית אֶת הָרֹצֵחַ"; וְכָל הָרְאוּי לִירֵשָׁה, הוּא גּוֹאֵל הַדָּם. לֹא רָצַח גּוֹאֵל הַדָּם, אוֹ שֶׁלֹא הָיָה יָכוֹל לְהַמִּיתוֹ, אוֹ שֶׁאֵין לוֹ גּוֹאֵל דָּם - בֵּית דִּין מְמִיתִין אֶת הָרוֹצֵחַ בְּסִיף.

(ז) קרוב משפחתו של הנהרג. (ח) כגון גר צדק.

ג. הָאֵב שֶׁהֵרַג אֶת בְּנוֹ - אִם הָיָה לְנֶהֱרַג בֶּן - הָרִי זֶה הַרֹג אָבִי אָבִיו, מִפְּנֵי שֶׁהוּא גּוֹאֵל הַדָּם; וְאִם

1. שמות-יתר, כ, יג. 2. שמות-משפטים, כא, כ. 3. במדבר-מסעי, לה, יט.

שלא . . גלות: הטעם שלא סיים "אלא יגלה" כמו שסיים במל"ת ב' - לקו"ש ח"ג ע' 298. להפריש ערי מקלט: ובמנין המצוות הזכיר כחלק מהמצוה להפריש שש ערים - לקו"ש ח"ט ע' 101, חל"ט ע' 16, הע' 22. ושם גם נוסף "ולא הכין" - לקו"ש ח"ט ע' 101, שוה"ג, חכ"ד ע' 107 הע' 2.

אין לו בן - אין אחד מן האחין נעשה גואל הדם להמית את אביו^א, אלא בית דין ממיתין אותו^ב. ואחד הזכר ואחד הנקבה^ג [שוים] בגאלת הדם.

ט) אף-על-פי שראוי לו לכבד אותו, מכל-מקום דינו בזה ככל אדם. י) ומצוה ביד גואל הדם להרוג את הרוצח. יא) אף-על-פי שזוהי מצוה, כי הבן מצווה על כבוד אביו, והשווה הכתוב כיבוד אב ואם לכבוד המקום, ומשום כך אפילו הוא שליח בית-דין ואביו נידון למכות, אסור לבן להכותו. יב) כמו בגואל הדם שאינו יכול להמית את הרוצח, בהלכה הקודמת. יג) גם הנקבה מחוייבת להרוג את רוצח קרובה, כי חייבת בכל מצוות שבתורה שאינן תלויות בזמן.

ד. ומזהירין בית דין שלא לקח"י כפר מן הרוצח^ט, ואפלו נתן כל ממון שבעולם^י, ואפלו רצה גואל הדם לפטר^{יא}; שאין נפשו של זה הנהרג קנן גואל הדם, אלא קנן הקדוש ברוך הוא - שנאמר: "ולא תקחו כפר לנפש רוצח". ואין לך דבר שהקפידה תורה עליו בפשיכות דמים, שנאמר: "ולא תחניפו^{יב} את הארץ אשר אתם בה, כי הדם הוא יחניף את הארץ^{יג} וגו'".

יד) ואם לקחו, עברו בלאו. טו) שלא להרגו. טז) כלומר, יותר מפרדין נפשו. יז) שאמר לבית-דין שהוא מוחל על דמו של הרוצח. יח) ולא תרשיעו. יט) הדגישה התורה שפיקוח דמים, ומסיימת בפסוק "ולא תטמא את הארץ", ואמרו חז"ל: "מגיד ששפיקוח דמים מטמא את הארץ, ומסלקת את השכינה, ומפני שפיקוח דמים חרב בית-המקדש".

ה. רוצח שהרג בזדון - אין ממיתין אותו העדים ולא הרואים אותו^א, עד שייבאו לבית דין וידינוהו למיתה^ב, שנאמר^ג: "ולא ימות הרצח, עד עמדו לפני העדה למשפט". והוא הדין לכל מחייב מיתת בית דין^ד שעברו ועשו^ה, שאין ממיתין אותם עד שיגמר דינם בבית דין.

כ) אפילו הם בית-דין הם אינם רשאים לרדוף אותו אפילו על-פי עדים אחרים. והטעם הוא, שמכיוון שראו אותו שהרג, שוב אין רואים לו זכות, והתורה ציוותה להפוך ולחפש בזכותו. כא) וכל עוד שלא דנו אותו למיתה, אין הוא חייב מיתה. כב) הפסוק "לא ימות הרוצח", הוא דוגמה לכל יתר מחוייבי מיתת בית-דין. כג) והתרו בהם עדים.

ו. במה דברים אמורים^א? בשעבר ועשה העון שחייב עליו מיתת בית דין; אבל הרודף אחר חברו להרגו, אפלו היה הרודף קטן^ב - הרי כל ישראל מציין להציל הנרדף מיד הרודף, ואפלו בנפשו של רודף^ג.

כד) שלא יהרגו את החוטא עד שידונו אותו בית-דין למיתתו. כה) אף-על-פי שאינו בר עונשין, לעניין "רודף" דינו כגדול, כי המטרה היא להציל את הנרדף. כו) ולא דוקא בית-דין. כז) להרוג אותו, אף-על-פי שעדיין לא הרג אותו, ולא עשה מעשה שחייב עליו מיתה.

ז. כיצד^א? אם הזהירוהו^ב, והרי הוא רודף אחריו - אף על פי שלא קבל עליו התראה^ג, פיון שעדיין הוא רודף לא - הרי זה נהרג^ד. ואם יכולים להצילו באבר מאברי הרודף - כגון שיכבדו אותו בחץ או באבן או בסיף, ויקטעו את ידו או ישרו את רגלו או יסמו את עינו - עושין^ה. ואם אינן יכולין לכונן^ו ולא להצילו אלא אם כן תרגוהו לשנת הראב"ד

הרי... כפח א"א בספרי קא דריש לה הכי

הורגין אותו, ואף על פי שעדיין לא הרג^ה, שנאמר^ז: "וקצתה את פפה^ח לי, לא תחוס עינך^ט".

כח) דין הרודף. כט) שלא ירדוף, שאם לא כן יהרגו אותו כמצוות התורה. ל) שלא התרו בו ואמר יודע אני, ועל-מנת-כן אני רודף שאהרג עליו. לא) והנרדף בסכנה. לב) כי רודף אינו צריך התראה, שהרי קיים צורך דחוף להציל את הנרדף ממוות. לג) ואם הרגו - חייב מיתה בידי שמים. לד) לאחד מאבריו. לה) ולא עשה מעשה שחייב עליו מיתה, ובזה שונה דין רודף מחייבי מיתות בית-דין, שאין ממיתים אותם אלא-אם-כן עברו ועשו. לו) מפסוק זה למדו חכמים שחייבים להציל את הנרדף על ידי פגיעה באחד מאברי הרודף, ואם אי אפשר "לא תחוס" וצריך להורגו, כפי שיסביר הרמב"ם להלן.

ח. אחד מבושיו^א ואחד פל דבר שיש בו סכנת נפשות^ב, אחד האשה שאחזה את האיש ואחד האיש שאחז את האשה^ג - ענין הפתוב, שכל החושבם להפכות חברו הפאה הממיתה אותו, מצילין את הנרדף בכפו של רודף^ד; ואם אינן יכולין - מצילין אותו אף בנפשו^ה, שנאמר^ו: "לא תחוס עינך^ז"

4. במדבר-מסעי, לה, לא. 5. שם, פסוק לג. 6. במדבר-מסעי, לה, יב. 7. דברים-כיתצא, כה, יב. 8. דברים-כיתצא, כה, יב.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לז) בתורה נאמר "וקצותה את כפה", לגבי אשה ששלחה ידה והחזיקה במבושיו של גבר - שהוא מקום מסוכן. לח) "ומבושיו" אינו אלא דוגמה. לט) דין אחד לאיש ולאשה כרודפים וכנרדפים, ואף-על-פי שהכתוב מדבר על אשה שתוקפת איש. מ) המתכונן לעשות, ועדיין לא עשה. מא) ואסור להרגו. מב) של הרודף, שהורגים אותו. מג) כשאין אתה יכול להצילו על-ידי "וקצותה את כפה".

ט. הרי זו מד מצות לא תעשה^{מח}, שלא לחוס על נפש הרודף.

מד) כשם שמצוה לחוס על נפש הנרדף ולהצילו, כך מצוה שלא לחוס על נפש הרודף, אם אי-אפשר להצילו באחד מאיבריו. מה) שנאמר "לא תחוס עיניך".

לפיכך הורו חכמים, שהעברה שהיא מקשה לילד^{מז} - מתר לחתך העבר במעיה, בין בסם בין ביד; מפני שהוא פרודף אחריה להרגה. ואם משהוציא ראשו, אין נוגעין בו, שאין דוחין נפש מפני נפש, וזה הוא טבעו של עולם^{מכ}.

מו) והקושי מסכן את חי האם. מז) שאשה בשעת הלידה נמצאת באופן טבעי בסכנת חיים, ואין הוולד נחשב לרודף. אבל לפני שהוציא העובר את ראשו אינו נקרא נפש, וישראל שהרג עובר אינו נהרג ולפיכך חיה קודמים.

י. אחד הרודף אחר חברו להרגו, או רודף אחר נערה מארשה^{מח} לאנסה - שנאמר^{מט}: "כי באשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש, פן הדבר הזה". והרי הוא אומר^{מכ}: "צעקה הנערה המארשה, ואין מושיע לה"^{מז}; הא יש לה מושיע - מושיעה בכל דבר שיכול להושיעה, ואפלו בהריגת הרודף.

מח) שיש בה דין מיתה, אבל הרודף אחרי הפנויה, שאסורה רק בלאו שענשו מלקות אין מצילין אותה בנפשו. מט) במי שאנס נערה מאורסה. נ) משמע שחייבים להושיע לה.

יא. והוא הדין לשאר כל העריות^{מכ}, חוץ מן [בועל] הבהמה^{מז}; אבל הזכור^{מח}, מצילין אותו בנפש הרודף בשאר עריות. אבל הרודף אחר הבהמה לרבעה, או שרדף לעשות מלאכה בשבת, או לעבד עבודה זרה - אף על פי שהשבת ועבודה זרה עקרי הדת^{מט} -

נא) בין חייבי מיתות בית-דין ובין חייבי כריתות שמצילים אותם בנפש הרודף, למרות שהכתוב מדבר בנערה המאורסה בלבד. נב) הרודף אחר הבהמה לרבעה, ואף-על-פי שזה דומה לעריות וחייב מיתה. נג) הרודף אחר הזכר לאנסו. נד) והמחלל את השבת דינו כעובד עבודה-זרה. נה) לאחר שהתרו בו וקיבל על עצמו התראה, כדין יתר חייבי מיתות בית-דין.

יב. רדף אחר ערוה, ותפשה ושכב והערה^{מז} - אף על פי שלא גמר ביאתו^{מח}, אין ממיתין^{מט} אותו עד עמדו בדין. רדף אחר ערוה, והיו אחרים רודפין אחריו להצילה, ואמרה להם: 'הניחיהו, פדי שלא יהרגני'^{מכ} - אין שומעין לה^{מז}, אלא מבהילין אותו ומונעין אותו מלבעל באבריו^{מח}; ואם אינם יכולים למנוע באבריו - אפלו בנפשו, כמו שבארנו.

נו) התחיל את הביאה. נז) שלא הכניס את כל האבר. נח) אין מצילים אותו מגמר ביאה בנפשו של רודף, שהרי כבר נבעלה, ודינה כנעברה בה עבירה, שאין מצילים אותה בנפשו. נט) קודם שתשיגו אותו, מכיוון שאתם רוצים להרוג אותו בגללי. ס) שהרי אנוסה היא, ומתוך פחד אמרה כך. סא) על-ידי הכאת איבריו.

יג. כל היכול להציל באבר מאבריו, ולא טרח בקד, אלא הציל בנפשו של רודף^{מכ}, והרגו - הרי זה שופך דמים, וחייב מיתה; אבל אין בית דין ממיתין אותו^{מז}.

סב) מפני שזה קל לו יותר. סג) מאחר שנתכוון להציל, אין כאן קבלת התראה, וחייב מיתה בידי שמים.

יד. כל היכול להציל^{מז}, ולא הציל - עובר על "לא תעמד על דם רעהו"^{מח}. וכן הרואה את חברו טובע בים, או לסטים פאים עליו, או חיה רעה באה עליו, ויכול להצילו הוא בעצמו, או שישכר אחרים להצילו, ולא הציל, או ששמע גוים או מוסרים מחשבים עליו רעה או טומנין לו פח^{מכ}, ולא גלה און חברו והדיעו^{מז}, או שידע בגוי או באונס שהוא קובל [=כועס] על חברו [ועלול להזיק],

9. דברים-כ"תצא, כב, כו. 10. שם, פסוק כז. 11. ויקרא-קדושים, יט, טז.

הפניות לשיחות קודש
היכול להציל: דיוק הלשון - לקו"ש חל"ב ע' 120 והע' 8. ביים: דיוק הלשון "טובע ביים" ולא "בנהר" - לקו"ש חל"ב ע' 123 והע' 26.

ב. אַבְל הַשׁוֹכֵר הַהוּא לְהַרְגֵּ אֶת חֲבֵרוֹ, אוֹ שְׂשַׁלַּח עֲבָדָיו וְהַרְגוּהוּ, אוֹ שְׂכַפַּת חֲבֵרוֹ וְהַנִּיחוֹ לַפְּנֵי הָאָרִי וְכִיּוֹצֵא בּוֹ¹² וְהַרְגָתוֹ חֲסִידָהּ, וְכֵן הַהוּרָג אֶת עַצְמוֹ - כָּל אֶחָד מֵאלוֹ שׁוֹפֵךְ דָּמִים הוּא, וְעוֹן הַרִיגָה בִּידּוֹ¹³; וְחַיֵּב מִיתָה לַשָּׁמַיִם, וְאֵין בָּהֶן מִיתַת בֵּית דִּין¹⁴.

(ב) ומשלם כסף להורג. (ג) שמוכרחים לשמוע בקול אדוניהם. (ד) ובשעה שכפה אותו אין הארי הממית נוגע בו, אלא לאחר זמן. (ה) חיה טורפת אחרת. (ו) וכן אם כפתו ומת ברעב, שבשעה שכפתו לא היה דבר ההורג אותו, והרעב מאליו הוא בא אחר כן. (ז) העוון נקרא על שמו. (ח) אף על פי ששלוחו של אדם כמותו, ויד השליח כיד השולח, אבל בעבירה אין שלוחו של אדם כמותו, ומשום כך אין בית דין הורגים את השולח, וכמו כן אין דינו של הגורם להריגת חברו כהורג ביד, אף על פי שבנוקין דין הגורם כמזיק ממש.

ג. וּמִנֵּינן שָׁפֵן הוּא הַדִּין? שֶׁהָרִי הוּא אוֹמְרִי¹⁵: "שׁוֹפֵךְ דָּם הָאָדָם, בְּאָדָם דָּמוֹ יִשְׁפֹּךְ"¹⁶ - זֶה הַהוּרָג בְּעַצְמוֹ שֶׁלֹּא עַל יְדֵי שְׂלִיחַ; "אֶת דָּמְכֶם לִנְפְשׁוֹתֵיכֶם אֲדַרְשׁ"¹⁷ - זֶה הַהוּרָג אֶת עַצְמוֹ; "מִיד כָּל חַיָּה אֲדַרְשְׁנָהּ"¹⁸ - זֶה הַמוֹסֵר חֲבֵרוֹ לַפְּנֵי חַיָּה לְטָרְפוֹ; "מִיד הָאָדָם, מִיד אִישׁ אַחִיו, אֲדַרְשׁ אֶת נַפְשׁ הָאָדָם"¹⁹ - זֶה הַשׁוֹכֵר אַחֲרִים לְהַרְגֵּ אֶת חֲבֵרוֹ. וּבִפְרוּשׁ נֶאֱמַר בְּשִׁלְשֹׁתָן לְשׁוֹן דְּרִישָׁה²⁰ - הָרִי דִּינָם מְסוּר לַשָּׁמַיִם.

(ט) בפני אדם, כלומר בפני עדים. (י) כך פירש רבי אלעזר את הפסוק: "את דמכם לנפשותיכם אדרוש" - מיד נפשותיכם אדרוש את דמכם, היינו השופך דם עצמו. (יא) "אדרוש", היינו שה' יעניש אותו, ולא כתוב "דמו יישפך" כמו בתחילת הפסוק, שמדובר באדם שהרג בעצמו אדם אחר.

ד. וּבְכָל אֵלֵי הַרְצָחִין²¹ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן שְׂאִינָן מַחֲבִיבִים מִיתַת בֵּית דִּין - אִם רָצָה מִלֵּךְ יִשְׂרָאֵל לְהַרְגֵּן בְּדִין הַמְּלָכוּתִי²² וּמִקְנַת הָעוֹלָם, הַרְשׁוֹת בִּידּוֹ. וְכֵן אִם רָאוּ בֵּית דִּין לְהַרְגֵּ אוֹתָן בְּהוֹרָאָה שְׁעָה²³ - אִם הָיְתָה הַשְׁעָה צְרִיכָה לָכֶּן²⁴, הָרִי יֵשׁ לָהֶם רְשׁוֹת כְּפִי מֵהַ שְׂרִירָאוּ.

(יב) שדרכם לרצוח אנשים על ידי שכירים או על ידי חיה

וְיָכוֹל לְפִיּוֹסוֹ בְּגִלְל חֲבֵרוֹ וְלִהְסִיר מֵהַ שְׂבָלָבוּ וְלֹא פִּיּוֹסוֹ, וְכָל פִּיּוֹצֵא בְּדָבָרִים אֱלוֹסִי²⁵ - הָעוֹשֶׂה אוֹתָם עוֹבֵר עַל "לֹא תַעֲמֹד עַל דָּם רֵעֶךָ".

(סד) חברו מסכנה, ולא דווקא מיד רודף. (סה) ופשוטו של מקרא, שאם רואה חברו בסכנה, לא יעמוד בחיבוק ידיים, אלא ישתדל בכל הדרכים להצילו. (סו) אף-על-פי שיש בזה טרחה. (סז) טובע בים הוא דוגמה לאדם שכבר נתון בתוך הסכנה; לסטים באים עליו - דוגמה לסכנה המתקרבת לאדם; מוסרים מחשבים עליו רעה - הסכנה עדיין במחשבה בלבד, ובכולם דין אחד, שחייבים להציל. (סח) אף-על-פי שבאותו כתוב אסרה תורה ללכת רכיל ולגלות סוד, בכל זאת כאן כשסכנה אורבת לחבריו - הוא חייב לגלות ולהודיע לו. (סט) כגון היודע עדות לחברו ואינו מעידו.

טו. הַרְוָאָה רוֹדֵף אַחֵר חֲבֵרוֹ לְהַרְגוֹ, אוֹ אַחֵר עֶרְוָה לְבַעֲלָהּ, וְיָכוֹל לְהַצִּיל, וְלֹא הַצִּיל - הָרִי זֶה בְּטֵל מִצְוַת עֲשֵׂה, שֶׁהִיא "וְקָצַתָּהּ אֶת כַּפֶּה"²⁶; וְעֹבֵר עַל שְׁנֵי לְאוֹיִן, עַל "לֹא תַחוּס עֵינֶיךָ"²⁷ וְעַל "לֹא תַעֲמֹד עַל דָּם רֵעֶךָ"²⁸. טז. אֵף עַל פִּי שְׂאִין לִזְקִין עַל לְאוֹיִן אֵלֵי, מִפְּנֵי שְׂאִין בָּהֶן מַעֲשֵׂה, חֲמוּרִים הֵם; שֶׁכָּל הַמַּאֲבֵד נֶפֶשׁ אַחַת מִיִּשְׂרָאֵל, כָּאֵלֵי אֵבֶד אֶת הָעוֹלָם כֻּלּוֹ; וְכָל הַמְּקִיִּם נֶפֶשׁ אַחַת מִיִּשְׂרָאֵל, כָּאֵלֵי קָיָם כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ.

~ יום שני ח' מרחשון ~

פֶּרֶק ב

דין השוכר הורג להורג את חברו וכדומה, דין ההורג טריפה או אדם טריפה שהרג אדם אחר, וההורג עבד כנעני וכדומה.

א. כָּל הַהוּרָג חֲבֵרוֹ בִּידּוֹ, כְּגוֹן שֶׁהָפִיּוֹס בְּסִיף אוֹ בְּאֶבֶן הַמִּיתָה²⁹, אוֹ שֶׁחֲנָקוֹ עַד שְׁמַת, אוֹ שֶׁרָפוּ בְּאֵשׁ - הוּאִיל וְהָרָגוּ מִכָּל מְקוֹם הוּא בְּעַצְמוֹ - הָרִי זֶה נִהְרָג בְּבֵית דִּין.

(א) שיש בה כדי להמית, פרט להכה בצרור קטן, שאין בו כדי להמיתו ומת, שהרי לא הייתה לו כוונה להרוג.

12. דברים-כ"ה, כה, יב. 13. שם. 14. ויקרא-קדושים, יט, טז. 15. בראשית-נח, ט, ו. 16. שם, פסוק ה. 17. שם. 18. שם: ומיד האדם.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וְכָל אָדָם לְבַחֲזָקָת שְׁלָם הוּא, וְהַהוֹרָגוֹ נִהְיָ עָלָיו - עַד שֶׁיִּדְעַע בְּדָאֵי שְׁזָה טְרָפָה, וַיֹּאמְרוּ הַרֹפְאִים שְׁמָכָה זֶה אֵין לָהּ תַעֲלָה [רפואה] בְּאָדָם, וּבָהּ יָמוּת. אִם לֹא יִמִּיתֵנוּ דָּבָר אַחֵר.

(כו) כגון שיש לו פצע פנימי באיברים חיוניים ואינו יכול לחיות שנים עשר חודש. (כח) והטעם מכיוון שנחתכו מקורות החיות שלו, הריהו נחשב כאדם מת. (כט) אבל חייב מיתה לשמים, שהרי שופך דמים הוא. (ל) אפילו לא ידוע שהוא שלם.

ט. אָדָם טְרָפָה שֶׁהָרַג אֶת הַנֶּפֶשׁ - נִהְיָ, שְׁנֵאמַר¹⁹: "וּבְעֶרְפְּ הָרַע מִקֶּרֶךְ" לֹא; וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה בְּפָנֵי בֵּית דִּין לֵב. אָבֵל בְּפָנֵי עֲדִים, פְּטוּר; שְׁמָא יִזְמַר²⁰ הָעֲדִים, וְאִם הִזְמִינוּ אֵינָן נִהְיָיִן, שֶׁהָרִי לֹא זָמְמוּ לְהָרַג אֶלָּא טְרָפָה לֵד, וְכָל עֲדוּת שְׁאִינָה רְאוּיָה לְהִזְמָה לֵה, אֵינָה עֲדוּת לִי בְּדִינֵי נִפְשוֹת.

(לא) למרות שאפשר לחשוב שלא דנים אותו בגלל שהוא נחשב כאדם מת, ואם כן אין מתקיימת בו מיתה בין דין, לומדים מהפסוק "ובערת הרע מקרבך", שצריך לאבד את הרשעים בעולם, גם אם אינם נחשבים כחיים. (לב) שאינם זקוקים לעדים ולמשא ומתן משפטי. (לג) יבואו עדים אחרים ויעידו עליהם שעדי שקר הם. (לד) וההורג טריפה פטור ממיתה בית דין. (לה) כל עדות שאי אפשר להזים אותה. (לו) כי העדים אינם מפחדים לשקר, כי יודעים שאי אפשר להזימם.

י. אֶחָד הַהוֹרָג אֶת יִשְׂרָאֵל, או הַהוֹרָג עֶבֶד כְּנַעֲנִי - הָרִי זֶה נִהְיָ עָלָיו; וְאִם הָרַג בְּשִׁגְגָה, גּוֹלָה. יִאֵשְׂרָאֵל שֶׁהָרַג גֵּר תּוֹשֵׁב לֵד - אֵינוֹ נִהְיָ עָלָיו בְּבֵית דִּין לֵה, שְׁנֵאמַר²⁰: "וְכִי יִזִּיד אִישׁ עַל רַעְהוּ"²¹; וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שְׁאִינוֹ נִהְיָ עַל הַגּוֹיִם. וְאֶחָד הַהוֹרָג אֶת עֶבֶד אַחֲרִים או הַהוֹרָג עֶבֶד - הָרִי זֶה נִהְיָ עָלָיו, שֶׁהָעֶבֶד כְּבָר קָבַל עָלָיו מַצּוֹת²² וְנוֹסֵף עַל נִחְלַת ה' מֵב.

(לז) גוי היושב בארץ, וקיבל עליו שבע מצוות שנצטווה עליהן בן נח, ולא מל ולא טבל לשם גירות גמורה. (לח) ודינו מסור לשמים. (לט) ודורשים את הפסוק "על רעהו" פרט לאחרים (גויים), רעהו פרט לגר תושב. (מ) שאין לו מצוות כישראל. (מא) כל המצוות שהאישה חייבת בהן, אף עבד כנעני חייב בהן, ומשום כך "אחיו הוא במצוות", וההורג אותו נהרג עליו. (מב) ודינו כישראל.

יב. מֶה בֵּין עֶבְדוֹ לְעֶבֶד אַחֲרִים? שֶׁעֲבָדוֹ, יֵשׁ לוֹ

רעה. (יג) כגון ההורגים בלא התראה או בעד אחד. (יד) ולא לקבוע הלכה לדורות. (טו) לעשות סייג לתורה, כגון שהיו פרוצים בעבירות, אף על פי שאיש זה לא היה פורץ.

ה. הָרִי שְׁלֹא הָרַגָם הַמֶּלֶךְ, וְלֹא הִיָּתָה הַשְׁעָה צְרִיכָה לְכָף לַחֲזָק הַדְּבָר²³ - הָרִי בֵּית דִּין חֵיבִין מִכָּל מְקוֹם לְהַכּוֹתָם מִכָּה רַבָּה הַקְּרֹבָה לְמִיתָה, וְלֹאֲסֹר אוֹתָם בְּמַצּוֹר²⁴ וּבְמַצּוֹק²⁵ שְׁנֵים רַבּוֹת, וּלְצַעֲרָם בְּכָל מִינֵי צַעַר; כְּדִי לְהַפְחִיד וּלְאַיֵם עַל שְׂאֵר הָרָשָׁעִים, שְׁלֹא יִהְיֶה הַדְּבָר לָהֶם לְפִוְקָה [לפירצה] וּלְמַכְשׁוֹל לֵבָב, וַיֹּאמֶר: 'הָרִינִי מִסֵּבֵב לְהָרַג אוֹיְבִי כְּדִרְךָ שֶׁעָשָׂה פְּלוֹנִי, וְאֶפְטֹר'.

(טז) ולגדור בעדו, מפני שלא היו פרוצים, ולא ראו בית דין צורך להורגם. (יז) לכלוא אותו בבית הסוהר. (יח) ברעב, אבל לא עד כדי מיתת רעב.

ו. אֶחָד הַהוֹרָג אֶת הַגְּדוֹל או אֶת הַקָּטָן בֶּן יוֹמוֹ, בֵּין זָכָר בֵּין נָקְבָה - הָרִי זֶה נִהְיָ עָלָיו אִם הָרַג בְּזִדּוֹן, או גּוֹלָה אִם הָרַג בְּשִׁגְגָה²⁶; וְהוּא, שֶׁכָּלוּ לוֹ חֲדָשִׁיו²⁷; אָבֵל אִם נוֹלַד לְפָחוֹת מִתְּשַׁעַה חֲדָשִׁים - הָרִי הוּא כְּנַפְלִי עַד שֶׁיִּשְׁתַּהֵּה שְׁלֹשִׁים יוֹם²⁸, וְהַהוֹרָגוֹ בְּתוֹף שְׁלֹשִׁים יוֹם אֵינוֹ נִהְיָ עָלָיו.

(יט) אדם שהרג אדם אחר בשגגה, צריך לגלות לעיר מקלט. (כ) הדין הזה שההורג את הקטן בן יומו נהרג. (כא) שמלאו לו תשעה חדשי עיבור, שאז הוא נקרא בן קיימא. (כב) שאינו בן קיימא. (כג) לאחר שלושים יום הוא יצא מכלל נפל.

ז. אֶחָד הַהוֹרָג אֶת הַבְּרִיא, או אֶת הַחוּלָה הַנוֹטָה לָמוּת. וְאֶפְלוּ הָרַג אֶת הַגּוֹסֵס, נִהְיָ עָלָיו²⁹. וְאִם הָיָה גּוֹסֵס בְּיָדֵי אָדָם, כְּגוֹן שֶׁהַפּוֹהוּ עַד שֶׁנִּטָּה לָמוּת וְהָרִי הוּא גּוֹסֵס³⁰ - הַהוֹרָג אוֹתוֹ, אֵין בֵּית דִּין מְמִיתִין אוֹתוֹ³¹.

(כד) למרות שגם אם לא היה הורג אותו, הוא היה מת. (כה) כתוצאה מן המכות. (כו) שכתוב בתורה "ואיש כי יכה כל נפש אדם מות יומת", ולדעת החכמים באה התורה להדגיש, שאין המכה חייב מיתה, אלא אם כן היכה את כל הנפש, פרט להורג זה שאחרים סייעו בהריגתו.

ח. הַהוֹרָג אֶת הַטְּרָפָה³² - אֵף עַל פִּי שְׁאוּכָל וְשׁוֹתָהּ וּמְהַלֵּךְ בְּשׁוֹק, הָרִי זֶה פְּטוּר³³ מִדִּינֵי אָדָם³⁴.

19. דברים-ראה, יג, ו. 20. שמות-משפטים, כא, יד.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני ח' מרחשון - ספר נזיקין - הלכות רוצח ושמירת נפש צא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

חורין. (נט) כי הגוף קנוי לקונה, ולמוכר יש רשות רק להשתמש בו.

טז. וכן מי שחציו עבד וחציו בן חורין. ועבד של שני שתפין - אינו בדין "יום או יומים", שהרי אינו לאחד מהם "בספוף" המיוחד לו²¹; ולפיכך נהרג עליו כשאר העם²².

(ס) כגון עבד של שני שותפים, ושחרר האחד את חלקו. (סא) שהרי החצי האחד שייך לעבד, וחצי לשותף. (סב) אפילו אם מת לאחר כמה ימים מחמת המכה.

פרק ג

שיעור כוח ומקום המכה שיהיה בו כדי להמית, הגורם לחברו שימות ולא הרגו בידים.

א. המכה את חברו בזדון באבן או בעץ, והמיתו - אומדין דבר שהקהו בו, ומקום שהקהו עליו, אם ראוי אותו חפץ להמית באבן זה, או אינו ראוי²³, שנאמר²⁴: "באבן יד אשר ימות בה הקהו .. או בכלי עץ יד אשר ימות בו הקהו", עד שהיה בו כדי להמית. ואינו דומה מכהו על לבו למכהו על ירכו²⁵;

(א) משערים. (ב) אם גודלו ומשקלו מספיקים. (ג) ופטור ממיתה, אף-על-פי שהכהו בזדון, שהרי לא התכוון להמיתו, אלא להכותו בלבד. (ד) אותה מכה באבן או בעץ שיש בה כדי להמיתו על לבו, אין בה כדי להמיתו על מתניו.

ב. הואיל ונאמר "אשר ימות בה"²⁶, מכאן שאומדין מקום המכה.

(ה) וזה תלוי לא רק בחפץ שעמו מכים, אלא אף באבר שמכים עליו.

כשם שאומדין החפץ שהקהו בו ומקום המכה, כך אומדין כח ההקה - שנאמר²⁷: "באבן יד", מכאן שמשערים את היד; אינו דומה זורק אבן ברחוק ברחוק שתי אמות לזורק בו ברחוק עשר, שברחוק עשר יהיה כחה יתר; ואינו דומה זורק ברחוק עשר לזורק ברחוק מאה אמה, שברחוק המקום ביותר יתמעט כח ההקה²⁸.

(ו) את כוחה של היד, יש יד חלשה ויש יד חזקה, ומכה של יד חלשה אינה פוגעת קשה ואין בה כדי להמית. (ז) החפץ הנזרק בכוח רב עוצמת תנופתו מתגברת והולכת זמן

רשות להפלות²⁹. לפיכך, אם הקה עבדו הפאה שיש בה כדי להמית³⁰, ונטה למות, ועמד ארבע ועשרים שעות³¹, ואחר כך מת - אינו נהרג עליו, אף על פי שמת מחמת המכה, שנאמר³²: "לא יקם, כי כספו הוא"³³. ומה הוא "יום או יומים"³⁴? יום שהוא כיומים, שהוא מעת לעת³⁵.

(מג) כדי לייסרו "כי כספו הוא". (מד) שאם אין בה כדי להמית, אפילו על ישראל פטור. (מה) שהוא מעת לעת. (מו) ויש לו רשות להכותו. (מז) בתורה כתוב: "אך אם יום או יומיים יעמוד לא יוקם". "יומיים" משמע שיחיה דווקא שני ימים ו"יום" משמע שמספיק שיחיה יום אחד בלבד. (מח) למילה "יום" יש שני מובנים: א. "יום" בניגוד ללילה, והוא שתי-עשרה שעות; ב. "יום" במובן יממה = עשרים וארבע שעות. אילו כתבה התורה "יום" אפשר היה לחשוב בטעות, שהכוונה ליום במובן של שתיים עשרה שעות, ואילו כתבה "יומיים" אפשר היה לחשוב, שהכוונה לשתי יממות. משום כך כתבה התורה "יום או יומיים" כלומר יום שהוא כמו יומיים, היינו עשרים וארבע שעות.

ג. אבל המכה עבד שאינו שלו - אפילו מת לאחר כמה ימים מחמת המכה - הואיל והקהו כדי להמית, הרי זה נהרג עליו כשאר בני חורין³⁶.

(מט) מכה שיש בה כדי להמית.

יד. יראה לי, שהמכה את עבדו בסבין או בסוף או באבן ואגרוף וכיוצא בהן, ואמרוהו למיתתו³⁷, ומת - אינו בדין "יום או יומים"; ואפילו מת לאחר שנה, נהרג עליו. לכן נאמר³⁸: "בשבט" - שלא נתנה לו תורה רשות להפלותו אלא בשבט ורצועה³⁹ וכיוצא בהם, לא הפית רציחה⁴⁰.

(נ) בדבר שאין דרך האדון לייסר בו את עבדו. (נא) שהיה בהם כדי להמית. (נב) לשון הפסוק "וכי יכה איש את עבדו או את אמתו בשבט". (נג) שבהם משתמש הדיין לייסר בני אדם. (נד) כגון סבין וסייף.

טו. המוכר את עבדו, ופסקה עמו שישמשנו⁴¹ שלשים יום⁴², והקהו אחד מהם בתוך השלשים יום, והמיתו - הרי זה נהרג עליו, ואינו בדין "יום או יומים"⁴³: הראשון, לפי שאינו "בספוף" המיוחד לו⁴⁴; והשני, לפי שאינו תחתיו.

(נה) והתנה. (נו) את המוכר. (נז) גופו קנוי לקונה, ולמוכר זכות שימוש בו לשלושים יום. (נח) אלא כדין הורג בן

21. שמות-משפטים, כא, כא. 22. שם, פסוק כ. 23. במדבר-מסעי, לה, יז-יח. 24. במדבר-מסעי, לה, יז.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

על פי שְׁנֵאֲמַר "בִּידוֹ", הַצֵּרִיף הַכְּתוּב לְהִיּוֹת הַהֶפְּהָה "בְּאִיבָה" - מִפְּלֵל, שְׁמִשְׁעָרִין כֹּחַ הַהֶפְּהָה.²⁵

כ) אינו דומה המכה את חברו בלי איבה, למכה אותו באיבה שמפעיל את מלוא כוחו, ועל מכה זו שיש בה כדי להמית אומרת התורה "מות יומת". מאותו טעם יש לשער את יתר הסיבות של מיתת ההרוג, כגון כוח הנהרג ומקום המכה.

ז. וכן הדוחף את חברו מראש הגג, ונפל ומת - מְשַׁעְרִין גְּבֵה הַמָּקוֹם שֶׁהִפִּילוּ מֵעָלָיו, וְכֵחַ הַנִּדְחָף; שְׁאִינוּ דוֹמָה ^[תינוק] בֶּן יוֹמוֹ שֶׁנִּפְל לְגָדוֹל שֶׁנִּפְל. וּמִנֵּין שְׁמִשְׁעָרִין גְּבֵה הַמָּקוֹם? שְׁנֵאֲמַר²⁶: "וְאִם בְּשִׁנְאָה יִהְיֶה פָּנָיו"²⁷. וַיִּרְאֶה לִי, שֶׁפֶל מָקוֹם שְׁאִין בְּגִבְהָהּ עֲשָׂרָה טַפְחִים - אֵין בּוֹ כְּדֵי לְהִמִּית, כְּמוֹ שְׁאֲמָרוּ בְּבוֹר לְעִנְיָן בְּהִמָּה²⁸.

כא) ומגובה המקום אפשר להסיק, אם דחף אותו מתוך שנאה והתכוון להורגו, או לא. (כב) בהמה שנפלה לתוך הבור ומתה, אין בעל הבור חייב לשלם אלא-אם-כן היה הבור עמוק עשרה טפחים.

ח. אֶחָד הַמִּפְּהָ אֶת חֲבֵרוֹ בְּאֶבֶן אוֹ בַּעֲץ, אוֹ שֶׁהִפְּהוּ בְּגוֹשׁ שֶׁל אֲדָמָה אוֹ בְּגוֹשׁ שֶׁל מֶלֶח וְגִפְרִית, אוֹ בְּסֵל מְלֵא עֶפֶר אוֹ צִרְרוֹת²⁹, וְאֶפְלוּ בְּפֶלַח שֶׁל דְּבָלָה³⁰, שְׁנֵאֲמַר²⁹: "אֲשֶׁר יָמוּת בָּהּ" - כֹּל שֶׁהוּא רָאוּי לְהִמִּיתָהּ. וְהַכֹּכֵד הוּא שְׁמִמִּית³¹.

כג) אבנים קטנות. (כד) חתיכה של מחרוזת תאנים יבשות. (כה) ואבן ועץ שבתורה אינם אלא דוגמאות מן ההווה. (כו) כשמפיל על הנרצח דבר - המשקל לבדו הוא הקובע, ובמכה מצטרף כוח היד למשקל, כי אינו דומה מכה במקל דק וקל למכה בדבר כבד.

ט. הַדּוֹחֵף אֶת חֲבֵרוֹ לְתוֹךְ הַמַּיִם אוֹ לְתוֹךְ הָאֵשׁ, אוֹמְדִין אוֹתוֹ: אִם יָכוֹל לְעֻלּוֹת³² מִשָּׁם, פְּטוּר³³ מִמִּיתַת בֵּית דִּין³⁴; וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לְעֻלּוֹת, חַיֵּב³⁵. וְכֵן אִם כָּבֵשׁ עָלָיו לֹא בְּתוֹךְ הַמַּיִם אוֹ בְּתוֹךְ הָאֵשׁ, עַד שֶׁלֹּא נִשְׁאָר בּוֹ כֹּחַ לְעֻלּוֹת³⁶ וְמָת - חַיֵּב, אֵף עַל פִּי שְׁאִינוֹ הוּא הַדּוֹחֵף בְּתַחֲלָה³⁷.

כז) ולא עלה ומת. (כח) אף-על-פי שדחף אותו במו ידיו, שאין בדחיפה כדי להמית. (כט) ודינו מסור לשמים. (ל) אף-על-פי שלא הדחיפה הורגת אלא האש, הרי זה כאילו הרגו במו ידיו. (לא) חבירו נפל לתוך המים, והוא יכול

מסויים, ולאחר מכן העוצמה פוחתת והולכת. יוצא מזה, שהפגיעה במקום קרוב ביותר אינה קשה כל-כך כמו בריחוק מסוים עד שהחפץ הנזרק מגיע לשיא עוצמת תנופתו. הרמב"ם משער, שבאדם בינוני הזורק אבן שיש בה כדי להמית, נקודת השיא נמצאת בריחוק עשר אמות בערך, ומכאן ואילך העוצמה פוחתת והולכת.

ג. וְכֵן מְשַׁעְרִין הַמִּפְּהָ עֲצָמָה³⁸; וּמְשַׁעְרִין כֹּחַ הַהוֹרֵג, וְכֵחַ הַנִּהְרֵג - אִם הוּא גָּדוֹל אוֹ קָטָן³⁹, אוֹ חֲזָק אוֹ חָלָשׁ, אוֹ בְּרִיא אוֹ חוֹלָה, וְכֵן כֹּל פְּיוּצָא בָּהּ, שְׁנֵאֲמַר²⁵: "אֲשֶׁר יָמוּת בָּהּ" - מִיתָתוֹ שֶׁל זֶה, מְשַׁעְרִין כֹּל סְבוּתָהּ⁴⁰.

ח) כי אינה דומה מכה למכה. לפעמים אדם חזק אינו מכה בכוח רב ואין במכתו זו כדי להרוג, ואפשר שחלש ממנו יאמץ את כל כוח שריריו ומכתו תהיה יותר קשה ממכתו של החזק. ט) כי מכה שיש בה כדי להמית קטן, אין בה כדי להמית גדול. י) זהו סיכום של שלוש ההלכות כולן.

ד. כָּלִי בְּרִזָּל, לֹא נִתְּנָה לוֹ תוֹרָה שְׁעוּרִיא - שְׁנֵאֲמַר²⁶: "וְאִם בְּכָלִי בְּרִזָּל הִפְּהוּ וְיָמוּת, רוֹצֵחַ הוּא"³¹, וְאֶפְלוּ בְּמַחֲט; וְהוּא שְׁיִהְיָה לוֹ הַדָּג³² כְּמוֹ מַחֲט אוֹ שְׁפוּד אוֹ סִכִּין וְכִיּוּצָא בָּהֶם; אֲבָל אִם הִפְּהוּ³³ בַּעֲשֻׁת³⁴ שֶׁל בְּרִזָּל וְכִיּוּצָא בָּהּ, אוֹמְדִין אוֹתָהּ³⁵ בְּדֶרֶךְ שְׁאוּמְדִין הָאֶבֶן אוֹ הָעֵץ.

יא) והברזל ממית בכל שהוא. יב) ולא כתוב "אשר ימות בו" כמו שכתוב באבן ובכלי עץ. יג) ונעץ בו את החוד במקום מסוכן, כגון בגרון או בלב. יד) ולא דקר אותו. טו) גוש, מטיל. טז) אם ראוי להמית בה.

ה. הַמִּפְּהָ אֶת חֲבֵרוֹ בְּלֹא כָּלִי וְהִמִּיתוֹ, כְּגוֹן שֶׁהִפְּהוּ בִּידוֹ אוֹ בְּרִגְלוֹ אוֹ נִגְפוּ ^[הכחה] בְּרֹאשׁוֹ וְהִמִּיתוֹ - מְשַׁעְרִין כֹּחַ הַמִּפְּהָ³⁶, וְכֵחַ הַנִּהְרֵג, וּמָקוֹם הַמִּפְּהָ; אֵינוֹ דוֹמָה דּוֹחֵף חֲבֵרוֹ בְּאֶצְבָּעוֹ, לְבוֹעֵט בּוֹ בְּרִגְלוֹ בְּכָל כֹּחַ; וְאֵינוֹ דוֹמָה מִפְּהוּ עַל לְבָבוֹ, לְמִפְּהוּ עַל מִתְּנוּי³⁷; וְאֵינוֹ דוֹמָה חֲלָשׁ הַמִּפְּהָ אֶת הַבְּרִיא הַחֲזָק, לְבְּרִיא חֲזָק הַמִּפְּהָ חֲלָשׁ אוֹ חוֹלָה³⁸.

יז) של איש המכה. יח) זוהי דוגמה למקום המכה. יט) דוגמה לכוח הנהרג.

ו. וּמִנֵּין שְׁמִשְׁעָרִין בְּכָל אֵלּוּ? שְׁנֵאֲמַר²⁷: "אוֹ בְּאִיבָה הִפְּהוּ בִּידוֹ, וְיָמוּת - מוֹת יוֹמַת הַמִּפְּהָ"; אֵף

25. במדבר-מסעי, לה, יז. 26. במדבר-מסעי, לה, טז. 27. במדבר-מסעי, לה, כ. 28. במדבר-מסעי, לה, כ. 29. במדבר-מסעי, לה, יז.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הארס עומד ממש בין שיניו של הנחש, אלא בשעת הנשיכה מקיא הנחש את הרעל מכוח עצמו ומרצונו, והמשיך אינו אלא גורם. (ט) הקדוש-ברוך-הוא. (ג) ומענישו.

יא. וכן הדוחף את חברו לבורא, והיה שם סלם בבור שיכול לעלות עליו, או שזרק בו חץ, והיה תריסר בידו להגן עליו, ובא אחר וסלק את הסלם והסיר את התריס - שניהם אינן נהרגין בבית דין. אפלו היה הדוחף עצמו הוא שחזרה וסלק את הסלם - פטור ממימתת בית דין; ונדרש ממנו דם.

(נא) שאין נפילה כדי להמית. (נב) מגן. (נג) או הסיר. (נד) הדוחף פטור, שבשעה שדחפו היה סולם בבור שיכול לעלות עליו, והמסלק פטור שאינו אלא גורם למיתה. (נה) לאחר שדחף. (נו) על הדחיפה, שאין בה כדי להמית, ומעשה סילוק אינו אלא גורם.

יב. הזורק צרור בכתל, וחזרה האבן לאחוריה והרגה - חייב מיתת בית דין; שמפחו היא באה. וכן אלו שמשחקין בכדור שחתרו בהם והרגו - בתוף ארבע אמות, פטורין; חוץ לארבע אמות, אפלו לסוף מאה אמה - חייבין; והוא שיש בה כדי להמית, פמו שפארנו.

(נז) שהתכוון להרוג את חברו. (נח) זרק בחזקה אבן על הכותל. (נט) ומכים בו ככותל בכוח, כדי שיחזור הרבה לאחוריו. (ס) שהכדור בחזירתו יהרוג את חברם. (סא) במזיד. (סב) מן הכותל. (סג) כי המשחקים מתכוונים שיחזור הכדור לאחוריה הרבה, ולא פחות מארבע אמות, ולפיכך יש לדון אותו כהמית שלא בכוונה. (סד) מפני שהמשחקים רוצים שיחזור למרחק רב. (סה) כי התכוונו להרוג, ומכוחם בא הכדור.

יג. זרק אבן למעלה, והלכה לצדדין והרגה - חייבין.

(סו) בשעת נפילתה לצדדים. (סז) שאף זה עדיין כוחו הוא.

הפופת את חברו, והניחו במקום שאינו יכול לברח, והציף עליו מים, ומת - הרי זה נהרג עליו; והוא שימות מפח ראשון הבא ממעשיו.

(סח) הפנה את זרם המים אליו. (סט) כגון שהניחו סמוך לשפת התעלה והשפה מדרון, וכשהסירה במקום שהניח את חברו הכפות, באו עליו המים מיד, אבל אם הניחו במקום שלא הגיעו במים אליו בכוח ראשון, אלא לאחר מכן הגיעו אליו, אין רק גורם ולכן פטור.

לעלות משם, ובא זה ואחז ראשו של הנופל בכוח בתוך המים, שלא יוכל להרים ראשו. (לב) לאחר שהרפה ממנו. (לג) בכל זאת חייב, שלא הדחיפה או הנפילה לתוך המים הרגה אותו, אלא הכובש הרג אותו.

והוא הדין למניח ידו על פי חברו וחטמו עד שהניחו מפרפר ואינו יכול לחיות, או שכפתו והניחו בצנה או במחלה עד שמת, או שבנה עליו מקום עד שמנע ממנו הרוח [לנשימה], או שהכניסו למערה וביתו ועשן עליו עד שמת, או שהכניסו לבית של שיש והדליק עליו נרלט עד שהמיתו ההכל - בכל אלו נהרג עליו, שזה פמי שחנקו בידו.

(לד) והצינה והחמה הורגות אותו, כמו המים והאש בדוגמאות הקודמות. (לה) אף-על-פי שלא אחז בגופו - כמו בדוגמאות הקודמות - אלא עשה מעשה שמנע אור מחברו ונחנק. (לו) שאין בו שום דבר ממית. (לז) וזהו המעשה הממית. (לח) שסתום ביותר, ואין הבל הנר הדולק יכול לצאת ממנו, ואין האויר שמבחוץ חודר לתוכו. (לט) בדוגמה הקודמת, המשיך במעשה העישון על חברו עד שמת, ואילו כאן עשה מעשה הדלקה חד-פעמי, ובאותה שעה לא מת חברו, ובכל זאת הוא חייב. (מ) האויר המקולקל על-ידי הנר הדולק.

יד. אכל הפופת את חברו והניחו ברעב עד שמת, או שכפתו והניחו במקום שסוף הצנה או החמה לבוא לשם, ובאה מב והמיתתו, או שכפה עליו גיגית, או שפרע עליו את המעזיבה, או שהשיף בו את הנחש, ואין צריך לומר אם שפה בו פלב או נחש - בכל אלו אין בית דין ממתין אותו; והרי הוא רוצח, ודורש דמים מיד דורש ממנו דם.

(מא) ההולך וחזק משעה לשעה, אבל בשעה שכפת אותו עדיין לא היה רעב ממית, והכופת אינו אלא גורם למיתה. (מב) לאחר שהניחו שם. (מג) והאויר הולך ומתקלקל עד שלבסוף חונק אותו, ואילו בדוגמה הקודמת, בשעה שכפתו לא הייתה חמה כלל. (מד) גילה. (מה) טיח שעל גבי התקרה, וזה היה ישר, ונכנסה שם צינה ומת. (מו) שאחז הנחש בידו והוליכו, והנחש נשף אותו ומת. (מז) בדיבור או ברמז, שלא עשה מעשה. (מח) שלא המית בידו, שבשעה שעשה מעשהו לא היה שם דבר ממית, וזה בא רק אחרי כן, משום כך אינו אלא גורם למיתה ופטור. ואפילו השיך עליו את הנחש אינו חייב מיתה, שלדעת החכמים אין

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

פרק ד

המתכוון להרוג את זה והרג את זה; עשרה שהרגו יחד; ההורג נפשות שחסר בעדות; וגודל עוון שפיכות דמים.

א. המתכוון • להרג

אֶת זֶה, וְהָרַג אֶת זֶה - המתכוון . . . דין א"א כר"ש הוא זה ואין הלכה כרבי שמעון.

פְּטוּרֵי מְמִיתָת בֵּית דִּין,

וּמִן הַתְּשָׁלוּמִין, וּמִן הַגְּלוּת; לְפִי שְׁאִין עָרִי מְקַלֵּט קוֹלָטוֹת אוֹתוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְּבָאֵר. לְפִיכָךְ, הַזּוֹרֵק אֶבֶן לְתוֹךְ עֵדָה מִיִּשְׂרָאֵל, וְהָרַג אֶחָד מֵהֶן - פְּטוּרֵי מְמִיתָת בֵּית דִּין.¹

(א) התכוון לראובן והרג את שמעון. (ב) כתוב בתורה: "וכי יהיה איש שונא לרעהו וארב לו וקם עליו והכהו נפש ומת". המלים "וארב לו" מיותרות, מכאן למדו שאינו חייב "עד שיתכוון לו". (ג) מהפסוק "ומכה בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת" לומדים שכשם במכה בהמה, בין אם מתכוון ובין אם לא - חייב בתשלומים, כך גם במכה אדם, בין אם הוא מתכוון ובין לא - פטור מתשלומים. (ד) לערי מקלט. (ה) מפני שהתכוון להרוג ועווננו חמור, ואין הגלות מכפרת לו. (ו) אף-על-פי שכולם יהודים והתכוון להרוג אחד מהם, יהיה מי שיהיה. (ז) כי לא התכוון לאחד מיוחד. (ח) ודינו מסור לשמים, וגואל הדם שהרגו פטור.

ב. נִתְּכַנּוּ לְהַכּוֹת חֲבֵרוֹ עַל מִתְּנֵיו, וְלֹא הָיָה בְּפִלִי כְּדֵי לְהַמִּית עַל מִתְּנֵיו, וְהִלָּכָה לָהּ הָאֵבֶן עַל לְבוֹ, וְהָיָה בָּהּ כְּדֵי לְהַמִּית עַל לְבוֹ, וּמָתָא, אוֹיֵי שֶׁנִּתְּכַנּוּ לְהַכּוֹתוֹ עַל לְבוֹ, וְהָיָה בָּהּ כְּדֵי לְהַמִּית עַל לְבוֹ, וְהִלָּכָה לָהּ הָאֵבֶן עַל מִתְּנֵיו, וְלֹא הָיָה בָּהּ כְּדֵי לְהַמִּית עַל מִתְּנֵיו, וּמָתָא - פְּטוּר מְמִיתָת בֵּית דִּין, וְאִינוּ גּוֹלָה; שְׁאִין הַהוֹרֵג בְּכַוְנָה גּוֹלָה.²

(ט) בהלכה הקודמת פטור ההורג, מפני שלא התכוון להרוג את זה, ובהלכה זו התכוון להרוג את זה, ובכל זאת יש בו צדדים לפטור. (י) והתרו בו שהאבן עלולה ללכת על לבו. (יא) פטור, שלא התכוון למכת מיתה. (יב) אף-על-פי שהתכוון למכת מיתה, אבל לא הכהו מכת מיתה. (יג) אלא רק ההורג בשוגג.

אָבֵל אִם נִתְּכַנּוּ לְהַכּוֹתוֹ עַל מִתְּנֵיו, וְהָיָה בָּהּ כְּדֵי לְהַמִּית עַל מִתְּנֵיו, וְהִלָּכָה לָהּ עַל לְבוֹ, וּמָתָא - הָרִי זֶה נִהְרָג.³ וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

(יד) שהתכוון למכת מיתה והכהו מכת מיתה, ואף-על-פי שלא התכוון לאותו אבר, התכוון לאותו איש.

ג. הַמֶּכֶה אֶת חֲבֵרוֹ בְּאֶבֶן אוֹ בְּאֶגְרוֹף וְכִיּוּצָא בָּהֶן, אוֹמְדִין אוֹתוֹ⁴: אִם אֶמְדוּהוּ לְחַיִּים, נוֹתֵן חֲמִשָּׁה דְּבָרִים⁵ וְנִפְטָר; וְאִפְלוּ חָלָה הַמֶּכֶה, וְהַכְּבִיד וּמַת מַחֲמַת הַמֶּכֶה - הָרִי זֶה פְּטוּר.⁶

(טו) האדם המוכה נפצע, אך לא מת מיד, בית דין מעריכים את חומרת הפציעה. (טז) תשלומי נזק, צער, ריפוי, שבת ובושת. (יז) ואין אומרים שטעו באומדן ראשון, אלא אומרים מחמת חולי אחר שבא עליו הכבדה המכה.

וְאִם אֶמְדוּהוּ לְמִיתָה - אוֹסְרִין אֶת הַמֶּכֶה בְּבֵית הַסֵּהָר מִיָּד, וּמִמִּיתֵינִן לְזָה⁷; אִם מָתָא, יִהְרָג הַמֶּכֶה. וְאִם הָקַל, וְנִתְּרַפָּא רְפוּאָה שְׁלֵמָה, וְהִלָּף בְּשׁוּק עַל רִגְלָיו⁸ כְּשֶׁאֵר הַבְּרִיאִין⁹ - מְשַׁלֵּם הַמֶּכֶה¹⁰ חֲמִשָּׁה דְּבָרִים, וְנִפְטָר.¹¹

(יח) שמא יבריא המוכה. (יט) ואפילו לאחר זמן. (כ) ולא כשהוא נשען על חברו או כשהוא זקוק למקל להישען עליו. (כא) שאינם זקוקים לעזרת הזולת, ולא כדרך חולים מבריאים, שעדיין חלופים הם. (כב) אף-על-פי שאמדוהו תחילה למיתה, ולא היה מחוייב בחמשה דברים, אבל לאחר שהלה נתרפא והמכה נפטר מחוייב מיתה, חזר עליו חיוב ממון של חמשה דברים. (כג) ורק אז יצא זכאי.

ד. זֶה שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה¹² "עַל מִשְׁעָנָתוֹ"¹³ - אִינוּ שְׂיִהָלָךְ וְהוּא נִשְׁעָן עַל הַמַּטָּה אוֹ עַל אַחֵר, שְׁאִפְלוּ הַנּוֹטָה לְמוֹת יָכוֹל לְהִלָּף עַל הַמִּשְׁעָנָת; לֹא נֶאֱמַר "מִשְׁעָנָתוֹ", אֶלָּא שְׂיִהָיָה מִהִלָּף עַל מִשְׁעָנָת כּחוֹ, וְלֹא יִהְיֶה צָרִיף כַּח אַחֵר לְהִשְׁעָן עָלָיו.

(כד) "אם יקום והתהלך בחרץ על משענתו ונקה המכה".

ה. אֶמְדוּהוּ לְמִיתָה¹⁴, וְהִקְלִי מִמָּה שְׂיִהָיָה¹⁵, וְלֹאֲחֵר מִכָּאֵן הַכְּבִיד וּמָתָא - הָרִי זֶה נִהְרָג; וְאִין אוֹמְדִין אוֹתוֹ אֶמְדָּ שְׁנִיכָא כְּשֶׁהִקְלָה, שְׂרִגְלִים לְדְּבָרִיכָא.

(כה) שיערו בית-דין שימות המוכה מחמת המכה. (כו) החולי של המוכה, ולו היה מצבו כך מתחילה, לא היו אומרים אותו למיתה. (כז) אבל לא נתרפא לגמרי. (כח) לחיים, וישלם חמשה דברים ויצא פטור. (כט) שמת מחמת מכה זו, שהרי מתחילה אמדו אותו למיתה, ולמרות שתקופה מסויימת הוטב מצבו, אין זה אומר שיצא מכלל סכנה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני ח' מרחשון - ספר נזיקין - הלכות רוצח ושמירת נפש זה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

אדם, ונקרא "כיפה", לפי שתקרתו הייתה קמורה מעשה קשת. מד) שנעשים צרים. מה) וימותו, שהרי כולם רוצחים הם.

ט. ואין עושין דבר זה לשאר מחייבי מיתות בית דין; אלא אם נתחייב מיתה - ממיתין אותו, ואם אינו חייב מיתה - פוטרין אותו; שאף על פי שיש עונות חמורין משפיעות דמים³¹, אין בהם השתתת ישובו של עולם כשפיעות דמים.

מו) שענשם שריפה וסקילה, שחמורים ממיתת סייף שבאה על שפיכות דמים.

אפילו עבודה זרה³², ואין צריך לומר עריות או חלול שבת - אינן כשפיעות דמים; שאילו העונות הם מעבירות שבין אדם להקדוש ברוך הוא, אכל שפיכות דמים מעבירות שבינו לבין חברו. וכל מי שיש בידו עון זה, הרי הוא רשע גמור, ואין כל המצוות שעשה כל ימיו שקולין כנגד עון זה, ולא יצילו אותו מן הדין - שנאמר³³: "אדם עשק בדם נפש וגו'" מח.

מו) שהוא כופר בעיקר וחייב סקילה. מח) המשך הכתוב: "עד בור ינוס, אל יתמכו בו", כלומר אדם שרצח נפש, עד הקבר, היינו עד יום מותו, ינוס ממקום למקום למצוא הצלה, אבל לא יצילו אותו.

צא ולמד מאחאב עובד עבודה זרה, שהרי נאמר בו³⁴: "רק לא היה כאחאב"³⁵; וכשנסדרו עונותיו וזכויותיו לפני אלהי הרוחות, לא נמצא לו עון שחייבו בלתי [=מות] ולא היה שם דבר אחר ששקול כנגדו אלא דמי נבותי, שנאמר³⁶: "ותצא הרוח, ותעמד לפני ה'", זה רוח נבותי³⁷; ונאמר לה³⁸: "תפתהי וגם תוכלי"³⁹. והרי הוא הרשע לא הרג בידו, אלא סבבי; קל וחמר להורג בידו.

מט) והמשך הכתוב: "אשר התמכר לעשות הרע בעיני ה' ויתעב מאד ללכת אחרי הגילולים". נ) שאחאב רצח אותו. נא) רוח נבות גרמה לפתות את אחאב לצאת למלחמה, כדי שיפול במלחמה כעונש על שהרג את נבות. נב) את אחאב שילך למלחמה. נג) מכאן שעל עוון זה של דמי נבות נחתם גזר דין של אחאב, ולא על עוון עבודה זרה, שהיה בידו לפני כן. נד) עלידי איזבל אשתו, ששלחה מכתבים לזקני עירו של נבות והעידו עדי שקר שנבות גידף את ה'.

ו. הפוהו עשרה בני אדם בעשר מקלות, ומת - בין שהפוהו בזה אחר זה, בין שהפוהו כאחת, כלן פטורין ממיתת בית דין, שנאמר⁴⁰: "כל נפש אדם", עד שהיה אחד שהרג כל הנפשות. והוא הדין למי שדחפוהו שנים או שפכשוהו שנים לתוך המים, או שהיו רבים יושבין ויצא חץ מביניהן והרג לי - כלן פטורין לה.

לו) ואפילו האחרון שקירב את מיתתו. לא) וכשמכים אותו עשרה, בין בזה אחר זה, ובין כולם כאחת, אף אחד מהם לא הכה את הנפש כולה. לב) הטביעו אותו. לג) אף-על-פי שיש אחד שהרג כל הנפש וחייב מיתה. לד) מפני שאין הרוצח ידוע לנו.

ז. זרקו בו עשרה אבן זה אחר זה, וכל אחת מהן אין בה כדי להמית, וזרק אחד אבן באחרונה, ויש בה כדי להמית ומת - הרי זה האחרון נהרג עליולה. לה) משום שהוא הרג את כל הנפש.

רוצח שנגמר דינו, ונתערב באחרים לי, ולא נודע מי הוא מהן - כלן פטורין. ורוצח שלא נגמר דינו, שנתערב ברוצחים אחרים שנגמר דינן - כלן פטורין מן המיתה; שאין גומרין דינו של אדם אלא בפניו⁴¹; ואוסרין [במסור] את כלן לה.

לו) התערב בין בני אדם כשרים. לו) ואפילו יבואו כולם בפני ב"ד, אי אפשר לגמור דינו, כי כל שאין מכירים אותו, אינו נקרא "בפניו". לח) שהרי כולם רוצחים הם, ומחזיקים אותם במאסר עד שיתבאר מי הרוצח שהתערב.

ח. ההורג נפשות, ולא היו העדים רואין אותו כאחת, אלא ראהו האחד אחר האחד⁴², או שהרג בפני שני עדים בלא התראה⁴³, או שהכחשו העדים בבדיקות⁴⁴ ולא הכחשו בחקירות⁴⁵ כל אלו הרצחנין, כונסין אותם לכפה⁴⁶ ומאכילין אותם לחם צר ומים לחץ עד שיצרו מעיהן⁴⁷, ואחר כך מאכילין אותם שעורים, עד שפרשם נבקעת מכבד החלימה.

לט) ולא ראה כל אחד את המעשה כולו, ואי-אפשר לחייבו מיתה. מ) ואינו נהרג עד שהיו שני עדים מתרים בו. מא) בשאלות צדדיות שאינם קשורים לעצם מעשה הרצח. מב) שאלות יסודיות הקשורות במקום ובזמן המעשה. מג) בית הסוהר, מקום צר ואינו גדול אלא כשיעור קומת

31. ויקרא-אמור, כד, יז. 32. משלי, כח, יז. 33. מלכים א, כא, כה. 34. מלכים א, כב, כא. 35. שם, פסוק כב.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

להכעיס. (סה) נעשו מופקרים. (סו) מחמת תאוות היצר, כשאנו מוצא היתר.

~ יום שלישי ט' מרחשון ~

פרק ה

דין הגליית ההורג בשגגה.

א. כל ההורג בשגגה - גולה ממדינה^א שהרג בה לערי מקלט, ומצות עשה להגלותו, שנאמר³⁷: "וְיָשֵׁב בָּהּ עַד מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל". והנהירו בית דין שלא לקח כפרי מן הרוצח בשגגה כדי לישב בעירו, שנאמר³⁸: "וְלֹא תִקְחוּ כֹפֶר לָנוֹס אֶל עִיר מִקְלָטוֹ".

(א) מן העיר. (ב) אפילו כשאין הרוצח בשגגה מבקש מקלט, מצוה על בית הדין להגלותו. (ג) ממון, לכפר על החטא.

ב. אין הרוצח בשגגה גולה, אלא אם כן מת הנהרג מיד; אבל אם חבל בו בשגגה, אף על פי שאמדהו למיתה, וחלה ונת - אינו גולה; שמה הוא קרב את מיתת עצמו^ה, או הרוח נכנסה בחבורה והרגתה. אפילו שחט בו כל שני הסימנים, ועמד מעט^ו - אינו גולה על ידו. לפיכך^ז, אם לא פרס כלל, או ששחטו במקום שאין הרוח מושבת בו, כגון בית סתום של שיש^ח - הרי זה גולה. וכן כל פיוצא בזה.

(ד) הדין שאוסרים את המכה בבית הסוהר וממתנים אם ימות המוכה (כפי שכתב הרמב"ם לעיל פרק ד הלכה ג), אינו אלא במכה במזיד ולעניין מיתה, אבל לא בעונש גלות. (ה) על ידי שפירס, ונמצא שהחובל לא עשה את המיתה כולה. (ו) והיא סייעה בידי החובל וקירבה את המיתה. (ז) ששחט את הקנה והוושט, ווראי סופו למות תוך שעה קלה. (ח) ולא מת מיד. (ט) מפני ששני הטעמים שאמרנו

ל. המניין, והם עובדי עבודה זרה מִיִּשְׂרָאֵל, או העושה עבירות להכעיס, אפילו אכל נבלה^י או לבש שעטנז^י להכעיס^י, הרי זה מין, והאפיקורסין, והן שכופרין בתורה ובנבואה^י מִיִּשְׂרָאֵל - מצוה להרגן^י; ואם יש בידו כח להרגן בסיף בפרהסיא^י, הורג; ואם לאו, יבוא עליהן בפלילות עד שישבב הריגתן^{סו}.

(נה) שלא נשחטה כהלכה או מתה מיתה טבעית, והאוכלה אינו עובר אלא על איסור לאו. (נו) אריג שאורגים בו חוטי צמר וחוטי פשתן יחד, ואיסורו בלאו. (נז) כגון שאיסור והיתר מונחים לפניו, ומניח את ההיתר ואוכל את האיסור בכוונה להכעיס את ה'. (נח) שה' נותן דברו בפי אנשים שנבחרו על-ידו להיות שלוחיו. (נט) כפי שכתב הרמב"ם בהלכות עכו"ם מ"פני שהם מצרים (צוררים) לישראל ומסירים את העם מאחורי ה'". (ס) כדין החוטאים בעגל, שצווה משה להורגם בחרב ובפני כולם למען ישמעו ויראו. (סא) בלי להרוג בידים.

ביצד? ראה אחד מהם שנפל לבאר, והסלם בפאר - קודם ומסלק הסלם, ואומר לו: 'הרי אני טרוד להוריד בני מן הגג ואחזיקנו לך'. וכיוצא בדברים אלו.

יא. אבל הגויים שאין בינינו וביניהם מלחמה, ורועי בהמה דקה מִיִּשְׂרָאֵל^{סב} וכיוצא בהן - אין מסבבים להן המיתה. ואסור להצילן אם נטו למות; כגון שראה אחד מהם שנפל לים - אינו מעלהו, שנאמר³⁶: "לֹא תַעֲמִד עַל דָּם רַעַף", ואין זה רעף.

(סב) שמרעים את עדריהם בשדות אחרים השייכים לישראל, והם דבקים בגזל.

יב. במה דברים אמורים? בישראל בעל עבירות העומד ברשעו^{סג} ושוטה בו תמיד, כגון רועי בהמה דקה^{סד} שפקרו^{סד} בגזל, והם הולכים באגלתן. אבל ישראל בעל עבירות שאינו עומד ברשעו תמיד, אלא עושה עבירות להננת עצמו, כגון אוכל נבלות לתאבון^{סו} - מצוה להצילו, ואסור לעמד על דמו.

(סג) על אף ההתראה. (סד) שעוברים על גזל יום יום ורוב היום, ואף-על-פי שהם חוטאים מחמת תאוות ממון ולא

36. ויקרא-קדושים, יט, טז. 37. במדבר-מסעי, לה, כה. 38. שם, פסוק לב.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הם הפוטרים אותו מגלות. (י) אפילו עמד בחיים ולא מת מיד. (יא) בלי חלון. (יב) כי החובל עשה את המיתה כולה.

השנת הראב"ד

ישראל... תושב א"א אין נראה כך מן החלכה לפי שהוצרכו להביא עבד וכותי מן הריבוי אלמא גר תושב אין גולין עליו ואין נהרג עליו ועוד כי יכה את רעהו כתיב.

ג. ישראלי • שהרג

בשגגה את העבדי או

את גר תושבי - גולה.

וכן העבד שהרג

בשגגה³⁹ את ישראל או

את גר תושב, וכן גר תושב שהרג את גר תושב או

את העבד בשגגה - גולה, שנאמר³⁹: "לבני ישראל

ולגר ולתושב בתוכם"⁴⁰.

(ג) עבד כנעני החייב בכל המצוות שאשה חייבת בהן.

(יד) גוי היושב בארץ ישראל וקיבל עליו שבע מצוות בני נח.

(טו) גולה כדון ישראל שהורג בשגגה ולא כדון גוי, שאפילו

הרג בשגגה נהרג. (טז) והמשך הכתוב: "תהינה שש

הערים האלה למקלט", מכאן שאף גר תושב שהרג בשוגג

גולה.

ד. גר תושב שהרג את ישראל בשגגה - אף על

פי שהוא שוגג, הרי זה נהרג⁴¹; אדם מועד

לעולם⁴². וכן גר תושב שהרג גר תושב מפני שעלה

על דעתו שמתר להרגו, הרי זה קרוב למזיד⁴³,

ונהרג⁴⁴ עליו, הואיל ונתפזן להרגו. וגוי שהרג את

הגוי בשגגה - אין ערי מקלט קולטות⁴⁵ אותו,

שנאמר⁴⁰: "לבני ישראל".

(ז) ואמרנו בהלכה הקודמת, שאף גר תושב גולה. (יח) כי

בן נח אינו צריך התראה בשבע המצוות שנצטווה, כפי

שישראל צריכים התראה. (יט) ולפיכך אף על פי ששגג -

נהרג. (כ) שהיה לו ללמוד ולא למד. (כא) וגולה רק אם

הרג גר תושב בשגגה. (כב) אין מגינות עליו מפני עונש

מיתה.

ה. הבן שהרג את אביו בשגגה, גולה. וכן האב

שהרג את בנו בשגגה, גולה על ידו; במה דברים

אמורים⁴⁶? בשהרגו שלא בשעת למוד, או שהיה

מלמדו אמונות אחרת שאינו צריך לה⁴⁷. אבל אם

ישר (=הכה) את בנו כדי ללמדו תורה או חכמה⁴⁸ או

אמונות⁴⁹, נמת - פטור.

(ג) שהאב גולה. (כד) שיש לו כבר אומנות המפרנסת

אותו. (כה) ועושה בזה מצוה. (כו) שיוכל הבן להתפרנס

ממנה, והאב מצווה ללמד בנו אומנות.

ו. וכן • הרב המכה

את תלמידו⁵⁰, או שלוח

בית דין שהכה את בעל

דין הנמנע מלבוש לדין,

והמיתו בשגגה -

פטורין מגלות, שנאמר⁴¹: "לחטב עצים"⁵¹, לדברי

הרשות; יצא האב המכה את בנו, והרב הרודה את

תלמידו, ושלוח בית דין - שהרי שגגו והרגו

בשעת עשיית המצוה.

(כז) כדי ללמוד. (כח) פסוק זה נאמר בהורג בשגגה שחייב

גלות, ודרשו חכמים: "מה חטיבת עצים רשות אף כל דבר

רשות", אבל אם הרג בשגגה מתוך עשיית מצוה אינו גולה.

ז. בתחלה⁵², אחד [ההורג] שוגג ואחד מזיד⁵³

מקדימין⁵⁴ לערי מקלט; ובית דין של אותה העיר

שהרג בה שולחין ומביאין אותו משם, ודנין אותו

- שנאמר⁴²: "ושלחו זקני עירו, ולקחו אותו

משם". מי שנתחייב מיתה - ממיתין אותו,

שנאמר⁴³: "ונתנו אותו ביד גאל הדם"⁵⁵; מי

שנפטר⁵⁶ - פוטרים אותו, שנאמר⁴⁴: "והצילו

העדה את הרצח מיד גאל הדם"; מי שנתחייב גלות

- מחזירין אותו למקומו, שנאמר⁴⁵: "והשיבולו

אתו העדה אל עיר מקלטו".

(כט) מיד לאחר שהרג, לפני ביורר הדין. (ל) בין ההורג

בשוגג שחייב גלות. (לא) ובין ההורג במזיד שחייב מיתה.

(לב) בורחים תיכף אחרי הרציחה לפני שבית הדין מתחיל

לפעול. (לג) שימית אותו. (לד) ממיתה ומגלות.

(לה) משמע שכבר היה שם.

ח. בפשמיבין אותו, מוסרין לו⁵⁷ שני תלמידי

חכמים⁵⁸; שמא נהרגו גואל הדם בדרך⁵⁹;

ואומרים להן⁶⁰: 'אל תנהגו בו מנהג שופכי דמים;

בשוגג בא מעשה לידו'.

(לו) בית דין לעיר מקלט, ששלחו והביאוהו משם.

(לז) שיידעו לפייס את גואל הדם, אם יבוא להרוג את הרוצח

בדרך. (לח) כי גואל הדם שהרג את הרוצח כאשר הוא

מחוץ לתחום עיר המקלט אינו נהרג עליו. (לט) לגואלי

הדם, לפייס חמתם.

ט. רוצח בשגגה שהרגו גואל הדם חוץ לתחום⁶¹

39. במדבר-מסעי, לה, טו. 40. במדבר-מסעי, לה, טו. 41. דברים-שופטים, יט, ה. 42. דברים-שופטים, יט, יב. 43. שם.

44. במדבר-מסעי, לה, כה. 45. שם.

העולמים⁴⁶ בלבד; ואינו קולט אלא פה, ועבודה בידו. אבל זר, או פה שאינו עובד עבודה בשעה שנהרג⁴⁷, או שהיה עובד ולא היה על גגו אלא סמוך למזבח, או אחוז בקרנותיו⁴⁸ - אינו נקלט.

(נב) את ההורג בשגגה. (נג) בית המקדש בירושלים ולא מזבח של כמה שהיה בשילה או בגבעון, כי כתוב "מעם מזבחי" כלומר, המיוחד לי. (נד) על ידי גואל הדם. (נה) בפינות המזבח.

יד. וכל מי שקלטו המזבח, אין מניחין אותו שם; אלא מוסרין לו שומרין, ומגלין אותו לעיר מקלט⁴⁹.

(נו) לעיר מקלט הקרובה לו ביותר.

במה דברים אמורים⁵⁰? במקרב גלותי. אבל מי שפחד מן המלך שלא ינהגנו בדין המלכותי, או מבית דין שלא ינהגוהו בהוראת שעה, וברח למזבח ונסמך לו⁵¹, ואפילו היה זר - הרי זה נצול; ואין לוקחין אותו מעל המזבח למות לעולם, אלא אם כן נתחייב מיתת בית דין⁵² בעדות גמורה והתראה, כשאר כל הרוגי בית דין תמיד.

(נז) שאין קולט אלא גגו של מזבח, ואין קולט אלא כהן ועבודה בידו. (נח) שנתחייב בבית דין על פי דין התורה. (נט) כגון המורד במלך או המבזה אותו, שהמלך רשאי להרוג אפילו מי שאינו חייב מיתה לפי דין התורה. (ס) ולא דווקא על גג המזבח. (סא) כי הכתוב "מעם מזבחי" תיקחנו למות לבית דין נאמר, ובית דין אינם יכולים לדון אדם למוות אלא בעדות גמורה ובהתראה.

פרק ו

סוגי הריגה בשגגה וההבדלים ביניהם

א. שלשה הם ההורגים בלא כונה:
ב. יש הורג בשגגה והעלמה גמורה⁵³, וזה הוא שנאמר בוי⁵⁴: "ואשר לא צדה"⁵⁵. ודינו - שיהיה לעיר מקלט וינצל, כמו שבארנו.

(א) ללא שום כוונה. (ב) לא התכוון. (ג) חייב הוא גלות בדין, לשם כפרה. (ד) נוסף על כך, משמש המקלט מקום מנוס מיד גואל הדם.

עיר מקלטו - פטור, שנאמר⁵⁶: "ולו אין משפט מות".

(מ) מחוץ לגבול העיר, והוא אלפיים אמה סביב לעיר (ובתוך אלפיים אמה נחשב שהוא נמצא בתוך העיר).

י. אחד ההורג בדרך קדם שיפנס⁵⁷ לעיר מקלט, או שהרגו בתזירתו⁵⁸ עם השנים ששומרין אותו. נכנס לעיר⁵⁹ מקלטו, ויצא חוץ לתחומה בידון - הרי זה התיר עצמו למיתה⁶⁰, ורשות לגואל הדם להרגו; ואם הרגו כל אדם - אין חייבין עליו⁶¹, שנאמר⁶²: "אין לו דם".

(מא) לפני שעמד בדין. (מב) לאחר שעמד בדין ונתחייב גלות. (מג) הרוצח בשגגה. (מד) הואיל ופשע ועבר על מצוות התורה "כי בעיר מקלטו ישב...". (מה) אבל לכתחילה אסור להורגו. (מו) בפסוק נאמר "ואם יצא הרוצח את גבול עיר מקלטו... ורוצח גואל הדם את הרוצח אין לו דם", ומפרש רש"י "הרי הוא כהורג את המת, שאין לו דם" ומשום כך הרגו כל אדם, אינו חייב עליו.

יא. יצא חוץ לתחום עיר מקלטו בשגגה - כל ההורג⁶³, בין גואל הדם בין שאר אדם - גולה על ידו⁶⁴; הרגו בתוך תחום עיר מקלטו, אפילו גואל הדם - הרי זה נהרג עליו⁶⁵.

(מז) אם הרג בשוגג את הרוצח בשגגה (ואם הרג במזיד חייב מיתה). (מח) [המדובר גם ברוצח שהקדים וברח למקלט לפני שעמד בדין (למעלה הלכה ז)]. (מט) ומדובר כשהרגו במזיד, אבל בשוגג - גולה (בהלכה זו שני הדינים אותו דבר, בחלק הראשון כתב הרמב"ם על ההורג בשגגה, ובחלק השני כתב על ההורג במזיד).

יב. המזבח קולטי - שהרי נאמר בהורג בידון⁶⁶: "מעם מזבחי תקחנו למות"⁶⁷, מקלט שההורג בשגגה אינו נהרג במזבח. לפיכך, ההורג בשגגה, וקלטו מזבח, והרגו שם גואל הדם - הרי זה נהרג עליו, כמי שהרגו בתוך עיר מקלטו.

(נ) אדם שנמצא על המזבח, יש לו דין עיר המקלט. (נא) אפילו כהן הוא, ועומד ומשמש על גבי המזבח.

יג. אין קולטי אלא גגו של מזבח בית

46. דברים-שופטים, יט, ו. 47. במדבר-מסעי, לה, כז. 48. שמות-משפטים, כא, יד. 49. שמות-משפטים, כא, יג.

הפניות לשיחות קודש

פטור: גר פטור גואל הדם - לק"ש חכ"ד ע' 113 הע' 62.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ט' מרחשון - ספר נזיקין - הלכות רוצח ושמירת נפש צט

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ג. ויש הורג בשגגה, ותהיה השגגה קרובה לאנס; והוא שיצא בעצמו בזה מארע פלא [=נדר], שאינו מצוי ברוב מארעות בני אדם. ודינו - שהוא פטור מן הגלות^ה; ואם הרגו גואל הדם, נהרג עליו.

ה. לא חייבה התורה גלות אלא במקרה מצוי. (ו) רק ברוצח, שחייב לשבת בעיר מקלט, ניתנה רשות לגואל הדם להרוג אותו מחוץ לעיר מקלטו. וכן רוצח קרוב לזדון, שאין ערי מקלט קולטות אותו, מפני שעונו חמור, מה שאין כן ההורג באונס או קרוב לאונס - שפטור מלשבת בעיר מקלט, ואסור לגואל הדם להרוג אותו.

ד. ויש הורג בשגגה, ותהיה השגגה קרובה לזדון; והוא שיהיה בדבר כמו פשיעה, או שהיה לו להזהר ולא נזהר. ודינו - שאינו גולה; מפני שעונו חמור, אין גלות מכפרת לו^ה; ואין ערי מקלט קולטות אותו^ט, שאין קולטות אלא המחייב גלות בלבד.

ז. סתרו לאשפה בלילה - אם הרבים מצויין בה תמיד - הרי זה קרוב למזיד^כ, ואינו נקלט; ואם אין הרבים מצויין בה כלל - הרי זה קרוב לאנס, ופטור מן הגלות.

ח. היתה האשפה עשויה להפנות בה^כ בלילה, ואינה עשויה להפנות בה ביום, ונקרה^כ אדם וישב שם, ונפלה עליו אבן בפשעת סתירה ומת - הרי זה גולה^{כח}.

ט. וכן הזרק את האבן, ואחר שיצאת מידו הוציא הלה את ראשו ונקלה - פטור מן הגלות, שנאמר^{כו}: "ומצא את רעהו" לא, פרט לממצא עצמו.

י. השוגא שהרג בשגגה - אינו נקלט, שנאמר^{לב}: "והוא לא אויב לו" חזקתו שהוא קרוב למזיד^ל. ואיזה הוא שוגא? זה שלא דבר עמו שלשה ימים מפני האיבה; וכן אם נכנס לקרן זית^ל והמיתו שם בשגגה, או שדחקו בגופו^ל, או

ה) לא חייבה התורה גלות אלא במקרה מצוי. (ו) רק ברוצח, שחייב לשבת בעיר מקלט, ניתנה רשות לגואל הדם להרוג אותו מחוץ לעיר מקלטו. וכן רוצח קרוב לזדון, שאין ערי מקלט קולטות אותו, מפני שעונו חמור, מה שאין כן ההורג באונס או קרוב לאונס - שפטור מלשבת בעיר מקלט, ואסור לגואל הדם להרוג אותו.

ז) אף-על-פי שלא התכוון להרוג. (ח) כלפי שמים. (ט) אינן משמשות לו מקלט מפני גואל הדם. (י) ולא זה שאין לו כפרה בגלות.

ז) אף-על-פי שלא התכוון להרוג. (ח) כלפי שמים. (ט) אינן משמשות לו מקלט מפני גואל הדם. (י) ולא זה שאין לו כפרה בגלות.

לפיקדו, אם מצאו גואל הדם בכל מקום^כ, ונהרגו - פטור.

(יא) אפילו בעיר מקלט.

ה. ומה יעשה זה? ישוב וישמר עצמו מגואל הדם. וכן • כל הרצחנין שהרגו^{יג} בעד אחד, או בלא התראה^{יד}, וכיוצא בהם^{טו} - אם הרגו^{טז} גואל הדם, אין להן דמים; לא יהיו אלו חמורים מההורג בלא כונה^{יז}.

(יב) שלא ייהרג. (יג) בכוונה. (יד) בפני שני עדים. (טו) כגון שהוכחו העדים בבדיקות ולא הוכחו בחקירות, כפי שכתב הרמב"ם בפרק ד. (טז) בדיעבד, אבל לכתחילה אסור להרגם. (יז) מיתת בית דין היא רק בשני עדים ובהתראה. אבל למלך מותר להרוג אף את ההורג בפני עד אחד ואת ההורג בלי התראה, ואף גואל הדם שהרגו פטור.

ו. כיצד? הזרק^{יח} אבן לרשות הרבים ונהרג, או הסותר פתלו לרשות הרבים ונפלה אבן והמיתה - בין שסתרו ביום^{יט}, בין שסתרו בלילה - הרי זה

כט) מן הקיר, וקודם שהגיעה ארצה.

ט. וכן הזרק את האבן, ואחר שיצאת מידו הוציא הלה את ראשו ונקלה - פטור מן הגלות, שנאמר^{כו}: "ומצא את רעהו" לא, פרט לממצא עצמו.

ל) מן החלון. (לא) הפסוק המדבר על ההורג בשגגה, מדבר על חוטב עצים ביער שנשל הברזל מן העץ "ומצא את רעהו" - משמע שרעהו כבר נמצא שם, ולא שהמציא את עצמו אחר-כך.

י. השוגא שהרג בשגגה - אינו נקלט, שנאמר^{לב}: "והוא לא אויב לו" חזקתו שהוא קרוב למזיד^ל. ואיזה הוא שוגא? זה שלא דבר עמו שלשה ימים מפני האיבה; וכן אם נכנס לקרן זית^ל והמיתו שם בשגגה, או שדחקו בגופו^ל, או

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מב) מורידה מלמעלה למטה. מג) והרגו, אף-על-פי שבוודאי נזהר שלא יפול וישבור מפרקתו. מד) מגלגל כמין מכבש, כדי להחליק את הטיח שבגג, ומוליך אותו לצד השיפוע, שמשם יורדים המים. מה) ומשום כך בירידה עליו לנקוט באמצעי זהירות מיוחדים.

יג. קצב שהיה מקצב^מ והגביה ידו בקופים^מ לאחוריו, והחזירו לשבר העצם בדרך שהקצבים עושים - כל שימות בהולכה^מ, שהיא הגבהה מלפניו וירידה מאחוריו^מ - אינו גולה עליו; וכל שימות בחזרה, שהיא עליה מאחוריו וירידה לפניו - גולה. זה הפלל: כל שבדרך ירידתו, גולה; שלא בדרך ירידתו, אינו גולה; ואפילו בירידה שהיא צורך עליה, אינו גולה.

מו) קוצץ בשר. מז) סכין גדולה. מח) ובשלב שהוא מרים את היד לאחוריו, וזה נחשב כמו עליה בהלכה הקודמת. מט) כשהיד יורדת מאחורי הקצב, והיא המשיך וסיום הגבהת היד ולכן נחשבת כחלק מהעליה. נ) כשהיד עולה מאחורי הקצב, היא נחשבת תחילת הירידה מלפניו.

יד. פיצד? היה עולה בסלם, ונשמטה שליכה^מ מתחת רגלו, ונפלה^מ והמיתה - פטור מן הגלות^מ. וכן המתפונן לזרק בצד זה, והלכה לה לצד אחר^מ, או שהיתה אכן מנחת לו בחיקו ולא הפיר בה מעולם^מ, ועמד ונפלה^מ והמיתה, וכן סומא^מ שהרג בשגגה - כל אלו פטורין מן הגלות, מפני שהן קרוב לאנס.

נא) שזוהי ירידה ממש, כי הרגל דחפה את השליכה כלפי מטה. נב) כי המטרה של הירידה היא העלייה בסולם. נג) כתוב בתורה, בהורג בשגגה שחייב גלות, שהרג "בלא צדיה" ופירשו חז"ל מלשון צידוד, שלא התכוון לצדד לצד שני. נד) כגון שהניחה אדם אחר בחיקו בעוד שהיה יושן. נה) על אדם. נו) כתוב בתורה בהורג בשגגה "בלא ראות", ומכאן למדו שסומא שהרג בשגגה פטור מגלות. שמשמע כאן לא ראה, אבל רואה במקום אחר. ואילו סומא אינו רואה בשום מקום.

טו. היתה אכן בחיקו והפיר בה ושכחה, ועמד ונפלה והמיתה - גולה, שנאמר^מ: "בשגגה", מפלל שהיתה לו ידיעה.

נשמט הפרזל מקתו [מאליו], והרג - הרי זה גולה. נשמט הפרזל מן העץ המתבקע^מ - אינו גולה,

שנתפונן לזרק שמים^מ וזרק ארבע, או שעלה על דעתו שמתר להרג, או שנתפונן להרג את זה והרג את זה, אפילו נתפונן להרג גוי^מ או בהמה ונמצא ישראל - הרי כל אלו קרובין למזיד, ואינן נקלטין.

לב) בהורג וחייב גלות. לג) לחייבו מיתה אין אתה יכול - שמה שוגג הוא, ולחייבו גלות אין אתה יכול - שמה מזיד הוא, ומשום כך אינו נהרג ואינו גולה. לד) הלך בדרך עם סכין בידו, וכשפנה ונכנס לרחוב צדי מיד פגע באיש שבא לקראתו ודקר אותו, הרי זה קרוב למזיד, שהיה צריך להעלות על דעתו שיבוא לקראתו משהו ולהזהר. לה) שהיה לו להזהר. לו) התכוון לזרוק אכן למרחק של שתי אמות. לז) שאין מיתה על הריגתו.

יא. הנכנס לחצר בעל הבית שלא ברשות, והרגו בעל הבית בשגגה - פטור מן הגלות, שנאמר^מ: "ואשר יבא את רעהו ביער" - מה יער שיש רשות לנהרג^מ להפגס לשם, אף כל פיוצא בו. לפיכך, הנכנס לחנות הנגר שלא ברשות, ונתזה בקצת, וטפחה לו על פניו, ומת - פטור מגלות; ואם נכנס ברשות, הרי זה גולה.

לח) בהורג בשגגה שחייב גלות. לט) ומשום כך חייב ההורג גלות, שהיה צריך להעלות על דעתו שמישהו נמצא ביער, אבל אם נכנס שלא ברשות פטרה התורה את ההורג בשוגג מפני שזה קרוב לאונס.

יב. מי שהיה דולה^מ את החבית להעלותה לגג, ונפסק החבל ונפלה על חברו והרגתה, או שהיה עולה בסלם, ונפל על חברו והרגו - פטור מן הגלות; שזה כמו אונס הוא^מ, שאין זה דבר הקרוב להיות ברב העתים, אלא כמו פלא הוא.

מ) מן הבור. מא) קרוב לאונס.

אבל אם היה משלשל את החבית^מ, ונפלה על חברו והרגתה, היה יורד בסלם, ונפל על חברו והרגו^מ, היה מעגל במעגילה^מ, ונפלה על חברו והרגתה - גולה, שנאמר^מ: "ויפל עליו, וימת", שיפל הדרך נפילה. שהרי הדרך נפילה מצוי ברב העתים להזק, ודבר קרוב הוא להיות, שהרי טבע הפכד לירד למטה במהרה^מ; והואיל ולא וזו עצמו ותקן מעשיו יפה בשעת ירידה - יגלה. וכן כל פיוצא בזה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ט' מרחשון - ספר נזיקין - הלכות רוצח ושמירת נפש קא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(ו) בבית-דין. (ז) לעיר המקלט. אע"פ שהטעם "פן ירדוף גואל הדם אחרי הרוצח" שוב אינו קיים. (ח) אע"פ שכבר קיבל עונש גלות, עדיין לא נתכפר לו עד שימות הכהן הגדול.

ד. שאר הלויים השוכנים בערי מקלט -
כשימות אחד מהן, אינו נקבר בעיר ולא בתוך התחום⁵⁶, שנאמר⁵⁷: "ומגדליהם יהיו לבהמתם ולרכשם ולכל חיתם" - לחיים נתנו, ולא לקבורה⁵⁸.

(ט) שגרים שם, ולא שהוגלו לשם כרוצחים בשגה. (י) ערי המקלט היו שייכים ללוויים. (יא) אלא נותנים להם בתי קברות חוץ לתחום. (יב) ואע"פ שהרוצח נקבר שם, אין זו אלא קבורת עראי עד מות הכהן הגדול.

ה. רוצח שהרג בשגגה בעיר מקלט⁵⁹ - גולה בה משכונה לשכונה⁶⁰, ואינו יוצא⁶¹ מן העיר. וכן לוי שהרג⁶² במדינתו⁶³ - גולה למדינה אחרת⁶⁴ מערי הלויים, לפי שכלן קולטות, כמו שיתבאר; ואם הרג חוץ מערי הלויים, וברח לעירו - הרי זה קולטתו⁶⁵.

(יג) שגלה לעיר המקלט, וחזר והרג באותה עיר בשוגג. (יד) בתוך העיר. (טו) אינו רשאי לצאת בגלל הרצח הראשון. (טז) בשוגג. (יז) בעיר שדר בה, באחת מארבעים ושמונה הערים שנתנו ללוויים. (יח) שהרי לא גלה ע"פ בית דין לעיר שיושב בה, ורשאי לצאת ממנה. (יט) אע"פ שאין זו גלות אלא מקום דירתו הקבוע מלפני הרצח.

ו. עיר • מקלט שרפה השגת הראב"ד
עיר שיש בה רוצחים א"א שיש בה רוב רוצחים.
רצחנים (שיש בה רוצחים), אינה קולטת -
שנאמר⁶⁶ 57: "ודבר באזני זקני העיר ההיא את דבריו"⁶⁷, ולא ששור דבריהם לדבריו. וכן עיר שאין בה זקנים⁶⁸ - אינה קולטת⁶⁹, שנאמר⁷⁰ 58: "זקני העיר ההיא"⁷¹.

(כ) ברוצח בשגגה שנמלט לעיר המקלט. (כא) שרצח בשגגה. (כב) דיינים. (כג) ומשום כך משתדלים להעמיד בה דיינים. (כד) שלשם נמלט, בה בעיר צריך שיהיו זקנים.

ז. רוצח שגלה לעיר מקלט, ורצו אנשי העיר

מפגי שאין זה מכחו אלא מכח כחו⁷², ונמצא כמו אנסי⁷³. וכן הזרק אבן לתמר להפיל תמרים, ונפל מן התמרים על תינוק, והרגוהו - פטור, מפגי שהן באין מכח כחו⁷⁴. וכן כל פיוצא בזה משאר הסבות.

(נז) נשמט הברזל מן הקת בשעה שהיה בתוך העץ שהוא כורת, וניתז למרחוק והרג. (נח) המכה בעץ היא כוחו, וניתזו הברזל מן העץ כוח כוחו הוא. (נט) כי הברזל נשמט כתוצאה מן המכה בעץ, אף-על-פי שהיה מהודק היטב בקת. (ס) האבן היא כוח ראשון, ונפילת התמרים היא כוח שני.

פרק ז

דיני רוצחים בעיר מקלט, רוצח שרצח בשגגה בעיר מקלט, וסיום הגלות על ידי מות הכהן הגדול.

א. תלמיד שגלה לעיר מקלט, מגלין רבו עמו, שנאמר⁷⁵ 55: "וחי" - עשה לו כדי שיחיה, וחי בעלי חקמה ומבקשיה בלא תלמוד - במיתה חשובה. וכן הרב שגלה, מגלין ושיבתו עמו.

ב. עבד שגלה לעיר מקלט - אין רבו חייב לזונה; ומעשה ידיו לרבו⁷⁶. אשה שגלת לעיר מקלט - בעלה חייב לזונה; ואינו יכול לומר לה: "שאי מעשה ידך במזונותי"⁷⁷, אלא אם כן היו מספיקין לה⁷⁸.

(א) לספק לו מזונות, אע"פ שכתוב "הוא ינוס אל אחת הערים האלה וחי", ואמרנו בהלכה הקודמת "עשה לו כדי שיחיה", אין חובה זו מוטלת על אדונו. (ב) והעבד יחזר על הפתחים ויקבץ נדבות. (ג) משום שחובתו לספק לה מזונות אינה מותנית במעשה ידיה. (ד) אני מוחל לך על מעשה ידיך ששייכים לי, ואת תמחלי לי על מזונות שאני חייב לך. (ה) אם הרווח שהיא מכניסה ממעשה ידיה מספיק לה לצורך מזונות, יכול לומר לה.

ג. רוצח שנאמר דינו להגלותו, ומת קדם שגלה - מוליכין עצמותיו לשם⁷⁹; ורוצח שמת בעיר מקלט⁸⁰, קוברין אותו שם. ובעת שימות הפהן הגדול [שבדורו], מוליכין עצמות הרוצח משם לקברי אבותיו.

55. דברים, ד, מב. 56. במדבר-מסעי, לה, ג. 57. יהושע, כ, ד. 58. שם.

לכבדו^{כה} - יאמר להם: 'רוצח אני^{כו}; אמרו לו:
'אף על פי כן^{כז} - יקבל מהן.
גדול אחר^מ, וכהן גדול שהרג ולא היה שם כהן גדול אחר - הרי אלו גולים, ואינן יוצאין מעיר מקלט לעולם^{מז}.

(כה) כגון שהיה איש חשוב. (כו) שצריך להודיע ולפרסם את חטאו, שבאה תקלה עלידו. (כז) אנו רוצים לכבדך.
ח. הגולה אינו יוצא מעיר מקלטו לעולם^{כח}, ואפילו לרבר מצוה או לעדות, בין עדות ממון בין עדות נפשות^{כט}; ואפילו להציל נפשו בעדותו, או להציל מיד הגיס^[צא=], מיד הנגר, מיד הדלקה, ומיד המפלת. ואפילו כל ישראל צריכין^ל לתשועתו כיוצא בן צריכה^ל - אינו יוצא משם לעולם, עד שיימות הכהן הגדול. ואם יצא, התיר עצמו למיתתו^ל, כמו שבארנו.

יא. נגמר דינו לגלות, ואחר כך מת הכהן הגדול קדם שיגלה הרוצח - הרי זה פטור מן הגלות^מ. ואם עד שלא נגמר^מ דינו מת הכהן הגדול, ומנו כהן אחר תחתיו, ואחר כך נגמר דינו - הרי זה חוזר במיתתו של שני^{מט} שנגמר דינו בפניו.

(מז) אחר שנגמר דינו, הרי הוא כמי שגלה, אע"פ שעונש הגלות עדיין לא יצא לפועל, ומשום כך עם מיתת הכהן הגדול שהיא עיקר הכפרה, נפטור מגלות, כדין כל רוצח שגלה אפילו יום אחד ומת הכהן הגדול. (מח) קודם שנגמר. (מט) מפני שנגמר דינו בימיו, ואע"פ שלא הרג בימיו.

יב. נגמר דינו, ונמצא הכהן הגדול בן גרושה או בן חלוצה^נ - בטלה כהונה^נ, וכאלו נגמר דינו בלא כהן גדול, ואינו יוצא משם לעולם.
(נ) ופסול לכהונה, שהרי נולד מאיסורי כהונה. (נא) אשה, שמת בעלה ולא השאיר ילדים, וחלץ לה יבמה ונישאה לכהן באיסור, וילדה לו בן ולא ידעו שהוא פסול, ומינהו כהן גדול. (נב) למפרע, שהרי הוברר בדבר שלא היה כהן גדול בשעה שנגמר דינו של זה לגלות.

יג. רוצח ששב לעירו אחר מות הכהן הגדול, הרי הוא כשאר כל אדם; ואם הרגו גואל הדם - נהרג עליו, שפכר נתפטר לו בגלותו.
יד. ואף על פי שנתפטר לו, אינו חוזר^נ לשפירה שהיה בה לעולם, אלא הרי הוא מורד מגדלתו כל ימיו, הואיל ובאה תקלה זו הגדולה על ידו.
(נג) לאחר ששב לעירו, אחר מות הכהן הגדול. (נד) שפיכות דמים, שהיא חמורה משאר עבירות.

טו. אף על פי שהחובל^נ באביו בזדון, חייב

י. רוצח שנגמר דינו לגלות ולא היה שם כהן גדול^{מב}, ונהרג כהן גדול^{מג} ולא היה^{מד} שם כהן

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י' מרחשון - ספר נזיקין - הלכות רוצח ושמירת נפש קג

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ארץ ישראל ואינו ארץ כנען, היינו הקיני הקניזי והקדמוני כנ"ל, ששם ינחלו הלויים לעתיד-לבוא.

לקוטי שיחות חלק ל"ח עמוד 106 הערה 37

מתוך רמב"ם "פרדס המלך"

מִיתַת בֵּית דִּין כְּמוֹ הַהוֹרֵג שְׁאָר אָדָם, אִם חָבֵל בְּאָבִיו אוֹ בְּאִמּוֹ בְּשִׁגְגָה, אֵינוֹ חַיֵּב גְּלוּתִי; שְׁלֹא חַיִּבָּה תוֹרָה גְּלוּת אֲלֵא לַהוֹרֵג נֶפֶשׁ אָדָם בְּשִׁגְגָה בְּלֵבָד, כְּמוֹ שֶׁבֹאֲרָנִי.

נה) עושה חבורה. נו) ככתוב: "ומכה אביו ואמו מות יומת". נז) במזיד. נח) ואין דינו כהורג אדם בשוגג.

~ יום רביעי י' מרחשון ~

פֶּרֶק ח

דיני ערי מקלט.

- א. מִצְוֹת עֲשֵׂה לְהַפְרִישׁ [לייחד] עָרֵי מִקְלָט, שְׁנֵאֲמָר⁵⁹: "שְׁלוֹשׁ עָרִים תִּבְדִּיל לָךְ"; וְאֵין עָרֵי מִקְלָט נִהְיֹת אֲלֵא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.
- ב. וְשֵׁשׁ עָרִים הָיוּ: שְׁלֹשׁ הַבְּדִיל מִשֵּׁה רִבְנוּ בַּעֲבֹר הַיֵּרֶדָן, וְשְׁלֹשׁ הַבְּדִיל יְהוֹשֻׁעַ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן.

~ נקודות משיחות קודש ~

"שְׁלֹשׁ הַבְּדִיל מִשֵּׁה רִבְנוּ בַּעֲבֹר הַיֵּרֶדָן, וְשְׁלֹשׁ הַבְּדִיל יְהוֹשֻׁעַ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן".

הלשון "ארץ כנען" שנקט הרמב"ם מדויק, ובא למעט את עבר הירדן ששם הובדלו הערים על ידי משה רבנו. אבל בהלכות שמיטה ויובל שכתב "כל שבט לוי מוזהרין שלא ינחלו בארץ כנען כו'" בא למעט ארץ הקיני הקניזי והקדמוני שלעתיד לבוא ינחלו בהם הלויים נחלה.

על פי זה תתורץ הקושיא על הסמ"ג שכתב שלעתיד לבוא נוטלין שבט לוי חלק בארץ, והוא לכאורה נגד מה שכתב הרמב"ם "כל שבט לוי מוזהרין שלא ינחלו בארץ כנען" והלא הסמ"ג "דרכו תמיד להלוח בעקבות הרמב"ם וברוב המקומות אינו אלא כמעתיק כו'" ומנין למד הסמ"ג דעה זו ברמב"ם.

אלא, שעל פי הנ"ל יובן שמה שכתב הרמב"ם שלא ינחלו בארץ כנען הוא מדויק, ובא למעט המקום שהוא

ג. אֵין אַחַת מִעָרֵי מִקְלָט קוֹלָטָה, עַד שֶׁיִּבְדְּלוּ כָּל - שְׁנֵאֲמָר⁶⁰: "שֵׁשׁ עָרֵי מִקְלָט תַּהֲיִינָה לָכֶם". וְהוֹדִיעֵנוּ מִשֵּׁה רִבְנוּ, שְׁאֵין שְׁלֹשׁ שְׁבַעֲבֹר הַיֵּרֶדָן קוֹלָטוֹת, עַד שֶׁיִּבְדְּלוּ שְׁלֹשׁ שְׁבַעֲבֹר כְּנָעַן. וְלָמָּה הַבְּדִילָן? אָמַר: 'הוֹאִיל וּבָאָה מִצְוָה לְיָדִי, אֶקְיָמָנָה'.

א) אפילו אלה שכבר הופרשו. ב) ולמדו חכמים "עד שיהו ששתן קולטות כאחת". ג) הרי ידע שלא יקלטו בחייו.

ד. בַּיּוֹם הַמִּזְבֵּחַ הַמִּשְׁתִּי, מוֹסִיפִין שְׁלֹשׁ אַחֲרוֹת עַל אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם, שְׁנֵאֲמָר⁶¹: "וְיִסַּפֶּת לָךְ עוֹד שְׁלֹשׁ עָרִים, עַל הַשְּׁלֹשׁ הָאֵלֶּה". וְהֵיכָן מוֹסִיפִין אוֹתָן? בְּעָרֵי הַקִּינִי וְהַקְנִיזִי וְהַקְדְּמוֹנִי, שְׁנִכְרַת לְאַכְרֵהֶם אֲבִינוּ עֲלֵיהֶן בְּרִית, וְעַדֵּן לֹא נִכְבְּשׁוּ; וְעֲלֵיהֶן נֹאמַר בַּתּוֹרָה⁶²: "וְאִם יִרְחִיב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת גְּבֻלְךָ בְּאֶשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם, וְנָתַן לָךְ אֶת כָּל הָאֶרֶץ אֲשֶׁר דִּבֶּר לָתֵת לְאַבְרָהָם, וְיִסַּפֶּת לָךְ עוֹד שְׁלֹשׁ עָרִים, עַל הַשְּׁלֹשׁ הָאֵלֶּה".

ד) שנצטוו באותה פרשה להפריש בארץ כנען, לאחר שכבר הבדיל משה שלוש ערים בעבר הירדן המזרחי.

ה. וְחִיבִין בֵּית דִּין לִכְנוֹן [ליישר] הַדְּרָכִים לְעָרֵי מִקְלָט, וּלְתַקֵּן אוֹתָן וְלַהֲרַחֵב; וּמְסִירִין מֵהֶן כָּל מִכְשׁוֹל וְכָל תַּקְלָה, וְאֵין מְנִיחִין בַּדֶּרֶךְ לֹא תֵל [=גבעה] וְלֹא גֵיא [=בקעה] וְלֹא נָהָר, אֲלֵא עוֹשִׁין עֲלֵיו גֶּשֶׁר כְּדֵי שְׁלֹא לַעֲכָב אֶת הַבּוֹרֵחַ לְשֵׁמָּה, שְׁנֵאֲמָר⁶³: "תִּכְּסִין לָךְ הַדֶּרֶךְ". וְרַחֵב דֶּרֶךְ עָרֵי מִקְלָט, אֵין פְּחוֹת מִשְׁלָשִׁים וּשְׁתַּיִם אַמּוֹת. וּמִקְלָט' מִקְלָט' הָיָה פְּתוּיָה עַל פְּרֻשַׁת דְּרָכִים, כְּדֵי שֶׁיִּפְרִיז הַרְצָחָנִין וַיִּפְנוּ לְשֵׁם.

59. דברים-שופטים, יט, ב. 60. במדבר-מסעי, לה, יג. 61. דברים-שופטים, יט, ט. 62. שם, פסוקים ח-ט. 63. דברים-שופטים, יט, ג.

הלכה א: ביאור שיטת רבינו באריכות רבה ועל פי פנימיות - לקו"ש חל"ט ע' 16. להפריש: דיוק הלשון - לקו"ש חיי"ט ע' 101 שוה"ג, חכ"ד ע' 107 הע' 2. בארץ כנען: ההדגשה בזה - לקו"ש חל"ח ע' 106 הע' 37. הלכה ד: טרם ביאת המשיח לא נשלמת המצוה, ומכאן שביאתו היא תנאי מתנאי מצוה! - לקו"ש חל"ד ע' 115. הצורך בערי מקלט לעתיד וגדרם - לקו"ש חכ"ד ע' 107.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ט. כל ערי הלזים קולטות, וכל אחת מהן עיר מקלט היא, שנאמר⁶⁵: "ועליהם תתנו ארבעים ושתים עיר, כל הערים אשר תתנו ללזים - ארבעים ושמנה עיר"; הקישן הכתוב בל"ז זו לזו לקלטכא.

יח. ולא דווקא שש ערי המקלט, שהתייחדו לכך. (יט) על שש ערי המקלט הנזכרות בתחילת הכתוב. (כ) על ידי שכלל כולן ביחד בסוף הכתוב, התורה משווה אותם. (כא) אף על פי שבארבעים ושתים הערים הנוספות לא נאמר במפורש בתורה שהן קולטות.

י. ומה הפרש יש בין ערי מקלט שהבדלו למקלטכב, ובין שאר ערי הלזים? שערי מקלט קולטות בין לדעתכב בין שלא לדעתכב, הואיל ונכנס בהן נקלט; ושאר ערי הלזים, אין קולטות אלא לדעת. ורוצח הדר בערי מקלט, אינו נותן שכר ביתיכב; והדר בשאר ערי הלזים, נותן שכר לבצל הבית.

כב. שש הערים. (כג) שברח לשם לשם קליטה. (כד) שנכנס שם במקרה, ולא ידע שהיא קולטת. (כה) לבעל הבית, משום שבשש ערי המקלט כתוב "והיו לכם (לרוצחים) הערים", ודרשו חכמינו: "לכם לכל צרכיכם". (כו) כי הכתוב "ועליהם תתנו ארבעים ושתים עיר" אינו בא להשוות ערים אלה לשש ערי המקלט אלא לעניין קליטה בלבד.

יא. כל עיר הקולטת, תחומהכז קולט כמורהכח. אילן שהוא עומד בתוך תחום ערי מקלט, ונופוכט נוטה חוץ לתחום - משגיג על תחת הנוף, נקלטכא; הנה עומד חוץ לתחום, ונופ נוטה לתוך התחום - משגיג על קרולב, נקלטכא. וההורגו שםכד, נהרג עליו. ואף על פי שהתחום קולט, אין הרוצח דר בו, שנאמר⁶⁶: "וישב בזה" - ולא בתחומה.

כז. אלפיים אמה סביבה. (כח) ואסור לגואל הדם להרוג שם. (כט) ענפיו. (ל) הרוצח בשוגג. (לא) כי בכל מקום בתלמוד הולך הנוף אחר העיקר, ודין הנוף כאילו היה בתוך התחום. (לב) לגזע העץ. (לג) כאילו היה העיקר במקום הנוף בתוך התחום. דין זה, שלפעמים הולך העיקר אחר הנוף, הוא בעניין מקלט בלבד, כדי להציל את הרוצח בשוגג. (לד) את הרוצח בשוגג שנמלט.

ה) ושיגו גואל הדם ויהרגהו. (ו) שתהיה דרך כבושה, ישרה ומוכנה לנמלטים לערי מקלט. (ז) בכל מקום צומת, שהיו שתי דרכים לכיוונים שונים, ואחת מהן פונה לעיר המקלט, היה עץ תקוע באותה דרך עם שלט הכוונה: "מקלט".

ו. בחמשה עשר באדר בכל שנה, בית דין מוציין שלוחים לתקן הדרכים; וכל מקום שמצאוהו שנתקלקל, מתקנים אותו. ובית דין שנתרשלו בדבר זה, מעלה עליהם הכתוב כאילו שפכו דמים.

ח. שנתקלקלו בימות הגשמים.

ז. וכן • מושחין השנת הראב"ד
בין כל עיר ועיר וכן • ועיר א"א וכן משוין.
מערי מקלט בתחילת הפרשתן, עד שיהיו משלשות בשנה - שנאמר⁶⁴: "תכין לה הדרך, ושלשת את גבול ארצה".

ט. על ידי משה בעבר הירדן המזרחי ועל ידי יהושע בארץ ישראל המערבית. (י) שיהיו מרחקים שווים בין שלוש ערי מקלט ואליהן.

ח. ערי מקלט - אין עושין אותן לא עירות קטנות, ולא פרפים גדולים, אלא עירות בינוניות. ואין מושיבין אותן אלא במקום שנקים, ובמקום המים; ואם אין שם מים, מכניסין לתוך מים. ואין מושיבין אותן אלא במקום אכלוסין. נתמצטו אכלוסיהן, מוסיפין עליהן; נתמצטו דויריהן, מכניסין לתוך פהנים לזים וישראלים. ואין פורשין בתוך מצודות, ואין מפשילין בתוך חבלים, כדי שלא תהיה רגל גואל הדם מצויה שם.

יא. שיהיו מזונותיהם מצויים לקנות. (יב) בשעת חלוקת הארץ בימי יהושע, או שהיו ונתייבשו. (יג) בתעלות מן הנהרות הרחוקים. (יד) כפרים וישוב סמוכים להן. (טו) תושבי העיר מקלט. (טז) לצוד חיות, שציידים מלומדי חרב הם, ועיר שמצויות בה מצודות, אף כלי זין מצויים בה, ושמא ייכנס גואל הדם לתוך העיר, ויקנה שם נשק ויהרוג את הרוצח. (יז) למצודות.

64. דברים-שופטים, יט, ג. 65. במדבר-מסעי, לה, ו-ז. 66. במדבר-מסעי, לה, כה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י' מרחשון - ספר נזיקין - הלכות רוצח ושמירת נפש קה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

פֶּרֶק ט

דין מצות עגלה ערופה, ומה הדין כשראו את ההורג.

א. הרוג שנמצא נופל בארץ, ולא נודע מי הִקְהוּ - מְנִיחִין אוֹתוֹ בְּמִקְוֵמוֹ, וְיוֹצְאִין חֲמִשָּׁה זְקָנִים מִבֵּית דִּין הַגָּדוֹל שִׁבְרוּשָׁלַיִם, שְׁנָאֲמַר⁶⁷: "וְיֵצְאוּ זְקָנֶיהָ וְשִׁפְטֶיהָ", וּמוֹדִיִּין מִמֶּנּוּ אֶל הָעָרִים שֶׁסְּבִיבוֹת הַחֹלֶל [=ההורג]. אִפְלוּ נִמְצָא בְּצַד עֵיר זֶה, שֶׁהִדְבֵּר יָדוּעַ בְּיָדָיו שֶׁהִיא הַקְּרוֹבָה - מִצָּנָה לַמֵּדָה.

(א) מושלך בארץ (ולא צף על פני המים). (ב) על-מנת לקברו שם לאחר מכן. (ג) למקום שנמצא בו ההורג. (ד) מסנהדרין הגדולה. (ה) ולא כתוב זקני העיר, משמע המיוחסים שבזקנין, אלו סנהדרין גדולה. (ו) לדעת איזו עיר הקרובה ביותר אל ההורג. (ז) והמדידה מיותרת.

ב. אַחֵר שְׁמוֹדִיִּין, וְנוֹדְעָה הָעֵיר הַקְּרוֹבָה - קוֹבְרִין אֶת הַנֶּהָרֵג בְּמִקְוֵמוֹ, וְחוֹזְרִין זְקָנֵי יְרוּשָׁלַיִם לְמִקְוֵמוֹ^ט. וּבֵית דִּין שֶׁל אוֹתָהּ הָעֵיר מְבִיאִין עֲגֻלַת בָּקָר מִשָּׁל אֲנָשֵׁי אוֹתָהּ הָעֵיר; וּמוֹדִיִּין אוֹתָהּ אֶל נֶחֱל שֶׁהוּא שׁוֹטֵף בְּחִזְקָה^י, וְזֶה הוּא "אֵיתָן" הָאָמור בַּתוֹרָה⁶⁸.

(ח) במקום שמצאו אותו שם. (ט) שתפקידם הוא רק למדוד. (י) עד גיל שנתיים. (יא) שמימיו זורמים במהירות.

ג. וְעוֹרְפִין אוֹתָהּ שֵׁם בְּקוֹפִיסִי מְאַחֲרֶיהָ^{יב}. וּבֵית דִּין שֶׁל אוֹתָהּ הָעֵיר, עִם כָּל זְקָנֵי הָעֵיר, אִפְלוּ הֵן מֵאָה - הִפֵּל רוֹחֲצִין אֶת יְדֵיהֶם שֵׁם, בְּמִקְוֵם עֲרִיפְתָּהּ שֶׁל עֲגֻלָּה.

(יב) סכין גדולה ורחבה שקוצצים בה בשר ועצמות. (יג) בצד העורף.

וְאוֹמְרִין שֵׁם בְּתוֹף הַנֶּחֱל בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ: "יְדִינוּ לֹא שִׁפְכוּ אֶת הַדָּם הַזֶּה, וְעֵינֵינוּ לֹא רְאוּ"⁶⁹; כְּלוֹמַר^{יד}, שֶׁלֹּא בָּא לְיָדֵינוּ הַנֶּהָרֵג הַזֶּה, וּפְטָרְנוּהוּ בְּלֹא מִזְנוֹת^{טו}; וְלֹא רְאִינוּהוּ וְהִנַּחְנוּהוּ בְּלֹא לִוְיָהּ^{טז}. וְהַכֹּהֲנִים^{יז} אוֹמְרִים בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ: "כִּפֹּר לְעַמֶּךָ

יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר פָּדִיתָ, ה', וְאַל תִּתֵּן דָּם נָקִי בְּקֶרֶב עַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל"⁷⁰, וְהוֹלְכִין לָהֶן. וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְכַפֵּר עַל הַדָּם, שְׁנָאֲמַר⁷¹: "וְנִכְפַּר לָהֶם הַדָּם".

(יד) שהרי אין להבין את הכתוב כלשוננו, כי אין לעלות על הדעת שזקני העיר הם שופכי דמים. (טו) ושלחנו אותו. (טז) וגרמנו למותו. (יז) והלך יחידי בלא ליווי, ומשום כך נהרג. (יח) שתפקידם לכפר על כלל ישראל לאחר שזקני העיר ניקו את עירם מאשמת רצח.

ד. כְּשִׁמוֹדִיִּין מִן הַחֹלֶל, מְדַקְדְּקִין^{יט} בַּמִּדָּה, וְאֵין מְדַקְדְּקִין בָּהּ. וְאֵין מוֹדִיִּין אֶלָּא לְעֵיר שֵׁישׁ בֵּית דִּין^כ שֶׁל עָשָׂרִים וּשְׁלֹשָׁה; וְאֵין מוֹדִיִּין לִירוּשָׁלַיִם, שֶׁאֵין יְרוּשָׁלַיִם מְבִיאָה עֲגֻלָּה עֲרוּפָה^{כא}, לְפִי שֶׁלֹּא נִתְחַלְקָה לְשִׁבְטִים, וְנֶאֱמַר⁷²: "בְּאֲדָמָה אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיהָ נוֹתֵן לָהּ לְרִשְׁתָּהּ"^{כב}.

(יט) מפני שהמדידה מצוות התורה היא. (כ) אין מודדים בערך ובקירוב. (כא) שכתוב "זקני העיר". (כב) אפילו כשהיא קרובה ביותר אל החלל משאר העיירות. (כג) וירושלים אינה נחלת תושביה אלא נחלת העם כולו.

ה. נִמְצָא קְרוֹב לִירוּשָׁלַיִם, אוֹ לְעֵיר שֶׁאֵין בָּהּ בֵּית דִּין - מְנִיחִין אוֹתָהּ^{כד}, וּמוֹדִיִּין אֶל שְׁאֵר הָעִירוֹת^{כה} הַסְּמוּכוֹת לוֹ. נִמְצָא סְמוּךְ לְסָפְרִי^{כו}, אוֹ לְעֵיר שֵׁישׁ בֵּית גּוֹיִים^{כז} - אֵין מוֹדִיִּין כָּל עֲקָרָהּ^{כח}, שֶׁהִיא זֶה בְּחֻזְקָת שֶׁהִגְדִּיהוּ גּוֹיִים.

(כד) אין מודדים לה. (כה) אף-על-פי שהחלל קרוב לעיר שאין בה בית-דין, אין אומרים הרי קרוב לוודאי שהרוצח בא משם ולא יביאו בכלל עגלה ערופה, אלא מודדים לעיירות שיש בהן בית-דין, והקרובה שבהן - מביאה. (כו) לגבול הארץ, ובצידו יושבים גויים. (כז) אפילו יש בה בית-דין, ואפילו בארץ ישראל. (כח) אף לשאר העיירות, ואין מביאים עגלה ערופה כלל.

ו. אֵין הָעֵיר הַקְּרוֹבָה מְבִיאָה, אֶלָּא בְּזִמְן שְׁמַנִּין הָעֵם שֶׁבָּהּ כְּמוֹ מַנֵּן הָעֵיר הַרְחוקָה מִמֶּנָּה; אֲבָל אִם הָיוּ אֵלּוּ שִׁפְרוֹחָהּ מְרַבִּין עַל אֲנָשֵׁי הַקְּרוֹבָה מִמֶּנָּה - הוֹלְכִין אַחֵר הָרֵב, וְהַמְרַבִּין מְבִיאִין^{כט} הָעֲגֻלָּה; (כט) כי לפי האומדן, מתקבל יותר על הדעת שהרוצח בא מהם.

67. דברים-שופטים, כא, ב. 68. דברים-שופטים, כא, ד. 69. דברים-שופטים, כא, ז. 70. שם, פסוק ח. 71. שם. 72. דברים-שופטים, כא, א.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ז. אף על פי שהולכין אחר הרב מן התורה, והולכין אחר הקרוב - הרב עדיף.⁷⁵
ז. אף על פי שהולכין אחר הרב מן התורה, והולכין אחר הקרוב - הרב עדיף.⁷⁶
ז. אף על פי שהולכין אחר הרב מן התורה, והולכין אחר הקרוב - הרב עדיף.⁷⁷

(מה) לשון "חלל" נופל על אדם שנהרג ע"י פציעה בכלי.
 (מו) בגל אבנים וכיוצא בו.

יב. אפלו ראה [את] ההורג עד אחד - אפלו [ראהו] עבד⁷⁸, או אשה, או פסול לעדות בעברה⁷⁹ - לא היו עורפין⁸⁰. לפיכך, משרבו הרצחנים בגלוי, בטלה עגלה ערופה.

(מז) כנעני שפסול לעדות. (מח) כגון גולן וכיוצא בו.
 (מט) בתורה כתוב "לא נודע מי הכהו", ובכל המקרים הללו "נודע מי הכהו". (נ) ומכירים את הרוצח.

יג. עד אחד אומר: 'ראיתי את ההורג', ועד אחד הכחישו⁸¹ ואמר לו: 'לא ראית' - היו עורפין⁸². במה דברים אמורים? בשפאו שניהם פאחת⁸³. אבל אם אמר אחד: 'אני ראיתי את ההורג' - הרי זה נאמן פשנים לענין זה⁸⁴, ואם בא אחר פך⁸⁵ עד אחד והכחישו ואמר לו: 'לא ראית' - אין משגיחין⁸⁶ על דברי האחרון, ואין עורפין.

(נא) כגון שאמר לו: באותו יום ובאותה שעה שאמרת, היה ההורג או הנהרג עמי במקום אחר. (נב) ולא מתחשבים בדברי העד, אע"פ שאחד בלבד מכחישו. (נג) והעידו שניהם בתוך כדי דיבור, שלא האמינה התורה לזה יותר מלזה. (נד) של עגלה ערופה, ולפיכך מתייחסים כאילו הגיעו שני עדים. (נה) אחר שנתקבלה עדותו של הראשון. (נו) אין שמים לב לדברי העד השני, כי כלפי העד הראשון אנו מתייחסים אליו כשניים.

יד. באו שנים אחר שהעיד האחד, והכחישוהו ואמרו לו: 'לא ראית' - הרי הם פשתי עדיות המכחישות⁸⁷ זו את זו, ועורפין⁸⁸.

(נז) שתי קבוצות עדים, ואין אנו מקבלים עדותן של אף אחת מהם, מפני שאחת מהן בוודאי משקרת. (נח) כאילו לא באו עדים כלל.

אשה⁸⁹ • אשה נט • אשה נט
 אשה . . . זו א"א נראה מן הגמרא שזה שיבוש הוא דבזה אחר זה הראשון עיקר ואפילו אשה.
יז. אשה אחת מכחשת אותה ואומרת לה: 'לא ראית' - היו עורפין⁹⁰, בין שפאו שתייהן פאחת, בין שפאו זו אחר זו⁹¹.

ז. אף על פי שהולכין אחר הרב מן התורה, והולכין אחר הקרוב - הרב עדיף.

(ל) כאשר יש קרוב וגם רוב, והתוצאות של שניהם שונות זו מזו, אנו מעדיפים את הרוב.

ח. נמצא הנהרג מכון בין שתי עירות⁹², ואנשי זו פאנשי זו בשוה - יביאו עגלה אחת בשתפות, ויתנו ויאמרו: 'אם זו היא הקרובה⁹³, הרי היא שלהן⁹⁴, ואילו נתנו להם חלקם מתנה⁹⁵; ואם אלו הם הקרובים, הרי היא שלהם, ואילו נתנו להן חלקם מתנה⁹⁶?' לפי שאי אפשר לצמצם⁹⁷ לה, ואפלו בידי אדם.

(לא) ששתייהן קרובות לו בשווה. (לב) אנו מניחים שאחת מהן קרובה יותר, ואין אנו יודעים איזו מהן. (לג) ותכפר עליהם. (לד) כדי שהעגלה תהיה כולה משל אנשי העיר הקרובה. (לה) לכוון את המידה בדיק.

ט. מהיכן מודדין? מחטמו⁹⁸. נמצא גופו במקום אחד, וראשו במקום אחר - מוליכין הגוף אצל הראש, וקוברים אותו במקומו⁹⁹. וכן כל מת מצוה¹⁰⁰ - מוליכין גופו אצל ראשו, ונקבר במקומו¹⁰¹.

(לו) של החלל, מקום שבו עיקר חיותו. (לז) של הראש, שהוא עיקר. (לה) שאין לו מי שיטפל בקבורתו. (לט) שמת מצוה קונה מקומו.

י. נמצאו מתים רבים זה בצד זה, מודדין מחטמו של כל אחד ואחד מהן¹⁰²; ואם היתה עיר אחת¹⁰³ קרובה לכל, מביאה עגלה אחת על פלן. נמצאו זה על גבי זה¹⁰⁴, מודדין נמצאו . . . מונחין א"א זה הפסק אינו מתברר מן הגמרא.
 מן העליון¹⁰⁵ גמ' פמות שהן מנחין¹⁰⁶ מד.

(מ) וכל עיר הקרובה לאחד מהם מביאה עגלה ערופה, ואין אומרים שכולם נהרגו על-ידי רוצח אחד, ועיר אחת בלבד זקוקה לכפרה. (מא) ואין זקני העיר מחוייבים להביא עגלה ערופה לכל חלל וחלל. (מב) וחוטמו של זה לא כנגד חוטמו של זה. (מג) שהתחתון טמון מתחת לעליון ואינו גלוי לעין, ועל טמון אין מביאים עגלה ערופה. (מד) ואין דנים אותם כמונחים זה בצד זה.

יא. נאמר⁷³: "פי ימצא חלל" - לא חנוק¹⁰⁷ ולא מפרפר, שאין זה נקרא 'חלל'. "באדמה"⁷⁴ - לא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י' מרחשון - ספר נזיקין - הלכות רוצח ושמירת נפש קז

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

עא) ומשום כך, בין שבאו כאחת ובין שבאו בזה אחר זה, סומכים על ארבעת הפסולים ועורפים, וכן אם באו שלוש נשים או שלושה פסולים ואומרים לא ראיתם, אע"פ שאין רוב מניין, גם כן עורפים מטעם ספק, ששלושה פסולים המכחישים שלושה פסולים, דינם כאשה אחת המכחישה את חברתה, ואמרנו לעיל (הלכה יד) שעורפים.

פרק י

דיני העגלה והנחל.

א. אין דין עגלה ערופה נוהג אלא בארץ ישראל, וכן בעבר הירדן.

ב. עגלה ערופה בת שתי שנים או פחות; אבל אם היתה בת שתי שנים ויום אחד, פסולה. ואין המומין פוסלין בה^א; ואף על פי כן^ב, אם היתה טרפה - פסולה^ג; "כפרה" נאמר בה^ד, כקדשים^ה.

א) שלא נאמר בה "אשר אין בה מום". ב) שלענין מומים, אין דינה כקרבן. ג) שיש בה פצע פנימי באיברים חיוניים, והיא לא יכולה לחיות שתים עשרה חודשים. ד) כדין קרבן. ה) המכפרים על בעליהם. וכשם שטריפה פסולה לקדשים, כך עגלה ערופה טריפה - פסולה.

ג. כל העבודות פוסלות את העגלה, כמו שפוסלין בפרה אדמה - שנאמר^א: "אשר לא עבד בה, אשר לא משכה בעל". ולמה נאמר "על" אחר שנאמר "אשר לא עבד בה", שהוא כולל העל עם שאר עבודות? שהעל פוסל בין בשעת מלאכה, בין שלא בשעת מלאכה; בין שמשכה בעל טפח - נפסלה, אף על פי שלא חרש בה ולא עשה בה מלאכה. ושאר עבודות, אינן פוסלין אלא עד שעת מלאכה^ב.

ו) שבעול הקפידה התורה אפילו על משיכתו בלבד. ז) בשעה שהוא עושה בה עבודה לצורך עצמו.

ד. כל מלאכה שהיא לצרכה, כגון שפרש טליתו עליה מפני הצרכים - אינו פוסלה; וכל שהוא שלא לצרכה, כגון שפרש טליתו עליה לנשאה^א - פסולה. וכן כל פיוצא בזה, כמו שבארנו בהלכות פרה אדמה.

ח) שתסחוב את הטלית.

נט) אע"פ שאינה כשרה לעדות, נאמנת לענין עגלה ערופה. ס) שכשם שמקבלים - לענין עגלה ערופה - עדות אשה על הראיה, כך מקבלים עדות אשה בהכחשה, ואין אנו מאמינים לזו יותר מלזו. סא) וזהו ההבדל בין עד אחד הכשר לעדות ובין אשה שפסולה לעדות.

שנים אומרים: 'ראינו'^א, ואחד אומר להם: 'לא ראיתם' - אין עורפין; אחד אומר: 'ראיתי', ושנים אומרים לו: 'לא ראית' - היו עורפין.

סב) את ההורג.

טו. כמה דברים אומרים^א? בשתי שלשום פשרים או פסולים^ב. השנת הראב"ד
אבל... עורפין א"א גם זה שיבוש.
אחד: 'ראיתי' ההורג^א, ושתי נשים או שני פסולים אומרים לו: 'לא ראית' - אין עורפין^ב.

סג) שהולכים אחר רוב דעות המעידים. סד) ואז הולכים אחר רוב דעות בין לחייב הבאת עגלה ערופה או לא. סה) ונתקבלה עדותו, והריהו כשנים. סו) מכיוון שהאחד הכשר שהאמינה התורה בא תחילה, הריהו כמו שנים, ושתי הנשים כעד אחד הן, ואין דבריו של אחד במקום שנים, ומשום כך אין עורפים.

טז. שתי נשים או שני פסולים אומרים: 'ראינו ההורג'^א, ועד אחד מכחישים ואומר: 'לא ראיתם' - עורפים; שאפילו מאה נשים או מאה פסולים^ב, ועד אחד מכחיש את כלם - הרי אלו כעד אחד ועד אחד^ג.

סז) וקיבלנו עדותם. סח) אפילו בא אחר קבלת העדות. סט) אין הולכים אחר המרובים. ע) אף לאחר קבלת עדותם, ומשום כך יכול עד אחד להכחישם, ואין אנו מאמינים להם יותר מאשר לזה ועורפים.

יז. שלש נשים או שלש פסולים אומרים: 'ראינו ההורג', וארבע נשים או ארבעה פסולים אומרים: 'לא ראיתם' - עורפין. זה הפלל: בפסולין, הלך אחר רב המנגז^א בכל מקום.

78. דברים-שופטים, כא, ת. 79. דברים-שופטים, כא, ג.

אם... פסולה: דיון בדברי המנחת חינוך בתירוץ קושיית הכסף משנה - לקו"ש חל"ה ע' 25 והע' 26 ושו"ה ג.

קח שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"א מרחשון - ספר נזיקין - הלכות רוצח ושמירת נפש

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

צורך להרוג את הרוצח. (כג) בסוף פרשת עגלה ערופה לאחר עריפתה.

ט. הנחל שנערפה בו העגלה - אסור בזריעה ועבודה לעולם, שנאמר⁸²: "אשר לא יעבד בו, ולא יזרע". וכל העובד שם עבודה בגופה של קרקע, כגון שחרש או חפר או זרע או נטע וכיוצא באלו - לוקה⁸³. ומתיר לסרק שם פשתן ולנקות שם אבנים - שזה כמי שארג בגד שם או תפרו, שאינה מלאכה בגוף הקרקע; לכך נאמר: "לא יעבד בו, ולא יזרע" - מה זריעה בגופה של קרקע, אף כל עבודה שנאסרה שם אינה אלא בגופה של קרקע.

(כד) שעבר על הלאו, "לא יעבד בו ולא יזרע". (כה) לסתת. ששתי עבודות אלו נעשות אמנם על הקרקע, אבל לא בגופה של קרקע, ואינן דומות לחרישה וזריעה.

י. אנשי עיר קרובה שנתאחזו ולא הביאו עגלה ערופה - פופין אותן ומביאין, ואפלו לאחר כמה שנים; שחייבי עגלה ערופה שעבר עליהן יום הפפורים, חייבים להביא לאחר יום הפפורים.

~ יום חמישי י"א מרחשון ~

פרק יא

מצות עשיית מעקה והסרת כל מכשול שיש בו סכנה, דברים שחכמים אסרו מפני הסכנה.

א. מצות עשה לעשות אדם מעקה לגגו, שנאמר⁸³: "ועשית מעקה לגגך"; והוא, שיהיה השגת הראב"ד בית דירה⁸⁴; אבל • בית האוצרות ובית הפקר וכיוצא בהן, אינו זקוק לזי. וכל בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות, פטור מן המעקה⁸⁵.

אבל... לו א"א בספרי מרבה את כולן למעקה ואינו ממעט אלא בית שער ואכסדרה ומרפסת.

ה. אין עורפין את העגלה אלא ביום, לפי שנאמר בה "כפרה"⁸⁰ כקדשים⁸¹; וכל היום פשוט לעריפת העגלה. ואין עורפין שתי עגלות כאחת, שאין עושין מצות חבילות חבילות⁸².

ט והקרבנות קורבנות כשרה רק ביום. (י) אם נמצאו שני הרוגים. (יא) הרבה בבת אחת, מפני שנראה כמי שהמצוות עליו משא עליו, וממהר לפרק משאו.

ו. עגלה ערופה אסורה בהנחה, ונקברת במקום עריפתה. ומשתרד לנחל - תאסר בהנחה, אף על פי שעדיין לא נערפה; ואם מתה או נשחטה אחר ירידתה - הרי זו אסורה בהנחה, ותקבר.

ז. נמצאו עדיה זוממין, הרי זו מתרת בהנחה. כיצד? כגון שאמר עד אחד: 'אני ראיתי את ההורג'⁸³, ובאו שנים והכחישוהו⁸⁴ ואמרו לו: 'לא ראית', והפרישו את העגלה, והורידוה לנחל⁸⁵ לערפה על פיהם⁸⁶, ואחר כך הוצמוטו השנים - הרי זו מתרת בהנחה⁸⁷.

(יב) ולא היו עורפים. (יג) שאמרו: ההורג או הנהרג היה עמנו באותו יום ובאותה שעה במקום אחר. (יד) ונאסרה בהנאה. (טו) שאין דבריו של אחד במקום שנים. (טז) שבאו שני עדים ואמרו להם: עמנו הייתם באותו יום ובאותה שעה במקום אחר. (יז) כי התורה האמינה לעדים המזימים, והעדים שהוזמו עדי שקר הם.

ח. נמצא ההורג עד שלא תערף העגלה - תצא ותרעה בעדר⁸⁸. נמצא אחר שנערפה - תקבר במקומה⁸⁹; שעל הספק באה מתחלתה⁹⁰, כפרה ספקה⁹¹, והלכה לה. ואף על פי שנמצא הרוצח אחר עריפתה⁹² - הרי זה יהרג, שנאמר⁹³: "ואתה תבצר הדם הנקי מקרבך".

(יח) כשאר חולין, ואף-על-פי שכבר הורידו אותה לנחל, לא נאסרה בהנאה. (יט) במקום עריפתה בנחל איתן כדין עגלה ערופה, ואסורה בהנאה. (כ) עגלה ערופה בעיקרה באה לכפר על החטא כשאין יודעים מי הרוצח. (כא) ומילאה את תפקידה, שהרי בשעת עריפתה לא ידעו מי הרוצח. (כב) אין אומרים שעל-ידי העריפה כבר כופר החטא, ואין

80. דברים-שופטים, כא, ח. 81. דברים-שופטים, כא, ט. 82. דברים-שופטים, כא, ד. 83. דברים-כיתצא, כב, ח.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"א מרחשון - ספר נזיקין - הלכות רוצח ושמירת נפש קט

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ג. גבה • המעקה -

השנת הראב"ד

אין פחות מעשרה

גובה . . טפחים א"א דוקא ממקום
דרסו והוא מקום הנמוך שבו אבל
שאר צדין שלשה טפחים.

טפחים⁸⁶, כדי שלא יפל

ממנו הנפיל. וצריך להיות המחיצה חזקה, כדי

שישען האדם עליה ולא תפל. וכל המניח גגו בלא

מעקה - בטל מצות עשה, ועבר על לא תעשה,

שנאמר⁸⁷: "ולא תשים דמים בביתך". ואין לוקין⁸⁸

על לאו זה, מפני שאין בו מעשה יי.

(יב) מן הגג למעלה מכל הצדדים. (יג) כדין עובר על לא

תעשה שבתורה. (יד) העובר על הלאו בזה שלא עשה

מעקה, וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקים עליו.

ד. אחד הגג ואחד פל דבר שיש בו סכנה וראוי

שיקשול בו אדם וימות, כגון שהיתה לו באר או

בור פחצור, בין שיש בו מים בין שאין בו מים -

חייב לעשות לו חליה⁸⁹ גבוהה עשרה טפחים, או

לעשות לה פסוי כדי שלא יפל בה אדם וימות.

(טו) תל עפר.

וכן כל מכשול שיש בו סכנת נפשות - מצות עשה

להסיר⁹⁰ ולהשמר ממנו⁹¹ ולהזהר בדבר⁹² יפה יפה,

שנאמר⁸⁷: "השמר לך ושמר נפשך". ואם לא

הסיר, והניח המכשולות המביאין לידי סכנה -

בטל מצות עשה, ועבר על "לא תשים דמים"⁸⁸.

(טז) שאף זה בכלל מצוות עשה "ועשית מעקה לגגך",

שמטרתה הרחקת סכנת נפשות. (יז) מצוה זו מוטלת על

כל אדם, שיתרחק ממקום הסכנה, שלא כהסרת המכשול

המוטלת על בעל המכשול. (יח) במקרה ואינו יכול

להימלט ממקום הסכנה.

ה. הרבה דברים אסרו⁹³ חכמים מפני שיש בהן

סכנת נפשות⁹⁴; וכל העובר עליהן ואמר: 'הריני

מספן בעצמי, ומה לאחרים עלי בכך', או 'איני

מקפיד על כך'⁹⁵ - מפין אותו מכת מרדות⁹⁶.

(יט) על כל אחד לעשות. (כ) להעושה. (כא) איני מדקדק

בכך, שאיני חושש. (כב) מלקות מדרבנן, כדין העובר על

שאר מצוות דרבנן.

ו. ואלו הן: לא יניח אדם פיו על הסילון⁹⁷

המקלח מים וישתה, ולא ישקה פלילה מן הנהרות

ומן האגמים, שמא יבלע עלוקה⁹⁸, והוא אינו

(א) בית שדרים בו, ואדם משתמש בגגו, ויש סכנה שייפול

ממנו. (ב) המשתמש כמחסן ליון, שמן ותבואה. (ג) מפני

שאינם בית דירה. (ד) שאינו ראוי לדירה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"והוא, שהיה בית דירה . . בו".

וכן כתב בהלכה ב' שסיבת הפטור ממעקה בבתי כנסיות ובתי מדרשות הוא לפי שאינן עשוין לדירה. וקשה לכאורה ממה שכתב בהלכות בית הבחירה שלגג היכל המקדש היה מעקה גבוה שלוש, והלא בית המקדש אינו בית דירה. ואין לתרץ שמעקה ההיכל נעשה רק לנוי שהרי סיבת עשייתו היא חיוב מעקה כדאיתא בספרי עה"פ "כי תבנה בית חדש" "בית לרבות היכל".

ויש לומר שעיקר ענינה של דירה קשור באכילה, וכמו שמצינו בסוכה - שמצותה "תשבו כעין תדורו" - ועיקר מצותה היא האכילה בסוכה, ולכן יש למקדש דין בית דירה כיון שהוא מקום קבוע לאכילת קדשים ואף שאכילת קדשים היא רק בעזרה ולא בהיכל (שעל גגו ה' המעקה), מ"מ הדין שמתור ו(יתרה מזה) צריך וחייבים (בשעת הדחק) לאכול קדשי קדשים בהיכל.

ואין להקשות ממה שמתור בשעת הדחק לת"ח לאכול בבית הכנסת ואעפ"כ אינו נקרא בית דירה ואינו חייב במעקה, כי היתר זה הוא מצד שזוהי דרך ארעי, מה שאין כן אכילת קדשים שהיא אכילת מצוה ש"מצוותיה אחשבי", היא ענין של קביעות ולכן יש להיכל דין בית דירה.

לקוטי שיחות חלק כ"ד עמוד 138

מתוך רמב"ם "פרס המלך"

ב. בית של שני שתפין, חייב במעקה⁹⁹, שנאמר⁸⁴:

"כי יפל הנפיל ממנו", לא תלה אלא בנפילי. אם

פן למה נאמר⁸⁵ "גגך"? למעט בתי כנסיות ובתי

מדרשות, לפי שאינן עשוין לדירה. היתה רשות

הרבים גבוהה מגג¹⁰⁰ - אינו זקוק למעקה¹⁰¹,

שנאמר: "כי יפל הנפיל ממנו", ולא לתוכו¹⁰².

(ה) אף על פי שכתוב: "ועשית מעקה לגגך", ומשמע שלך,

וזה אינו שלו אלא של שותפות. (ו) אם יכול ליפול ממנו

חייב. מכאן שאין הבדל בין בית של אחד ובין בית של

שותפים. (ז) וממילא אין משתמשים בגג. (ח) ויש

לחשוש שיפלו מרשות הרבים על הגג. (ט) ואין אומרים

שיעשה מעקה על גגו מלמטה למעלה גבוה מרשות הרבים,

כדי שלא יפלו העוברים ברשות הרבים על גגו. (י) לרשות

הרבים. (יא) מרשות הרבים לתוך הגג.

84. דברים כ"ח, ח. 85. שם. 86. דברים כ"ח, ח. 87. דברים ואתחנן, ד, ט. 88. דברים כ"ח, ח. ח.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(מג) ומסתמא ממהרים ואין הם שוהים במים מספיק זמן כדי שישתנה טעמם, ומשום כך אסורים משום גילוי.

י. זין שערב בו דברים חדיין [=חריפים] כפלפלין, או דברים מרים כאפסנתין [=עשב מר], עד שששתנה טעמו - אין בו משום גלוי^מ; והוא הדין בשאר המשקין.

(מד) שאין הנחש שותה מהם.

יא. כל המשקין האסורין משום גלוי שנתגלו, בין ביום^{מח} בין בלילה - אסורין; ואפלו היה בצדן אדם יושן, אין אימת יושן על הזוחלין. וכמה [זמן] ישהו ויהיו אסורין? כדי שיצא הרחש מתחת און [ידיה] כלי, וישתה ויחזור למקומו^מ.

(מה) ואין אומרים אימת אדם על הנחש. (מו) אם המשקה עמד מגולה, ללא שהביטו עליו במשך הזמן שיכול לצאת רמש שהסתתר מתחת לכלי, ישתה ויספיק לחזור למקומו - המשקה נאסר.

יב. שעור המים שיאסרו אם נתגלו, כדי שיהיה הסם נכרי^מ בהן ומזיק. אבל אם היו המים מרביץ כדי שתאבד בהן המרה^מ - הרי אלו מותרין, בין בקרקעות בין בכלים^מ. וכן הדין בשאר המשקין. (מז) מורגש כוחו המרעיל. (מח) שיתבטל הארס בהם. (מט) כגון מקווה מים.

יג. מעין המושף כל שהוא, אין בו משום גלוי. לגין [=כדי יין] מגלה שהניחו בשדה תבה ומגדל^מ, או בתיק שלו, או בבור, אפלו עמק מאה אמה, או במגדל גבוה מאה אמה, או בטרקלין^מ מיפה ומסדין - הרי זה אסורי. בדקיה את התבה או את המגדל, ואחר כך הניחו בו - הרי זה מותר. ואם היה בהן נקב, אסורי; פמה יהיה בנקב? כדי שתפנס אצבע קטנה^מ של קטן.

(נ) שזורם כל הזמן. (נא) סוגי ארונות. (נב) אולם. (נג) שאין דרך הנחשים להיות שם. (נד) שמא היה שם נחש קודם שהניחו שם. (נה) וראה שאין שם כלום. (נו) ואין חוששים שמא בא נחש אחר שהניח שם את הכד ושתה וחזר ויצא משם. (נז) בתיבה או בארון. (נח) אפילו בדקו קודם, שמא נכנס לחורים ולסדקים ולא ראה אותו. (נט) שיש מין נחש קטן שיכול להיכנס דרך חור קטן.

יד. חבית שנתגלתה - אף על פי ששתו ממנה תשעה ולא מתו, לא ישתה עשירי; מעשה היה, ואמרו ששתה עשירי ומת, מפני שארס הנחש

רואה. ולא ישתה מים מגלין - שמא שתה מהן נחש^מ וכיצא בו מזוחלי עפר, וימות.

(כג) צינור מחובר למים שבקרקע. (כד) המוצצת דם, ויבוא לידי סכנה. (כה) והטיל בהם ארס.

ז. ואלו הן המשקין האסורין משום גלוי: המים, והיין ואפלו מזוגי, ואפלו התחיל להשתנות טעמו לחמץ^מ, והחלב, והדבש, והצירי^מ; אבל שאר כל המשקין - אין מקפדין על גלוי, שאין בעלי ארס שותין מהן.

(כו) יין מעורב עם מים. (כז) יש חשש ששתה ממנו בעל ארס ואסור (אבל לאחר שהחמץ הרבה אינו אסור משום גילוי, וכן חומץ ממש אינו אסור משום גילוי שאין הנחש שותה ממנו). (כח) מין בשר ודגים.

ח. השום שנתרסק^מ ואבטיח שנתחתך, ונתגלה - אסור; וכן כל פיצא בזה.

(כט) והוא מגולה.

זין מבשל, אין בו משום גלוי; וכן זין תוסס^מ, והוא הזין משעת דריכתו^מ עד שלשה ימים, וזין או מים או חלב שהיו חמין, כל זמן שההכל עולה מהן, וכן משקין שהיה המשקה יורד מלמעלה לתוכן^מ טפה אחר טפה, והוא שיהיה טורד ויורד^מ - כל אלו אין בהן משום גלוי; ושוחלי עפר מתיראין מפעבוע המשקה^מ ומן ההכל, ואין שותין ממנו.

(ל) יין חדש. (לא) בגת. (לב) כגון כלי שתחת חבית שמקבל יין הנוסף מן החבית. (לג) שמטטף תדיר והטיפות רודפות זו את זו. (לד) ושומעים קול הבעבוע ובורחים.

ט. מי כבשין^מ, ומי שלקות^מ, ומי תורמוסין^מ - אין בהן משום גלוי^מ. מים ששרה בהם כבשין ושלקות ותורמוסין - אם נשתנה טעמן^מ, אין בהן משום גלוי; ואם אין בהן נותן טעם, אסורין^מ. וכן מים שהדיח בהן פרישים^מ ותרמוסקין^מ לחולה^מ - אסורין משום גלוי.

(לה) מים שכבשו בהם זיתים וכדומה. (לו) ירקות או פירות ששפכו עליהם מים ורתחים. (לז) מין צמח שגרעיניו דומים לפולים והם מרים. (לח) שאין הנחש שותה מהם. (לט) דינם כמי כבשין וכמי שלקות וכמי תורמוסים, ומותרים. (מ) כדין מים שאסורים משום גילוי. (מא) חבושים, מין פרי עץ. (מב) פרי הבא מדמשק.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"א מרחשון - ספר נזיקין - הלכות רוצח ושמירת נפש קיא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ב. וכן נקורי ^[נקבין] תאנים וענבים והקשוואין והדלועין והאבטיחין והמלפפונות - אפלו היו גדולים ביותר, בין תלושין בין מחברין, ואפלו היו בתוך הפלי - כל שיש בו לחה ונמצא נשוח, אסור; שמה נחש וכיוצא בו נשכו. ואפלו ראה צפור או עכבר יושב ומנקר - הרי אלו אסורין, שמה במקום נקבי נקבי.

(ז) לעץ או לקרקע. (ח) רטיבות, מיץ הארס מתערב בלחות ומחלחל בכולו, אבל בדבר יבש חותך את מקום הנקב ואוכל את השאר. (ט) במקור ובפה. (י) שהיה שם כבר נקב של נחש. (יא) הציפור או העכבר.

ג. תאנה או ענב שנשל העקץ שלהן, אין בהן משום גלוי; לפיכך, אוכל אדם תאנים וענבים בלילה, ואינו חושש. תאנה נקורה שובשה ונעשית גרוגרת, ותמרה נקורה שובשה - שתייהן מתרות.

(יב) ונעשה 'פה' קטן במקום העוקץ. (יג) אם השאירם גלויים מותרים, אף-על-פי שיש בהם לחלוחית. (יד) שמה אכל מהם נחש והטיל בהם ארס. ואין זה דומה לניקורי תאנים שבהלכה הקודמת, מפני שהנקב מעורר חשש שמה אכל נחש. (טו) תאנה יבשה. (טז) כי אילו היה בהם ארס, הם היו מתקלקלות.

ד. אסור לאדם לתן מעות או דינרין לתוך פיו; שמה יש עליהם רק יבש של מפי שחין או מצרעין, או זעה - שפל זעת האדם סם המות, חוץ מזעת הפנים.

(יז) ושחין וצרעת מחלות עור מדבקות הן.

ה. וכן • לא יתן אדם פס ידוי תחת שחיט - שמה נגע בידו במצרע או בסם רע, שהידיים עסקניות. ולא • יתן התבשיל תחת המטה,

אף על פי שהוא עוסק בסעודה, שמה יפל בו דבר המזיק, והוא אינו רואה.

(יח) כף ידו. (יט) בין הזרוע והצלעות מול השכם. (כ) ונוגעות בכל דבר. (כא) והוא מיסב על המיטה, ובדעתו לאכלו מיד.

שוקע למטה. ויש סם חמת וזחלי עפר שעולה וצופה למעלה, ויש סם שהיא נתלית באמצע המשקה; ולפיכך הכל אסור, ואפלו סננו במסגרת. וכן אבטיח שנתגלה - אף על פי שאכלו ממנו תשעה ולא מתו, לא יאכל עשירי.

(ס) כי אין יודעים איזה נחש שהטיל שם ארסו. (סא) אסור, שהארס מהול במים ועובר דרך המסננת. (סב) שהאבטיח רך הוא, והארס שוקע בו.

טו. מים שנתגלו - לא ישפכם לרשות הרבים, ולא ירבץ ^[ישטוף] בהן את הבית, ולא יגבל ^[יערב] בהן את הטיט, ולא ירחץ בהן פניו וידי ורגליו, ולא ישקה מהן בהמה, בין בהמתו בין בהמת חברו; אבל משקה אותן לתוליה.

(סג) שמה יעבור שם אדם יחף ויניק. (סד) שלא ייכנס הרעל בין קשרי אצבעותיו. (סה) שאין הארס מזיק לו, ואף על פי שמרזה אותו, הוא חוזר ומבריא.

טז. עסה שנלושה במים מגלין, אפלו היא של תרומה - תשרף; ואפלו נאפית, הרי הפת אסורה.

(סו) אף על פי שאסור לשרוף תרומה טהורה - משום סכנה התירו.

פרק יב

עוד דיני מאכל שאסור לאכול מפני סכנה, ודברים שאסור לעשות מפני סכנה.

א. בהמה חיה או עוף שנשכן נחש וכיוצא בו, או שאכלו סם הממית האדם - קדם שישתנה בגופו, הרי אלו אסורין משום סכנת נפשות.

(א) זחל ארסי. (ב) אבל אם שהה עד שנשתנה הארס בגופו של השותה, שוב אינו מזיק. (ג) באכילה אם שחטם, מפני שהארס מחלחל בכל הגוף.

לפיכך, בהמה חיה או עוף שנמצאו חתוכי רגלים - אף על פי שהן מתרין משום טרפה, הרי אלו אסורין משום סכנה, שמה אחד מזחלי עפר נשכן; עד שיבדקו. פיצד בודקן? צולה אותן בתנור: אם לא נתחתך הבשר, ולא נשתנה משאר הצלי - הרי אלו מתרין.

(ד) כי עם פצעים אלו הם יכולים לחיות, ולא נאסרו באכילה. (ה) נתפרק לחתיכות. (ו) אבל אם נשתנה, אפילו לא נתפרק אסור.

"ישראל שהולך עמו בדרך", שמזה מובן שאין לישראל להתלוות עמו בדרך מעצמו.

לקוטי שיחות חלק כ עמוד 159 הערה 41

מתוך רמב"ם "פרדס המלך"

השנת הראב"ד
וכן . . . אדם א"א גם זה מפרשים משום ביזוי אוכלין שעושה מהן תיק לסכין.

ו. וכן • לא ינעץ

הספין בתוך האתריוג או

בתוך הצנון כב - שָמָא

יפל אדם על חדה, וימות^{כג}. וכן אסור לאדם לעבר תחת קיר נטוי^{כד}, או על גֶשֶׁר רעוע, או להכנס לחרבה^{כה}; וכן כל פיוצא באלו משאך הספנות, אסור לעמד במקומן.

(כב) וכיוצא בהם, ואתרוג וצנון דוגמאות הן. (כג) אדם יכול ליפול על הפרי והחוד יצא מהפרי ויתקע בו. (כד) ליפול, כלומר רעוע. (כה) שמא תיפול עליו.

ז. וכן אסור ליהודי להתניח^{כו} עם הגויים, מפני שהן חשודין על שפיכות דמים. ולא יתלוה עמהן בדרך^{כז}; פגע בגוי בדרך, מחזירו לימינו^{כח}. היו עולין במעלה^{כט} או יורדים ביורה - לא יהיה ישראל למטה והגוי למעלה, אלא ישראל למעלה והגוי למטה; שָמָא יפל עליו להמיתו. ואל ישח לפניו^ל, שָמָא ירץ [=יורץ] את גלגלתו.

(כו) להישאר יחיד עמו. (כז) אף-על-פי שעוברים שם אנשים. (כח) של יהודי. כי נוח יותר להתגונן ביד ימנית מאשר בשמאלית. (כט) כגון בהר או בסלע. (ל) בעלייה ילך היהודי לפני הגוי, ובירידה יוליך את הגוי לפניו. (לא) ולא יתכופך לפני הגוי, כדי ליטול משהו, ואפילו במישור.

נקודות משיחות קודש ~

.. ולא יתלוה עמהן בדרך כו".

הכסף משנה מציין לגמרא בפ"ב דע"ז כמקור לשתי ההלכות (ו' - ז') אבל דין זה "לא יתלוה עמן בדרך" אינו שם. ולכאורה י"ל שמקורו מבראשית רבה עה"פ "ויאמר עשו אציגה נא עמך גוי" - "בקש ללותו ולא קבל עליו". אבל משם מוכח רק שחשודין על הגזל, כמפורש במפרשי המדרש שם אבל ברמב"ם הובא הדין בהלכה המדברת על חשד הגויים בשפיכות דמים. ואולי יש לומר שמקורו מתוספתא וירושלמי שכתבו "ירחיב לו הדרך" בכבא בפני עצמה לפני הדין "שאלו לאן אתה הולך".

ובפשטות יותר יש לומר שגם דין זה נלמד מהגמרא בע"ז - "ישראל שנזדמן לו נכרי בדרך" ולא נקט

ח. אם שאלו^{לב}: 'לאן אתה הולך'? ירחיב לו את הדרך^{לג}, בדרך שהרחיב יעקב לעשו, שנאמר^{לד}: "עד אשר אבא אל אדני שעירה" לה.

(לב) הגוי. (לג) אם היה צריך ללכת מרחק קילומטר אחד, יאמר לו שני קילומטרים אני צריך ללכת, אולי ימתין הגוי מלרצח אותו עד הקילומטר השני, והיהודי יפרוש ממנו קודם לכן וינצל. (לד) יעקב אמר לעשו שהוא יבוא לשעיר, אבל באמת הלך יעקב רק עד "סכותה".

ט. אסור לקח רפואה מן הגוילה, אלא אם כן נתיאשו ממנו שיחיה^{לז}; ואסור להתרפאות מן המין [=כופר], ואף על פי שנתיאשו ממנו^{לח} - שָמָא ימִשְׁכוּ אחריו^{לח}. ומתן לקח רפואה מן הגויים לבהמה^{לט}, או למכה שבגוף מבחוץ^מ, כגון מלוגמה^{מא} ורטיה^{מב}; ואם היתה מכה של ספנה^{מג}, אסור לקח ממנו. וכל מכה שמחללין עליה את השבת^{מד}, אין מתרפאין מהן.

(לה) שמא יתן לו סם ממית. (לו) ואם לא ירפאנו ימות, מותר להתרפאות ממנו, שהרי אין לו מה להפסיד, ושמא ירפאנו הגוי. (לז) מן החולה שיחיה. (לח) אחרי דעותיו, ויעשו מינים. (לט) שאין כאן אלא חשש להפסד ממון בלבד. (מ) שאין בו סכנה. (מא) תחבשת לחה. (מב) תחבשת משוחה סממנים. (מג) אפילו בגוף מבחוץ. (מד) מפני חשש סכנת נפשות.

י. ומתן לשאל לרופא גוי, ויאמר לו: 'סם פלוגי יפה לך, וכן וכן תעשה'; אבל לא יקח ממנו^{מה}.

(מה) והטעם הוא, שאם היהודי אינו מתרפא ממנו אלא שואלו בלבד, יבין הגוי שאין היהודי סומך עליו, ובוודאי ישאל ברופא אחר. ולפיכך לא יאמר לו הגוי תרופה מזיקה, כדי שלא לקלקל שמו כרופא מומחה.

יא. ואסור להסתפר מהן ברשות היחיד^{מי}, שָמָא יהרגנו^{מז}. ואם היה אדם חשוב - מתן, מפני שהוא מתירא להרגו. ואם דמה^{מכ} לגוי שהוא אדם חשוב,

89. בראשית-וישלה, לג, יד.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"א מרחשון - ספר נזיקין - הלכות רוצח ושמירת נפש קיג

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

כְּדֵי שְׂיִפְחֵד מִמֶּנּוּ וְלֹא יִהְיֶה נֶגְנוּ - הָרִי זֶה מִתֵּר שְׂנֵאֲמָר⁹¹: "לֵהֵן מִלְכָּא, מִלְכִּי יִשְׁפֹּר עֲלֵךְ"⁹².

מו) אבל ברשות הרבים מותר, מפני שהגוי מפחד להרגו. במספריים או בתער שבידו. מח) נראה לפני הגוי.

יב. אָסוּר לְמַכּוֹר לְגוֹיִם כָּל כְּלֵי הַמִּלְחָמָה⁹³, וְאִין מִשְׁחִיזִין לֵהֵן אֶת הַזֵּין. וְאִין מוֹכְרִין לֵהֵן לֹא סִפִּין, וְלֹא קוֹלִינִין⁹⁴, וְלֹא כְּבָלִים⁹⁵, וְלֹא שְׁלִשְׁלָאוֹת שֶׁל בְּרוֹזל הַנְּדוּאָה⁹⁶, וְלֹא דְבִים⁹⁷ וְאֶרִיּוֹת, וְלֹא כָּל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ נֶזֶק לְרִבִּים; אָבֵל מוֹכְרִין לֵהֵן תְּרִיסִין [=מגינים], שְׂאִינֵן אֲלֵא לֵהֵגֵן.

מט) שמא ישתמשו בהם להרע ליהודים. נ) כגון סיף ורומח. נא) שרשרת של ברזל שמניחים על צוואר השבוי. נב) שרשרת שכובלים בה רגלי. נג) מהודו. ברזל מיוחד שעושים ממנו כלי זיין. נד) הגויים משתמשים בהם למאבק עם שבויים.

יג. וּכְשֶׁם שְׂאֲסָרוּ לְמַכּוֹר לְגוֹי, כִּף אָסָרוּ לְמַכּוֹר לְיִשְׂרָאֵל שְׂמוֹכֵר לְגוֹי. וּמִתֵּר לְמַכּוֹר הַזֵּין לַחִילָה שֶׁל בְּנֵי הַמְּדִינָה, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְגִינֵן עַל יִשְׂרָאֵל⁹⁸.

נה) לצבא. נו) שגרים באותה מדינה.

יד. כָּל שְׂאֲסוּר לְמַכּוֹר לְגוֹי - אָסוּר לְמַכּוֹר לְיִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא לִיסְטִים, מִפְּנֵי שְׂנֵמָצָא מִחֻזֵּק יְדֵי עוֹבְרֵי עֲבֵרָה וּמִכְשִׁילֵין⁹⁹. וְלֹא אֵלּוּ בְּלִבְד, אֲלֵא כָּל הַמְּכַשִּׁיל עוֹר בְּדִבְרֵיהֶן, וְהַשִּׂיאוּ עֲצָה שְׂאִינָה הוֹגְגֵת¹⁰⁰, או שְׂחֻזֵּק יְדֵי עוֹבְרֵי עֲבֵרָה, שֶׁהוּא עוֹר וְאִינוּ רוֹאֶה דֶּרֶךְ הָאֱמָתִים מִפְּנֵי תַּאֲוַת לְבוֹ - הָרִי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשָׂה, שְׂנֵאֲמָר¹⁰¹: "וְלִפְנֵי עוֹר, לֹא תִתֵּן מְכָשׁוֹל";

נז) בעבירה, שלולא הנשק יתכן ולא היה מעז לשדוד את הבריות. נח) שאינו בקי בו. נט) שהוא בעצמו יודע שאינה נכונה. ס) שהיא דרך התורה ומצוותיה.

הבא לטל ממך עצה, תן לו עצה ההוגנת לו.
טו. וְאָסוּר לְהַשִּׂיא עֲצָה טוֹבָה לְגוֹי, או לְעַבְדִּי רָשָׁע¹⁰². וְאִפְּלוּ לְהַשִּׂיא עֲצָה שֶׁיַּעֲשֶׂה דָבָר מִצְוָה, וְהוּא עוֹמֵד בְּרִשְׁעוֹ¹⁰³ - אָסוּר; וְלֹא נִתְּנָסָה דְּנִיָּאל¹⁰⁴

~ נקודות משיחות קודש ~

"וְאָסוּר לְהַשִּׂיא עֲצָה טוֹבָה לְגוֹי... וְלֹא נִתְּנָסָה דְּנִיָּאל אֲלֵא עַל שֶׁהַשִּׂיא עֲצָה לְנִבְכֻדְנָאצַּר לְתֵן צִדְקָה".

בהלכות מלכים כתב: "בן נח שרצה לעשות מצוה משאר מצוות התורה כדי לקבל שכר כו'" ומזה שמביר הדוגמא "נתן צדקה כו'", מוכחת דעתו להלכה שכן נח אינו מחויב בצדקה.

עפ"ז יש לומר שמה שכתב כאן "שיעשה דבר מצוה" – "ליתן צדקה" הכוונה למצוה שאינו מצווה ועושה, מה שאין כן בשבע מצוות בני נח שמצווה בהן.

לקוטי שיחות חלק ה' ע' 158 הע' 58

מתוך רמב"ם "פרדס המלך"

פֶּרֶק יג

מצוות פריקה וטעניה.

א. מִי שֶׁפָּגַע בַּחֲבֵרוֹ בְּדֶרֶךְ, וּבִהְמָתוֹ רוֹבֶצֶת תַּחַת מִשְׁאָה¹ - בֵּין שֶׁהָיָה עָלֶיהָ מִשָּׂא הָרָאוּי לָהּ, בֵּין שֶׁהָיָה עָלֶיהָ יָתֵר מִמִּשְׁאָה² - הָרִי זֶה מִצְוָה לְפָרֵק מֵעָלֶיהָ; וְזוֹ מִצְוַת עֲשָׂה, שְׂנֵאֲמָר³: "עֹזֵב תַּעֲזֹב עִמּוֹ".

א) ואין בכוחה להמשיך בדרכה. ב) לשאת לפי כוחותיה. ג) שהטעין עליה יותר ממה שהיא יכולה לשאת. ד) את המשא.

ב. וְלֹא יִפְרֹק וְיִנְיַחְנוּ נִבְהֵל [=לחור] וְיִלָּךְ, אֲלֵא יָקִים עִמּוֹ וְיַחְזוֹר וְיִטְעֵן מִשָּׂאוֹ עָלֶיהָ - שְׂנֵאֲמָר⁴: "הֵקֵם תָּקִים עִמּוֹ", זוֹ מִצְוַת עֲשָׂה אַחֲרֵת. וְאִם הִנִּיחוֹ נִבְהֵל, וְלֹא פָּרֵק וְלֹא טָעֵן - בִּטּוֹל מִצְוַת עֲשָׂה, וְעַבְרָה עַל מִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה, שְׂנֵאֲמָר⁵: "לֹא תִרְאֶה אֶת חֲמוֹר אַחִיד".

ה) מצוות טעניה. ו) אפילו פרק, אבל לא טען.

90. ויקרא-קדושים, יט, יד. 91. דניאל, ד, כד. 92. שמות-משפטים, כג, ה. 93. דברים-כ"תצא, כב, ד. 94. שם.

כא) מבעל הבהמה כמו בעד כל עבודה אחרת, ואף-על-פי שהוא נוטל שכרו, קיים מצוה. כב) אף-על-פי שהוא הולך ומדרה לצורך פריקה שהיא בחינם, בכל זאת מותר לו ליטול שכר.

ח. מצא בהמת חברו רבוצה תחת משאה - אף על פי שאין הבעלים^{כג} עמה, מצוה לפרק מעליה ולטען עליה, שנאמר⁹⁹: "עזב תעזוב", "הקם תקים"¹⁰⁰ - מכל מקום^{כד}. אם פן למה נאמר "עמו"^{כה101}? שאם היה בעל הבהמה שם, והלך וישב לו ואמר לזה שפגע בו: 'הואיל ועליך מצוה, אם רצית לפרק לבדך, פרק' - הרי זה פטור, שנאמר: "עמו". ואם היה בעל הבהמה זקן או חולה^{כו}, חיב לפרק ולטען לבדו^{כז}.

כג) שיעורו לו. כד) בכל תנאים שהם אתה חייב, אפילו אין הבעלים עמה. כה) משמע, שהחוב הוא לעזור לבעל הבהמה, אבל לא לפרוק ולטעון לבדו. כו) ואינו יכול לפרוק ולטעון. כז) כמו באין הבעלים עמה.

ט. בהמת הגוי והמשא של ישראל - אם היה הגוי מחמר^{כח} אחר בהמתו, אינו זקוק לה^{כט}; ואם לאו, חיב לפרק ולטען, משום צער ישראל. וכן אם היתה הבהמה של ישראל, והמשאוי של גוי - חיב לפרק ולטען, משום צער ישראל. אבל בהמת הגוי ומשאוי - אינו חיב להטפל בהן אלא משום

איבה [שנאת ישראל].

כח) הולך אחר בהמתו. כט) אין חיב לפרוק, שנאמר "חמור אחיך". ל) שאין הגוי מחמר אחר בהמתו, אלא הישראל בעל המשא.

י. חמורין לא • שרגליו

של אחד מהן רעועות לב - אין חביו^{לג} רשאין להקדים ולעבר מעליו^{לד}; נפל האישלה,

רשאין לעבר מעליו^{לד}.

לא) קבוצת אנשים שמובילה יחד חמורים. לב) ואינו יכול ללכת באותה מהירות כמו יתר החמורים שבשירה. לג) בעלי החמורים. לד) ולהשאירו עם חמורו לבדו בדרך. לה) ואינו יכול ללכת כלל. לו) ואינם חייבים להתעכב בשבילו.

ג. היה פהן, והבהמה רבוצה תחת הקברות - אינו מטמא לה, כשם שאינו מטמא להשיב אברה. וכן אם היה זקן^י שאין דרכו לטען ולפרק - הואיל ואינה לפי כבודו, פטור.

ז) חכם או אדם מכובד.

ד. זה הפלל: כל שאלו היתה שלו, היה טוען ופורק^י - הרי זה חיב לפרק ולטען בשל חברו. ואם היה חסיד ועושה לפנים משורת הדין^{יט} - אפלו היה הנשיא הגדול, וראה בהמת חברו רבוצה תחת משא של תכן או קנים^{יא} וכיוצא בהן, פורק וטוען עמו.

ח) מפני שחס על ממונו, לא היה חושש לכבודו. ט) עושה אפילו מה שאין הדין מחייב אותו, וזהו פירוש ל"חסיד". י) של בית-הדין הגדול. יא) ואין זה לפי כבודו לטפל בהם.

ה. פרק וטען, וחזרה ונפלה - חיב לפרק ולטען פעם אחרת, אפלו מאה פעמים, שנאמר⁹⁵: "עזב תעזוב", "הקם תקים עמו"⁹⁶. לפיכך צריך להדדה⁹⁷ עמו עד פרסה⁹⁸, אלא אם פן אמר לו בעל המשא: 'איני צריך לך'.

יב) המילים "עזוב" ו"הקם" מורה על פעולה מתמדת, היינו הרבה פעמים. יג) להתנהל לאטו לאחר שהטעינו. יד) מרחק ארבעה מילים, שמא תחזור ותיפול.

ו. מאימתי יתחייב לפרק ולטען עמו? משיראהו ראיה שהיא כפגיעה^{טו} - שהרי נאמר⁹⁷: "פי תראה"^{טז}, ונאמר⁹⁸: "פי תפגע"⁹⁹. וכמה? שערו חכמים, משיהיה ביניהם^י מאתים ויש וששים אמה ושני שלישי אמה, שהוא אחד משבעה ומחצה במיל^י; היה רחוק ממנו יתר מזה, אינו זקוק לזי.

טו) ראייה שהיא פנים בפנים. טז) ומשמעו אפילו מרחוק. יז) ומשמעו פנים בפנים. יח) בין הרואה ובין בעל המשא. יט) אלפיים אמה. היינו לחלק אלפיים אמה בשבעה ומחצה. כ) ופטור מלפרוק ולטעון.

ז. מצוה מן התורה לפרק עמו בחנם. אבל לטען עליו - הרי זו מצוה, ונוטל שכרו^{כא}; וכן בשערה שמדדה עמו עד פרסה, יש לו שכר^{כב}.

95. שמות-משפטים, כג, ה. 96. דברים-כ"ח, כב, ד. 97. שמות-משפטים, כג, ה. 98. שם, פסוק ד. 99. שמות-משפטים, כג, ה. 100. דברים-כ"ח, כב, ד. 101. שם.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"א מרחשון - ספר נזיקין - הלכות רוצח ושמירת נפש קטו

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וְאֶחָד פֶּרֶק מֵעֲלֵיו וְלֹא מֵצֵא מִי שִׁטְעֵן עִמּוֹ - מִצְוָה לְפָרֶק בִּתְחִלָּה מְשֹׁם צֶעַר בְּעֲלֵי חַיִּים, וְאַחֵר כִּף טוֹעֵן. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהֵיוּ שְׁנֵיהֶן שׁוֹנְאִין אוֹ שְׁנֵיהֶן אוֹהֲבִים; אֲבָל אִם הָיָה אֶחָד שׁוֹנֵא וְאֶחָד אוֹהֵב - מִצְוָה לְטַעֵן עִם הַשׁוֹנֵא תְּחִלָּה, כְּדֵי לְכַף אֶת יִצְרוֹ הָרָעִי.

(ג) המצווה "לכוף את יצרו" עדיפה ממצוות צער בעלי חיים.

יד. הַשׁוֹנֵא שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה יי - הוּא מִיִּשְׂרָאֵל, לֹא מֵאֲמוֹת הָעוֹלָם. וְהֵיאָף יְהִיָּה לְיִשְׂרָאֵל שׁוֹנֵא מִיִּשְׂרָאֵל, וְהַכְּתוּב אוֹמֵר¹⁰³ "לֹא תִשָּׂא אֶת אַחִיךָ בְּלִבְבְּךָ"^{יד}? אֲמָרוּ חֲכָמִים, כִּגּוֹן שֶׁרָאָהוּ לְבָדוֹ שֶׁעֶבֶר עֲבָרָה יי, וְהַתִּנְיָ בּוֹ וְלֹא חִזָּר - הָרִי זֶה מִצְוָה לְשׁוֹנֵא, עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה וְיִחְזֹר מִרְשָׁעוֹ.

(נד) במצוות פריקה וטעינה: "כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו" (נה) ואין להניח שהכתוב ידבר באדם העובר על לא-תעשה שבתורה. (נו) ומכיון שאין עד אחד נאמן, ככתוב: "לא יקום עד אחד באיש", אסור לו להעיד בבית-דין, כי יעבור על לאו "לא תלך רכיל בעמך".

וְאֵף עַל פִּי שֶׁעֲדִין לֹא עָשָׂה תְּשׁוּבָה - אִם מֵצֵא נִבְהַל בְּמִשְׁאֹ - מִצְוָה לְפָרֶק וּלְטַעֵן עִמּוֹ, וְלֹא יִיחַנּוּ נוֹטָה לְמוֹת שָׁמָּה יִשְׁתַּהֲהוּ בְּשִׁבִּיל מָמוֹנוֹ, וְיָבוֹא לְיַד סִפְנָה, וְהַתּוֹרָה הַקְּפִידָה עַל נַפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל, בֵּין רָשָׁעִים בֵּין צַדִּיקִים, מֵאַחֵר שֶׁהֵם נָלוּיִם אֶל ה' וּמֵאַמִּינִין בְּעֶקֶר הַדָּת, שֶׁנֶּאֱמַר¹⁰⁴: "אָמַר אֱלֹהִים, חֵי אֲנִי נָאִם ה' אֱלֹהִים, אִם אֶחָפֵץ בְּמוֹת הָרָשָׁע, כִּי אִם בְּשׁוֹב רָשָׁע מִדְּרָכּוֹ, וְחָיָה".

כְּרִיף וְחִמְנָא דְּסִינָא.

נִגְמַר סֵפֶר אֶחָד עֶשֶׂר בְּעֶזְרַת שְׂדֵי, וּמִנֵּין פְּרָקִיו, שְׁנַיִם וְשָׁשִׁים: הַלְכוֹת נִזְקֵי מָמוֹן, אֲרֻבָּעָה עֶשֶׂר פְּרָקִים; הַלְכוֹת גִּנְבָה, תְּשַׁע פְּרָקִים; הַלְכוֹת גְּזֵלָה וְאַבְדָּה, שְׁמוֹנֶה עֶשֶׂר פְּרָקִים; הַלְכוֹת חֹבֵל וּמִזִּיק, שְׁמוֹנֶה פְּרָקִים; הַלְכוֹת רוֹצֵחַ וְשִׁמְרֵת נֶפֶשׁ, שְׁלֹשָׁה עֶשֶׂר פְּרָקִים.

יא. הָיָה אֶחָד טָעוֹן וְאֶחָד רֹכֵב לִי, וְדַחֲקָם הִדְרָף לִי - מֵעֲבִירִין אֶת הָרֹכֵב מִפְּנֵי הַטָּעוֹן לט. אֶחָד טָעוֹן וְאֶחָד רִיקָן, מֵעֲבִירִין אֶת הָרִיקָן מִפְּנֵי הַטָּעוֹן מ. אֶחָד רֹכֵב וְאֶחָד רִיקָן, מֵעֲבִירִין אֶת הָרִיקָן מִפְּנֵי הָרֹכֵב מא. שְׁנֵיהֶן טָעוֹנִין, שְׁנֵיהֶן רֹכֵבִין, שְׁנֵיהֶן רִיקָנִין - עוֹשִׂין פְּשָׁרָה בֵּינֵיהֶן.

(לו) חמור אחד טעון משא, ועל החמור השני רוכבים. (לח) והדרך צרה, ואינם יכולים ללכת זה בצד זה. (לט) מקדימים את הטעון לרוכב, שלרכוב יותר קל לחכות מאשר לטעון. (מ) מקדימים את הטעון לריקן, ואין אומרים שהריקן יעבור תחילה מפני שהוא קל ויעבור במהירות, אלא הטעון קודם. (מא) מקדימים את הרכוב זה הכלל: הטעון קודם לריקן, והיותר טעון קודם לטעון פחות.

יב. וְכֵן שְׁתֵּי סְפִינּוֹת שֶׁהֵיוּ עוֹבְרוֹת בְּנֶהָר וּפּוּגְעוֹת זו בְּזוֹ, אִם עוֹבְרוֹת שְׁתֵּיהֶן בְּכַת אַחַת טוֹבָעוֹת מ^ב, וְאִם עֹבְרוּ זו אַחֵר זו עוֹבְרוֹת, וְכֵן שְׁנֵי גְּמָלִים שֶׁהֵיוּ עוֹלִים בְּמַעֲלָה גְּבוּהָה וּפָגְעוּ זֶה בְּזֶה מ^ב, אִם עוֹבְרִין שְׁנֵיהֶן בְּכַת אַחַת נוֹפְלִין מ^ה, וְאִם בְּזֶה אַחֵר זֶה מ^ה עוֹלִין

(מב) שתדחוף זו את זו. (מג) כגון זה עולה מצד זה וזה עולה מצד זה, ופגעו בראש חודו של הר. (מד) לתוך הבקעה שבצידי הדרך. (מה) אם אחד יחזור אחרונית ויפנה מקום לחבירו.

- בִּיצֵד הֵן עוֹשִׂין? טָעוֹנָה וְשֹׂאִינָה טָעוֹנָה, תִּדְחָה שֹׂאִינָה טָעוֹנָה מִפְּנֵי הַטָּעוֹנָה; קְרוֹבָה מ^ו וְרִחֻקָּה מ^ז, תִּדְחָה קְרוֹבָה מ^ח מִפְּנֵי שֹׂאִינָה קְרוֹבָה. שְׁתֵּיהֶן רְחוֹקוֹת אוֹ שְׁתֵּיהֶן קְרוֹבוֹת, שְׁתֵּיהֶן טָעוֹנוֹת - הוֹאִיל וְכֵלֶן בְּדַחֲק אֶחָד מ^ט, הֵטַל פְּשָׁרָה בֵּינֵיהֶן, וְהֵן מַעֲלוֹת שְׁכָרִיא זֶה לָזֶה. וְכֵזֶה וְכִיּוֹצֵא בּוֹי^{יב} נֶאֱמַר¹⁰²: "בְּצִדֶּק תִּשְׁפֹּט עַמִּיתֶךָ".

(מו) לנמל שיצאה ממנו. (מז) לנמל שיצאה ממנו. (מח) משום שלספינה הבאה ממרחקים יותר קשה להתעכב ולחכות. (מט) בצרה שווה לכולם, ואין מן הדין לכפות על האחת לפנות מקום לחברתה. (נ) אם אינם יכולים להתפשר מעצמם. (נא) כפיצוי להשהייתה. (נב) כגון בריא וחולה - ידחה הבריא מפני החולה; שניהם בריאים - הטל פשרה, והם מעלים שכר זה לזה.

יג. הַפּוּגֵעַ בְּשָׁנִים - אֶחָד רוֹבֵץ תַּחַת מִשְׁאוֹ,

102. ויקרא-קדושים, יט, טו. 103. ויקרא-קדושים, יט, יז. 104. יחזקאל, לג, יא.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

~ יום שישי י"ב מרחשון ~

בָּשֶׁם ה' אֵל עוֹלָם.¹וְרֵאשִׁית חֲכָמָה — קִנְיָה חֲכָמָה, וּבְכָל קִנְיָנָה קִנְיָה
בִּינָה.²סֵפֶר שְׁנֵים עָשָׂר
וְהוּא סֵפֶר קִנְיָןהַלְכוּתֵי חֲמֵשׁ, וְזֶה הוּא סְדוּרָן: הַלְכוֹת מְכִירָה,
הַלְכוֹת זְכִיָּה וּמִתְנָה, הַלְכוֹת שְׁכָנִים, הַלְכוֹת שְׁלוּחִין
וְשִׁתְּפִין, הַלְכוֹת עֲבָדִים.

הַלְכוֹת מְכִירָה

~ נקודות משיחות קודש ~

"מכירה" ו"קנין" בשלושה דברים.

"מכירה" ענינה העברת בעלות על חפץ מרשות המוכר לרשות הקונה, ובעבודת ה' היא פעולת האדם בדברי חולין שבעוה"ז התחתון, לעשותם חפצא של מצוה, חפצא של קדושה ולהעבירם מרשות ה"חולין" לרשות ה"קדושה".

וכדוגמת הענין בקרבנות שהם "מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן גו'" שאינו לוקח מן הקדשים כי אם מן החולין דוקא ועושה מהם קרבן לה', ועד"ז רוב עניני התומ"צ שעושים מחולין חפצא של קדושה שהו"ע המכירה, כי על ידה עוברת הבעלות מרשות לרשות — מחולין לקדושה.

והתשלום על עבודה זו הוא מה שנותן הקב"ה לישראל — בני חיי ומזונא ריחי "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה" ואז מוסיפים ישראל בפעולת המכירה בהידור.

ומבאר הרמב"ם אופן הקנין במכירה זו: "במה יקנה המקח, הקרקעות באחד משלושה דברים, בכסף או בשטר או החזקה" שהם כנגד שלושת הקוין, כסף שטר וחזקה — "כסף" מלשון נכסוף נכספת — קו הימין, "שטר" קאי על אותיות התורה שניתנה בפי הגבורה —

קו השמאל, ו"חזקה" (מלשון חוזק) — קו האמצעי שכולל שני הקוין.

ויש להוסיף בשלושת הקוין שבהם נעשית פעולתם של ישראל בקנין עניני העולם לקב"ה ישנם גם בקנין של ישראל לקב"ה:

דקדושי אשה הם "בשלושה דרכים" "בכסף בשטר ובביאה" והרי ענין הקידושין הוא — "מקדש עמו ישראל על ידי חופה וקידושין" — הקידושין בין הקב"ה לכנסת ישראל שנעשים בשלושת הקוין חסד גבורה ותפארת ומהם נשתלשל למטה הקידושין בכסף שטר וביאה בין איש לאשה גשמיים.

והחילוק בין שלושת דרכי ה"מקח" (כסף שטר וחזקה) לשלושת דרכי הקידושין (כסף שטר וביאה) ש"מקח" הוא ענין חיצוני אבל קידושין הוא ענין פנימי. וענינם בעבודה שתחלת העבודה היא באופן חיצוני, כסף שטר וחזקה, ואח"כ מגיעים לעבודה פנימית עד ש"היו לבשר אחד" מציאות אחת עם עצמות ומהות, באופן שמתגלה גם בעולם.

ועפ"ז יש לבאר מש"כ בה"ב "אם נקנה המקח באחד מהדברים שהוא נקנה בהם קנה הלוקח, ואינן צריכין לעדים כלל" — כי קנין דברי החולין שבעולם לקב"ה הו"ע שבין ישראל והקב"ה בלבד, ולכן אין צורך בעדים כי המוכר והקונה והדבר שבו נעשית המכירה, מתאחדים כולם יחד על ידי המכירה.

יין מלכות ספר קנין סימן ב

מתוך רמב"ם "פרדס המלך"

יֵשׁ בְּכָלֶלֶן חֲמֵשׁ מִצְוֹת - אַחַת מִצְוַת עֲשֵׂה, וְאַרְבַּע מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פֶּרֶטָן: (א) דִּין מִקָּח וּמִמְכָּר; (ב) שְׁלֹא יוֹנֶה בְּמִקָּח וּמִמְכָּר; (ג) שְׁלֹא יוֹנֶה בְּדִבְרֵים; (ד) שְׁלֹא יוֹנֶה גֵר צֶדֶק בְּמִמוֹנוֹ; (ה) שְׁלֹא יוֹנֶהוּ בְּדִבְרֵים. וּבְאֹר מִצְוֹת אֵלּוּ בְּפָרָקִים אֵלּוּ.

פָּרָק א

דיני קניית קרקע.

א. הַמִּקָּח אֵינוֹ נִקְנָה בְּדִבְרֵים [— אין קנין בדברים], וְאַפְלוּ הַעֲרִירוּ עֲלֵיהֶם עֲדִים. פִּיֶּצֶד? 'בֵּית זֶה אֲנִי מוֹכֵר לָךְ', 'יֵין זֶה אֲנִי מוֹכֵר לָךְ', 'עֶבֶד זֶה אֲנִי מוֹכֵר לָךְ',

1. בראשית-וירא, כא, לג. 2. משלי, ד, ז.

ג. ובמה יקנה המקנה? הקרקע נקנית באחד משלושה דברים - בכסף, או בשטר, או בחזקה.
ד. כיצד בכסף? מכר לו בית או שדה, ונתן לו הדמים - קנה. במה דברים אמורים? במקום שאין פותבין את השטר; אבל במקום שדרכם לכתב שטר מכר, לא קנה עד שיכתב את השטרי. ואין קרקע נקנית בפחות משנה פרוטה.

(ג) שקנה בנתינת הכסף בלבד. (ד) מכיוון שדרך אותו המקום לכתוב שטר, אין הקונה סומך בדעתו על הקנין עד שיהיה השטר בידו.

ה. התנה הלוקח ואמר: 'אם רציתי אקנה, בכסף אקנה, או בשטר אקנה', ונתן הכסף על תנאי זה - הרי זה קיים, ואין המוכר יכול לחזור בו מפני התנאי; והלוקח יכול לחזור בו עד שיכתב את השטרי. וכן אם התנה המוכר פזיה.

(ה) מכיוון שהתנה הקונה שאם ירצה, יחול הקנין בכסף. (ו) מכיוון שיכול לומר שרצונו שיחול הקנין רק כשיבוא השטר לידו. (ז) שהוא יחליט אם הקנין יחול בנתינת המעות או בנתינת השטר, והקונה אינו יכול לחזור בו אחרי נתינת המעות והמוכר יכול לחזור בו עד נתינת השטר.

ו. האומר לחברו: 'יתן מנה לפלוני ויקנה ביתי לך' - פיון שנתן, קנה הבית מדין ערב.

(ח) כשם שהערב מתחייב לשלם את החוב כאילו הוא בעצמו קיבל את הכסף, מכיוון שהמלווה נתן את הכסף בהוראתו, כך המוכר מקנה את הבית לקונה מבלי שהוא עצמו יקבל את הכסף, מכיוון שהקונה נתן את הכסף לאדם אחר בהוראתו.

ז. כיצד בשטר? כתב לו על הנגר או על החרש או על העלה: 'שדי נתונה לך', 'שדי מכורה לך' - פיון שהגיע השטר לידו, קנה; אף על פי שאין שם עדים כלל, ואף על פי שאין השטר שוה כלום.
(ט) כיצד נקנית הקרקע בשטר. (י) במתנה. (יא) של הקונה או מקבל המתנה.

במה דברים אמורים? במוכר שדהו מפני רעתה [שמחפש להיפטר ממנה]; אבל בשאר הקרקעות - אף על פי שהגיע השטר של מכר לידו, ואפילו היו בו עדים - לא קנה עד שיתן את הדמים.

(יב) שקונה בשטר בלבד.

ופסקו הדמים [וסיכמו מחיר], ורצה הלוקח ואמר 'קניתי', ורצה המוכר ואמר 'מכרתי', ואמרו לעדים: 'הווי עלינו עדים שמכר זה ושלקח זה' - הרי זה אינו כלום, וכאלו לא היה ביניהם דברים מעולם. וכן בנותן מתנה ומקבלה.

(א) מתנה אינה נקנית על ידי הסכמה בדיבור ללא פעולת קנין.

~ נקודות משיחות קודש ~

"המקח אינו נקנה בדברים, ואפילו העידו עליהם עדים כו".

ביאור הלכה זו בעבודת ה' לקונו - (מלשון קנין) הנה כללות העבודה היא קנין ולכאורה איך שייך שישמש את קונו על ידי עבודתו בעניני העולם בזמן שכל עניני העולם הם של הקב"ה כמ"ש "לי הכסף ולי הזהב", וע"כ לכל לראש צריך יהודי לקנות את כל עניני העולם שיהיו ברשותו ועי"ז מקנה אותם לקב"ה.

והנה, ההלכה הראשונה בספר קנין היא "המקח אינו נקנה בדברים" ובכדי להכניסם לרשותו אין מספיקה העבודה של מחשבה ודיבור בלבד אלא צ"ל גם מעשה בפועל ובלשון הכתוב "כי קרוב אליך הדבר מאוד בפיך ובלבבך לעשותו", כי המעשה הוא העיקר.

ויש לקשר הנ"ל עם מה שכתב בהמשך ההלכות "אין קונין אלא בכלי ואף על פי שאין בו שוה פרוטה" משא"כ קנין שנעשה בכסף צ"ל שווה פרוטה.

כסף הו"ע האהבה וכלי הו"ע המעשה בפועל, כי כשנעשית העבודה במעשה בפועל יכול אפילו שלא תהי' בה שווה פרוטה, ובעבודת האדם פירושו שאין בודקים בפעולה אם נעשית ככוונה אמיתית וכו' כדרך שבודקים במחשבה ובדיבור אם הם חדורים ברגש של אהבת ה', אלא גם מעשה בלבד בלא רגש אהבה כו' חשיב קנין בגלל פעולת המעשה.

וכיון שבענין המעשה בפועל אין נוגע כל כך הרגש והכוונה לכן, שווים בו כל ישראל מבלי הבט על חילוקי הדרגות שבהם כמרומז בתיבת כלי (המורה על המעשה) שהיא ר"ת כהנים לויים ישראלים.

יין מלכות ספר קנין סימן ד'

מתוך רמב"ם "פרדס המלך"

ב. אבל אם נקנה המקח באחד מדברים שהוא נקנה בהי"ב - קנה הלוקח, ואין צריכין עדים כלל; ואין אחד מהן יכול לחזור בו.

(ב) אם נעשו אחד ממעשי הקנין, שמועילים לקנות.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

אם הלך בזה לארצה ולרחבה, אין הלך זה מועיל כלום; ואם שביל [העובר בין] פרמים מכר לו - הואיל ונעשה להלך, קנה בהלך.

(יח) של הקונה.

יד. וכמה שעור רחב הדרך שיקנה בהלוכו? אם היה מסים [מתוחם] במחיצות, קנה [בהליכה] פדי שגיבה רגל וניח רגל בצדה^א; ואם אין שם מחיצות, קנה ברחב פדי שתהיה על ראשו חבילה של שריגים^ב ויסב בה^ג.

(יט) מהו שיעור 'שביל', הנקנה בהליכה. (כ) המחיצות מהוות הפסק וגבול, לקנין ההלך. (כא) כדרך הליכה מרווחת. (כב) זמורות ענבים. (כג) יעביר את החבילה מצד אחד של גופו לצד השני, כי זהו רוחב השביל הנדרש לעבודת הכרם.

טו. היתה • הקרקע

צחיח סלע [קרקע קשה]

שאין בה לא גדירה ולא

פרצה, ואינה פת

זריעה^א - הרי החזקה

שקונה אותה בה, שטיחת הפרות [ליבוש בה], או

העמדת הבמה^ב שם, וכיצא בזה משאר התשמיש.

(כד) וממילא, אין אפשרות לעשות בה קנין חזקה.

השנת הראב"ד

היתה . . אותה א"א הא מילתא לא מיחזירא דהא חזקה אכילת פירות היא ואכילת פירות לא מהני אלא כנגד טענה אבל למיקנא בה ארעא לא קני אלא מידי דמהניא לארעא כעין נעל וגדר.

טז. המוכר • שדה

המוכר, ונכנס בה

הלוקח וזרעה או נרה

[=חרש], או שאסף פרות האילן או זמרו [=כרת ענפים],

וכל פיוצא בדברים אלו - הרי זה קנה, שהרי

החזיק; ואין אחד מהם יכול לחזר בו.

וכן אם אסף המוכר סל של פרות ונתן ללוקח - קנה

לוקח מיד בחזקה, שהרי גלה דעתו שהקנה לו שדה

זו קנין גמור, ונעשו פרוטתה שלו.

יז. הגוי אינו קונה בחזקה^א, אלא בשטר הוא

שקונה עם נתינת הכסף. וישראל הבא מחמת הגוי

[שטוען שגוי מכר לו השדה] - הרי הוא כגוי, ואינו קונה אלא

בשטר^ב.

השנת הראב"ד

המוכר . . האילן א"א כל זה הולך על הדרך שכתב.

ח. פיצד בחזקה? מכר לו בית או שדה, או נתן אותו מתנה - פיון שפועל [את שער הבית או השדה] או גדר [בנה גדר] או פרץ [הרס גדר] כל שהוא, והוא שיועיל [ישיב] במעשיו - הרי זה קנה.

במה דברים אמורים? בשהחזיק בפני [בנוכחות] המוכר^א; אבל שלא בפני המוכר או הנותן, צריך שיאמר לו: 'לך חזק וקנה'^ב; ואחר כך אם החזיק - קנה, אף על פי שאינו בפני הפועלים.

(יג) ואז נחשבת שתיקתו כהסכמה. (יד) לך ועשה חזקה בקרקע, בשביל לקנותה.

ט. והמוכר בית לחברו, ומסר לו את המפתח - הרי זה כמי שאמר לו: 'לך חזק וקנה'^א, אף על פי שאינו בפני הפועלים; ובשיחזיק, יקנה. וכן המוכר את הבור - פיון שמסר לו דליו [=הדלי שלו], הרי זה כמי שאמר לו: 'לך חזק וקנה'; ובשיחזיק, יקנה.

(טו) מסירת מפתח היא סימן של העברת בעלות, אבל לא מספיקה לשמש כקניין.

י. פיצד המחזיק בנעילה קנה? כגון שמכר בית או חצר, והיה הפתח פתוח, ונעל הלוקח את הפתח וחזר ופתחו^א - הרי זה החזיק וקנה, שהרי נשתמש בו שמוש המועיל.

(טז) כי אם אינו פותחו שוב, אין הדבר מוכיח שנעל לשם כוונת קניין, אלא לשמור מה שבתוך הבית.

יא. פיצד המחזיק בגדירה כל שהוא קנה? כגון שהיה שם גדר, והיו עולין לו בנחת [בקלות], והוסיף עליו כל שהוא והשלימו לעשרה [טפחים], ונמצא שאין עולין לו אלא בדחק - הרי זה הועיל, וקנה. וכן אם היתה שם פרצה והיו נכנסים בה בדחק, והרחיב בה כל שהוא עד שנמצא הנכנס נכנס ברוח - הרי הועיל, וקנה.

יב. נתן צרור [אבן] והועיל, כגון שפסר בו המים [שלא יכנס] לשדה, או נטל צרור והועיל, כגון שפתח בנטילתו המים [כדי שיוזמן] לשדה - הרי זה קנה. וכן כל פיוצא בזה^א.

(יז) שעשה מעשה המועיל לקרקע, הזרי זה נחשב חזקה.

יג. המוכר שדה לחברו בצד שדהו^א, או שנתנה לו במתנה - פיון שדש את המצר [חרש את הגבול] שבין שתי השדות ונעשו שתייהן פשדה אחת, קנה. אבל

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

פיצד? התייר לו מנעלו, או שהנעיל לו מנעלו, או שהולידו בליו אחרייו לבית המרחץ, או שהפשיטו, או סכו, או גרדו, או חשנת הראב"ד
 וכן . . קנחו א"א נראה מדבריו דלא גרים בה פלוגתא אלא הכי גרים הגביהו הוא לרבו קנאו הגביהו רבו א"ר שמעון לא תחא חזקה גדולה מהגבהה כו' והכי גרים לה הרב ז"ל.
הלבישו, או הגביה את רבו - קנה; וכן • אם הגביה הרב את העבד, קנהו.

(ב) בשמן. (ג) במגדרת. (ד) מדין חזקה והשתמשות. (ה) מדין קנין הגבהה.

ג. תקפו [=משך אותו בחזקה] **והביאו אצלו - קנהו; שהעבדים נקנין במשיכה פזו. אבל אם קרא לעבד ובא אצלו, או שאמר לו רבו הראשון: 'לך אצל הלוקח', והלך אצלו - לא קנהו; עד שישמשנו בתקיפה, או ישתמש בו כמו שבארנו. ואם החזיק בו שלא בפני הרב, צריך שיאמר לו: 'לך חזק וקנה'.**

(ו) שהיא בעל כורחו של העבד. (ז) מכיוון שהעבד הוא בן דעת והולך ביוזמתו, אין כאן סימן לעבדות.

ד. עבד קטן - הרי הוא כבהמה, וקונין אותו בדברים שקונין בהן הבהמה ובדברים שקונין בהן העבדים; לפיכך נקנה במשיכה, אף על פי שלא תקפו.

(ח) מכיוון שאין בו דעת.

ה. הבהמה, בין דקה בין גסה - נקנית במשיכה; אף על פי שאפשר להגביה אותה, לא הצריכה להגביה, מפני שמתחבטת [=נאחזת] בארץ. ואם הגביה, קנה. וההגבהה, קונין בה בכל מקום. אבל המשיכה, אין קונין בה אלא בסמטה, או בחצר של שניהם; ואין קונין בה ברשות הרבים, ולא בחצר שאינה של שניהם.

(ט) והכלל הוא, שבמקום שאפשר בהגבהה - לא קונים במשיכה. (י) פינת רחוב הסמוכה לרשות הרבים, וכשיש דוחק ברשות הרבים אנשים עוברים שם, ויש רשות לכל אדם להניח שם את חפציו לזמן מה.

ו. פיצד קונין את הבהמה במשיכה? אין צריך לומר אם משכה והלכה או שרכב עליה והלכה בו, שקנה; אלא אפלו קרא לה ובאה, או שהפישא [=הכה אותה] במקל ורצתה לפנוי - פיון שעקרה יד ורגלי,

המקח, ולכן הלוקח אינו גומר בדעתו לקנות עד שיכתוב לו שטר.

כל המחבר לקרקע - הרי הוא כקרקע, ונקנה בכסף ובשטר או בחזקה; ואם אינו צריך לקרקע, כגון ענבים העומדות להפצר - הרי זה כמטלטלין לקניה, ויש להן דינין] אוניה [=יש הגבלות הלכתיות על מחירים].
יח. פשם שהקרקע נקנית בכסף ובשטר ובחזקה - כף שכירות הקרקע נקנית בכסף לבדו, או בשטר לבדו, או בחזקה; ואין אחד מהן יכול לחזור בו.

(כז) כשאדם משכיר קרקע לחברו, היא נקנית לשוכר, שתהיה לו הזכות להשתמש בקרקע.

יט. המוכר לחברו עשר שדות בעשר מדינות - פיון שהחזיק באחת מהן, קנה בלן. ואפלו היתה אחת מהן הר גבוה, והשניה מצולה [=עמק], שהרי תשמיש זו אונה תשמיש זו - אף על פי כן פיון שהחזיק באחת מהן, קנה השאר.

(כח) כי כל הקרקעות מחוברות, וכשעושה קנין בקרקע אחת, נחשב כמעשה קנין בכל הקרקעות.

כ. במה דברים אמורים? שנמן דמי פלן. אבל אם לא נתן דמי פלן, לא קנה אלא פנגד מעותיו; לפיכך אם היו הכל במתנה, קנה פלן.

(כט) שאם החזיק בשדה אחת, קנה את כולן. (ל) כגון ששילם תחילה עבור שתי שדות ובדעתו היה לקנות חמישה שדות, והחזיק באחת משתי השדות, קנה את שתיהן בלבד.

וכן בשכירות - פיון שהחזיק באחת מהן, קנה פלן כל זמן השכירות. היו מקצת הקרקעות בממכר, ומקצתן בשכירות - פיון שהחזיק בין בשכורה בין במכורה, קנה הכל.

(לא) מכיוון שהחוב לשלם על השכירות, הוא אחרי השימוש.

פרק ב

דיני קנין עבדים ובהמה.

א. עבד פנעני - הרי הוא כקרקע לקניה, ונקנה בכסף ובשטר או בחזקה.

(א) דינו כקרקע לגבי אופן קניינו.

ב. ומה היא החזקה בקנין עבדים? שישתמש בו בדרך שמשמשין בעבדים, בפני רבו.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(יז) מכיוון, שכך דרך בני אדם לקנות.

לפיכך, אם היה אדם חשוב שדרכו לרכב בעיר, או אדם מזלזל ביותר [=ללא ערך עצמי] שאינו מקפיד על הלכות בעיר רוכב, כגון המטפלין בגדול הבהמות והעבדים, או שהיתה אשה^י, או שהיה בראשית הרבים שהרבים דוחקין שם^י - הרי זה קונה ברכיבה; והוא שתהליך בוכ.

(יח) שדרכה לרכוב על הבהמה, ולא ללכת לצידה ולהנהיגה כי אין בה כוח לאחוז בבהמה שלא תברח ממנה. (יט) שהדרך לרכוב שם ולא להנהיג, בכדי שלא יפסיקו עובדי דרכים בינו לבין בהמתו, ותברח ממנו. (כ) שתלך מחמת הרכוב.

פרק ג

דיני קניית מטלטלין.

א. אחד הבהמה, ואחד שאר כל המטלטלין - נקנין במעות, דין תורה; ומשנתן את המעות - קנה, ואין אחד מהן יכול לחזור בו. אבל חכמים תקנו שלא יקנו המטלטלין אלא בהגבהה^א, או במשיכת דבר שאין דרכו להגביה^ב.

(א) שיגביה הקונה את החפץ הנמכר, אם הדרך להגביה אותו. (ב) או ימשוך ממקומו את החפץ הנמכר, אם הוא כבד ואין הדרך להגביה אותו.

ב. כיצד? המקבץ עצים או פשתן וכיוצא בהן, ועשה מהן טעון [מטען] גדול שאי אפשר להגביהו - אינו • נקנה במשיכה, שהרי אפשר להתיר האגד ולהגביהו עץ עץ. וכן כל פיוצא בהן.

השגת הראב"ד

אינו • עין א"א זהו שאמרו הלוקח פשתן לא קנה עד שיטלטלנו ממקום למקום ומפרש לה בהגבהה וכן עיקר מיהו לא צריך להתירו ולהגביהו עץ עץ כמו שאמר אלא אע"פ שהוא טורח עליו להגביהו שלם ותאמר אין דרכו בהגבהה אפילו הכי ניחא ליה בהגבהה טפי ממשיכה משום דמיטט.

(ג) כיצד החילוק בין דבר שהדרך להגביהו, לדבר שאין הדרך להגביהו.

אבל אם היה הטעון של פלפלין או אגוזים וישקדים וכיוצא בהן, והיה גדול שאין אחד יכול להגביהו - הרי זה נקנה במשיכה; שאם יתירו, יתפרד והיה לו בו טרח גדול. וכן כל פיוצא בהן. ג. הספינה - הואיל ואי אפשר להגביהה, ויש במשיכתה טרח גדול, ואינה נמשכת אלא לרבים

קנה; והוא שימשך בפני הבעלים, אבל אם משך שלא בפני הבעלים - צריך שיאמר לו קדם שימשך: 'לך משך וקנה'.

(יא) מחמת כובד גופו. (יב) שהרימה את אחת מרגליה הקדמיות ואחת מרגליה האחוריות.

ז. המוכר עדר לחברו, או שנתנו לו במתנה - פיון שמסר לו משפוכית, והיא הבהמה המהלכת בראש העדר והפל נמשכים אחריה - אין צריך לומר לו 'משך וקנה': שמסירת בהמה זו, כמי שאמר לו: 'לך משך וקנה'. וביון שממשך לו העדר - קנהו^י, אף על פי שממשך שלא בפניו.

(יג) אבל במשיכת המשכוכית לחוד, אינו קונה.

ח. האומר • לחברו:

השגת הראב"ד

האומר • להבא א"א זהו דבר יתמה שהרי מצינו אחת מכם תתקדש לי שהקדושין מקויימים בלשון זה וכן עקרו תאנה מתאנתי ותקנה לי גנבתך וכן מצינו יטול ויזכה ויחזיק ויקנה כלן לשון הקנאה הן.

'משך ותקנה', או 'חזק ותקנה', וכיוצא בדברים אלו, והלך ומשך או החזיק - לא קנה; שמשמע 'תקנה להבא' [ב-עתידי], ועדין לא הקנה לו. אלא צריך המוכר או הנותן לומר לו: 'משך וקנה', או 'חזק וקנה', וכיוצא בדברים אלו, שמשמען 'שיקנה עתה בעת שימשך או יחזיק'.

ט. האומר • לחברו:

השגת הראב"ד

האומר • קנה א"א נ"ל אם הפרה עומדת ברשות הלוקח כיום ל"א שהיא קניה לו מידי דהוה אחרי את מקודשת לי לאחר שלשים יום דחילי קדושין בהווא יומא.

'משך פרה זו, ולא תקנה אלא לאחר שלשים יום', ומשך -

לא קנה [כלל]^י. ואם אמר לו: 'קנה מעכשיו ולאחר שלשים יום' - קנה, ואפילו היתה עומדת באגם [מקום מרעה]^{טו} ביום שלשים; שזה כמו שהקנה מעתה על תנאי, נעשה התנאי - נתקם הקנין^{טז}. וכל האומר 'על מנת', פאומר 'מעכשיו'.

(יד) כי בשעה שהקנין אמור לחול, אין את פועלת הקנין. (טו) ואינו יכול לקנותה בקנין חצר. (טז) למפרע, משעת המשיכה.

י. המוכר בהמה לחברו, או נתנה לו במתנה, ואמר לו: 'קנה אותה בדרך שבני אדם קונין' - אם משך או הגביה, קנה^י. אבל אם רכב עליה - אם בשדה, קנה; ובעיר, לא קנה, לפי שאין דרך בני אדם לרכב בעיר.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שְׁהָרִי הַמְקַח בְּרִשּׁוֹת הַלּוֹקָח הוּא י, וּמִשְׁנֵת אֶת הַדָּמִים - נִקְנָה הַמְקַח, וְאִין אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לַחְזֹר בּוֹ.

(ג) ואין את החשש שאם תיפול דליקה המוכר לא יציל את החפץ, שהרי הקונה עצמו שהחפץ ברשותו יטרח ויציל.

ז. וְכֵן הַשּׂוֹכֵר אֶת הַמְקוֹם שְׂאוֹתָן הַמִּטְלָטְלִין הַנִּמְכָּרִין מִנְחִין בּוֹ - קָנָה, וְאִין אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לַחְזֹר בּוֹ; וְאֵף עַל פִּי שְׁלֹא הִגִּבְיָה וְלֹא מִשְׁךָ וְלֹא נִמְסְרוּ לוֹ, שְׁהָרִי נֶעֱשָׂה בְּרִשּׁוֹתָיו. וְכִבֵּר בְּאֶרְנוּ שְׂשִׁכִירוֹת קָרָקַע נִקְנָה בְּכֶסֶף אוֹ בְּשֹׁטֶר אוֹ בְּחֻזָּה. ח. הַמְקָנָה [=מוכר] קָרָקַע וּמִטְלָטְלִין פְּאֶחָד - פִּינֹן שִׁקְנָה הַקָּרָקַע בְּכֶסֶף אוֹ בְּשֹׁטֶר אוֹ בְּחֻזָּה, נִקְנָה הַמִּטְלָטְלִין עִמָּהֶם י; פִּין שְׁהִיוּ שְׁנִיָּה בְּמִכְרָ אוֹ בְּמִתְנָה, פִּין שִׁמְכָר הַמִּטְלָטְלִין וְנָתַן הַקָּרָקַע, פִּין שִׁמְכָר הַקָּרָקַע וְנָתַן הַמִּטְלָטְלִין - פִּינֹן שִׁקְנָה הַקָּרָקַע, קָנָה הַמִּטְלָטְלִין.

(יד) וזה נקרא קנין "אגב", כלומר, שאם הלוקח קונה קרקע כדינו, הוא קונה אגב קרקע זו גם מטלטלין, בקנייה אחת, ללא צורך בקנין מיוחד למטלטלין.

ט. בַּמָּה • דְּבָרִים אֲמֹרִים טו? בְּשִׁהִיו הַמִּטְלָטְלִין צְבוּרִין [=מונחים] בְּאוֹתָה קָרָקַע; אֲבָל אִם הָיוּ בְּמְקוֹם אַחֵר, צָרִיךְ שְׁיֹאמַר לוֹ: 'קָנָה הַמִּטְלָטְלִין עַל גִּבִּי' [אגב] הַקָּרָקַע. אֲפִלוּ הָיוּ הַמִּטְלָטְלִין בְּמִדִּינָה אַחֶרֶת, וְאָמַר לוֹ: 'קָנָה אוֹתָן עַל גִּבִּי קָרָקַע פְּלוֹנִית' - פִּינֹן שִׁקְנָה הַקָּרָקַע, נִקְנָה הַמִּטְלָטְלִין, וְאֵף עַל פִּי שְׂאִינֹן צְבוּרִין בְּתוֹכָהּ; וְאִם לֹא אָמַר לוֹ: 'קָנָה עַל גִּבִּי קָרָקַע', לֹא קָנָה. [קָרָקַע] [ב] כָּל [גודל] שֶׁהָיוּ קוֹנִין עַל גִּבִּיהָ כָּל מִטְלָטְלִין שִׁירְצָה.

(טו) שמטלטלין נקנים ממילא, אגב הקרקע.

י. הִקְנָה הַשֹּׂדֶה לְאֶחָד וְהַמִּטְלָטְלִין לְאַחֵר - אֵף עַל פִּי שְׂאִמַּר לוֹ: 'קָנָה הַמִּטְלָטְלִין עַל גִּבִּי הַקָּרָקַע', וְהַחֲזִיק הָאֶחָד בְּקָרָקַע - לֹא קָנָה הַשְּׁנִי הַמִּטְלָטְלִין [שמא אין קנין ע"י אחר]. וְאִם תִּפְשֹׁן [קונה המטלטלין] אַחֵר שֶׁחֲזַר בּוֹ הַמְקָנָה - אֵין מוֹצִיאִין

[ע"י רביס] - לֹא הִצְרִיכָהּ מְשִׁיכָה, אֲלֹא נִקְנָה בְּמִסִּירָה י; וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֵהוּ. וְאִם אָמַר לוֹ הַמוֹכֵר: 'לֵךְ מִשְׁךָ וְקָנָה' - אֵינוֹ קוֹנֵה הַסְּפִינָה, עַד שִׁימְשִׁכָּהּ כָּלָה וְיִוצִיאָהּ מִכָּל הַמְקוֹם שֶׁהָיְתָה בּוֹ; שְׁהָרִי הַקָּפִיד הַמוֹכֵר שְׁלֹא יִקְנָה זֶה אֲלֹא בְּמְשִׁיכָה.

(ד) בגלל כובדה. (ה) שיחזיק הקונה בפני המוכר או בהוראתו את החבל שקושרים בו את הספינה, למרות שלא הזיז אותה ממקומה. (ו) כל דבר שנמשך רק על ידי רבים, נקנה במסירה. (ז) כלומר, שימשוך אותה מלוא אורכה, באופן שסוף הספינה תגיע למקום שהיה ראשה בהתחלה.

ד. נִמְצָאתָ לְמָד, שֶׁהַלּוֹקָח מִטְלָטְלִין - אֵף עַל פִּי שְׁנֵתָן כָּל הַדָּמִים, יָכוֹל לַחְזֹר בּוֹ י; וְכֵן הַמוֹכֵר יָכוֹל לַחְזֹר בּוֹ, עַד שִׁיגִבְיָה, אוֹ יִמְשֹׁךְ דָּבָר שְׂאִינוֹ בֶּן הַגִּבְיָה, אוֹ יִמְסֹר הַמוֹכֵר לַלּוֹקָח דָּבָר שְׂאִין דְּרָכּוֹ לְהַמְשִׁיךְ. וְכִינֹן שֶׁהִגִּבְיָה, אוֹ מִשְׁךָ דָּבָר שְׂאִין דְּרָכּוֹ לְהַגִּבְיָה, אוֹ נִמְסֹר לוֹ דָּבָר שְׂאִין דְּרָכּוֹ לְהַמְשִׁיךְ - קָנָה, וְאִין אֶחָד מִשְׁנִיָּהּ יָכוֹל לַחְזֹר בּוֹ; וְכוֹפִין אֶת הַלּוֹקָח לִתֵּן אֶת הַדָּמִים.

(ח) למרות שמהתורה מעות קונות, בכל זאת חכמים תקנו קנין משיכה, והם אמרו שיכולים לחזור בהם כל זמן שלא נעשתה משיכה. (ט) למרות שכבר קיבל את מחיר החפץ. (י) תמורת החפץ שקנה.

ה. וְלָמָּה תִּקְנוּ חֲכָמִים דָּבָר זֶה בְּמִטְלָטְלִין י? גִּזְרָה, שֶׁמָּא יִתֵּן הַלּוֹקָח דָּמֵי הַחֶפֶץ, וְקָדַם שִׁיִּקְחֵנוּ יֹאבֵד בְּאִנְס, כְּגוֹן שֶׁנִּפְלָה דְּלָקָה וְנִשְׁרַף, אוֹ בָּאוּ לְסֻטִּים וְנִטְלוּהוּ; אִם יִהְיֶה בְּרִשּׁוֹת הַלּוֹקָח, יִתְמַהֲמָה הַמוֹכֵר וְלֹא יִצִּילֵהוּ. לְפִיכָךְ הֶעֱמִידוּהוּ חֲכָמִים בְּרִשּׁוֹת הַמוֹכֵר, כְּדִי שִׁיִּשְׁתַּדֵּל וְיִצִּיל הַחֶפֶץ, שְׂאִם אֲבֵד, יִהְיֶה חַיִּב לְשִׁלּוֹם.

(יא) שלא יקנו במעות אלא במשיכה. (יב) כי ההפסד של שריפת החפץ, הוא של הקונה ולא שלו.

ו. נִמְצָאתָ אוֹמֵר, שְׂאִם נָתַן דָּמֵי הַמְקַח וְנִאֲנַס [נחטף מידי המוכר] קָדַם שִׁיִּקְחֵנוּ, וְאָמַר לוֹ הַלּוֹקָח: 'תֵּן לִי מִקְחִי אוֹ תִּחְזֹר לִי אֶת מְעוֹתַי', וְאֵף עַל פִּי שִׁישׁ עֲדִים שְׂאֲבֵד בְּאִנְס, וְלֹא הָיָה בְּמוֹכֵר כֹּחַ לְהַצִּילוֹ וְלֹא נִתְרַשַּׁל בְּדָבָר זֶה - הָרִי זֶה מִחֲזִיר אֶת הַדָּמִים, שְׁהָרִי תִּקְנוּ חֲכָמִים מְשִׁיכָה.

לְפִיכָךְ, אִם הָיָה בֵּיתוֹ שֶׁל לּוֹקָח שִׁישׁ בּוֹ הַחֶפֶץ הַנִּמְכָּר מִשְׁכָּר לְמוֹכֵר, לֹא תִּקְנוּ לוֹ חֲכָמִים מְשִׁיכָה;

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שבו לאחד - הקנה העציץ לבצל הזרעים - פינן שמשו, קנה^{כא}; הקנה הזרעים לבצל העציץ - לא קנה, עד שיחזיק בזרעים עצמן [שרינס כקרקע].

(כ) עציץ שיש בו נקב, והצומח בעציץ כזה דינו כמחובר לקרקע. (כא) כי לעציץ עצמו יש דין של מטלטלין.

טז. היה העציץ והזרעים שבו [שייכים] **לאחד, והקנה הפל לאחד - החזיק בעציץ כב לקנות הזרעים, אף העציץ לא קנה^{כב}; החזיק בזרעים, קנה העציץ^{כד}. וזו היא ששנו: 'נכסים שאין להם אחריות** [מטלטלין] **נקנים עם** [אגב] **נכסים שיש להם אחריות** [קרקע], **שהזרעים שבעציץ נקוב פזרועים בארץ, וכל המחבר לקרקע - בקרקע, כמו שבארנו.**

(כב) עשה תיקון, בכלי עצמו. (כג) כי מטלטלין, אינם נקנים בחזקה. (כד) שהעציץ שהוא מטלטלין, נקנה אגב הזרעים שהם קרקע.

יז. כבר בארנו, שפל העומד להבצר - הרי הוא כבצור, ואינו נקנה אלא בהגבהה או בשאר דברים שנקנין בהן המטלטלין.

יח. פשתן שהוא מחבר לקרקע, ויבש ואינו צריך לקרקע^{כה}, ואמר לו: 'יפה [תח=] **לי קרקע כל שהוא, וקנה כל מה שעליה^{כו} - פינן שתלש כל שהוא, קנה הפל** [כל המטלטלין שבשדה] **מפני תנאי זה; אבל אם הקנה לו הפשתן הזה^{כז} במכר או במתנה - לא קנה אלא מה שתלש, שהרי הגביה^{כח}. וכן כל פיוצא בזה.**

(כח) שאז דינו כתלוש. (כו) ב'קנין אגב'. (כז) כלומר, רק את הפשתן, ולא את הקרקע. (כח) ואילו את שאר הפשתן הוא לא קונה, שהרי אף אם ייפח את הקרקע בתלישה זו, הרי הוא לא אמר לו לקנות את הקרקע בחזקה זו.

~ שבת קודש י"ג מרחשון ~

פרק ד

דיני רשויות לעניין הקנין.

א. פליו של אדם - כל מקום שיש לו [רשות] **להניחו, קונה לו** [כשמכנס המטלטלין לכליו]; **וכיין שנעשו** [הוכנסו] **המטלטלין^א בתוך הפלי, אין אחד מהן יכול לחזור בו, והרי זה כמו שהגביה, או כמו שהנחו**

אותן מידו, שהרי תפשו את שקנה חברו הקרקע שנקנו אלו על גבה [שמה הועיל הקניין].

השנת הראב"ד

ואפ. . עצמו א"א ולמה בעי שיהיו בתוכה והרי אמר לו אגב וקני וכבר אמרו דהיכא דא"ל אגב לא בעינן צבורין בה, ומה שכתב שהעבד מהלך לדעת עצמו מה בכך הא לא בעינן צבורין בה אלא כי איתא להא מילתא בדלא א"ל אגב ואיכא דקאי כוותיה דמטלטלי דנידוי לא מהני ליה אגב אלא בעינן צבורין בה ושמעתא דבבא קמא העבדים וקרקעות הכא נמי משמע אלא דקשיא עלה שמעתא דבבא בתרא מכר לו פרה מכר לו טלית מעיד לו עליה ושמעתא דמאה צאן ומאה חבית דמהני בהו אגב אפילו במטלטלין דנידוי ואע"פ שאינן צבורין בה.

יא. המקנה עבדים

וקרקעות כאחד - החזיק בעבדים, לא קנה הקרקעות. החזיק בקרקעות, לא קנה העבדים, עד שיהיו עומדין בתוך הקרקע; ואפ. על פי שאמר לו: 'קנה עבדים על גב הקרקע', לא קנה עד שיהיו בתוכה - שהעבד מהלך לדעת עצמו^ט.

(טז) ולכן הוא לא דומה לגמרי למטלטלין, שאם המוכר אמר לו קנה מטלטלין אגב קרקע הוא קונה אותם.

יב. המקנה עבדים ומטלטלין כאחד^י - משו המטלטלין, לא קנה העבדים. החזיק בעבדים - לא קנה המטלטלין, אלא אם פן היו המטלטלין על גב העבד^{יב}; והוא שיהיה [העבד] כפפות, שהרי אינו יכול להלך.

(יז) שאז נחשב העבד כחצר, והמטלטלין שעליו נקנים מדין "חצר". (יח) קשור - שאם לא כן, הרי הוא חצר מהלכת, שאינה קונה, כמבואר בהלכה הבאה.

יג. המקנה בהמה וכלים שעל גבה כאחד - אף על פי שמשו בהמה וקנה, לא קנה הכלים שעליה; עד שיגביה, או ימשו הכלים עצמן אם אין דרך להגביה - שהבהמה פתח המתהלכת היא, ואין מה שפתוחה קנוי לבעליה. לפיכך, אם היתה הבהמה כפופה, קנה אף פלים שעליה.

יד. אמר לו המקנה: 'משו בהמה זו וקנה פלים שעליה' - הואיל ולא הקנה לו גוף הבהמה, אף על פי שמשכה והיא כפופה, לא קנה פלים שעליה, עד שימשו הפלים עצמן^ט.

(יט) מכיוון שאין לו שום זכות בגוף הבהמה עצמה, היא לא נחשבת כחצירו.

טו. היה עציץ נקוב^י לאחד, והיו הזרעים

הפניות לשיחות קודש

כליו. . קונה לו: ברוחניות - סה"ש תשמ"ח ח"א ע' 62 הע' 92.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

המוכר למכר - קנה לוקח, ואף על פי שעדין לא מדד. היו ברשות המוכר, או ברשות [אדם שלישי] שהן מפקדין אצלו - לא קנה לוקח עד שיגביה הפרות, או עד שיוציאן מרשותו [של מוכר] בפשירות מקומן^א וכיוצא בזה, כמו שבארנו.

(י) בקנין חצר. (יא) על ידי ששכור מהם את המקום שהפירות מונחים שם, ובכך הפירות יחשבו ברשותו ויקנה אותם בקנין חצר. (יב) כגון במשיכה, או בהגבהה.

ז. היו הפרות בסמטה או בחצר של שניהם, ואפלו היו ברשות לוקח, והיו בתוך כליו של מוכר, וקבל עליו המוכר למכר, והתחיל המוכר למדד לתוך כליו של מוכר - אם אמר לו: 'פור בשלשים סלע אני מוכר לך', יכול לחזור בו ואפלו בסאה אחרונה, הואיל ועדין הפרות בכליו, ולא גמר כל המדה, וכליו של מוכר אינו קונה ללוקח אף על פי שהוא ברשות הלוקח.

ואם • אמר לו: 'פור בשלשים - סאה בסלע', ראשון ראשון קנה; שפיון שפסקו הדמים על כל סאה וסאה, כל סאה שיגביה המוכר ויערה אותה נגמרה מכירתה, הואיל ואין הפרות ברשות המוכר, ולא ברשות הרבים; ואילו לא היו הפרות בכליו של מוכר, פיון שלא מדד, ברשות לוקח, קנה משפסק, ואף על פי שלא מדד, כמו שבארנו.

(יג) כי אם הם ברשותו, הרי הדין הוא שאין כליו של לוקח קונים לו ברשות המוכר

ח. וכן • המוכר יין או שמן לחברו בסמטה, או בחצר של שניהם, או ברשות לוקח, והיתה [כלי] המדה של סרסור

[=מתווך] - עד שלא נתמלאת המדה הרי למוכר; משנתמלאת המדה - הרי הן ברשות לוקח, ואין אחד מהם יכול לחזור בו.

(יד) כי הסרסור מתכוון להשאל את כלי המדידה לקונה.

בתוך ביתו. לפיכך, אין כליו של אדם קונה לו ברשות הרבים, ולא ברשות המוכר, אלא אם אמר לו המקנה: 'לך וקנה בכלי זה'.

(א) שאותם הוא עומד לקנות. (ב) שקונה מטעם חצר, ואינו יכול לחזור בו.

וכן אם קנה הכלי תחלה והגביהו, ואחר כך הניחו שם ברשות המוכר, וחזר וקנה ממנו הפרות - פיון שנעשו בתוך הכלי הזה, קנה אותן; שמפני הנאת המוכר במכירת הכלי, אינו מקפיד על מקומו [ומסכים]

שיהיה ברשותו.

ב. פשם שאין כליו של לוקח קונה לו ברשות מוכר - כך אין כליו של מוכר קונה ללוקח, אף על פי שהוא ברשות הלוקח.

(ג) אלא קונה תמיד רק אם היו שניהם, גם הכלי וגם הרשות, של הלוקח.

ג. מסירה • אינה קונה אלא ברשות הרבים, ובחצר שאינה של שניהם. והמשיכה אינה קונה אלא בסמטה, או בחצר של שניהם. והתגבהה קונה בכל מקום.

ד. דבר הנקנה במשיכה - אם היה ברשות הרבים, ומשכו לרשות היחיד או לסמטה - פיון שהוציא מקצת החפץ מרשות הרבים, קנה.

(ד) שאין מועיל שם קנין משיכה. (ה) ובמקומות אלו, מועיל קנין משיכה.

ה. טעון [=משא] של פרות שהיה מנח ברשות הרבים, ומשכו הלוקח לרשותו או לסמטה, אחר שפסק הדמים - קנה, אף על פי שעדין לא מדד [את כמות הפירות]^ב; וכן אם מדדן הלוקח ברשות הרבים, קנה ראשון ראשון בהגבהה [-קנה במעשה השקילה].

(ו) וקונה מטעם משיכה ומטעם חצר. (ז) וקונה מטעם משיכה. (ח) וקנין מועיל רק אחרי שהם מסכימים על המחיר. (ט) כי המדידה באה רק לגלות את כמות הסחורה לצורך קביעת התשלום, אבל היא אינה חלק ממעשה הקנין.

ו. היה המוכר מודד לתוך כליו של לוקח - לא קנה, שאין כליו של לוקח קונה לו ברשות הרבים. היו הפרות ברשות הלוקח - פיון שקבל עליו

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(כב) מוליכי החמורים. (כג) כשהם נושאים פירות. (כד) ונמצא, שעשה הגבהה. (כה) ובתנאי שהפירות עדיין על החמרים והפועלים, מכיוון שהקונה לא עשה הגבהה אחרי קביעת המחיר, וגם אינו קונה בקנין חצר כל עוד שהפירות עדיין על החמרים והפועלים.

פֶּרֶק [את הסחורה] הַלּוֹקֶת, וְהַכְנִיסָן לְתוֹךְ בֵּיתוֹ - אִם פֶּסֶק הַדְּמִים, וְאַחֵר כִּף מִדֵּד הַמוֹכֵר - אֵין שְׁנִיָּהּ יְכוּלִין לְחֹזֵר בָּהֶן, שֶׁהָיָה סְמִכָּה דַּעְתּוֹ [=החליט] לְמַכּוֹר. וְאִם מִדֵּד עַד שֶׁלֹּא פֶּסֶק - שְׁנִיָּהּ יְכוּלִין לְחֹזֵר בָּהֶן, שֶׁהָיָה לֹא סְמִכָּה דַּעְתּוֹ עֲדֵין לְמַכּוֹר, וְאִפְלוּ מִדֵּד הַלּוֹקֶת.

(כו) והניחם על הקרקע, או בכלי ששייך לו.

יֵד. הַנוֹטֵל כְּלִי מִן הָאֶמְצָן עַל מְנַת לְבָקְרוֹ [=לבדוק] - אִם הָיָה דְּמִיו קְצוּבִין וְנֶאֱמַר בִּידוֹ [ונשבר], חֵכֶב בְּדָמִיו; הוֹאִיל וְדָמִיו קְצוּבִין, מַעַת שֶׁהִגְבִּיהוּ נַעֲשֶׂה בְּרִשּׁוֹתוֹ; וְהוּא שֶׁיִּגְבִּיהֶנּוּ כְּדֵי לְקַנּוֹת אֶת כְּלוּיָו, וְיִהְיֶה אוֹתוֹ הַחֲפֵץ הַנִּמְכָּר חֲבִיב עַל הַלּוֹקֶת. אֲבָל חֲפֵץ שֶׁהַמוֹכֵר קָץ [=מאס] בוֹ, וְהוּא מְבַקֵּשׁ וּרְוֵדָּה לְמַכּוֹרוֹ - הָרִי הוּא בְּרִשּׁוֹת הַמוֹכֵר עַד שֶׁיִּפְסֹק הַדְּמִים, וְיִגְבִּיהֶנּוּ הַלּוֹקֶת אַחֵר שֶׁפֶּסֶק.

(כז) כלומר, שאם החפץ ימצא חן בעיניו, הוא יקנה את כולו.

טו. אֶחָד הַמוֹשֵׁף אוֹ הַמְּגַבִּיִּה אוֹ הַמְּחַזֵּיק בַּעֲצָמוֹ, אוֹ שֶׁאָמַר לְאַחֵר לְהַגְבִּיִּה אוֹ לְמִשֵּׁף לוֹ אוֹ לְהַחֲזִיק לוֹ - הָרִי זֶה זָכָה לוֹ. וְכֵן בְּשֶׁאֵר דְּרָכֵי הַהִקְנָיָה.

פֶּרֶק ה

דיני קנין 'חליפין'

א. כָּל הַמְּטַלְטֵלִין קוֹנִין זֶה אֶת זֶה. פִּיצוֹ? הַחֲלִיף פָּרָה בַּחֲמוּרָא, אוֹ יֵזֵן בְּשִׁמְנוֹ - אָף עַל פִּי שִׁמְקִפִּידִין עַל הַדְּמִים וְשֶׁעָרוּ בָּמָּה שְׁוֵה זֶה וְכָמָּה שְׁוֵה זֶה, וְאַחֵר כִּף הַחֲלִיפוֹ - פִּינּוֹ שֶׁמִּשֵּׁף הָאֶחָד אוֹ הַגְּבִיָּהוּ, קָנָה הַשְּׁנִי הַמְּטַלְטֵלִין הָאַחֲרוֹת בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא, וְנַעֲשֶׂה בְּרִשּׁוֹתוֹ, וְאָף עַל פִּי שֶׁעֲדִין לֹא מִשְׁכָּן.

(א) בקנין 'חליפין', כלומר כשאחד מקנה מטלטלין לחברו והשני מקנה לו מטלטלין אחרים, כשעשה אחד מעשה קנין במטלטלין של השני, קנה גם השני את המטלטלין שלו ואינו צריך לעשות בהם קנין נוסף. (ב) כלומר, שנתן לחברו את הפרה שלו, תמורת החמור של השני.

ט. וְכֵן • פְּרוֹת שֶׁהָיוּ צְבוּרִין בְּסִמְטָה אוֹ וְכֵן . . מִתֵּן א"א וְהַמְדָּה שֶׁל לּוֹקֶת. בְּחֹצֵר שֶׁל שְׁנֵיהֶם, וְהַמְדָּה אֵינָה שֶׁל אֶחָד מֵהֶן, וְהָיָה הַמוֹכֵר מוֹדֵדוֹ - עַד שֶׁלֹּא נִתְמַלְּאֵת הַמְדָּה, הָרִי הִיא בְּרִשּׁוֹת מוֹכֵר; וְנִשְׁנַתְּמַלְּאֵת הַמְדָּה, הָרִי הִיא שֶׁל לּוֹקֶת.

(טו) אבל אם הלוקח מודד, הרי הוא ממילא מגביה אותם בשעת המדידה, וקונה בהגבהה הזו.

י. הִיָּתָה הַמְדָּה שֶׁל אֶחָד מֵהֶן^{טו}, וְהָיָה בָּהּ רִשְׁמִין [סימנים] לִידַע חֲצִיָּה, וְשְׁלִישִׁיָּה, וְרִבְעִיָּה, וְכִיּוּצָא בָּהֶן - פִּינּוֹ שֶׁהִגִּיעַ לְרִשֵּׁם מִן הַרְשָׁמִין, קָנָה • רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן, וְאָף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְמַלְּאֵת הַמְדָּה; שֶׁכָּל רִשֵּׁם מֵהֶן כְּמִדָּה בְּפִנֵּי עַצְמָה - שֶׁהָרִי שֶׁל אֶחָד מֵהֶם הִיא הַמְדָּה, וְהוּא סוּמָף עַל הַרְשָׁמִין שָׁבָה.

(טז) של המוכר, או של הקונה.

יא. זֶה כָּלֵל גָּדוֹל יִהְיֶה בִּידָד: הַקּוֹנֶה אֶת הַמְּטַלְטֵלִין - אִם פֶּסֶק הַדְּמִים וְאַחֵר כִּף הַגְּבִיָּה, קָנָה. וְאִם הַגְּבִיָּה תִּחְלָה וְהִנִּיחַ^{יז}, וְאַחֵר כִּף פֶּסֶק הַדְּמִים - לֹא קָנָה^{יח} בְּאוֹתָהּ הַהִגְבָּהָה^{יט}; עַד שֶׁיִּגְבִּיֶּה אַחֵר שֶׁפֶּסֶק, אוֹ יִמְשֹׁף דְּבָר שֶׁאֵין דְּרָכּוֹ לְהַגְבִּיֶּה.

(יז) ונגמרה ההגבהה. (יח) מכיוון שלפני קביעת המחיר, אין אצל שניהם גמירות דעת על הקניין, שמא לא יסכימו על המחיר. (יט) שהייתה לפני שסיכמו את המחיר.

יב. הָיָה דְּבָר הַנִּמְכָּר דְּמִיו קְצוּבִין וְיִדּוּעִין^כ, וְהִגְבִּיָּהוּ - קָנָהוּ, אָף עַל פִּי שֶׁפֶּסֶק אַחֵר שֶׁהִגְבִּיֶּה. וְהוּא הָדִין בְּשֶׁאֵר דְּרָכִים [דרכי הקנין] שֶׁקוֹנִין בָּהֶם הַמְּטַלְטֵלִין, שֶׁצָּרִיף לְקַנּוֹת בָּהֶן אַחֵר שֶׁיִּפְסֹק הַדְּמִים, אֲלֹא אִם כֵּן הָיָה דְּמִיו קְצוּבִין, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

(יז) ונגמרה ההגבהה. (יח) מכיוון שלפני קביעת המחיר, אין אצל שניהם גמירות דעת על הקניין, שמא לא יסכימו על המחיר. (יט) שהייתה לפני שסיכמו את המחיר.

(יז) ונגמרה ההגבהה. (יח) מכיוון שלפני קביעת המחיר, אין אצל שניהם גמירות דעת על הקניין, שמא לא יסכימו על המחיר. (יט) שהייתה לפני שסיכמו את המחיר.

(כ) שמחיר החפץ קבוע בשוק.

(כ) שמחיר החפץ קבוע בשוק.

יג. לְפִיכָף כֹּא, הַמוֹשֵׁף תִּמְרִין^{כב} וּפּוֹעֲלִין וְהַכְנִיסָן לְתוֹךְ בֵּיתוֹ^{כג}, וּמִדֵּד [את הסחורה שהביא] עַד שֶׁלֹּא פֶּסֶק הַדְּמִים - אִפְלוּ הָיָה הַלּוֹקֶת הוּא הַמוֹדֵד^{כד}, אוֹ שֶׁפֶּסֶק הַדְּמִים וְאַחֵר כִּף מִדֵּד הַמוֹכֵר - שְׁנִיָּהּ יְכוּלִין לְחֹזֵר בָּהֶן^{כה}.

(כא) מכיוון שקביעת המחיר, הוא תנאי שקודם לכל קניין.

להגביה, או הקנה באחד מן הדרכים שהמטלטלין נקנין בהן.

(ט) מכיוון שקניית מטלטלין בחוב רגיל, זה דבר מצוי.

ה. הקרקעות והעבדים והבהמה ושאר כל המטלטלין - כל אחד מהן נקנה בחליפין, והוא הנקרא 'קנין'. ועקר הדבר הזאת, שיתן הקונה למקנה כלי כל שהוא, ויאמר לו: 'קנה כלי זה חלף החצר או היין או הבהמה או העבד שמכרת לי בכך וכך'; פיון שהגביה המוכר את הכלי, וקנהו - קנה הלוקח אותו הקרקע או אותן המטלטלין, אף על פי שעדיין לא משכן ולא נתן הדמים; ואין אחד מהן יכול לחזור בו.

ו. אין קנין אלא בכלי, ואף על פי שאין בו שוה פרוטה; ואין קנין בדבר שהוא אסור בהניה, ולא בפרות, ולא במטבע^א. ואין קנין בכליו של מוכר, אלא בכלי הלוקח.

(י) או מאכלים אחרים. (יא) מכיוון שדעתו היא לא על המטבע עצמו אלא על הצורה המוטבעת עליו שקובעת את ערכו, והצורה הזו יכולה להתבטל בהוראת המלך.

ז. הקנה אחד כלי למוכר [שיחזיק בו לקנין חליפין] כדי שיקנה הלוקח אותו המוכר, זכה הלוקח; ואף על פי שהקנה לו הכלי [למוכר] על מנת להחזירו, נקנה המקח וזכה בו הלוקח, שהמתנה על מנת להחזיר שמה מתנה.

אף על פי שלא תפס המוכר כל הכלי שקנהו חלף מכפרו, אלא אחז מקצתו ואחז המקנה לו מקצתו - קנה הלוקח; והוא שיאחז ממנו כדי שעור כלי, או יאחזנו אחיזה שהוא יכול לנתק [ללקח] את כל הכלי מיד המקנה לו.

לפיכך, אם הקנה לו במקצת הפגד, צריך שיאחז מן הפגד כדי שלש אצבעות; שאם יפסק [יחתוך] מקום שאחז, הרי הוא כלי בפני עצמו - ששלש אצבעות מן הפגד קרוי כלי, כמו שבארנו בענין טמאת בגדים. וכן אם אחז פחות משלש, והיה יכול לנתק כל הכלי - קנה.

ב. החליף חמור בפרה וטלה, ומשך את הפרה ועדין לא משך את הטלה - לא קנה, שאין כאן משיכה גמורה. וכן כל פיוצא בהן.

(ג) מכיוון שגם הפרה וגם הטלה הם חליפי החמור, אין המקח חל, עד שבעל החמור ימשוך את שניהם.

ג. דמים שאין מקפידין עליהן - הרי הן כשאר מטלטלין, וקונין^ה. פיצד? הרי שחפן [=אסף] מעות בלא משקל ולא מנין, אלא נטלן אכסרה [=באומדן], ואמר לו: 'מכר לי פרתך או יין זה באלו', ונתן לו את הדמים - קנה, ואין אחד מהן יכול לחזור בו; שזה דבר שאינו מצוי הוא, ולא הצריכו בו משיכה.

(ד) לדעת את מנינם המדויק. (ה) מדין קנין מעות. (ו) ולכן המעות קונות, למרות שחכמים ביטלו את קנין המעות.

ד. וכן • ראובן שמכר מטלטלין לשמעון בחמשים זוז, וקנה שמעון המטלטלין ונתחייב בדמים, ואחר

שנתחייב שמעון בחמשים זוז אלו, היו לו יין או בהמה ועבד וכיוצא בהן משאר המטלטלין, והיה רוצה למכרן, ואמר לו ראובן: 'מכר אותן לי בחמשים זוז שיש לי בידך דמי המכר', ואמר לו: 'הין' [=כן, מסכים] - קנה ראובן המטלטלין בכל מקום שהן, ואף על פי שלא משך ולא הגביה; שגם זה דבר שאינו מצוי הוא, ולא הצריכו בו משיכה.

(ז) באחד מדרכי הקנין. (ח) קניית מטלטלין, בחוב של מכירה.

אבל • אם היה לו חוב עליו שלא מחמת המכר, ואמר לו: 'מכר לי מטלטלין בחוב שיש לי אצלך', ורצו שניהם - לא קנה^ט; עד שהגביה, או ימשך דבר שאין דרכו

השנת הראב"ד

אבל . . קנה א"א ואפילו למי שפרע.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

כמשחק ומהתל, אלא שגמר בלבו ואחר כך אמר; לפיך אם אמר: 'בלב שלם אני אמרתי, וגמרתי לעשות דבר זה' - אין צריך דבר אחר כלל.

יד. הדברים • שאין

השגת הראב"ד

הדברים • באומנות א"א אבל בהן ממשי, אין הקנין השתוף עצמו נקנה בקנין. מועיל בהן. כיצד? הרי

שכתב בשטר: 'קנינו מפלוני שילך בסחורה עם פלוני', או 'שיתלקו החצר שביניהן', או 'שיתתפו שניהן באמנות', וכיוצא בדברים אלו כלל^{טו} - הרי זה קנין דברים, ואינו מועיל כלום; שהרי לא הקנה לחברו דבר מסים וידוע, לא עקר ולא פרות עקר הידוע^{טז}.

(יד) כלומר, שאין בהם התחייבות של ממון. (טו) כגון, ידור פלוני בבית, יאכל פלוני פירות דקל שלי. (טז) לא הקנה לו את הדבר בעצמו, וגם לא הקנה לו את הפירות של הדבר, כלומר, שישאר גוף הדבר של המוכר, והזכות לקבל את הפירות תהיה של הקונה, אלא רק הבטיח לו לעשות מעשה ואין הקנין מועיל לכך.

פרק ו

דיני קנין מטבעות ושטרות.

א. הפירות - אף על פי שאין קונין בהן [בקנין חליפין] כמו שבארנו, הרי נקנין בקנין בשאר המטלטלין^א. אבל המטבע - כשם שאין קונין בו, כך אינו נקנה בקנין^ב; נמצא המטבע אינו נקנה בקנין [חליפין], ואינו נעשה הוא עצמו קנין לקנות בו בשאר הדברים.

(א) אם החליפו פירות בכלי מסויים, ומשך בעל הפירות את הכלי - נקנים הפירות לבעל הכלי. (ב) מכיוון שכל ערכו של המטבע היא הצורה המוטבעת בו, והיא עלולה להתבטל, ואם כן המטבע הוא כמו שטר, שאינו נקנה בחליפין.

ב. לשונות [חתיכות] של זהב ושל כסף - הרי הן בעששות [גושים] של ברזל או של נחשת, והכל בשאר מטלטלין הן, ונקנין בקנין, וקונין זה את זה בהחלפה כמו שבארנו. אבל המטבעות של כסף, או דינרין של זהב, או המעות של נחשת - הרי כלן דמים [תשלום] כנגד שאר מטלטלין, והנותן את אחד מהן דמי מטלטלין לא קנה עד שימשוך או יגביה כמו שבארנו; ואין אחד מהן נקנה בקנין, ולא נעשה קנין.

ח. זה שכותבין בשטרות: 'וקנינו מפלוני בכלי

הפטר לקנות בו' י -

השגת הראב"ד

'בכלי', להוציא הפירות הכשר • מוכר א"א ביה למעוטי מטבע.

וכיוצא בהן; 'הפטר', •

להוציא אסורי הנזה; 'לקנות בו', להוציא כליו של מוכר.

(יב) כלומר, שהשטר הוא עדות על כך, שהעדים קיבלו עבור המוכר או המתחייב בשטר, כלי לצורך הקנין והתחייב תמורתו במקח הכתוב בשטר.

ט. זה • הקנין, אינו

השגת הראב"ד

צריך להיות בפני עדים, זה • עדים א"א אין הכל מודים בקנין.

אלא אם היה בינו ובין

חברו, קנה; שלא הצריכה תורה עדים בדיני ממונות אלא לכופר [=למכחיש]; אבל המוכר או הנותן או השוכר או המשאל וכיוצא בהן, אינו צריך עדים. וכיון שקנה הקונה בדרך מן הדרכים שקונין בהן - בין בהגבהה, בין במשיכה ומסירה, בין בקנין, בין בכסף או בשטר או בחזקה - קנה, ואף על פי שאין שם עדים.

י. המוכר או הנותן שקנו מידו [המתחייב לקנין] - יש לכל אחד מהן לחזור בו כל זמן שעסוקין באותו ענין, ואף על פי שהקנין בפני עדים; ואם הפסיק הענין - אין אחד מהן יכול לחזור בו, אף על פי שאין ביניהן עדים. וכשם שחוזר המוכר והנותן, כך חוזר הלוקח והמקבל כל זמן שעסוקין באותו ענין, מה שאין כן בשאר דרכי ההקנה.

(יג) שעבורו נעשה הקנין.

יא. יש דברים הרבה שאין צריכין קנין, ואין לקנין בהן טעם - כגון המשחרר את עבדו, או המגרש את אשתו, או העושה שליח, או המוסר מודעה, או המבטל מודעה, או המוחל לחברו חוב או פקדון שיש לו בידו, וכל כיוצא בדברים אלו. יב. נהגו רב המקומות להקנות למקצת אלו הדברים וכיוצא בהן, ואומרים: 'וקנינו מפלוני שעשה פלוני שליח', או 'שקחל לפלוני חוב שיש לו אצלו', או 'שבטל המודעה שמסר על גט זה', וכיוצא באלו, אף על פי שאינו צריך.

יג. קנין זה שנהגו להקנות באלו הדברים - אינו מועיל כלום, אלא להודיע שאינו אומר דברים אלו

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ו. וכן מעות הרעות שפסלתן המלכות או המדינה^{כא}, או הדינרין שאינן יוצאין [אין להם ביקוש] **באותה המדינה, ואין נושאין ונותנין** [=סוחרים] **בהן עד שמשנין אותן למטבע אחר - הרי הן כפרות לכל דבר, ונקנין בקנני^{כב}, וקונין את המעות^{כג}, ואין המעות קונות אותן כשאר כל הפרות^{כד}.**

כ. אזור שכולל הרבה מדינות; ונחשבות כ"פרות" גם אם האזרחים ממשיכים בחשאי להשתמש עדיין במטבע זו, למרות הביטול הרשמי. **כא.** אזור אחד בתוך המלכות, ועדיין המטבע שימושי באזורים אחרים של אותה מלכות. **כב.** בתורת קנין כסף, ומחייבים את הצד השני לשלם מעות. **כג.** אם נתן מעות טובות, ולא משך את הרעות. **כד.** כמו שאין המעות, קונות את שאר כל הפירות.

ז. המטבע - אין לו דרך שיוצה בו מי שאינו ברשותו^{כה}, אלא על גבי הקרקע; כגון שיקנה הקרקע ועל גבה [ובקנין אגב גם] **המעות, או שישכר את מקום המעות - כיון שזכה בקרקע בכסף או בכטר או בחזקה או בקנין, זכה במעות. והוא שהיה אותו המעות קנימין, כגון שהיו מפקדין במקום אחר.**

כה. אין אפשרות להקנות אותו למקבל, אם לא נותנים לו את המטבע עצמו לרשותו.

אבל ראובן שהיה לו חוב על שמעון^{כו}, והקנה ללוי קרקע ועל גבה חוב שיש לו אצל שמעון - יראה לי שלא קנה החוב.

כו. ששמעון חייב כסף לראובן.

ח. היו עומדים שלשתן^{כז}, ואמר לו [לבעל חוב]: **מנה שיש לי בידך, בין פקדון בין מלוה, תגהו לזה' - קנה לוי, ואין אחד משלשתן יכול לחזור בו^{כח}. ודבר זה אמרו חכמים שהיא הלכה שאין לה טעם^{כט}, לפיכך אין למדין ממנה לדין אחר.**

כז. בעל החוב, המקנה, והקונה. **כח.** ראובן בעל החוב אינו יכול לחזור בו, וחייב לתת את הכסף ללוי ולא לשמעון, שמעון אינו יכול לחזור בו ולתבוע מראובן שישלם את החוב אליו, ולוי אינו יכול לחזור בו ולתבוע את שמעון, אלא חייב לקבל את הכסף מראובן. **כט.** שהרי כיצד יכול לחול הקנין, ללא מעשה קנין. **ל.** וכפי שיתבאר, בהלכה הבאה.

ט. היה ראובן חייב לשמעון מאה זוז, ואמר ללוי: 'אתן לשמעון מאה זוז שאני חייב לו, עד שאאתן לך או

ג. אם מחליף חתיכת מתכת שלו בחתיכת מתכת של חברו, כשיעשה אחד מהם קנין לקנות את החתיכה של חברו, קנה גם השני את החתיכה שלו. **ד.** וכשמשלם עם מטבעות למוכר, זה לא נחשב שהוא מחליף עם המוכר את החפץ הנקנה במטבעות, אלא זה נחשב כתשלום. **ה.** אם שלם באחד מסוגי המטבעות, עבור המטלטלין. **ו.** מסוגי המטבעות השונים.

ג. כמה דברים אמורים? בזמן שקונה שאר מטלטלין באחד ממניי מטבעות אלו^י, או עבדים וקרקעות^{יב}. אבל הדינרין של זהב לגבי מטבעות של כסף, הרי הן כפרות^{יג}; וכן המעות של נחשת, כמו פרות^{יד} לגבי מטבע של כסף^{יז}.

ז. שכל המטבעות נחשבים כתשלום. **ח.** שאז החפץ נקנה, רק אם עשה קנין במטלטלין. **ט.** שהם נקנים בכסף. **י.** כשנותנים דינרים של זהב, לקבל תמורתם מטבעות של כסף. **יא.** דינרי הזהב נחשבים כחפץ הנקנה, ומטבעות הכסף נחשבים כתשלום כי מטבעות כסף שימושיים יותר מדינרי זהב. **יב.** והן החפץ הנקנה. **יג.** שהם התשלום, כי מטבעות כסף שימושיים בכל מקום, ומעות נחושת מתקבלות כתשלום רק במקומות מסוימים.

ד. כיצד? נתן לו דינר של זהב [ולקבל תמורתו] **בנעשרים וחמשה דינר של כסף - נקנה הכסף^{יד} אף על פי שעדיין לא בא הכסף לידי** [של לוקח], **וחיב^{טו} לתן לו חמשה ונעשרים דינר של כסף כשפסק** [=כפי שקבע] **עמו: אם** [קבעו שיתן מטבעות] **חדשים - חדשים; ואם ישנים, ישנים. אבל אם נתן לו נעשרים וחמשה כסף בדינר זהב - לא קנה, עד שיקח הדינר של הזהב^{טז}; וכל אחד מהן יכול לחזור בו.**

יד. לנותן הזהב. **טו.** בעל הכסף, לתת לבעל הזהב. **טז.** כדין כל המטלטלין, שאינם נקנים בכסף אלא בהגבהה או במשיכה.

ה. נתן לו שלשים אסר של נחשת בדינר כסף - נקנה הדינר של כסף^{יז}, וחיב לתן לו כמו שפסק עמו: אם דינר חדש, חדש; ואם ישן, ישן. אבל אם נתן לו דינר של כסף בשלשים אסר - לא קנה, עד שיקח האסרות של נחשת^{יח}; וכל אחד מהן יכול לחזור בו^{יט}.

יז. במשיכת הנחושת, שהוא החפץ ביחס למטבעות הכסף, שהם התשלום. **יח.** ויעשה בהם קנין. **יט.** כי מטבעות הכסף הם התשלום עבור המעות, ומשיכה של מעות אינה קונה במטלטלין.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לו) והשעבוד גם כן נחשב, כדבר שאינו ממשי. (לז) מכיוון שמכירת החוב שבשטר, מועילה רק מתקנת חכמים. (לח) כי מהתורה הלווה עדיין חייב למוכר השטר, ולא לקונה.

יג. האשה שהכניסה שטר חוב לבעלה לט - אינה יכולה למחול אלא מדעת בעלה, מפני שידה בידו^מ.

(לט) שהיה לה שטר חוב על אנשים אחרים שחייבים לה כסף, וכשהתחתנה נעשה השטר 'נכסי מלוג' או 'נכסי צאן ברזל', וגם לבעל יש זכות בשטרות האלו. (מ) והחוב שיין לשניהם, ויכולים למחול עליו רק בהסכמה של שניהם.

יד. המקנה לחברו קרקע כל שהוא, והקנה לו על גבה שטר חוב - הרי זה קנה השטר בכל מקום שהוא, בלא כתיבה ובלא מסירה; ויראה לי, שגם זה יכול למחול [על החוב שבשטר] אחר שמכר^{מא}.

(מא) מכיוון שגם 'קנין אגב קרקע', הוא מדרבנן.

וכן • המוכר קרקע, וכתב השגת הראב"ד
וכן... שהוא א"א והוא דא"ל אגב **השטר** [מכר] **ואין הלוקח עמו - פיון שהחזיק**

הלוקח בקרקע, נקנה השטר בכל מקום שהוא. טו. האומר: 'זכו בשדה זו לפלוני^{מב}, וכתבו לו את השטר', והחזיק הזוכה לו בקרקע - יש לנותן לחזר בשטר [להתחרט מכתיבת השטר] עד שיעזב [השטר] ליד בעל המתנה, אף על פי שאינו יכול לחזר בשדה^{מג}.

(מב) שאומר לשלוחים לעשות קנין חזקה בקרקע עבור אדם אחר, שהוא רוצה לתת לו את השדה במתנה. (מג) ומשעה שנעשה הקנין עבור מקבל המתנה, אין הנותן יכול לחזור בו מהמתנה.

טז. אמר להם: 'זכו לו בשדה, על מנת שתכתבו לו את השטר'^{מד} - אף על פי שהחזיקו לו בשדה, חוזר בזה ובזה^{מה}, עד שיעזב שטר המתנה ליד מקבל המתנה.

(מד) שאומר להם שהקנין יועיל, בתנאי שיכתבו אחר כך את השטר. (מה) יכול לחזור בו גם בשטר וגם בקרקע, כי התנאי של כתיבת השטר עדיין לא התקיים.

עד שאעשה עמך השבון', ואמר לו: 'הין' [כן, מסכים], וקבל שמעון - כל אחד משלשתן יכול לחזר בלא, ואפלו פרע לוי לשמעון מקצת חובו; לפיכך אם לא פרע לוי לשמעון, חוזר שמעון ותובע את ראובן בשאר חובו.

(לא) מכיוון שלוי לא חייב כלום לראובן, לא חל הדין של 'מעמד שלושתם' שהתבאר בהלכה הקודמת.

לי. המוכר • שטר חוב לחברו, או נתנו לו במתנה - אינו נקנה במסירת השטר לידו; שלא מכר אלא הראיה שבו^{לב}, ואין הראיה נתפשת ביד^{לג}.

(לב) הוא לא מוכר לו רק את הנייר שעליו כתוב השטר, אלא את 'הוכחת החוב' הכתובה בשטר, שיוכל לגבות את החוב מהלווה באמצעות השטר. (לג) הראיה שבשטר היא אינה דבר ממשי, וקנין חל רק על דבר ממשי.

יא. וכיצד יקנה השטר? שיכתב לו המקנה: 'קנה שטר פלוני וכל שעבוד שבו', וימסר לו השטר; ונמצא שנקנה בכתיבה ומסירה. ואינו צריך עדים לענין קניתו^{לד}, אבל צריך עדים לענין תביעה^{לה}, שהרי הנתבע אומר לו: 'מי יאמר שבעל דברים שלי כתב ומסר לך?'!

(לד) ואם המקנה יטען שהוא לא מכר לו את השטר ולא נתן לו במתנה אלא הפקידו אצלו וכדומה, אנחנו מאמינים למחזיק בשטר שהוא אכן קנה את השטר או קיבלו במתנה מהלווה. (לה) לגבות החוב מהלווה.

יב. קנין • השטרות בדרך הזאת, מוכרי סופרים; אבל מן התורה, אין הראיות נקנות, אלא גוף הדבר הקנוי בלבד^{לו}. לפיכך^{לי},

המוכר שטר חוב לחברו - עדין יכול למחול [לבעל החוב]^{לח}, ואפלו יורשו מוחלו.

השגת הראב"ד

המוכר... לך א"א יש שהקשה על זה והא קי"ל כרבא דאמר אינו צריך למסירה, וי"ל דלא פליגי אב"י ורבא אלא אליבא דמ"ד אותיות נקנות במסירה אבל למאן דבעי כתיבה היכא דליכא כתיבה כגון שכיב מרע ראה מיהת בעי ועוד אני אומר דכי אמר רבא אינו צריך ראה ח"מ להדי מוכר אבל לגבי לזה כי אתא למיגבי מיניה מצי א"ל אייתי ראה היכי מטא שטרא לידך.

השגת הראב"ד

וכן... שהוא א"א והוא דא"ל אגב **השטר** [מכר] **ואין הלוקח עמו - פיון שהחזיק**

השגת הראב"ד

קנין... סופרים א"א לא מן השם הוא זה אלא מפני שהלווה אומר ללוקח אני לא שעבדתי לך את עצמי לפיכך אם כתב לו בשטר חובו הריני משועבד לך ולכל הבאים מכחך אינו יכול למחול משמכר שטר חובו.

שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

פְּשֻׁטָּה, וּמַעֲשֵׂה אֲמָנוֹן וְאַחֲוִיתִי, כְּדִי לְהַקְלֵ עָלֶיךָ
עַד שְׁתּוּדָה. אִם אָמְרָה: 'הֵן נִטְמָאתִי', או 'אֵינִי
שׁוֹתָה' - יוֹצֵאָה בְּלֹא כְּתָבָה, וְהוֹלֶכֶת לָהּ.

(ד) מכיוון שלא הודו בחטאם. (ה) שחטא, כפי הפירוש
הפשוט בפסוק: "וילך ראובן וישכב את בלהה פילגש
אביו". אולם, הפירוש המקובל בדברי חז"ל על מעשה
ראובן, שלא בא ממש על בלהה אלא רק החליף את מיטתה
במיטת אימו, ואף מובא שראובן התחרט על כך.
(ו) שנכשל בעבירת זנות ולא הודה על חטאו ולבסוף נהרג.
(ז) למרות שיתכן שהסיבה שלכך שאינה רוצה לשתות היא
מהפחד למרות שהיא טהורה, היחס לאמירת האישה 'איני
שותה' הוא כאילו שאמרה במפורש שנטמאה.

ג. עֲמָדָה בְּדוֹבָרָה שֶׁהִיא טְהוֹרָה - מְבִיאִין אוֹתָהּ
[מבית הדין שבלשכת הגזית] לְשַׁעַר מִזְרָחִי [הכניסה ממזרח] שֶׁל
עֲזָרָה [שער ניקנור], שֶׁהוּא כְּנָגֵד [=מול] קֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים;
וּמַעֲלִין אוֹתָהּ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, וּמְקִיפִין בָּהּ, כְּדִי
לִיגָעָה עַד שֶׁתִּקְצַר נִפְשָׁה - אוֹלֵי תוֹדָה.

ד. אִם עֲמָדָה בְּדוֹבָרָה - מְבִיאִין אוֹתָהּ [שנית] כְּנָגֵד
שַׁעַר הַמִּזְרָח מִבְּחוּץ, וּמַעֲמִידִין אוֹתָהּ שָׁם.

הִיָּתָה מִתְּפָסָה בְּלִבְנִים, מִכֶּסֶה בְּשָׁחוּרִין [כדי שתתגנה];
וְאִם הָיוּ הַשָּׁחוּרִין נְאִין לָהּ, מִתְּפָסָה בְּבָגְדִים שָׂאִין
לָהּ בָּהֶן נוֹאִי. וּמְסִירִין כָּל חָלִי [=תכשיט] כֶּסֶף וְזָהָב
שֶׁעָלֶיהָ.

ה. וּמְקַבְּצִין עָלֶיהָ [=לפניה] קְבוּץ גָּדוֹל שֶׁל נָשִׁים,
שֶׁכָּל הַנָּשִׁים הַנִּמְצָאוֹת שָׁם חִיבוֹת לְרֵאוּתָהּ,
שֶׁנֶּאֱמָר¹⁵: "וַיִּנָּסְרוּ כָּל הַנָּשִׁים, וְלֹא תַעֲשִׂינָהּ
כְּזִמְתִּכְנָה"; וְכָל אִישׁ שֶׁיִּחַפֵּץ לְבֹא וּלְרֵאוּתָהּ, יָבֹא
[אם ירצה] וְיִרְאָהּ. וְהִיא עוֹמֶדֶת בִּיגִיָּהּ, בְּלֹא רִידִי
[=צעף גוף] וְלֹא מִטְפַּחַת, אֲלֹא בְּבָגְדֶיהָ וְכִפָּח [כיסוי]
שֶׁעַל רֹאשָׁהּ, כְּמוֹ שֶׁהָאִשָּׁה בְּתוֹךְ בֵּיתָהּ.

ו. וְאִין מְנִיחִין [שיעמדן] שָׁם לֹא עֲבָדֶיהָ וְלֹא
שִׁפְחוֹתֶיהָ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מְכַרֶּת אוֹתָן, וְדַעֲתָהּ
מִתְלַשְׁבֶּת בָּהֶן [ולא תודה].

ז. וְאַחֵר כֶּף מִשְׁבִּיעָהּ הַכֹּהֵן בְּלִשׁוֹן [כשפיה] שֶׁהִיא

~ יום ראשון ז' מרחשון ~

פֶּרֶק ג

סדר השקאת הסוטה, עדי טומאה שהגיעו אחרי
ששתתה, ובדיקת המים שלא זנתה במזיד.

א. פִּיצֵד סֵדֶר הַשְּׁקָאָת שׁוֹטָה? הַפֶּעַל בָּא לְבֵית
דִּין שְׁבַעִירוֹ, וְאוֹמֵר לָהּ: 'אַשְׁתִּי זוֹ קָנְאתִי [=התרייתן]
לָהּ בְּפָנֶי פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי שְׁלֹא תִסָּתֵר עִם פְּלוֹנִי,
וְנִסְתָּרָה עִמּוֹ, וְאֵלּוֹ עָדִי, וְהִיא אוֹמֶרֶת שֶׁהִיא
טְהוֹרָה, וְאֵין רוּצָה לְהַשְׁקוֹתָהּ לְבִדֵּק הַדָּבָר. וּבֵית
דִּין שׁוֹמְעִין דְּבָרֵי הָעֵדִים, וּמוֹסְרִין לוֹ שְׁנֵי תַלְמִידֵי
חֲכָמִים לְשַׁמְרוֹ שָׁמָּה יָבֹא עָלֶיהָ קֹדֶם שֶׁתִּהְיֶה,
שֶׁהֵרִי נֶאֱסָרָה עָלֶיהָ עַד שֶׁתִּשְׁתַּחֲוֶה; וּמַשְׁלַחִין אוֹתוֹ
לִירוּשָׁלַם, שָׂאִין מִשְׁקִין אֶת הַשׁוֹטָה אֲלֵא בֵּית דִּין
הַגָּדוֹל שֶׁל שְׁבַעִים זְקֵנִים [=הסנהדרין הגדולה] בְּמִקְדָּשׁ.

(א) דווקא תלמידי חכמים שיודעים את הדין שאסורה עליו
עד שתשתה.

ב. הִגִּיעוּ לִירוּשָׁלַם, בֵּית דִּין הַגָּדוֹל מוֹשִׁיבִין
אוֹתָהּ בִּיגִיָּהּ, וּמַאֲמִין עָלֶיהָ שְׁלֹא בְּפָנֶי בַּעֲלָהּ
[שלא תחביש ממנו], וּמַפְחִידִין אוֹתָהּ פֶּחַד גָּדוֹל שְׁלֹא
תִשְׁתַּחֲוֶה. וְאוֹמְרִין לָהּ: 'בְּתִי, הִרְבָּה [=פעמים רבות] יָיִן
עוֹשָׂה [גורם להיכשל], הִרְבָּה שָׁחוּק עוֹשָׂה, הִרְבָּה
זָלָדוֹת עוֹשָׂה, הִרְבָּה שְׂכָנִים הָרָעִים עוֹשִׂים; אֵל
תִּגְרָמִי לִשְׁם הַגָּדוֹל שֶׁנִּכְתָּב בְּקִדְשָׁהּ, שִׁימָחָה עַל
הַמִּים'.

(ב) כדי שתודה ולא יצטרכו למחוק בגללה את שמות ה'
הנכתבים במגילה הנכתבת לסוטה. (ג) משדלים אותה
להודות ולהינצל מהעונש.

וְאוֹמְרִין לָהּ: 'בְּתִי, הִרְבָּה קָדַמְךָ [בעבירה זו] וְנִשְׁטַפּוּ
[מן העולם]⁷, וְאֵנָשִׁים גְּדוֹלִים וְיָקָרִים תִּקַּף יִצְרָן עָלֶיהָ
וְנִכְשְׁלוּ; וּמַגִּידִין לָהּ מַעֲשֵׂה יְהוּדָה וְתָמָר כְּלָתוֹ
[שלא תחביש להודות], וּמַעֲשֵׂה רָאוּבֵן בְּפִילָגֶשׁ אֲבִיו עַל

15. יחזקאל, כג, מח.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

י. ומקום היה שם [ברצפת ההיכל] אמה על אמה לימין הנכנס, ובו טבלה [מרצפת] של שיש וטבעת קבועה בה [לאחיה]; מגביה הטבלה, ולוקח עפר מקרקע המשכן, ונותנו על פני המים, כדי שיראה [בשיעור שיהיה ניכר] על פני המים. ונותן לתוכן דבר מר, כגון לענה [=צמח שעליו מרים] וכיוצא בה, שנאמר¹⁸: "מי המרים". ומוחק לתוכן המגלה, לשמה; ומחק יפה יפה, עד שלא ישאר במגלה רשם הנפר [מהאותיות שנכתבו עליה].

יא. ואחר כך כהן אחר בא אליה, מכהני העזרה¹⁹, ואוחז בבגדיה מכנגד פניה, וקורע עד שהוא מגלה את לבו; ומגלה שערה, וסותר מחלפות [צמות] ראשה כדי לנוללה. ומביא חבל מצרי [שעשוי מסיב מיוחד], כדי להזכירה מעשה מצריים [זנות] שעשת, ואם לא מצאו מצרי, מביא חבל מפל מקום [=אחר]; וקושרו למעלה מדידה, כדי שלא יפלו הפגדים ונמצאת ערמה, שהרי נקדעו.

(טו) כהן זה היה נבחר בהגדלה מפני החשד.

יב. ואחר כך מביא עשרון [עשירית ממדת האפה] קמח שעורים²⁰ משל בעל [על חשבון הבעל], ונותנו בקפיפה מצרית [סל מזרדים של דקל], והחבל והקפיפה באין משירי הלשפה [ממותר הכסף בלשכת התרומות]; ונותנו על ידיה, כדי ליגעה [שתורה ולא תיבדק במים].

(טז) אוכל המיועד לבהמות, רמז לכך שעשתה מעשה בהמה.

יג. ואחר כך לוקח המנחה מן הקפיפה, ונותנה לכלי שרת [כלי המקדש], ואינו נותן עליה שמן ולא לבונה; ואם נתן - לוקח על השמן בפני עצמו ועל הלבונה בפני עצמה²¹, שנאמר¹⁹: "לא יצק עליו שמן, ולא יתן עליו לבונה".

(יז) כדי שלא יהיה קורבנה מפואר ומהודר. (יח) מכיוון שתורה כותבת את שני האיסורים האלו בנפרד.

יד. ובכל הזמן שפורע ראשה ונותן העשרון על ידיה - יהיו המים בכלי ביד הפה, ויראה אותה [לה] את המים [כדי להפחידה], שנאמר²⁰: "וביד הפה יהיו מי המרים המאריים".

מפרת, ומודיעה בלשונה שלא גרם לה אלא קנאי וסתירה שקנא לה בעלה ונסתרה; ואומר לה בלשון שהיא מפרת: "אם לא שכב איש אותך, ואם לא שטית טמאה תחת אישך - הנקי ממי המרים המאריים האלה. ואת, פי שטית תחת אישך וכי נטמאת, ויתן איש בך את שכבתו מפלעדי אישך יתן ה' אותך לאלה ולשבועה בתוך עמך בת ה' את ירכוש נופלת ואת בטנך צבה. ויבאו המים המאריים האלה במעריך, לצבות בטן ולנפיל ירך"¹⁶; והיא אומרת: "אמן אמן"¹⁷ בלשון שהיא מפרת. ומודיעה שהבטן תלקה תחלה והמרד בפסוק¹⁸, כדי שלא להוציא לעז על המים [שיאמרו לא

עשו המים כסדר המפורש בתורה].

(ח) כלומר המעשה שלה שהתייחדה עם החשוד לאחר התראת הבעל גרם לכך. (ט) הירך ראשונה מכיוון שבה התחילו את מעשה העבירה. (י) שהעונה אמן אחרי שבועה, נחשב שנשבע בעצמו בפיו. (יא) מכיוון שבשתיית המים מגיעים קודם לבטן.

ח. ואחר כך מביא מגלה של עור טהור [מבהמה טהורה]²², כמו ספר תורה [הנכתב על עור טהור], וכותב עליה בלשון הקדש בדיו שאין בו קלקלתוס [=חומצת נחושת]²³, לשמה של אשה [זו] כמו הגט; כותב כל הדברים שהשביע אותה בהם [בפיו], אות באות ומלה במלה, וכותב את השם ככתבו, ואינו כותב "אמן אמן".

(יב) למנוע מצב בו שם ה' יישאר כתוב על קלף מעור טמא, אם תתחרט ולא תרצה לשתות את המים. (יג) כדי שתהיה אפשרות למחוק את המילים מהקלף כפי שיתבאר בהמשך.

ט. ואחר כך מביא כלי חרס²⁴ שלא נעשה בו מלאכה מעולם, ולא יראה בכלי בולה [בלה] מארץ הזמן; ואם החזירו לכבשן עד שנתחדש, פשר ונותן לתוכו חצי לג מים מן הפיור [שבמקדש], ובחצי לג שהיה במקדש היה מודדו [המכיל נפח של שלוש ביצים]; ונכנס בו להיכל.

(יד) כנגד זה שהיא השקתה את הבעל יין בכוסות משוכחים, הכהן משקה אותה את המים המרים בכלים זולים.

16. במדבר-נשא, ה, יט-כב. 17. שם. 18. במדבר-נשא, ה, יח. 19. במדבר-נשא, ה, טו. 20. במדבר-נשא, ה, יח.

יט. לפיכך יד, משרבו המנאפין בגלוי בבית שני, בטלו הסנהדרין את מי המרים, וסמכו על הכתוב בקבלה²² [בספרי הנביאים]: "לא אפקד על פנותיכם פי תזנינה, ועל פלותיכם פי תנאפנה"^{כה}.

(כד) מכיוון שהמים לא בודקים אותה כשאינן הבעל מנוקה מעוון. (כה) כלומר, הנס שהמים יכולים לבדוק את הנאפות לא יקרה יותר.

כ. שוטה שהיה לה זכות תלמוד תורה כי - אף על פי שאינה מצוה על תלמוד תורה - הרי זו תולה לה [מעניק לה זכות], ואינה מתה לשענתה [=מיד]; אלא נמוקת [=מתנוונת] והולכת, וחלאים פבדים באין עליה, עד שתמות אחר שנה או שתיים או שלש, לפי [גודל] זכותה; והיא מתה בפצית בטן ובנפילת איברין.

(כו) כגון שטורחת כדי שבניה או בעלה יוכלו ללמוד תורה.

כא. שוטה שששת מי המרים ולא מתה מיד - הרי היא מתרת לבעלה, ואפלו היה כהן; ואף על פי שהתחילו החלאים לבוא עליה, וחלו שאר אבריה, הואיל ולא צבתה בטנה והתחיל ירכה לנפל, הרי זו מתרת [לבעלה]^{כז}. אבל משתתחיל בטנה לצבות וירכה לנפל - הרי זו אסורה ודאית^{כח}.

(כז) מכיוון שהסימנים הללו לא מעידים בבירור שחטאה, הם אינם אוסרים אותה על בעלה. (כח) מכיוון שסימנים אלו מעידים בבירור שזינתה.

כב. שוטה שששת והיתה טהורה [לחלוטין]^{כט} - הרי זו מתחזקת, ופניה מזהירות; ואם היה בה חלי, יסור; ותתעבר ותלד זכר; ואם היה דרפה לילד פקשי, תלד במהרה; היה דרפה לילד נקבות, תלד זכרים.

(כט) ללא תלות בזכויות או סיבות אחרות.

כג. באו עדי טמאה אחר שששת - הרי זו תצא בלא כתבה, ואסורה לבעלה, ואפלו לא ארע לה דבר מדברים האלו; מפני שאין המים בודקין אלא מי שאין לה עדים שמודיעין זנותה; ועוד, שמא

טו. ואחר כך משקה אותה^ט. ואחר שתשתה, לוקח עלי השת שיש בו המנחה ונותנו על ידיה, וכהן מניח ידו תחתיה [תחת ידיה], ומניפה [=את המנחה] במזרח [העזרה] כשאר כל התנופות, מוליך ומביא [=לארבע רוחות השמיים] ומעלה ומוריד^י; ואחר שמניף, מגיש המנחה לקרן דרומית מערבית של מזבח, כשאר מנחות של יחיד. וקומץ, ומקטיר הקומץ; והשאר נאכל לפהנים^{יא}.

(ט) פעולת הבדיקה של המים מתבצעת רק אחרי הקרבת המנחה (ולא מייד אחרי ששותה את המים). (כ) ההנפה היא לכבוד ה' שארבע הרוחות והשמיים והארץ שלו. (כא) כמו הדין בשאר המנחות.

טז. אם טהורה היא - יוצאה והולכת לה, והרי היא מתרת לבעלה. ואם טמאה היא [אחרי הקרבת המנחה] - מיד פניה מוריקות, ועיניה בולטות, והיא מתמלאה גידים גידים [בולטים]. והן [הנוכחים במקום] אומרים: 'הוציאוה! הוציאוה!' כדי שלא תפרש נדה [מהפחד למות], והנדות מטמאות עזרת נשים^{כב}; והן מוציאין אותה מעזרת הנשים שהיא עומדת בה. ובטנה צבה [=מתנפחת] בתחלה^{כג}, ואחר כך תפל ירכה ותמות.

(כב) לטומאת מת איננו חוששים, מאחר ומותר להכניס מת לעזרת נשים במקדש. (כג) המים בודקים אותה לפי סדר כניסתם לגוף.

יז. באותה השעה שתמות היא, ימות הנואף שהשקה [הבעל] על ידו [בגללו] בכל מקום שהוא; ויארע לו מארעות שארעו לה, "לצבות בטן ולנפיל ירך"²¹. וכל הדברים האלו - בשלא [=כאשר לא] חטא הבעל מעולם; אבל אם בעל בעילה של אסור - אין המים בודקין את אשתו, כמו שבארנו.

יח. ואם עבר והשקה את אשתו [אחר שבא עליה] - הרי זה מוסף על חטאתו פשע: שגורם לשם המפרש שימחה במים לבטלה, ומוציא לעז על מי שוטה - שאשתו אומרת לאחרות שזנת ולא בודקו בה, והיא לא תדע שמעשי הבעל גרמו.

21. במדבר-נשא, ה, כב. 22. הושע, ד, יד.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ג. שוטה שאמרה 'איני שוטה' מחמת יראה ופחד²³ - יש לה לחזור ולומר 'הריני שוטה'; אבל אם אמרה 'איני שוטה', והיא בריאה, ואינה יראה ולא פוחדת - אינה יכולה לחזור ולומר 'הניני שוטה'.

(ה) מחשש שהמים יזיקו לה אפילו שהיא טהורה. (ו) מכיוון שאמרה ללא פחד שאינה רוצה לשתות, אנו מניחים שמתכוונת להודות ולומר שנטמאה ואין עוד צורך בבדיקה.

ד. אמרה 'איני שוטה' קדם שתמחק המגלה²⁴ [במים המרים] - הרי מגלתה נגנזה, ואינה כשרה להשקות בה שוטה אחרת²⁵; ומנחתה מתפזרת על הדשן [ליד המזבח]²⁶. ואם אמרה 'איני שוטה' אחר שנמחקה המגלה - מערערין [=מכריחים] אותה ומשקין אותה בעל כרחיה²⁷.

(ז) כדי שלא תתבוז, כמו שאר כתבי הקודש שאינם ראויים לשימוש נוסף. (ח) מכיוון שכתובת המגילה צריכה להיעשות 'לשם האשה'. (ט) ובליה הייתה נשרפת עם שאר הקודשים שנפסלו. (י) וגרמה שיימחק שם שמים על ידה. (יא) מכיוון שחוששים שהיא טהורה, ומהפחד אינה רוצה לשתות.

ה. ומאימין עליה [ידחקין בה] שתשתה²⁸; ואומרין לה: 'פתי, אם פרור לך הדבר שטהורה את, עמדי על בריך' [=תסמכי על חפצך] ושתי, ואל תפחד, לפי שאין המים דומין אלא לסם [עשב מרפא] יבש מנח על פשר חי: יש שם מפה, מחלחל [=חורר] ויורד; אין שם מפה, אינו עושה כלום'.

(יב) כדי למנוע מצב בו היא טהורה ותודה מהפחד, ויצא שם רע עליה ועל בניה.

ו. אמרה: 'טמאה אני' - אף על פי שנמחקה המגלה - המים נשפכין²⁹, מפני שאין בהן קדשה³⁰; ומנחתה מתפזרת על הדשן³¹.

(יג) מכיוון שהודתה במעשה והמים בודקים במקרה של ספק בלבד. (יד) כלומר, מכיוון שקדושת המגילה (הכתיבה לשם המצווה) נעשית רק כדי לבדוק מצב של ספק, אם מודה שנטמאה מתברר למפרע שמראש לא הייתה קדושה מיוחדת במגילה ולכן אין צורך לגנוזה. (טו) מכיוון שסיבת ההקרה היא כדי שיתברר ויזכר חטאה של הסוטה, ובמקרה כזה - חטאה התברר ויזכר על ידי הודאתה.

בעלה אינו מנקה מעון, ולפיכך לא בדיקו המים את אשתו. אבל אם בא עד אחד והעיד שהיא טמאה - הרי זו תשוב תחת בעלה, שהרי שתת [ונבדקה במים]³².

(ל) בניגוד למקרה שהגיע עד אחד לפני ששתתה ונבדקה (התבאר בפרק א הלכה יד).

כד. אשה שזנת באנס או בשגגה³³, או שפא עליה זה שקנא לה עמו דרך איבריין [=שכב עמה בקיורב בשר] - אין המים בודקין אותה, שנאמר³⁴: "והיא לא נתפשה" - פרט לאנוסה, שהרי נתפשה בחזקה; "ותמעל מעל באישה"³⁵ - פרט לשוגגת; "ושכב איש אותה שכבת זרע"³⁶ - פרט לבא עליה דרך איבריין.

(לא) כגון שטעתה וחשבה שהוא בעלה או שהטעו אותה שבעלה מת וכדו'.

~ יום שני ח' מרחשון ~

פרק ד

דיני השקאת הסוטה.

א. בתמשה עשר באדר נפנין בית דין לצרכי הרבים³⁷, ובודקין על הראויה לשתות להשקותה, ועל הראויה לקנא לה [=להתרות בה] ולהוציאה בלא כתפה [כגון אם שנתחרש בעלה] לקנא לה ולהוציאה³⁸; ובכל זמן משקין את הסוטות³⁹.

(א) צרכי הציבור שלא הספיקו להשלימם, מכיוון שחודש אדר הוא החודש האחרון של השנה (במניין החודשים שבתורה המתחיל בחודש ניסן). (ב) כמו שהתבאר בפרקים הקודמים שבית דין אינו יכול להשקותה. (ג) כלומר, במהלך כל השנה בית הדין יכול להשקות את הסוטות, ובזמן חודש אדר נדרש מבית דין להודות יותר בעניין זה (אם התעכבו ולא השקו אותן לפני כן).

ב. ואין משקין את השוטה אלא ביום, וכל היום פשר להשקות שוטה; ואין משקין שתי סוטות כאחת, שנאמר⁴⁰: "והעמיד אותה"⁴¹.

(ד) מלשון הפסוק למדו שמעמיד אותה בלבד, כל אחת בנפרד.

23. במדבר-נשא, ה, יג. 24. שם, פסוק כז. 25. שם, פסוק יג. 26. במדבר-נשא, ה, טז.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני ח' מרחשון - ספר נשים - הלכות סוטה קלג

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ז. מגלת שוטה שכתבה בלילה - פסולה, שנאמר²⁷: "וְכָתַב וְהִשָּׁקָה וְהִקְרִיב" - כָּשָׁם שְׁקָרָבָנָה בַּיּוֹם [אינו קרב בלילה], כִּי כְּתִיבַת הַמְּגִלָּה וְהִשָּׁקָתָה בַּיּוֹם. כְּתָבָה לְמַפְרָע [=בסדר הפוך] - פסולה, שנאמר²⁸: "הָאֵלֶּה", עַל הַסֵּדֶר [בסדר הכתיבה בספר התורה]. כְּתָבָה קִדְּם שֶׁתִּקְבֹּל עָלֶיהָ הַשְּׁבוּעָה - פסולה, שנאמר²⁹: "וְהִשָּׁבִיעַ וְכָתַב".

(ט) כגון שבזמן המחיקה התכוון שתהיה עבור סוטה אחרת. (כ) כך שכבר כשהמגילה נמחקה במים לא ניכר עבור מי נעשתה המחיקה. (כא) כך שבזמן המחיקה היה ניכר עבור מי נמחקת. (כב) מכיוון שבשעת השתייה לא היה ניכר של מי המים.

מִחֲקֵן לְשָׁנֵי פִּסּוֹת וְעָרְבָן, וְחִזְרָה וְחִלְקָן לְשָׁנֵי הַפִּסּוֹת - לֹא יִשָּׁקָה אוֹתָן; וְאִם הִשָּׁקָה, כָּשָׁרִי. נִשְׁכָּחוּ הַמַּיִם [ואבוד] - הָרִי זֶה פֹּתֵב מְגִלָּה אַחֶרֶת³⁰, וּמֵבִיא מַיִם אַחֲרֵיהֶם. נִשְׁכָּחוּ וְנִשְׁתַּיַּר מֶהֱן - לֹא יִשָּׁקָה אֶת הַשְּׂאֲרִי; וְאִם הִשָּׁקָה, כָּשָׁר.

(ג) מכיוון שניתן לומר שכל אחת שותה את המים שיועדו עבורה, ומצד הספק לא נחייב כתיבת מגילה נוספת. (ד) ואין אומרים לא נמחק בגללה שם שמים שתי פעמים. (ה) מכיוון שלכתחילה צריכה לשנות את כל מי מחיקת המגילה.

יב. מי שוטה שִׁלְנָה [=עבר עליהם לילה], נִפְסָלִין בְּלִינָה³¹. הַקִּדִּים עֶפֶר לַמַּיִם, פֶּסֶל.

(כו) כדין כל כלי שרת שהתקדשו שנפסלים בלינה.

לֹא הָיָה שָׁם עֶפֶר בְּהִיכָל - מֵבִיא עֶפֶר מִבְּחוּץ, וּמִנִּיחוֹ בְּהִיכָל [בִּקְרַקַּע הַהִיכָל], לְזֻלָּתָהּ מִמֶּנּוּ, וְנוֹתֵן עַל פָּנֵי הַמַּיִם; וְאִינוּ מֵבִיא אֶפְרָכִי [שריפה], אֲבָל מֵבִיא רִקְבּוּבִית [=רקב] שֶׁהִיא כְּעֶפֶר.

(כז) מכיוון שצריך עפר הדומה לקרקע.

יג. וְלֹא יַחְפֹּר בְּקִרְדֶּם [=כלי חפירה] בְּהִיכָל וְיוֹצִיא עֶפֶר, שֶׁנֶּאֱמַר³²: "אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּקִרְקַע הַמִּשְׁכָּן" [על קרקע המשכן]; וְאִם חָפַר וְהוֹצִיא עֶפֶר, כָּשָׁר.

יד. הַקְּרִיב אֶת מִנְחָתָהּ וְאַחַר כֵּן הִשָּׁקָה - כָּשֶׁרָה. נְטִמַּת מִנְחָתָהּ קִדְּם שִׁנְיָנָהּ בְּכָלִי שֶׁרֶתֶכֶּה - הָרִי זֶה תִּפְדָּה כָּל הַמִּנְחוֹת שֶׁנְּטִמָּאוּ קִדְּם שִׁתְּקַדְּשׁוּ בְּכָלִי שֶׁרֶת, וְיָבִיא מִנְחָה אַחֶרֶת [בידמי פדיון המנחה שנטמאה]. נְטִמַּת הַמִּנְחָה אַחֵר שֶׁקִּדְּשָׁה בְּכָלִי שֶׁרֶת - הָרִי זֶה תִּשְׂרָף³³.

(כח) והקדושה חלה עליה בינתיים רק באמירה (שמיועדת

ח. כְּתָבָה אֲגֵרַת [ללא שירטוט שורות] - פסולה, שנאמר³⁰: "בִּסְפָּר" טו. כְּתָבָה עַל שְׁנֵי דְּפִין [=עמודים] - פסולה, שנאמר: "בִּסְפָּר" - סֵפֶר אֶחָד, וְלֹא שְׁנַיִם וְשִׁלְשָׁה. וְאִינוּ פֹתֵב לֹא עַל הַנִּזָּר [העשוי מעשבים], וְלֹא עַל הַדְּפִתָּרָא [=עור שאינו מעובד], אֲלָא בְּמִגְלַת סֵפֶר [=עור מעובד], שֶׁנֶּאֱמַר: "בִּסְפָּר"; וְאִם כְּתָבָה עַל נִזָּר אוֹ דְּפִתָּרָא, פֶּסֶלָהּ³¹.

(טז) וההלכה היא שספר התורה נכתב בשרטוט בלבד. (יז) מכיוון שהדין הוא שצריכה להיכתב כמו ספר מעובד כפי שהתבאר.

ט. "וְכָתַב הַפֶּה" ³¹ - הָא לְמִדַּת שְׂאֵם כְּתָבָה יִשְׂרָאֵל אוֹ פֶּהֶן קָטָן³², פֶּסֶלָהּ.

(יח) כתיבת הקטן פסולה, מכיוון שאין אפשרות לסמוך עליו שיכתוב את המגילה 'לשמה'.

אִינוּ כֹּתְבָהּ לֹא בְּקִמּוֹס [=שרף אילן], וְלֹא בְּקִלְקֻנָּתוֹס [=חומצת נחושת], וְלֹא בְּכָל דָּבָר שֶׁרְשׁוּמוֹ נִכָּר וְעוֹמֵד [=אינו יכול להימחק] - אֲלָא בְּדִיו שְׂאִין בּוֹ קִלְקֻנָּתוֹס, שֶׁנֶּאֱמַר³²: "וְכָתַב וּמָחָה", כְּתָב שֶׁהוּא יָכוֹל לְהַמְחוֹת; וְאִם כְּתָב בְּדָבָר הַמִּתְקַנֵּם [=שאינו נמחה], פֶּסֶלָהּ.

י. נִשְׂאָר בְּמִגְלָה רֶשֶׁם כְּתָב נִכָּר - פסולה, עַד שִׁימָחַק יָפָה יָפָה.

כְּתָב אוֹת אַחַת וּמְחָקָהּ, וְחִזְרָה וְכָתַב אוֹת שְׁנִיָּה וּמְחָקָהּ, עַד שֶׁהִשָּׁלִים - פסולה, עַד שֶׁתִּהְיֶה כְּלָה כְּתוּבָה.

יא. כְּתָבָה שְׁלֵאל לְשִׁמָּה, אוֹ שֶׁמְחָקָה שְׁלֵאל לְשִׁמָּה³³ - פסולה. כְּתָב שְׁתֵּי מְגִלּוֹת לְשִׁמָּה סוּטוֹת, וּמְחָקֵן לְתוֹךְ כּוֹס אֶחָד³⁴, אוֹ לְתוֹךְ שְׁנֵי פִּסּוֹת³⁵ וְעָרְבָן כּוֹס

27. במדבר-נשא, ה, כג-כה. 28. שם. 29. שם. 30. במדבר-נשא, ה, כג. 31. במדבר-נשא, ה, כג. 32. שם. 33. במדבר-נשא, ה, יז.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לה) מכיוון שהבעל משביע אותה על הזמן שאחרי הנישואין – התורה נתנה לו אפשרות להוסיף בשבועה גם על זמנים נוספים (שבועה שבדרך כלל אינו יכול להשביעה בנפרד).

לפיכך, אם פנס יבמתו, אינו מגלגל עליה שלא זנתה כשהיתה שומרת יכם [=בין מות אחיו ליבום]; אבל מגלגל עליה שלא זנתה תחת אחיו [=כשהיה חי], שאם זנתה תחת אחיו, הרי זו אסורה עליו [=על היבם]. וכן אם גרשה והחזירה, מגלגל עליה שלא זנתה תחתיו בנשואין הראשונים לו.

(לו) מכיוון שאם זנתה בזמנים האלו נאסרה עליו לעולם.

השנת הראב"ד וכן • יש לו לגלגל עליה בלהבא [=על העתיד], שלא תזנה תחתיו, ושלא תזנה אחר שיחזירה, אם יגרש ויחזיר; לפיכך כשתזנה להבא - מים בודקין אותה, ויארעו לה אותן המאצעות לו; לךך נאמר³⁵: "אמן אמן" - "אמן" מאיש זה, "אמן" מאיש אחר; "אמן" נשואה, "אמן" ארוסה; "אמן" לשעבר, "אמן" להבא.

(לז) אם תזנה בעתיד – המים שנבדקת בהם כעת יגרמו לה לעונש המתואר בפרשת הסוטה.

יח. מצות חכמים על בני ישראל לקנות ולהתיר [לנשותיהן] [שיתנהגו בצניעות], שנאמר³⁶: "וקנא את אשתו" [=מצווה לקנא]; וכל המקנא לאשתו, נכנסה בו [משמים] רוח טהרה. ולא יקנא לה לא מתוך שחוק, ולא מתוך קלות ראש, ולא מתוך שיחה בטלה, ולא מתוך מריבה, ולא להטיל עליה אימה; ואם עבר וקנא לה בפני עדים מתוך אחד מקל הדברים האלו, הרי זה קנוי.

יט. אין ראוי לקפץ ולקנות בפני עדים תחלה [כפעם הראשונה], אלא בינו לביתה בנחת ובדרך טהרה והזהרה³⁷, כדי להדריכה בדרך ישרה³⁸, ולהסיר המכשול. וכל שאינו מקפיד על אשתו ובניו ובני

לקרבן), ולא במעשה פיזי. (כט) מכיוון שהתקדשה במעשה פיזי, אסור לפדות אותה.

וכן אם אמרה טמאה אני קדם שתקמץ המנחה, או שאמרה [לפני שנמחה המנחה] 'אני שותה', או שלא רצה בעלה להשקותה, או שבאו עדי טמאה, או שמות הוא, או שמתה היא [ואין עוד צורך במנחה] - הרי המנחה כלה נשרפת; ואם ארע אחד מאלו אחר שקרב הקמץ, אין השירים נאכלין.

(ל) כפי שהתבאר בפרקים הקודמים שבמקרה כזה אין עוד צורך בבדיקה ובקרבן.

טו. היה בעלה כהן - אין שירי מנחתה נאכלין, מפני שיש לפעל חלק בה³⁹; ואינה עולה כלה לאשים פמנחת זכרי כהנה⁴⁰, מפני שיש לה חלק בה⁴¹; אלא הקמץ קרב לעצמו, ושירים מתפזרין על בית הדשן. נמצאו עדיה [שהעידו שנותרה] זוממין, מנחתה תצא לחלין⁴².

(לא) כי המנחה נקנית גם מכספו. (לב) שמנחתם נשרפת כליל על המזבח. (לג) מכיוון שמביאים אותה לכפרתה ומנחת ישראל חייבת בפעולת 'קמיצה'. (לד) כי הקדש שנעשה בטעות אינו הקדש.

טז. המקנא לאשתו על ידי אנשים הרבה [אל תסתרי עם פלוני ופלוני ופלוני], ונסתרה עם כל אחד ואחד מהן - הרי זה מביא מנחה אחת על ידי [=בשכיל] כלן כשמשקה אותה, שנאמר³⁴: "מנחת קנאות" - מנחה אחת לקנויין הרבה.

יז. יש לפעל לגלגל עליה [=לכלול] בשבועה, שלא זנתה עם איש זה שקנא לה בו, ולא עם איש אחר [שהבעל לא התרה עליו], ושלא זנתה תחתיו משנתארסה קדם שתנשא, ולא אחר שנשאתה; אבל אינו מגלגל עליה שלא זנתה קדם הארוסין, ולא אחר שגרשה, אם גרשה והחזירה - שאם זנתה בעת זה [כשהיתה גרושה], לא תאסר עליו, וכל שתבעל ולא תהיה אסורה לו, אינו מתנה עמה [אינו מכליל בשבועה].

34. במדבר-נשא, ה, טו. 35. במדבר-נשא, ה, כב. 36. במדבר-נשא, ה, יד.

הפניות לשיחות קודש
הלכה יט: הביאור הפנימי בדין זה – סה"ש תש"נ ח"א ע' 294. החילוק בין מ"ש כאן להל' איסורי ביאה – סה"ש תש"נ ח"א ע' 310 הע' 32 שוה"ג.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בסוף כמה וכמה הלכות בדפוס רומי. ובדפוסים שלפנינו נמצא בסוף חמש הלכות גדולות שבספר טהרה, ובסיום כמה וכמה הלכות שבספר היד לפנינו נמצא "סליקו . . בס"ד". ויש לעיין בכל הנ"ל אם כל זה הוא מהרמב"ם או מהמעתיקים או המדפיסים.

לקוטי שיחות חלק כ"ט עמוד 67 הערה 56 ובשוה"ג

מתוך רמב"ם "פרדס המלך"

ביתו, ומזהירין, ופוקד [בדרך] דרכיהם תמיד, עד שידע שהם שלמים מפל חטא ועון - הרי זה חוטא, שנאמר³⁷: "וידעת כי שלום אהלך"; ופקדת נוף [ביתך], ולא תחטא.

לח) מכיוון שבקיננו בפני עדים, הוא מבייש אותה לפני אנשים זרים וגורם לכעס ורוגז בבית. (לט) אבל לא כדי להקניט ולצער.

~ נקודות משיחות קודש ~

"שנאמר: 'וידעת כי שלום אהלך כו'".

אבל בסוף הלכות איסורי ביאה מביא רק "ופקדת את נוך ולא תחטא" ללא תחלת הכתוב "וידעת כי שלום אהלך" כי תוכנו של הלכות "איסור ביאה" הוא שלילת ענינים לא רצויים שאסור לבא בהם אפילו לשעה קלה, כיון שאינם שייכים לגבול ישראל. ובהלכות אלו נכללו גם פרטי הדינים השייכים להנהגת ישראל – "ועל זה נאמר ופקדת את נוך ולא תחטא" שהוא ענין "סור מרע" גם בעניני הרשות.

משא"כ כאן מדבר אודות זהירות יתרה ש"מקפיד על אשתו ועל בניו ובניו ביתו ומזהירין ופוקד דרכיהם תמיד עד שידע שהן שלמים מכל חטא ועון", ולכן מביא תחילת הכתוב "וידעת כי שלום אהלך" (ועיין אריכות הביאור לעיל סימן א' מהלכות אלו).

ספר השיחות תשנ"א ח"א עמוד 301 והערה 32

מתוך רמב"ם "פרדס המלך"

ברוך רחמנא דסייען.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ברוך רחמנא דסייען".

בדפוסים שלפנינו נמצא "ברוך רחמנא דסייען" רק בשנים (או שלושה) מספרי הי"ד החזקה: בסיום ספר אהבה, ספר זרעים, וכאן: "סליקו . . בסייעתא דשמיא". אבל בכתבי יד תימן וכן בכתב יד שעליו חתם הרמב"ם "הוגה מספרי אני משה בן מימון ז"ל" הוא בסוף כל הלכות גדולות [אבל לא נמצא בסוף הלכות מזוזה ובהוצאת קאפח חסר גם בסוף הלכות ע"ז]. וכן הוא

נגמר ספר רביעי, בעצרת שדי. ומנין פְּרָקִים שֶׁל סֵפֶר זֶה - שְׁלֹשָׁה וְחֲמִשָּׁים: הַלְכוֹת אִישׁוֹת - חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים פְּרָקִים; הַלְכוֹת גְּרוּשִׁין - שְׁלֹשָׁה עָשָׂר פְּרָקִים; הַלְכוֹת יָבוֹם וְחִלְצָה - שְׁמוֹנֶה פְּרָקִים; הַלְכוֹת נֶעֱרָה בְּתוּלָה - שְׁלֹשָׁה פְּרָקִים; הַלְכוֹת שׁוֹטָה - אַרְבָּעָה פְּרָקִים.

~ נקודות משיחות קודש ~

סיום הלכות שוטה.

הנה אמרו חז"ל "יום חתונתו זה מתן תורה" של כל יהודי עם הקב"ה כביכול, ועל הקב"ה שהוא ה"איש" נאמר "מה שהוא עושה הוא אומר לישראל לעשות" ומה שהוא מצווה לישראל - "להקפיד על אשתו ובניו ובניו ביתו . . ופוקד דרכיהם תמיד עד שידע שהם שלמים כו'" – הוא מקיים בעצמו ו"מוודא" על ידי שנותן כח לכל יהודי להתגבר על העולם שגם בעולם הזה התחתון שיתכן בו ענין לא רצוי, תהיה ה"אשה" - עם ישראל בשלום ובשלימות ופוקד את נווהו שהוא מלשון דירה נאה שהרי ישראל עושים לו ית' דירה בתחתונים.

ומסיים: "ולא תחטא" אף שלכאורה הוא היפך הכלל שמסיימים בדבר טובכי "לא תחטא" כוונתו לתכלית שלימות הטוב שאף שבעולם יש אפשרות וקא סלקא דעתין ש"תחטא", מ"מ נותן הקב"ה כח לישראל שיהיה "לא תחטא".

ספר השיחות תש"נ ח"א עמוד 294

מתוך רמב"ם "פרדס המלך"

~ יום שלישי ט' מרחשון ~

בשם ה' אל עולם¹.

פעמי הכן באמרתך, ואל תשלט בי כל און².

ספר חמישי

והוא ספר קדשה

הלכותיו שלש, וזה הוא סודן: הלכות אסורי ביאה, הלכות מאכלות אסורות, הלכות שחיטה.

הלכות אסורי ביאה

יש בכללן שבע ושלשים מצוות - אחת מצוות עשה, ושש ושלשים מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) שלא לבא על האם; (ב) שלא לבא על אשת אב; (ג) שלא לבעל אחות; (ד) שלא לבעל בת אשת אב; (ה) שלא לבעל בת הבן; (ו) שלא לבעל בת; (ז) שלא לבעל בת הבת; (ח) שלא לשא אשה ובתה; (ט) שלא לשא אשה ובת בנה; (י) שלא לשא אשה ובת בתה; (יא) שלא לבעל אחות אב; (יב) שלא לבעל אחות אם; (יג) שלא לבעל אשת אחי האב; (יד) שלא לבעל אשת הבן; (טו) שלא לבעל אשת אח; (טז) שלא לבעל אחות אשתו; (יז) שלא לשכב עם בהמה; (יח) שלא תביא אשה בהמה עליה; (יט) שלא לשכב עם זכר; (כ) שלא לגלות ערות אב; (כא) שלא לגלות ערות אחי האב; (כב) שלא לבעל אשת איש; (כג) שלא לבעל נדה; (כד) שלא להתחתן בגויים; (כה) שלא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה'; (כו) שלא להרחיק דור שלישי מצרי מלבוא בקהל ה'; (כז) שלא להרחיק דור שלישי אדומי מלבוא בקהל ה'; (כח) שלא יבוא ממזר בקהל ה'; (כט) שלא יבוא סריס בקהל ה'; (ל) שלא לסרס זכר, אפלו בהמה

חיה ועוף; (לא) שלא ישא כהן גדול אלמנה; (לב) שלא יבעל כהן גדול אלמנה, אפלו בלא נשואין; (לג) שישא כהן גדול בתולה בנערותה; (לד) שלא ישא כהן גרושה; (לה) שלא ישא זונה; (לו) שלא ישא חללה; (לז) שלא יקרב אדם לאחת מכל העריות, ואף על פי שלא בעל. וביאור מצוות אלו בפרקים אלו.

פרק א

דיני עריות ועונשיהן

א. הבא על [=הבעל] אחת מכל העריות במזיד - חיב כרת, שנאמר: "כי כל אשר יעשה מכל התועבת האלה - ונכרתו הנפשות העושות מקרב עמם", שניהם הבעל והנבעלת; ואם היו שוגגין - חיבין חטאת קבועה. ויש מן העריות שהיא במיתת בית דין, יתר על הכרת השנה בכלן.

א) הנשים שאסור לבוא עליהם, ומפורטות בתורה בפרשת אחרי מות. ב) מיתה בידי שמים. ג) ישנם שני סוגי חטאות: 1. חטאת קבועה 2. קרבן עולה ויורד. חטאת קבועה באה מן הבהמה בלבד, וקרבן עולה ויורד: עשיר מביא בהמה, ועני מביא תורים ובני יונה או עשירית האיפה סולת. ד) בחלק מהמקרים הבא על העריות חייב גם במיתת בין דין, בנוסף לכרת.

ב. אותן העריות שיש בהן מיתת בית דין - אם היו שם עדים והתראה, ולא פרשו ממעשיהן - ממיתין אותן מיתה האמורה בהן [בתורה].

ג. ואפלו היה העובר תלמיד חכמים - אין ממיתין ולא מלקין, עד שתהיה שם התראה; שלא נתנה התראה בכל מקום, אלא להבחין בין שוגג למזיד.

ה) בעריות שיש בהם חיוב כרת בלבד, אם היתרו בו בית דין מלקין אותו. ו) למרות שהוא תלמיד חכם, ויודע מה הדין והעונש של הבא על העריות, בכל זאת אם לא הייתה שם התראה - לא מלקין ולא ממיתין, כי שמא לא ידע שהוא בא על קרובתו, וחשב שזאת אישה אחרת, או שהוא שכח את הדין.

ד. העריות שיש בהן מיתת בית דין - מהן שמיתתן

1. בראשית-וירא, כא, לג. 2. תהלים, קיט, קלג. 3. ויקרא-אחרי-מות יח, כט.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי ט' מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קלו

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ט. אָנוס פֿטור מִכָּלוּם - מִן הַמְּלָקוֹת, וּמִן הַקֶּרֶבֶן, וְאִין צָרִיף לִזְמַר מִן הַמִּיתָה; שְׁנֵאמַר:

"וְלִנְעֵרָה לֹא תַעֲשֶׂה

השנת הראב"ד

דְּבָרִים • בְּמָה • דְּבָרִים

אֲמֹרִים? בְּשֵׁנֵאמַר

הַנִּבְעֵל; אָבֵל הַבּוֹעֵל י -

אִין לֹא אָנֹס י, שְׁאִין קִשּׁוּי [האבר] אֵלָא לְדַעֲתוּ

[=מרינו]. וְאִשָּׁה שֶׁתַּחֲלֵת בִּיאָתָהּ בְּאָנֹס וְסוּפָה בְּרָצוֹן

- פֿטוּרָה מִכָּלוּם; שְׁמִשָּׁהּ תַּחֲלִיל לְבָעַל בְּאָנֹס, אִין

בִּידָה שְׁלֹא תִרְצָה, שְׁיִצֵּר הָאָדָם וְטָבְעוּ כּוּפָה אוֹתוֹ

לְרִצּוֹתָיו.

יג) שאנסו אותו לבעול, כגון שאישה תקפה אותו וקרבה את

עצמה אליו כדי שיבעל אותה. (יד) כלומר, אינו יכול

להפטר בטענת אונס. (טו) כי קישוי לא דומה לשאר

המעשים שאפשר להכריח אדם לעשות נגד רצונו, כי אם

אינו מעוניין בביאה זו - לא יבוא לקישוי. (טז) שהיצר

השתלט עליה וגרם להם לרצות, אבל הסיבה שהיצר הגיע

אליה זה בגלל האונס.

י. הַמִּכְנִיס רֹאשׁ הָעֶטְרָה [של האבר] בְּלִבָּד - הוּא

הַנִּקְרָא 'מַעֲרָה', מִלְשׁוֹן "אֵת מְקוֹרָהּ הָעֶרְה";

וְהַמִּכְנִיס כָּל הָאָבֶר, הוּא הַנִּקְרָא 'גּוֹמֵר'. וְכָל

הַבִּיאוֹת הָאֲסוּרוֹת, אֶחָד הַמַּעֲרָה וְאֶחָד הַגּוֹמֵר, וְאִף

עַל פִּי שְׁלֹא הוֹצִיא שְׂכַבַת זָרַע, וְאִף עַל פִּי שְׁפָרַשׁ

וְלֹא גָמַר; בֵּינוֹן שֶׁהַכְּנִיס רֹאשׁ הָעֶטְרָה - נִתְחַיֵּבוּ

שְׁנֵיהֶן מִיתַת בֵּית דִּין, אוֹ כֶּרֶת, אוֹ מְלָקוֹת, אוֹ מִכַּת

מִרְדּוֹת.

וְאֶחָד הֵבֵא עַל הָאִשָּׁה כְּדִרְכָּהּ, וְאֶחָד הֵבֵא עָלֶיהָ

שְׁלֹא כְּדִרְכָּהּ, מִשְׁעָרָה בָּהּ - יִתְחַיֵּבוּ שְׁנֵיהֶן מִיתָה,

אוֹ כֶּרֶת, אוֹ מְלָקוֹת, אוֹ מִכַּת מִרְדּוֹת; בֵּינוֹן שֶׁהָיוּ

שׁוֹכְבִּין, בֵּינוֹן שֶׁהָיוּ עוֹמְדִין - עַל הַכְּנָסַת הָעֶטְרָה

הוּא הַחַיִּיבוֹ.

יז) במקום הביאה. (יח) מאחורי האישה.

יא. כָּל הֵבֵא בִּיאָה אֲסוּרָה בְּלֹא קִשּׁוּי, אֵלָא

שֶׁהָיָה הָאָבֶר שְׁלֹו מְדֻלְּדֵל כְּמוֹ אָבֶר הַמֵּתִים, כְּגוֹן

הַחוֹלִים, אוֹ מִי שְׁנוֹלֵד כֶּף, כְּגוֹן סְרִיס חֲמָה - אִף עַל

פִּי שֶׁהַכְּנִיס אֵת הָאָבֶר בִּידוֹ - אִינוֹ חַיֵּב לֹא כֶּרֶת וְלֹא

בְּסָקִילָה, וּמִהֵן בְּשִׁרְפָה, וּמִהֵן בְּחִנְקָה. וְאֵלֹו שְׁמִיתָתָן

בְּסָקִילָה: הֵבֵא עַל אִמּוֹ, וְעַל אִשָּׁת אָבִיו, וְעַל אִשָּׁת

בְּנוֹ, וְהִיא הַנִּקְרָאת 'כֶּלֶת', וְהַשּׁוֹכֵב עִם זָכָר, וְהַשּׁוֹכֵב

עִם בְּהֵמָה, וְהַאֲשָׁה הַמְּכִיאָה אֵת הַבְּהֵמָה עָלֶיהָ.

ה. וְאֵלֹו הֵן הָעֲרִיּוֹת שְׁמִיתָתָן בְּשִׁרְפָה: הֵבֵא עַל

כַּת אִשָּׁתוֹ בְּחַיָּי אִשָּׁתוֹ, וְעַל כַּת בְּתוּלָה, וְעַל כַּת בְּנָה,

וְעַל אִם אִשָּׁתוֹ, וְעַל אִם אִמָּהּ, וְעַל אִם אָבִיהָ, וְהֵבֵא

עַל כַּתוֹ, וְעַל כַּת בְּתוֹ, וְעַל כַּת בְּנוֹ.

ו. אִין לֹף עֲרֹה בְּחִנְקָה, אֵלָא אִשָּׁת אִישׁ בְּלִבָּד -

שְׁנֵאמַר: "מוֹת יוֹמָת הַנֶּאֱפֵק וְהַנֶּאֱפֵקָה"; וּמִיתָה

הָאֲמֹרָה בְּתוֹרָה סֵתָם, הִיא חִנְקָה. וְאִם הָיְתָה כַּת כְּהֵן

- הִיא בְּשִׁרְפָה וּבּוֹעֵלָה בְּחִנְקָה, שְׁנֵאמַר: "וְיָבֵת אִישׁ

כְּהֵן כִּי תַחֲלֵל לְזִנְתָּ... בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹף". וְאִם הָיְתָה נְעִרָה

מֵאֲרָסָה - שְׁנֵיהֶם בְּסָקִילָה, שְׁנֵאמַר: "כִּי יִהְיֶה

נְעִרָה בְּתוּלָה מֵאֲרָסָה... וְסָקְלָתָם אִתָּם בְּאֲבָנִים".

וְכָל מְקוֹם שְׁנֵאמַר בְּתוֹרָה: "מוֹת יוֹמָתוֹ דְּמִיָּהֶם

בָּם", הֵרִי הֵן בְּסָקִילָה.

ז. וְשָׂאָר הָעֲרִיּוֹת כְּלָן בְּכֶרֶת בְּלִבָּד, וְאִין כְּהֵן

מִיתַת בֵּית דִּין; לְפִיכָף, אִם הָיוּ שָׁם עֲדִים וְהִתְרַאָּה

- בֵּית דִּין מְלָקִין אוֹתָיו; שְׁכָל חַיֵּי כְּרִיתוֹת לֹקִין.

ז) היות והעונש על איסור זה לא ניתן לבית דין, בית דין

מלקין אותו כמו על שאר האיסורים.

ח. הֵבֵא עַל אַחַת מִחַיֵּי לְאוּיִן בְּמִזִּיד - הוּא

לֹקָה וְהִיא [גם לוקה]; בְּשׁוּגָג - פֿטוּרִין מִכָּלוּם.

וְהֵבֵא עַל אַחַת מִן הַשְּׁנִיּוֹת בְּמִזִּיד - מִכֵּין אוֹתוֹ

מִכַּת מִרְדּוֹת מְדַבְּרֵיהֶם. אָבֵל הֵבֵא עַל אַחַת מִחַיֵּי

עֲשֵׂה י, אִינוֹ לֹקָה; וְאִם הָיוּ אוֹתָן בֵּית דִּין מִכַּת

מִרְדּוֹת כְּדִי לְהַרְחִיק מִן הָעֲבֵרָה, הָרְשׁוֹת בְּיָדָם.

ח) נשים שהתורה אסרה בעילתן בלאו, ולא הטילה על

העובר עונש כרת, כגון ממזרת לישראל או גרושה לכהן

הדיוט, ואלמנה לכהן גדול. ט) שאין קרבן על שוגג אלא

רק בחייבי כריתות. י) עריות האסורות מדברי סופרים,

ונקראות שניות מפני שהן שניות לעריות ראשונות האסורות

מן התורה. יא) מלקות על שעבר ומרד בדברי חכמים.

יב) שהאיסור עליהם משתמע מתוך מצוות עשה, כגון

מצרית ואדומית שאסורות עד דור שלישי לגירות, שנאמר:

"דור שלישי יבא להם בקהל ה'", ומזה משמע שדור שני

אסורים.

4. ויקרא-קדושים, כ, י. 5. ויקרא-אמור, כא, ט. 6. דברים-כיתצא, כב, כג-כד. 7. ויקרא-קדושים, כ, יג. 8. דברים-כיתצא, כב, כו. 9. ויקרא-קדושים, כ, יח.

קלח שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי ט' מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שְׁהִיָּה בּוֹעֵל אוֹ נִבְעֵל^י. וְאִם הָיָה קָטָן בֶּן תִּשְׁעַ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד וּמַעֲלָה - זֶה שֶׁבָּא עָלָיו אוֹ הִבִּיאוּ עַל עֲצָמוֹ, נִסְקָל; וְהַקָּטָן, פֶּטוּר. וְאִם הָיָה הַזְכוּרִי בֶּן תִּשְׁעַ אוֹ פָּחוֹת, שְׁנִיָּהּ פֶּטוּרִין^כ; וְרֹאוּי לְבִית דִּין לְהַפּוֹת הַגְּדוֹל מִפֶּת מְרֻדוֹת, לְפִי שֶׁשָּׁכַב עִם זָכוֹר, וְאִף עַל פִּי שֶׁהָיָה פָּחוֹת מִבֶּן תִּשְׁעַ.

(כו) בפסוק נאמר "לא תשכב", אזהרה לשוכב (לבועל), ואנו קוראים גם "לא תשכב" - אזהרה לנשכב (לנבעל). (כז) השוכב או הנשכב. (כח) כי נשכב (נבעל) פחות מבן תשע שנים ויום אחד, אינו מחייב את שוכבו.

טו. אֶחָד הֵבִיא עַל הַזְכוּר, אוֹ הֵבִיא עַל אֲנִדְרוּגִינוֹס^{כט} דֶּרֶךְ זְכוּבוֹתוֹ^ל - וְאִם בָּא עָלָיו דֶּרֶךְ נִקְבוֹתוֹ, פֶּטוּר. וְהַטְּמָטוֹם, סָפֵק הוּא^{לא}; לְפִיכֵךְ הֵבִיא עַל הַטְּמָטוֹם, אוֹ אֲנִדְרוּגִינוֹס דֶּרֶךְ נִקְבוֹתוֹ - מִפְּנֵי אוֹתוֹ מִפֶּת מְרֻדוֹת. וְהַאֲנִדְרוּגִינוֹס מִתֵּר לְשֵׂא אִשָּׁה. (כט) אדם שיש לו אברי המין גם של זכר וגם של נקבה. (ל) כבא על הזכר. (לא) אברי המין שלו אטומים, ואין אנו יודעים אם הוא זכר או נקבה.

טז. הֵבִיא עַל הַבְּהֵמָה, אוֹ שֶׁהִבִּיא בְּהֵמָה עָלָיו - שְׁנִיָּהּ נִסְקָלִין, שְׁנֵאמַר^י: "וּבִכֹּל בְּהֵמָה לֹא תִתֵּן שִׁכְבָּתְךָ"; בֵּין שְׂרָבְעָה, בֵּין הִבִּיֵּאָה עָלָיו. וְאֶחָד בְּהֵמָה וְאֶחָד חֲזֵה וְעוֹף - הַכֹּל בִּסְקִילָה; וְלֹא חֵלֶק הַתְּנוּבָה בְּבִהֵמָה בֵּין גְּדוֹלָה לְקֹטָנָה, שְׁנֵאמַר: "וּבִכֹּל בְּהֵמָה" - אֶפְלוּ בְּיוֹם לְדִתָּהּ, הֵבִיא עָלֶיהָ בֵּין פְּדֻרְפָּה בֵּין שְׁלֹא פְּדֻרְפָּה, בֵּין שֶׁהָעֶרָה בָּהּ אוֹ הָעֶרְתָּ בּוֹ - חֵיב.

יז. קָטָן בֶּן תִּשְׁעַ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד שֶׁבָּא עַל הַבְּהֵמָה אוֹ הִבִּיֵּאָה עָלָיו - הִיא נִסְקָלָת עַל יָדוֹ, וְהוּא פֶּטוּר; הָיָה בֶּן תִּשְׁעַ אוֹ פָּחוֹת, אֵין סוֹקְלִין אֶת הַבְּהֵמָה. וְכֵן קָטָנָה בֵּת שֶׁלֹּשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד שֶׁהִבִּיֵּאָה בְּהֵמָה אוֹ חֲזֵה עָלֶיהָ - בֵּין בְּהֵמָה גְּדוֹלָה בֵּין בְּהֵמָה קֹטָנָה, פִּינִן שֶׁהָעֶרְתָּ בָּהּ הַבְּהֵמָה, בֵּין פְּדֻרְפָּה בֵּין שְׁלֹא פְּדֻרְפָּה - הַבְּהֵמָה נִסְקָלָת, וְהִיא פֶּטוּרָה. וְאִם הָיְתָה גְּדוֹלָה, שְׁנִיָּהּ נִסְקָלִין; וְאִם הָיְתָה מִבֵּת שֶׁלֹּשׁ שָׁנִים וְלִמְטָה, אֵין הַבְּהֵמָה נִסְקָלָת.

יח. וְכֵן הַשּׁוֹכֵב עִם בְּהֵמָה בְּשִׁגְגָה^{לב}, וְהָאִשָּׁה

מִלְּקוֹת, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר מִיָּתָה; שְׁאֵין זֶה בִּיֵּאָה. אֲבָל פּוֹסֵל הוּא מִן הַתְּרוּמָה^כ, וּבֵית דִּין מִפְּנֵי אֶת שְׁנִיָּהּ מִפֶּת מְרֻדוֹת.

(ט) בלשון הגמרא "משמש מת", היינו שהאבר כמו מת. (כ) בת כהן כל זמן שהיא נמצאת בבית אביה, ואשת כהן מותרות לאכול תרומה. אבל אם נבעלו לפסול להם - נפסלו מלאכול תרומה.

יב. הֵבִיא • עַל עֶרְוָה הַשְׁנֵת הָרִאשׁוֹנָה הַבֵּא . . לְאוּרִין א"א חֵיבִי לְאוּרִין לֹא יִדְעֵתִי לְמַה קָרְבָן אֵין כֹּאן.

אִף עַל פִּי שְׁאֵין פְּנוּתוֹ לְכַף^{כב} - חֵיב [קרבן]; וְכֵן בְּחִיבִי לְאוּרִין וּבְשִׁנִּיָּה^{כג}. אֲבָל הֵבִיא עַל עֶרְוָה מִן הָעֶרְוֹת וְהִיא מִתָּה - פֶּטוּר מִכְּלוּם; וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּחִיבִי לְאוּרִין שֶׁהוּא פֶּטוּר. וְהֵבִיא עַל הַטְּרֵפָה^{כד}, אוֹ שֶׁשָּׁכַב עִם בְּהֵמָה טְרֵפָה - חֵיב; חֵי הוּא, אִף עַל פִּי שֶׁסּוּפוֹ לְמוֹת מִחֲלִי זֶה; וְאֶפְלוּ שְׁחַט [בבהמה] בָּהּ שְׁנֵי סִמְנִין וְעַדִּין הִיא מִפְּרֻסָּת - הֵבִיא עָלֶיהָ חֵיב, עַד שֶׁתָּמוּת, אוֹ עַד שִׁתִּיז אֶת רֹאשָׁהּ.

(כא) שלא נתכוין לביאה ובא עליה. (כב) ובשאר עבירות - המתעסק ובטעות עבר עבירה, פטור מקרבן. (כג) שהמתעסק חייב. דהיינו שחטא וחייב עונש מן השמים, אבל אין הפירוש שחייב קורבן כי בחיביו לאווין ובשניות ששוגגים הם פטורים מהכלל. (כד) אישה גוססת שהולכת למוות.

יג. כֹּל אִשָּׁה אֲסוּרָה מֵאֵלּוּ, אִם הָיְתָה בֵּת שֶׁלֹּשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד וּמַעֲלָה - גְּדוֹלָה הֵבִיא עָלֶיהָ חֵיב מִיָּתָה אוֹ פֶּרֶת אוֹ מִלְּקוֹת; וְהִיא פֶּטוּרָה מִכְּלוּם^{כה}, אֲלֹא אִם כֵּן הָיְתָה גְּדוֹלָה. וְאִם הָיְתָה פָּחוֹתָה מִזֶּה - הָרִי שְׁנִיָּהּ פֶּטוּרִין, שְׁאֵין בִּיֵּאָתָה בִּיֵּאָה. וְכֵן אִשָּׁה גְּדוֹלָה שֶׁבָּא עָלֶיהָ קָטָן - אִם הָיָה בֶּן תִּשְׁעַ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד וּמַעֲלָה - הִיא חֵיבָת פֶּרֶת, אוֹ מִיָּתָה, אוֹ מִלְּקוֹת; וְהוּא פֶּטוּר. וְאִם הָיָה בֶּן תִּשְׁעַ שָׁנִים וְלִמְטָה, שְׁנִיָּהּ פֶּטוּרִין.

(כה) כי היא קטנה ואינה בת עונשין.

יד. הֵבִיא עַל הַזְכוּר, אוֹ הִבִּיא זָכוֹר עָלָיו - בֵּין שֶׁהָעֶרָה, אִם הָיוּ שְׁנִיָּהּ גְּדוֹלִים, נִסְקָלִין, שְׁנֵאמַר^{כו}: "וְאֶת זָכָר לֹא תִשָּׁכַב מִשְׁכְּבִי אִשָּׁה", בֵּין

10. ויקרא-אחרי-מות, יח, כב. 11. ויקרא-אחרי-מות, יח, כג.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

המקנא • לאשתו, ונסתרה, ובא עד אחד

והעיד שנטמאת, והיה בעלה כהן, ובא עליה אחר כך - הרי זה לוקה עליה לט משום זונה^א; אף על פי שעקר העדות בעד אחד^ב, כפר החזקה בו זונה^ב.

השנת הראב"ד

המקנא... זונה א"א אינו כן דאינו לוקה משום זונה אלא משום טומאה דכל אונס בעד אחד לא קרינן ביה זונה אלא משום טומאה והכי איתא ביבמות בלישנא בתרא דרבה.

שהביאה את הבהמה עליה בשגגה - אין הבהמה נסקלת על ידו, ואף על פי שהם גדולים.

(לב) חכמים הסתפקו מה הסיבה שבגללה הבהמה נסקלת, האם מצד שהיא הביאה את האדם לתקלה - וכאן זה בשוגג או לא נסקול אותה. או שיש כאן קלון שהיה מעשה ביאה בין בהמה לאדם, ולכן נסקול אותה גם בשוגג, כי המעשה נעשה. סיבת הסקילה לא הוכרעה, ולכן מספק לא סולקין אותה.

כל העריות כלן שהיה אחד גדול ואחד קטן - הקטן פטור, והגדול חייב כמו שבארנו. אחד ער ואחד ישן - הישן פטור. אחד מזיד ואחד שוגג - המזיד חייב, והשוגג מביא קרבן. אחד אנוס ואחד ברצון - האנוס פטור, כמו שבארנו.

ט. ואין העדים נזקקין לראות המנאפין שהערו זה בזה והכניסו במכחול בשפופרת - אלא משיראו אותם דבוקין זה בזה בדרך כל הבועלין, הרי אלו נהרגין בראיה זו; ואין אומרים: 'שמא לא הערה', מפני שהזקת צורה זו שהערה.

כ. מי שהחזק בשאר בשר [= שהוא קרוב] - דגין בו על פי החזקה, אף על פי שאין שם ראיה ברורה שזה קרוב; ומלקין ושוּרְפִין וסוקלין וחונקין על חזקה זו. כיצד? הרי שהחזק שזו אחותו או בתו או אמו, ובא עליה בעדים - הרי זה לוקה או נשרף או נסקל; ואף על פי שאין שם ראיה ברורה שזו היא אחותו, או אמו, או בתו - אלא בחזקה בלבד. ומעשה באשה אחת שבאת לירושלים, ותינוק מרפב לה על כתפה, והגדילתו בחזקת שהוא בנה, ובא עליה, והביאה לבית דין וסקלוה. ראיה לדין זה, מה שדגה תורה במקלל אביו ומכה אביו שיומת - ומנעין לנו ראיה ברורה שזה אביו? אלא בחזקה; כך שאר הקרובים בחזקה.

כא. איש ואשה שבאו ממדינת הים, הוא אומר: 'אשתי', והיא אומרת: 'בעלי' - אם החזקה בעיר שלשים יום שהיא אשתו, הורגין עליה^א; אבל בתוך השלשים יום, אין הורגין עליה משום אשת איש^ב.

(ג) אם זינתה עם אדם אחר. (ד) כי אולי יתברר שהיא לא אשתו.

כב. האשה שהחזקה נדה^א בשכונותיה^ב, בעלה לוקה עליה משום נדה.

(לה) ואסורה בזמן הזה בביאה. (לו) שכנותיה ראו שהיא לובשת בגדים שמיוחדים לזמן שהיא נידה. (לז) בעל שהזהיר את אישתו שלא תיסתר עם איש פלוני. (לח) שהיא זינתה באותו סתירה. (לט) אם העידו שני עדים שהבעל בא עליה. (מ) והכוהן אסור לבוא על אישה זונה. (מא) למרות שהעיקר העדות כאן היא רק על פי עד אחד שהעיד שהיא זינתה בסתירה, ובדרך כלל לוקין רק על פי שני עדים. (מב) היות שכאן היא הוחזקה על ידי בעלה לזונה, כי הוא כבר קינא לה שלא תיסתר עם אותו אחד, והיא הלכה ונסתרה - עד אחד נאמן להחזיקה לזונה.

כג. האב שאמר: 'בתי זו מקדשת היא לזה', אף על פי שהוא נאמן ותנשא לו^א - אם זנת, אינה נסקלת על פיו^ב, עד שיהיו שם עדים שנתארכסה בפניהם. וכן האשה שאמרה: 'מקדשת אני' - אינה נהרגת על פיה, עד שיהיו שם עדים או תחזק.

(מג) הוא אינו צריך הוכחה שהוא קידש אותה לאדם פלוני, והיא יכולה להינשא לו. (מד) כי התורה האמינה לו רק כדי לאסור אותה לאחרים, אבל לא האמינה לו כדי להרוג אותה.

~ יום רביעי י' מרחשון ~

פרק ב

איסורי עריות וקרובות בזנות ובקידושין

א. אשת אביו, ואשת בנו, ואשת אחיו, ואשת אחי אביו - ארבעתן ערוה עליו לעולם, בין מן הארוסין בין מן הנשואין, בין בחיי בעליהן בין אחר מיתת בעליהן, חוץ מאשת אחיו שלא הניח בן, בין שנתגרשו. ואם בא על אחת מהן בחיי בעלה, חייב שתיים: משום שאר בשר^א, ומשום אשת איש; שהרי שניהם האסורין באין פאחת^ב.

(א) כלומר, משום הקירבה. (ב) וכאן אין אומרים את הכלל

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה עֲרֹת בְּתָךְ לֹא תִגְלֶה, מֵאַחֵר שְׂאֵסֵר

בֵּת הַבַּת, שְׂתֵק מִן הַבַּת;

וְאַסְוֶה מִן הַתּוֹרָה,

וְאִינוּ מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים;

לְפִיכָךְ • הֵבֵא עַל בֵּתוֹ מְשֹׁאָתוֹ - חֵיב שְׂתִים, מְשֹׁם

בֵּתוֹ וּמְשֹׁם עֲרֹת אִשָּׁה וּבִתָּה.

השגת הרמב"ד

לפיכך . . . ובתה א"א אלו השתים
אינן אלא לקבורו בין רשעים
חמורים.

(ו) היות שבת הבת אסורה עליו, ודאי שגם ביתו אסורה
עליו. כי כל איסור הנכדה בא מכוח איסור אמה (שהיא
ביתו). (ז) למרות שמדובר בלימוד של חכמים מתוך דברי
התורה, אין זה נחשב לאיסור שמקורו בדברי סופרים, אלא
לאיסור מהתורה עצמה. זאת משום שהלימוד מגלה את
כוונת התורה, שהתורה עצמה אסרה גם את הבת.

ז. פִּינִין שְׂקֵדֶשׁ אָדָם אִשָּׁה, נֶאֱסָרוּ עָלָיו

מִקְרֻבוֹתֶיהָ שֵׁשׁ נָשִׁים, וְכָל אַחַת מֵהֶן עֲרֹה עָלָיו

לְעוֹלָם, בֵּין פְּנִס [לְבִיתָה] בֵּין גֵּרֶשׁ, בֵּין בְּחַיִּי אִשְׁתּוֹ בֵּין

לְאַחֵר מוֹתָהּ; וְאֵלוּ הֵן: אִמָּהּ, וְאָם אִמָּהּ, וְאָם

אֲבִיהָ, וּבִתָּהּ, וּבֵת בִּתָּהּ, וּבֵת בְּנָהּ. וְאָם בָּא עַל אַחַת

מֵהֶן בְּחַיִּי אִשְׁתּוֹ, שְׁנִיָּהּ נִשְׂרָפִין.

ח. וְאָם בָּא עָלֶיהָ לְאַחֵר מִיֵּת אִשְׁתּוֹ - הָרִי אֵלָיו

בְּכֶרֶת, וְאִין בָּהֶן מִיֵּת בֵּית דִּין, שְׁנֵאֲמַר¹⁶: "בָּאֵשׁ

יִשְׂרָפוּ אוֹתוֹ וְאֶתְהֶן" - בְּזִמָּן שִׁשְׁתִּיהֶן קִימּוֹת, שֶׁהֵן

אִשְׁתּוֹ וְזוֹ שְׁבָא עָלֶיהָ, הָרִי הוּא וְהָעֲרֹה נִשְׂרָפִין;

וּבְזִמָּן שְׁאִין שְׁתִּיהֶן קִימּוֹת, אִין שֶׁם שְׂרָפָה.

(ח) על אחת משש העריות שנזכרו בהלכה הקודמת.

ט. וְכֵן אַחוֹת אִשְׁתּוֹ, עֲרֹה עָלָיו עַד שְׁתֵּמּוֹת

אִשְׁתּוֹ¹⁷; בֵּין אַחוֹתָהּ מֵאִמָּהּ בֵּין אַחוֹתָהּ מֵאֲבִיהָ, בֵּין

מִן הַנְּשׂוֹאִין בֵּין אַחוֹתָהּ מְזֻנּוֹת - הָרִי זֶה עֲרֹה עָלָיו.

(ט) כפי בתורה כתוב: "ואשה אל אחותה לא תקח . . .

בחייה".

י. עֶבֶר וְנֶאֱפָ עִם אַחַת

מִשְׁבַּע נָשִׁים אֵלָיו, בֵּין

בְּשִׁגְגָה בֵּין בְּדוּדִין - אִף

עַל פִּי שֶׁהוּא וְהַנּוֹאֲפָת

בְּמִיתַת בֵּית דִּין אוֹ

בְּכֶרֶת, לֹא נֶאֱסָרָה אִשְׁתּוֹ

עָלָיו; חוּץ • מֵאַחַת

השגת הרמב"ד

חוץ . . . גירושין א"א יש בכאן
שבוע גדול וטעה בדברי עצמו כי
הוא כתב במי שהלכה ארוסתו
למדינת הים ואמר לו מתה ונשא
אחותה ואח"כ באה ארוסתו
אסורה לחזור לו מפני שאחותה
צריכה ממנו גט שמא יאמרו תנאי
היה בקידוש ארוסה ובהיתר נשא
אחותה ועתה הביא אותו הדבר
ראיה לכאן שביאת אחות ארוסתו
אוסרת ארוסתו ודבר זה שבוע

"אין איסור חל על איסור", כי כאן שתי האיסורין באו בבת
אחת בשעת הקידושין.

ב. לְפִיכָךְ, הֵבֵא עַל אִמּוֹ שֶׁהִיא אִשְׁתּוֹ אֲבִיו - חֵיב

שְׂתִים; בֵּין בְּחַיִּי אֲבִיו, בֵּין לְאַחֵר מִיֵּת אֲבִיו, אַחַת

מְשֹׁם אִמּוֹ וְאַחַת מְשֹׁם אִשְׁתּוֹ אֲבִיו.

אֶחָד אֲחִיו מֵאֲבִיו אוֹ אֲחִיו מֵאִמּוֹ, בֵּין מִן הַנְּשׂוֹאִין

בֵּין מְזֻנּוֹת - אִשְׁתּוֹ עֲרֹה עָלָיו; אֲבָל אִשְׁתּוֹ אֲחִי

אֲבִיו מִן הָאֵם, הָרִי הִיא שְׁנִיָּהּ כְּמוֹ שְׁבָאֲרָנוּ. וְאַחַד

אֲחוֹתוֹ מֵאֲבִיו אוֹ מֵאִמּוֹ, בֵּין מִן הַנְּשׂוֹאִין בֵּין מְזֻנּוֹת

- כְּגוֹן שְׁנִיָּתָהּ אִמּוֹ אוֹ אֲבִיו עִם אֲחֵרִים, וְהִיתָה לוֹ

אַחוֹת מְזֻנּוֹת - הָרִי זֶה עֲרֹה עָלָיו, שְׁנֵאֲמַר¹²:

"מוֹלֶדֶת בֵּית, אוֹ מוֹלֶדֶת חוּץ".

(ג) חכמים גזרו על אשת אחי האב מן האם, משום אשת אחי
האב מן האב - שהיא ערוה מן התורה.

ג. בֵּת אִשְׁתּוֹ אֲבִיו שֶׁהִיא אַחוֹתוֹ - הִיא הָעֲרֹה עָלָיו,

שְׁנֵאֲמַר¹³: "עֲרֹת בֵּת אִשְׁתּוֹ אֲבִיךָ מוֹלֶדֶת אֲבִיךָ";

אֲבָל אִם נִשָּׂא אֲבִיו אִשָּׁה, וְהִיתָה לָּהּ בֵּת מֵאִישׁ אַחֵר

- הָרִי הַבֵּת מִתֵּרֵת לוֹ, שְׁאִין זֶה מוֹלֶדֶת אֲבִיו. וְהִלֵּא

מְשֹׁם אַחוֹתוֹ הוּא חֵיב עָלֶיהָ, וְלָמָּה נֶאֱמַר "בֵּת אִשְׁתּוֹ

אֲבִיךָ" ? לְחֵיב עָלֶיהָ אִף מְשֹׁם זֶה".

(ד) הרי הוא כבר אסור עליה מצד אחותו, ולמה צריך עוד
פסוק לאסור עליו משום "בת אשת אביך" ? (ה) כדי לאסור
על הבא על אחותו באיסור נוסף של בת אשת אב.

ד. לְפִיכָךְ, הֵבֵא עַל אַחוֹתוֹ שֶׁהִיא בֵּת נְשׂוּאָת אֲבִיו

- חֵיב שְׂתִים: אַחַת מְשֹׁם "עֲרֹת אַחוֹתָךְ"¹⁴, וְאַחַת

מְשֹׁם "עֲרֹת בֵּת אִשְׁתּוֹ אֲבִיךָ"¹⁵. אֲבָל אִם אָנֹס אֲבִיו

אִשָּׁה אוֹ פֶּתָה אוֹתָהּ, וְהוֹלִיד מִמֶּנָּה בֵּת, וּבָא עָלֶיהָ

- אִינוּ חֵיב אֵלָּא מְשֹׁם אַחוֹתוֹ בְּלִבָּד, שְׁאִין בֵּת

הָאֲנוּסָה בֵּת אִשְׁתּוֹ אֲבִיו.

ה. אַחוֹת אִמּוֹ, בֵּין אַחוֹתָהּ מֵאֲבִיהָ בֵּין אַחוֹתָהּ

מֵאִמָּהּ, בֵּין מִן הַנְּשׂוֹאִין בֵּין שְׁתֵּי־הָאֲחוֹתָהּ מְזֻנּוֹת

- הָרִי זֶה עֲרֹה עָלָיו מְשֹׁם אַחוֹת אִם; וְכֵן אַחוֹת

אָב, בֵּין מִן הָאֵם בֵּין מִן הָאָב, בֵּין מִן הַנְּשׂוֹאִין בֵּין

מְזֻנּוֹת - הָרִי זֶה עֲרֹה עָלָיו מְשֹׁם אַחוֹת אָב.

ו. הֵבֵא עַל אִשָּׁה דֶּרֶךְ זִנּוּת, וְהוֹלִיד מִמֶּנָּה בֵּת -

אוֹתָהּ הַבֵּת עֲרֹה עָלָיו מְשֹׁם בֵּתוֹ; וְאִף עַל פִּי שְׁלֹא

12. ויקרא-אחרי-מות, יח, ט. 13. ויקרא-אחרי-מות, יח, יא. 14. ויקרא-אחרי-מות, יח, ט. 15. ויקרא-אחרי-מות, יח, יא.

16. ויקרא-קדושים, כ, יד.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי י"א מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קמא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מִתֵּרֵת לוֹ, וְיִשְׁאַנָּה; שְׁלֹא נֹאמַר אֶלָּא "אֵשֶׁת", וְאֵין כָּאן אִישׁוֹת.

(יב) ואין הם מתחייבים מיתה.

יד. אָבִיו אוֹ בְּנוֹ שֶׁנִּשְׂאָ אִשָּׁה - הֲרִי זֶה מִתֵּרֵת לִשְׂאֵ בִּתּוֹ אוֹ אִמָּה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וּמִתֵּרֵת לְאָדָם לִשְׂאֵ אֵשֶׁת בֶּן אָחִיו; וְנוֹשֵׂא אָדָם אִשָּׁה וּבֵת אֲחוֹתָהּ, אוֹ בֵּת אֲחִיעָה כְּאַחַת. וּמִצְוֹת חֻכְמִים שֶׁיִּשְׂאָ אָדָם בֵּת אֲחוֹתוֹ, וְהוּא הִדִּין לְבֵת אָחִיו, שֶׁנֶּאֱמַר¹⁸: "וּמִבְּשָׂרָךְ לֹא תִתְעַלֵּם".

(יג) לעיל בהלכה ג, כגון בבתה של אשת אביו. (יד) שהוא נושא אותם ודואג להם.

אֲרוֹסָתוֹ, שֶׁהִיא אוֹסֶרֶת אֵשֶׁתוֹ עָלָיו, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהַלְכוֹת גִּירוּשִׁין.

[זן] גט לביאתה שתיאסר זו בשבילה, ועל זה היה ראוי לגנוז זה השער.

(י) כלומר, במקרה המתואר בפרק י' מהלכות גירושין - אדם קידש אישה, והיא נסעה למדינה רחוקה ונפוצה שמועה שנפטרה. מתוך מחשבה שהיא איננה עוד בין החיים, קידש את אחותה. כעבור זמן חזרה הראשונה, ונמצא שהוא נשוי לאחות ארוסתו, ועל כן חייב לגרש אותה. במקרה כזה, גזרו חכמים שאסור לו גם לשוב לארוסתו הראשונה, כדי שלא יאמרו שהתחתן עם אחות גרושתו. יוצא אפוא, שבמקרה זה בלבד, אם הוא קידש את אחות ארוסתו ובה עליה - היא אוסרת גם את הארוסה.

יא. הַבּוֹעֵל אִשָּׁה דֶּרֶךְ זִנוּת - לֹא נֶאֱסָרוּ עָלָיו קְרוֹבוֹתֶיהָ, שֶׁהֵן הַשְּׂבָע נָשִׁים שֶׁאֲמָרְנוּ. אֲבָל חֻכְמִים אֶסְרוּ עַל מִי שֶׁנֶּאֱמַר עִם אִשָּׁה לִשְׂאֵ אֶחָת מִשְּׂבָע נָשִׁים קְרוֹבוֹתֶיהָ, כָּל זֶמַן שֶׁהִזְנָה קִיָּמָת - מִפְּנֵי שֶׁהִזְנָה בָּאָה לְקְרוֹבוֹתֶיהָ לְבַקֵּר אוֹתָן, וְהוּא מִתְיַחַד עִמָּה, וְלָבוֹ גַּם בָּהּ, וְיִבּוֹא לִידֵי עֲבֵרָה שֶׁיִּבְעַל הָעֵרֶוּ; וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אֶפְלוּ נִטְעָן [=נחשד] עַל אִשָּׁה¹⁷ - הֲרִי זֶה לֹא יִשָּׂא אֶחָת מִקְרוֹבוֹתֶיהָ, עַד שֶׁתָּמוּת זוֹ שֶׁנִּטְעָן עָלֶיהָ. וְאִם כֵּן הַקְּרוֹבָה שֶׁזִּנָּה עִם קְרוֹבוֹתֶיהָ, לֹא יוֹצִיא.

יב. מִי שֶׁנִּטְעָן עַל עֵרֶוּ, אוֹ שֶׁיִּצָּא לוֹ שֵׁם רַע עִמָּה - לֹא יִדּוֹר עִמָּה בְּמִבְוִי"א אָחָד, וְלֹא יִרְאֶה בְּאוֹתָהּ הַשְּׂכֻנָּה. וּמִצְוָה • בְּאֶחָד שֶׁהָיוּ מִרְגָּנִין אַחֲרָיו עִם חֲמוּתוֹ, וְהָיוּ אוֹתוֹ חֻכְמִים מִבֵּית מִדְּרוֹת מִפְּנֵי שֶׁעֲבָר עַל פֶּתַח בֵּיתָה.

(יא) סמטה קטנה שמחברת בין כמה חצרות ובתים.

יג. הֵבֵא עַל אִשָּׁה וּבִתָּה דֶּרֶךְ זִנוּת, אוֹ עַל אִשָּׁה וְאֲחוֹתָהּ, וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - הֲרִי זֶה כְּמִי שֶׁבֵּא עַל שְׂתִי נָשִׁים נְכָרִיוֹת¹⁹; שֶׁאֵין נַעֲשׂוֹת עֵרֶוּ זוֹ עִם זוֹ אֶלָּא בְּנִשְׁוֹאִין, לֹא בְּזִנוּת. וְכֵן אִם אָנֹס אָבִיו אוֹ בְּנוֹ אוֹ אָחִיו אוֹ אָחִי אָבִיו אִשָּׁה, אוֹ פִּתָּה אוֹתָהּ - הֲרִי זֶה

~ יום חמישי י"א מרחשון ~

פֶּרֶק ג

דיני הבא על אישה שמקודשת מספק או מדרבנן, ודיני הבא על נערה מאורסה, קטנה ושפחה חרופה.

א. הֵבֵא עַל אֵשֶׁת קָטָן, אֶפְלוּ הִיתָה יְבָמָה שֶׁבֵּא עָלֶיהָ בֶּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד¹⁶ - הֲרִי זֶה פְּטוּר¹⁶; וְכֵן הֵבֵא עַל אֵשֶׁת חֲרָשִׁי וְשׁוֹטָה¹⁷, וְאֵשֶׁת טְמֻעָה¹⁸ וְאֶנְדְּרוֹגִינוֹס¹⁹, וְעַל הַחֲרָשֶׁת וְהַשׁוֹטָה²⁰ אֵשֶׁת הַפֶּקֶח, וְעַל אִשָּׁה שֶׁהִיא מְקַדֶּשֶׁת בְּסֶפֶק אוֹ מְגַרֶּשֶׁת בְּסֶפֶק - כָּלן פְּטוּרִין²¹. וְאִם הָיוּ מְזִידִין, מִכֵּין אוֹתָן מִבֵּית מִדְּרוֹת²².

(א) אשה שבעלה מת ללא ילדים, ואחיו הקטן מייבם אותה והיא הופכת להיות אשת הקטן. (ב) חכמים למדו מהפסוק "ואיש אשר ינאף את אשת איש", "איש" דווקא, ולא קטן. (ג) שאינו שומע ואינו מדבר, וקידושו ונישואיו אינן אלא מדרבנן. (ד) היא נתקדשה ונישאה לו כשהיה שוטה, ואין לו דין קידושין ונישואין כלל. (ה) שלא ידוע אם הוא זכר או נקבה, וקידושו מספק. (ו) שיש לו אברי מין גם של זכר וגם של נקבה, וקידושו מספק. (ז) שהיא אינה שומעת ואינה מדברת ונישואיה רק מדרבנן. (ח) שאינה נשואה אפילו מדרבנן. (ט) שאין ממיתין אלא כשהקידושין הם קידושי תורה וודאיים, ולא על קידושין ונישואין החלים רק מכוח תקנת חכמים ולא על קידושי ספק. (י) מלקות על שמרד בדברי חכמים.

¹⁶ השנת הראב"ד ומעשה... וחמורו א"א זה המחבר ממשל משלים הוא והם רחוקים מאד אם אמרו בחמורו דגייסא ביה מחמת בתה יאמרו באשה אחרת לאוסרו לדור ולראות בכל השכונה.

17. דברים-כ"חצא, כג, א. 18. ישעיהו, נח, ז.

קמב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי י"א מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ו. באו עליה עשרה, והיא בתולה ברשות אביה, זה אחר זה - הרי הראשון בסקילה, וכלן בחנקי. במה דברים אמורים? שבאו עליה בדרבה; אבל אם באו עליה שלא בדרבה - עדן היא בתולה, וכלן בסקילה.

(כו) מפני שהראשון בא עליה כשהיא בתולה, והאחרים באו עליה שהיא כבר בעולה.

ז. נערה מארשה שהיתה משחררת או גיורת - אף על פי שנשתחררה או נתגירה והיא פחתה מבת שלש שנים^{כח}, הרי זו בחנק ככל אשת איש.

(כז) שהייתה שפחה והשתחררה. (כח) שבזמן הזה אפילו אם נבעלה, היא נחשבת לבתולה, כי בגיל זה בתוליה חוזרים. (כט) כמו איש בעולה, ולא כמו נערה בתולה ישראלית.

ח. דין חדש [מחודש] יש במוציא שם רע, ומה הוא החדוש? שאם נמצא הדבר אמת, ובאו עדים שזנתה כשהיתה נערה מארשה, ואף על פי שזנתה

אחר שיצאת מבית אביה, ואפלו • זנתה אחר שנכנסה לחפה קדם בעילת הבעל - סוקלין אותה על פתח בית אביה; אבל שאר נערות מארשות שלא היה להן דין הוצאת שם רע, שזנו מאחר שיצאו מבית האב - הרי הן בחנק כמו שבארנו.

הא למדת, שבאשת איש שלש מיתות: יש אשת איש שהיא בחנקל, ויש אשת איש שהיא בסקילה^ל, ויש אשת איש שהיא בסקילה^ל.

(ל) בת ישראל נשואה שזנתה. (לא) בת כהן נשואה. (לב) במקרה של מוציא שם רע, ונמצא אמת שזנתה אחר כניסתה לחופה.

ט. והיכן סוקלין את נערה מארשה שזנתה? אם זנת בבית אביה - אף על פי שלא העידו עליה העדים אלא אחר שבאה לבית חמיה ונשאת, הרי זו נסקלת על פתח בית אביה; זנת בבית חמיה קדם

ב. הבא • על קטנה^י אשת הגדול - אם קדשה אביה, הרי זה בחנק; והיא פטורה מכלום^י, ונאסרה על בעלה^י כמו שבארנו בהלכות שוטה. ואם היא בת מאוין^י, מפין אותה^{טו} מפת מרדות; והיא מתרת לבעלה, ואפלו היה כהן^{טז}.

(יא) שהיא בת שלוש שנים ויום אחד. (יב) כי היא קטנה ואינה בת עונשין. (יג) אם זנתה ברצון. (יד) שאין לה אב, ואמה ואחיה קיבלו הקידושין, וקידושיה אינן אלא מדרבנן. (טו) את הבעל, אבל היא פטורה, שאינה בת עונשין. (טז) מכיוון שמן התורה אינה אשת איש, הרי זה כפנוי הבא על הפנויה שלא עשאה זונה.

ג. בת כהן שזנתה כשהיא אשת איש - בין שהיה בעלה כהן בין שהיה ישראל, ואפלו היה בעלה ממזר או נתיני או שאר מחיבי לאוין^{יז} - הרי זו בשרפה, שנאמר^{יח}: "ובת איש כהן, כי תחל לזנות.. באש תשרף"; ובעלה בחנק. וכן בת ישראל אשת כהן בחנק, כדין כל אשת איש.

(יז) אחד משבעה עמים (כנעני, אמורי, פריזי, חתי, חוי, יבوسی וגרגשי) שישבו בארץ ישראל לפני שנכבשה על ידי ישראל, — ונתגייר, נקרא נתיני. (יח) שביאתן פוסלת אותה מהכהונה.

ד. הבא על נערה^{יט} מארשה, שניהן בסקילה. ואינן חיבין סקילה עד שתהיה נערה בתולה מארשה, והיא בבית אביה^כ; היתה בוגרת^כ, או שנכנסה לחפה אף על פי שלא נבעלה, אפלו מסרה האב לשליחי הבעל וזנת בדרך - הרי זו בחנק.

(יט) נערה בת שנים עשרה ויום אחד, והביאה שתי שערות באותו המקום. (כ) שהיו קידושין בלבד ולא נכנסה לחופה. (כא) ברשות אביה. (כב) אחרי שישה חדשים מיום שהביאה שתי שערות למטה בגוף נקראת בוגרת.

ה. והבא על קטנה^{כג} מארשה בבית אביה^{כד} - הוא בסקילה, והיא פטורה^{כה}. ונערה מארשה בת כהן שזנת, בסקילה.

(כג) בת שלוש שנים ויום אחד ומעלה. (כד) שאביה קיבל הקידושין. (כה) שאינה בת עונשין.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי י"א מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קמג

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יג. "שפחה חרופה" האמורה בתורה²¹ - היא שחציה שפחה וחציה בת חורין^ל, ומקדשת לעבד עברי^{לט}, שנאמר²²: "לא יומתו, כי לא חפשה"^מ הא אם נשתחררה בלה, תיבין עליה מיתת בית דין, שהרי תעשה אשת איש גמורה, כמו שבארנו בהלכות אישות.

(לח) שפחה של שני שותפים, ואחד שחררה ונשארה משועבדת לשני כפי חלקו, הרי היא חצייה שפחה - החצי שלא שוחררה, וחצייה בת חורין - החצי ששוחררה. (לט) יכולה להתקדש רק לעבד עברי, שהרי לישראל היא אסורה, מצד החצי של שפחות, שאסור לו לקחת שפחה כנענית לאשה, ולעבד כנעני אסורה מצד החצי בת חורין שלה, שאסורה לישראלית להינשא לעבד כנעני - נמצא שהיא מתאימה לנישואין אך ורק לעבד עברי, שיותר לו לשאת שפחה כנענית. (מ) במקרה שזינתה, היא והבועל פטורים.

יד. ביאת שפחה זו^{מא}, משנה מפל ביאות אסורות שבתורה - שהרי היא לוקה, שנאמר²³: "בקרית תהיה"^{מב}; והוא חיב קרפן אשם^{מג}, שנאמר²⁴: "והביא את אשמו".
השנת הראב"ד והבא . . . אחד א"א גרסינן בכריתות שאם בא על שפחות הרבה אפילו בהעלם אחד חייב אשמות הרבה משום דגופים מוחלקים.
אשם; והבא • עליה ביאות הרבה, בין בנדון בין בשגגה - מביא אשם אחד. אבל היא חייבת מלקות על כל ביאה וביאה, אם היתה מזידה, כשאר חיבי לאוין.

(מא) של שפחה חרופה שזינתה. (מב) ולמדו חכמים שהכוונה "ביקורת" שבודקים כמה מלקות היא ראויה ללקות. (מג) הבועל חייב קורבן, אבל אינו לוקה.

שימסר אותה האב - אף על פי שהעידו עליה אחר שחזרה לבית^{לג} אביה, הרי זו נסקלת על פתח שער העיר ההיא.

(לג) ובזמן הזה דינה כדין ארוסה.

ל. באו • העדים אחר שבגרה^{לד}, או אחר שבגלה בעלה - אף על פי שהעידו שזנתה בבית אביה כשהיתה נערה, הרי זו נסקלת בבית הסקילה.

(לד) כעבור שישה חדשים מיום הבאת סימני נערות.

יא. היתה הורמה שלא בקדשה, ולדתה בקדשה^{לה} - נסקלת על פתח שער העיר.

(לה) שאמה נתגירה לאחר ההריון ולפני הלידה.

כל מי שמצותה לסקל אותה על פתח שער העיר - אם היתה עיר שרבה גויים, סוקלין אותה על פתח בית דין^{לו}. וכל מי שמצותה לסקל אותה על פתח בית אביה - אם לא היה לה אב, או שהיה לה אב ולא היה לו בית - הרי זו נסקלת בבית הסקילה; לא נאמר "פתח בית אב²⁰" אלא למצוה^{לי}.

(לו) מפני שבעיר שרובה גויים אין שער העיר נקרא "שעריך" אלא שערי בית הדין קרויים כך. (לי) לעשות כן לכתחילה, אך אין זה מעכב.

יב. הבא על ערוה מן העריות ביאות הרבה - חיב כרת או מיתת בית דין על כל ביאה וביאה; אף על פי שאין בית דין יכולין להמית אלא מיתה אחת, הרי הביאות נחשבות לו כעברות הרבה. וכן אם בא ביאה אחת שחיבין עליה משמות הרבה [=מכמה סיבות] - אם היה שוגג, מביא קרפן על כל שם ושם, אף על פי שהיא ביאה אחת, כמו שיתבאר בהלכות שגגות; ואם היה מזיד, הרי זו נחשבת לו כעברות הרבה. וכן יש בא ביאה אחת, ולוקה עליה מלקיות הרבה כמו שיתבאר.

20. דברים-כ"ה, כא. 21. ויקרא-קדושים, יט, כ. 22. שם. יט, כ. 23. ויקרא-קדושים, יט, כ. 24. שם, פסוק כא.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

עליה משום נדה כשבא עליה, מפני שהיא פחות מבת שלש שנים (ויום אחד). (ה) אישה שראתה דם שלשה ימים רצופים אחרי שעברו עליה שבעה ימי נידה - הרי היא זבה. לכן תינוקות יכולה מגיל עשרה ימים להיות טמאה בזיבה. (ו) קיבלו איש מפי איש, הלכה למשה בסיני.

שנאמר²⁵: "שִׁכְבַּת זָרַע". אָבֵל בְּשָׂאָר בִּיאוֹת, לֹא חָלַק בֵּין בִּיאַה לְבִיאַה, שִׁנְאָמֵר²⁶: "מִשְׁכְּבִי אִשָּׁה", מַגִּיד הַכְּתוּב שֶׁשְׁנֵי מִשְׁכָּבוֹת לְאִשָּׁה.

(מד) שהיא פטורה ממלקות. (מה) שהיא פטורה ממלקות.

טז. כָּל מְקוֹם שֶׁאֲמַרְנוּ בְּשִׁפְחָה חֲרוּפָה שֶׁהוּא פְּטוּר - הוּא פְּטוּר מִן הַקֶּרֶבֶן, וְהִיא פְּטוּרָה מִן הַמִּלְקוֹת; אָבֵל מִכֵּין אוֹתָן מִפֶּת מִרְדּוֹת מִדְּבָרֶיהֶם, אִם הָיוּ שְׁנֵיהֶן מְזִידִין וְגִדּוּלִים.

חשנת הראב"ד

יז. בן • תשע שנים יוֹם אֶחָד שָׂבָא עַל שִׁפְחָה חֲרוּפָה - הִיא לֹקָה, וְהוּא מְבִיא קֶרֶבֶן; וְהוּא שְׁתֵּהִיָּה גְדוּלָּה וּבְעוּלָה וּבִרְצוּנָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ - שְׁאִין הָאִישׁ חַיִּב קֶרֶבֶן עַד שֶׁתִּתְחַיֵּב הִיא מִלְקוֹת, שִׁנְאָמֵר²⁷: "בְּקִרְתָּ תִּהְיֶה וְהִבִּיא אֶת אִשְׁמוֹ".

בן • קרבן א"א זה שבוס שלא מצינו קטן בר עונשין וקרבן זה מן העונשין הוא והיא כמו כן פטורה דהא מקשו אהרדי והכי איתא בכריתות.

ב. וְאֶחָד הֵבֵא עַל הַנְּדָה כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים, וְאִפְלוּ לֹא רָאִתָּה אֵלָּא יוֹם רִאשׁוֹן, וְאֶחָד הֵבֵא עַל יוֹלְדָתָּ זָכָר כָּל שִׁבְעָה, אוֹ עַל יוֹלְדָתָּ נִקְבָּה כָּל אַרְבָּעָה עָשָׂר, אוֹ עַל הַזָּכָה כָּל יָמֵי זוֹכָהּ וּסְפִירְתָּהּ, בֵּין שִׁפְחָה בֵּין מִשְׁחָרְרַת - הַכֹּל בְּכִרְתָּהּ, שִׁנְאָמֵר בְּנִדָּה²⁸: "שִׁבְעַת יָמִים תִּהְיֶה בְּנִדְתָּה", וּבִזְכָּה שִׁנְאָמֵר²⁹: "כָּל יָמֵי זוֹכָה טְמֵאָתָה, כִּימֵי נִדְתָּה תִּהְיֶה", וּבִיּוֹלְדָתָּ הוּא אוֹמֵר³⁰: "כִּימֵי נִדְתָּ דוֹתָהּ תִּטְמָא", "וְיִטְמָאָה שְׁבַעִים בְּנִדְתָּהּ"³¹.

(ז) היא ראתה דם רק ביום הראשון, ואחר כך טבלה בתוך שבעת הימים, וטבילת אישה נידה מטהרת רק אחרי שבעה ימים נקיים. (ח) היולדת טמאה כנדה אף על פי שלא ראתה דם. (ט) הימים שבהם היא רואה דם. (י) שבעת הימים הנקיים שהיא צריכה לספור. (יא) שכולן נקראות נדה.

ג. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁהַטְּמֵאָה תְּלוּיָהּ בְּיָמִים? בְּשִׁשְׁכָּלָהּ בְּמֵי מִקְוֶה אַחֵר הַיָּמִים הַסְּפוּרִים. אָבֵל נִדָּה וְזָכָה וְיוֹלְדָתָּ שְׁלֹא טָבְלוּ בְּמֵי מִקְוֶה - הֵבֵא עַל אַחַת מֵהֶן, אִפְלוּ אַחֵר בְּמָה שְׁנַיִם - חַיִּב כִּרְתָּ, שְׁבִימִים וּטְבִילָה תִּלָּה הַכְּתוּב, שִׁנְאָמֵר³²: "וְרִחֲצוּ בְּמַיִם" זֶה בְּנֵינן אָבִי לְכָל טְמֵאָה, שֶׁהוּא בְּטֵמֵאָתוֹ עַד שֶׁיִּטְבֹּל.

(יב) שהטמאה תעבור אחרי הימים שהיא צריכה לספור, ואז תטהר. (יג) דבר המפורש בתורה במקום אחד, ומשמש יסוד ללמוד ממנו גם במקומות אחרים.

ד. הַגּוֹזִיִּים - אֵין חַיִּבִּין עֲלֵיהֶן מְשׁוּם נִדָּה, וְלֹא מְשׁוּם זָכָה, וְלֹא מְשׁוּם יוֹלְדָתָּ. וְחֻכָּמִים גָּזְרוּ עַל כָּל הַגּוֹזִיִּים, זָכָרִים וְנִקְבּוֹת, שֶׁיִּהְיוּ כְּזָבִים תָּמִיד, בֵּין רָאוּ בֵּין לֹא רָאוּ - לְעֵנִין טְמֵאָה וְטִהָרָה. **ה.** כָּל דָּם שֶׁתִּרְאָה הַיּוֹלְדָתָּ בְּתוֹךְ שְׁלֹשָׁה וּשְׁלָשִׁים

~ יום שישי י"ב מרחשון ~

פֶּרֶק ד

דיני נידה, וחייב הבדיקות בעד.

א. הַנְּדָה^א, הִרִי הִיא בְּשָׂאָר כָּל הָעֲרִיּוֹת^ב. הַמַּעֲרָה בָּהּ, בֵּין כְּדָרְכָּהּ בֵּין שְׁלֹא כְּדָרְכָּהּ - חַיִּב כִּרְתָּ, וְאִפְלוּ הִתְהַוָּה קִטְנָה בַּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד, בְּשָׂאָר עֲרִיּוֹת; שֶׁהַבַּת מִטְּמֵאָה בְּנִדָּה וְאִפְלוּ בְּיוֹם לְדִתָּהּ, וּבַת עֶשְׂרֵה יָמִים מִטְּמֵאָה בְּזִיבָהּ^ג. וְדָבָר זֶה מִפִּי הַשְּׁמוּעָה, שְׁאִין הַפֶּרֶשׁ בֵּין גְּדוּלָּה לְקִטְנָה לְטִמְאָתָּ נִדּוֹת וְזִיבוֹת.

(א) אישה שראתה דם ממקורה ונטמאה בטומאת נידה. (ב) כלומר, שלבעול נדה אינו איסור טומאה אלא איסור ערוה. (ג) שפחות מזה אין ביאתו ביאה. (ד) תינוקות ביום לידתה טמאה נידה אם יצא ממנה דם (אלא שאינו חייב

25. ויקרא-קדושים, יט, כ. 26. ויקרא-אחריות יח, כב. 27. ויקרא-קדושים יט, כא. 28. ויקרא-מצורע, טו, יט. 29. שם, פסוק כה. 30. ויקרא-תורע, יב, ב. 31. שם, פסוק ה. 32. ויקרא-מצורע, טו, יח.

הפניות לשיחות קודש
היא . . קרבן: בגדר חיוב חינוך קטן - לקו"ש ח"י"ז ע' 232. שנאמר "ורחצו במים": מדוע לא נלמד מהפסוק "במי נידה יתחטא"? - לקו"ש ח"י"ג ע' 296.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי י"ב מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קמה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

אמו עמה בְּחֶזֶק, וְאָמְרָה לוֹ: 'טְמֵאָה אָנִי', וְאַחֵר
כָּךְ חֲזָרָה וְאָמְרָה: 'טְהוֹרָה אָנִי, וְלֹא אָמַרְתִּי לָךְ
טְמֵאָה אָנִי אֲלֵא מִפְּנֵי אַחֲוָתְךָ אוֹ אִמְךָ, שֶׁמָּא יֵרָא
אוֹתָנוּ' - הָרִי זוֹ נֶאֱמַנְתָּ. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.

(כ) שלא הייתי נדה ולא ראיתי דם.

יא. הִיָּה מְשַׁמֵּשׁ עִם הַטְּהוֹרָה, וְאָמְרָה לוֹ:
'נְטֵמָאתִי' - לֹא יִפְרֹשׁ מִיָּד וְהוּא בִּקְשׁוּי, שֶׁהִנִּיחַ
לוֹ בִּיעִיאתוֹ כְּבִיאתוֹכָא; וְאִם פִּרְשׁ וְהוּא בִּקְשׁוּי,
חֵיב כֶּרֶת כְּמִי שֶׁבָּעַל נִדָּה. וְהוּא הִדִּין בְּשֵׁאֵר
עֲרִיזוֹתָא. אֲלֵא בִּיעַד יַעֲשֶׂה? נִוְעֵץ צִפְרָנִי רִגְלִי
בְּקֶרְקַע, וְשׁוּהָה וְאִינוּ מְזַדְּעָזַע [=מתנענע] עַד שְׁיָמוּת
הָאֵבֶר, וְאַחֵר כָּךְ נִשְׁמַט מִמֶּנָּה.

כא. הנאה בהוצאת האבר כהכנסתו. (כב) כגון שחשב
שבא על אשתו, ונמצאת אחותו.

יב. וְאִסּוּר לוֹ לְאָדָם שִׁיבּוֹא עַל אִשְׁתּוֹ סְמוּךְ
לְוִסְתָּהּ, שֶׁמָּא תֵרָאֶה דָם בְּשַׁעַת תְּשֻׁמִּישׁ, שֶׁנֶּאֱמַר³⁴:
"וְהִזְרַתֶּם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִטְּמֵאָתָם". וְכִמָּה? אִם
הָיָה דִּרְכָּה לְרֵאוֹת בְּיוֹם, אִסּוּר לְשַׁמֵּשׁ מִתַּחֲלַת
הַיּוֹם; וְאִם הָיָה דִּרְכָּה לְרֵאוֹת בְּלַיְלָה, אִסּוּר לְשַׁמֵּשׁ
מִתַּחֲלַת הַלַּיְלָה.

יג. עֵבֶר וְסִתָּה וְלֹא רֵאָתָה - מִתַּרְתּ לְשַׁמֵּשׁ אַחֵר
שֶׁתַּעֲבֹר עֹנֵת הַסֵּת. בִּיעַד? הִיָּה דִּרְכָּה לְרֵאוֹת בְּשֵׁשׁ
שָׁעוֹת בְּיוֹם, אִסּוּרָה לְשַׁמֵּשׁ מִתַּחֲלַת הַיּוֹם; עֵבֶרו
שֵׁשׁ שָׁעוֹת בְּיוֹם וְלֹא רֵאָתָה - אִסּוּרָה לְשַׁמֵּשׁ עַד
לְעֶרֶב. וְכֵן אִם הָיָה דִּרְכָּה לְרֵאוֹת בְּשֵׁשׁ שָׁעוֹת
בְּלַיְלָה, וְעֵבֶרו וְלֹא רֵאָתָה - אִסּוּרָה לְשַׁמֵּשׁ עַד
שֶׁתַּזְרַח הַשֶּׁמֶשׁ.

יד. דֶּרֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְנוֹת יִשְׂרָאֵל, לְעוֹלָם לְכָדֻק
עֲצָמָן אַחֵר הַתְּשֻׁמִּישׁ. בִּיעַד? מִקְנֶה הָאִישׁ עֲצָמוֹ
בְּמִטְלִית נְכוּנָה לוֹ, וּמִקְנֶנֶת הָאִשָּׁה עֲצָמָה בְּמִטְלִית
נְכוּנָה לָהּ; וְרוֹאִין בֵּהֶן, שֶׁמָּא רָאָת דָם בְּשַׁעַת
תְּשֻׁמִּישׁ. וְיֵשׁ לָאִישׁ לְהַנִּיחַ אִשְׁתּוֹ שֶׁתַּכְדִּיק בְּמִטְלִית
שְׁלוֹכִי - מִתּוֹךְ שֶׁנֶּאֱמַנְתָּ עַל שְׁלָה, נֶאֱמַנְתָּ עַל שְׁלוֹכִי.

(כג) ניתן לתת לאישה לבדוק האם יש דם על המטלית של

שֶׁל זָכָר^{יד}, וְשִׁשָּׁה וְשִׁשִּׁים שָׁל נִקְבָּה^{טו} - הוּא הַנִּקְרָא
'דָם טְהוֹר'^{טז}; וְאִינוּ מוֹנְעִים אֶת הָאִשָּׁה מִבְּעֻלָּהּ, אֲלֵא
טוֹבֶלֶת אַחֵר שֶׁבָּעָה לְזָכָר וְאַרְבָּעָה עָשָׂר לְנִקְבָּה,
וּמְשַׁמֵּשֶׁת מִטְּתָה אָף עַל פִּי שְׁהֵדָם שׁוֹתֶת.

יד) 33 הימים שאחר שבעת ימי הלידה. טו) 66 ימים
אחרי שבועיים ללידה. טז) והוא אינו מטמא את האישה.

ו. כָּל חֲכִיבֵי טְבִילוֹת טְבִילָתָן בְּיוֹם, חוּץ מִנִּדָּה
וְיוֹלָדָת, שֶׁהָרִי הוּא אוֹמֵר בְּנִדָּה: "שֶׁבַעַת יָמִים
תִּהְיֶה בְּנִדָּתָה"³³, הַשְּׁבָעָה כִּלְכָּן בְּנִדָּה וְטוֹבֶלֶת בְּלֵיל
שְׁמִינִי; וְכֵן יוֹלָדָת זָכָר בְּלֵיל שְׁמִינִי, וְיוֹלָדָת נִקְבָּה
בְּלֵיל חֲמִשָּׁה עָשָׂר, שֶׁהִיוֹלָדָת בְּנִדָּה, כְּמוֹ שֶׁבָּאֵרְנוּ.
ז. נִתְאָחֲרָה יָמִים רַבִּים וְלֹא טְבָלָה - כְּשֶׁתַּטְבֵּל,
לֹא תַטְבֵּל אֲלֵא בְּלַיְלָה; שֶׁאִם תַּטְבֵּל בְּיוֹם, יִטְעוּ,
וְתִבּוֹא נִדָּה אַחֲרָת לְטָבֵל בְּשָׁבִיעִי.

ח. הִיָּתָה חוֹלָה, אוֹ שֶׁהָיָה מְקוֹם הַטְּבִילָה רְחוֹק
וְאִין הַנָּשִׁים וְכוֹלוֹת לְהִגִּיעַ לוֹ וְלַחֲזוֹר בְּלַיְלָה מִפְּנֵי
הַלִּסְטִים, אוֹ מִפְּנֵי הַצָּנָה, אוֹ מִפְּנֵי שְׁנוּעָלִין שְׁעָרֵי
הַמִּדְבָּרָה בְּלַיְלָה - הָרִי זוֹ טוֹבֶלֶת בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי, אוֹ
בְּיָמִים שֶׁל אַחֲרָיו בְּיוֹם.

ט. כָּל הַנָּשִׁים שִׁישׁ לֶהֱן וְסִתָּי - בְּחִזְקַת טְהוֹרָה
לְבַעֲלֶיהֶן^י, עַד שֶׁתֵּאֱמַר לוֹ: 'טְמֵאָה אָנִי', אוֹ עַד
שֶׁתַּחֲזֹק נִדָּה בְּשִׁכְנוּתֶיהָ^{יב}. הַלֵּךְ בַּעֲלָהּ לְמִדְבָּרָה
אַחֲרָת, וְהִנִּיחָה טְהוֹרָה - כְּשִׁיבּוֹא אִינוּ צָרִיךְ
לְשָׂאֵל לָהּ, אֲפִלּוּ מִצָּאָה יִשְׁנָה - הָרִי זֶה מִתָּר לְבֹא
עָלֶיהָ שְׁלֹא בַּעֲוֹנָת וְסִתָּה, וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא נִדָּה
הִיא; וְאִם הִנִּיחָה נִדָּה - אִסּוּרָה לוֹ, עַד שֶׁתֵּאֱמַר:
'[טְבִילְתִּי] טְהוֹרָה אָנִי'.

יז) קביעות זמן, שרגילה לראות דם נידה באותו יום.
יח) אין הוא צריך לשאול אותה אם היא ראתה דם.
יט) ששכנותיה רואות אותה לובשת בגד שמיוחד לזמן
הנידה.

י. הָאִשָּׁה שֶׁאָמְרָה לְבַעֲלָהּ: 'טְמֵאָה אָנִי', וְחֲזָרָה
וְאָמְרָה: 'טְהוֹרָה אָנִי', וְדֶרֶךְ שְׁחוֹק וְהִתַּל אֶמְרָתִי
לָךְ תַּחֲלָה - אִינָה נֶאֱמַנְתָּ; וְאִם נִתְנָה אֶמְתָּלָא [=הסבר]
לְדַבְרֶיהָ, נֶאֱמַנְתָּ. בִּיעַד? תַּבָּעָה בַּעֲלָהּ, וְאַחֲוָתוֹ אוֹ

33. ויקרא-מצורע, טו, יט. 34. ויקרא-מצורע, טו, לא.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הבעל. (כד) אין חוששין שהיא תראה דם על המטלית ותגיד שלא ראתה, כי מתוך ססומכים עליה לבדוק את המטלית שלה, סומכים שתבדוק את המטלית שלו.

טו. בגדים אלו שמקנחין בהן - צריכין שיהיו של פשתון, שחקים [=שחוק ורך] וילבנים; והן הנקראין 'עדים' בענין זה. והבגד שמקנח בו נקרא 'עד שלו'; והבגד שמקנחת היא בו נקרא 'עד שלה'. הצנועות אינן משמשות עד שיבדקו עצמן תחלה קדם תשמיש. ואשה שאין לה וסת, אסורה לשמש עד שתבדק; לפיכך היא משמשת בשני עדים, אחד לפני התשמיש ואחד לאחר התשמיש. אבל אשה שיש לה וסת, אינה צריכה לפני התשמיש, אלא משום

השנת הראב"ד

אבל... עדים א"א כמה יגיעו יגע בחנם שאף רב יהודה שהיה צדיק שאין כמותו מנע את רבי זירא שלא לבדוק אחר תשמיש שלא יהא לבו נוקפו ופורש שלא אמרו בדיקות הללו אלא באשה העסוקה בטוהרות.

צניעות. אבל • אחר תשמיש - הפל צריכין שני עדים, אחד לו ואחד לה.

אפלו מעברת, ומניקה, וזקנה, וקטנה - לא תשמש אלא בשני עדים, אחד לו ואחד לה. אבל בתולה ויושבת על דם טהרי - אינה צריכה עדים, שהרי הדם שותת ממנה.

(כה) למרות שהם אינן עלולות לראות דם. (כו) שלא ראתה דם מימיה, והדם שרואה בבטלה ראשונה הוא דם בתולים שאינו טמא, והיא מותרת לבעלה כל ארבע היממות הראשונות. (כז) בימי טהרה של יולדת.

יז. המשמש מטתו פעמים רבות, אינן צריכין לבדק שני העדים שלהן על כל ביאה וביאה, אלא מקנח בעד שלו והיא בעד שלה אחר כל ביאה וביאה כל הלילה, ולמחר יבדקו העדים. נמצא הדם על עד שלו או על עד שלה - הרי זו טמאה. שמש מטתה, וקנחה עצמה, ואבד העד - הרי זו לא תשמש פעם שניה עד שתבדק בעד אחר תחלה, שמא דם היה על העד שאבד.

יח. הניחה העד תחת הכר או תחת הפסת ונמצא עליו דם, אם משוף [=מרוח] - טמאה, שחזקתו מן הקנח; ואם היה עגל - טהורה, שאין זה אלא דם מאכלת [=כניה] שנהרגה תחת הכר.

יט. קנחה עצמה בעד הבדוק לה וטחתה [=הצמידה] בירכה, ולמחר נמצא עליו דם - הרי זו טמאה;

כ. מי שראתה דם בשעת תשמיש, הרי זו מתרת לשמש כשתטהר פעם שניה; ראתה דם בפעם שניה, משמשת פעם שלישית; ראתה דם כף בשלישית, הרי זו אסורה לשמש עם בעל זה לעולם.

במה דברים אמורים? שלא היה שם דבר לתלות בו. אבל אם שמשה סמוך לוסתה, תולה בוסת. היתה בה מכה, תולה במכה; ואם היה דם מפתה משנה מדם שתראה בעת התשמיש, אינה תולה במכה. ונאמנת אשה לומר: 'מכה יש לי בתוך המקור שממנה הדם יוצא', ותהיה מתרת לבעלה, ואף על פי שדם יוצא מן המקור בשעת תשמיש. (ל) במקום מקור דם הנידה.

כא. מי שראתה דם בשעת תשמיש פעם ראשונה ושניה ושלישית, ואין שם דבר לתלות בו - הרי זו תתגרש, ומתרת להנשא לשני; נשאת לשני, וראתה דם כף בשעת תשמיש שלש פעמים - הרי זו תתגרש, ומתרת להנשא לשלישי. נשאת לשלישי, וראתה דם כף בשעת תשמיש פעם ראשונה ושניה ושלישית - הרי זו תתגרש; ואסורה להנשא לא עד שתבריא מחלי זה לב.

(לא) שהחזקה לראות דם מחמת תשמיש עם כל גבר, וחזקה שלעולם תראה דם מחמת תשמיש, ולפיכך אסורה להינשא. (לב) עד שתבדוק אם נתרפאה מחולי זה, כמו שיתבאר בהלכה הבאה.

כב. כיצד בודקת עצמה לידע אם נרפאת או לא נרפאת? מביאה שפופרת של אברג ופיה רצוף לתוכה, ומכנסת השפופרת עד מקום שהיא יכולה, ומכנסת בתוך השפופרת מכחול ומוך מנח על

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - שבת קודש י"ג מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קמז

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הַיֵּלֶד, וְהוּא הַנֶּקְרָא 'מְקוֹר', וְהוּא שָׂדֵם נִדָּה וְזָכָה יוֹצֵא מִמֶּנּוּ - קוֹרְאִין אוֹתוֹ 'חֹדֶר', לְפִי שֶׁהוּא לְפָנֵי לְפָנִים.

צוּר הַרְחֵם כָּלוּ, וְהוּא הַמָּקוֹם הָאֶרֶץ שֶׁמִּתְקַבֵּץ רָאשׁוֹ בְּשַׁעַת הָעֶבְרָה כְּדִי שֶׁלֹּא יִפֹּל הַיֵּלֶד, וְנִפְתָּח הַרְבֵּה בְּשַׁעַת לֵדָה - קוֹרְאִין אוֹתוֹ 'פְּרוּזְדוֹר', כְּלוֹמֵר שֶׁהוּא בֵּית שַׁעַר לָרְחֵם.

ד. וּבְשַׁעַת גָּמַר בִּיָּאָה, הָאֶבֶר נִכְנָס בְּפְרוּזְדוֹר; וְאֵינוֹ מִגִּיעַ עַד רָאשׁוֹ שֶׁמִּבְּפָנִים, אֲלֵא רְחוֹק מִמֶּנּוּ מַעֲט לְפִי [גודל] הָאֲצָבָעוֹת [=האיבר].

וְלַמַּעֲלָה מִן הַחֹדֶר וּמִן הַפְּרוּזְדוֹר, בֵּין חֹדֶר לְפְרוּזְדוֹר, הוּא הַמָּקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שְׁתֵּי בִּיצִים שֶׁל אִשָּׁה, וְהַשְּׂבִילִים שֶׁבֵּהֶן מִתְבַּשְּׁלֵת שְׂכַבְתָּ זֶרַע שְׁלָה - מָקוֹם זֶה הוּא הַנֶּקְרָא 'עֲלִיָּה'. וְכֵמוֹ נִקְבַּת פְּתוּחַ מִן הָעֲלִיָּה לִגַּג הַפְּרוּזְדוֹר, וְנִקְבַּת זֶה קוֹרְאִין אוֹתוֹ 'לוֹיֵל'; וְהָאֶבֶר נִכְנָס לְפָנִים מִן הַלּוֹל בְּשַׁעַת גָּמַר בִּיָּאָה.

ה. דָּם הַבָּא מִן הַחֹדֶר - כָּלוּ טָמֵא, חוּץ מִדָּם טָהוֹר, שֶׁהַתּוֹרָה טָהַרְתּוּ, וְדָם קָשִׁי, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר; וְדָם הָעֲלִיָּה כָּלוּ טָהוֹר, שֶׁהוּא כְּמוֹ דָּם מִכָּה שֶׁבְּמַעֲשִׂים אוֹ בְּכַבֵּד אוֹ בְּכִלְיָא וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן. וְדָם הַנִּמְצָא בְּפְרוּזְדוֹר - אִם נִמְצָא מִן הַלּוֹל וְלְפָנִים הִרִי זֶה טָמֵא, שֶׁחֲזַקְתּוֹ מִן הַחֹדֶר; וְחִיבִין עָלָיו עַל בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ, וְשׁוֹרְפִין עָלָיו תְּרוּמָה וְקִדְשִׁים.¹ וְאֵין אוֹמְרִים: 'שָׁמָּה מִן הָעֲלִיָּה יֵרֵד דֶּרֶךְ הַנֶּקֶב', שֶׁרֵב הַדָּמִים הַנִּמְצָאִין בָּאֵן, מִן הַחֹדֶר.

ד. דָּם שֶׁהָאִשָּׁה רוּאָה מִחֲמַת קוֹשֵׁי הַלִּידָה, וִיתְבָּאֵר בַּהֲמִשָּׁךְ. (ה) כְּלוֹמֵר, קְרוֹב יוֹתֵר לְצֵד הַחֹדֶר. (ו) אִם הָאִשָּׁה נִכְנְסָה בְּשׁוּגָה לְמִקְדָּשׁ בְּטוֹמְאָתָה דָּם זֶה, חִיבֵת בִּקְרָבָן. (ז) אִם נִגְעָה בָּהֶם בִּימֵי טוֹמְאָתָה.

נִמְצָא הַדָּם בְּפְרוּזְדוֹר חוּץ לְנִקְבָּהּ, הִרִי טָמְאָתוֹ בְּסִפְקָ - שָׁמָּה מִן הַחֹדֶר בָּא, אוֹ מִן הָעֲלִיָּה שֶׁתָּה דֶּרֶךְ הַלּוֹל; לְפִיכָּה אֵין שׁוֹרְפִין עָלָיו תְּרוּמָה וְקִדְשִׁים, וְאֵין חִיבִין עָלָיו עַל בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ.

ח. שֶׁנִּמְצָא בְּפְרוּזְדוֹר, לֹא לְכִיוּן הַחֹדֶר אֲלֵא כֻלֵּי חוּץ. ט. כְּדִין סִפְקָ טוֹמְאָה.

ו. לֹא כָּל מִשְׁקָה הַיּוֹצֵא מִן הַחֹדֶר מִטָּמֵא, אֲלֵא

רָאשׁוֹלָה, וְדוּפִקָּת אוֹתוֹ עַד שֶׁיִּגִּיעַ הַמּוֹךְ לְצוּר הַרְחֵם לִי, וְיִמְצִיָּאָה הַמּוֹךְ. אִם נִמְצָא דָּם עַל רָאשׁ הַמּוֹךְ, בְּיָדוּעַ שֶׁהָדָם שֶׁהָיָה רֹאָה בְּשַׁעַת תְּשֻׁמִּישׁ מִן הַמִּקְדָּשׁ, וְאִם לֹא נִמְצָא עַל הַמּוֹךְ כְּלוּם - בְּיָדוּעַ שֶׁהָדָם שֶׁרֹאָה מִדְּחַק הַצִּדִּדִּין, וְטָהוֹרָה הִיא; וּמִתְרַת לְהַנְשֵׂא לְאַחֲרִים, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּהַלְכוֹת אִישׁוֹת.

לג. צִינּוֹר חִלּוֹל שֶׁל עוֹפֶרֶת. (לד) שֶׁת הַצִּינּוֹר כְּפוּף לְתוֹכוֹ כְּדִי שֶׁלֹּא יִשְׁרוֹט אוֹתָהּ. (לה) כִּד רַךְ וּלְכָן מוֹנַח עַל רָאשׁ הַמִּכְחֹל, כְּדִי שֶׁהַמִּכְחֹל לֹא יִשְׁרוֹט וְיִוצִיא דָּם. (לו) הַמָּקוֹם שֶׁמִּגִּיעִים אֵלָיו בְּזִמְנָה הַתְּשֻׁמִּישׁ.

~ שבת קודש י"ג מרחשון ~

פֶּרֶק ה

דיני דם שטמא.

א. הָאִשָּׁה מִטְּמֵאָה [אפילו] בְּאֵנֶס, בֵּין לְנִדָּה בֵּין לְזִיבוֹת. בִּיצֵד? כְּגוֹן שֶׁקָּפְצָה מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, אוֹ רָאָת בְּהִמָּה אוֹ עוֹף מִתְעַפְּסִקִין [=מזדווגים] זֶה עִם זֶה וְחִמְדָּה וְרָאָת דָּם, וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה - הוֹאִיל וְרָאָת דָּם מִכָּל מָקוֹם, נְטִמָּא; וּמִטְּמֵאָה בְּכָל שֶׁהוּא - וְאִפְלוּ רָאָת דָּם טָפָה בְּחִרְדָּלִי, הִרִי זֶה כְּמִי שֶׁזָּב מִמֶּנָּה דָּמִים הַרְבֵּה.

א. הָרָאִיָּה גִרְמָה לָהּ לְחִמּוֹד לְבַעֲלָהּ, וּבִגְלָל זֶה רָאָתָה דָּם. ב. כְּגִרְגַּר חֹדֶר.

ב. כָּל הַנָּשִׁים מִטְּמֵאוֹת בְּבֵית הַחִיצוֹן בְּחוּץ הַנְּרִיָּק; וְאִף עַל פִּי שֶׁלֹּא יֵצֵא הַדָּם לְחוּץ, אֲלֵא נִצְקָר מִן הַרְחֵם וְלֹא שֶׁתָּה, הוֹאִיל וְיֵצֵא מִבֵּין הַשְּׂנִים [של צוואר הרחם] - הִרִי זֶה טָמְאָה, וְאִף עַל פִּי שֶׁעֲדִין הַדָּם בְּכִשְׂרָה, שֶׁנֶּאֱמַר³⁵: "דָּם יִהְיֶה זֹכָה בְּכִשְׂרָה". וְעַד הֵיכָן הוּא בֵּין הַשְּׂנִים? עַד מָקוֹם שֶׁיִּגִּיעַ אֵלָיו הָאֶבֶר בְּשַׁעַת גָּמַר בִּיָּאָה; וּבֵין הַשְּׂנִים עֲצָמוֹ בְּלָפָנִים.

ג. שֶׁשֶׁם הָדָם אֵינוֹ מִטְּמֵא, עַד שֶׁיֵּצֵא חוּץ מִבֵּין הַשְּׂנִיִּים.

ג. מִשְׁלֵי מִשְׁלֵי חֲכָמִים בָּאִשָּׁה: הַרְחֵם שֶׁבּוֹ נִצְרָר

י. פנין המזוג פיצד? חלק אחד זין מן היין
השרוני"י של ארץ ישראל, חי [=ללא מים] וחדש, ושני
 חלקים מים; היה מראה הדם צמק ממנו או דוהה
 ממנו - הרי זה טהור, עד שיהיה כמזוג זה בלבד.
 ונאמנת אשה לומר: 'כמראה זה ראיתי ואבדתי',
 והחכם מטמא לה או מטהר.

(יז) יין גפנים הנטועות בשרון.

יא. פיצד מקיף ורואה"י? לוקח המטלית שיש
בה הדם בידו, ומביט בו ובידו, או בעלה של
פרכס, או בדם הקזה שפכוס, או במימי אדמה, או
במזג שפכוס, ועורף לפי מה שעיניו רואות"י,
ומטמא או מטהר. ואינו מביט בזכוכית של פוס
מבחוח, אלא במשקה שפכוס; ויהיה הכוס רחב,
משקלו מנה, ומחזיק שני לגין, כדי שתפסג בו
האורה ולא יהיה אפל.

(יח) כיצד משווים בין הצבעים. (יט) משער אם יש מראה
 אדום הדרוש. (כ) שהזכוכית תהיה דקה, ולא תאפיל על
 הכוס.

יב. אין בודקין הדם אלא על גבי מטלית לבנה,
ובחמה; ועושה צל בידו על הדם, והוא עומד
בחמה, כדי שיראה עינו כמות שהיא. ולא כל
הרואה צריך לכל אלו הדברים בכל עת שיראה,
אלא טביעות עין יש לחכם בדם, ובעת שיראה
מיד יטמא או יטהר;
ואם • נסתפק לו במראה

חשנת הראב"ד

ואם . . . המראות א"א כל מה
 שכתב בזה אין בו הלכה למעשה
 שאין לנו עכשיו דם טהור אלא כל
 מראה אדמומית טמא.

יג. המפלת • חתיכה"א, אף על פי שהיא אדמה
 - אם יש עמה דם,
 טמאה; ואם לאו,
 טהורה. ואפלו נקרעה
 החתיכה ונמצאת מלאה
 דם - הרי זו טהורה; שאין זה דם נדה, אלא דם
 חתיכה"ב.

חשנת הראב"ד

המפלת . . . פתורה א"א הא דלא
 כהלכתא דהא אסיקנא דאפשר
 לפתיחת הקבר בלא דם פליגי
 ורבנן סברי א"א לפתיחת הקבר
 בלא דם.

(כא) נפלה ממנה חתיכת בשר מהמקור. (כב) שדווקא דם
 שמגיע עמה מטמא, אבל לא דם שיש בתוך החתיכה.

הדם בלבד, שנאמר³⁶: "דם יהיה זובה"; לפיכך
אם שתי מן הרהם לבן או משקה ירק, אף על פי
שסמיכתו בדם - הואיל ואין מראיו מראה דם, הרי
זה טהור.

ז. וחמשה דמים טמאים באשה, והשאר טהור;
ואלו הן: האדם, והשחור, וקקרון פרכס, וכמימי
אדמה, וכיין המזוג.

(י) החלק הוך שבצמח הכרוכס.

ח. האדם, פיצד הוא עינו? כעמוד שיצא ראשון
מדם הקזה של בני אדם"י; נותן הדם פכוס, ומקיף
לו ורואה"י. והשחור - פצין הדיו היבש.

(יא) דם שצבעו אדום - הגוון שלו כמו הקילוח הראשון
 שיוצא בדם האדם, שהוא אדום מאוד. (יב) שמים את דם
 הקילוח הראשון בכוס, ומקריבים אליו את דם הנידה, אם
 שניהם באותו גוון - זהו דם נידה.

קקרון פרכס פיצד? יביא פרכס לח בגוש האדמה
שעליו, ולוקח מן הברור [=מובחר] שבו הקנה
האמצעי שלו, שפלו כמו קנה הוא, ובכל אחד
ואחד שלשה קנים, ובכל קנה שלשה עלים; ומקיף
הדם לעלה האמצעי שבקנה האמצעי, ורואה בו.
במימי אדמה פיצד? יביא אדמה מבקעת סיכני
[=סכנין] וכיוצא בה, שהיא אדמה, ונותן עליה מים
בכלי עד שיעלה המים על העפר בקלפת השום"י;
ואין שעור לא למים ולא לעפר. ומעפרן בפלי"י,
ומשער בהן לשעתו ובמקומו"י פשהן עכורין; ואם
צללו, חוזר ומעפרן.

(יג) שהמים יצופו מעל האדמה קצת. (יד) מערבב את המים
 והעפר, כדי שהמים יהיו עכורים ולא צלולים.
 (טו) ומשווה מיד בין הדם לבין צבע המים.

ט. ארבע מראות האלו"ט - אם היה מראה הדם
כמראה כל אחד מהן או צמק [כנה] מהן, הרי זה
טמא; היה דוהה [בהיר] ממנו, הרי זה טהור. פיצד?
היה הדם שחור יתר מן הדיו היבש, טמאה; היה
פתוף [מערוב עם גוון אחר] כגון שהיה מראהו פצין
הזית השחור, או פצין הזפת, או פצין העורב - הרי
זה טהור. וכן בשאר השלש מראות.

(טז) אדום, שחור, כרוכס וכמימי אדמה.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - שבת קודש י"ג מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קמט

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מִיָּמֶיהָ, הָרִי זֶה מִתְּרַת לְבַעֲלָהּ אֲרֻכָּה יָמִים בַּיּוֹם וּבְלֵילָהּ, אֵף עַל פִּי שֶׁהָדָם שׁוֹתֶתָּהּ; וְהוּא שְׁלֹא חֵיֶת הַמָּכָה. וְאִם רָאָתָּ דָם בְּבֵית אֲבִיהָ, וְאַחֵר כִּף נִשְׁאָת - אֵין לוֹ לְבֹא עָלֶיהָ אֶלָּא

השגת הרמב"ד

בְּעִילָהּ • רַאשׁוֹנָה, וּפּוֹרֵשׁ; וַיְהִיָּה דָם בְּתוֹלִים זֶה כְּאֵלּוּ הוּא תַחֲלֵת נִדָּה. וּבִגְרָתָּהּ שְׁלֹא רָאָתָּ מִיָּמֶיהָ - נִתְּנִין לָהּ כָּל לַיְלָה הָרִאשׁוֹן.

(כז) מגיל זה הגיעה זמנה להתחיל לראות דם. (כח) כי דם זה מחמת המכה. (כט) אחרי שעברו ששה חדשים מתחילת ימי הנערות.

כ. אֲרֻכָּה לַיְלֹת שְׁנוֹתֶינִן לַנְּעָרָה שְׁלֹא רָאָתָּ דָם, אֵף עַל פִּי שֶׁהָן בְּסְרוּגִין - בּוֹעֵל לַיְלָה, וּמִמֵּתִין אֶפְלוּ שְׁנֵי חֲדָשִׁים אוֹ שְׁלֹשָׁה, וּבּוֹעֵל לַיְלָה שְׁנֵי; וְהוּא שְׁלֹא חֵיֶת הַמָּכָה.

כא. וְכֵן קִטְנָה שְׁנוֹתֶינִן לָהּ עַד שֶׁתַּחֲיָה הַמָּכָה, אֶפְלוּ לֹא חֵיֶת שְׁנָה - הָרִי זֶה בּוֹעֵל כָּל הַשְּׁנָה, בֵּין בְּסְרוּגִין בֵּין יוֹם אַחֵר יוֹם.

כב. קִטְנָה שְׁנִשְׁאָת וְנַעֲשֶׂת נַעֲרָה תַחַת בְּעִלָּהּ, וְעַדִּין הָדָם שׁוֹתֶת מִחֲמַת הַמָּכָה - כָּל בְּעִילוֹת שֶׁבָּעַל כְּשֶׁהָיָה קִטְנָה, נִחְשָׁבֶת לוֹ כְּלַיְלָה אַחַת; וּמְשַׁלְּמִין לוֹ אֲרֻכָּה יָמִים בִּימֵי הַנְּעֻרוֹת. וְאֶפְלוּ הָיָה שְׁלֹשָׁה יָמִים שְׁנוֹתֶינִן לָהּ בִּימֵי הַנְּעֻרוֹת בְּסְרוּגִין, וּבָעַל בְּכָל שְׁנֵי חֲדָשִׁים לַיְלָה אֶחָד - הָרִי זֶה מִתָּר; וְהוּא שְׁלֹא תַחֲיָה הַמָּכָה.

כג. כִּיצַד יוֹדְעִין אִם חֵיֶת הַמָּכָה אוֹ לֹא חֵיֶת? הֵיֶתָה רוֹאָה הָדָם בְּעַת שֶׁתַּעֲמֹד, וּכְשֶׁתֵּשֵׁב לֹא תִרְאֶה, וּבְעַת שֶׁתֵּשֵׁב עַל הַקְּרָקַע תִּרְאֶה, וְאִם תֵּשֵׁב עַל פָּרִים וּכְסָתוֹת לֹא תִרְאֶה - עַדִּין לֹא חֵיֶת הַמָּכָה.

כד. הֵיֶתָה הָדָם וְלֹא רָאָתָּ כָּלֵל, בֵּין עוֹמֶדֶת בֵּין יוֹשֶׁבֶת עַל הַכֹּל - כְּכֹר חֵיֶתָה הַמָּכָה; וְכֵן אִם לֹא פָּסַק כָּלֵל, אֶלָּא תִרְאֶה הָדָם וְאֶפְלוּ כְּשֶׁהָיָה יוֹשֶׁבֶת עַל הַפָּרִים וְהַכְּסָתוֹת - אֵין זֶה דָם מִכָּה, אֶלָּא דָם נִדָּה.

כה. הֵיֶתָה רוֹאָה בְּעַת תִּשְׁמִישׁ - הָרִי זֶה מִחֲמַת הַמָּכָה; שֶׁמִּשָּׁה מִטָּתָה וְלֹא רָאָתָּ דָם, וְאַחֵר כִּף רָאָתָּ דָם שְׁלֹא מִחֲמַת תִּשְׁמִישׁ - הָרִי זֶה דָם נִדָּה.

השגת הרמב"ד

הפילה . . טמאה א"א הא נמי דלא כהלכתא.

יד. הַפִּילָה • חֲתִיקָה קְרוּעָה וְדָם אֲגוּר בְּתוֹכָהּ - טְמֵאָה.

הפילה כמין קלפה, כמין שצרה, כמין צפר, כמין יבחושין (=יתושים) - אם היה מראה דברים אלו אדם, תטיל למים פושרין: אם נמוחו - הרי זו טמאה, שדם הוא שקפה, וכל הרואה דם יבש, טמאה; ואם שהו בפושרין מעת לעת ואחר כך נמוחו - הרי זו ספק טמאה. ואם לא נמוחו מעת לעת - הרי אלו מכה, וטהורה היא.

(כג) עשרים וארבע שעות.

טו. הפילה כמין חגבים, כמין דגים, שקצים, ורמשים - אם יש עמהם דם, טמאה; ואם לאו, טהורה.

טז. האשה שהכניסה שפופרת בפרוזדור, וראת הדם בתוך השפופרת - טהורה, שנאמר³⁷: "דָם יִהְיֶה זִכָּה בְּבִשְׂרָה", עַד שֶׁתִּרְאֶה בְּבִשְׂרָה כְּדֶרֶךְ שֶׁהִנָּשִׂים רוֹאוֹת; וְאֵין דֶּרֶךְ הָאִשָּׁה לְרֹאוֹת בְּשַׁפּוּפֶרֶת.

(כד) היא ראתה בתוך הצינור דם.

יז. האשה שהשתינה מים ויצא דם עם מימי רגלים, בין שהשתינה והיא עומדת, בין שהשתינה והיא יושבת - הרי זו טהורה. ואפלו הרגיש גופה ונודע נוצה, אינה חוששת; שהרגשת מי רגלים היא זו, שאין מי רגלים מן החדר, ודם זה דם מכה הוא בַּחֲלוּחֵלֶת (=מעין) או בַּכֵּלֶה.

יח. דם בתולים - טהור הוא; ואינו לא דם נדה, ולא דם זיבה, שאינו מן המקור, אלא כמו דם חבורה. וכיצד דין הבתולה בדם? אם נשאת קטנה³⁸ - בין לא ראת דם מימיה, בין שראת דם בבית אביה, הרי זו מתרת לבעלה, עד שתחיה המכה³⁹; שכל דם שתראה, מחמת המכה הוא. ואם ראתה דם אחר שתחיה המכה, הרי זו נדה.

(כה) לפני שתיים-עשרה שנה ויום אחד. (כו) שתתרא המכה שבאה עלידי קריעת הבתולים.

יט. נשאת כשהיא נערה⁴⁰ - אם לא ראת דם

כח. הבועל • בתולה
וְלֹא יֵצֵא מִמֶּנָּה דָם, וְחָזַר וּבִעְלָהּ וַיֵּצֵא דָם -
בְּתוּלִים, הִיא כֹּא בְּתֻחֶלָה. הַבּוֹעֵל פְּחוּת מִכַּת שְׁלֹשׁ
וַיֵּצֵא דָם - הִיא זֶה דָם בְּתוּלִים.

השגת הרמב"ם
הבועל . בתולים א"א כל זה
אינו למעשה ולעולם אינו בועל
אלא בעילת מצוה ופורש.
אִפְּלוּ הֵימָּה קִטְנָה, הִיא זֶה דָם גֵּדָה; שְׁאֵלוּ הִיא דָם

המשך ביאור במס' בכורות ליום ראשון עמ' א

המעשר חשוד אף על השביעית, וכל שכן שהחשוד על
השביעית חשוד על המעשר.
הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים במחלוקת הלשונות האלו:
רבי יונה ורבי ירמיה תלמידי דרבי יעריא נחלקו בענין זה,
ואמרי לה - ויש אומרים שהיו אלו רבי יונה ורבי יעריא
תלמידי דרבי יוחנן. חד ו-אחד מהם אמר כמו הלשון הראשון,
שמשנתנו כרבי עקיבא, אבל חכמים אומרים חשוד על
השביעית

גירות גידפו על כך שאכל פירות שביעית. ולכן סובר רבי יהודה,
שאם אדם חשוד לעבור על שביעית שהיא חמורה בעיניו, ודאי
שיש לחשודו שיעבור על מעשר הקל בעיניו.
איכא דאמרי, אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, משנה זו
היא דרבי רבי עקיבא סתמתא, אבל חכמים אומרים, חשוד
על המעשר חשוד על השביעית. ומה חכמים - ומי הם חכמים
אלו החולקים על רבי עקיבא, רבי מאיר היא, דאמר חשוד
לדרב אהר הוי חשוד לכל התורה כולה, ולכן החשוד על

המשך ביאור במס' בכורות ליום שני עמ' א

כי על ידי כך יפדום יותר ביוקר, וההקדש יריות.
ושוקלין מנה פגוד מנה פגוד - אם יש לו בשר חולין
שמשקלו לישראל, מותר לשקול כנגדו בשר בכור כדי לברר את
משקלו, וזאת משום שבאופן רגיל שוקלים בשר נגד משקולת,
ולא כנגד בשר, לפיכך כשהוא משנה באופן משקלו, אינו נחשב
כל כך כביזוי לבכור. והיינו דווקא בבשר בכור, שהאיסור
למכרו הוא רק מדרבנן, הקלו לשקול בו בשינוי, אבל בהמת
מעשר כשהוא תמים אסור למכרו מדאורייתא, וכיון שאיסורו
חמור, לא הקלו לשקול בו אפילו בשינוי.

בכל הקרבנות שנפסלו, חוץ מן הבכור והמעשר שהם נמכרים
רק בבית, ואסור למכרם במשקל אלא באומד, אף שבאופן זה
משלמים עליהם פחות ומפסיד במכירתם, וזאת משום שהננייתן
לבעלים, שהבכור כאשר נופל בו מום הוא יוצא מיד לחולין,
ובשר המעשר שייך לבעליו, וכיון ששניהם אינם טעונים פדיון,
וכל הרווח ממכירת בשרם הולך לבעלים, לפיכך לא התירו
לנהוג בהם מנהג בזיון.
פסולי המוקדשין הננייתן להקדש - רווח הפדיון הולך להקדש,
וכדי שיפדום ביוקר, הקלו חכמים בדיני מכירתם לאחר שיפדו,

המשך ביאור במס' בכורות ליום רביעי עמ' א

פסולי המוקדשין.
מתרצת הגמרא: רב חסדא לא העמיד גם את סוף הברייתא בבית
שמאי, משום שיש להסתפק דלמא עד כאן לא קאמרי בית
שמאי לגבי קרבן שהומם ונשחט שקדושתו עליו ולא פקעה
מחמת מומו ושחיטתו, אלא בבכור, דקדושתו מרחם ולא על
ידי נדר פיו, אבל פסולי המוקדשין דאין קדושתו מרחם, לא
יאמרו שקדושתו עליו, ולכן העמיד דין זה כרבי אלעזר ברבי
שמעון.

הבשר בקדירה ורק אז נזרק דמה של תמימה, אסורה הבעלת
מום בהנאה, משום שאפילו לאחר פדיון ושחיטה עדיין היא
עומדת בקדושתה, ולכן היא נחשבת כחטאת שנתכפרו בעליה
באחרת שהיא אסורה.
הגמרא מבארת מדוע העמיד רב חסדא את הרישא של
הברייתא בבית שמאי ואת הסיפא כרבי אלעזר ברבי שמעון.
מקשה הגמרא: ורב חסדא, לוקמה - (שיעמיד) את הברייתא
בזלזול בבית שמאי, שכמו שהחמירו בבכור כך החמירו בשאר

המשך ביאור במס' בכורות ליום חמישי עמ' ב

באיסור, משום שלא עשה עבודה חשובה. אבל אם ניפייקה -
נודבלה השדה על ידי עגלות ומשאות של זבל, או נדידה -
נודבלה על ידי דיר של בהמות שהעמידו שם למשך חודש או
חדשים כדי לזבלה. קונסים אותו שלא תזרע למוצאי שביעית
משום שעשה עבודה חשובה בשביעית.
ואמר (רב אסי) [רבי יוסי] פרבי תנינא, נקמינן - מסורת
מאבותינו, הטיבה וזאת, בגז' וזרעה למרצאי שביעית. אלא
לדידיה קנסו רבנן, ואילו לבריה לא קנסו רבנן. וכמו כן לענין
הצורם אוזן בכור לא קנסו את בנו אחרייו.
הגמרא מביאה עוד קנס שלא קנסו את בנו: אמר אביי נקמינן,

צורם אוזן הבכור ועבר על איסור הטלת מום בקדשים, מאי,
האם לדידיה קנסו רבנן והא ליתיה, שהלא מת, ואילו את בנו
לא קנסו, או דלמא לממוניה קנסו רבנן והא ליתיה, כלומר
את הבכור הזה קנסו שלא יהיה לו היתר עולמית, והוא קיים,
ולכן אף שהוא עצמו כבר מת וירשו בנו, אין לבכור זה היתר
לעולם.
אמר ליה רבי זורא לרבי ירמיה, תניתנה במסכת שביעית (פד'
מ"ב), שדה שנתקנוצה בשביעית - שניטלו ממנה בשנה
השביעית באיסור, קוצים תלושים שהיו מפוזרים בה תזרע
למוצאי שביעית, אין על מה לקונסו שלא יהנה ממנה שעשה

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

מרוצח בשגגה כדי לפטרו מן-הגלות, אלא יגלה בהכרח. אמר יתעלה: "ולא-תקחו כפר לנוס אל-עיר מקלטו" (שם, לב). וכבר נתבאר דיני מצוה זו בגמרא מכות (כתובות לז:).

המצוה הרצ"ב — האזהרה שהזנהנו מלהרוג את החוטא בשעה שנראהו שכבר עשה עברה שהוא חייב עליה מיתה (לעומת הדין בשעה שעושה העברה — לא תעשה רצח) קדם שיבוא לבית דין, אלא נביאהו לבית דין בהכרח ונביא עליו עדים לפנייהם, ונהיה אנחנו (הרואים את המעשה) עדים בלבד (ולא-דיינים), והם (אחרים) דינוהו במה-שהוא חייב. והאזהרה שבאה בענין זה הוא אמרו יתעלה: "ולא ימות הרצח עד-עמדו לפני העדה למשפט" (שם, יב). ולשון המקלטה: "כול יהרגו אותו משהרג או משנאף? — תלמוד לומר: ולא ימות הרצח עד-עמדו". ואפלו בית דין הגדול הם שראוהו שהרג — הרי כלם נעשים עדים ומעידים לפני בית דין אחר, ובית הדין האחר מיתוהו. ובמקלטה: "הרי עדה (בית דין) שראו אחד שהרג את-הנפש כול יהרגו אותו עד שלא יעמדו אצל בית דין? — תלמוד לומר: ולא ימות הרצח עד עמדו לפני העדה למשפט".

~ יום שלישי ט' מרחשון ~

מצות עשה רמו.

מצות לא תעשה רצג. רצו.

מצות עשה קפב.

המצוה הרמ"ז — הצווי ששנצטוינו להציל הנרדף מיד מי שרודפו להרגו, אפלו בנפשו של רודף, כלומר: שאנו מצוים להרוג את-הרודף, אם לא נוכל להציל את-הנרדף אלא בנפש הרודף, והוא אמרו יתעלה: (כי יצאו אנשים .. וקרבה אשת האחד להציל .. מיד מכהו .. והחזיקה במבושיו ..) "וקצתה את-כפה לא תחוס עינך" (דברים כה, יב). ולשון ספרי (כי תצא): "במבושיו (במקומות שהוא בוש בהם) — מה מבושיו מיחד שיש בו סכנת נפשות והרי הוא ב"וקצתה", כך כל-דבר שיש בו סכנת נפשות הרי הוא ב"וקצתה את-כפה". וקצתה את-כפה — מלמד שאמה חייב להצילו בכפה. מניין אם אין אמה יכול להצילו בכפה, הצילו בנפשה? תלמוד לומר: לא תחוס עינך" הגה נתבאר לך ענין צווי זה, ושהוא שאמר "אשת האחד" — לא דבר אלא בהנה (במצוי), והפנה היא: להציל את הנרדף באבריו של רודף: ואם אי אפשר להצילו אלא בהריגת הרודף לגמרי

~ יום ראשון ז' מרחשון ~

מצות עשה רלו.

מצות לא תעשה רפמ. רצו.

המצוה הרל"ו — הצווי ששנצטוינו בדין חובל בחבירו, והוא אמרו יתעלה: "וכי-יריבן אנשים והכה איש את-רעהו" (שמות כא, יח). ואלו הם הנקראים: דיני קנסות. ויש כתוב הכולל דיני קנסות כלם, והוא אמרו יתעלה: "כאשר עשה בן יעשה לו" (ויקרא כד, יט). הפנה בזה שלוקחים ממנו (מה שהזיק לו) כדי מה שהזיק, כמו שבא בקבלה: אפלו בישו בלבד — הרי אלו גובים ממנו כדי אותו השעור. ודע שדיני קנסות אלו כלם נזקי אדם באדם. וכן אם הזיקה בהמה את-האדם או את-הבהמה — הרי כל-הדינים האלה לא ידון בהם ולא יפסוק אלא בית דין הסמוכין בארץ (שנסמכו לסמכויות אלה ועוד — מדור לדור). וכבר נתבאר הלכות דין זה בפרק ח' (מבבא קמא).

המצוה הרפ"ט — האזהרה שהזנהנו מלרצוח זה-את-זה, והוא אמרו: "לא תרצח" (שמות כ, יג) דברים ה, יז). והעובר על לאו זה — נהרג בהפאה (בהתות ראשו) מן הצנאר. אמר יתעלה: "מעם מנבחי תקחנו למות" (שמות כא, יד). וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ט' מסנהדרין (עו) ובפרק ב' ממכות.

המצוה הרצ"ו — האזהרה שהזנהנו מלקחת כפר לרוצח במזיד, אלא יהרג בהכרח, והוא אמרו יתעלה: "ולא-תקחו כפר לנפש רצח אשר-הוא רשע למות" (במדבר לה, לא). וכבר נתבאר דיני מצוה זו במכות (כתובות לז:).

~ יום שני ח' מרחשון ~

מצות עשה רכה.

מצות לא תעשה רצה. רצב.

המצוה הרכ"ה — הצווי ששנצטוינו להגלות מפה נפש בשגגה מעירו לערי מקלט, והוא אמרו יתעלה: "וישב שם עד-מות הפהן הגדול" (במדבר לה, כה). ולשון ספרי (פרשת שופטים לדברים יט, ד): "וישב שם — אינו יוצא משם לעולם, שגאמר 'שם' — שם תהא דירתו, שם תהא מיתתו, שם תהא קבורתו". וכבר נתבאר כל-דיני מצוה זו במסכת מכות (ו. ואילך).

המצוה הרצ"ה — האזהרה שהזנהנו מלקחת כפר

שֶׁאֵין אִתָּה רִשְׁאֵי לְשִׁתּוֹק עָלֶיךָ? תִּלְמֹד לֹמַר: "לֹא-תַעֲמֹד עַל-דָּם רָעָךְ". וּמִזֵּינן אִם רִאִיתוּ טוֹבָע בְּנֶהֱר, לְסִטִּים בָּאִין עָלָיו, חִיָּה רָעָה בָּאָה עָלָיו — חִיב אִתָּה לְהַצִּילוֹ? תִּלְמֹד לֹמַר: "לֹא-תַעֲמֹד עַל-דָּם רָעָךְ" וּמִזֵּינן לְרֹדֶף אַחֵר חִבְרוּ לְהַרְגוֹ שֶׁאִתָּה חִיב לְהַצִּילוֹ בְּנִפְשׁוֹ? תִּלְמֹד לֹמַר "לֹא-תַעֲמֹד עַל-דָּם רָעָךְ". וְכָכָר נִתְבָּאָר דִּינֵי מַצְוָה זוֹ בְּמַסְכַּת סְנֵהֲדָרִין (עג).

הַמַּצְוָה הַקַּפ"ב — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְהַבְדִּיל שֵׁשׁ עָרֵי מִקְלָט שֶׁתִּהְיֶה מוֹכְנֹת לְמַכָּה נֶפֶשׁ בְּשִׁנְגָּה (שִׁיחִי עֲבֹרוּ מִקְלָט מִפְּנֵי נִקְמָתוֹ שֶׁל "גּוֹאֵל הַדָּם"), וְלִתְקֵן אֶת-הַדֶּרֶךְ אֲלֵיהֶן וּלְיִשָּׁר אוֹתָהּ, וְלֹא יִנְיחוּ בָּהּ דָּבָר הַמַּעֲכֹבֵב אֶת הַבּוֹרֵחַ מִלְּרוּץ, וְהוּא אָמְרוּ יְתַעֲלֶה: "תִּכְיֵן לָךְ הַדֶּרֶךְ וְשִׁלַּשְׁתָּ אֶת-גְּבוּל אֶרֶץךָ" (דברים יט, ג). וְכָכָר נִתְבָּאָר דִּינֵי מַצְוָה זוֹ בְּסֵנִהֲדָרִין (עו). וּמִכּוֹת (ז). וּשְׁקָלִים (פּרָק א מִשְׁנָה א) וְסוּטָה. וְכָכָר הַזִּכְרָנוּ (מִצּוֹת עֶשֶׂה קעו) אָמְרָם: "עָרֵי מִקְלָט אֵין נוֹהֲגוֹת אֲלָא בְּאֶרֶץ".

~ יום רביעי י' מרחשון ~

מצות עשה קפא. מצות לא תעשה שט.

רחצ. מצות עשה קפד.

הַמַּצְוָה הַקַּפ"א — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ בְּעִרְפֵּת (רֹאשָׁה שֶׁל) עֲגָלָה. אִם נִמְצָא בְּשִׁדָּה הַרוּג שֶׁלֹּא נֹדַע מִי הָרָגוֹ, וְהוּא אָמְרוּ יְתַעֲלֶה: "כִּי-יִמָּצֵא חֵלֶל בְּאֶרֶץךָ" (דברים כא, א) וְנָהוּ דִין עֲגָלָה עֲרוּפָה. וְכָכָר נִתְבָּאָר דִּינֵי מַצְוָה זוֹ בְּפָרָק אַחֲרוֹן מִמַּסְכַּת סוּטָה (מד).

הַמַּצְוָה הַש"ט — הַאֲזָהָרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּזוֹרֵעַ וּמִלְּעֹבֵד אֶת-הָאֱדֻמָּה בְּנִחַל אֵיתָן (נֶחֱל מִים הַזֹּרוּם בְּחוּקָה) שֶׁנֶּעְרְפָה בּוֹ הָעֲגָלָה, וְהוּא אָמְרוּ: "אֲשֶׁר לֹא-יַעֲבֹד בּוֹ וְלֹא יִזְרַע" (שם, ד) וְהַעֲבֹר עַל זֶה-לֹּקְחָהּ. וּבִגְמָרָא מִכּוֹת (כב) כְּשֶׁהִזְכִּירוּ מִחִיבֵי מִלְּקוֹת אָמְרוּ: "וְהָאֵיכָא זֹרַע לְנִחַל אֵיתָן וְאֲזַהֲרִיתִיה מִהֲכָא: "אֲשֶׁר לֹא-יַעֲבֹד בּוֹ וְלֹא יִזְרַע". הֵנָּה נִתְבָּאָר שֶׁזוֹ אֲזַהֲרָה אַחַת וְשֶׁהִיא בְּמִלְּקוֹת. וְכָכָר נִתְבָּאָר דִּינֵי מַצְוָה זוֹ בְּסוּף סוּטָה (מה; מו).

הַמַּצְוָה הַר"ח"ז — הַאֲזַהֲרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּהַשְׁאִיר מוֹקְשִׁים וּמִכְשׁוּלִים בְּעָרֵינוּ וּבְתוֹךְ בֵּיתֵנוּ כְּדִי שֶׁלֹּא יֵאָבְדוּ בָּהֶם בְּגִי אָדָם, וְהוּא אָמְרוּ יְתַעֲלֶה: "וְלֹא-תִשִּׂים דְּמִים בְּבֵיתְךָ" (שם, כב, ח) וְלִשׁוֹן סִפְרֵי (פֶּרֶשׁת תַּצֵּא שֶׁם) "וְיַעֲשִׂיתָ מַעֲקֶה" (שם) — מִצְוֹת עֲשֵׂה: "וְלֹא-תִשִּׂים דְּמִים" — מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה". וְכָכָר נִתְבָּאָר דִּינֵי מַצְוָה זוֹ בְּרִישׁ שְׁקָלִים (מִתְלִמּוֹד) יְרוּשָׁלַּיִם וּבִכְמָה מִקְוֹמוֹת בְּסֵדֵר נִזְקִין (בבא קמא טו; מו, ועוד).

הַמַּצְוָה הַקַּפ"ד — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְסַלֵּק הַמוֹקְשִׁים וְהַמְכְשׁוּלִים מִפְּלִי-מִשְׁכְּנֵנוּ, הֵנִי: שֶׁנִּבְנְהָ כְּתֹל מִקְיָן

— הוֹרְגִין אוֹתוֹ. וְכָכָר נִתְבָּאָר דִּינֵי מַצְוָה זוֹ בְּפָרָק ח' מִסְנֵהֲדָרִין (עג).

הַמַּצְוָה הַרצ"ג — הַאֲזַהֲרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּחוּס עַל נֶפֶשׁ הַרֹדֶף פְּרוּשׁ דָּבָר זֶה: שֶׁזֶּה שֶׁאֲמַרְנוּ בְּמַצְוָה שְׁקָדְמָה לָזוֹ (לֹא תַעֲשֶׂה רַצָּב), שֶׁלֹּא יִהְיֶה הָעֵדִים אֶת-הַחוּטָא (בַּחֲטָא שְׁחִיבִים מִיָּתָה) עַד שֶׁיִּדְוִיָּהוּ בֵּית דִּין בְּמִיתָה — אֵין זֶה אֲלָא אִם עָבַר וְעָשָׂה הַמַּעֲשֶׂה שֶׁהוּא חִיב עָלָיו מִיָּתָה וְסִיִּים אוֹתוֹ: אֲכַל בִּשְׁעַת חֲפָצוֹ וְהִלִּיכְתוֹ לַעֲשׂוֹת, הָרִי אֲזִי הוּא נִקְרָא: רֹדֶף — וְחֹכְהָ עָלֵינוּ לְמַנְעוֹ וּלְעַכְבּוֹ מִלְּעֲשׂוֹת אֶת-הָעֲבָרָה שֶׁלִּבּוֹ מִתְאַוָּה: וְאִם הִתְעַקֵּשׁ וְסָרַב — אֲזִי נִלְחָם בּוֹ. וְאִם נִוְכַל לְמַנְעוֹ מִמַּחֲשַׁבְתּוֹ בְּכָף שֶׁנִּחְסְרוּ אָבִיר מִאֲבָרָיו, כְּגוֹן שֶׁנִּחְתָּךְ יָדוֹ אוֹ רִגְלוֹ אוֹ נִסְמָא אֶת-עֵינוֹ — הָרִי זֶה הִיּוֹתֵר טוֹב: וְאִם אֵי אֲפִשֵּׁר לְמַנְעוֹ אֲלָא בְּאִבּוֹר נִפְשׁוֹ — הָרִי זֶה נִהְרָג קִדְם שִׁיעֲשֶׂה. וּבָאָה הַאֲזַהֲרָה מִלְּחוּס עָלָיו וּמִלְּהַמְנַע מִהֲרִיגָתוֹ, וְהוּא אָמְרוּ: "וְקִצְתָּהּ אֶת-כַּפֶּה לֹא תַחוּס עֵינְךָ" (שם) וְלִשׁוֹן סִפְרֵי (פֶּרֶשׁת תַּצֵּא שֶׁם): "וְקִצְתָּהּ אֶת-כַּפֶּה — מִלְּמַד שֶׁאִתָּה חִיב לְהַצִּילוֹ (אֵת הַנֶּדֶף עַל יָדָה) בְּכַפֶּה. מִזֵּינן שֶׁאִם לֹא תוּכַל לְהַצִּילוֹ בְּכַפֶּה הַצִּילוֹ בְּנִפְשׁוֹ? תִּלְמֹד לֹמַר: לֹא תַחוּס עֵינְךָ". וְשֵׁם אָמְרוּ: "מָה מְבוֹשִׁי מִיָּחָד שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סִכָּנָה נִפְשׁוֹת וְהָרִי הוּא בְּ"קִצְתָּהּ אֶת-כַּפֶּה". כָּךְ כִּלְדָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סִכָּנָה נִפְשׁוֹת — הָרִי הוּא בְּקִצְתָּהּ אֶת-כַּפֶּה". וְזֶה שֶׁאֲמַרְנוּ שֶׁיִּהְיֶה הַרֹדֶף עַל חֲפָצוֹ — אֵינוֹ בְּכָל-מִי שֶׁיִּחְפֹּץ לַעֲשׂוֹת אֵיזוֹ עֲבָרָה שֶׁתִּהְיֶה, וְאֵינוֹ אֲלָא בְּאָדָם הַרֹדֶף אַחֵר חִבְרוּ לְהַרְגוֹ, וְאֶפְלוֹ הוּא קָטָן (הַרְדוּף), אוֹ הַרֹדֶף אַחֵר אַחַת מִפְּלִי-הָעֲרִיּוֹת לְגִלּוֹת עֲרוּתָהּ — וּבִתְנָאֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה בֵּין תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד. וּפְשׁוּט שֶׁהִזְכִּיר מִפְּלִי הָעֲרִיּוֹת, אָמְרָ יְתַעֲלֶה: "צַעֲקָה הִנָּעֲרָה הַמֵּאֲרִשָּׁה וְאֵין מוֹשִׁיעַ לָהּ" (שם, כב, כז), הָאֵל יֵשׁ לָהּ מוֹשִׁיעַ — מוֹשִׁיעָה בְּכָל-דָּבָר שֶׁהוּא יְכוּל לְהוֹשִׁיעָה. וְהַשְּׁנָה דִּין רֹדֶף אַחֲרֶיהָ וְרֹדֶף אַחֵר חִבְרוּ לְהַרְגוֹ, אָמְרָ: "כִּי בְּאֶשֶׁר יָקוּם אִישׁ עַל רֵעֵהוּ וּרְצָחוֹ נֶפֶשׁ בֵּין הַדָּבָר הַזֶּה" (שם, כו) וְכָכָר נִתְבָּאָר דִּינֵי מַצְוָה זוֹ בְּפָרָק ח' מִסְנֵהֲדָרִין (עב — עג).

הַמַּצְוָה הַרצ"ז — הַאֲזַהֲרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּהַתְרַשֵּׁל מִהַצֵּלָת נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל אִם נִקְרָאנוּ בְּסִכָּנָה מָוֶת וְאֶבְדָּן וְיֵשׁ לָנוּ יְכָלָת לְהַצִּילוֹ. כְּגוֹן שֶׁהוּא טוֹבָע בְּמִים וְאָנוּ נֹדַע לְשַׁחוֹת וְנוּכַל לְהַצִּילוֹ. אוֹ שְׁגִי רֹצָחָה לְהַרְגוֹ וְאָנוּ יְכוּלִים לְהַסִּיר מִהַשְּׁבִלְבוֹ אוֹ לְדַחוֹת מִמֶּנּוּ הַזֶּקֶוּ וּבָאָה הַאֲזַהֲרָה מִלְּהַמְנַע לְהַצִּילוֹ בְּאָמְרוֹ יְתַעֲלֶה: "לֹא-תַעֲמֹד עַל-דָּם רָעָךְ" (ויקרא, יט, טז). וְאָמְרוּ שֶׁגַּם הַכּוֹפֵר עֲדוּתוֹ נִכְלָל בְּאֲזַהֲרָה זוֹ, לְפִי שֶׁהוּא רוֹאָה אֶת-מָמוֹן אַחֲרֵי אוֹבֵד וְהוּא יְכוּל לְהַחֲזִירוֹ לוֹ בְּכָף שֶׁיִּגִּיד אֶת-הָאָמֶת. וְכָכָר בָּא עוֹד בְּעֵנֵינוּ זֶה: "אִם-לֹא יִגִּיד וְנִשָּׂא עֲוֹנוֹ" (שם, ה, א) וְלִשׁוֹן סִפְרָא (פֶּרֶשׁת קְדוּשִׁים): "מִזֵּינן אִם יוֹדַע אֵת לוֹ עֲדוּת,

זו בפ' ב' (מבבא) מצי'א (לב). ושם נתבאר, שמצוה מן-התורה לפרוק ומצוה מן-התורה לטעון.

המצוה המְשַׁלֵּמָה מאתים ושבעים — האזהרה שהזהרנו מלעזוב את-הלכוד במשאו מעבב בד'ך, אלא נעזרהו ונפרק מעליו עד שיתקן משאו, ונגביה עמו את משאו, או על גבו או על בהמתו, כמו שנתבאר בד'יני מצוה זו, והוא אָמרו: "וְחִדַּלְתָּ מְעֻזְב לֹ" (שמות כג, ה). ולשון המְכַלְתָּא (פרשת משפטים שם): "וְחִדַּלְתָּ מְעֻזְב לֹ" עֻזְב תְּעֻזְב עִמּוֹ", נמצינו למדין שהוא עובר על עשה ועל לא-תעשה. ובא עוד לאו מִיַּחַד בְּעֵינֵי זֶה והוא אָמרו במשנה תורה: "לא-תראה את-חמור אחיך וגו'" (דברים כב, ד), ובספרי (פרשת תצא שם): "לא-תראה את-חמור אחיך וכו'" — מצות לא-תעשה, ולהלן הוא אומר: "כִּי-תִרְאֶה חֲמֹר שֹׁנֵאֵךְ" (שמות כג, ה) — מצות עשה". וכבר נתבאר גם דיני מצוה זו בפ' ב' מבבא מצי'א (לב).

~ יום שישי י"ב מרחשון ~

מצות עשה רמה.

המצוה הרמ"ה — הצווי שִׁנְצִיטוּנוּ בדין מקח וממכר, כלומר: הִדְרָכִים שִׁבְהֵן מִתְקִיִּם הַמִּקַּח וְהַמִּמְכָּר בֵּין הַמּוֹכְרִים וְהַקּוֹנִיִּם, וכבר למדנו על אפן (קנין) זה ממה-שָׁאָמַר יתעלה: "וְכִי-תִמְכְּרוּ מִמְכָּר לַעֲמִיתְךָ וגו'" (ויקרא כה, יד), אָמרו (בבא מציעא מז:): "דְּכָר הַנִּקְנָה מִיָּד לֵיד, כְּלוּמַר הַמְּשִׁיכָה". וכבר נתברר, שדבר תורה מעות קונות, ואין המְשִׁיכָה בַּמְּטַלְטֵלִין אלא תַּקְנַת חֲכָמִים: וכן הַמְּסִירָה וְהַהֲבָהָה. ובפרוש אָמרו (שם צט): כִּדְרָךְ שִׁתְּקֵנוּ מְשִׁיכָה בְּלוֹקְחִין כֶּף תְּקֵנוּ מְשִׁיכָה בְּשׁוּמְרִין (שה'משיכה' לרשותן מטילה עליהן חיובי השומרים). הנה נתבאר לך, שזה שהתנו מְשִׁיכָה בְּמִקַּח וּמִמְכָּר — תַּקְנָה, כמו שנתבאר במקומו: אָכֵל שָׂאָר הִדְרָכִים שִׁבְהֵן נִקְנוֹת הַקְּרָעוֹת וְזוּלָתָן. כלומר שטר וְחֻזָּקָה — הַסְּמִיכוֹן לַפְּסוּקִים. וכבר נתבאר מִשְׁפָּטֵי דִין זֶה, כלומר: יְדִיעַת הִדְרָכִים שִׁבְהֵן מִתְקִיִּם הַמִּקַּח בְּכָל-סוּג וְסוּג, בְּפָרָק א' מְקֻדָּשִׁין וּפָרָק ד' וּפָרָק ח' (מבבא) מצי'א וּפָרָק ג' וּפָרָק ד' וּפָרָק ה' וּפָרָק ו' וּפָרָק ז' (מבבא) בְּתָרָא.

~ שבת קודש י"ג מרחשון ~

מצות עשה רמה.

המצוה הרמ"ה — הצווי שִׁנְצִיטוּנוּ בדין מקח וממכר, כלומר: הִדְרָכִים שִׁבְהֵן מִתְקִיִּם הַמִּקַּח וְהַמִּמְכָּר בֵּין הַמּוֹכְרִים וְהַקּוֹנִיִּם, וכבר למדנו על אפן (קנין) זה ממה-שָׁאָמַר יתעלה: "וְכִי-תִמְכְּרוּ מִמְכָּר לַעֲמִיתְךָ וגו'" (ויקרא כה, יד), אָמרו (בבא מציעא מז:): "דְּכָר הַנִּקְנָה מִיָּד

סְבִיב הַגָּזוֹת וְהַבּוֹרוֹת וְהַשִּׁיחִין וְדוּמִיָּהֶם, כְּדִי שְׁלֹא יִפּוֹל מִיִּשְׁהוּ בָהֶם אוֹ מֵהֶם. וְכֵן מְקוּמוֹת הַסְּכָנָה כָּלֶם בּוֹנִים וּמִתְקַנִּים אוֹתָם, כְּדִי שִׁתְּסוֹר הַסְּכָנָה, וְהוּא אָמַר: "וְעֲשִׂיתָ מַעֲקֶה לַגֹּגֶף" (שם) וְלִשׁוֹן סְפָרִי: "וְעֲשִׂיתָ מַעֲקֶה לַגֹּגֶף — מַצּוֹת עֲשֵׂה". וְכָכָר נִתְבָּאָר דִּינֵי מַצּוֹה זוּ בַּמִּסְכָּת בְּבֹא קָמָא.

~ יום חמישי י"א מרחשון ~

מצות לא תעשה רצמ.

מצות עשה רב. רג. מצות לא תעשה ער.

המצוה הרצ"ט — האזהרה שהזהרנו מלהכשיל זה-את-זה בַּעֲצָה (שאינה הוגנת). והוא: שָׂאֵם יִשְׁאָלְךָ עֲצָה בְּדָבָר שְׂאִינוּ בָקִי בּוֹ. הָרִי בָּאָה הַאֲזָהָרָה מִלְּהִטְעוֹתוֹ וּמִלְּרָמוֹתוֹ, אֲלֵא תוֹרָהוּ עַל הַדָּבָר שְׂאֵתָה חוֹשְׁבוֹ שֶׁהוּא טוֹב וְיִישֹׁר, וְהוּא אָמַר יִתְעַלָּה: "וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מְכָשֵׁל" (ויקרא יט, יד) וְלִשׁוֹן סְפָרָא (פרשת קדושים): "וְלִפְנֵי סוּמָא בְּדָבָר — הִנֵּה נוֹטֵל מִמֶּךָ עֲצָה אֵל תִּתֵּן לֹ" עֲצָה שְׂאִינָה הוֹגֶנֶת לֹ". וְאָמְרוּ שְׁלָאוּ זֶה כּוֹלֵל גַּם מִי שִׁמְסִיעַ לְדָבָר עֲבָרָה אוֹ גּוֹרָמָה, לְפִי שֶׁהוּא בָּא לְאוֹתוֹ הָאָדָם שִׁסְמָאָה הַתָּאָה אֶת-רְאִיתוֹ וְנִעֲשֶׂה עוֹר וְעוֹזְרוֹ בַּתְּעִיָּתוֹ. אוֹ יָכִין לֹ" סְבוֹת עֲבָרָתוֹ וְעַל דְּרָךְ זֶה אָמְרוּ עַל הַמְּלוּהָ בְּרִבִּית וְהַלּוּהָ בְּרִבִּית שְׂשִׁנִּיָּהֶם עוֹבְרִים מִשׁוּם "וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מְכָשֵׁל", לְפִי שֶׁכָּל-אֶחָד מֵהֶם עוֹר לַחֲבֵרוֹ וְהַכְּשִׁיר לֹ" הַשְּׁלֵמַת הָעֲבָרָה. וְהַרְבֵּה דְּבָרִים מְסוּג זֶה אוֹמְרִים בָּהֶם: עוֹבֵר מִשׁוּם: "וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מְכָשֵׁל". וּפְשָׁטִיה דְּקָרָא הוּא מַה-שֶּׁהִזְכַּרְנוּ תַּחֲלָה.

המצוה הר"ב — הצווי שִׁנְצִיטוּנוּ לְהוֹרִיד אֶת-הַמִּשָּׂא מֵעַל הַבְּהֵמָה שֶׁשָּׁשְׁלָה בַּמִּשָּׂאָה בִּשְׂדֶּה, וְהוּא אָמַר יִתְעַלָּה: "כִּי-תִרְאֶה חֲמֹר שֹׁנֵאֵךְ רֹכֵץ וגו' עֻזְב תְּעֻזְב עִמּוֹ" (שמות כג, ה). וְלִשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא (פרשת משפטים שם): "עֻזְב תְּעֻזְב — פְּרִיקָה". וְשֵׁם אָמְרוּ: "עֻזְב תְּעֻזְב" — נִמְצָאנוּ לְמַדִּין שֶׁהוּא עוֹבֵר עַל עֲשֵׂה וְעַל לֹא-תַעֲשֶׂה", כְּלוּמַר: שְׂאֵנוּ נִצְטִינֵנוּ לְפָרָק מַעֲלִיָּה (מצות עשה) וְהִזְהַרְנוּ מִלְּהִנִּיחָה רוֹכֶצֶת תַּחַת מִשָּׂאָה כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר בַּמִּצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה (הַמַּצּוּה הַמְּשַׁלֵּמָה ע"ר): וְאִם הַנִּיחָה רוֹכֶצֶת תַּחַת מִשָּׂאָה, עוֹבֵר עַל עֲשֵׂה וְלֹא-תַעֲשֶׂה. הֵנָּה נִתְבָּאָר לָךְ, שֶׁזֶה שֹׁנֵאֵמֶר "עֻזְב תְּעֻזְב" — מַצּוֹת עֲשֵׂה. וְכָכָר נִתְבָּאָר דִּינֵי מַצּוֹה זוּ בְּפָרָק ב' מ[בבא] מצי'א (לב).

המצוה הר"ג — הצווי שִׁנְצִיטוּנוּ לְטַעוֹן אֶת-הַמִּשָּׂא עַל הַבְּהֵמָה אוֹ עַל הָאָדָם אִם הוּא לְבָדוֹ, אַחֵר שֶׁהוֹרְדִינוּהוּ מִמֶּנּוּ אוֹ שֶׁהוֹרִידוֹ זוּלָתָנוּ. כִּי כְּמוֹ שִׁנְצִיטוּנוּ לְפָרָק מִמֶּנּוּ, כֶּף נִצְטִינֵנוּ לְטַעוֹן עִמּוֹ. וְהוּא אָמַר יִתְעַלָּה: "הֵקֵם תִּקִּים עִמּוֹ" (דברים כב, ד). וְלִשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא (פרשת משפטים שם): "הֵקֵם תִּקִּים עִמּוֹ — טְעִינָה". וְכָכָר נִתְבָּאָר דִּינֵי מַצּוֹה

כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמִקְוֵמוֹ: אֲכַל שְׁאֵר הַדְּרָכִים שֶׁבָּהֶן נִקְנֹת
הַשְּׂרָקָעוֹת וְזוֹלָתָן. כְּלוּמָר שֶׁטֶר וְחֻזְקָה — הַסְּמִיכוֹן
לְפָסוּקִים. וְכֵבֶר נִתְבָּאָרוּ מִשְׁפָּטֵי דִין זֶה, כְּלוּמָר: יָדִיעַת
הַדְּרָכִים שֶׁבָּהֶן מִתְקַנֵּם הַמִּקְח בְּכֹל־סוּג וְסוּג, בְּפֶרֶק א'
מִקְדוּשֵׁין וּפֶרֶק ד' וּפֶרֶק ח' (מִבְּבֵא) מְצִיעָא וּפֶרֶק ג' וּפֶרֶק
ד' וּפֶרֶק ה' וּפֶרֶק ו' וּפֶרֶק ז' (מִבְּבֵא) בִּתְרָא.

לִיד, כְּלוּמָר הַמְּשִׁיכָה". וְכֵבֶר נִתְבָּרַר, שֶׁדָּבָר תּוֹרָה מְעוֹת
קוֹנוֹת, וְאֵין הַמְּשִׁיכָה בְּמִשְׁלָטֵינָא אֱלָא תַּפְנֵת חֲכָמִים: וְכֵן
הַמְּסִירָה וְהַהֲגָבָה. וּבִפְרוּשׁ אָמְרוּ (שם צט.): כְּדִרְךָ
שֶׁתִּקְנֶה מְשִׁיכָה בְּלוֹקְחִין כִּף תִּקְנֶה מְשִׁיכָה בְּשׁוּמְרִין
(שה"משיכה" לרשותן מטילה עליהן חיובי השומרים). הִנֵּה
נִתְבָּאָר לָךְ, שֶׁזֶּה שֶׁהִתְנֶה מְשִׁיכָה בְּמִקְח וּמִמְכָּר — תַּפְנֵנָה,

המשך ביאור במס' בכורות ליום רביעי עמ' 1

חִימוּץ, וְלֹכֵן חִיבֵי הָאוּפָה בְּחִימוּץ אִף שֶׁכֵּבֶר הוֹחֲמָה בְּלִישָׁה.
וְכֵן כּוֹלֵם מוֹדִים בְּמִסְרָם בְּהִמָּת קִישִׁים אוֹ חוֹלִין אַחֵר מִסְרָם,
כְּגוֹן שֶׁאֲחָד כִּרְת אֶת הַבִּיצִים וְלֹא הוֹצִיאָן מִן הַכִּיס וְבֵא אַחֵר
וְנִיתָן לְגַמְרֵי מִן הַגּוֹף, שֶׁהוּא – גַּם הַשְּׁנִי חִיב, מִשּׁוּם דְּכָתִיב
(ויקרא כב כד) 'וּמִעוֹד וְכִתּוּב וְנִתּוּק וְכִרְוֹת לֹא תִקְרִיבוּ לָהּ',
וּבְאֲרָצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ כֵן לְבִהמּוֹת, וְיֵשׁ לְשֹׂאֵל אִם עַל פֹּרֶת אֶת
הַבִּיצִים וְעוֹדֵן בְּכִיס חִיבֵי בְּמִלְקוֹת מִשּׁוּם לֹא זֶה, עַל נִתְקַן –
שְׁנוֹתָן לְגַמְרֵי וּמִשְׁלִיכֵן, לֹא כֹל שֶׁכֵּן שְׁחִיב, וּמִדּוּעַ כִּתְבָּהּ
הַתּוֹרָה 'וְנִתּוּק' לְחִיבֵי אֶת הַנּוֹתָק, אֱלָא כּוֹנוֹת הַתּוֹרָה בּוֹזֵה לְהִבְיָא
– לְרִבּוֹת אֶת הַנּוֹתָק אַחֵר פֹּרֶת שֶׁהוּא חִיב.
וְלֹא נִחְלְקוּ רַבֵּן וְרַבִּי מֵאִיר אֱלָא בְּמִטִּיל מוֹם בְּכַעַל מוֹם, כְּמוֹ
שֶׁנִּחְלְקוּ הָאֵם מוֹתֵר לְהַטִּיל מוֹם עַל יְדֵי הַהִקְזָה בְּכּוֹר שֶׁאֲחָזוּ
דָּם.

מִבְּאֵר רַבִּי יוֹחָנָן אֶת מַחְלוקֹתָם: דְּרַבִּי מֵאִיר כִּבֵּר שֶׁאֲפִילוּ בִּקְרֵבָן
שֶׁהוּא כִבֵּר בַּעַל מוֹם כְּגוֹן הָאֲחָזוּ דָּם, אֵין לְהַטִּיל מוֹם מִמָּה
שֶׁכְּתוּב (ויקרא כב כא) לְגַבִּי קִרְבֵּן 'תָּמִים יִהְיֶה לְרִצּוֹן כֹּל מוֹם לֹא
יִהְיֶה בּוֹ', שֶׁמִּכָּךְ שֶׁכְּתוּב 'מוֹם לֹא יִהְיֶה בּוֹ' אֲנִי לּוֹמְדִים שֶׁאֲסוּר
לַעֲשׂוֹת בּוֹ מוֹם, וּמִיתוּר תִּיבֶת 'כֹּל' אֲנִי לּוֹמְדִים שֶׁאִף בְּאוֹפֶן שֶׁהוּא
כִבֵּר בַּעַל מוֹם לֹא יוֹסִיף וְיִטִּיל בּוֹ מוֹם נוֹסֵף, וְרַבֵּנָן כִּבֵּרִי
שְׁדוּרִשִׁים אֶת הַכְּתוּב יָחַד, וְכִיּוֹן שֶׁכְּתוּב 'תָּמִים יִהְיֶה לְרִצּוֹן כֹּל
מוֹם לֹא יִהְיֶה בּוֹ', אֲנִי לּוֹמְדִים שֶׁהַאִיסוּר לְהַטִּיל מוֹם אֲמוּר רַק
בִּקְרֵבָן תָּמִים הַעוֹמֵד לְדִית לְרִצּוֹן לִפְנֵי ה' וְלֹא בִּקְרֵבָן שֶׁכֵּבֶר נָפַל
בּוֹ מוֹם וְאֲנִי עוֹמֵד לְדִית לְרִצּוֹן, וְלֹכֵן הַתִּירוֹ לְהַטִּיל מוֹם בְּכּוֹר
הָאֲחָזוּ דָּם.

הַגְּמָרָא מְבַרֶּרֶת מִדָּה לּוֹמֵד רַבִּי מֵאִיר מִתָּמִים יִהְיֶה לְרִצּוֹן.
שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: וְרַבִּי מֵאִיר, הֲאִי 'תָּמִים יִהְיֶה לְרִצּוֹן' מֵאִיר עֵבֶר
לִיה. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: מִיָּפְעִי לִיה לְמַעוֹטֵי שֶׁאֵין אִיסוּר הַטֵּלֶת
מוֹם בְּמִי שֶׁהִיא בַּעַל מוֹם מְעִיקָרָא קוֹדֵם שֶׁהִקְדִּישׁוּ.

דּוּחָה הַגְּמָרָא: בַּעַל מוֹם מְעִיקָרָא, שֶׁשִּׁיטָא שְׁמוֹתָר לְהַטִּיל בּוֹ
מוֹם, שֶׁהִי דִּיקְלָא בְּעֶלְמָא הוּא – כַּעַץ דָּקֵל הוּא נִחְשָׁב שֶׁהִי
לֹא חִלָּה עֲלֵיו קְדוּשָׁה כָּלִל תַּתְּחִילָה, וְאֵין צָרִיךְ פֶּסוּק לְלַמְּדֵנוּ
זֹאת.

הַגְּמָרָא מְיַשֶּׁבֶת אֶת שִׁיטַת רַבִּי מֵאִיר בְּאוֹפֶן אַחֵר: אֱלָא הַתִּיבוֹת
'תָּמִים יִהְיֶה לְרִצּוֹן' בִּאוֹ לְמַעוֹטֵי שֶׁאֵין אִיסוּר הַטֵּלֶת מוֹם בְּפִסְקֵי
הַמִּוִּקְדָּשִׁין – קִדְשִׁים שֶׁנִּפְל בָּהֶם מוֹם, לְאַחֵר פְּדִיּוֹן, סִלְקָא
דְּעִתָּהּ אֲמִינָא הוּאִיל וְאִיסוּרֵי בְּגִינָה וְעִבּוּדָה, כְּמוֹ שֶׁנִּאֲמַר (וַיְבָרֵךְ
יב טו) 'רַק בְּכָל אֹתוֹת נִפְשֶׁךָ תִּזְבַּח', וְדִרְשׁוּ לַעֲלִיל (טו) 'תּוֹבָח וְלֹא
גִּיזָה', בְּהַטֵּל מוֹמִין נְפִי לִיתְסִירוֹ, קָא מְשַׁמַּע לָן תִּיבוֹת אֵלוֹ
שֶׁאֵין בִּכָּךְ אִיסוּר.

הַגְּמָרָא מְבַרֶּרֶת מִדָּה לּוֹמְדִים רַבֵּן מ'כֹּל מוֹם לֹא יִהְיֶה בּוֹ'. שׁוֹאֵלֶת
הַגְּמָרָא: וְרַבֵּנָן נְפִי, הַכְּתִיב 'כֹּל מוֹם לֹא יִהְיֶה בּוֹ', וְמָה בָּאָה
לְרִבּוֹת תִּיבֶת 'כֹּל'. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: לְגַרְמָא הוּא דְּאִתִּי. וְכֵמוֹ
דְּתַנְיָא, מִמָּה שֶׁנִּאֲמַר לְגַבִּי קִרְבֵּן 'מוֹם לֹא יִהְיֶה בּוֹ', אֵין לִי
לְלַמּוֹד

מֵאִיר הִתֵּם בְּכּוֹר, שֶׁאֵין לְהַקִּיז אֶת דָּמוֹ בְּמִקְוֵם שְׁעוּשָׁה מוֹם אִף
שֶׁבִּכָּךְ הוּא הוֹלֵךְ לְאִיבוֹר, מִשּׁוּם דְּקָא עֵבֶר אֶת הַמוֹם בְּיָדֵים,
לִכֵּן אֲמַר שִׁימוֹת מַעֲצָמוֹ וְהוּא לֹא יִטִּיל בּוֹ מוֹם בִּידֵיו, אֲכַל הָכָא
בַּחֲבִית דְּגִרְמָא – שֶׁאֵינוֹ מִטְמָאָה בִּידִים מִמֶּשׁ, שֶׁמָּא בְּרַבִּי
יְהוֹשֻׁעַ סְבִירָא לִיה שֶׁאֲמַר שְׁמוּטָב לְהַנִּיחָה בְּמִקְוֵם גָּלוּי
וְלַגְלוּתָהּ וְתַהֲא רֹאוּיָה לְזֹלָף, מֵאֲשֶׁר שִׁנִּיחָנָה וְלֹא תַהִיָּה רֹאוּיָה
לְכֹלָם.

וְעַד כָּאן לֹא קָאָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הִתֵּם בַּחֲבִית, שִׁנִּיחָנָה בְּמִקְוֵם
מוֹרְנָע אוֹ יִכְסְנָה כִּדִּי שֶׁלֹּא תִיטָא אֱלָא מִשּׁוּם שִׁישׁ לְחִשּׁוֹשׁ
שְׁמָא יִבָּא אֱלִיהוֹ וְיִטְהַרְנָה – וְיִגְלַה שֶׁלֹּא נִטְמָאָה כָּלִל וְנִמְצָא
לֹא שֶׁמֶר מִטְמָאָה תְּרוּמָה טְהוּרָה, אֲכַל הָכָא בְּכּוֹר דְּאִי
שְׁבִיב לִיה מִיִּית וְאֵין אֲפִשְׁרוֹת שִׁיחִיָּה רֹאוּיָה לְהַקְרָבָה, יִתְכֵּן
דְּכִרְבֵּנָן סְבִירָא לִיה שֶׁהִתִּירוֹ לְהַקִּיז דָּמוֹ אִף בְּמִקְוֵם שְׁעוּשָׁה מוֹם
כִּדִּי שֶׁלֹּא יָמוּת וְיִכְלֵל לְהִיאַכֵּל.

וְעַד כָּאן לֹא קָאָמַר רַבֵּנָן הָכָא בְּכּוֹר שְׁמוֹתָר לְהַקִּיז דָּמוֹ אִף
בְּמִקְוֵם שְׁעוּשָׁה מוֹם כִּדִּי לְהַתִּירוֹ בְּאִבְלִיָּה קוֹדֵם שִׁימוֹת, כִּיּוֹן דְּאִי
שְׁבִיב לִיה מִיִּית, אֲכַל הִתֵּם בַּחֲבִית, שִׁישׁ לְחִשּׁוֹשׁ שְׁמָא יִבָּא
אֱלִיהוֹ וְיִטְהַרְנָה, בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר סְבִירָא לָהּ שִׁנִּיחָנָה בְּמִקְוֵם
מוֹרְנָע אוֹ יִכְסְנָה כִּדִּי שֶׁלֹּא תִיטָא.

וְעַד כָּאן לֹא קָאָמַר רַבִּי יְהוֹדָה הָכָא בְּכּוֹר שֶׁאֲסוּר לְהַקִּיז דָּמוֹ,
מִשּׁוּם דְּקָא עֵבֶר בְּיָדֵים, אֲכַל הִתֵּם בַּחֲבִית דְּגִרְמָא, בְּרַבִּי
יְהוֹשֻׁעַ סְבִירָא לִיה שֶׁהִתִּירוֹ לַעֲשׂוֹת כֵּן.

וְעַד כָּאן לֹא קָאָמַר רַבֵּן גַּמְלִיאֵל הִתֵּם בַּחֲבִית שֶׁלֹּא יַעֲבִירָנָה
מִמִּקְוֵמָהּ הַמוֹרְנָע לְמִקְוֵם הַתּוֹרָפָה וְלֹא יִגְלַנָה, דְּשִׁמָּא יִבָּא
אֱלִיהוֹ וְיִטְהַרְנָה, אֲכַל הָכָא בְּכּוֹר דְּאִי שְׁבִיב לִיה מִיִּית, בְּרַבֵּנָן
סְבִירָא לִיה שְׁמוֹתָר לְהַקִּיז דָּמוֹ אִף בְּמִקְוֵם שְׁעוּשָׁה בִּכָּךְ מוֹם.

הַגְּמָרָא מוֹסִיפָה לְדַחוֹת אֶת הַשּׁוּוֹת מַחְלוקוֹת: וְעוֹד, שֶׁהִלָּא
הָכָא בְּקִרְאֵי פְּלִיגִי וְהָכָא בְּקִרְאֵי פְּלִיגִי וְכֵמוֹ שִׁיבּוּאֵר לְחֵלֶךְ,
וְלֹכֵן אֵין לְהַשּׁוּת אֶת מַחְלוקוֹת זֶה לְזֶה, מִשּׁוּם שִׁיתְכֵּן שֶׁתֵּנָּא
דּוּרֵשׁ בְּפִסְקִים שֶׁל בְּכּוֹר לְחוּמָרָא וְדוּרֵשׁ בְּפִסְקִים שֶׁל תְּרוּמָה
לְקוּלָא, וְכֵן לְהִפְיֵךְ.

הַגְּמָרָא מְבַאֲרֶת אֶת מַחְלוקֹתָם לְגַבִּי בְּכּוֹר וּבִאֲלוֹ עֵבִירוֹת
בְּאוֹפֶן דּוּמָה אֵין מַחְלוקוֹת: דְּאָמַר רַבִּי חִיָּיא בְּרַ אָבָא אָמַר
רַבִּי יוֹחָנָן, הִכֵּל – אִף רַבֵּן שֶׁהִתִּירוֹ לְהַקִּיז דָּם לְבְּכּוֹר שֶׁאֲחָזוּ
דָּם אִף בְּמִקְוֵם שְׁעוּשָׁה מוֹם מִשּׁוּם שֶׁהוּא מִטִּיל מוֹם בְּכּוֹר
שֶׁהוּא כִבֵּר בַּעַל מוֹם, גַּם הֵם מוֹדִים בְּמַחְמִין אַחֵר מַחְמִין
בְּמַנְחוֹת שֶׁאֲסוּר לַעֲשׂוֹת חֲמִץ, שֶׁהוּא חִיב – כְּגוֹן שֶׁאֲדָם
אַחֵד לֹשׁ אוֹתָהּ בְּחִימוּץ וְאֲדָם אַחֵר אֲפָאָה בְּחִימוּץ, גַּם הַשְּׁנִי
חִיב, מִשּׁוּם דְּכָתִיב בְּמַנְחָה (ויקרא יו) 'לֹא תִאָּפֶה חֲמִץ', וְכֵבֶר
כְּתוּב בָּהּ (שם כז) 'כֹּל הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לָהּ' לֹא תִעָּשֶׂה
חֲמִץ, וּמִכָּךְ שֶׁאֲפִייה שֶׁהִתָּה בְּכָלִל הַעֲשִׂיּוֹת שֶׁנִּאֲסְרוּ בְּחִימוּץ
בְּצִיּוּר 'לֹא תַעֲשֶׂה חֲמִץ' יִצָּאָה לְדִית כְּתוּבָה בְּפִנֵּי עֲצָמָה לֹא
תִאָּפֶה חֲמִץ, יֵשׁ לְלַמּוֹד שְׁחִיבִים עַל כֹּל מַעֲשֶׂה וּמַעֲשֶׂה שֶׁל

צפניה פרק ב ג

ג בקִּשְׁו אֶת־יְהוָה פֶּלֶעֱנִי הָאָרֶץ אֲשֶׁר מִשְׁפָּטוּ פָּעָלוּ בְּקִשְׁו־צֶדֶק בְּקִשְׁו עֲנֹה אוֹלִי תַּפְתְּרוּ בְּיוֹם אֶפְיָהוּ: ד כִּי עֲזָה עֲזוּבָה תִּהְיֶה וְאִשְׁקֹלֹן לְשִׁמְמָה אֲשֹׁדֹד בְּצַהֲרִים יִגְרְשׁוּהָ וְעֶקְרוֹן תַּעֲקֹר: (ס) ה הוּי יֹשְׁבֵי חֶבֶל הַיָּם גֹּוֹי פְּרָתִים דְּבַר־יְהוָה עֲלֵיכֶם כְּנֻעַן אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים וְהַאֲבִדְתִּיךָ מֵאֵין יוֹשֵׁב: ו וְהִי־תָה חֶבֶל הַיָּם נֹת פְּרָת רַעִים וְגִדְרוֹת צֶאן: ז וְהִי חֶבֶל לְשֹׂאֲרֵית בֵּית יְהוּדָה עֲלֵיהֶם יִרְעוּן בְּכַתִּי אִשְׁקֹלֹן בְּעֶרֶב יִרְבְּצוּן כִּי יִפְקְדֵם יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם וְיֹשֵׁב (שְׁבוּתָם) שְׁבִיתָם: ח שְׁמַעְתִּי חֲרַפַּת מוֹאָב וְגִדּוּפִי בְּנֵי עַמּוֹן אֲשֶׁר חָרְפוּ אֶת־עַמִּי וַיִּגְדִּילוּ עַל־גְּבוּלָם:

רש"י

נגב הכרתי ועל אשר ליהודה ות"י על דרום כרתי ולמטה כתוב בכל השלל הגדול אשר לקחו מארץ פלשתים ומארץ יהודה: (ו) נות כרות רועים. נזה עראי שיכרו בה הרועים לחם בבוקר כרות לשון ויכרה להם כירה גדולה (מלכים ב ו): (ז) והיה חבל לשארית בית יהודה. והיה אותו הגבול גורל לשארית בני יהודה חבל זה ל' גורל הוא וכן ת"י והיה עדבא לשארית דבית יהודה: (ח) אשר חרפו את עמי. כשהיו מוליכין ישראל בגולה לצד ארץ כשדים והיו עוברין דרך עמון ומואב ורואים ישראל בוכים וגונחים וצועקין היו מונין אותן ואומרים מה לכם להיות סגופים מה תבכו הלא לבית אביכם אתם הולכים בעבר הנהר ישבו אבותיכם מעולם: ויגדילו על גבולם. ויתגאו על גבולם:

(ד) כי עזה עזובה תהיה. כי אם תעשו כן אפקוד על שכיניכם הרעים פלשת ועמון ומואב כמו שהנביא מסדרן והולך: בצהרים יגרשוה. אשדוד שמה ובצהרים אשר ישוד בה קטב יגרשוה ויהי שדודה, ד"א בצהרים יגרשוה מקום מרעה צאן היה וצהרים קשה לצאת בו צאן וכן הוא אומר איכה תרביץ בצהרים (שיר א): (ה) חבל הים. ספר ימא ול' חבל מדת הקרקע היא שמודדין בחבל כלומר הסמוכים לים: גוי כרתים. ת"י עמא דמחייבין לאישתצאה ומי הן יושבי חבל הים כנען ארץ פלשתים כי פלשתים יושבים על שפת הים האחרון במערב של א"י בתוך מצרי תחומיה ואף שדורשו יונתן לכליה גוי כרתים מדינה היא בפלשתים ושמה כרתי וכן הוא אומר בצקלג אנחנו פשטנו על

מצודת ציון

(ג) בקשו. ענין דרישה: (ד) חבל. כן יקרא המחוז כמו חבלי מנשה (יהושע יז): (ו) נות. מל' נזה ומדור: כרות. ענין חפירה כמו בור כרה (תהלים ז): וגדרות. בנין גדר למרבץ צאן: (ז) ירעון. מל' מרעה: ירבעון. ענין השכיבה לנוח: ושב. ענין ההשקט ומרגוע כמו בשוכה ונחת (ישעיה ל): שבייתם. מל' שבי הגולה: (ח) וגדופי. ענין חרפה כמו וישראל לגדופים (שם מג):

מצודת דוד

(ג) אשר משפטו פעלו. אשר עשו משפט ה': בקשו צדק. ר"ל ואתם יתר העם בקשו מעתה צדק וענוה אולי עי"ז תהיו נסתרים ביום אף ה' ולא יעשה עמכם כלייה בגולה ולאח"ז תשובו לארציכם: (ד) כי עזה עזובה תהיה. ר"ל כאשר כן תעשו לא תהיו כלים בגולה ותשובו פה ותמצאו אז את עזה כשהיא עזובה מיושביה ואשקלון תהיה עוד לששמה: בצהרים יגרשוה. כאומר ואם יגרשוה בעת הצהרים לא יוכל מי מהם להסתיר עצמו ואת הכל יגרש ולא ישאר מי בארץ להחזיק בה: תעקר. ר"ל לא ישאר מי כדבר הנעקר בכח: (ה) הוי יושבי חבל הים. אוי על היושבים במחוז שפת הים שהוא גוי כרתים הם מפלשתים כמ"ש פשטנו נגב הכרתי (ש"א ל) ולמטה בענין נאמר את השלל הגדול אשר לקחו מארץ פלשתים (שם): דבר ה'. הוא האמור בסוף המקרא והאבדתיך וגו': כנען ארץ פלשתים. פלשתים תחשב לארץ כנען כמ"ש מן השיחור וגו' לכנעני תחשב חמשת סרני פלשתים (יהושע י) ור"ל גם הם יחשבו לכנעני כי היה סמוך לה: מאין יושב. מבלי ימצא מי יושב שם: (ו) נות כרות. מקום מדור חפירות הרועים לשבת בהן ושם יעשו גדרות צאן: (ז) והיה חבל. המחוז ההיא תהיה לשארית בית יהודה ומוסב לתחלת הענין שאמר אם תבקשו צדק וענוה לא תהיו כלים בגולה ותשובו פה ותמצאו ערי פלשתים שוממין אז תירשו אתם את הערים ההם: עליהם ירעון. ר"ל יתענגו בטובה: בערב ירבעון. ר"ל שם ינוחו בהשקט: כי יפקדם. כי ה' יזכרם לטובה ואת בני שבי הגולה יניחם בהשקט ומרגוע: (ח) אשר חרפו את עמי. כאשר גלה דרך ארצם חרפו אותו בדברים: ויגדילו על גבולם. ר"ל לקחו מאדמת ישראל להגדיל ולהוסיף על גבולם כמ"ש לבני עמון וגומר מדוע ירש מלכם את גד (ירמיה מט), או ר"ל כשעברו ישראל על גבולם דברו שם למולם דברים גדולים וקשים לבזותם:

כתובים

תהלים פרק-מט יג-יח

יג וְאָדָם בִּיקָר בְּלִילָיִן נִמְשָׁל בְּבִהְמוֹת נִדְמוּ: יד זֶה דְּרָכָם כָּסֶל לָמוֹ וְאַחֲרֵיהֶם א בְּפִיהֶם יִרְצוּ סֵלָה: טו כִּצְאֹן א לְשֹׂאֹל שְׁתוּ מוֹת יָרַעַם וַיִּרְדּוּ בָם יִשְׂרָאִים א לַפֶּקֶר וְצִירִים וְצוֹרֵם לְבָלוֹת שֹׂאֹל מְזַבֵּל לוֹ: טז אֲדֹ-אֱלֹהִים יַפְדֵּה נַפְשִׁי מִיַּד-שֹׂאֹל כִּי יִקְחֵנִי סֵלָה: ז אֶל-תִּירָא כִּי-יַעֲשֶׂר אִישׁ כִּי-יִרְכָּה כְּבוֹד בֵּיתוֹ: יח כִּי לֹא בְמוֹתוֹ יִקַּח הַכָּל לֹא-יִיָּרֵד אַחֲרָיו כְּבוֹדוֹ: יט כִּי-נִפְשׁוּ בַחַיִּי וְכִרְךָ וַיּוֹדֶךָ כִּי-תִיטִיב לָךְ:

רש"י

במקום אחר (איוב יח) יאכל בדיו בכור מות, ל"א לשון רציצה כמו הירוע ברזל (ירמיה טו): וירדו בם ישרים לבקר. ליום הגאולה כשירוח בקרם של ישראל יהיו רודים בהם כמו שנא' ועסותם רשעים וגו' (סוף מלאכי): וצורם לבלות שאול. צורתם של רשעים תבלה את השאול, גיהנם כלה והם אינם כלים: מזבול לו. מהיות להם מדור והקב"ה מוציא חמה מנרתקה ומלהטת אותם שנאמ' (שם) וליהט אותם היום הבא, ורבותינו פירשו מזבול לו על שפשוטו ידיהם בזבול שהחריבו את בהמ"ק: (טז) אך אלהים יפדה נפשי. אבל אני שהייתי למשל אזני, אלהים יפדה נפשי שלא אלך אל שאול כי יקחני בחיי ללכת בדרכיו: (יט) כי נפשו בחייו יברך. הרשע מברך את נפשו בחייו ואומר שלום עליך נפשי לא יאונך שום רעה אבל אחרים אין אומרים עליו כן: ויודך כי תיטיב לך. ואתה אם תשמע לדברי הכל יודוך כי תטיב לנפשך לישר את דרכך:

(יג) ביקר. לשון יקר ותפארת, (סא"א): נמשל. לשון משל: נדמו. לשון דממה: (יד) כסל. שטות: ואחריהם בפיהם ירצו סלה. והבאים אחריהם ידברו בהם ויספרו בפיהם מה אירע לראשונים: ירצו. לשון הרצאת דברים, רטרירונ"ש בלע"ז, וחז"ל פירשו זה דרכם של רשעים שסופם אבודים אבל כסל למו חלב יש להם על כסליהם ומכסות את כליותיהם ואינן יועצות אותם לשוב מרעתם ושמה תאמר שכחה היא להם על ששכחו שסופם למות ת"ל ואחריהם בפיהם ירצו כלומר יום אחריתם תמיד בפיהם ואין חרדים ממנו: (טו) כצאן לשאול שתו. כצאן המתאסף לדיר כן הם לשאול, שתו דגשות התי"ו במקום תי"ו שנייה לשאול שותתו לשון שתותיה של שאול למדרגה התחתונה וכן שתו בשמים פיהם (לקמן ע"ג) גם הוא לשון שתות, קבעו בשמים פיהם לשונם הרע: מות ירעם. מלאך המות יאכלם, ואל תתמה על לשון אכילה זו שכן מצינו

מצודת ציון

(יג) ביקר. מלשון יקר: נדמו. מלשון דמיון: (יד) כסל. מל' כסילות: למו. להם: ירצו. מלשון רצון: (טו) שתו. שמו: ירעם. ישברם: וירדו. וימשלו: וצורם. מלשון צור ור"ל חזקם: לבלות. מלשון בליה ורקבון: מזבול. ענין מדור כמו בית זבול לך (מ"א ח):

מצודת דוד

(יג) ואדם ביקר. הלא אין האדם בוטח ביקר עשרו שילין עמו עד הבוקר וא"כ מה הוא העושר: נמשל. הבוטח בעשרו הוא נמשל לבהמות ודומים אליהם בחסרון הדעת והענין כפול לדמיון גמור: (יד) זה דרכם. כן מנהגם להחזיק לעצמם את הכסילות הזאת להתהלל עם העושר ולבטוח בה: אחריהם. אף בניהם הבאים אחריהם גם המה ירצו לעולם באמרי פי אבותיהם להתהלל עם העושר: (טו) כצאן. ועומדים המה למיתה לכלות הנפש עם הגוף כמו הצאן הנאסף אל הדיר הגופות עם נפשותם כן יאספו כולם להשימם בשאול והמות ישברם מכל וכל כי בקבר תכלה הנפש עם הגוף: וירדו. אף בחייהם כאשר יבוא עתם ימשלו בם הישרים בבוא עת בקרם וזריחתם: וצורם. וחזקם יובא להקרב בשאול ולא ישאר מהם מאומה לא מהגוף ולא מהנפש: מזבול לו. מן המדור שלו יובא אל השאול: (טז) מיד שאול. לכל תכלה נפשי עם הגוף בקברי: כי יקחני סלה. את נפשי יקח להיות גנוזה עמו למעלה עד עולם: (יז) אל תירא. אל תדאג בעבור קנאת העשיר: (יח) הכל. כלל וכלל לא וכן ולרש אין כל (ש"ב יב): לא ירד. אל הקבר: (יט) כי נפשו. הוא לבד ברך נפש עצמו בימי חייו ואמר שלום יהיה לי אבל לא נתברך מזולת אבל אתה כאשר תטיב מעשיך להיטיב לך בעוה"ב אז הכל יודוך:

משניות מסכת אהלות

ז היתה נתונה בצד האסקפה, שאם תעלה היא נוגעת במשקוף פותח טפח, טמאה תחתיה, בתוכה, או על גבה – טמאה בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת. היתה גבוהה מן הארץ טפח, טמאה תחתיה או בבית – תחתיה והבית טמא, תוכה וגבה טהור; בתוכה או על גבה – הכל טמא. שאם תעלה אינה נוגעת במשקוף פותח טפח, או מדבקת במשקוף, טמאה תחתיה – אין טמא אלא תחתיה.

פרק אחד עשר

א הבית שנסדק, טמאה בחוץ – פלים שבפנים טהורין; טמאה בפנים, פלים שבחוץ – בית שמאי אומרים: עד שיחא בסדק ארבעה טפחים; בית הלל אומרים: כל שהוא. רבי יוסי אומר משום בית הלל: פותח טפח.

פירוש ברטנורא

ז היתה נתונה. אקדירה קאי: בצד האסקופה. שהיתה מונחת על האסקופה מבחוץ ומשוכה לפנים כל כך שאם תעלה יש ממנה טפח תחת המשקוף. וכגון שהקדירה רחבה מלמטה הרבה וצרה מלמעלה כלפי פיה, דכי קיימא טפח תחת המשקוף עדיין כל פיה לחוץ: טומאה תחתיה. ברצוצה איירי: בוקעת ועולה. והבית טהור. וכגון שהטומאה מן המשקוף ולחוץ, דאי בטפח המשוך לפנים היה הבית טמא: תחתיה והבית טמא. כיון דאיכא טפח ממנה לפנים שמביא את הטומאה לבית: תוכה וגבה טהור. דנצולת עם דופן הבית: הכל טמא. דנטמאה הקדירה ואינה חוצצת, ורואין את הטומאה כאילו היא תחתיה והבית טמא: או מודבקת. שאין הקדירה תחת המשקוף כלל אלא למעלה דבוקה בצד המשקוף, ואין רוחב דבוקתה טפח: אין טמא אלא תחתיה. כיון דליכא טפח תחת המשקוף אין מביא טומאה לבית, והבית ותוכה וגבה הכל טהור:

לא א הבית שנסדק. גג הבית שנחלק על פני כולו לשני חלקים: טומאה בחוץ. לצד החיצון שבו הפתח: כלים שבפנים טהורים. שאין דרך טומאה ליכנס אלא לצאת: ובית הלל אומרים כל שהוא. בתוספתא מפרש כל שהוא דבית הלל ובלבד שיחא כחוט המשקולת. והלכה כבית הלל:

משניות מבוארות – קהתי

טוב; ועיין "משנה אחרונה". טמאה תחתיה – תחת הקדירה, אין טמא אלא תחתיה – אבל תוכה וגבה והבית טהורים: תוכה וגבה טהורים. מפני שהיא מצלת עם דפנות האוהל, אף על פי שאינה נוגעת בפותח טפח; והבית טהור. שהואיל ואין הקדירה נוגעת במשקוף פותח טפח אין האוהל תחתיה מתחבר לאוהל הבית להיות אוהל אחד, ואינו מביא את הטומאה לבית.

באור משנה א

הבית שנסדק – שגגו נסדק על פני כולו ונחלק לשני חלקים, חלק אחד סמוך לפתח, וחלק אחד לפנים, טמאה בחוץ – אם היתה טומאה מן המת בחלק החיצון של הבית, תחת חצי הגג הסמוך לפתח, פלים שבפנים – הכלים המונחים בחלק הפנימי של הבית, טהורין – שאין דרך הטומאה להיכנס לפנים אלא לצאת, ואוויר הסדק מפסיק בין החלקים שלא להיחשב כאוהל אחד; וכבר הזכרנו, שלגבי טומאה אין אומרים "לבד" (פחות משלושה טפחים הוא כלבד); טמאה בפנים – היתה טומאה בחלק הפנימי של הבית, פלים שבחוץ – הכלים המונחים בחלק החיצון של הבית, פלים שבחוץ – עד שיחא בסדק ארבעה טפחים – אין הכלים טהורים אלא אם כן יש בסדק רוחב של ארבעה טפחים, שבכגון זה אוויר הסדק מפסיק ביניהם, ואף אין כאן משום סוף טומאה לצאת, שכיון שיש בסדק שיעור פתח להוצאת המת (כמו ששינונו לעיל ג, ו), הריהו מציל על החלק החיצון; אבל פחות מארבעה טפחים הרי דרך טומאה לצאת, ולכן הכלים שבחוץ טמאים; בית הלל אומרים: כל שהוא – אפילו בסדק כל שהוא הכלים שבחלק החיצון טהורים. ובתוספתא מפורש, שלדעת בית הלל צריך על כל פנים שיחא הסדק רחב כחוט המשקולת; אבל אם היה פחות מכן, הרי הם טמאים. וכן הלכה. רבי יוסי אומר משום בית הלל: פותח טפח – אם הסדק רחב טפח, הכלים שבחוץ טהורים.

~ יום ראשון ~

באור משנה ז

היתה – הקדירה – נתונה בצד האסקפה – בצד המפתח שלפני הבית מבחוץ, שאם תעלה – שאילו היתה הקדירה עולה עד המשקוף, היא נוגעת במשקוף פותח טפח – היתה דופן הקדירה ברוחב טפח על טפח נוגעת בצד החיצון של המשקוף, טמאה תחתיה – תחת הקדירה, והיא טומאה רצוצה, בתוכה – או שהטומאה בתוך הקדירה, או על גבה – למעלה מהקדירה, טמאה בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת – ומטמאה כל מה שכנגדה, אבל אינה מתפשטת לצדדים, והבית טהור, שכן מדובר כאן בכגון שהטומאה היא מחוץ למשקוף. היתה – הקדירה – גבוהה מן הארץ טפח – והרי שיש ש אוהל של טפח על טפח ברום טפח, טמאה תחתיה – תחת הקדירה, או בבית – או שהטומאה מונחת בבית, תחתיה והבית טמא – שהואיל ואילו היתה הקדירה עולה עד המשקוף היתה דופנה נוגעת במשקוף ברוחב טפח, לפיכך האוהל תחתיה מתחבר לאוהל הבית ונעשים אוהל אחד, ומביא את הטומאה מזה לזה; אבל תוכה וגבה טהור – שרואים את הקדירה כאילו עלתה ונתחברה למשקוף ("גוד אסיק"). והיא מצלת על עצמה עם דפנות האוהל וחוצצת בפני הטומאה. בתוכה – אם הטומאה בתוך הקדירה, או על גבה – מעל פי הקדירה, הכל טמא – שהקדירה נטמאה ואינה חוצצת, והרי הטומאה יורדת תחתיה ומתפשטת משם לבית, הלכך הכל טמא, כמו שבארנו במשנה הקודמת בענין הארוכה. שאם תעלה אינה נוגעת במשקוף פותח טפח – היתה הקדירה הגבוהה מן הארץ טפח נתונה בצד מפתח הבית, שאם היתה עולה עד המשקוף לא היתה נוגעת בו אלא בפחות מטפח, או מדבקת במשקוף – או אפילו אין הקדירה נתונה למטה אלא היא באמת דבוקה למעלה במשקוף בפחות מטפח ("תפארת ישראל"; עיין ברטנורא ויתוספות יוס

ב אַכְסֵדְרָה שְׁנִדְקָה, טְמֵאָה בְּצַד זֶה – בָּלִים שֶׁבְּצַד הַשְּׁנִי מֵהוֹרִים. נָתַן אֶת רִגְלוֹ אוֹ קֵנָה מְלֻמָּעֵלָן – עָרַב אֶת הַטְּמֵאָה. נָתַן אֶת הַקֵּנָה בָּאָרֶץ – אֵינּוּ מְבִיאִין אֶת הַטְּמֵאָה, עַד שִׁיְהִי גְבוּהָ מִן הָאָרֶץ פּוֹתֵחַ טַפַּח.
ג סָגוּם עָבָה וְכִפְתַּ עָבָה – אֵינּוּ מְבִיאִין אֶת הַטְּמֵאָה, עַד שִׁיְהִי גְבוּהִים מִן הָאָרֶץ פּוֹתֵחַ טַפַּח. קְפוּלִים זֶה עַל גְּבִי זֶה – אֵינּוּ מְבִיאִין אֶת הַטְּמֵאָה, עַד שֶׁתִּהְיֶה הָעֲלִיוֹנָה גְבוּהָ מִן הָאָרֶץ פּוֹתֵחַ טַפַּח. הִיא אָדָם נָתוּן שֵׁם – בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: אֵינּוּ מְבִיאִין אֶת הַטְּמֵאָה, וּבֵית הֶלֶל אוֹמְרִים: אָדָם חָלוּל הוּא, וְהֵצֵד הָעֲלִיוֹן מְבִיא אֶת הַטְּמֵאָה.

פירוש ברטנורא

ב אַכְסֵדְרָה שְׁנִדְקָה. תַּקְרָת האכסדרה שנחלקה לשנים: בָּלִים שֶׁבְּצַד הַשְּׁנִי מֵהוֹרִים. שאויר הסדק מפסיק, וגורם שאין הטומאה עוברת לצד השני: עֵירַב אֶת הַטְּמֵאָה. לפי שנפתח האויר: בָּאָרֶץ. ברצפת האכסדרה כנגד הסדק שבתקרה:
ג סָגוּם. כגד צמר עב מאוד: וּכְפֹתָה. קורה עבה. אע"פ שגובה עובין יותר מטפח, אֵינּוּ מְבִיאִין אֶת הַטְּמֵאָה. אם נתן בארץ כנגד הסדק שבתקרה האכסדרה, אלא אם כן יש תחתיה חלל טפח: קְפוּלִין. כמו טלית מקופלת. כגדים הרבה מקופלים זו על זו: עַד שֶׁתִּהְיֶה הָעֲלִיוֹנָה גְבוּהָ מִן הָאָרֶץ טַפַּח. ואע"פ שהכגדים נתונים תחתיה העליונה מביאה את הטומאה, והואיל וגבוהה מן הארץ טפח: הִיא אָדָם נָתוּן שֵׁם. בארץ כנגד הסדק: חָלוּל. חלל הגוף נחשב חלל אע"פ שבני מעיו לתוכו:

משניות מבוארות – קהתי

ירושלים: וכוננת הדברים, שלפי טעם זה אין צריכים לטעם של "גוד אסיק".

~ יום שני ~

באור משנה ג

סָגוּם עָבָה – מעיל של צמר עבה, וְכִפְתַּ עָבָה – חתיכת עץ עבה, אֵינּוּ מְבִיאִין אֶת הַטְּמֵאָה – אם נחנם בארץ כנגד הסדק שבתקרה האכסדרה, עַד שִׁיְהִי גְבוּהִים מִן הָאָרֶץ פּוֹתֵחַ טַפַּח – שיחא תחתיהם חלל טפח. אבל אם אין תחתיהם חלל טפח, אף על פי שהצד העליון שלהם גבוה מן הארץ יותר מטפח, מכל מקום אינם מביאים את הטומאה. קְפוּלִים זֶה עַל גְּבִי זֶה – נתן בארץ כנגד הסדק שבתקרה האכסדרה כגדים אחדים מקופלים זה על זה (ברטנורא); ויש מפרשים: קיפל כגד בכמה קיפולים זה על גב זה והניחו למטה תחת הסדק שבתקרה ("תפארת ישראל"), אֵינּוּ מְבִיאִין אֶת הַטְּמֵאָה – מצד זה לצד זה, עַד שֶׁתִּהְיֶה הָעֲלִיוֹנָה גְבוּהָ מִן הָאָרֶץ פּוֹתֵחַ טַפַּח – כלומר אם הקיפול העליון גבוה מן הארץ טפח, אף על פי שנתונים תחתיו כל שאר הקיפולים, הריחו מביא את הטומאה, שאין הקיפולים התחתונים ממעטים את גובה החלל של טפח, לפי שרואים אותם כאילו אינם, או ככגדים המונחים תחת האוהל. יש מפרשים לפי הלשון שבמשנתנו, שבאה היא ללמד, שאם עובי הבגד העליון היה קצתו בתוך גובה טפח מן הארץ וקצתו למעלה מטפח, אין אומרים: מתוך שרואים את הבגדים התחתונים כאילו אינם, שאין כלי מבטל אוויר, רואים גם את מקצת עביו של הבגד העליון שבתוך גובה הטפח כאילו אינה, ולא נשאר אלא שטחו העליון בלבד, שיש תחתיו חלל טפח, אלא אומרים. שהבגד העליון, שהוא גוש אחד, צריך שיהא כל עביו גבוה מן הארץ טפח, כדי להביא את הטומאה ("סדרי סהורות"). הִיא אָדָם נָתוּן שֵׁם – שהיה שוכב באכסדרה על הרצפה כנגד הסדק שבתקרה, בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: אֵינּוּ מְבִיאִין אֶת הַטְּמֵאָה – מצד אחד של האכסדרה לצד השני, והואיל ואין בינו ובין הרצפה פותח טפח. וּבֵית הֶלֶל אוֹמְרִים: אָדָם חָלוּל הוּא – בטנו של האדם, אף על פי שבני מעיים בתוכה הרי היא נחשבת כאילו היא חלולה, וְהֵצֵד הָעֲלִיוֹן – של הגוף, שהוא גבוה מעל הארץ טפח, מְבִיא אֶת הַטְּמֵאָה – לכלים הנמצאים בצד האחר של האכסדרה מעבר לסדק, שרואים את הצד העליון של האדם כאילו הוא אוהל, והרי הוא חוזר ומחבר את שני צדדי האכסדרה ועושה אותם לאוהל אחד, כפי הטעמים שבארנו בקנה (במשנה הקודמת).

באור משנה ב

אַכְסֵדְרָה – בנין עמודים המקורה בתקרה, שבונים לפני הבית, והוא פתוח משלושה צדדים, שְׁנִדְקָה – תקרתה, ונחלקה כולה לשני חלקים, טְמֵאָה – מן המת, בְּצַד זֶה – של הסדק, בָּלִים שֶׁבְּצַד הַשְּׁנִי – מעבר לסדק, מֵהוֹרִים – שאויר הסדק מפסיק ביניהם ועושה אותם כשני אוהלים נפרדים. ואין להבדיל כאן בין כלים שבפנים לכלים שבחוץ, כמו במשנה הקודמת, שהואיל והאכסדרה פרוצה משלוש רוחותיה נמצא כל חלק פתוח לחוץ, ואין לחלק אחד יתרון על חברו ("סדרי סהורות"). נָתַן – אדם – אֶת רִגְלוֹ אוֹ קֵנָה מְלֻמָּעֵלָן – על הסדק, עָרַב אֶת הַטְּמֵאָה – שהרי נסתם האויר שביניהם, ושני הצדדים נעשו שוב אוהל אחד, ואף הכלים שבצד השני טמאים. במפרשים מבואר, שהוא הדין לבית שנסדק (ששנינו במשנה הקודמת). שאם נתן את רגלו או קנה על הסדק, עירב את הטומאה ("תוספות יום טוב"). נָתַן אֶת הַקֵּנָה בָּאָרֶץ – ברצפת האכסדרה, כנגד הסדק שבתקרה, אֵינּוּ מְבִיאִין אֶת הַטְּמֵאָה – מצד אחד לצד השני, עַד שִׁיְהִי גְבוּהָ מִן הָאָרֶץ פּוֹתֵחַ טַפַּח – שבין הרצפה ובין הקנה יהיה חלל של טפח, שבכגון זה, והואיל וירד לתורת אוהל, רואים את הקנה כאילו עלה וסתם את הסדק שכנגדו ("גוד אסיק"). ושוב הכל נחשב כאוהל אחד (מהר"ם; "סדרי סהורות"), אבל אם אינו גבוה טפח, כיון שלא ירד לתורת אוהל, אין אומרים בו "גוד אסיק" ("סדרי סהורות"). ויש מפרשים, שאם הקנה גבוה טפח אומרים "גוד אחית", שרואים כאילו התקרה יורדת עד הקנה, וכיון שיש שם אוהל טפח, הריחו מביא את הטומאה לכל האכסדרה או לכל הבית; אבל אם אינו גבוה טפח, אף אם תרד התקרה עד הקנה מכל מקום הרי אין כאן אוהל טפח ("אליהו רבא"; "תפארת ישראל").

המהר"ם מפרש, שאם הקנה גבוה טפח אומרים בו "גוד אסיק" (כמו שהבאנו לעיל), אבל אם אינו גבוה טפח, הרי זו טומאה רצוצה אבל רבים תמהים על דבריו אלו, שהרי מדובר כאן בטומאה הנמצאת בצד אחד של האכסדרה, ולא תחת הקנה, ומה שייך כאן "טומאה רצוצה"? (עיין "משנה אחרונה". תפארת ישראל". תוספות אנשי שם).

ויש מפרשים ("נפ"ח הרא"ש). שמדובר כאן בקנה שרחבו טפח, וכיון שיש תחת הקנה אוהל של טפח על טפח ברום טפח, הרי ממילא הטומאה עוברת תחת אוהל הקנה מצד אחד של האכסדרה לצד השני ("סדרי סהורות" בשם אחד מגאוני

ד הִיָּה מִשְׁקִיף בְּעֵד הַחֲלוֹן וְהָאֵהִיל עַל קוֹבְרֵי הַמֵּת – בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: אֵינוֹ מְבִיא אֶת הַטְּמֵאָה; וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים: מְבִיא אֶת הַטְּמֵאָה. וּמוֹדִים, שֶׁאִם הָיָה לְבוֹשׁ בְּכָלִי, אוֹ שֶׁהָיוּ שְׁנִים זֶה עַל גְּבִי זֶה, שֶׁהֵם מְבִיאִין אֶת הַטְּמֵאָה.

ה הִיָּה מְטַל עַל הָאֶסְקָפָה, וְהָאֵהִילוּ עָלָיו קוֹבְרֵי הַמֵּת – בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: אֵינוֹ מְבִיא אֶת הַטְּמֵאָה; וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים: מְבִיא אֶת הַטְּמֵאָה.

ו הַטְּמֵאָה בְּבֵית, וְהָאֵהִילוּ עָלָיו טְהוֹרִין – בֵּית שְׁמַאי מְטַהְרִין, וּבֵית הַלֵּל מְטַמְּאִין.

ז כָּלֵב שֶׁאֵכֵל בִּשְׂרַח הַמֵּת, וּמֵת הַכֶּלֶב, וּמְטַל עַל הָאֶסְקָפָה – רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: אִם יֵשׁ בְּצוּאָרוֹ פּוֹתַח טֶפַח – מְבִיא אֶת הַטְּמֵאָה; וְאִם לֹא – אֵינוֹ מְבִיא אֶת הַטְּמֵאָה. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: רֹאִין אֶת הַטְּמֵאָה; מִכְּנֶגֶד הַמִּשְׁקָף

פירוש ברטנורא

ד והאֵהִיל על קוֹבְרֵי הַמֵּת. היינו שהאֵהִיל על המת: בית שְׁמַאי אוֹמְרִים אֵינוֹ מְבִיא אֶת הַטְּמֵאָה. בית שְׁמַאי לְמַעֲמִידוֹ, דחלל גופו לא חשיב חלל, הלכך אין מביא את הטומאה לבית. ובית הַלֵּל לְמַעֲמִידוֹ דחשבו ליה חלל, הלכך אע"פ שגופו דבוק בחלון, צד עליון שבו מביא את הטומאה לבית, דהא איכא חלל גופו דהוי טפח: וּמוֹדִים, בית שְׁמַאי באדם לבוש:

ה הִיָּה מְטַל עַל הָאֶסְקָפָה. מקצתו בתוך הבית ומקצתו חוץ לבית: אֵינוֹ מְבִיא אֶת הַטְּמֵאָה. דאין כאן חלל:

ו והאֵהִילוּ עָלָיו טְהוֹרִים. על מקצת גופו שבתוך: בית שְׁמַאי מְטַהְרִין. דאין באה תחתיו טומאה שבבית, דאין כאן חלל: ובית הַלֵּל מְטַמְּאִין. דסברי אדם חלול הוא ובאה תחתיו טומאה, ואותן שהאֵהִילוּ עָלָיו בחוץ נטמאו:

ז ומת הכלב. דאילו חי אפילו כולו בבית, הבית טהור, דטומאה בלועה בבעלי חיים אינה מטמאה: וּמוֹטֵל עַל הָאֶסְקָפָה. וצוּאָרוֹ לְפָנִים: אִם יֵשׁ בְּצוּאָרוֹ פּוֹתַח טֶפַח. רוחב הצוואר טפח. ומשערין אותו על ידי חוט המִשְׁקָף את הצוואר. דכל שיש ברחבו טפח יש בהיקפו שלשה טפחים: מְבִיא אֶת הַטְּמֵאָה. דעד העליון שבו מאהיל על הטומאה וממשיך את הטומאה לבית: וְאִם לֹא. דאינו פותח טפח: אֵינוֹ מְבִיא אֶת הַטְּמֵאָה. דלענין הבאת טומאה בעינן פותח

משניות מבוארות – קהתי

הצד העליון של גופו נעשה אוהל להביא את הטומאה, שבאה תחתיו מן המת שהאֵהִיל עָלָיו, לתוך הבית.

~ יום רביעי ~

באור משנה ו

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא מוסיפה ללמד באדם המוטל על האסקופה.

הַטְּמֵאָה בְּבֵית – טומאה מן המת בבית, והיה אדם שוכב על האסקופה, ומקצתו בתוך הבית, וְהָאֵהִילוּ עָלָיו טְהוֹרִין – ובני אדם טהורים האֵהִילוּ על מקצת גופו שבתוך, בֵּית שְׁמַאי מְטַהְרִין – את אלו שהאֵהִילוּ עָלָיו, לפי שאינו נעשה אוהל להמשיך את הטומאה מן הבית לחוץ, הואיל ואין תחתיו חלל טפח; בית שְׁמַאי לשיטתם שחלל הגוף אינו חשוב חלל; וּבֵית הַלֵּל מְטַמְּאִין – את הטהורים שהאֵהִילוּ עָלָיו, שהואיל ולשיטתם חלל גופו נחשב חלל, הרי הצד העליון של גופו נעשה אוהל, ומביא את הטומאה מתחתיו שבבית לתחתיו שבתוך, וכיון שאינו חוצץ בפני הטומאה, שאדם נעשה אוהל לטמא ולא לטהר, לפיכך אותם שהאֵהִילוּ עָלָיו בחוץ נטמאו.

באור משנה ז

כָּלֵב שֶׁאֵכֵל בִּשְׂרַח הַמֵּת, וּמֵת הַכֶּלֶב – שאילו היה חי אין הטומאה הבלועה שבתוכו מטמאה, וּמְטַל עַל הָאֶסְקָפָה – על מפתן הבית, וצוּאָרוֹ לְצַד הַבֵּית, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: אִם יֵשׁ בְּצוּאָרוֹ פּוֹתַח טֶפַח – רוחב טפח על טפח, ומשערים את זה על ידי מדידת היקפו של הצוואר (שכל שיש בהיקפו 3.14 טפחים יש בקוטרו טפח). מְבִיא אֶת הַטְּמֵאָה – לבית, שהצד העליון של הכלב מאהיל על הטומאה שבתוך גופו, ומתפשטת הטומאה דרך צווארו ופיו לתוך הבית; וְאִם לֹא – שאין בצווארו פותח טפח, אֵינוֹ מְבִיא אֶת הַטְּמֵאָה – לבית, שכל שאין בו פותח טפח אינו אוהל, ואינו מביא את הטומאה. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: רֹאִין אֶת הַטְּמֵאָה – בודקים היכן הטומאה מונחת בגופו של הכלב, מִכְּנֶגֶד הַמִּשְׁקָף וּלְפָנִים – אם היא מונחת מן המשקוף ולפנים, הַבֵּית טָמֵא – אף על פי שאין בצווארו

~ יום שלישי ~

באור משנה ד

משנתנו מוסיפה להשמיענו מחלוקת בית שְׁמַאי ובית הַלֵּל באדם המאֵהִיל על המת. הִיָּה – אדם – מִשְׁקִיף בְּעֵד הַחֲלוֹן – והתכופף החוצה, וְהָאֵהִיל עַל קוֹבְרֵי הַמֵּת – כלומר על נושאי המת לקבורו, שעברו אותה שעה על ידי החלון, ונמצא שהאֵהִיל על המת, בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: אֵינוֹ מְבִיא אֶת הַטְּמֵאָה – לבית; בית שְׁמַאי הולכים לשיטתם, שחלל גופו אינו חשוב חלל, וכיון שנשען בגופו על אדן החלון, אין מקום לטומאה להיכנס, הלכך אינו מביא את הטומאה לבית; וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים: מְבִיא אֶת הַטְּמֵאָה – וטעמם, כמו שבארנו במשנה הקודמת, שגופו של אדם נחשב כאילו הוא חלול, הלכך אף על פי שגופו דבוק בחלון, מכל מקום הצד העליון שבו נעשה אוהל להביא את הטומאה לבית, הואיל ויש חלל טפח בין הצד העליון של גופו לאדן החלון. וּמוֹדִים – בית שְׁמַאי לבית חלל, שֶׁאִם הִיָּה – המשקוף בעד החלון, לְבוֹשׁ בְּכָלִי – בבגדיו, אוֹ שֶׁהָיוּ שְׁנִים זֶה עַל גְּבִי זֶה – משקיפים בעד החלון, שֶׁהֵם מְבִיאִין אֶת הַטְּמֵאָה – שהואיל ובגדיו העליונים או האדם שלמעלה ממנו גבוהים מאדן החלון טפח, לפיכך נעשים הם אוהל להביא את הטומאה לבית; וגופו של האדם הנשען על החלון, הואיל והוא מקבל טומאה, אינו נחשב כסותם את האוהל, והטומאה נכנסת דרך אותו האוהל לבית (יתפאר ישראלי).

באור משנה ה

משנה זו מוסיפה ללמד מחלוקת בית שְׁמַאי ובית הַלֵּל במת שהאֵהִיל על אדם. הִיָּה – אדם – מְטַל עַל הָאֶסְקָפָה – שוכב על מפתן הבית, מקצתו בתוך הבית ומקצתו חוץ לבית, וְהָאֵהִילוּ עָלָיו קוֹבְרֵי הַמֵּת – שנושאי המת לקבורו עברו דרך המפתח, והמת האֵהִיל על האדם ששכב שם, בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: אֵינוֹ מְבִיא אֶת הַטְּמֵאָה – לבית, שאף על פי שגוף האדם אינו חוצץ בפני הטומאה, ונמצאת הטומאה באה תחתיו, מכל מקום אינו נעשה אוהל להביא את הטומאה לבית, הואיל ואין תחתיו חלל טפח, והרי לשיטתם אין חלל גופו חשוב חלל; וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים: מְבִיא אֶת הַטְּמֵאָה – שחלל גופו חשוב חלל, הלכך

ולפנים – הבית טמא; מכנגד המשקוף ולחוץ – הבית טהור. רבי אלעזר אומר: פיו לפנים – הבית טהור; פיו לחוץ – הבית טמא, שהטמא יוצאת דרך שוליו. רבי יהודה בן בתירא אומר: בין כך ובין כך – הבית טמא. כמה תשקה במעיו? שלשה ימים מעת לעת. בעופות ובדגים, כדי שתפול לאור ותשרף; דברי רבי שמעון. רבי יהודה בן בתירא אומר: בעופות ובדגים מעת לעת.

ח החדות שפניות ומגורה בתוכו, והפרח שלה יוצא וכפישה נתונה עליו, שאם תנמל המגורה וכפישה עומדת על פי החדות – בית שמאי אומרים: החדות טהור ומגורה טמאה. בית הלל אומרים: אף המגורה טהורה. ומזדים

פירוש ברטנורא

טפח: רבי יוסי אומר רואים את הטומאה. בודקים בגופו של כלב את מקום הטומאה. אם היא מן המשקוף ולפנים, הבית טמא אע"פ שאין בצוארו רוחב טפח, דטומאה טמונה בוקעת ועולה, ונמצא שהבית האהיל על הטומאה. והלכה כר' יוסי: פיו לפנים. ונקב וזנבו מבחוץ: הבית טהור. אם טומאה מבחוץ. דמשום המשכה לא מטמאני ליה, שאין דרך מאכל לצאת דרך נקב בית הרעי: פיו לחוץ. ושוליו לפנים: הבית טמא. שהרי דרך פתח קטן זה היה סופה לצאת: בין כך ובין כך. בין פיו לפנים בין פיו לחוץ, בין טומאה מכנגד המשקוף ולפנים בין טומאה לחוץ, בין יש בצוארו טפח בין אין בצוארו טפח, בכל ענין הבית טמא, דטומאה יוצאת בין דרך כניסתה בין דרך יציאתה: כמה תשקה. בשר המת. במעיו. של כלב קודם שימות הכלב ושוב לא יטמא מפני שיהיה חשוב כמעוכל: שלשה ימים מעת לעת. משעה שאכלה. כדאמרין [שבת דף ק"ה] גלוי וידוע לפני הקב"ה שמונותיו של כלב מועטין לפיכך משהה אכילתו בתוך מעיו שלשה ימים: בעופות ובדגים. אם אכלו בשר המת, כדי שתפול לאור ותשרף: ר' יהודה בן בתירא אומר וכו'. והלכה כרבי יהודה בן בתירא:

ח החדות. כמו הדות. והיינו בור והיינו דות, אלא שבור בחפירה ודות בבנין: ומגורה בתוכו. בתוך הדות: והפרח של מגורה יוצא וכפישה נתונה עליו גרסין. כלומר על הפרח. ופרח הוא הרחב שבראש המגורה שהגר יושב עליו. וכפישה, סל גדול שכובשים בו הויתם לכומר: על פי החדות. שאינה נופלת לתוכו: טהור. דניצול עם דופני האוהל, כדאמרין לעיל בפרק ה' [משנה ו']. והמגורה טמאה. מפני הפרח היוצא מן הדות, ואין הכפישה מצלת עליו. ואם תאמר, כיון דמגורה טמאה היאך הדות טהור, והלא היא מטמאה כמת עצמו דחריב הרי הוא כחלל. יש לומר, דמיידי כגון דליא מת בבית אלא חריב שנגע כמת, ועל ידו מיטמא הבית והמגורה, וקיימא לן דאין כלי עושה כלי אחר כיוצא בו, כדפרישנא בפרק קמא: אף המגורה טהורה. דבתר דידה

משניות מבוארות – קהתי

של כלב, כמו שמוכא בגמרא (שבת קנ"ה, ב): "גלוי וידוע לפני הקב"ה שמונותיו של כלב מועטים. לפיכך משהה אכילתו בתוך מעיו שלושה ימים". בעופות ובדגים – שאכלו בשר המת, זמן עיכולם: פרי שתפול לאור ותשרף – כשיעור שתפול הטומאה שאכלו לאש ותשרף. דברי רבי שמעון. רבי יהודה בן בתירא אומר: בעופות ובדגים – זמן עיכולם, מעת לעת – יממה שלמה; והוא הדין בכל בהמה (עיי' פרה ט. ה). והלכה כרבי יהודה בן בתירא.

~ יום חמישי ~

באור משנה ח

החדות – כמו הדות, והיינו מרתף הבני בקרקע, כמו ששינוי בברייתא (בבא בתרא סד, א): "אחד הכור ואחד הדות בקרקע, אלא שהכור בחפירה והדות בבנין", שפניות – שטומאה מן המת מונחת בו, ומגורה בתוכו – בתוך החדות, והפרח שלה – של המגורה, יוצא – למעלה מתוך חלל החדות, ומכסה את עובי דופנה, אבל אינו בולט לתוך הבית (דמב"ס; תפארת ישראל), וכפישה – כמין סל גדול, והיא אינה מקבלת טומאה, נתונה עליו – על הפרח, ויש הפסק אויר בין הכפישה לחדות, אבל רוחב שטח הכפישה כרוחב שטח החדות, שאם תנטל המגורה – משם, וכפישה עומדת על פי החדות ומכסה אותו, ולא תפול לתוכו, בית שמאי אומרים: החדות טהור – כל מה שבתוך החדות טהור, שהכפישה מצלת עליה עם דפנות אוהלים, היינו עם דפנות החדות, כמו ששינוי (לעיל ה, ו): "הכור והדות שבבית, וכפישה נתונה עליו, טהור", ואף כאן רואים את הכפישה כאילו היא נתונה על פי החדות ("גוד אחיית"). ומגורה טמאה – מפני הפרח הבולט ויוצא למעלה מן החדות, ואין הוא ניצל על ידי הכפישה, שהואיל ורואים את הכפישה כאילו נתונה על פי החדות, הרי שמקצת מן הפרח הבולט מתוך החדות כאילו היא בחלל הבית (תפארת ישראל; "סדרי טהורות"). בית הלל אומרים: אף המגורה טהורה – הואיל והכפישה מצלת עם דפנות אוהלים על כל מה שבתוך החדות, הרי היא מצלת אף על המגורה שבתוכו, אף על פי

פותח טפח, שטומאה טמונה בוקעת ועולה, ונמצא שהבית האהיל על הטומאה (ברטנורא); מכנגד המשקוף ולחוץ – ואם הטומאה מונחת מן המשקוף ולחוץ, הבית טהור – אף על פי שיש בצוארו פותח טפח. בגמרא (חולין קכו, א) מפרש רבא, שרבי יוסי חולק כאן על רבי מאיר בשני דברים: (א) רבי מאיר סובר, שאם יש ברוחב הצואר פותח טפח, מביא את הטומאה, ורבי יוסי חולק עליו וסובר, שאין הטומאה נכנסת לבית אלא אם כן יש פותח טפח בחלל הצואר. וזהו שאומר: רואין את הטומאה – אם תוכל להיכנס דרך הצואר לבית, שדווקא אם יש בחלל הצואר פותח טפח, הטומאה נכנסת דרך הצואר לבית; אבל אם אין בחלל הצואר פותח טפח, אף על פי שיש ברוחב הצואר פותח טפח, הבית טהור. (ב) לדעת רבי מאיר כל האסקופה נחשבת כלפנים, אפילו החלק שהוא מחוץ למשקוף, ורבי יוסי סובר, שאין האסקופה נחשבת כלפנים אלא באותו חלק שהוא מן המשקוף ולפנים, וזהו שאומר: מכנגד המשקוף ולפנים – כלומר אם פיו של הכלב מונח מן המשקוף ולפנים, הבית טמא – כשיש בחלל הצואר טפח על טפח, מכנגד המשקוף ולחוץ הבית טהור. רבי אלעזר אומר: פיו לפנים – אם פיו הכלב לפנים ואחוריו לחוץ, וכן הטומאה בחלק שבחוץ (ברטנורא). הבית טהור – כמבואר הטעם להלן: שהטומאה יוצאת דרך שוליו. היינו דרך בית הרעי, מקום שדרך המאכל לצאת, והואיל ושוליו בחוץ, הבית טהור. ורבי אלעזר מדבר בכלב שאין בחלל צוארו פותח טפח (ותוספות שם), הלכך אין כאן משום המשכת הטומאה לבית דרך הצואר; פיו לחוץ – אבל אם פיו הכלב הוא לחוץ ואחוריו לפנים, הבית טמא – משום סוף טומאה לצאת, שהטמא יוצאת דרך שוליו – דרך בית הרעי שבאחוריו, כמו שכבר בארנו לעיל, והואיל ושוליו לפנים לפיכך הבית טמא. רבי יהודה בן בתירא אומר: בין כך ובין כך – בין פיו לפנים בין פיו לחוץ, בין טומאה מכנגד המשקוף ולפנים בין שהיא לחוץ, בין שיש בצוארו פותח טפח בין שאין בצוארו פותח טפח, בכל אופן הבית טמא – שהטומאה יוצאת בין דרך פיו בין דרך שוליו. כמה תשקה – הטומאה (בשר המת). במעיו – של כלב קודם שימות ולא תטמא עוד, משום שהיא נחשב בשר המת שאכל כמעוכל? שלשה ימים מעת לעת – משעה שאכל בשר המת, וזהו זמן עיכולו

שָׁאם תִּטְמַל הַמְנוּרָה וּכְפִישָׁה נּוֹפֶלֶת – הַכֹּל טָמֵא.

מַ בְּלִים שְׂבִין שְׁפָתֵי כְּפִישָׁה לְבִין שְׁפָתֵי הַחֲדוּת, אֶפְלוּ עַד הַתְּהוֹם – טְהוּרִים. טָמְאָה שֵׁם – הַבֵּית טָמֵא. טָמְאָה בְּבֵית – בְּלִים שְׂבִכְתְּלֵי הַחֲדוּת, אִם יֵשׁ בְּמִקְוֵם טָפַח עַל טָפַח עַל רוּם טָפַח – טְהוּרִים; וְאִם לֹא – טָמְאִים. אִם הָיוּ כְּתָלֵי הַחֲדוּת רָחִבִּים מִשָּׁל בֵּית – בֵּין קֶד וּבֵין קֶד טְהוּרִים.

פ ר ק ש נ י מ ע ש ר

א נָסַר שֶׁהוּא נָתוּן עַל פִּי תַנּוּר חֲדָשׁ, וְעוֹדֵף מִכָּל צִדָּדָיו בְּפֹתֶה טָפַח, טָמְאָה תַּחְתּוֹ – בְּלִים שְׁעַל גְּבִי טְהוּרִים;

פירוש ברטנורא

אוליגן ולא בטר פרח, והיא בתוך הדות קיימא וניצולת עם הדות: הכל טמא. בין הדות בין המנורה. כיון דאם תנטל מנורה כפשיה נופלת לתוך הדות: טומאה שם. בתוך הדות, אע"פ שהכפשיה על גביו: הבית טמא. דאין צמיד פתיל לטומאה: טומאה בבית. השתא מיירי ברות פתוח שאין עליו כפשיה: טהורים. הכלים. כיון שיש במקומן טפח על טפח ברום טפח, דניצולין שם כבוב שהוא קמור תחת הבית דתנן לעיל בפרק ג' (משנה ו') טומאה בבית מה שבתוכו טהור: רחבים משל בית. כגון שחלל הדות מרחיב והולך תחת כותל הבית וכותל הדות בנוי מחוץ לכותל הבית והכלים שם: בין כך ובין כך. דאפילו דאין במקומן טפח על טפח ברום טפח טהורין:

יב א נסר שהוא נתון על פי תנור חדש, שלא הוסק, דלא מקבל טומאה. ובתנור העומד בחצר או בנינה איירי: בפותח טפח. שהנסר רחב ויוצא חוץ

משניות מבוארות – קהתי

(מהר"ם; "תפארת ישראל"), אף על פי שהכפשיה נתונה על גבי החדות, הַבֵּית טָמֵא – שסוף הטומאה לצאת לבית, כלומר מכיון שאין לטומאה מקום לצאת אלא דרך הבית אין האוהל שבתוך הבית מונע את הטומאה לצאת (רמב"ם; "סדרי טהרות"). ויש מבארים הטעם, שאין צמיד פתיל לטומאה (הר"ם; "הר"ם"), כלומר שאין צמיד פתיל מציל מיד הטומאה שלא תצא ("תוספות יום טוב"; עיין "משנה אחרונה" שאף טעם זה כוונתו למה שבארנו לעיל, שסוף הטומאה לצאת). טָמְאָה בְּבֵית – טומאה מן המת מונחת בבית, בְּלִים שְׂבִכְתְּלֵי הַחֲדוּת – הטמונים בחלל הכותל, אִם יֵשׁ בְּמִקְוֵם טָפַח עַל טָפַח עַל רוּם טָפַח, טְהוּרִים – הכלים, שמקום טפח על טפח ברום טפח הוא אוהל בפני עצמו וחוצץ בפני הטומאה; וְאִם לֹא – אם אין שם טפח על טפח ברום טפח, טָמְאִים – שנחשבים הם כאילו מונחים בתוך הבית. בבא זו קשה קצת, שהרי שנינו ברישא: "כלים שבין שפתי כפשיה לבין שפתי החדות אפילו עד התהום טהורים", ובארנו (על פי רוב המפרשים), שאף הכלים שבעובי כותל החדות טהורים, ואפילו אין במקומם טפח על טפח ברום טפח. ואמנם יש מפרשים, שכאן מדובר בחדות פתוח שאין עליו כפשיה (הר"ם; "הר"ם; דהא"ש; הר"ב). אבל מפרשים אחרים אינם מקבלים פירוש זה, שכן מפורטה של משנה משמע, שהיא מוסיפה לעסוק, כמו ברישא, בחדות שכפשיה נתונה עליו. מכאן יש מבארים שההבדל בין הרישא לבין מה ששנינו כאן הוא בזה, שעובי כתלי החדות הוא לרוח רחב מעובי דפנות הכפשיה, וברישא מדובר בכלים המונחים בעובי הכתלים כנגד שפתי הכפשיה, שבכגון זה נחשבים הם כאילו מונחים בתוך החדות, ואילו כאן מדובר בכלים המונחים בעובי הכתלים מחוץ לשפת הכפשיה, הלכך נחשבים הם כאילו מונחים בקרקע הבית, שאם יש במקומם טפח על טפח טהורים, ואם לאו טמאים ("סדרי טהרות" עפ"י מהר"ם). ויש מבארים שברישא מדובר בכגון ששפתי הכפשיה מכסות את כל עובי כתלי החדות, הלכך כשם שהכפשיה עצמה מצלת על חלל החדות כך גם שפתי הכפשיה מצילות על מה שבכתלי החדות, אבל כאן מדובר, בכגון ששפתי הכפשיה אינן מכסות את כתלי החדות אלא שהכפשיה מכסה על חלל החדות בלבד, הלכך הכלים המונחים בכתלי החדות דינם כמונחים בקרקע הבית (תוספות אנשי שם עפ"י מהר"ם; עיין "תפארת ישראל" ו"משנה אחרונה" שמבארים לפי מהר"ם בדרכים אחרות). אִם הָיוּ כְּתָלֵי הַחֲדוּת רָחִבִּים מִשָּׁל בֵּית – משל כתלי הבית ויוצאים חוץ לבית, בֵּין קֶד וּבֵין קֶד – אפילו אין בחלל הכתלים, היינו במקום שהכלים מונחים שם, טפח על טפח על רום טפח, טְהוּרִים – שכיון שכתלי החדות רחבים מכתלי הבית וניכרים לעצמם, אינם נחשבים כקרקעו של הבית.

שפרחה נראה בין הכפשיה והחדות, שכן הולכים אחר המנורה ולא אחר הפרח (הר"ם; ברטנורא), ובלבד שלא יהא הפרח בולט ויוצא לתוך חלל הבית (המפרשים). ויש מפרשים, שלדעת בית הלל, הכפשיה מצלת גם על הכלים שבין שפתה לשפת החדות, ומכאן שהיא מצלת אף על הפרח ("משנה אחרונה"). ומוֹדִים – בית הלל, שָׁאם תִּטְמַל הַמְנוּרָה וּכְפִישָׁה נּוֹפֶלֶת – לתוך החדות, הַכֹּל טָמֵא – המנורה וכל מה שבתוך החדות, שהרי הכפשיה נסמכת על ידי המנורה שהיא כלי, ואוהל הנסמך על ידי כלי אינו חוצץ בפני הטומאה (כמו ששנינו לעיל ו, א-ב).

המפרשים נדחקים בדברי בית שמאי: כיון שהמנורה טמאה, היאך החדות טהור, והלא המנורה מטמאה כמת עצמו, מדין "חרב הרי הוא כחלל"? אלא יש לומר שמדובר כאן בכגון שאין מת בבית אלא חרב שנגעה במת, ועל ידה טמא הבית וטמאה המנורה, והלכה היא שאין כלי עושה כלי כיוצא בו (הר"ם; ברטנורא).

ואמנם לשיטת הסבורים שדין "חרב הרי היא כחלל" אינו נוהג אלא בכלי מתכת בלבד, אין קושיה זו אלא משום שהר"ם מפרש על פי התוספתא שמדובר כאן במנורה של מתכת. אבל לשיטת הרמב"ם, שדין "חרב הרי היא כחלל" נוהג בכל הכלים, הרי הקושיה היא אף במנורה שאינה של מתכת אלא של עץ.

ברם, לשיטת הרמב"ם אין כאן קושיה כלל, שכן לשיטתו הדין של "חרב הרי הוא כחלל" אינו אלא לענין מגע בלבד; שהנוגע בכלי שנטמא במת, הריהו כנוגע במת עצמו, אבל לא לענין טומאת אוהל, כלומר שהכלי שנטמא במת אינו מטמא באוהל כמת (עיין רמב"ם הל' טומאת מת ג' יא). ומכאן, שלדעת בית שמאי, אף על פי שהמנורה טמאה, מכל מקום שאר הדברים שבחדות, שלא נגעו במנורה, טהורים ("תפארת ישראל"; "סדרי טהרות").

ב א ו ר מ ש נ ה ט

משנתנו מוסיפה לדרן בחדות שבבית וכפשיה נתונה עליו.

בְּלִים שְׂבִין שְׁפָתֵי כְּפִישָׁה לְבִין שְׁפָתֵי הַחֲדוּת – אם הכפשיה עומדת על פי החדות ואינה נופלת לתוכו, כלים המונחים בין שפתי הכפשיה לבין שפתי החדות, היינו על עובי הכותל של החדות, למעלה תחת שפת הכפשיה, וכן כלים המונחים בתוך עובי הכותל, אֶפְלוּ עַד הַתְּהוֹם – אפילו הכלים שתחת חלל החדות, עד התהום, טְהוּרִים – שאין דינם ככלים הטמונים בקרקע אוהל המת, שאם אין במקומם טפח על טפח הרי הם טמאים, אלא כאילו הם מונחים בתוך החדות, ואין הטומאה שבבית מטמאתם, הואיל והכפשיה מצלת עליהם עם דפנות החדות, וכל קרקעיתו שתחת חללו ותחת כתליו בטלה לגבי החדות (מהר"ם, מובא ב"תוספות יום טוב"; "תפארת ישראל"; "סדרי טהרות"). טָמְאָה שֵׁם – בתוך החדות, או על שפתי או תחת קרקעיתו

מָמָאָה עַל גִּבּוֹי – פְּלִים שֶׁתַּחְתּוֹ מְהוּרִים. וּבִישָׁן – מָמָא; רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי מְטַהֵר. נִתּוּן עַל פִּי שְׁנֵי תַנּוּרִים, מָמָאָה בֵּינֵיהֶם – הֵם מָמָאִים; רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי מְטַהֵר.
בִּסְרִידָה שֶׁהִיא נִתּוּנָה עַל פִּי הַתַּנּוּר מִקֶּף צִמִּיד פְּתִיל, מָמָאָה תַּחְתּוֹ אוֹ עַל גִּבּוֹי – הַכֹּל מָמָא. כִּנְגֵד אֲוִירוֹ שֶׁל תַּנּוּר – מְטַהֵר. מָמָאָה כִּנְגֵד אֲוִירוֹ שֶׁל תַּנּוּר – כִּנְגֵדוֹ עַד הָרִקְיעַ מָמָא.

פירוש ברטנורא

לתנור טפח סביב מכל צדדיו: שעל גביו. שעל גבי הנסר: טהורים. דכין שהתנור טהור, ניצולים הכלים. וכן אם טומאה על גבי הנסר וכלים תחת הנסר: ובישן. כגון שהוסק התנור דמקבל טומאה: טמא. התנור. שאין הנסר מצילו. וכל שכן כלים שתחת הנסר ושעל הנסר. וטעמא דמתניתין, דכלים נעשים אהלים לממא אבל לא לטהר, הלכך חדש דלאו כלי הוא מציל, ישן דכלי הוא אינו מציל: ור' יוחנן בן נורי מטהר. דוקא בתנור. אבל בכלים מודה דטמאין. והכי איתא בתוספתא: נתון על שני תנורים. ראש הנסר על תנור זה וראשו השני על תנור אחר וטומאה בין שני התנורים. ובתנורים ישנים איירי. ואודו רבנן לטעמיהו ורבי יוחנן בן נורי לטעמיהו. ואין הלכה כר' יוחנן בן נורי:

ב פרידא. כמין שכבה של חרס. תרומם מעשה רשת, עובר סדרתא. והיא חלקה ועודפת חוץ לתנור טפח מכל צד: הכל ממא. כלים שתחתיה ושעל גבה חוץ מכלים שעל גבה כנגד אורו של תנור, לפי שהאוהל מביא טומאה תחתיה כל סביב התנור וחוזרת ובוקעת למעלה. ואף כשהטומאה למעלה, בוקעת למטה וגמשת סביב וחוזרת ובוקעת למעלה: כנגד אורו של תנור טהור. שהרי הוא מוקף צמיד פתיל ומפסיק: כנגדו עד הרקיע ממא. אבל מה שתחתיו טהור:

משניות מבוארות – קהתי

הכל (לא רק את התנור, כפי שבארנו ע"י התוספתא. שכן להג"א גירסה אחרת שם). וטעמו הוא, שאף על פי שתנור מקבל טומאה, אין טומאתו אלא מגזירת הכתוב, אבל אינו חשוב כלי; ולענין חציצה בפני הטומאה בכלי תלוי הדבר ולא במה שמקבל טומאה, שהרי כלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה, אף על פי שאינם מקבלים טומאה, מכל מקום אם אוהל נסמך עליהם, אינו חוצץ בפני הטומאה, משום שכלי הם. לפיכך נסר נסמך אפילו על תנור ישן, אף על פי שהתנור מקבל טומאה, מכל מקום הואיל ואינו כלי, הרי הנסר נעשה אוהל אף לטהר, וחוצץ בפני הטומאה, שאם הטומאה תחת הנסר, כלים שעל גביו טהורים, ואם הטומאה על גביו, כלים שתחתיו טהורים ואף התנור טהור, הואיל ואינו כלי אלא אוהל, ובאוהל אין צורך בצמיד פתיל אלא בכיסוי בלבד (עיין "תפארת ישראל", שאף הוא מפרש לפי הג"א).

והסיפא מבוארת ע"י הגר"א עפ"י התוספתא:
נתון על פי שני תנורים – פירוש: שני תנורים האמורים למעלה, האחד חדש ואחד ישן, טומאה ביניהם. הם סמאים – בין התנורים בין הכלים, שהואיל ותנור ישן סומך את האוהל מצד אחד, אינו חוצץ בפני הטומאה.
רבי יוחנן בן נורי מטהר – שהולך הוא לשיטתו, שאף התנור הישן אינו כלי, והאוהל הנסמך עליו חוצץ בפני הטומאה. וזהו ששינוי בתוספתא (יג, א) "היה ראשו אחד נתון על פי תנור חדש וראשו אחד נתון על פי תנור ישן, או שהיו שניהם ישנים וכו' סמאים. והתנורים סמאים: רבי יוחנן בן נורי מטהר (עיין "משנה אחרונה").
הרמב"ם מפרש את הסיפא בדרך אחרת, שכן הוא כותב בחיבורו (הל' טומאת מת יב, ד): "נסר שהוא נתון על פי שני תנורים. אפילו ישנים. ונודף מחוצה לתנור זה ומחוצה לתנור זה. והיתה טומאה תחתיו. בין שני התנורים ביניהם בלבד טמא. אבל כלים שתחת שני הקצוות שחוצה לתנורים – טהורים. שהרי הן כשני אוהלים זה בצד זה" (עיין "כסף משנה", והשגת הראב"ד שם; ועיין תוספות אנוני שם על משנתו).
אף בעל "סדרי טהרות" מפרש את הסיפא על פי הרמב"ם: נתון על פי שני תנורים – כלומר לא זו בלבד כשיש לו עורף מכל צדדיו, אלא אף כשאורך הנסר ממזרח למערב, נתון ראשו אחד על התנור שבמזרח וראשו השני על התנור שבמערב, ואינו עורף חוץ לתנורים, אלא שרק רוחב הנסר מצפון לדרום עורף על התנורים מזה ומזה בפותח טפח, באופן שכל תנור אין לו עורף אלא משלוש רוחותיו, היינו צפון לדרום וחלל פותח טפח שביניהם, טומאה ביניהם. הם סמאים – שגם כשהטומאה אינה מקפת אותו אלא משלוש רוחותיו, אנו אומרים, שהטומאה מתפשטת תחת כל הנסר גם כנגד התנורים ונכנסת לתוכן ומטמאתו.

באור משנה ב

סְרִידָה – כמין עריבה של חרס; ויש מפרשים: כמין רשת; ואינה מקבלת טומאה, שֶׁהִיא נִתּוּנָה עַל פִּי הַתַּנּוּר – של חרס, וסתם תנור היינו ישן, מִקֶּף צִמִּיד פְּתִיל – שהסרידה מחוברת לתנור בצמיד פתיל והיא עודפת מכל צדדי התנור בפותח טפח, כמו ששינוי בנסר (במשנה הקודמת): מָמָאָה תַּחְתּוֹ אוֹ עַל גִּבּוֹי – כלומר תחת עורף הסרידה או על גבי העורף; ויש גורסים: טומאה תחתיה או על גבה – כלומר תחת או על גבי הסרידה, ואף לפי גירסה זו הכוונה

~ יום ששי ~

באור משנה א

נָסֶר – לוח עץ, שֶׁהוא נִתּוּן עַל פִּי תַנּוּר חָדָשׁ – של חרס, שעדיין לא הוסק, וכיון שלא נגמרה מלאכתו, אינו מקבל טומאה, ואין דינו ככלי; ומדובר כאן בתנור העומד בחוץ, תחת כיפת השמים, וְעוֹדֶף מִקֶּל צִדְדֵי פְּתוּחַ טַפַּח – והנסר בולט סביב לתנור מכל צדדיו ברוחב טפח על טפח: מָמָאָה תַּחְתּוֹ – היתה טומאה תחת עורף הנסר, פְּלִים שֶׁעַל גִּבּוֹי – שעל גבי הנסר, מְהוּרִים – שהואיל והתנור אין דינו ככלי, לפיכך הנסר הנתון עליו נעשה אוהל, וחוצץ בפני הטומאה; מָמָאָה עַל גִּבּוֹי – על גבי הנסר, פְּלִים שֶׁתַּחְתּוֹ מְהוּרִים – מאותו הטעם שבארנו לעיל, שהאוהל חוצץ בין בפני הטומאה שלמטה ובין בפני הטומאה שלמעלה. וּבִישָׁן – אבל אם הנסר נתון על פי תנור ישן, המקבל טומאה מתוכו, ודינו ככלי, מָמָא – הכל טמא; בין שהטומאה היתה תחת הנסר ובין שהיתה על גביו, כל הכלים שתחתיו ושעל גביו טמאים, שהואיל והנסר נסמך על תנור ישן, שדינו ככלי, לפיכך נעשה אוהל לטמא ולא לטהר, שאוהל הנסמך על כלי מביא את הטומאה ואינו חוצץ בפני הטומאה; ואף התנור עצמו טמא, שאף על פי שכלי חרס אינו מקבל טומאה מגבו אלא מתוכו, מכל מקום הואיל והטומאה מתפשטת סביב לתנור מכל הצדדים, אנו אומרים שמתפשטת היא תחת כל הנסר, אפילו כנגד פי התנור, ונכנסת לתוכו ומטמאתו; ואין הנסר המכסהו מציל עליו אלא אם כן היה דבוק בו בצמיד פתיל, כדין תנור העומד באוהל המת. **רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי מְטַהֵר** – לפי התוספתא אין רבי יוחנן מטהר אלא את התנור, שהואיל והוא מכוסה, סובר הוא, שאין הטומאה נכנסת לתוכו; אבל הכלים שתחת הנסר ועל גביו, אף לרעתו טמאים. **נִתּוּן** – הנסר, עַל פִּי שְׁנֵי תַנּוּרִים – ישנים (הר"ש; הראב"ד), ואף כאן מדובר בכגון שהנסר עורף מכל צדדיו בפותח טפח (והראב"ד), מָמָאָה בֵּינֵיהֶם – בין שני התנורים, תחת הנסר, הֵם מָמָאִים – התנורים טמאים, וכל שכן הכלים שתחת הנסר ועל גביו, כמו שבארנו הטעם ברישא: **רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי מְטַהֵר** – את התנורים, כשיטתו ברישא.

בארנו משנתנו כפשוטה על פי הר"ש, הר"ב והראב"ד. אבל יש מפרשים אותה בדרכים אחרות. במיוחד מתלבטים מפרשים אחדים בבאור הסיפא, שכן לפי באורנו קשה, מה באה הסיפא להשמיענו? וכן כותב הרא"ש: "צריך עיון, מה משמיעה לנו סיפא זו?" והרי פירושים אחרים למשנתנו.

בבאור דעתו של רבי יוחנן בן נורי כותב הגר"א, שרבי יוחנן בן נורי מטהר

ג נָסַר שֶׁהוּא נָתוּן עַל פִּי תַנּוּר יִשָּׁן, יוֹצֵא מִזֶּה וּמִזֶּה טַפַּח, אֲבָל לֹא מִן הַצִּדִּים, טַמְאָה בְּצַד זֶה – בָּלִים שֶׁבְּצַד הַשְּׁנֵי טְהוֹרִים; רַבִּי יוֹסִי מְטַמֵּא. הִבְטַח אֵינוֹ מִבִּיא אֶת הַטַּמְאָה. הִיָּה בּוֹ זֶו – רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אֵינוֹ מִבִּיא אֶת הַטַּמְאָה. רַבִּי יְהוֹשֻעַ אוֹמֵר: רֹאִים אֶת הַבְּטָח כִּאִילוֹ אֵינוֹ, וְהִזִּיז הָעֵלְיוֹן מִבִּיא אֶת הַטַּמְאָה.

פירוש ברטנורא

ג נסר. שהוא ארוך וצר, וכשהוא נתון על פי התנור יוצא טפח מן המזרח וטפח מן המערב, ודרום וצפון אינו יוצא: **טומאה בצד זה.** תחת הנסר במזרח או במערב: **בלים שבצד השני טהורים.** דאין מקום לטומאה לעבור, שאין הנסר עורף מן הצפון ומן הדרום: **ורבי יוסי מטמא.** קסבר אין תנור מפסיק ואין הלכה כרבי יוסי: **הבטח.** יש ספרים שגורסים אבטח. והוא בנין עשוי כעין אמכטי שבמרחצאות שנותנים בהן מים לרחצה, ונסר נתון עליו לתקרה, והנסר עורף משני צדדים. ואם הטומאה מצד זה אין יוצאה לצד אחר, לפי שהבטח חוצץ: **היה בו זיו.** היתה קורה יוצאה למעלה מן הבטח מן המזרח למערב: **וראין את הבטח כאילו אינו.** שאע"פ שהבטח חוצץ בנסר, גבי זיו אינו חוצץ. והלכה כר' יהושע:

משניות מבוארות – קה"ת

רבא'; "תפארת ישראל". הבטח – ויש גורסים: אבטח. ופירושו (לפי הרמב"ם ויטדרי טהורות): בליטה היוצאת מאדן החלון לצד חוץ ולצד פנים, שהמשקיף בעד החלון נשען עליו, **אינו מביא את הטמאה** – מצד אחד לצד השני, מפני שהכותל שמתחת החלון מפסיק ביניהם. **היה בו זיו** – היתה קורה יוצאת ממשקוף החלון, מעל לבטח, והטומאה תחת הבטח, כנגד הזיו, **רבני אליעזר אומר: אינו מביא את הטמאה** – אין הזיו מביא את הטומאה שתחת הבטח לתוך הבית, משום שהבטח מפסיק בין הטומאה לזיו. **רבני יהושע אומר: רואים את הבטח כאלו אינו, והזיז העליון מביא את הטמאה** – לתוך הבית, שהבטח בטל לגבי הזיו.

בארנו ענין "הבטח" בדרך הקרובה לפירושו של הרמב"ם ולפירושו של בעל "סדרי טהרות". אבל נאמרו בו עוד פירושים רבים ושונים.

הר"ש והרא"ש מפרשים שה"בטח" (כפי שמשמע בתוספתא) הוא בנין כמו אמכטי של מרחץ, ונסר נתון עליו לתקרה, שהוא עורף משני הצדדים של הבטח, כגון מצפון ומדרום, ובאה המשנה להשמינו, שאין הנסר מביא את הטומאה מצד האחד לצד השני, שהבטח חוצץ. והיה בו זיו – שלמעלה מן הבטח יוצאת קורה ממזרח למערב, רבי אליעזר אומר: אינו מביא את הטומאה, שהבטח חוצץ בזיו כמו בנסר. רבי יהושע סובר: אף על פי שהבטח חוצץ בנסר, שהוא כיסוי, לגבי זיו כל שהוא אינו חוצץ, אלא רואים את הבטח כאילו אינו והזיו העליון מביא את הטומאה.

אך לפי פירוש זה דחוק לשון המשנה: "הבטח אינו מביא את הטומאה". שהרי צריך לשנות: "הבטח חוצץ". או: "הנסר שעל הבטח אינו מביא את הטומאה". הרמב"ם מפרש ש"בטח" הוא בנין היוצא לפני החלון, שהמשקיף בעד החלון נסמך עליו (הל' טומאות מת י. ג.) ולכן נקרא "בטח" (נשענן לבטח עליו). והטעם שאינו מביא את הטומאה, מכאן הרא"ש לדעת הרמב"ם, מפני שהוא מודבק לחלון, ואין אוריר שתיכנס בו הטומאה.

ואמנם לפי פירוש הרמב"ם מיושב לשון המשנה, אבל קשה להבין דברי רבי יהושע, מה טעם רואים את הבטח כאילו אינו? אכן, הראב"ד השיג על הרמב"ם ועל הר"ש, והרי לשונו (שם): "זה המחבר הפליגו (את הבטח) לדברים אחרים שלא מן הענין, והם עצמם מאין טעם. והרב היווני (היינו הר"ש) גם כן פירש בו סבא רחוקה, בעבור שראה בתוספתא לשון "אבטח", ופירש: אינו מביא את הטומאה – אינו חוצץ, והם דברים זרים, ואין הדעת מיושבת עליהם. – אמרתי: אחר שאין להם קבלה, אענה אף אני חלקי, גם לי לבב כמוהם. הבטח מלה מורכבת היא ונקראת על שם מלאכתה, והיא ממלאכת התנור. כשהוא צריך טפח (מירוח של טיט), מוציאים ממנו זיו לקבל עליו את הטיט, שטופלים בו. ומפני אסיפת הטיט שם, פעמים שמותיר, והוא בולט ממנו טפח, ונשאר שם עם הזיו שלא לצורך ושלא בכוונה; ואותו הטיט אינו מביא טומאה אף למה שתחתיו, לפי שמתחילה לא בא בשום כוונה, שלא היו יודעים שיתור. ועל הזיו נחלקו: רבי אליעזר סבר, כיון שאינו בא אלא בשביל הטיט, דינו ככוונה; ורבי יהושע סבר, שהזיו מכל מקום בכוונה בא שם, הלכך מביא את הטומאה. ופירוש "בטח" – בית טיחה, מקום קיבוץ הטיט". עד כאן לשון הראב"ד.

אף הגר"א מפרש ענין "בטח" בקשר לתנור, אבל בדרך אחרת מאשר הראב"ד, וזה לשונו: "בטח" הוא כעין חגורה בולטת שעושים סביב התנור, ואם אין בו פותח טפח, אינו מביא את הטומאה, שאף על פי שזיו מביא את הטומאה בכל שהוא (כלהלן יד, א), הבטח אינו מביא אלא בפותח טפח. והיה בו זיו

לעורף, **הפל טמא** – כל מה שתחת העורף או על גביו טמא, שאין הסרידה חוצצת בפני הטומאה (כמו שנבאר הטעם בשולי משנתנו): **כנגד אורו של תנור** – אבל כל מה שנמצא על גבי הסרידה כנגד אורו של תנור, **טהור** – שהואיל והתנור מוקף צמיד פתיל הריהו מפסיק את הטומאה שלא תתפשט כנגד אורו. **טמאה כנגד אורו של תנור** – היתה טומאה מונחת על הסרידה כנגד אורו של תנור, **כנגדו** – כנגד התנור, **עד הרקיע טמא** – אבל תחת התנור ותחת עורף הסרידה או על גביו טהור, שאין הטומאה בוקעת לתנור, הואיל והוא מוקף צמיד פתיל, ואף אינה מתפשטת לצדדים, שהרי אין שם אוהל כנגד הטומאה שיביא אותה לצדדים, מאחר שהתנור שכנגדה סתום וממלא שם כל החלל (**יטדרי טהרות**).

מה שבארנו לעיל, שאין הסרידה חוצצת בפני הטומאה, נאמרו על כך במפרשים טעמים שונים.

יש מפרשים, שמדובר במשנתנו בסרידה חלקה שאין לה לזבו (מסגרת שפה סביב), וכיון שאינה חשובה, אינה חוצצת. אבל סרידה שיש לה לזבו, הואיל והיא חשובה, הריהו חוצצת; או שמה הטעם הוא, שסרידה שאין לה לזבו, ראויה לשכיבה ומקבלת טומאה, הלכך אינה חוצצת. אבל כשיש לה לזבו, אינה ראויה לשכיבה, ואינה מקבלת טומאה, הלכך היא חוצצת (הר"ש). ברטנורא: עיין רמב"ם שם שפרש משנתנו בסרידה שיש לה לזבו; ועיין "תפארת ישראל".

~ שבת קודש ~

באור משנה ג

נָסַר שֶׁהוּא נָתוּן עַל פִּי תַנּוּר יִשָּׁן – אף במשנה הקודמת היה מדובר בתנור ישן, אלא הואיל ומשנה א, שעסקה אף היא בנסר, פותחת בפסיקה: נסר שהוא נתון על פי תנור זדוש, לפיכך נוקטת משנתנו: נסר שהוא נתון על פי תנור ישן (**תפארת ישראל**). **יוצא מזה ומזה טפח** – שהנסר ארוך וצר, וכשהוא נתון על פי התנור, יוצא מזה ומזה טפח, כגון טפח בצד מזרח וטפח בצד מערב, **אבל לא מן הצדדים** – בצפון ובדרום אינו יוצא: **טמאה בצד זה** – תחת הנסר במזרח או במערב, **בלים שבצד השני טהורים** – שהואיל ואין עורף בצפון ובדרום, אין מקום לטומאה לעבור לצדו השני, ואף דרך התנור אין הטומאה יכולה לעבור, שהרי אינו מקבל טומאה מגבו, וכיון שאין הטומאה מתפשטת סביב לתנור מכל צד, הריהו מציל על עצמו שלא תיכנס הטומאה לתוכו, הלכך מעכב התנור את הטומאה מלעבור לצד השני (**יטדרי טהרות**): **רבני יוסי מטמא** – את הכלים שבצד השני, שלדעתו אין התנור מעכב את הטומאה, והנסר מביא את הטומאה לצד השני. ואין הלכה כרבי יוסי. יש מפרשים, שמשנתנו מוסיפה לעסוק, כמו במשנה הקודמת, בתנור המוקף צמיד פתיל, ולכן סובר תנא קמא, שהתנור מפסיק בין הטומאה שבצד אחד לכלים שבצד השני, הואיל והתנור אינו נטמא; אבל אם התנור אינו מוקף צמיד פתיל, אף תנא קמא מודה שאינו מפסיק, משום שהטומאה נכנסת לתוכו ומטמאתו. ברם, רבי יוסי סובר, שאף תנור המוקף צמיד פתיל אינו מפסיק (יאלוהו

ד סנדל של עריסה שפחתו בתוך הבית, אם יש בו פותח טפח – הכל טמא; ואם לאו – מוֹנִין בו כדרך שמוֹנִין בַּמֵּית.

פירוש ברטנורא

ד סנדל של עריסה. עריסה של תינוק רגלים להניח תחת רגליה כמין סנדל של מתכת לנוי או בשביל שלא ירקבו: שפחתו בתוך הבית. שנפתח חגג של עליה שהעריסה נתונה עליו ונראה סנדל העריסה בתוך הבית מן הפחת שבגג, וטומאה בתוך הבית: אם יש. במקום הפחת. פותח טפח. מביא את הטומאה מן הבית לעליה: ואם לאו. שאין שם פותח טפח: מוֹנִין בו כדרך שמוֹנִין במת. שהסנדל והעריסה טמאים טומאת שבעה כדן כלים בכלים, והתינוק טמא טומאת ערב, כרתגן בפרק קמא, השלישי בין אדם בין כלים טמאים טומאת ערב:

משניות מבוארות – קהתי

מביא את הטומאה – שהבטח שאינו קבוע ויכולים להסירו משם, אינו מבטל את הזיו הקבוע.

באור משנה ד

סנדל של עריסה – רגילים היו לעשות תחת רגלי העריסה של תינוק כעין סנדלי מתכת לנוי, או כדי שלא יירקבו הרגלים, ובאה המשנה ללמד בסנדל של עריסה העומדת בעלייה, שפחתו בתוך הבית – שהפחת של הסנדל נראה בתוך הבית, כגון שמחמת כובד העריסה פחת הסנדל את כל רצפת העלייה, כלומר שהעמיק את החור שהיה נתון בו, והגיע עד לבית שתחתיו, וטומאה מן המת בתוך הבית, אם יש בו – במקום הפחת, פותח טפח – טפח על טפח, הכל טמא – כל מה שבעלייה טמא, שהטומאה נכנסת לעלייה דרך הפחת. ואף על פי שהסנדל סותם את הפחת, מכל מקום אין זו נחשבת סתימה, לפי שהסנדל מקבל טומאה, ואין כלי טמא חוצץ בפני הטומאה; ואם לאו – ואם אין בפחת טפח על טפח, מוֹנִין בו – מעלות הטומאה, כדרך שמוֹנִין במת – הסנדל, שהוא חשוב כאילו מונח באוהל המת, טמא כמת עצמו, היינו שהוא אבי אבות הטומאה, ועושה את העריסה הנוגעת בו אב הטומאה, ושניהם טמאים טומאת שבעה, כדן כלים בכלים, והתינוק השוכב בעריסה נעשה ראשון לטומאה וטמא טומאת ערב (עיי' לעיל א, ב), אבל העלייה טהורה, שאין הטומאה נכנסת לשם בפחות מפותח טפח.

למעלה מן הבטח. רבי אליעזר אומר: אינו מביא את הטומאה – עד שיהא בו פותח טפח, כדן זיו על גבי זיו (עיי' תוספתא יד, ח). רבי יהושע אומר: ודאי את הבטח כאילו אינו, והזיו העליון מביא את הטומאה – שאין זה דומה לזיו על גבי זיו, ששם הואיל והזיו התחתון מביא את הטומאה בכל שהוא, אין אומרים בו: וראים כאילו אינו, ולפיכך הזיו העליון אינו מביא את הטומאה אלא בפותח טפח, אבל הבטח, שאינו מביא את הטומאה כלל, אין הזיו שעליו נחשב כזיו על גבי זיו, שלא יביא את הטומאה אלא בפותח טפח, אלא וראים את הבטח כאילו אינו, והזיו העליון מביא את הטומאה בכל שהוא ("אליהו רבא").

ברם, בעל "סדרי טהרות" מקשה הרבה על פירושו של הראב"ד, ובעיקר הוא מביא קושיות חזקות שמקשה ה"פרי חדש" על הראב"ד בספרו "מים חיים". ואף על פירושו של הגר"א הוא כותב: "אם כי פירושו מחודד, אינו מתקבל על הלב, כי אינו מענין משנתנו, והרי עדיין לא למדנו את הדין, שזיו מביא בכל שהוא, שצריכה היתה המשנה להשמיענו, שהבטח אינו כזיו, ולא כאן אלא להלן (בפרק יד) היתה צריכה להיות שנויה משנה זו.

כן מקשה בעל "סדרי טהרות" אף על הר"ש ועל הרמב"ם, כמו שכבר העירונו לעיל.

והרי פירושו של בעל "סדרי טהרות", שבעקבותיו הלכנו בבאור המשנה הואיל וזו גם דרך הרמב"ם: הבטח – כעין נסר שנתנים בחלון על המשקוף לכסות הטוח מעובי הכותל, שהמביט בעד החלון יחא נסמך עליו, שלא ייטפנו בגדיהם בעפרורית הטוח. ולפי שנתן במקום הטוח נקרא "בטח", כלומר בו טוחה. ודרך הבטח להיות עודף על עובי הכותל לצד חוץ ולצד פנים, אינו מביא את הטומאה – כמו שביארנו במשנה. היה בו זיו – יוצא ממשקוף העליון למעלה מן הבטח, והטומאה תחת הבטח, רבי אליעזר אומר אינו מביא את הטומאה – כמו שביארנו, רבי יהושע אומר: וראים את הבטח כאילו אינו והזיו העליון

המשך ביאור במס' בכורות ליום חמישי עמ' א

5 מום אחר מעצמו לא ישחטנו, וְרַמְיָהּ מִמָּה שֶׁשִּׁנְיוֹ (נגעים פ"ז מ"ה)
6 בענין איסור קציצת נגע צרעת, מִי שֶׁהֵיָהָה לוֹ בְּהֵרָת – נגע
7 המטמא אדם בטומאת צרעת, ואינו נטהר ממנה אלא
8 כשתתרפא ותקטן משיעור גריס או שתפרח בכולו,

1 הגמרא: וְיָמִי קָנִים – איך יתכן שקונס רַבִּי אֱלִיעֶזֶר את העושה
2 איסור כדי להתיר דבר האסור לו, שלא יהיה מותר לו דבר זה
3 לְעוֹלָם אף אם לאחר מכן יולד היתר אחר, כמו במשנתנו שקונס
4 רבי אליעזר למי שהטיל מום בכוונה, שאפילו אם אחר כך יולד

המשך מעמוד 195

10 בכור שֶׁל עֶצְמוֹ משום שיש לחשוד שהטיל בו מום בעצמו
11 ומשקר כדי להתירו. וְאֵתָא רַבִּי מֵאִיר לְמִימַר שֶׁהַחֲשׂוֹד עַל
12 הַדָּבָר לֹא דָנָו וְלֹא מְעִידוֹ, ולכן כהן בכל אופן אינו נאמן להעיד
13 בענין זה כיון שהוא חשוד להטיל מום בבכור.
14 וְחָד אָמַר, שכוונת המשנה היא שדוֹעֵי בהמות של יִשְׂרָאֵל וְהֵן
15 (-הרועים) בְּהֵנִים, כלומר אפילו אם הם כהנים, הרי הם נֶאֱמָנִין
16 להעיד שהמום שבו נפל מעצמו, משום שלרועה עצמו לא תהיה
17 תועלת מכך שהוא ישרק, ודוא

1 ויתן אותו לכהנים אחרים אלא יתננו לי. וְמִסְתַּבֵּר שֶׁהוּא הָדִין
2 שֶׁבָּהָן רועה אינו נאמן להעיד לְבָהָן אחר על בכורו שהמום שבו
3 נפל מזאלי, משום דְּחִיָּשִׁין לְגוּמְלִין – שחוששים שאומר
4 הרועה הכהן, אעיד היום על הבכור של כהן זה שנפל בו המום
5 מעצמו והוא מותר, כדי שלמחר כשיתן לי ישראל בכור תם
6 ואטיל בו מום, יגמול לי הכהן הזה ויעיד על שלי שמאליו נפל
7 בו המום. וְאֵתָא רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל לְמִימַר שֶׁכֹּהֵן נֶאֱמָן הוּא
8 להעיד עַל בכור שֶׁל חֵבִירוֹ כהן בין שהוא רבו ובין שהוא סתם
9 אדם משום שלא חוששים לגומלין, וְאֵינוֹ נֶאֱמָן הַכֹּהֵן להעיד עַל

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

רש"י

מִשְׁתַּמֵּיט. הָיָה יָרָא לִירְאוֹת לֹו, מִשּׁוּם דְּהוּהָ בְּעֵי רַבִּי וִירָא לְמִיֶּסֶק לְאַרְעָא דִּישְׂרָאֵל, וְרַב יְהוּדָה לֹא סְבִירָא לֵיהּ, וִירָא פֶּן יִגְזוֹר עָלָיו מִלֵּילָךְ: **בְּבִלָּה יוֹבָאוּ וְשָׁמָּה יִהְיוּ עַד יוֹם פְּקֻדֵי וְגו'.** וְר' יוֹרָא אָמַר לָךְ: הָאִי קָרָא בְּכָלִי שְׁרֵת כְּתִיב, כְּדָאֻרִינוּ ב"שְׁנֵי דִיִּינֵי גִזְרֹת" (כְּתוּבוֹת קִיא.): **מְרַקְבֵת.** אֵינָה מִתְעַפֶּלֶת לַעֲשׂוֹת זָבֵל: **רִיחַ רַע.** רִיחַ הַפֶּה: **רִיחַ זוֹהֲמָא.** כָּל גּוֹפּוֹ מְזוּהָם בְּזִיעָה תָּמִיד: וְלֹא הִפְסִיקוּהוּ מִבְּפָנִים. שְׂאִינוּ מְטִיב לְכָלֶם: וְלֹא הִכְנִיסוּהוּ לְצוֹנָן. שֶׁהָן מְחַזְקִין אֶת הַבְּרוּל: לְמִים ע"ג חֲבִית. עַל שׁוּלְיוֹ וְצִדָּדָיו, שְׂאִינִם נִכְנָסִים לְתוֹכָו:

בלשון ארמית, פְּתַחוּ פּוּמְיִיכוּ וְאַפִּיקוּ הֶבְלָא – פִּיתַחוּ מִים חֲמִים כְּשֶׁאַתֶּם רוֹחֲצִים, ואפילו אם הם הוֹחֲמוּ לְצוּרֵךְ הַרְחִיצָה. אָמַר רַבִּי זִירָא, אֵילְמָלָא (לֹא) – אִם לֹא] בָּאֲתִי לְכָאן אֶלָּא בְּשִׁבִּיל לְשִׁמוּעַ דְּכָר זָה, דִּי לִי בִּכְךָ.

הגמרא מבררת את דברי רב יהודה. שואלת הגמרא: בְּשִׁלְמָא – מוֹבֵן הַדְּבָר מְדוּעַ אָמַר רַב יְהוּדָה 'הִבְיָאוּ נָתַר, הִבְיָאוּ מִסְרָךְ' בלשון הקודש, שכן קָא מְשַׁמַּע לָן – הַשְׁמִיעֵנוּ בֹּזֵה, שְׂדֵכְרִים שֶׁל חוֹל מוֹתֵר לְאוּמָרָם בְּבֵית הַמֶּרְחָץ בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ. ומה שאמר 'פְּתַחוּ פּוּמְיִיכוּ וְאַפִּיקוּ הֶבְלָא', נָמִי – גַּם כֵּן מוֹבֵן מְדוּעַ אָמַר לַעֲשׂוֹת כֵּן, שׁוֹה בְּדִשְׁמוּאֵל – כְּדִבְרֵיו שֶׁל שְׁמוּאֵל, דָּאֻמֵּר שְׁמוּאֵל, הֶבְלָא מִפִּיק הֶבְלָא [–הֵבֵל מוֹצִיא הֵבֵל], כְּלוּמַר, הֵבֵל שֶׁל בֵּית הַמֶּרְחָץ הִנֵּכֶם דֶּרֶךְ הַפֶּה, מוֹצִיא אֶת הֵבֵל הַזֵּיכָר שֶׁבִּגּוּף. אֶלָּא – אֵךְ מַה שֶּׁאָמַר לָהֶם 'אַשְׁתּוּ מִיָּא דְּכִי בָאֲנִי' – תִּשְׁתּוּ מִים חֲמִים כְּשֶׁאַתֶּם רוֹחֲצִים, מָאִי מַעֲלִיזְתָּא – מַה הַתּוֹעֵלֶת בְּדִבְרֵי זֶה. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: הַתּוֹעֵלֶת בְּדִבְרֵי מְבֹאֲרַת בְּבִרְיָתָא, דִּתְנִיָּא, מִי שֶׁאֵכֵל וְלֹא שָׁתָה לְאַחַר מֶכֶן, אֵכִילְתּוּ דָם – כֵּאִילוּ לֹא אָכַל אֶלָּא דָם, וְזֶהוּ תְּחִילַת – וְעַל יְדֵי זֶה מִתְחִיל בְּגוֹפּוֹ חוֹלִי מַעֲיִים. וְמִי שֶׁאֵכֵל וְלֹא חָלַךְ אַרְבַּע אֲמוֹת לְאַחַר אֲכִילָתוֹ קוֹדֶם שִׁישֵׁן, אֵכִילְתּוּ מְרַקְבֵת – הָאוּכֵל שֶׁאֵכֵל אֵינּוּ מִתְעַכֵּל בְּקִיבֻתוֹ לַהֲעִישׂוֹת זָבֵל, וְזֶהוּ תְּחִילַת – וְעַל יְדֵי זֶה מִתְחִיל רִיחַ רַע לְצֵאת מִפִּיו. וְחֲנֻצְרָךְ לְנִקְבֵיךְ, וְאַכֵּל קוֹדֶם שֶׁנִּפְנָה, הָרִי זֶה דְּוָמָה לְתַנּוּר שֶׁהִפְסִיקוּהוּ – שֶׁהִבְעִירוּ בּוֹ עֲצִים עַל גְּבִי אֶפְרוֹ, וְאֵף זֶה אוֹכֵל מֵאֵכֵל חֹדֶשׁ קוֹדֶם שֶׁנִּיקָה אֶת עֲצָמוֹ מִהַפְסוּלֵת שֶׁל הָמָאכֵל הַקּוֹדֶם, וְזֶהוּ תְּחִילַת – וְעַל יְדֵי זֶה מִתְחִיל בְּגוֹפּוֹ רִיחַ זוֹהֲמָא, שֶׁכָּל גּוֹפּוֹ מְזוּהָם תָּמִיד בְּזִיעָה. וְמִי שֶׁרָחֵץ בְּמִים חֲמִיִּם וְלֹא שָׁתָה מִחֵן, הָרִי זֶה דְּוָמָה לְתַנּוּר שֶׁהִפְסִיקוּהוּ – הִבְעִירוּ עֲצִים אֲצִלוֹ מִבְּחוּץ, וְלֹא הִפְסִיקוּהוּ מִבְּפָנִים, שְׂאִינוּ מוֹעִיל לְכָלֶם, וְאֵף זֶה הִסִּיר אֶת זוֹהֲמַת גּוֹפּוֹ שֶׁמִּבְּחוּץ [עַל יְדֵי שֶׁתִּיֵּת מִים חֲמִיִּם]. וְמִי שֶׁרָחֵץ בְּחֲמִין, וְלֹא נִשְׁתַּמֵּט לְאַחַר מֶכֶן בְּצוֹנָן, הָרִי זֶה דְּוָמָה לְבְרוּל שֶׁהִכְנִיסוּהוּ לְאוּר [–לֹאשׁ] לְחַמְמוֹ וּלְהַתִּיכּוֹ, וְלֹא הִכְנִיסוּהוּ לְאַחַר מֶכֶן לְצוֹנָן – לְמִים צוֹנָנִים שֶׁהֵם מְחַזְקִים אֶת הַבְּרוּל הַלְּהוֹט, וְכֵךְ הַרוּחַץ בְּחֲמִים צָרִיךְ לְהַשְׁתַּטֵּף לְאַחַר מֶכֶן בְּצוֹנָן, וְהֵם מְחַזְקִים אֶת גּוֹפּוֹ. וְמִי שֶׁרָחֵץ וְלֹא סָךְ אֶת גּוֹפּוֹ בְּשֶׁמֶן, דְּוָמָה לְמִי שֶׁרוּצָה לְשִׁטּוֹף חֲבִית לְנִקּוּתָהּ, וְהַחֲבִית עוֹמֶדֶת הַפּוֹכָה עַל פִּיהָ, וְשׁוֹפֵךְ הַמִּים עַל גְּבִי הַחֲבִית – עַל שׁוּלְיָהּ וְצִדָּדֶיהָ מִבְּחוּץ, שְׂאִינִם נִכְנָסִים לְתוֹכָהּ לְנִקּוּתָהּ מִבְּפָנִים, וְאֵף זֶה שֶׁלֹּא סָךְ, לֹא נִכְנָסוּ מִי הַרְחִיצָה לְתוֹךְ גּוֹפּוֹ וְלֹא הוֹעִילָהּ לֹו הַרְחִיצָה.

שהיא אסורה לו לעולם וְלִית לִיה פְּדִיּוֹן, שהפירות הקדושים
 בקדושת שביעית אסורים לעולם ואינם יוצאים מקדושתם אפילו
 אם יפדה אותם על אחרים, חֲמִירָא לִיה - לכך חמורה השביעית
 בעיניו, ואף כשנחשד על המעשרות אינו חשוד על השביעית.
 שנינו במשנה: חֲחֻשׁוֹד עַל זֶה וְעַל זֶה - על שביעית או על
 מעשרות, חשוד אף לטהרות. מבארת הגמרא את טעם הדבר:
 כִּינּוֹן הַחֲשִׁיד אֲדֹאֲרִייתָא - לעבור על שביעית ומעשרות
 שאיסורם מן התורה, כֹּל שֶׁבֶן שִׁישׁ לחשוד בו שיעבור אֲדֹרְכָנָן
 - על דין טהרות שאינו אלא מתקנת חכמים שיהיה אדם אוכל
 חולין בטהרה.
 שנינו במשנה: וְיֵשׁ חֲשׁוֹד עַל הַתְּהוֹרוֹת ואינו חשוד על שביעית
 ומעשרות. מבררת הגמרא: מֵאֵי מַעֲמָא. משיבה הגמרא: נְהִי
 אֲדֹרְכָנָן חֲשִׁיד - אמנם הוא חשוד לעבור על איסור דרבנן של
 טהרות, אֲךָ אֲדֹאֲרִייתָא - על איסור דאורייתא של שביעית
 ומעשרות, לֹא חֲשִׁיד - אין הוא חשוד לעבור.
 הגמרא מקשה סתירה בין משנתנו לברייתא: וְרַמִּינְהּ - יש
 להקשות על דין זה ממה שכתוב בברייתא, הִנָּאֵמָן עַל הַתְּהוֹרוֹת
 נֵאֵמָן עַל הַשְּׁבִיעִית, הֵא חֲשִׁיד חֲשִׁיד - ויש לדייק שהחשוד על
 הטהרות חשוד על השביעית ולא כמבואר במשנתנו. מתרצת
 הגמרא: אֲמַר רַבִּי אֵילֵעִי, לעולם החשוד לטהרות חשוד אף
 לשביעית, וכפי שמדויק מטהרות לשביעית, מדברת בְּשִׁרְאִינְהוּ
 שאמרה שאינו חשוד מטהרות לשביעית, מדברת בְּשִׁרְאִינְהוּ
 שְׁנוֹהֵג דִּין מעשרות ושביעית בְּצִינְעָא בְּתוֹךְ בֵּיתָא, שאז אין לומר
 שרק כלפי חוץ הוא נוהג בהם, שהרי גם בצינעא הוא שומר על
 דינים אלו, ולכן אינו חשוד עליהם אף כאשר נחשד לטהרות,
 והברייתא מדברת כשלא ראינוהו שנוהג בהם ולכן יש לחושדו
 אף מטהרות לשביעית.
 מתרצת הגמרא תירוצ נוסף: רַבִּי יֵנְאִי בְּרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל אֲמַר,
 לעולם אין לחשוד מטהרות לשביעית, וכבאמר במשנתנו,
 והברייתא שמדייקים ממנה שיש לחשוד מטהרות לשביעית,
 מדברת כְּגוֹן דְּהוּא חֲשִׁיד לְתַרְוִיחָהּ, וְאֵתָא קָמִי רַבְּנָן וְקָבִיל
 אֲתַרְוִיחָהּ, וְהָדָר אֵיחָשֵׁד אֶחָד מִיֵּיחָהּ - שהיה אדם זה חשוד
 לשניהם, לטהרות ולשביעית, ובא לפני חכמים וקיבל על עצמו
 להיזהר בשניהם, ולאחר זמן חזר ונחשד על אחד מהם, ולכן הוא
 חשוד גם על השני משום דְּאִמְרִינָן מִיגוֹ דְּחֲשִׁיד אֵתָא חֲשִׁיד נָמִי
 אֲאִידֵךְ - שאנו אומרים מתוך שחזר ונחשד לזה חזר בו מקבלתו
 גם על הדבר השני ולכן הוא חשוד גם עליו. אך אדם שלא נחשד
 מעולם על השביעית, אין לחשדו עליה אף אם הוא חשוד על
 הטהרות.
 הגמרא מביאה שדיני המשנה שנויים במחלוקת: אֲמַר רַבָּה בַּר
 בַּר חֲנָה אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, משנה זו היא דְּבַרִּי רַבִּי עֲקִיבָא
 סְתִימָתָא - שהרבה משניות שלא הוזכר בהם שם התנא, הם
 כדעתו של רבי עקיבא, אֲבָל חֲכָמִים אֲמָרִים, חֲשׁוֹד עַל
 הַשְּׁבִיעִית חֲשׁוֹד עַל הַמַּעֲשֵׂר.
 מבררת הגמרא: מֵאֵן חֲכָמִים החולקים על רבי עקיבא. משיבה
 הגמרא: חכמים אלו היינו רַבִּי יְהוֹדָה, דְּבִאֲתָרֵיהּ [שבמקומו]
 דְּרַבִּי יְהוֹדָה שְׁבִיעִית חֲמִירָא לָהּ - איסור שביעית היה חמור
 לאנשים. וכמו אותו מעשה שהיה במקומו של רבי יהודה,
 דְּהָהוּא דְּהוּא כָּרִי לִיה לְחִבְרִיהּ דִּיִּרְאָא בַּר דִּיִּרְתָּא - שהיה אדם
 שקרא לחבירו גר בן גיורת לגנותו, וְאֲמַר לִיה, תִּיתִי לִי דָלָא
 אֲבָלִי פִירוֹת שְׁבִיעִית כְּוֹתֵךְ - יבוא לי שכר טוב על כך שלא
 אכלתי פירות שביעית כמותך, ומכך שבזה הוא גידף אותו מוכח
 שהיתה שביעית חמורה להם שכנגד מה שביזהו שהוא גר בין

תְּרַבָּא דְּאִמְרָא - את חלב הכליות שעל הירך כְּמַר דְּכִנְתָּא -
 בחזקת חלב טהור הנקרא כנתא. קְנִסִיָּה רַבָּא לְזִבְנִי אֲפִילוּ
 אִמְגוּזִי - שלא ימכור אפילו אגוזים. אֲמַר לִיה רַב פָּפָא לְרַבָּא,
 כְּמָא - כדעת מי קנסת אותו אפילו באגוזים שאינם שייכים
 למכירת החלב האסור, האם בְּרַבִּי יְהוֹדָה שקנס אפילו בדברים
 שאינם שייכים לדבר שאותו הוא חשוד למכור באיסור, אִי בְּרַבִּי
 יְהוֹדָה, אֲפִילוּ מִים וְמֶלַח נָמִי היה עליך לקנוס שלא יקנו ממנו,
 כמו שקנוס רבי יהודה את המוכר תרומה לשם חולין, ומדוע
 קנסת רק על אגוזים.
 השיב רבא לרב פפא: לְעוֹלָם דַּעֲתִי בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן שאין לקנוס
 אלא בדברים שיש בהם שייכות ודמיון לדבר הנמכר על ידו
 באיסור, וְכַאֲפִיּוּרָא דְּגוֹפִיָּה קְנִסִינָן לִיה - וכן קונסים בדבר שעל
 ידו נעשה האיסור ואף שאין בו שייכות או דמיון לאיסור עצמו,
 ולכן קנסו רבא על אגוזים, משום שֶׁתָּם דְּרַבְּנָן גְּרוּ בְּאִמְגוּזִי -
 סתם קטנים גרורים ומשוכים אחר אגוזים, וְאֵזִיל וּמִשְׁבֵּשׁ לְבָנִי
 מִבְּחִי וְגַרְי לָהּ בְּאִמְגוּזִי - והיה הולך מוכר זה ומטעה את בני
 הטבחים וגוררם ושוכרם באגוזים שהיה נותן להם וּמִיֵּיתוּ לִיה
 תְּרַבָּא דְּאִמְרָא, וּמִזְבִּין לִיה כְּמַר דְּכִנְתָּא - ובשכר זה היו
 מביאים לו את החלב שגנבו מאביהם הטבח, והוא היה מוכרו
 בחזקת חלב טהור. וכיון שעל ידי האגוזים באה מכירת האיסור
 קנסו רבא בהם.

משנה

המשנה דנה בענין אדם החשוד לעבור על דבר אחד האם הוא
 חשוד לעבור על דברים אחרים: חֲחֻשׁוֹד עַל הַשְּׁבִיעִית - לזרוע
 בשנת השמיטה, או לעשות סחורה בספיחים, אִינוּ חֲשׁוֹד עַל
 הַמַּעֲשֵׂרוֹת - אינו חשוד למכור פירות טבל שלא הורמו מהם
 תרומות ומעשרות כדן. חֲחֻשׁוֹד עַל הַמַּעֲשֵׂרוֹת אִינוּ חֲשׁוֹד עַל
 הַשְּׁבִיעִית. חֲחֻשׁוֹד עַל זֶה וְעַל זֶה - על שביעית או על מעשרות,
 חֲשׁוֹד עַל הַתְּהוֹרוֹת - חשוד שאינו אוכל חולין בטהרה. וְיֵשׁ
 שְׁהוּא חֲשׁוֹד עַל הַתְּהוֹרוֹת וְאִינוּ חֲשׁוֹד לֹא עַל זֶה וְלֹא עַל זֶה
 - לא על שביעית ולא מעשרות.
 זֶה הַכֹּלֶל, חֲחֻשׁוֹד עַל דָּבָר לֹא דָנוּ - אינו יכול להיות דיין באותו
 ענין שהוא חשוד עליו, וְכֵן לֹא מַעֲדִיד - אינו יכול להיות עד
 בענין זה.

גמרא

הגמרא מבארת את טעם חילוקי הדינים שבמשנה מתי החשוד
 לדבר אחד חשוד לדבר אחר ומתי לא: נאמר במשנתנו [חֲחֻשׁוֹד
 עַל הַשְּׁבִיעִית אִין חֲשׁוֹד כּו'] על המעשרות. מבררת הגמרא:
 מֵאֵי מַעֲמָא - מזה הטעם לדין זה. משיבה הגמרא: שְׁבִיעִית לֹא
 בְּעִיָּא חוּמָה, אין דינם של פירות שביעית להאכל דווקא בתוך
 חומות ירושלים אלא נאכלים בכל מקום, וקל בעיניו לעבור
 עליה, אבל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, כִּינּוֹן דְּבָעִי חוּמָה, שדין פירות אלו
 להאכל רק בתוך חומות ירושלים חֲמִירָא לִיה - חמור לו איסור
 זה, ולכן אף החשוד לשביעית, אנו תולים שעובר עליה מפני
 שקלה היא בעיניו, ואין לחשדו על מעשר שני החמור יותר
 בעיניו.
 שנינו במשנה: חֲחֻשׁוֹד עַל הַמַּעֲשֵׂרוֹת אינו חשוד על השביעית.
 מבררת הגמרא: מֵאֵי מַעֲמָא - מה הטעם לדין זה. משיבה
 הגמרא: מַעֲשֵׂר אֵית לִיה פְּדִיּוֹן, שאפשר לפדות פירות מעשר
 שני על מעות, אבל שְׁבִיעִית, כִּינּוֹן דְּקָא מִיתְסָרָא לִיה - כיון

ושייך לעמוד הקודם] חשוד על המעשר חשוד על השביעית — וכל שכן חשוד אשביעית חשוד אמעשר. ומאן חכמים רבי מאיר — דאמר לקמן חשוד לדבר אחד חשוד לכל התורה. [עד כאן שייך לעמוד הקודם]. הרי הוא כישראל משומד — ולא אמרין דליהוי גוי גמור כאילו לא נתגיר. דאי קריש — אשה לאחר שנשחמד קידושו קדושין. דברי חבירות — מפרש בתוספתא במסכת דמאי: שלא יתן תרומה ומעשר לעם הארץ, ושלא יעשה טהרות אצל עם הארץ, ושיאכל חולין בטהרה, ושיעשר את שהוא אוכל ואת שהוא מוכר ואת שהוא לוקח. דקדוקי סופרים — חומרא דרבנן. דברי לויא — לשורר ולשרת ולהיות שוער. מבני אהרן — משמע שיהא נוהג כל דין בני אהרן, לו תהיה שוק דמינן למנה. שנוהג בצניעה — קודם שקיבל בפנינו היה נוהג עליו דין חבירות שאין לחשודו ולומר לפנים הוא עושה. מקבלין אותו — שנחזיקו חבר ונכאנן לכל דבריו. לבגדים — שיטול ידיו קודם אכילה וקודם שיגע באוכלין דתומוה, ידיים שניות הן. לטהרות — לחומר שאר טהרות ונחזיק טהרותיו כטהרות גמורות, לאכול תרומתו כתרומה טהורה. מקבלין אותו — דאינו משייר דבר שלם, שהרי מקבל עליו נטילת ידים. וזהו עיקר אכילת חולין כטהרה. אף לשחיות לא קבל — דכיון דברין נטילת ידים, שדבר קל הוא לעשות, אינו יכול לעמוד — כל שכן בשאר. עד כמה מקביל אותו — דברי חבירות, שנקבלנו לאלתר ונחזיקנו בחבר. למשקין שלשים יום — שאם קיבל עליו דברי חבירות עד שלשים יום — מהמנינן ליה מכאן ואילך בטהרות משקין, שטומאתן קלה. דטומאת משקין מדרבנן, בפרק קמא דפסחים (טו.ב). לכסות — להחזיק כסותו חבר, דאמר במסכת חגיגה (יח.ב) בגוי עם הארץ מדרס לפרושים. שנים עשר חודש — אם קיבל עליו דברי חבירות לשנים עשר חודש. הוה ליה מקביל בית שמאי ומחומרי בית הלל — וליתניה גבי קולי בית שמאי וחומרי בית הלל במסכת עדיות (פרק א משנה א) — דאמרין: ששה דברים מקביל בית שמאי ומחומרי בית הלל, ואם איתא — ליתני הא. לישא אחרינא עד כמה מקביל אותו — דאמרן לעיל: אם נהג מתחלה בצניעה בתוך ביתו מקבילן אותו מיד ועד כמה ינהג מתחלה שנקבלנו מיד לפי שאינו דומה חבר שקיבל — הוא עצמו, לכן חבר מחמת קבלת אביו, שאין לו שום קבלה אלא סרך אביו, דהוא אביו מיוחד טפי. לישאנא אחרינא: האי "לפי שאינו דומה" תנא קמא קאמר ליה מה טעם בני ובני ביתו אין צריכין לקבל לפי שאינו דומה חבר שקיבל לכן חבר שקיבל אביו, דבן חבר לא חשד. ובתוספתא גרסינן: שאין דומה חבר שקלקל לכן חבר שקלקל, במסכת דמאי. נשנית משנה זו — דאפילו תלמיד חכם צריך קבלה. בטהרות — "בסדר טהרות" לא גרסינן. לטהרות עצמן אירע להן מעשה ונסתפקה הלכה. שדרו רבנן — שדרו זוג דרבנן. אותיב רבנן מרדייה — מתלמידיו שקיבלו עליהן דברי חבירות אותיב בהדי הך גרסא, וקאי איהו לעיוני בשאיתלם. אכא של זה בו' — אנג ריתחיה קאמר, ולא היא. כבוד זמן — האב והבן. סילסול — מעלה. רבי חנינא בן אנטיגוס בהן דיה. בחזקתה עד שתיפסל — שימכרו בה קלא אילן לשם תכלת. "צריכין לקבל דברי חבירות בתחלה" גרסינן, ולא גרסינן "בתחלה". ובתוספתא גרסינן הכי. בתחלה — כלומר, מתחלה, קודם שנחזיקו בחבירות. ואף על גב דאמרן לעיל: בניו ובני ביתו אין צריכין לקבל — הכא שאני, הואיל ובשעת קבלה לא הוו גביה, ואיכא למימר דסריכיהו קמא נקטי. אין צריכין לקבל — אם חזרו תחת יד חבר. קומעת = קושרת. קשרי מוכס — שיש תוחמתו למוכסים, וכשנותנין לון המכס — הם נותנין לו חותם, כדי שלא יתבענו מוכס שני. וכו'.

המקבל על עצמו לנהוג בדברי חבירות, צריך לנהוג בהם זמן מה
לפני שנסמך עליו. הגמרא מביאה ברייתא המבשרת ממתי הוא
נאמן על הטהרות כשאר כל החברים.
תנו רבנן, עד כפה מקבלין אותו - כמה זמן עליו לנהוג במנהגי
חבירות כדי שנוחיק את טהרותיו וטהרות. בית שמאי אומרים,
למשקן - לענין טהרת משקים שטומאתם קלה שהיא מדרבנן
כמבואר בפסחים (טו), אם נהג מנהגי חבירות שלשים יום, נאמן
עליהם שהם טהורים. אבל לבסות - לענין טהרת כסותו
להחזיקה ככסות של חבר שלא תטמא מדין מדרס בכסות עם
הארץ, אינו חבר עד שינהג מנהגי חבירות שלשים עשר חודש.
ובית הלל אומרים, אחר זה ואחר זה - בין לטהרת משקין ובין
לטהרת כסותו שלשים עשר חודש.
מקשה הגמרא: אם כן, הנה ליה מקולי בית שמאי ומחומרי
בית הלל, ומדוע לא נשנתה מחלוקת זו בעדיות (פ"ה מ"א) בין
המחלוקות שהקילו בהם בית שמאי יותר מבית הלל.
מתרצת הגמרא: אלא בית הלל אומרים, אחר זה ואחר זה -
בין לטהרת משקין ובין לטהרת כסותו צריך לקבל עליו חבירות
לשלשים יום, ונמצא שמחלוקת זו היא מקולי בית הלל כרוב
המחלוקות.
(סימן חב"ד תלמיד"ד תכל"ת מכ"ס חו"ד גבא"י פ"עצמ"ו -
סימן ז' רומן לנידונים המובאים בברייתות מכאן ואילך).
תנו רבנן, הבא לקבל דברי חבירות צריך לקבל בפני שלשה
חברים, ובניו ובניו ביתו אינן צריכין לקבל בפני שלשה
חברים, מפני שהוא מלמד ומרגילם בדרך טהרה. אבל רבן
שמעון בן גמליאל אומר, אף בניו ובניו ביתו צריכין לקבל
בפני שלשה חברים, לפי שאינו דומה חבר שקיבל חבירות
בעצמו לבן חבר שקיבל רק מחמת קבלת אביו.
תנו רבנן, הבא לקבל דברי חבירות צריך לקבל בפני שלשה
חברים, ואפילו תלמיד חכם צריך לקבל בפני שלשה חברים.
זקן ויושב בישיבה - בישיבת הסנהדרין, אינו צריך לקבל בפני
שלשה חברים, מפני שכבר קיבל עליו משעוה שישב, אלא
שאל אומר, אף סתם תלמיד חכם שאינו זקן ויושב בישיבה
אינו צריך לקבל בפני שלשה חברים. ולא עוד, אלא שאחרים
מקבלין לפניו.
אמר רבי יוחנן, מה ששנינו שאפילו תלמיד חכם צריך לקבל
בפני שלשה, בימי בנו של רבי חנינא בן אנטיגנוס נשנית
משנה זו, שבזמנו לא היו סומכים על הטהרה בתלמידי חכמים
אם לא קיבלו חבירות לפני שלשה.
הגמרא מביאה מעשה המלמד שכך היה בזמן בנו של רבי חנינא
בן אנטיגנוס: רבי יהודה ורבי יוסי איסתפק להו מילתא
בטהרות - הסתפקו בדין מדיני טהרות לגבי מעשה הבא לידם,
שדרי - [שלחו] זוג רבנן לגבי בנו של רבי חנינא בן אנטיגנוס,
ואמרו להם אילו אמרו ליה לעיין בה - לכו אליו ותאמרו לו
לעיין בדבר. אשכחיה דקא מעיין טהרות - הלכו ומצאוהו
שהיה נושא טהרות של עצמו, וכאשר ביקשוהו לעיין בשאלתם,
הוריד את משאו, ואותיב רבנן מדידה לפנייה - והושיב
חכמים מתלמידי שקיבלו עליהם דברי חבירות עם השלוחים
האלו, כדי שישמרו על הטהרות שלא יטמאו, וקאי איהו לעיני
בה - ועמד לעיין בדבר שאילתם. אתו אמרי ליה - בא
השלוחים האלו וסיפרו את המעשה שהיה עמם לרבי יהודה
ורבי יוסי. כעס רבי יהודה על בנו של רבי חנינא בן אנטיגנוס,
על כך שלא סמך על החכמים השלוחים שישמרו את טהרותיו,
ואמר להו רבי יהודה, אביו של זה היה תלמידי חכמים אף

חשוד על הפעש, ומאן חכמים, רבי יהודה שבמקומו היתה
חמורה להם שביעית. וחד אמר כמו הלשון השני, שמשנתנו
כרבי עקיבא, אבל חכמים אומרים החשוד על הפעש חשוד על
השביעית, וכן להיפך, ומאן חכמים, רבי מאיר.
הגמרא מביאה את מחלוקת רבי מאיר וחכמים המוכרת מקודם:
דתניא עם הארץ שקיבל עליו דברי חבירות לנהוג כמנהג
חברים, ולאחר מכן נחשד לדבר אחד מהדברים שקיבל על
עצמו, נחשד לכל התורה כולה, דברי רבי מאיר. וחכמים
אומרים, אינו נחשד אלא לאותו דבר שנחשד עליו בלבד.
דין נוסף בברייתא זו: הנה שקיבל עליו לקיים את דברי התורה,
אפילו נחשד לדבר אחד, הוי חשוד לכל התורה כולה. ומכל
מקום הרי הוא כישוראל מומר ואינו חוזר להיות עובד כוכבים
גמור. מבארת הגמרא: נפקא מינה מכך שאינו נחשב כעובד
כוכבים אלא כישראל מומר, דאי קדיש אשה קידושו קידושו.
הגמרא מביאה ברייתא הדנה אודות קבלת חבירות, גרות, לזיה
וכהונה חוץ מדבר אחד: תנו רבנן, הבא לקבל דברי חבירות
חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו.
עובד כוכבים שבא לקבל דברי תורה חוץ מדבר אחד, אין
מקבלין אותו. רבי יוסי רבי יהודה אומר, אפילו אם אינו
מקבל על עצמו רק דקדוק אחד מדברי סופרים - חומרא אחת
מדרבנן, אין מקבלין אותו.
ובן בן לוי שבא לקבל דברי לוי' - לשיר, לשרת ולהיות שוער
בבית המקדש! ובהו שבא לקבל דברי כהונה, וקיבל הכל חוץ
מדבר אחד, אין מקבלין אותו לעבודת המקדש. שזאמר (ויקרא
אל) 'המקריב את דם השלמים וגו' ואת החלב מבני אהרן, לו
תהיה שוק הימין למנה, משמע שהעבודה המסורה לבני אהרן,
כל בהו שאינו מודה בה ככולה, אין לו חלק בכהונה ואינו
נוטל חלק בשוק הימין, כלומר בקרבנות המתחלקים לכהנים
ובשאר מתנות כהונה.
תיקנו חכמים, שעם הארץ יהיה בחזקת טמא לפי שאינו בקי
בדקדוקי טהרות וטומאות, עד שיקבל עליו 'דברי חבירות',
והם הנהגות וזהירות בענייני טומאה וטהרה.
הגמרא מביאה כמה ברייתות בפרטי אופן קבלת חבירות: תנו
רבנן, הבא לקבל דברי חבירות, אם ראינוהו שנוהג דיני
חבירות בצניעה בתוך ביתו קודם שבא לפנינו, מקבלין אותו
מיד להחזיקו כחבר ונאמן בכל דבריו, ואחר כך מלמדין אותו
עסקי טומאה וטהרה. ואם לאו - שלא ראינוהו נוהג בהם
בצינעא בביתו, מלמדין אותו ואחר כך מקבלין אותו. רבי
שמעון בן יוחי אומר, בין כך ובין כך - בין ראינוהו ובין לא
ראינוהו, מקבלין אותו, והוא למד בדרבו והולך - והוא
מתרגל בהנהגות חבירות בהמשך הזמן.
תנו רבנן, מקבלין לבגדים - המקבל על עצמו דברי חבירות
צריך לקבל על עצמו שטול ידיו לפני האכילה ולפני שיגע
באוכלים של תרומה, ואם קיבל עליו להזהר בנטילת ידים,
מקבלים אותו לענין זה שידיו בחזקת טהורות, ואחר כך - לאחר
שהתרגל בנטילת ידים, מקבלין לחומר שאר טהרות, להחזיק
את טהרותיו כטהורות גמורות. ואם אמר איני מקבל אלא
לבגדים - לנטילת ידים בלבד, מקבלין אותו לענין זה וידיו
בחזקת טהורות. אבל אם קיבל על עצמו חבירות לטהרות ולא
קיבל לבגדים, אף לטהרות לא קיבל, כלומר, אין סומכין עליו
אף בטהרות שקיבל על עצמו, לפי שאם אינו יכול לעמוד בקיום
דין נטילת ידים שהוא דבר קל, ודאי שאינו יכול לעמוד בזהירות
שאר חומרי טהרות.

שנפל בו מום הוא על ידי שלשה. אלא מדובר בתלתא - בשלשה המתירים את הבכור, והכהן שהוא הבעלים של הבכור אחד מהם, אם כן מדוע אינו רשאי לראות את בכורות עצמו עמהם יחד, ומי חשירי - וכי חשודים גם השנים האחרים שיתירו בשבילו את האסור, והתנן ביבמות (כה) שהחכם שהיבמה מייאנה או שחלצה בפניו ישאנה, ואין חושדים בו שהתיר אותה שלא כדין כדי לישאנה בעצמו, מפני שהוא בית דין - משום שלא היה שם לבדו אלא בית דין של שלשה היו שם והם אינם חשודים להתירה בשבילו. ואם כן גם בהתרת בכור אין לנו לחשוד בשני האחרים שיתירוהו באיסור בשביל הבעלים שעמדם.

מתרצת הגמרא: לעולם מדובר בברייתא פחד - כאשר הבעלים של הבכור מתירו לבדו, ולכן אנו חושדים שיתירונו שלא כדין, ומה שהקשינו שצריך שלשה להתיר, יש לומר כדאמר רב חסדא אמר רבי יוחנן במסכת נדרים (עח) שמדובר שם ביחיד מומחה שיכול להתיר נדרים לבדו, הלא נמי מדובר ביחיד מומחה שיכול לראות בכור לבדו.

עוד למדנו בברייתא לעיל: ורואה את קדשיו ואינו חשוד לומר על מום עובר שהוא מום קבוע, והטעם בזה הוא דאי בעי מיתשיל עליהו - משום שאם היה רוצה להוציא את הקדשים האלו לחולין, היה יכול להישאל על הקדשו לחכם, והחכם היה עוקר את ההקדש לפי שהוא הקדש בטעות, ולמה לו לשקר ולומר שמום זה הוא קבוע.

ומה שנאמן לראות את מומי מעשרותיו, הוא משום דאי בעי שרי ביה מומא בפוליה עדריה - אינו חשוד לשקר ולומר על מום עובר שהוא מום קבוע, משום שהיה יכול להתיר לפדות המעשר הזה באופן המותר על ידי שהיה מטיל מום קבוע בכל עדרו לפני שעושה, ואי אף בהמת המעשר היתה בעלת מום והיה רשאי לפדותה.

והטעם שנשאל על מהותיותו הוא משום דהא חזו ליה בימי טומאתו - כיון שחולין טמאים ראויים לו לאכילה בימי טומאתו, ואף אם נטמאו אינו מפסידם, לכך אינו חשוד לומר שהם טהורים כאשר הם באמת טמאים.

הדרן עלך ער כמה ישראל חייבין

פרק חמישי - כל פסולי המוקדשין

משנה

קדשים שנפל בהם מום נקראים 'פסולי הקדשים', משום שהם פסולים להקרבה, ופודים אותם ובשרם נאכל לכל אדם כבשר חולין. המשנה מבארת את חילוקי הדינים שבין בכור ומעשר אחר שנפל בהם מום לבין שאר קרבנות שנפל בהם מום: כל פסולי המוקדשין - קדשים שנפל בהם מום, ונפסלו להקרבה, (הנאמין להקדש - כל הרווח של הפדיון הולך להקדש), והם נמכרין באיטליז - הפודה אותם יכול למכרם בשוק המיועד לממכר בהמות ובשר חולין, ששם הבשר נמכר יותר ביוקר מבשר הנמכר בבית, ואינו חושש משום בזיון הקדשים, כדלהלן, ונשחטין באיטליז, ששם יש הרבה קונים, ונשקלין בליטרא - מותר למכרם במשקל, כדרך שהקצבים מוכרים בשר חולין, ואף שהמכירה בשוק ובמשקל הוא דרך בזיון, הותר הדבר, שעל ידי כך פדום יותר ביוקר, וההקדש ירווח. והיתר זה הוא

הגמרא מביאה ברייתות נוספות לגבי קבלת חברות: תנו רבנן, וכולן - אלו המנויים לעיל בברייתא, חבר שקיבל על עצמו דברי חברות וכן לוי וכהן, שחזרו בהן למעשיהם הרעים ואינם מקיימים את מה שקיבלו עליהם, אין מקבלין אותן עולמות כיון שלא יכלו לעמוד בקבלתם, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר, אם חזרו למעשיהם הרעים במוטוניות ו-בסתרה, ובגלוי הם עדיין נוהרים על דברי חברות, אין מקבלין אותן משום שהם גונבים את דעת הבריות ונוהגים בחבירות רק כלפי חוץ, אבל אם חזרו למעשיהם הרעים בפרהסיא, מקבלין אותן משום שכאשר חוזרים בתשובה הרי זו חזרה גמורה.

איכא דאמרי, אם עשו דבריהם הרעים במוטוניות ורק בצינעא חזרו למעשיהם הרעים בפרהסיא, מקבלין אותן משום שלא חיללו שם שמים בגלוי. ואם עשו כן בפרהסיא, אין מקבלין אותן משום שחיללו שם שמים, והואיל ופקרו כל כך, אינם נותנים לב לשוב בתשובה שלימה.

דעת נוספת: רבי שמעון ורבי יהושע בן קרחה אומרים, בין כך ובין כך - בין שחזרו בסתר או בגלוי, מקבלין אותן, משום שנאמר (ירמיה ג יד) 'שובו גנים שובבים' ולמדנו משם שאפילו החוטאים בגלוי הנקראים 'שובבים' מתקבלים בתשובה.

אמר רבי יצחק איש כפר עכו אמר רבי יוחנן, הלכה באותו היום - כרבי שמעון ורבי יהושע בן קרחה שבכל אופן מקבלים אותם.

תנו רבנן, בראשונה היו אומרים חבר ונעשה גבאי - ממונה מטעם המלך לגבות מסים מישראל, דוחין אותו מהקדשתו. וגם אם פירש מה הגבאות אין מקבלין אותו. חזרו לומר שאם פירש הרי הוא ככל אדם ומקבלים אותו לחברות.

הגמרא מביאה מעשה בענין זה: רב הונא בר חייא איצטרביא ליה שעתא - היו החכמים צריכים לשאול ממנו הלכות, הוה ציל גביה - והיו באים אליו רבה ורב יוסף, וארבע מאה זינא דרבנן. שמע דאת, קטיר להו - קשר ותיקן להם ארבע מאה תבתיין - (בסאתו). לסוף שמעו רבה ורבי יוסף והחכמים דנעשה רב הונא גבאי, שילחו לומר ליה, זיל לחשיבותיה זיל לקדמותיה - ילך אחר החשיבות שבה לו להיות מומחה וישוב לאומנותו הראשונה ואנו לא נלך אצלו. שילח להו רב הונא לחכמים, הדיי בי - חזרתי בי מלהיות גבאי. רב יוסף לא אול - (לא הלך) אצלו, רבה אול. מבארת הגמרא את טעמם: רב יוסף לא הלך משום שאמר, תנינא, שאפילו אפילו אם פירש מגבאותו אין מקבלין אותו. רבה הלך משום שאמר, הלא תנינא, שחזרו לומר שאם פירש הרי הוא ככל אדם.

הגמרא מביאה ברייתא בענין אלו דברים נאמן החכם לפסוק לעצמו: תנו רבנן, כל הבהמות הקבירות, אם נפל בהם מום, אדם רואה אם המום שנפל בהם הוא קבוע והם מותרים לשחיטה, או שהוא מום עובר והיבים בהקרבה, חזין מאת הבכור של עצמו. ורואה את קדשיו - אם יש לאדם שלמים בביתו ונפל בהם מום, רואה האם המום קבוע ומותר לפדותם לחולין. וכן רואה אדם את מעשרותיו - מעשר בהמה שלו. ונשאל אדם לעצמו על מהותיותו, שאם אירע בהן ספק טומאה והוא בקי בהלכות, יכול לפסוק לעצמו ואינו צריך לשאול חכם אחר.

הגמרא מבארת את דיני הברייתא: אמר מר, כל הקבירות אדם רואה חזין משל עצמו. מבררת הגמרא: במאי עסקינן, איכא פחד - בחכם אחד, מי מהימן - האם הוא נאמן להתיר בכור אפילו של אחרים, והלא שנינו לקמן (א) שההיתר לשחוט בכור

ובולן שחורו בהן בו — פירש הקונטרס בפרק קמא דעבודה זרה (ו.א.): אגולנים ועמי הארץ קאי, שחורו מרשען למוטב. והו' תימה: למה אין מקבלין אותם? דמשמע דאין תקנה לעשות עם הארץ וחברו, שמקבל עליו דברי חבירות בו, ועוד, דלשון "עולמית" משמע שכבר קבלו פעם אחרת. ועוד, דאמר רבי יהודה: חזרו בהן במטמוניות אין מקבלין אותן, שאם חזרו למוטב במטמוניות ולא בפרהסיא — אין מקבלין אותן, וכי זו ירא שמים בסתר? ואומר רבינו חם: דקאי ארישא, דתני בתוספתא דדמאי בפרק שני: עם הארץ שקבל עליו דברי חבירות בו, (גוי שקבל עליו דברי חבירות בו) גר שקבל עליו דברי תורה בו. כהן שקבל עליו כהונה בו, לוי שקבל עבודת ליה בו. והדר קתני: וכולן שחורו בהן, כלומר, שחורו לסורם וקלקלו מעשיהם — אין מקבלין אותן עולמית, כיון דלא יכלו לעמוד בה. רבי יהודה אומר: במטמוניות, כלומר, שחורו לסורם במטמוניות, ובגלוי נהדין על דברי חבירות — אין מקבלין אותן, שגונבין דעת הבריות ואין עושין אלא לפנים, אבל אם לגמרי קלקלו מעשיהם, אף בפרהסיא — מקבלין אותן כששבו, דכשחזרו — חזרה לגמרי.

איכא דאמרי עשו דבריהם במטמוניות — שהכירו בהם מתחלה קודם שחזרו לסורם, שחזרו נהדין דברי חבירות אף בסתר — מקבלין אותם כששבו. אבל אם לא הכירו בהם מעולם שעשו דברי חבירות, כי אם בפרהסיא, ובצנעה לא היו נהדין היטב — אין מקבלין אותם, שגונבין דעת הבריות הם. **דהא** חזו ליה בימי טומאתו — תימה: ותרומה טמאה דלא חזיא ליה, וכי לא ידעה נאמן? וכן בשאר כל איסור והיתר, ובהדיא אמרין בריש "זהר" (עירובין ג.ס.א): האי צורבא דרבנן חזי ליה לנפשיה.

הדרן עלך עד כמה

חזין מן הבכור והמעשר שהנאתן לבעלים — אף על פי שמפרש טעם, משום דהנאתן לבעלים — על כרחין מדאורייתא היא, כדמוכח בפרק קמא דתמורה (ח.א.) ובסוף "חלק" (סנהדרין קיב.) גבי עיר הנהרות. דרדוש: "בהמתך" — מי שנאכלין בתורת בהמתך, יצא בכור ומעשר שאין נאכלין בתורת בהמתך, דתנן: כל פסולי המוקדשין נמכרין באיטליז חזין מן הבכור והמעשר, ושמו משום קרא נפקא, דאין נוהגין ביוון בדבר שאין הנאתו להקדש במעשר

ובולן — סיפא דהך ברייתא דלעיל היא, דקתני: הבא לקבל דברי חבירות חזין מדבר אחד, וכן כהן שקבל עליו דברי כהונה חזין מדבר אחד, וכן בלוי שקבל עליו דברי לוי חזין מדבר אחד — אין מקבלין אותן, שנאמר: "המקריב את דם השלמים" וגו'. בזמן שהזכונים עושין רצונו של מקום מה כתיב בהם — "חלקם נתתי אותם מאשי", וכשאין עושין רצונו של מקום מה כתיב בהן — "מי גם בכב ויסגור דלתים". וכולן שחזרו בהן אין מקבלין אותם עולמית בו, בתוספתא דמסכת דמאי בפרק "האורז במקומו מותר בחלת אנטוכיא". עשו דברים במטמוניות — שלא חילולו שם שמם בפרהסיא — מקבלין אותם. באותו חזון — רבי שמעון ורבי יהושע בן קרחה. **נבאי** — ממונה למלך לגבות מס מישראל. **פירש** — מן הנבאות, **איצטריבא** ליה שעתא — שהיו חכמים צריכין לו, לשאול הימנו הלכות. קשר להו' — קשר ותיקן להם ארבע מאות. תבתקי = כסאות. זיל לחשיבותיה — ילך לחשיבותיה, אחר החשיבות שבוחר לו להיות מוכס, ואנו לא נלך אצלו. הדרני בי — מנבאות. ורואה את קדשיו — אם יש לו שלמים בביתו ונפל בהן מום — יראה אם קבוע הוא, ויפדו ויציאם לחול. מעשרותיו — מעשר בהמה שנפל בהם מום. ונשאל על טהרתו — הוא עצמו, אם בקי בהלכות, נשאל לעצמו על טהרתו אם אירע בהן ספק, ואינו צריך לילך אצל חכם אחר. חזין משל עצמו — שאין בהן רשאי לראות מום של בכורותיו ולהתירו. וזה מי מהימן — להתיר בכור, ואפילו של אחרים והאנן תנן לקמן בפרק "כל פסולי המוקדשין" (ל.ב.): בכור שניסמית עינו ונטקעה ידו, הרי זה יחשו על פי שלשה בני הכנסת. אלא בתלתא — וכהן בעל הבכור אחד מהן. וזו חשידי — כולוהו בשבילו. והתנן — ביבמות, **מיאנה או שחלצה** — אשה לפני החכם, מותר לישאנה. ואינו נחשד, לומר על מנת כן התירה. מפני שהוא בית דין — כלומר, שלא היה לבדו שם, אלא בית דין שלשה היו שם. כדאמר רב חסדא אמר רבי יוחנן ביחוד מומחה — במסכת נדרים, בפרק "נערה המאורסה" (ע.ח.א.), ורואה את קדשיו — ואינו נחשד לומר על מום עובר שהוא קבוע. דמה לו לשקר האם היה רוצה להוציאן לחול, יכול לעשות בהיתר, ולישאל לחכם, ולפתוח בהרטה דהקדש טעות, ולומר: בטעות הקדשתי. אבל בבכור, דאיהו לא אקדשה, דהא מרחם קדוש — ליכא למימר הכי, ונחשה, ומעשרותיו — דאינו נחשד לומר על עובר שהוא קבוע. דאי היה בעי מעיקרא, הוה עביד ביהוירא, קודם שיעשר עדרו. שרי מומא כבולוהו — נדעדין אינן קדושים דליהו כמטיל מום בקדשים, ואחר כך יעשר. דמשער בהמה חל על המום, דכתיב: (ויקרא כז) "לא יקרב בין טוב לרע" הילכך אינו נחשד. ונשאל על טהרתו — אינו חשוד לומר על טמא "טורו". דאם טמאות הן — מה יפסיד הא חזא ליה בימי טומאה. ובחולין קמיייר, דתרומה טמאה לא חזיא ליה אפילו בימי טומאתו.

תנו רבנן: וכולן שחזרו בהן - אין מקבלין אותן עולמית, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: חזרו במטמוניות - אין מקבלין אותן, בפרהסיא - מקבלין אותן. איכא דאמרי: אם עשו דבריהן במטמוניות - מקבלין אותן, בפרהסיא - אין מקבלין אותן. רבי שמעון ורבי יהושע בן קרחה אומרים: בין כך ובין כך מקבלין אותן, משום שאמר: "שובו בנים שובבים". אמר רבי יצחק איש כפר עכו אמר רבי יוחנן: הלכה כאותו חזון. תנו רבנן: בראשונה היו אומרים, חבר ונעשה גבאי - דוחין אותו מהבית, פירש - אין מקבלין אותו. חזרו לומר: פירש - הרי הוא ככל אדם. רב הונא בר חייא איצטריבא ליה שעתא, הוה עייל גביה רבה ורב יוסף וארבע מאה זוגא דרבנן. שמע דאתו, קמיר להו ארבע מאה תבתקי. לסוף שמעו דנעשה גבאי, שלחו ליה: זיל לחשיבותיה, זיל לקדמותיה. שלח להו: הדרני בי. רב יוסף לא אול, רבה אול. רב יוסף אמר, תנינא: פירש - אין מקבלין אותו, רבה אמר, תנינא, חזרו לומר: פירש - הרי הוא ככל אדם. תנו רבנן: כל הבכורות אדם רואה, חזין משל עצמו. ורואה את קדשיו ואת מעשרותיו, ונשאל על טהרתו. אמר מר: כל הבכורות אדם רואה חזין משל עצמו. במאי עסקין אילימא בחד - מי מהימן אלא בתלתא - ומי חשידי והתנן: מיאנה או שחלצה בפניו - ישאנה, מפני שהוא בית דין! לעולם בחד, וכדאמר רב חסדא אמר רבי יוחנן: ביחוד מומחה, הכא נמי - ביחוד מומחה. ורואה את קדשיו - דאי פגי מיתשיל עליהו. ומעשרותיו - דאי פגי, שרי ביה מומא כבוליה עדריה. ונשאל על טהרתו - דהא חזא ליה בימי טומאתו.

הדרן עלך עד כמה ישראל חייבין

כל פסולי המוקדשין הנאתן להקדש, נמכרין באיטליז ונשחטין באיטליז ונשקלין בליטרא, חזין מן הבכור והמעשר שהנייתן לבעלים. פסולי המוקדשין - הנייתן להקדש. ונשקלין מנה פנגר מנה פככול. נגמרא

הדרן עלך עד כמה

כל פסולי המוקדשין — קדשים שנפל בהן מום. הנאתן להקדש — אם מוכרין אותן ביוקר, הנאת הקדש היא. ובנגמרא מפרשא כולה. באיטליז — בשוק. שלוקחין הרבה, ונמכר ביוקר. ונשקלין בליטרא — בדרך שהקצבין מוכרין בשר חולין. בכור ומעשר — אם נמכרין ביוקר. הנאת לבעלים — בכור — הנאתו לכהן. ומוכר הבשר לכל מי שירצה, דבשר בכור נאכל לכל אדם, וחזון נטול דמיו. ולכהן קרי בעלים של בכור. ומעשר — הנאת מכירתו ביוקר לבעליו ישראל היא. ומשום הנאת הדיוטות לא מוזילין בקדשים לנהוג בהן מנהג חולין למוכרו באיטליז, אלא בביתו, ואף על פי שלא יקפצו עליהם בני אדם כל כך. ואין נשקלין בליטרא, אלא באומד, ואם יפסיד לית לן בה. ושוקלין מנה פנגר מנה בבכור — שאם יש לו חתיכת בשר חולין שנשקלה בליטרא, יכול לשקול בשר בכור בנגדה.

במעשר בהמה של יתומים כו' — אפילו לרבא דשרי לגדול בהבלעה, והוצרך רב ששת להעמיד בשל יתומים. דמשמע ליה מתניתין בלא הבלעה, דומיא דפסולי המוקדשין באיטלי.

מבליעו בחלבו — דאסור למכור הבשר, אלא החלב והעור והגידין. ויש לדקדק מכאן, דאפילו מאן דאסר לקמן (לכב.) להמנות גוי על הכבוד — חלבו מיהא שרי, דבעור חשיב ליה, כיון דאסור באכילה ל ישראל, ומיהו, שמנו של גיד, דלא אסור מדאורייתא — איפשר דאסור. אבל הלכה כרבי עקיבא, דשרי לגוי אפילו הבשר, כמו שמפרש לקמן.

אם כן מעשר בהמה מעשר בהמה תרי זימני למא לא — יש מקומות דרייך כי האי גזינא בריש בבא מצינא (כא.) גבי "זה אומר אני מצאתיה", דפריך. וזה "זה" קתני. ובריש גרים (ד.ג.) פריך: "אסור" "שלשה" ובריש סנהדרין (גא.) פריך: "שלשה" "שלשה" למא לי. עוד בההוא פירקא (חא.) וכי תימא פרושי קא מפרש: מאי "זמון" — ברכת זמון, והתניא: "זמון שלשה וברכת הזמן בשלשה". ובפרק בתרא דמועד קטן (כבב.) דמפרש: לשמחה ולמריעות שלשים יום, והתניא: "לשמחה שלשים ולמריעות שלשים יום". ובפרק "בית כור" (בבא בתרא קדא.) פריך: "אני מוכר לך" "אני מוכר לך" תרי זימני למא לי. ותימא: דבכמה דוכתי לא פריך כי האי גזינא, בפרק קמא דחולין (טז.) גבי נעץ סבין בכותל ושחט בה שחיטתו ככירה, דקאמר: פרושי קא מפרש, מאי במחובר לקרקע — סבין דלא מנטל ליה, ולא פריך: "שחיטתו ככירה" תרי זימני למא לי. ובפרק "גיד הנשה" (חולין צחא.) גבי ביצים טהורות ששלקן עם ביצים טמאות, דקאמר: פרושי קא מפרש, ולא פריך: "אסורות" "אסורות" למא לי. ובפרק "כל הבשר" (שם) קיגא, גבי דג טהור ששלקו עם דג טמא, דקאמר: פרושי קא מפרש, ולא פריך "מותר" "מותר" למא לי. וביטוי פרק "השלוח" (מבב.) גבי "כל בכסי נתונים לפלוגי ופלוגי עבדי", דקאמר: פרושי קא מפרש, ולא פריך: "ולא קנו" "ולא קנו" למא לי ויש לומר: דבכל הני דוכתי דפריך "תרי זימני למא לי" — לא שייך לומר כל כך "פרושי קא מפרש", כמו בהך דוכתי דלא פריך. ושייך לעמוד דבא **ואם** רב שמואל בר רב יצחק סבר לה דלא דרבא — פירושו: מקרא אחרינא, ולא מטעמיה.

דלא

גמרא כל פסולי המוקדשין הנאנתן להקדש. אימות אילימא לאחר פדיונו, הנאנתן להקדש הנאנתן דבעלים הוא! אלא לפני פדיונו, נשחטין הא פגי העמדה והערכה! הניחא למאן דאמר: קדשי מופת לא היו בכלל העמדה והערכה, אלא למאן דאמר: היו בכלל העמדה והערכה, מאי איכא למימר אלא לעולם לאחר פדיון, ומאי "הנאנתן להקדש" — אדמעיקרא, דכיון דשרי להו מר נמכרין באיטלי ונשחטין באיטלי ונשקלן בליטרא, טפי ופריך מעיקרא. "חזין מן הכבוד ומן המעשר שהנייתן לבעלים". בשלמא בכור — באיטלי הוא דלא מוידבן, הא בביתיה מוידבן. אלא מעשר, בביתיה מי מוידבן והתניא, בבכור נאמר: "לא תפדה" — ונמכר חי, במעשר נאמר: "לא יגאל" — ואינו נמכר לא חי ולא שחוט, לא תם ולא בעל מום! הא מילתא איקשיא ליה לרב ששת באורתא, ושנייה בקדמותא מבריייתא: במעשר בהמה של יתומים עסקינו, ומשום השבת אבידה נענו בה. רבי אידי סרסיה דרב ששת הוה שמעיה מוניה, אול אמרה בי מדרשא ולא אמרה משמיה. שמע רב ששת, איקפא, אמר: מאן דעקין — ליעקציה עקרבא! ורב ששת מאי נפקא ליה מינה — דאמר רב יהודה אמר רב: מאי דכתיב "אגדה באהלך עולמים" וכי איפשר לאדם לגור בשני עולמים אלא אמר דוד: רבנו של עולם, יאמרו דבר שמועה מפי בעולם הזה! דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי: כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפי בעולם הזה — שפלתו דוכבות פקבך; ואמר רבי יצחק בר זעירי: מאי קראה — "וחפך בין הטוב הולך לדודי למישרים דוכב שפתי ישנים" — בכומר של עניים, מה כומר של עניים, בין דאדם נוגע בו — דוכב, אף תלמידי חכמים, בין שאדם אומר דבר שמועה מפי דוכבות שפתי פקבך. מאי ברייתא דתניא: מעשר בהמה של יתומים — מוכרין אותו, ומעשר בהמה ששחטו — מבליעו בעורו בחלבו ובגידו ובקרניו. מאי קאמר אמר אביי, הכי קאמר: מעשר בהמה של

דבר

גמרא אלא לפני פדיונו — ודמים להקדש. נשחטין — בתמיה, ודיאך יכול למכור להוציא לחולין לאחר שחיטה הא כפי העמדה והערכה — דבהמת הקדש אינה נפרית אלא מחיים, דכתיב (ויקרא כו.) "והעמיד את הבהמה לפני הבהן והעריך אותה הכהן" וגו'. הניחא למאן דאמר — בפרק בתרא דתמורה (לכב.) קדש מופת לא היו בכלל העמדה והערכה, איכא לאוקומי דנפדין ונמכרין לאחר שחיטה. אדמעיקרא — כשהבעלים פדיון אותו מתחלה מיד ההקדש איכא הנאה להקדש. אי שרית ליה לזבוני באיטלי לאחר פדיון — טפי ופריך, שהנאנתן לבעלים — שאין נתנים שום דמים להקדש על בכור ומעשר בהמה. לא תפדה — אך בכור שור או בכור עז לא תפדה! וגו' (במדבר יח.) ומשמע: בעלים אין פדיון אותו, אבל נמכר הוא לאחרים משיבא ליד כהן. לא יגאל — "ודיה הוא ותמורתו ידיה קדש לא יגאל", ואין נמכר — דגמרינן "לא יגאל" דהבא מ"לא יגאל" ודחרימין, כדמפרש לקמן בשמעתין. ושנייה בקדמותא מבריייתא — ופירקה בהשכמת הבקר מבריייתא. ולקמן מפרש מאי ברייתא. ושני לא הכי: הא מתניתין במעשר בהמה כו', חשב אבידה — שאין יכולין לאכול כולו, ויסריה. ובמעשר בעל מום קמריי. נענו בה — להחיר. סרסיה = שמועה. אמרה כפי מדרשא — להאי פירוקא. מאן דעקין — מי הוא שמעני ונשחט, שלא אמרה משמי — תעקציה עקרבא, שמתא. דוכבות — נעות. והנאה הוא לו, שדומה כחי. כומר עניים — שמוסרין בכלי אחד שבעה ימים או שמונה ימים, שידחקו ויתבשלו. מאי ברייתא — דאמון לעיל "ושנייה מבריייתא". מבליעו בחלבו — דאסור למכור בשר. אלא החלב והעור והגידין ימכור, ויבלע לו בהן דמי הבשר — שימכור לו העור והגידין ביוקר, כמה שהוא הכל, ויתן לו הבשר במתנה. מאי קאמר — מעיקרא תני "מוכרין אותו", דמשמע כדרכה, והדר תני "מבליעו". גמירא — שאינו יתום. חלוקה לולב — לוקח אדם בשביעית מעם הארץ פירות שנלקטו בשביעית, משום דבת ששית שנכנסת לשביעית היא, וכל האילנות הלובין אחר חנשה חזין מאתרוגא. ואחרואי אינו רשאי ליקח בשביעית אף על גב דחנשה בששית, משום דאתרוג בתר לקיטה אולין, ופירות שביעית דהא, ואין מוסרין דמי פירות שביעית לעם הארץ, שעושה בהם סחורה, ואינו מבערן בזמן הביעור כשכלה לחיה שבשדה. תתם לא מוכחא מילתא — משום דרמיו קלים, ואינו ניכר שהבליעם בלולב. אבל הכא — אפילו דבהבלעה נמי מוכחא מילתא דמוכר הבשר, ודדבר ידוע שאין עור נמכר כולי האי בדמים יקרים. אם כן — מעשר בהמה" דתני בבריייתא למא לי ויהיה הוא ותמורתו — במעשר בהמה כתיב, ומהאי "לא יגאל" נפקא לן דאינו נמכר. היילך, כי אסריה קרא למכור — דומיא דעשיית תמורה הוא דאסר ליה. אימתי עושה תמורה מחיים — הכי נמי, אימתי אינו נגאל — לא אמרה תורה אלא מחיים, אבל לאחר שחיטה נמכר. ורבנן גזרו לאחר שחיטה אמו

ושאני

גמרא

שנינו במשנה: כל פסולי המוקדשין הנאנתן להקדש. שואלת הגמרא: אימתי - אימתי הוא הזמן שהנאת דמיו הולכים להקדש, אלימא במכירת הקרבנות לאחר פדיון, קשה, וכי הנאנתן להקדש, והרי הנאנתן ממכירתם דנעלים הוא שייר. אליא אם תאמר שמדובר על מכירת הבהמות לפני פדיון, ועל כך אמרו שדמי המקדש הולכים להקדש, גם על זה קשה, וכי האם על כך שנינו במשנה שנשקטין באיטליו בעודם בקדושתם ורק לאחר מכן יפדום, הא פני העמדה והערכה - והרי כשפדום הבהמה מקדושתה צריך הכהן להעריכה כשהיא עומדת על רגליה, ואם כן אי אפשר לשטח קודם פדיונה ומכירתה. הניחא - מובן הדבר למאן דאמר קדשי מוצח לא היו בכלל חיוב העמדה והערכה, שכיון שפסולי המוקדשין הם קדשי מוצח, יכול לשטחם ואחר כך לפדותם, אליא למאן דאמר שגם קדשי מוצח היו בכלל חיוב העמדה והערכה, יקשה, מאי איכא למימר, כיון שבהכרח מדובר לפני פדיונם, איך אפשר לשטח את פסולי המוקדשין קודם מכירתם.

מיישבת הגמרא: אליא, לעולם לאחר פדיון, ומאי - ומה ששנינו שהנאנתן להקדש, אדמעיקרא - מדובר על כסף הפדיון שבו הבעלים פודים אותם מתחלה מיד ההקדש, שכסף זה הולך להקדש, ומטעם זה הקילו חכמים במכירת הבשר, דכיון דשדרי להו מר - שהתירו חכמים שיהיו נמכרין באיטליו ונשקטין באיטליו ונשקלון בליטרא, הרי שבכך מפי ופריק מעיקרא - יוסיף הפודה במעות הפדיון מתחילה, שיפדם יותר ביוקר, וההקדש ירויח.

שנינו במשנה: כל פסולי המוקדשין נמכרים באיטליו ונשחטים באיטליו ונשקלים בליטרא חוץ מן הכבד ומן המעשר שהננייתן לבעלים. מקשה הגמרא: בשלמא כבוד, מובן מה שאין למוכרו בצורה מסוימת, שהרי רק באיטליו הוא דלא מוידבן - נמכר, שמכירתו בשוק היא בזיון, הא בביתיה מוידבן - אבל בבית מוכרים אותו, שאין בו בזיון כשאר בשר הנמכר בשוק, אליא מעשר בהמה, וכי בביתיה מי מוידבן - האם הותר למכרו בבית, והתניא בברייתא (תורת כהנים בחוקתי יג ד), כבוד אמר (במדבר יח יז) אך כבוד וגו' לא תפדה, ומשמע שרק הבעלים אינם יכולים לפדות אותו, אבל אחר שבה לידי הכהן, הרי הוא שלו ונמכר אף כשהוא חי, ואילו במעשר אמר (ויקרא כו ג) יהיה קדש לא ינאל, ואינו נמכר לא חי ולא שחוט לא תם ולא פעל מום, הרי שאיסור מכירתו אינו רק מצד בזיון קדשים אלא איסור שהתחדש במעשר, ואיך מותר למכור מעשר בהמה כלל.

מביאה הגמרא תירוץ: הא מילתא - קושיא זו איקשיא ליה לרב ששת באורחא - בלילה, ושנייה בקדמותא מברייתא - ותירצה בהשכמת הבקר על פי ברייתא והמובאת בסמוך, שבמעשר פתמה של יתומים קטנים שאינם יכולים לאכול את כל בשרו, עסקינן במשנתיה, ומשום השבת אבידה ננעו פה - וכדי למנוע הפסד מזיתותיהם, התירו למכור כשנפל בו מום ונשחט.

רבי אידי סריפה ו-שמשון דרב ששת הוה, שמעיה מיניה - שמע ממנו ביאור זה במשנה, אל רבי אידי אמרה בי מדרשא, ולא אמרה משמיה דרב ששת, שמע רב ששת איקפד על רבי אידי, אמר רב ששת, מאן דעקיין ליעקציה עקרבא - מי שעקצני ונשכני, שלא אמר את דברי בשמי, יעקצנו עקרב. שואלת הגמרא: ורב ששת למה הקפיד כל כך, וכי מאי נפקא

ליה מינה אם יאמרו דבר זה בשמו. משיבה הגמרא: דאמר רב יהודה אמר רב, מאי דכתיב (תהלים סא ה) אנורה באהלך עולמים, וכי אפשר לאדם לגור בשני עולמים באותו זמן, אליא כך אמר דוד, רבונו של עולם, יאמרו דבר שמועה מפי בעולם הזה, דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפי בעולם הזה אחר מותו, שפותיו דובבות - נעות בקבר, ויש לו הנאה בכך, כי על ידי כך הוא נראה כאילו הוא חי. ואמר רבי יצחק בר זעירי, מאי קראה והכף בין הטוב הולך לדודי למישרים דובב שפתי ישנים' (שיר השירים י), והכוונה ב'דובב שפתי ישנים' היא להנעת השפתיים של המת כשאומרים שמועה משמו, שהם כבוקר ואוסף של ענבים העומדים בכלי כמה ימים כדי שידחקו ויתבשלו, מה בוקר של ענבים כיון שאדם נוגע בו הרי הוא דובב - היין רוחש ומתנועע ויוצא למעלה, אף בתלמיד חכמים מצינו כן, שתלמיד חכם שמת, כיון שאדם אומר דבר שמועה מפי דובבות - נעות שפתי בקבר.

הגמרא חוזרת לבאר על איזו ברייתא סמך רב ששת כשהעמיד את המשנה בבחמת מעשר של יתומים קטנים. מבררת הגמרא: מאי ברייתא. מביאה הגמרא: דתניא, מעשר פתמה של יתומים מוכרין אותו, כדי למנוע הפסד מן היתומים, ומעשר פתמה ששקטו ואסור למכור את בשרו, נותן את הבשר במתנה, ומכילעו בעורו פתחל ובגידיו ובקרניו, שכולל את דמי הבשר במכירתם של שאר חלקי הבהמה שאינם ראויים לאכילה, שאינו קובע את מחירם כפי שנמכרים בפני עצמן, אלא ביוקר כפי ששוה הבהמה כולל בשרה, ומברייתא זו למד רב ששת שהתירו למכור בשר מעשר בהמה של יתומים כדי למנוע מהם הפסד.

שואלת הגמרא: מאי קאמר - מה כוונת הברייתא, שבתחילה שנינו בה שמוכרים את המעשר, ומשמע שנמכר כדרכו, ואילו בסופה שנינו שצריך להבליע את דמי הבשר. מבארת הגמרא: אמר אביי, הכי קאמר, מעשר פתמה של יתומים התירו חכמים שיהיו מוכרין אותו אבל רק בפתילה של מכירת שאר חלקי הבהמה.

מדייקת הגמרא: מכלל דברי הברייתא משמע דלאדם גדול שאינו נחשב יתום, אפילו פתילה לא - אסור למכור, וקשה, מאי שנא מהא דתנן (סוכה לט.) הלוקח לולב - ארבעה מינים מתבירין עם הארץ בשביעית, יבקש הקונה מן המוכר שיהיה נותן לו את האתרוג במתנה, לפי שאינו רשאי ללוקחו לאתרוג בשביעית, שמכלל ארבעת המינים רק האתרוג הוא פרי שחלה עליו קדושת שביעית, ואין נותנים דמי פירות שביעית לעם הארץ, שיש לחשוש שמא לא ינהג בהם דין שביעית. והיונן פה - ונשאנו ונתנו בדין זה, באופן שלא רצה המוכר ליתן לו ללוקח את האתרוג במתנה, מאי - מה יעשה הלוקח, איך יקנה ממנו את האתרוג. ואמר רב הונא, מכליע לו דמי אתרוג בלולב, והיינו שישלם מחיר יותר יקר על שאר המינים, כדי שישכים המוכר לתת לו את האתרוג במתנה. הרי מבואר במשנה שמותר להבליע אף ללא היתר מיוחד כיתום, וקשה ממה ששנינו בברייתא שאסור להבליע דמי בשר של בהמת מעשר בהמה.

מתרצת הגמרא: התיב, לגבי מכירת אתרוג בהבלעה, לא מוכחא מילתא - כיון שמחיר האתרוג זול אינו ניכר ששילם עבורו וכלל את מחירו במחיר שאר המינים, אולם, הלא, לגבי מכירת בשר בהמת מעשר בהבלעה, מוכחא מילתא - ניכר

54 וְנִמְכָּר - ויכול למכור לאחרים כשהוא חי, ואילו בַּמַּעֲשֵׂר בהמה
 55 נִמְכָּר (ויקרא כו א) 'וְהָיָה קֹדֶשׁ לֹא יִגָּאֵל, וְאִינוּ נִמְכָּר לֹא חַי וְלֹא
 56 שְׁחוּט לֹא תֵם וְלֹא בָעַל מוֹם, הָרִי שֶׁלֹּא יִגָּאֵל' מלמד שיש בו
 57 איסור מכירה. מבררת הגמרא: מִנָּא הֵנִי מִיָּלָה, ומדיכן
 58 המשמעות שבי'לא יגאל' נאמר איסור מכירה. משיבה הגמרא:
 59 אִמְרַב רַב חִינָנָא אִמְרַב רַב, וְכֵן אִמְרַב רַב דִּימִי אִמְרַב רַבִּי יוֹחָנָן,
 60 דִּין זֶה נִלְמַד בְּגִזְרָה שׁוּה, נִמְכָּר (שם) 'לֹא יִגָּאֵל' בַּמַּעֲשֵׂר בהמה,
 61 וְנִמְכָּר (שם פסוק כח) 'לֹא יִמְכֹּר וְלֹא יִגָּאֵל' בַּחֲרָמִים - לגבי המחרים
 62 מרכושו לכהנים, מַה לְהֵלֵךְ - לגבי חרמים נאמר גם איסור
 63 מְכִירָה עָמוּ - יחד עם איסור גאולה, אֵפֶה כָּאֵן - לגבי מעשר
 64 בהמה, יש גם איסור מְכִירָה עָמוּ.
 65 הגמרא מבררת את דרשת גזירה שוה זו: אִמְרַב לִיה רַב נְחֻמִּי בַר
 66 יִצְחָק לְרַב הוֹנָא בְּרִיה דְּרַב הוֹשַׁע, מִפְּנֵי - צריך שתיבות 'לא
 67 יגאל' יהיו פנויות, וכל שנכתבו הרי זה לדרשת גזירה שוה זו,
 68 דָּאִי לֹא מִפְּנֵי - שאם אינן פנויות, אִיכָא לְמִפְּנֵי - יש לפרוך
 69 ולומר שאין לדרשם בגזירה שוה ללמוד מן חרמים על מעשר,
 70 שהרי מַה לְחָרָמִים שחמור דינו יותר שֶׁכֵּן חָלִים עַל הַכֹּל -
 71 שחרם חל אפילו אם החרים קדשים, אולם מעשר בהמה אינו חל
 72 אלא על החולין, אומרת הגמרא: לֹאִי - אכן באמת תיבות הללו
 73 אֲפִנּוּי מִפְּנֵי - פנויות הן לדרשה, שהרי לֹא יִמְכֹּר 'לֹא יִגָּאֵל'
 74 בַּחֲרָמִים, וְיִגְמַר - ונלמד את איסור הפדיון בהם בַּמַּעֲשֵׂר בהמה,
 75 מַה מַּעֲשֵׂר בהמה קְדוּשָׁה וְאִינוּ נִגָּאֵל, אֵפֶה חָרָמִים קְדוּשִׁים וְאִינֵם
 76 נִגָּאֵלִין, ואם כן 'לֹא יִגָּאֵל' דְּכָתִיב רַחֲמָנָא אֶצֶל חֲרָמִים לְמַה לִּי,
 77 בהכרח לְאֲפִנּוּי - להפנותו לדרוש גזירה שוה, וללמוד שגם
 78 מעשר בהמה אסור במכירה כמו חרמים.
 79 דוחה הגמרא: אִיכָא לְמִפְּנֵי - יש לפרוך, ולומר שתיבות 'לא
 80 יגאל' בחרמים נצרכות ללמדנו שאסור לפדותם, ואי אפשר
 81 ללמוד דין זה ממעשר בהמה, כי מַה לְמַעֲשֵׂר בהמה שדינו
 82 חמור, שֶׁכֵּן קְדוּשָׁה לְפִנּוּי וְלִחְרָיו - שאם יצא התשיעי מהדיר
 83 וקרא לו 'עשירי', ובשיצא העשירי מהדיר קראו 'תשיעי', ואת
 84 היוצא אחד עשר קרא 'עשירי' שלשתם מקודשים. ואין ללמוד
 85 ממנו לאסור פדיון בחרם, שהרי אינו אוסר אלא מה שהחרים
 86 ברצונו. וכיון שאי אפשר ללמוד איסור פדיון חרמים ממעשר
 87 בהמה, נמצא שתיבות 'לא יגאל' האמורות בחרמים אינם פנויות
 88 ללמד גזירה שוה מחרמים למעשר.
 89 אֵלָּא - יש טעם אחר לכך שתיבות 'לא יגאל' בחרמים פנויות
 90 לדרוש גזירה שוה, שלא יִמְכֹּר הכתוב 'לֹא יִגָּאֵל' בַּחֲרָמִים,
 91 וְיִגְמַר - ונלמד את איסור הפדיון בהם מְכִכּוּר, מַה בְּכּוּר קְדוּשָׁה
 92 וְאִינוּ נִגָּאֵל, אֵפֶה חָרָמִים קְדוּשִׁים וְאִינוּ נִגָּאֵלִין, ואם כן 'לֹא יִגָּאֵל'
 93 דְּכָתִיב רַחֲמָנָא לְמַה לִּי, בהכרח לְאֲפִנּוּי - להפנותו לדרוש
 94 גזירה שוה, וללמוד שגם מעשר בהמה אסור במכירה כמו
 95 חרמים.
 96 דוחה הגמרא: אִיכָא לְמִפְּנֵי - יש לפרוך, ולומר שתיבות 'לא
 97 יגאל' בחרמים נצרכות ללמדנו שאסור לפדותם, ואי אפשר
 98 ללמוד דין זה מבכור, כי מַה לְכִכּוּר שדינו חמור שֶׁכֵּן קְדוּשָׁתוֹ
 99 מְרַחֵם - מיד בצאתו מרחם אמו חלה עליו קדושת בכור, ואין
 100 ללמוד ממנו לאסור פדיון בחרמים, שהרי אין קדושתו מרחם.
 101 וכיון שאי אפשר ללמוד איסור פדיון חרמים מבכור, נמצא
 102 שתיבות 'לא יגאל' האמורות בחרמים אינם פנויות ללמד גזירה
 103 שוה מחרמים למעשר.
 104 אֵלָּא - ניתן לומר שתיבות 'לא יגאל' האמורות במעשר בהמה,
 105 הן התיבות הפנויות לדרוש גזירה שוה, שלא יִמְכֹּר הכתוב 'לֹא
 106 יִגָּאֵל' בַּמַּעֲשֵׂר בהמה, וְיִגְמַר - וילמד מעשר בהמה שאסור

1 אבל דְּכָר שְׂאִינוּ נִישּׁוּם מְחִיִּים - שאר חלקי הבהמה, שאינם
 2 נשומים במכירתה מחיים, כגון עורה, לֹא יִזְוֹר רִבְּנָן עליהם, ולכן
 3 גם אם הבהמה שייכת לאדם גדול הוא יכול למכור את בשרה
 4 בהבלעת דמיו במחיר שאר חלקיה המותרים במכירה, וְכִינָחֵי
 5 אִיכָמוּהָ רִבְּנָן אִידִירוּיָתָא - ובבהמה השייכת ליתומים, שאינם
 6 יכולים לאכול את כל בשר המעשר, משום השבת אבידה
 7 העמידו חכמים את הדבר על דין תורה, והתירו להם למכור
 8 כדרכו כדי שלא יפסידו.
 9 הגמרא מביאה את דבריו של אמורא נוסף שסבר שמדאורייתא
 10 מותר למכור בשר מעשר בהמה: וְאֵפֶה רַב שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק
 11 קָבַר לֵה לֵהָ דְּרַבָּא שמדאורייתא מותר למכור מעשר בהמה
 12 לאחר שחיטה. ומביאה הגמרא היכן מצינו סברא זו בדברי רב
 13 שמואל בר רב יצחק, דְּאִמְרַב רַב שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק, מִנּוּן
 14 לְמַעֲשֵׂר בַּהֲמָה שֶׁל יְתוּמִים שֶׁנִּשְׁחַט שְׁמוּכָרִים אוֹתוֹ בְּדִרְבּוֹ,
 15 שְׁנִיאִמְרַב לִגְבִי פְסוּלִי הַמוֹקְדֵשִׁין (דברים יב טו), 'רִבְּנָן בְּכָל אוֹת נִפְשָׁה
 16 תִּתְּנוּ וְאִכְלִיתָ בְּשׂוֹר בְּכֶרֶת ה' אֱלֹהֶיךָ', ומפורש בפסוק שהכרחה
 17 שיהיה לך בזה היא רק כשתותב ואכלת, והיינו לאחר שחיטה,
 18 אִיזְוֹהוּ דְּכָר שְׂאִינוּ בּוֹ בְּרַחֲמֵי מְחִיִּים - שאסור להנות ממנו כשהוא
 19 חי אֵלָּא לְאַחַר שְׁחִיטָה, כשנעשה 'בשר', הוּא אוֹמְרַב זֶה מַעֲשֵׂר
 20 בַּהֲמָה, שהרי שאר קדשים כשנפול בהם מום יכול לפדותם
 21 ולמכרם כשהם בחיים, ונמצא שיש לו הנאה מהם כבר בחייהם,
 22 ורק מעשר בהמה שאסור למכור, אין ממנו הנאה אלא לאחר
 23 שחיטה, וההנאה המדוברת כאן היא הנאת מכירה, שזו היא
 24 ההנאה שיש לו בבהמה מחיים, ועל הנאה זו נאמר שמותר
 25 להנות ממנו במכירתו אחר שחיטה, ומכאן שמן התורה יכול
 26 למכור.
 27 הגמרא חוזרת לדון באיזה אופן הותרה מכירת הבשר על ידי
 28 הבלעת דמיו בדבר הנמכר עמו. מסתפקת הגמרא: אִיכָמוּהָ לֵהוּ,
 29 מַהוּ לְהַבְלִיעוֹ בַּעֲצָמוֹת - האם מותר לאדם גדול למכור בשר
 30 מעשר על ידי הבלעת דמיו במחיר העצמות שבו, שהם לא
 31 נאסרו במכירה. מביאה הגמרא ששנים הורו בנידון זה: רַבִּי חִיָּיא
 32 וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בְּרַבִּי, חֵד אִמְרַב מְבָלִיעוֹ - מותר למכור בהבלעה
 33 זו, וְחֵד אִמְרַב אֵין מְבָלִיעוֹ - אסור למכור בהבלעה זו. ומוסיפה
 34 הגמרא: וְלֹא פְלִיגִי - רבי חייא ורבי שמעון ברבי לא נחלקו
 35 בהוראותיהם, אלא הָא - זה שאסר להבליע, אמר את הדין
 36 בְּרַחֲמֵי - בבשר בהמה דקה, שעצמותיה אינם ראויים לשימוש,
 37 ואינם נמכרים, וניכר שהתשלום ניתן בעד הבשר ולא בעד
 38 העצמות. ואילו הָא - זה שהתיר להבליע, אמר את הדין בְּגִסָּה
 39 - בבשר בהמה גסה, שעצמותיה ראויים לעשיית כלים, וכשהם
 40 נמכרים עם הבשר ניתן להבליע את דמי הבשר בדמיהם.
 41 הגמרא מבארת את הוראות האמוראים באופן נוסף: וְאִיכָמוּהָ
 42 אִיכָמָא, אִידִי וְאִידִי - זה וזה, היינו רבי חייא ורבי שמעון ברבי,
 43 שניהם הורו את הדין בְּבַהֲמָה נִפְסָה, וְלֹא פְלִיגִי, אלא מַר כִּי
 44 אֲתִרִיהּ וְכִי כִי אֲתִרִיהּ - זה הורה להתיר כיון שמנהג מקומו
 45 היה לעשות כלים מעצמות בהמה גסה, וכיון שכן הם נמכרים
 46 וניתן להבליע את דמי הבשר במחירם, ואילו האחר הורה
 47 לאסור, כיון שמנהג מקומו היה שלא לעשות כלים מעצמות ולא
 48 נמכרו במקום זה עצמות אפילו של בהמה גסה, וניכר שהתשלום
 49 ניתן בעד הבשר ולא בעד העצמות.
 50 הגמרא שבה לבאר את מקור האיסור למכור מעשר בהמה:
 51 נִפְסָה, בְּכִכּוּר הוּא אוֹמְרַב (במדבר יח יז) 'אֵךְ בְּכּוֹר שׁוֹר אִוּ בְּכּוֹר בָּשָׂב
 52 או בְּכּוֹר עֵז לֹא יִפְדֶּה' [תְּפִידָה], ומשמע שרק הבעלים אינם
 53 יכולים לפדות אותו, אבל אחר שבא לידי הכהן, הרי הוא שלו

1 **ושאינו נישום מחיים** — כגון העור והגידין, שחשיבות שום דמי בהבמה אינו
2 בשביל העור. הלכך הבלעפה שרי אפילו גדולו. וביתמי, משום השבת אבידה —
3 אוקמה אדאורייתא. דלאחר שחשיבות מוכר כדרכו. **סבר לה לא דרבא** —
4 דמעשר לרבה שחשיבה אדורייתא שרי למכור. **דא ככל אות נמשך** — מוקמין
5 בספרי דבפסולי המוקדשין משמעתי, ובתנאי

דבר שאינו נישום מחיים - לא גזור רבנו, ובימינו
אוקמוה רבנו אדאורייתא. ואף רב שמואל בר רב
יצחק סבר לה להא דרבא. דאמר רב שמואל בר
רב יצחק: מנין למעשר בהמה של יתומים שמוזכרים
אותו בדרבו שגאמר: "רק בכל אות נפשך תזבח
אכלת בשר", איהו דבר שאין בו ברכה מחיים אלא
לאחר שחיטה - הוי אומר זה מעשר בהמה. איבעיא
להו: מהו להכליעו בעצמות רבי חיאי ורבי שמעון
ברבי, חד אמר: מכליעו, וחד אמר: אין מכליעו. ולא
פליגי, הא - בדרקה, הא - בגפסה. ואיפשיט אימא:
אידי ואידי בגפסה, ולא פליגי, מר כי אתריה, ומר
כי אתריה. גופא: בבכור הוא אומר: "לא יפדה",
ונמפר: במעשר נאמר: "לא יגאל", ואינו נמפר לא
חי ולא שחוט, ולא תם ולא בעל מום. מנא הני מילי
אמר רב חיננא אמר רב, וכן אמר רב דימי אמר רבי
יוחנן: נאמר "לא יגאל" במעשר, ונאמר "ולא יגאל"
בחרמים, מה להלן - מכירה עמו, אף כאן - מכירה
עמו. אמר ליה רב נחמן בר יצחק לרב חונא בריה
דרב יהושע: מפני, דאי לא מפני - איכא למפרד:
מה לחרמים, שכן חלים על הכל! לא! אפגנוי מפני;
לא יאמר "ולא יגאל" בחרמים, ויגמור ממעשר, מה
מעשר קדוש ואינו נגאל - אף חרמים קדושים ואינם
נגאלין, "ולא יגאל" דכתב רחמנא למה לי לאפגנוי.
- איכא למיפרד: מה למעשר - שכן קדוש לפניו
ולא חרייו! אלא, לא יאמר "לא יגאל" בחרמים, ויגמור
מבכור, מה בכור קדוש ואינו נגאל - אף חרמים
קדושים ואינם נגאלין, "לא יגאל" דכתב רחמנא למה
לי לאפגנוי. - איכא למיפרד: מה לבכור - שכן
קדושתו מרחס! אלא, לא יאמר "לא יגאל" במעשר,
ויגמור העברה העברה מבכור, מה בכור קדוש ואינו

נִגְאָל - אַף מַעֲשֵׂר קְדוֹשׁ וְאִינוּ נִגְאָל, "לֹא וְיֹאמַר" דְּבָר
וּבִפְתִי, בַּמַּעֲשֵׂר נָמִי לֹא מִפְּנֵי, אִיכָא לְמִיּוּרָה בְּדִרְבָּר
בְּכוֹר נָמִי, יוֹלֵף גְּאוּלָּה גְּאוּלָּה מַחֲרָמִים! - דַּמַּעֲשֵׂר מִפְּ
תַּפְּרָה" דְּבָכּוֹר לְגוּפִיה, וְדַמַּעֲשֵׂר לְאַפְּנוּי וְאִיכָא: דְּבִ
גְּאוּלָּה מִגְּאוּלָּה, וְאִין דִּינִין פְּרִיָּה מִגְּאוּלָּה. מַאי נִפְקָא
הַכְּתוּב "וְכֹא הַכְּתוּב" - זוּ הִיא שִׁיבָה זוּ הִיא בִּיאָה! - הִ
אִכָּא דְרָמִי לִיה - מְדַרְּמִי לִיה יִלְפִינֵי. וְלִילֵף בְּכוֹר הַעַ
גְּמֹר גְּאוּלָּה מַחֲרָמִים! - מַעֲשֵׂר רַחֲמָנָא גְּפִי חֶרֶק
"הוּא" - לֹא מַעֲשֵׂר! - מַעֲשֵׂר גְּאוּלָּה כְּמוֹתוֹ. רַבָּא
דִּאֲתַנְהוּ הִכָּא אִי פִי בְּעָלִים - הִקְדֵּשׁ יִנְהוּ, אִי פִי כֹ
זְמַן שְׁהוּ בְּבִית בְּעָלִים - הִרִי הוּן פִּתְקֵדֵשׁ לְכָל דְּבָרֵיהֶם
לֹא", נִתְּנָן לַכֹּהֵן - הִרִי הוּן פְּחוּלִין לְכָל דְּבָרֵיהֶם, שְׁנָא

6 "תוכה ואכלת". **אִיְהוָה דבר שאין בו כרכה**
7 **מחיים** — שאין נהנין מהם מחיים. דהא שאר
8 קדשים, אלא נפל בהן מום — פדון, ויכול
9 למוכרן מחיים כלל מי שישראל. **אלא** זה
10 **מקשר בהמה** — דכתיב ביה "יגאל",
11 דאינו נמכר מחיים. וכתב דלאחר זביחה
12 איכא ברכה, וההוא ברכה — במזירה היא,
13 דרומיא דברכה שאסור לך מחיים התיך לך
14 לאחר שחיטה, ומה ברכה היתה ראייה רב
15 מחיים — במזירה, אלמא, שחיטה
16 נמכר מדאורייתא, והא דתני אינו נמכר
17 שחוט — דרבנן הוא. הילכך ביחמי מוקמינן
18 אדאורייתא. **מחו להבליע** — דמי בשר
19 מעשר בהמה של גדול, עם דמי העצמות.
20 **רק** — איך העצמות ראוים כלול, ואין
21 מבליעין. **גם** — ראוין העצמות לכתתא
22 דגריי חציני, ומבליעין. **באתריה דמר** —
23 עושין כלים מעצמות. ובאתריה דמר אין
24 עושין כלים מעצמות, ואין מבליעין. **מנא**
25 **הני מילי** — דמעשר שאין נמכר דמאי משמע
26 מזכיה מילא יגאל **בחרמים** — תביי
27 (ויקרא כז) "לא ימכר ולא יגאל כל חרם
28 קדשים" וגו'. **מפני** — שצריך שיהיו תובת
29 הללו "לא יגאל" מופנין לדרשא זו. **שכן**
30 **חלין על חבל** — שאם חחרתי את הקדשים
31 על חרם עליהן, ונתון לכוון כפי טובת
32 הנאה יש לו בהן, כדאמר בערבין בפרק
33 "המקדש שדוה" (כחב). תאמר במעשר
34 על כל העדר, ומעשר אינו אלא עשירי.
35 **איכא למיפטר** — דאיצטרך "לא יגאל"
36 דחרמים. במעשר לא גמירי, דמה למעשר
37 שכן קדש לפניו ולאחריו, שאם קרא לעשירי
38 "חשיעיר" ולחשיעיר "עשירי" ולאחד עשר
39 "עשירי" — שלשתן מקודשים. **דאיכא**
40 **למיפטר** — במעשר, כדפרכין גבי חרמים:
41 מה בכבור שכן קדושתו מררם, תאמר
42 במעשר שאין קדושתו מררם ולאכזי
43 איצטרך "לא יגאל" דמעשר. **והעקבת קרא**
44 **יתירא הוא** — ומופנה לגזירה שוה, למד
45 "העברת" "העברת" דמעשר שלא יגאל,
46 ואין משיבין עלה. הילכך **יגאל**
47 דמעשר מופנה הוא. ומאי טעמא האי קרא
48 יתירא דמצוי למכתב "כל פטר רחם לז'
49 דכתיב קרא אחרינא (שמות יג) "כל פטר
50 רחם לז'". "והעברת" למה לי שמע גזירה
51 קרא יתירא הוא. **דבא נמי יגלף נאולה**
52 **נאולה מחרמים** — דלא ימכר. אלא על גב
53 דלא כתב בכבור גאולה — כתב ביה פדייה
54 (שם), והיא היא. **נאולה דמקשר מפני** —
55 כדאמרן, הלכך דיינינן ליה גזירה שוה
56 דחרמים. אבל פדייה דבכור לא מפני,
57 דאיצטרך לפדייה, ולאגמוינן נמי אדמעשר
58 בהעברה העברה. **ומאי חזית** — דפדייה

ממעשר מה מעשר קדוש ואינו גנאל — ואם תאמר:
 תפדהו יוש לומר: ולחומרא לפינו. אי נמי, משום
 בחו לא יגאל. **הוא** ולא בכור — רבא נמי, דמשני
 ר', אית ליה דמי **הוא** ולא בכור, בדכומא בפרק
 קמא דתמורה (הב) בני אי עבד לא מנהי, אלא
 לאו **הוא** — דזה יליפני בכור העברה העברה
 ממועשר. ואבי נמי, דמוקי בפרק קמא דתמורה
הוא — בחייתו היא. מכל מקום דזה דריש
הוא — ולא בכור, דמוסמך ליה **הוא** ל' **קדש**
 קדשים; דמשמעו הוא — בקדושתו. **ר"א**
 אמר לא יגאל דחרימין לא צריך — כך בחוב
 בספרים. ורש"י גרס: לא ימכר, משום דריק
 איתנהו הכאן אי בי בעלים — הקדש ניתו.
 ואי ב"א יגאל — קאמר — דהא קדש ברק הבית
 ורבינו נחמיה דאמר שפיר דהקדש ניתו" קאמר
 — היינו אפילו נפשו, דריק קדשים — קאמר
 ליה קדושת הניח עז בואו ליד כהן. ומידו,
 קשיא לרבי: דבפרק קמא דתמורה (הב) משמע
 דמוכרין דאין מועיל פדיון, מיהא — בחייתו
 היא, לאכא עבד מנהי. ולרבא דאמר: לא
 מנהי — נפק מ"א יגאל. ופיהו, ואם כן, הכי
 הוא דייק הכא ד"ל יגאל" לא צריך משום דאי
 בי בעלים הקדש ניתו אפילו נפדוהו הוא גופה
 מ"ל יגאל" נפקא ליה לרבא ועוד קשיא אחרת
 שחקהש רש"י, דא: דקאמר: אם אינו ענין
 לחרימין תנחו ענין למעשר, מאי צריך מעשר
 ל"ל יגאל" דחרימין לא בגופה כתב. אלא
 משום "לא ימכר" בקניה — הכי הוא ליה
 למימר: ואם אינו ענין לגאולה, בדגופה כתב,
 תנחו ענין למכירה. אי נמי, יאמר: **הוא** יגאל"
 דתורה למה ל? שמע מינה לאפניי.
 ושי' (לעמוד ב) **הוא** יגאל" חשיבה גנאל דא
 בעי העמדה והערכה — תימה: לוקמה
 במפרכתא, דדריז היא בחיה לכל דבריה. כדאמר
 בפרק שני דחולין (ל"א), דמימי פסח מי אודח?
 דא תנא: שחט בה שנים או רוב שנים כו'! לענין
 דא תנא? דשחטו או דיהת חשובה בחיה אף לענין
 תמורה. והרב רבי שמעון מנייביל"א זכר צדיק
 לברכה היה מפרש: דהכא, דנגמרה השחיטה
 בוללתה — לא חשיבה מפרכתא בחיה. והכל
 פירשתי ב"מורה" (בבא קמא ע"א), בשמעתין
 דפרה בטמאה טומאת אוכלין,

רַחֲמָנָא בְּמַעֲשֵׂר לָמָּה לִי לְאַפְנוּיִי -
 גו! - "וְהַעֲבֵרְתָּ" קָרָא וַיְחִידָהּ הוּא -
 דְּבָכּוּר לֹא מִפְּנֵי - וּמֵאֵי חֻזִּית ד"לֹא
 יִשְׂרָאֵל לְגוֹפִיָּה, דְּבָכּוּר לְאַפְנוּיִי! - דִּנְיָן
 הָאֵל הָאֵל תִּנָּה דְּבִי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: "וְיִשָּׁב
 מִיָּלִי - הֵיכָא דְּלִיכָא דְּרַמְּי לִיהּ, אֲכָל
 דְּהַהֲבֵרָה מִמַּעֲשֵׂה, דְּהוּא מַעֲשֵׂר נְמִי
 ס' הוּא" - הוּא וְלֹא בְּכוֹר - וַיֵּאמָר:
 מִרְי: "לֹא יִגְאֹל" דְּחֲרָמִים לֹא צָרִיד;
 שְׁנָן - חוֹלִין נִינְהוּ. דְּחֲנֻכָּא: חֲרָמִים, כָּל
 שְׁאֵמֹר: "כָּל חֲרָם קִרְשׁ קִרְשִׁים הוּא
 : "כָּל חֲרָם בִּישְׁתָּאֵל לֶךְ יִתְּרוֹ"; "לֹא
 יִגְאֹל"

מתניין מני רבי עקיבא היא — ואומר רבינו יצחק: דהלכתא בבית הלל דמתניתין, דשרו אפילו לגוי, ולא בבית הלל דברייתא, דאסרי ופליגי ארבי עקיבא. דהיי סתם במתניתין ומחלוקת בברייתא, דהיי הלכתא סתם דמתניתין, כדאיתא ב"החולץ" (יבמות מבב), וכל שכן דהכא דסתם לן כלשון (בריייתא) ובית

הכלל, דעריך משאר סתמי כדאיתא בסוף שבת (נזא), והא דפרישטא בסמוך טעמא דרבי עקיבא מדכתיב "כצבי וכאיל", ואמרין דאידך מוקים לה כרבי אלעזר הקפר, פירוש: דדרש בריש פרק שני דחולץ (כתא), מה פסולי המוקדשים כשחטו אף צבי ואיל כשחטו, ועוף אין לו שחיטה אלא מדברי סופרים. משמע דרבי עקיבא לית ליה דרבי אלעזר הקפר, אלא סבר לה כרבי, דדרש שחיטה מ"זבחת כאשר צויתך", מלמד שגזעושה משה על רוב אחד בעוף ועל רוב שנים בהמה. דלמא הכי קיימא לן כרבי, ואף על גב דרבי יוסי בר תינא בביד ברק "מי שאמר" (טא), סובר דאין שחיטה לעוף מן התורה — אין ראיה ממנו שיחא הלכה כן, דהנא הוא כדמוכא היתם, ועוד, דרבי עקיבא מצי סבר כרבי אלעזר הקפר, וגמר דח מ"צבי וחד מ"איל" כדפרישטא לעיל בפרק שני (טא), גבי מה צבי ואיל פטורין מן הבכורה כו', ובהלכות גדולות משמע שרוצה לפסוק בבית הלל דברייתא. ומשמע נמי דמרדכי הוא דפליגי ארבי עקיבא. דפרישו שהחלש מותר לגוי משום דאיתקש פסולי המוקדשים לאלו צביו, והבשר אסור להאכלי לגוי מדרבנן, ואין להביא ראיה דאסור לגוי משום דקיימא לן כההוא דרשא: "ואכלת" ולא לכלבין, והוא הדין לגוי, כדמוכא בפרק "כל שעה" (פסחים טא), דאשכחן כמה סתמי בוך דאיתא הובא: בפרק "הלוקח בהמה" (בכורות כאב), לעיל גבי דרור דם, דתנן: יקבר, ובפרק "עד כמה" (שם כתא), מי שאינו מומחה וראה את הבכור ונשחט על פיו הרי זה יקבר, ולקמן פירקין (לזא), השוחט את הבכור ונודע (עד) שלא ידע, והוא כו' הבשר יקבר. ובפרק "בהמה המוקשה" (איל טט), גבי יצא רובו, הרי זה יקבר. אבל הדין אין ראיה, דשפיר איתא כרבי עקיבא, דהא לרבי עקיבא גופיה שמעין ליה בפרק "טבול יום" (ובזחים קגב וקא), דאמה מדבריו למדנו שהשוחט את הבכור ונמצא טריפה, שיהיו הכהנים בעורו. משמע דבשרם אסור בהנאה. והיינו טעמא, כדפרישטא לעיל בפרק שני (ידא), גבי קדשים שקדם מום קבוע להקדשן, דהייא דשרי לישראל הוא דאיתקש לצבי ואיל, ושרי אפילו לגוי, ולא איתסר מ"ואכלת" ולא לכלבין. אבל היכא דאסור לישראל — לא איתקש לצבי ואיל, לכן, כדמוכא דני סתמי. ואפילו רבי עקיבא מודה, או נשחט בלא התרה, או הותר ונמצא טריפה, טעון קבורה, דהיינו דני סתמי. ואפילו רבי עקיבא מודה, דאסור בפרק "טבול יום" (ובזחים קדא), ואף רבי עקיבא לא אמר שיחא העור מותר אפילו בגבולין אלא כשהתירו מומחה, אבל לא התירו מומחה — לא. ובטריפה נמי, ואף על גב דשרי רבי עקיבא העור — אין הלכה כמותו, כדמסקין היתם: והלכתא כחכמים, דאמרי אין "לא ראית" ראיה, אלא יצא לבית השריפה. ומיזה, לדידן לא בעי שריפה, דהתם במקדש הוא דבעי שריפה, דבמקדש קאי. ומאי שכתוב שם בספרים: "והלכתא כחכמים, בשר בקבורה והעור בשריפה", פירש שם רש"י דלא גרס ליה, דרבנן דאמרי בעור "אלא יצא לבית השריפה" — לאו אדרבי עקיבא קיימי, דאיירי בבכור בגבולין, אלא אדרבי תינא, דאיירי בקדשי המקדש. ומיזה, קשיא בברייתא דלקמן בשמעתין (לגא), גבי שתי טטאות אחת תמימה ואחת בעלת מום, דקאמר רבי אלעזר רבי שמעון: אפילו ארבע בעלת מום בקבורה, ונקר קמה של בקבורה, אסורה. וקטני עלה בתמורה בפרק "ולד חטאת" (כדא), יוצא לבית השריפה. והשטא, מאיה חטא היא בשריפה? כל עיקר פסולה לא הוא אלא משום דהיא כחטאת שפכר בעליה דמתה, וטטאות המתות דינן ובקבורהו כשמתו ואי משום דכי נשחטו הויא ליה כעין קדשים פסולים שנפסלו אחר שחיטה, שיוצאים לבית השריפה — הא בבכור תנן: (וסבר) ויקרן כשנשחט שלא על פי מומחה, וכשנמצא טריפה הוי בקבורה כדפרישטא ושמן יש לחלק בין בזמן הזה לזמן בית המקדש, ואם היינו מחלקים בין נשחט שלא על פי מומחה, לשאר פסול שאירע אחר שחיטה — היתה מיושבת גירסת הספרים ודוחים. אלא שגנוסו אפכא: "והלכתא כחכמים, בשר בשריפה ועור בקבורה", ובזמן הזה הוא דקאמר, שלא החמירו על העור לשורפו כמו הבשר, ואם תאמר: מאי שנא הא ובמסכת ערלה (פרק אפסא ג) ומיית ליה בפרק שני דתמורה (לדא), דאורג מלא הסיט מצמר הבכור — ידלק הבגד, ובכל הך שבהויא משמע דרין של בכור בקבורהו ואין לחלק בין שער לשער, כדכתיב גזרת פרוץ מזור, דתנן היתם, ובמסכת ערלה (שם) תנן: בשער ובפטר תמור ידלק, ואין נראה לדחות, דהתם פרוץ משום דמשמע ליה מתניתין היתם דקתני שער נזיר ופטר תמור, דקאי "שער" אתרויהו. ועוד, תניא נמי בתוספתא: התולש צמר מבכור תם, והניחו בחלון, אף על גב שנוולו לז מום לאחר מכן, ושחטו — הרי זה יקבר, ויש לומר: דאיכא לשוניי הכא בדמשני היתם אפטר תמור: כאן בשק, כאן בשער, פירוש: שער ממזר לכלות, וסני ליה בקבורה. אבל אם עשה ממנו בנג — חיישנן שמו יציאותו אחר שנקבר, ובעי שריפה, ואיכא דמשני היתם ומוקי לה כרבי יודנה, דאמר: אם רצה להחמיר על עצמו לשרוף את זקבירים — רשאי.

תנחו ענין למעשר — למכירה. מסתברא דאמעשר שדין ליה שכן נאולה כמותו — כך שמעתי. ויש לי הרבה להשיב: חדא, דקאמר "אי בבעלים הקדש נינהו", דהרי הקדש בר פרייה, שהרי קדשי בוך הבית נפדין בקדשי מזבח, כדכתיב: "ואם המקדש ינאל את ביתו", ובעל כרחיך איצטרך למכתב בחרמים "לא ינאל", ועוד, דקאמר "תנחו ענין למעשר", ומה לנו להביא "לא ינאל" אמעשר הרי כבר נאמר בו "לא ינאל", ואם למכירה קאמר, היה לו עוד לומר: אם אינו ענין לגאולה תנחו ענין למכירה, אי נמי, הוה ליה למימר: "לא ינאל" דחרמים למה לי שמע מינה לאפנויי ולדון גזירה שוה, דמה כאן מכירה עמו — אף מעשר מכירה עמו? הילכך מדומה לי דהכי מביעי לך למיגרס: אמר רבא "לא ימכר" דחרמים לא צריך. והכי פירוש: רבא אמר, בלא גזירה שוה נפקא לן במעשר דאינו נמכר, ד"לא ימכר" דחרמים לא צריך. הקדש נינהו — והקדש אין השרות ביד בעלים למוכרו לאחרים, אלא לגזר נמסר. והבא נמי, כל כמה דאיתנחו ביד בעלים לא מוזבין חולין נינהו — ונמכרין. תנחו ענין למעשר — לא ימכר. וכן עיקר, מנא אמינא לה — מדלא אסר ליה אלא מחיים. דאי גאולה בבעלים דוקא, ולמידק: הא לאחר שחיטה — נגאל, ותופס את דמיו, העקרה והעקרה בעי — אלא דאי ליתיה בתורת פדיון כלל, ואינו קודש לתפוס את דמיו כקדושה. והאי "לא ינאל" — לא ימכר הוא, ומשום דעביד ביה עובדא דחול קאסר ליה רחמנא. הילכך, מחיים דחמירא קדושתיה — אסור, לאחר שחיטה דאקלישא קדושתיה, דהא נשחט בחוץ לאבילת זרים — שרי למכרו. גאולה משמע בבעלים, ותופס ליה פדיונו, דאי אין תופס פדיונו — למה להו לבעליו לפדותו אלא לאו שמע מינה: לא ימכר, משום עובדין דחול קאסר ליה קרא. להכי כתב לא ינאל — דמדאפיק מכירה בלשון "גאולה", שמע מינה דלא איזדבני מוזבין הוא ולא אפרוקי מפיפק, ובגאולה גרידתא ליכא לאוקמה, דאם כן לא מצטין למידק: הא לאחר שחיטה נגאל, משנה לא ימנה — אפילו אם זימן כהן אורח ישראל על הבכור בעל מום, לא יאכל עמו. גמרא מתניתין — דשרי גבי אבילת בכור, מני רבי עקיבא היא, דמתיר. אליבא דבית הלל קאמר רבי עקיבא, דבית הלל מתירין אפילו

גוי. מה בחזה ושוק כהנים אין ישראל לא — דכתיב: "ואתה ובניך ונבנותיך אתך",

הני

דאמר בפרק "טבול יום" (ובזחים קדא), ואף רבי עקיבא לא אמר שיחא העור מותר אפילו בגבולין אלא כשהתירו מומחה, אבל לא התירו מומחה — לא. ובטריפה נמי, ואף על גב דשרי רבי עקיבא העור — אין הלכה כמותו, כדמסקין היתם: והלכתא כחכמים, דאמרי אין "לא ראית" ראיה, אלא יצא לבית השריפה. ומיזה, לדידן לא בעי שריפה, דהתם במקדש הוא דבעי שריפה, דבמקדש קאי. ומאי שכתוב שם בספרים: "והלכתא כחכמים, בשר בקבורה והעור בשריפה", פירש שם רש"י דלא גרס ליה, דרבנן דאמרי בעור "אלא יצא לבית השריפה" — לאו אדרבי עקיבא קיימי, דאיירי בבכור בגבולין, אלא אדרבי תינא, דאיירי בקדשי המקדש. ומיזה, קשיא בברייתא דלקמן בשמעתין (לגא), גבי שתי טטאות אחת תמימה ואחת בעלת מום, דקאמר רבי אלעזר רבי שמעון: אפילו ארבע בעלת מום בקבורה, ונקר קמה של בקבורה, אסורה. וקטני עלה בתמורה בפרק "ולד חטאת" (כדא), יוצא לבית השריפה. והשטא, מאיה חטא היא בשריפה? כל עיקר פסולה לא הוא אלא משום דהיא כחטאת שפכר בעליה דמתה, וטטאות המתות דינן ובקבורהו כשמתו ואי משום דכי נשחטו הויא ליה כעין קדשים פסולים שנפסלו אחר שחיטה, שיוצאים לבית השריפה — הא בבכור תנן: (וסבר) ויקרן כשנשחט שלא על פי מומחה, וכשנמצא טריפה הוי בקבורה כדפרישטא ושמן יש לחלק בין בזמן הזה לזמן בית המקדש, ואם היינו מחלקים בין נשחט שלא על פי מומחה, לשאר פסול שאירע אחר שחיטה — היתה מיושבת גירסת הספרים ודוחים. אלא שגנוסו אפכא: "והלכתא כחכמים, בשר בשריפה ועור בקבורה", ובזמן הזה הוא דקאמר, שלא החמירו על העור לשורפו כמו הבשר, ואם תאמר: מאי שנא הא ובמסכת ערלה (פרק אפסא ג) ומיית ליה בפרק שני דתמורה (לדא), דאורג מלא הסיט מצמר הבכור — ידלק הבגד, ובכל הך שבהויא משמע דרין של בכור בקבורהו ואין לחלק בין שער לשער, כדכתיב גזרת פרוץ מזור, דתנן היתם, ובמסכת ערלה (שם) תנן: בשער ובפטר תמור ידלק, ואין נראה לדחות, דהתם פרוץ משום דמשמע ליה מתניתין היתם דקתני שער נזיר ופטר תמור, דקאי "שער" אתרויהו. ועוד, תניא נמי בתוספתא: התולש צמר מבכור תם, והניחו בחלון, אף על גב שנוולו לז מום לאחר מכן, ושחטו — הרי זה יקבר, ויש לומר: דאיכא לשוניי הכא בדמשני היתם אפטר תמור: כאן בשק, כאן בשער, פירוש: שער ממזר לכלות, וסני ליה בקבורה. אבל אם עשה ממנו בנג — חיישנן שמו יציאותו אחר שנקבר, ובעי שריפה, ואיכא דמשני היתם ומוקי לה כרבי יודנה, דאמר: אם רצה להחמיר על עצמו לשרוף את זקבירים — רשאי.

ובית

47 להעמיד שהלאו של 'לא יגאל' נאמר לאסור פדיון ולא על
48 מכירה. מתרצת הגמרא: **וְלֹא כָּל דָּבָר הוּא** - וכי אין זה קל
49 וחומר, שמעשר אינו נפדה לאחר שחיטה, והרי יש ללמוד כך,
50 ומה מחיים דאילים למיתפס פדיונו לא מיפריך - אם בהיותו
51 בחיים כשקדושתו חזקה, ויכולה לתפוס את דמיו, מכל מקום
52 אינו נפדה, לאחר שחיטה דלא אילים למיתפס פדיונו מיפריך
53 - וכי לאחר שחיטה שאין קדושתו חזקה, ואין הדמים נתפסים
54 בה, האם נאמר שיוכל לפדותו, **אֵלָּא**, כיון שמעשר אינו נפדה
55 מחיים, ודאי שאינו נפדה לאחר שחיטה, ואם כן שָׁמַע מִיָּה
56 שהאיסור 'לא יגאל' שנאמר על אחר שחיטה הוא לא יִמָּכֵר
57 הוא - על מכירתו נאמר ולא על פדיונו.
58 מקשה הגמרא: אם כן שהאיסור 'לא יגאל' משמעו על מכירת
59 המעשר ולא על פדיונו, למה כתבה התורה 'לא יגאל', וְלִכְתּוּב
60 רַחֲמָנָא 'לא יִמָּכֵר'. מתרצת הגמרא: **אִי כְּתִיב רַחֲמָנָא 'לא**
61 **יִמָּכֵר', הִנֵּה אֲמִינָא אִידְבּוּנֵי הוּא דְלֹא מִדְּבָרְךָ** - שהאיסור הוא
62 רק שלא למכרו ומשום דְּקָא עֲבִיד עֻבְדִּין דְּחֹל - שהוא עושה
63 במעשר מעשה חולין, **אֲבָל אִיפְרוּקִי מִיפְרִיךְ** - לענין פדיון ניתן
64 יהיה לפדותו, דְּקָא עֻיָּל דְּמִי לְהַקְדֵּשׁ - משום שדמיו נתפסים
65 בקדושתו והולכים להקדש. **לְהִי כְּתִיב רַחֲמָנָא** את האיסור
66 בלשון 'לא יגאל', כדי ללמד דְּלֹא אִידְבּוּנֵי מִיִּדְבָּרְךָ **וְלֹא**
67 **אִיפְרוּקִי מִיפְרִיךְ** - שאסור למכרו ואסור אף לפדותו.

משנה

68 משנתינו עוסקת בדין בכור בעל מום למי הוא מותר באכילה:
69 **בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים, לֹא יִמָּנֶה** - [וזמן] יִשְׂרָאֵל עִם הַכֹּהֵן לְבָכּוֹר
70 בעל מום לאוכלו עמו, וּבֵית הֵלֵל מְתִירִין לַמּוֹנֵת יִשְׂרָאֵל לֵאכּוֹל
71 מן הבכור וְאִפִּילוּ עֹבֵד בּוֹכְבִּים.
72

גמרא

73 הגמרא מבארת שדעת בית הלל כפי שהובאה במשנה היא
74 כשית רבי עקיבא. שואלת הגמרא: מִתְּנִיתִין שֶׁאִמְרָה שְׁלִפִי
75 בֵּית הֵלֵל מוֹתֵר לְהַאכִּיל אֶת הַבְּכוֹר אֶפִּילוּ לְעוֹבֵד כּוֹכְבִּים מִנֵּי.
76 משיבה הגמרא: רַבִּי עֲקִיבָא הֵיא, דְּתֵנִי, כְּבוֹר אֵין נִמְנִין עָלֵיו
77 לאוכלו אֵלָּא חֲבוּרָה שְׂכוּלָה בְּהֵינִם דְּבָרִי בֵּית שְׁמַאי, וּבֵית
78 הֵלֵל אוֹמְרִים, יְכוּלִים לְהִימָנוֹת עָלֵיו לֵאכּוֹל אֶפִּילוּ זָרִים, וְרַבִּי
79 עֲקִיבָא מְתִיר לְדַעַת בֵּית הֵלֵל אֶפִּילוּ לְעוֹבֵד בּוֹכְבִּים.
80 הגמרא מבררת את טעמי המחלוקת. שואלת הגמרא: מַאי
81 מַעֲמָא דְּבֵית שְׁמַאי שֶׁאִסּוּר לִישְׂרָאֵל לֵאכּוֹל מִבְּשֵׁר הַבְּכוֹר.
82 משיבה הגמרא: דְּכִתְּיִב (במדבר יח יח) לַגִּבִּי בָשָׂר בְּכוֹרוֹת שׁוֹר כֶּשֶׁב
83 וְעַז וְכֶשֶׂד וְיִהְיֶה לָּךְ וְגו' בְּחֹזֶה הַתְּנוּפָה וּכְשׁוֹק הֵימִין לָךְ יִהְיֶה,
84 וּמִדִּיקָשׁ זֶה שֶׁל בְּכוֹר לְחֹזֶה וְשׁוֹק יֵשׁ לְלִמּוּד מֶה הָתָם בְּחֹזֶה וְשׁוֹק
85 בְּהֵינִם אֵין - אוֹכְלִים אוֹתָם אֵין יִשְׂרָאֵל לֹא - אֵינִם אוֹכְלִים
86 אוֹתָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר (ויקרא יד) לְאַחֲרָן וּבְנָיו יָצֵאתְ חֹזֶה הַתְּנוּפָה וְאֵת
87 שׁוֹק הַתְּרוּמָה תֹאכְלוּ בְּמִקּוֹם שְׁהוֹר אֶתָּה וּבְנֶתְיָךְ אֶתָּה
88 וּמִשְׁמַע שֶׁאֵין זָרִים אוֹכְלִים אוֹתָם, אֵף הֵכָּא בְּבָכוֹר בְּהֵינִם אֵין
89 יִשְׂרָאֵל לֹא.
90

1 **יִגְאֹל דְּכִתְּב רַחֲמָנָא** בַּחֲרָמִים לְמַה לִּי, **אִם אֵינִי עֲנִין** - אם אינו
2 נִצְרָךְ לְחָרָמִים, תִּנְהוּ עֲנִין לְמַעֲשֶׂר - תלמוד ממנו לאסור מכירת
3 מעשר בהמה.

4 שואלת הגמרא: מִנֵּין שִׁישׁ לְלִמּוּד מִמֶּנּוּ לֵאסוֹר מִכִּירַת מַעֲשֶׁר
5 בַּהֲמָה, **אֵימָא** - אולי אמור תִּנְהוּ עֲנִין לְבָכוֹר - ללמוד ממנו
6 לאסור מכירת בכור. משיבה הגמרא: **מַעֲשֶׂר גָּאֻלָּה כְּמוֹתוֹ** -
7 עדיף ללמוד מעשר בהמה מחרמים, יותר מאשר בכור, כיון
8 שבמעשר בהמה נאמר לשון 'גאולה' כמו בחרמים.

9 הגמרא מביאה טעם נוסף לאיסור מכירת מעשר בהמה: **רַב אִשִּׁי**
10 **אִמֵּר**, יֵשׁ לְלִמּוּד אֶת אִיסוֹר מִכִּירַת מַעֲשֶׁר בַּהֲמָה מִזִּכְרוֹת בּו, **'לא יגאל'**
11 **דְּמַעֲשֶׂר** - האמור במעשר בהמה, ומשמעו **לֹא יִמָּכֵר**
12 **הוּא**.

13 **אִמֵּר רַב אִשִּׁי, מִנָּא אֲמִינָא** לָה לומר דבר זה, **דְּכִתְּיִב** לַגִּבִּי
14 הַמְּמִיר מַעֲשֶׁר בַּהֲמָה עַל בַּהֲמָה אַחֶרֶת (ויקרא כו לג) **'וְהָיָה הוּא**
15 **וְתִמּוּרְתּוֹ יִהְיֶה קוֹדֵשׁ לֹא יִגְאֹל**, ומשמעו שקדושתו נתפסת על
16 בהמה אחרת, ואינו יכול לפדות לא את המעשר ולא את
17 תמורתו, ויש ללמוד מפסוק זה, **אֵימָתִי עוֹשָׂה תִּמּוּרָה** - מתי
18 חלה תמורת מעשר על בהמת חולין, רק בְּחַיִּים, שאז היא
19 בקדושתה החמורה, ואם כן הוא הדין לענין איסור גאולתו,
20 **אֵימָתִי אֵינוֹ נִגְאָל** - מתי אסור לגאול מעשר בהמה, רק בְּחַיִּים,
21 שקדושת הבהמה חמורה, הֵא **לְאַחֲרֵי שְׁחִיטָה** שְׁהוֹקְלָשָׁה
22 קדושתה, **נִגְאָל** - מותר לגאול, ואם נאמר שדפסוק 'לא יגאל'
23 מדבר על פדיון, שאחר שחיטה הוא חל, ודמי הפדיון נתפסים
24 בקדושת המעשר, קשה, איך פוידים אותו לאחר שחיטה, הֵא **כְּעִי**
25 **הַעֲמָדָה וְהַעֲרָכָה** - והרי כשפודים בהמה צריך הכהן להעריכה
26 כשהיא עומדת על רגליה, וכיון שנשחטה איך יפדוה. **אֵלָּא**,
27 **שָׁמַע מִיָּה שֶׁלֹּא יִגְאֹל** האמור במעשר בהמה אין משמעו
28 שאסור לפדותו, ואין קדושתו תופסת את דמיו, אלא **לֹא יִמָּכֵר**
29 **הוּא**.

30 מקשה הגמרא: הֵנִיחָא לְמָאן דְּאִמֵּר קְדָשִׁי מִזְבֵּחַ הָיוּ בְּכָלֵל
31 הַעֲמָדָה וְהַעֲרָכָה - שהצורך בהעמדה והערכה הוא גם לפדיון
32 קדשים העומדים להקרבה, ואם כן שייך איסור 'לא יגאל'
33 במעשר בהמה, **אֵלָּא לְמָאן דְּאִמֵּר קְדָשִׁי מִזְבֵּחַ לֹא הָיוּ בְּכָלֵל**
34 **חַיִּיב הַעֲמָדָה וְהַעֲרָכָה, מַאי אִיכָּא לְמִימָר** - איך נבאר למה
35 הוצרכה התורה לומר איסור 'לא יגאל' במעשר בהמה. מתרצת
36 הגמרא: **אֵנִן הֵבִי קְאָמְרִינֵן** - כך כוונתנו לומר, מִי אִיכָּא
37 דְּמַחֲמִים **לֹא מִיפְרִיךְ וְלֹא אַחֲרֵי שְׁחִיטָה מִיפְרִיךְ** - וכי יש דבר
38 שבהיותו בחיים אינו נפדה ואחר שנשחט ניתן לפדותו, וכיון
39 שמעשר אינו נפדה מחיים, ודאי שאינו נפדה לאחר שחיטה,
40 ובהכרח שהאיסור 'לא יגאל' שנאמר על אחר שחיטה הוא על
41 מכירתו ולא על פדיונו.

42 מקשה הגמרא: **אֵלְמָה לֹא** - וכי למה לא נחלק בין פדיותו מחיים
43 ולאחר מיתו, והרי יש לומר שרק בְּחַיִּים דְּאֵלִימָא קְדוּשָׁתִּיהָ
44 **לֹא מִיפְרִיךְ** - כיון שקדושתו חזקה, אינו נפדה, אבל **לְאַחֲרֵי**
45 **שְׁחִיטָה דְּאֵקִיל לִיה קְדוּשָׁתִּיהָ מִיפְרִיךְ** - כיון שהוקלשה
46 קדושתו, חל בו פדיון. וכיון שיש בו פדיון אחר שחיטה הרי ניתן

כאשר אומרים לו ליהודי שרצונו של הבורא הוא שירד לעסוק
בענייני העולם ושם יתנהג כיהודי - אזי נעשה התענוג האמיתי
שלו בעבודה זו.

משיחת שבת פרשת לך-לך ה'תשמ"ה

מבאר הגמרא: **ובית הלל שמתירים אכילת בכור לישראל,**
לדעתם, הני מילי שהוקש בכור לחזה ושוק, אינו אלא בבכור
תם, אבל בבכור בעל מום בתיב (דברים טו כב) **הטמא והטהור**
יחדיו (יאכלנו) ומעתה יש ללמוד מקל וחומר שהבכור נאכל
 לזרים, ומה אדם טמא שאינו אוכל בקדשים קלים אוכל
 בבכור וכמפורש בפסוק הנזכר לעיל, **זר שאוכל בקדשים קלים**
אינו דין שיאכל בבכור.

דוחה הגמרא: **איכא למיפרך, מה לטמא שכן הותר מכללו**
בעבודת צבור - מהכלל שאסר טמא בקדשים יצא והותר טמא
 לעבוד במקדש בקרבן ציבור כאשר אין כהן טהור, אבל זר
 לעולם אסור לעבוד במקדש, ואם כן טמא קל מזה, וממילא אי
 אפשר ללמוד מטמא לזר בקל וחומר להתירו באכילת בכור.

מבאר הגמרא: **ובית הלל שלומדים את הקל וחומר, סוברים**
שאינה פירכא, אטו בעבודה קאמר, באכילה קאמרין,
אכילת זר עדיף - וכי בענין עבודה דיברנו שנאמר שטמא עדיף
 מזה כמו שזמננו שהוא מותר בעבודה בציבור, והלא בענין
 אכילת קדשים דיברנו ובענין זה מצאנו לגבי קדשים קלים שזר
 עדיף מטמא, שהזר אוכל והטמא אינו אוכל, ולכן יש ללמוד קל
 וחומר שהזר אוכל אף בבכור.

שנינו בברייתא: **ורבי עקיבא מתייר אפילו עובדי כוכבים.**
 שואלת הגמרא: **מאי טעמיה דרבי עקיבא.** משיבה הגמרא:
 משום שבבכור נאמר (דברים טו כב) **בשעריך הטמא**
והטהור יחדיו צבי וזאיל, ויש ללמוד מכך מה צבי וזאיל מותר
להאכילם לעובדי כוכבים אף (פסולין) [בכור] מותר לעובדי
כוכבים.

מבאר הגמרא: **ואידך** - ותנא קמא שסובר שלא התירו בית
 הלל את הבכור אלא לזרים ולא לעובדי כוכבים, ולא דרשו
 מ'צבי וזאיל' להתירו אף לעובדי כוכבים, טעמו כך, **תלתא**
צבי וזאיל בתיב, חד לבדד רבי יצחק (וחד לבדד רבי) [ורבי]
אושעיא שהמריביע שזר פסולי המוקדשין או המנהיג שזר פסולי
 המוקדשין, לוקה משום כלאים, כיון שנחשבים כשני גופים, וחד
 לבדד רבי אלעזר הקפרי שדרש מהיקש זה 'מה פסולי המוקדשין
 בשחיטה, אף צבי וזאיל בשחיטה', ואידך - והפסוק האחרון נדרש
 ללמוד מה צבי וזאיל פטורים מן הבהמה אף פסולי המוקדשין
 פטורין מן הבהמה, ולא נותר פסוק 'צבי וזאיל' מיותר
 ללמדנו להתיר את הבכור לעובדי כוכבים.

הגמרא מבאר דין האכילת בכור לנדות: **הנו רבנן, בכור אין**
מאכילין אותו לנדות דברי בית שמאי, ובית הלל אומרים,
מאכילין אותו לנדות.

שואלת הגמרא: **מאי טעמא דבית שמאי.** משיבה הגמרא:
דכתיב (במדבר יח יח) 'ובשרם יהיה להם כחזה התנופה ובשוק הימין'
מה הים נדות לא אוכלות בחזה ושוק, שהרי הן טמאות וטמא
שאכל את הקדש חייב בכרת, אף הקא בבכור, נדות לא
אוכלות.

הגמרא מבאר תשובות בית הלל ובית שמאי אלו לאלו: **ובית**
הלל סוברים, הני מילי שהוקש בכור לחזה ושוק אינם אלא
בבכור תם, אבל בבכור בעל מום מוטמא והטהור
(אכלה) [יחדיו יאכלנו].

ובית שמאי שאינם לומדים מ'הטמא וגו' יאכלנו' להתיר לנדות
 לאכול בבכור, סוברים, הני מילי שהותר לטמא לאכול, אינם
 אלא היכא דאין טומאה יוצאה עליו מנופו כגון נטמא במת
 או בשרץ, אבל היכא דטומאה יוצאה עליו מנופו כגון נדות,
 לא לומדים משם להתיר לאכול בבכור. והחילוק בין טומאה

היוצאה מגופו לשאינה יוצאה מגופו, הוא משום **דאשכחן**
דפליג רחמנא בין טומאה שיוצאה עליו מנופו לבין שאין
טומאה יוצאה עליו מנופו לגבי אכילת קדשים, דתנן (פסחים
 צה) **הפסח ששם בטומאה מחמת שהיו רוב הציבור טמאים**
בטומאת מת, לא יאכלו ממנו זבים ומצורעין וזבות ונדות
ויולדות, אף שלטמאי מתים הוא נאכל, הרי שיש חילוק בין
טומאה היוצאת מגופו לטומאה שאינה מגופו.

ובית הלל שמתירים אכילת בכור אף למי שטומאה יוצאת
מגופו, סוברים, הים הוא בענין קרבן פסח, זבים אסורים לאכול,
משום דגלי רחמנא בפירוש שלא הותרה אכילת קרבן פסח
בטומאה אלא רק לטמא מת, שנאמר (במדבר ט י) 'איש איש פי
יהיה טמא לנפש או בדרך רחוקה לכם או לדלתכם ועשה פסח'
ומלשון 'איש' לומדים שרק איש יחיד שטמא בזמן פסח ראשון
אינו עושה אז את הפסח אלא נדחה לעשותו בפסח שני, אך
ציבור אינם נדחים לפסח שני אלא עושים את הראשון בטומאה
ואוכלים ממנו, וכל זה בטומאת מת ולא בטומאת זיבה שנאמר
ש'טמא לנפש', ולכן זבים הטמאים בטומאה היוצאת מגופם אינם
אוכלים אף כאשר הפסח בא בטומאה, אבל הקא בבכור, 'טמא'
סתמא בתיב - התורה סתמה וכתבה 'טמא' בלא לפרט על איזו
 טומאה דיברה, ועל כן לא שניא בין טומאה מגופו לשאינה מגופו
 וכל טמא אוכלו.

הגמרא מבאר דין הפשט עור הבהמה דרך הרגלים ביום טוב
 ובבכור ובפסולי המוקדשין: **הנו רבנן, אין מרגילין - לא**
מפשיטים את עור הבהמה כולו שלם דרך הרגלים כלפי הראש
ביום טוב. ופיוצא בו אין מרגילין בבכור ואפילו בעל מום, ולא
בפסולי המוקדשין.

שואלת הגמרא: **בשלמא לגבי יום טוב אין לעשות כן, משום**
דקא מרח מירחא דלא חזי ליה - שאינה נצרכת לו ליום טוב.
אקא האיסור להרגיל בבכור, מאן תנא.

משיבה הגמרא: **אמר רב חסדא, בית שמאי היא דאמר שבכור**
בעל מום אין מאכילין אותו לנדות משום שעדיין בקדושתו הוא
עומד כמו תם, לכן אין מרגילין בבעל מום כמו שאין מרגילים
בתם משום בזיון קדשים, שמחמת הפשטה כזו נפגם ונחתך
הבשר.

שואלת הגמרא עוד: מה שנאמר בברייתא **ולא מרגילין בפסולי**
המוקדשין, מאן תנא.

משיבה הגמרא: **אמר רב חסדא, רבי אלעזר ברבי שמעון היא**
הסובר לגבי פסולי המוקדשין שגם לאחר שנשחטו עומדים
בקדושתם, ולכן אסור להפשטים בדרך זו מחמת בזיון הבשר
שנחתך ונפסד על ידי הפשטה זו. ומצאנו שכך דעתו שקדשים
שהוממו ונשחטו עדיין עומדים בקדושתם, דתנן בברייתא, היו
לפניו שתי תמאות שהפרישן מתחילה לאחריות שאם תאבד
האחת יתכפר בחבירתה, וכעת אחת מהן תמימה ואחת נעשתה
בעלת מום, תמימה תקרב לכפר על חטאו ובעלת מום תיפדה,
ודמיה ילכו לשופרות שמהם מקריבים נדבות. ואם נשחטה
בעלת מום לאחר שנפדתה, אם נשחטה עד שלא נזרק - לפני
זריקת דמה של תמימה, בעלת המום מותרת באכילה ואפילו
לאחר זריקת דם התמימה, שכיון שכבר היה לה היתר שחיטה
ואכילה לפני הזריקה שוב אין בה קדושה. אך אם נשחטה
משנזרק - לאחר שזרק דמה של תמימה לכפרה, הרי זו
אסורה אפילו בהנאה, משום שהיא חטאת שנתכפרו בעליה
באחרת, שהלכה למשה מסיני שהולכת למיתה. רבי אלעזר
ברבי שמעון אומר, אפילו אם נשחטה בעלת המום וכבר נמצא

בכורות. פרק חמישי - כל פסולי המוקדשין - דף לג עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) קעט רש"י תוספות

הני מילי בכור תם — איחשק לחזו ושוק, דהא קרא בתם קמשמע, דכתיב לעיל מיניה: "את דמם תזרוק", אבל בעל מום כתיב בפרשת "כל הבכור" (דברים טו) "וטמא והטהור יחדו", וז' שאוכל בקדשים קלים — שלמים ומעשר ופסת.

בעבודת צבור — דאם אין כהן טהור באותו בית אב — עושה טמא עבודת צבור, דכתיב: "במועדי" — ואפילו בשבת, ואפילו בטומאה. כמאילת זו — קמיייר. ובאבילה

זו — עדיף מטמא, כדאמרן, בקדשים קלים. דלא משכחת אבילה דכזן טמא מותר בה, חו' אסור בה. ואידך — תנא קמא אליבא דבית הלל, אמר לך: תלתא "צבי ואיל" כתיבי ב"ראה אנכי", חד — לכדרכי יצחק ורבי אושעיא, ולא נתפרש לנו היכן, לכדרכי אלעזר הקפר — בשדושת חולין בפרק שני (כתא), מה התם — חזה ושוק — נדות לא, דטמא שאכל את הקדש חייב בכרת. הפסח שבא במומאה — שנטמא רוב צבור במה, ועשו פסח בטומאה — לא יאכלו ממנו זבים חבות, אף על גב דאכלי ליה טמאי מתים. אלמא: שני לן בין טומאה ודוצאה מגופו לטומאה שאינה יוצאה מגופו. התם — הוא דובין לא יאכלו, משום דבהדיא גלי רחמנא טמא נפש מותרין, ותו לא. דכתיב (במדבר טז): "איש כי ידעה טמא לנפש" וגו', ומינה דייקנן: איש נדחה לפסח שני, ולא צבור, ובטמא נפש הוא דגלי רחמנא "איש" ולא צבור, אבל טומאת זבות — כדקיימי קיימי. אבל דהא בבכור — סתמא כתיב רחמנא "הטמא והטהור". אין מרגילין בבכור —

ואפילו בעל מום, להפשיטו דרך הרגלים כל העור שלם, לעשות ממנו מפוח לנפחים, או למוכרי דבש ושמן, שנותנין אותו בעורות כבשים המופשטים שלימים. ולא בפסולי המוקדשין — אף על פי שנפשו ושחטן לאכילה, דלא חוי ליה — ביום טוב. בית שמאי היא — דסברי: בכור בעל מום בקדשתו קאי אפילו לאחר שחיטה, כתם. וכי היכי דתם אין מרגילין משום בזיון וקדשים, דפגום הבהש, דמתירא לחתך העור וחותר הבהש — בבעל מום נמי אין מרגילין. רבי אלעזר ברכי שמעון — דמתמיר בפסולי המוקדשין, דאמר: אפילו לאחר שחיטה בקדשותיהו קיימי, שתי תמאות — שהפרישן לאחירות, שאם תאבד האחת — יתכפר בחבירתה, ונפל מום באחת. תמימה תכריב — לחטאתה. בעלת מום תפדה — ודמיה לנדבת שופרות. נשחטה בעלת מום — אחר פדיונה. אם עד שלא נזרק דמה של תמימה — נשחטה. מותרת, דאפילו בהנאה, דדווי' לה חטאת חתימה קודם שתיאכל בשר בעלת מום. דסבירא לן דמאחר שבתא לכלל היתר וזביחה — שוב אין בה קדושה בבעלת מום. אם משנזרק דמה של תמימה נשחטה אסורה — אפילו בהנאה, דדווי' לה חטאת שכיפרו בעליה. ולמימה אולא, דזו היא אחת מחמש חטאות מתות. אפילו בשר בקדירה כו' אסורה — בשר בעלת מום. דסבירא ליה: אפילו לאחר שחיטה בקדשותיהו קיימי, חטאת שכפרו בעליה

מיקריא. לוקמה כולה בבית שמאי — דקא סלקא דעתך דכי היכי דמתמירי בית שמאי בבכור — מתמירי נמי בשאר פסולי המוקדשין.

ורבי

דמה לפני שחיטה — הבעלת מום אסורה, דדמיה לחטאת שכפרו בעליה.

ובית הלל תם כו' — אף על גב דהאי קרא מיירי נמי בבעל מום, בין לרב בין דלרבי רב דלעיל בריש "עד כמה" (בכורות כה,א), ובין לרבי ישמעאל בין לרבי עקיבא דפרק "איהו מקומן" בסופו (דובחים ג,א), ובין לרבי ישמעאל ובין לרבי יוסי הגלילי דברישי "בית שמאי" (שם לז,א), או "מבשרם" משמעו אחד תם ואחד בעל מום, או

מ"היה (לו) ולך" דדרשי: לימוד על הבכור בעל מום שנזכרו לכוין. מקום, אתי' לק דחומר ומפיק מדיקשא, ונאכל לורים, מאחר דמתוקמא דיקשא ד"כחזה התנופה" בתם, וכבי האי גונא אשכחן בפרק קמא דובחים (י,ב) גבי אשם שבנס דמו פסול — לא מצית אמרת, לק דחומר מעולה. אף על גב דרבנן אית להו דיקשא ד"חטאת כאשם" למלתא אחרית, כדמוכח סוגיא התם. ובפרק קמא דקדושין (יד,א) אתי' קל דחומר ומפקא מגוריה שוה. בגמרא "ובמימת היבם", גבי וכל היבא דכתיב (חוקק) (עיובוב) לא דרשינן קל דחומר. ובשעתין דמוצות עשה שהזמן גרמא ושם לר,ב) גבי טפלים חייבין נשים לא כל שכן. דהא דלקמן דריש פרק תשעי (נג,ב) דדרשינן מדיקשא ד"עשר תעשר" — מקיש בהמה למעשר נזק, מה מעשר דגן מן החדש על השן לא, ומפקא מקל דחומר דבכשים ועוים דישן כלאים דזו הוה מתעשרים מזה על זה חדש וישן כו' — התם לא מיתוקמא דיקשא אי אחת למדין קל דחומר. ואף על גב דלרבי יוסי רבי יוחנן צריכי דיקשא, לכדאמר בהדוא פירקא (שם נט,א), דמה מעשר גיטל באומר ובמחשבה וכו', ורבינא נמי לכדדרשינן בוביחם בסוף פרק "בית שמאי" (מה,א) קדשי גוים אין חייבין, מכל מקום, עיקר אחיא דיקש ל"שנה שנה", דהא דב"כ הבהש" (חולין קטז,א) איכא מאן דאמר בדבר בחלב אסור באבילה ומותר בהנאה מגוריה שוה דידקש" "קדש", ואיכא למאן דאמר אף בהנאה מקל דחומר — לא קשיא מידי אהדיא דקדושין (נו), כדפרשינן בקדושין. חד לכדריב יצחק ורבי אושעיא — פירש בקונטרס דלא אתפרש, ורבינו חננאל מפרש דהיינו אחת

דפרק שני דמכות (כב,ב), המרביע שור פסולי המוקדשין וחמנהו שור פסולי המוקדשין — לזוקה, גוף אחד הן ועשאו הכתוב שני גופין. פירושו: שהשור בפני עצמו נחשב כצבי ובאיל, דהיינו שני מינין, ולא כמו שרגילין לפרש שם, שקצת הוא קדשים וקצת הוא כחולין. אין מ"צבי ואיל" נפקא, כדקאמר הבא, אלא דלא שרי קל לטומאה שהותרה בפסח, כדמוכח בסמוך. דתנאי' דזו לפניו שתי חטאות כו' — ברייתא בתמורה בפרק "ולד חטאת" (כד,א), ומיירי כשהפריש שתי חטאות לאחירות, ודרי עתה אחת תמימה ואחת בעלת מום, שבמשנה וקרבה שניה עד) שלא נשחטה ראשונה — תמות, שכבר כפרו בעליה. ויש לתמוה דבברייתא אסרי רבנן בעלת מום כשנשחטה לאחר זריקת דם של תמימה, ובמשנה שרי. ורבי אלעזר רבי שמעון אסר בברייתא בכל ענין, ובמשנה שרי כשנשחטה קודם לכן! ואומר רבי דבמשנה מיירי שהפריש פרה בעלת מום וחיללה על התמימה. שכל קדושה של בעלת מום נכנסה בתמימה, ותפסה קדושתה — ולכן מותרת הבעלת מום לרבנן בכל ענין, דלא דמיא לחטאת שכפרו בעליה. ורבי אלעזר רבי שמעון מחלק בין נשחטה קודם זריקה לנשחטה לאחר זריקה. אבל דהא מיירי שהתמימה באה על ידי קדושת עצמה, ולא חילל הבעלת מום עליה כי אם על דמים, ואין נראה כאילו פקע קדושה שלה. כיון דאין התמימה באה מכהה, הלכך, לרבנן נזרק מום נכנסה בתמימה, דדמיה לחטאת שכפרו בעליה.

דתנן הוי לפניו שתי תמאות, אחת תמימה ואחת בעלת מום, תמימה — תכריב, בעלת מום — תיפדה. נשחטה בעלת מום, אם עד שלא נזרק דמה של תמימה — מותרת, אם משנזרק דמה של תמימה — אסורה. רבי אלעזר ברכי שמעון אומר: אפילו בשר בקדירה, ונזרק דמה של תמימה — אסורה. ורב חסדא, לוקמה פולה בבית שמאי! — דלמא, עד כאן לא קאמרי בית שמאי אלא בבכור, דקדושתו מרחם, אבל פסולי המוקדשין, דאין קדושתו מרחם — לא.

ולוקמה

מותרת הבעלת מום לרבנן בכל ענין, דלא דמיא לחטאת שכפרו בעליה. ורבי אלעזר רבי שמעון מחלק בין נשחטה קודם זריקה לנשחטה לאחר זריקה. אבל דהא מיירי שהתמימה באה על ידי קדושת עצמה, ולא חילל הבעלת מום עליה כי אם על דמים, ואין נראה כאילו פקע קדושה שלה. כיון דאין התמימה באה מכהה, הלכך, לרבנן נזרק

ובית הלל תם כו' — אף על גב דהאי קרא מיירי נמי בבעל מום, בין לרב בין דלרבי רב

דלעיל בריש "עד כמה" (בכורות כה,א), ובין לרבי ישמעאל בין לרבי עקיבא דפרק "איהו מקומן" בסופו (דובחים ג,א), ובין לרבי ישמעאל ובין לרבי יוסי הגלילי דברישי "בית שמאי" (שם לז,א), או "מבשרם" משמעו אחד תם ואחד בעל מום, או מ"היה (לו) ולך" דדרשי: לימוד על הבכור בעל מום שנזכרו לכוין. מקום, אתי' לק דחומר ומפיק מדיקשא, ונאכל לורים, מאחר דמתוקמא דיקשא ד"כחזה התנופה" בתם, וכבי האי גונא אשכחן בפרק קמא דובחים (י,ב) גבי אשם שבנס דמו פסול — לא מצית אמרת, לק דחומר מעולה. אף על גב דרבנן אית להו דיקשא ד"חטאת כאשם" למלתא אחרית, כדמוכח סוגיא התם. ובפרק קמא דקדושין (יד,א) אתי' קל דחומר ומפקא מגוריה שוה. בגמרא "ובמימת היבם", גבי וכל היבא דכתיב (חוקק) (עיובוב) לא דרשינן קל דחומר. ובשעתין דמוצות עשה שהזמן גרמא ושם לר,ב) גבי טפלים חייבין נשים לא כל שכן. דהא דלקמן דריש פרק תשעי (נג,ב) דדרשינן מדיקשא ד"עשר תעשר" — מקיש בהמה למעשר נזק, מה מעשר דגן מן החדש על השן לא, ומפקא מקל דחומר דבכשים ועוים דישן כלאים דזו הוה מתעשרים מזה על זה חדש וישן כו' — התם לא מיתוקמא דיקשא אי אחת למדין קל דחומר. ואף על גב דלרבי יוסי רבי יוחנן צריכי דיקשא, לכדאמר בהדוא פירקא (שם נט,א), דמה מעשר גיטל באומר ובמחשבה וכו', ורבינא נמי לכדדרשינן בוביחם בסוף פרק "בית שמאי" (מה,א) קדשי גוים אין חייבין, מכל מקום, עיקר אחיא דיקש ל"שנה שנה", דהא דב"כ הבהש" (חולין קטז,א) איכא מאן דאמר בדבר בחלב אסור באבילה ומותר בהנאה מגוריה שוה דידקש" "קדש", ואיכא למאן דאמר אף בהנאה מקל דחומר — לא קשיא מידי אהדיא דקדושין (נו), כדפרשינן בקדושין. חד לכדריב יצחק ורבי אושעיא — פירש בקונטרס דלא אתפרש, ורבינו חננאל מפרש דהיינו אחת דפרק שני דמכות (כב,ב), המרביע שור פסולי המוקדשין וחמנהו שור פסולי המוקדשין — לזוקה, גוף אחד הן ועשאו הכתוב שני גופין. פירושו: שהשור בפני עצמו נחשב כצבי ובאיל, דהיינו שני מינין, ולא כמו שרגילין לפרש שם, שקצת הוא קדשים וקצת הוא כחולין. אין מ"צבי ואיל" נפקא, כדקאמר הבא, אלא דלא שרי קל לטומאה שהותרה בפסח, כדמוכח בסמוך. דתנאי' דזו לפניו שתי חטאות כו' — ברייתא בתמורה בפרק "ולד חטאת" (כד,א), ומיירי כשהפריש שתי חטאות לאחירות, ודרי עתה אחת תמימה ואחת בעלת מום, שבמשנה וקרבה שניה עד) שלא נשחטה ראשונה — תמות, שכבר כפרו בעליה. ויש לתמוה דבברייתא אסרי רבנן בעלת מום כשנשחטה לאחר זריקת דם של תמימה, ובמשנה שרי. ורבי אלעזר רבי שמעון אסר בברייתא בכל ענין, ובמשנה שרי כשנשחטה קודם לכן! ואומר רבי דבמשנה מיירי שהפריש פרה בעלת מום וחיללה על התמימה. שכל קדושה של בעלת מום נכנסה בתמימה, ותפסה קדושתה — ולכן מותרת הבעלת מום לרבנן בכל ענין, דלא דמיא לחטאת שכפרו בעליה. ורבי אלעזר רבי שמעון מחלק בין נשחטה קודם זריקה לנשחטה לאחר זריקה. אבל דהא מיירי שהתמימה באה על ידי קדושת עצמה, ולא חילל הבעלת מום עליה כי אם על דמים, ואין נראה כאילו פקע קדושה שלה. כיון דאין התמימה באה מכהה, הלכך, לרבנן נזרק מום נכנסה בתמימה, דדמיה לחטאת שכפרו בעליה.

בכור

בכור שאחזו דם בו — נזקק במאי פליגי. **להביא** נזקק אחר בורת — פירש בקונטרס: דאם ברת האחד את הבריות ועדיין הם בבית, ובא חבירו ונתקן מן הבית והשליכן — שניהם חייבים. וקשיא לרבי: דלמקם בפרק "על אלו מומין" (לט.ב) משמע דנתקו וברות איתנהו לבריות, בסוף גמרא דרוטין החיצונית שנפגמו. דקאמר: נתקן וברות לא היו מומין, דהא איתנהו. ובהואי שמעתא פירש רש"י: נתקן — ביד לגמרי, אלא שערין תלוין בבית. ברות — בסכין, ועדיין תלוין בבית ומעורר קצת. וברות היו בעיר מנתקין, כדאמר בפירקין דלעיל: להביא נתקן אחר בורת. עד כאן לשונו.

בעל מום מעיקר פשיטא דיקלא בעלמא הוא — תימנה: לימנא דלכבוד איצטרך, שיש בו קדושת הגוף ואין לו פרוין ויש לומו: דניחא ולא לדמיה חזי. אלא משבח שפיר דאיצטרך אפילו בזמן בית המקדש. ומיהו, אף על גב דפרישת דבזמן הזה גרע ממטיל מום בבעל מום — אין לתמוה מרא דפסקין לקמן חלכה כרבי שמעון דברייתא, דשרי להטיל מום בבעל מום, ודחת במסכת עבודה זרה (שם) אסר רבא לקדשים בזמן הזה לנשר פרוטית, משום דנראה כמטיל מום בקדשים. דאף על גב דמטיל מום בבעל מום שרי מדאורייתא, מכל מקום מדרבנן מיהא אסור. ולא שרינן הכא אלא משום הקדש.

אחד

וְלֹאֲקֻמָּה בִּזְמַן הַכֹּהֵן אֲלֵעֲזֹר כִּרְבִּי שְׁמַעוֹן! — דִּילְמָא עַד כָּאן לֹא קָאָמַר רַבִּי אֲלֵעֲזֹר כִּרְבִּי שְׁמַעוֹן הֵתֵּם, אֲלָא פִּסְוִלֵי הַמוֹקֵדְשִׁין — דְּאֵלִימִי לְמִיתָפֶס פְּדִיּוֹנוֹ, אֲכַל כִּבּוֹר דְּלֹא אֵלִים לְמִיתָפֶס פְּדִיּוֹנוֹ — לֹא. וְרַבִּי אֲלֵעֲזֹר כִּרְבִּי שְׁמַעוֹן לִית לִיה כָּל פִּסְוִלֵי הַמוֹקֵדְשִׁין נִמְקְרִין בְּאִימָלִיז וְנִשְׁקָלִין בְּלִיטְרָא אֲלֵמָא: דְּכִיּוֹן דִּיאִיכָא רוּחָא לְהִקְדֵּשׁ — שְׂרִי לֵהּ! אֲמַר רַב כּוֹרִי בְּרִיה דְּרַב כְּהֵנָּה: מַה שְׁמִשְׁבִּיחַ עֲזֹר — פִּגְם בְּבִשּׁוֹר. כְּמַעֲרָב מִשְׁמִיחַ דְּרַבִּינָא אֲמַר: מִפְּנֵי שְׁנֵינָהּ עֲזֹר עֲבֹדָה בְּקִדְשִׁים. רַבִּי יוֹסִי בַר אֲבִין אוֹמַר: גִּזְרָה שְׁמָא יִגְדֵּל מִקֵּץ עֲדָרִים עֲדָרִים. מִשְׁנֵה כִּבּוֹר שְׁאֵחָזוּ דָּם, אֲפִילוּ מָת — אִין מִקְזִין לוֹ דָּם, דְּכִרְבִּי רַבִּי יְהוֹדָה וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: יָקִין, וּבְלִבְדָּה שְׁלֹא יַעֲשֶׂה בּוֹ מוֹם, וְאֵם עוֹשֶׂה בּוֹ מוֹם — הִרִי זֶה לֹא יִשְׁחַט עָלָיו. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמַר: יָקִין, אֵף עַל פִּי שְׁהוּא עוֹשֶׂה בּוֹ מוֹם. גְּמָרָא תֵּנוּ רַבְּנָן: כִּבּוֹר שְׁאֵחָזוּ דָּם — מִקְזִין לוֹ אֶת הָדָם בְּמִקְוִם שְׁאִין עוֹשִׂים בּוֹ מוֹם, וְאִין מִקְזִין לוֹ אֶת הָדָם בְּמִקְוִם שְׁעוֹשִׂין בּוֹ מוֹם, דְּכִרְבִּי רַבִּי מֵאִיר. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: אֵף בְּמִקְוִם שְׁעוֹשֶׂה בּוֹ מוֹם, וּבְלִבְדָּה שְׁלֹא יִשְׁחַט עַל אוֹתוֹ הַמוֹם. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמַר: אֵף נִשְׁחַט עַל אוֹתוֹ

הַמוֹם. רַבִּי יְהוֹדָה אוֹמַר: אֲפִילוּ מָת — אִין מִקְזִין לוֹ אֶת הָדָם. מִתְּנִי לִיה רַבִּי אֲלֵעֲזֹר לְבָרִיה, וְאֲמַרִי לֵהּ רַבִּי חֵינִי לְבָרִיה: כְּמַחְלֻקָּתָא כָּאן, קִדְּ מַחְלֻקָּתָא בְּחִבִּית שֶׁל תְּרוּמָה. דִּתְנִן: חִבִּית שֶׁל תְּרוּמָה שְׁנוּלָה בֵּה סֶפֶק טוֹמָאָה, רַבִּי אֲלֵעֲזֹר אוֹמַר: אֵם הִיתָה בְּמִקְוִם הַתּוֹרָפָה — יִנְיָחָהּ בְּמִקְוִם הַמְּזוּנָה, אֵם הִיתָה מְגוּלָּה — יִכְסֶּנָּה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמַר: אֵם הִיתָה מְזוּנָה בְּמִקְוִם הַמְּזוּנָה — יִנְיָחָהּ בְּמִקְוִם הַתּוֹרָפָה, אֵם הִיתָה מְכוסֶּה — יִגְלֶנָּה. רַבִּן גְּמִלְיָא אוֹמַר: לֹא יִחַדֵּשׁ בֵּה דְכִרְבִּי רַבִּי מֵאִיר — כִּרְבִּי אֲלֵעֲזֹר, וְרַבְּנָן — כִּרְבִּי יְהוֹשֻׁעַ, וְרַבִּי יְהוֹדָה — כִּרְבִּן גְּמִלְיָא. — מִמָּאי דִּלְמָא עַד כָּאן לֹא קָאָמַר רַבִּי מֵאִיר הֵתֵם — דְּקָא עֲבִיד בְּיָדִים, אֲכַל הֵכָא דִּנְקָמָא — כִּרְבִּי יְהוֹשֻׁעַ סְבִירָא לִיה! וְעַד כָּאן לֹא קָאָמַר רַבִּי אֲלֵעֲזֹר הֵתֵם אֲלָא שְׁמָא יָבֵא אֲלֵיהּ וְיִטְהַרְהֵהּ, אֲכַל הֵכָא, דְּאִי שְׂבִיק לִיה מִיִּית — כִּרְבִּן סְבִירָא לִיה! וְעַד כָּאן לֹא קָאָמַר רַבְּנָן הֵכָא — דְּאִי שְׂבִיק לִיה מִיִּית, אֲכַל הֵתֵם, שְׁמָא יָבֵא אֲלֵיהּ וְיִטְהַרְהֵהּ — כִּרְבִּי אֲלֵעֲזֹר סְבִירָא לֵהּ! וְעַד כָּאן לֹא קָאָמַר רַבִּי יְהוֹדָה הֵכָא — דְּקָא עֲבִיד בְּיָדִים, אֲכַל הֵתֵם, דִּנְקָמָא — כִּרְבִּי יְהוֹשֻׁעַ סְבִירָא לִיה! וְעַד כָּאן לֹא קָאָמַר רַבִּן גְּמִלְיָא הֵתֵם — דִּשְׁמָא יָבֵא אֲלֵיהּ וְיִטְהַרְהֵהּ, אֲכַל הֵכָא. דְּאִי שְׂבִיק לִיה מִיִּית — כִּרְבִּן סְבִירָא לִיה! וְעוֹד: הֵכָא בְּקָרְאִי פְּלִיגִי, וְהֵכָא בְּקָרְאִי פְּלִיגִי. דְּאֵמַר רַבִּי חֵינִי בַר אָבָא אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הִפֵּל מוֹדִים בְּמַחְמִין אַחֵר מַחְמִין — שְׁהוּא חֵיב, דְּכִתְבִּי: "לֹא תֹאפֵה חֵמִין" וְ"לֹא תַעֲשֶׂה"; בְּמִסְרָם אַחֵר מִסְרָם — שְׁהוּא חֵיב, דְּכִתְבִּי: "וְיִמְעוֹד וְכָתוּב וְנָתַק וְכָרוּת", אֵם עַל פֹּרֶת חֵיב, עַל נֹתֵק לֹא כָּל שֶׁכֵּן אֲלָא לְהִבְיָא נֹתֵק אַחֵר פֹּרֶת שְׁהוּא חֵיב; לֹא נִחְלְקִי אֲלָא בְּמִטְוִל מוֹם בְּבַעַל מוֹם, דְּרַבִּי מֵאִיר סָבַר: "כָּל מוֹם לֹא יִהְיֶה בּוֹ", וְרַבְּנָן סָבְרִי: "תָּמִיד יִהְיֶה לְרָצוֹן". וְרַבִּי מֵאִיר, הֵא "תָּמִיד יִהְיֶה לְרָצוֹן" מֵאִי עֲבִיד לִיה — מִיַּבְעִי לִיה לְמַעוֹטִי בַּעַל מוֹם מַעֲקָרוֹ. — בַּעַל מוֹם מַעֲקָרוֹ — פְּשִׁיטָא, דִּיקְלָא עֲבָלְמָא הוּא! אֲלָא לְמַעוֹטִי פִּסְוִלֵי הַמוֹקֵדְשִׁין לְאַחֵר פְּדִיּוֹנוֹ, סִלְקָא דְּעִתָּה אֲמִינָה: הוּאִיל וְאִסְרִי בְּגִזְיָה וְעֹבֹדָה — בְּמוֹמִין נִמִּי לִיתְסֵרוּ, קָא מִשְׁמַע לֵן. וְרַבְּנָן נִמִּי, דְּכִתְבִּי: "כָּל מוֹם לֹא יִהְיֶה בּוֹ" — לְגִרְמָא הוּא דְּאֵתִי, דִּתְנֵינָא: "מוֹם לֹא יִהְיֶה בּוֹ" — אִין לִי

אלא

ורבי אלעזר כרבי שמעון — דמחמיר בפסולי המוקדשין לאחר שחיטה, מי לית ליה הא דתנן נמכרין באיטליא אלמא, לא בקדושתיהו קיימי, ומשום האי רווחא דהקדש, דכיון דזימנן דספי ופריק מעיקרא, כדאמרן, שרי ליה מר. הכי נמי לישרי להרגיל משום רווחא דהקדש, דכיון דזימנן העור ביוקר — טפי ופריק מעיקרא. **פגם בכבש** — וליכא רווחא בבשר כרלי האי, שהרי מחתך את הבשר ופוטשה עם העור. **במערכת אביר** — לעיל קאי. כלומר, לעולם דברי הכל היא דאסור להרגיל, דביון גדול הוא, שנראה כעובד עבודה בקדשים, שמוכרין העור לצורך מפת כשהוא עדיין על הקדשים. **שמא יגדל עדרים עדרים** — כלומר, דברי הכל אסור להרגיל. דאי שרית ליה — אתי לשהדיה מלשחוט עד שימצא בני אדם המבקשים עורות שלמים, ובין כך ובין כך יגדל עדרים מפסולי המוקדשין, ואתי בהו לידי תקלה לגיזה ועבודה. **משנה שאחזו דם** — אפידריר. **אפילו מת** — אם לא יקוודו. **אין מקיין לו את הדם** — ואפילו במקום שאין עושין מום, דיכול לחזור ולהתרפאות המכה. והכי מפרש בפרק קמא דפסחים ויא.א. מתוך שאדם בחול על ממונו, אי שרית ליה במקום שאין עושה בו מום — אתי למיעבד במקום שעושה בו מום, יקי ובלבד שלא יעשה מום — שלא יחתוך ושלא יפגום את אגרו ואת גיב שפתו, שאין עתיד לחזור ולהתרפאות. דסברי רבנן: כל שכן א לא שרית ליה במקום שאין עושה מום. אתי למיעבד במקום מום. **לא ייחוש עליו** — בזמן הזה, הואיל והטילו, עד שיפול בו מום אחר. יקי **אף במקום שעושה מום** — דסבר רבי שמעון: דבר שאין מתכוין מותר. **והכמים** ו**הכמים** יקי **אם במקום שעושה מום** — אם צריך להקח מאותו אבר, ולא יניחו שימות. **תורפה** — במקום גלוי, ואינו משומה. רבי יוחנן **אומר בו** — מעבשיו אינה ראויה לאכילה. — שמוט טומאה היא. ולא לזלוף — שמוט טהורה ואסור לאבדה. הלכך יגלנה, ותישטמו, ותהא ראויה לזלוף. רבי מאיר — דאסור לקלקל, ומתיר לחקנו אם יכול לעשותו בלא מום, קאמר דיקו שלא ימות כרבי אלעזר, דאסור לגרום לה טומאה, אלא מצניעה שלא תיטמא. ורבנן — דשרו להטיל מום קודם שימות, כדי שיראה לאכילה. כרבי יוחנן, דאמר: יגרום לה טומאה כדי שיראה לזלוף. ורבי יהודה, דאמר: אף על גב דמית ואויל לאיבוד, לא יקלקלנו ולא יתקנו — כרבן גמליאל, דאמר: לא יתקנו ולא יקלקלנו. דקעביד בידים — שמיטיל בו מום. הלכך ימות מעצמו, ולא יטיל בו מום. **דנירמא בעלימא** — שמניחה במקום התורפה גלוי לה טומאה. כרבי יוחנן **סבירא ליה** — דמתיר שגירום לה טומאה ותהא ראויה לזלוף, משיניחנה ולא תהא ראויה לכלום. **אלא שמא יבא אליהו** — ויאמר כרבי ננעה בה טומאה. הכל מודים — רבנן נמי, אף על גב דפליגי בבכור שאחזו דם, דלא חזי המקי

ורבי

כדי שיתרפא, אפילו כן לא נקז את דמו, אין מקוין לו
 דם, ואפילו במקום שלא נעשה מום קבוע על ידי ההקזה, דברי
 רבי יהודה, וטעמו, שמתוך שאדם בהול על ממונו, אם נתיר לו
 להקז במקום שלא נעשה מום יבוא להקז אף במקום שנעשה
 מום. וחקמים אומרים, יקז, ובלבד שלא יעשה בו מום -
 שלא יחרוך ושל אפגום את אזנו ואת שפתו העליונה. שמוס
 כזה אינו מתרפא, וטעמו, שמתוך שאדם בהול על ממונו, כל
 שכן שאם לא נתיר לו כלל אף במקום שאין נעשה מום, שיבוא
 להקז אף במקום שנעשה מום. ואם יעשה בו מום בהקזה זו,
 הרי זה לא ישחט עליו הואיל והוא חטילו, וימתין עד שיפול
 בו מום אחר. רבי שמעון אומר, יקז אף על פי שהוא עושה
 בו מום, משום שהוא אינו מתכוין בהקזה זו לחטיל בו מום אלא
 לרפאותו, וסובר רבי שמעון שדבר שאינו מתכוין מותר.

גמרא

הגמרא מביאה ברייתא בענין בכור שאחזו דם: תנו רבנן, בכור
 שאחזו דם, מקוין לו את הדם במקום שאין עושים בו מום,
 ואין מקוין לו את הדם במקום שעושים בו מום, דברי רבי
 מאיר. וחקמים אומרים, מקוין אף במקום שעושים בו מום -
 אם צריך להקז מאבר שלא יתרפא ממכת ההקזה, יקז ממנו
 ולא יניחנו שימות, ובלבד שלא ישחט על אותו המום אלא
 ימתין מלשוחטו עד שיפול בו מום אחר. רבי שמעון אומר, אף
 נשחט על אותו המום. רבי יהודה אומר, אפילו כן לא
 יקזו את דמו, אין מקוין לו את הדם.

הגמרא משה מחלוקת זו למחלוקת בענין שימור תרומה
 מטומאה: מתני ליה רבי אלעזר לבריה, ואמר ליה רבי חייא
 לבריה, במחלוקת כן לענין הקזת דם בבכור, כן מחלוקת
 בחבית של תרומה לענין שימורה מטומאה. דתנן (תרומות פ"ח
 מ"ח), חבית של תרומה שנולד בה ספק טומאה, רבי אלעזר
 אומר, אם היתה מונחת במקום התורפה - גלוי שאינו
 משומר, יקחנה משם ויניחנה במקום המוצנע כדי שלא
 תיטמא, וכן אם היתה מנוקת, יכסנה. רבי יהושע אומר, כיון
 שכבר אינה ראויה לאכילה שמא טמאה היא, וכן אינה ראויה
 אפילו לזילוף בבית לריח טוב שמא עדיין טהורה היא ואסור
 לאכילה, אם היתה מונחת במקום המוצנע, יניחנה במקום
 התורפה, ואם היתה מנוקת, יגלה, אולי יבוא אדם טמא ויגע
 בה או יפול בה שרץ, כדי שתיטמא בודאות ותהיה ראויה
 לזילוף. רבן גמליאל אומר, לא יחדש בה דבר - לא יעבירה
 ממקומה לתקנה או לקלקלה, ולא יגלה או יכסה אותה.

מבאר הגמרא את הדמיון בין המחלוקת בבכור ובתרומה:
 רבי מאיר שאסר לגבי בכור לקלקל על ידי הקזת דמו במקום
 שעושה בו מום, והתיר לתקנו אם אפשר להקז במקום שאינו
 עושה מום כדי שלא ימות, סבר רבי אלעזר שאסר לגבי חבית
 לגרום לה טומאה, ואמר שיניחנה במקום מוצנע ויכסנה כדי
 שלא תיטמא. ורבנן שהתירו להקז דם בבכור אף במקום
 שעושה בו מום כדי שלא ימות אלא יהיה אפשר לשחטו
 ולאכלו, סוברים רבי יהושע שאמר שיגרום טומאה לחבית
 כדי שתהיה ראויה לזילוף ולא תשאר כך בספק שאינה ראויה
 לא לאכילה ולא לזילוף. ורבי יהודה שאסר להקז דם הבכור
 כלל, לא לקלקל ולא לתקנו, אף שימות ויך לאיבוד, סובר
 רבנן גמליאל שאמר לגבי חבית שלא יעשה עמה דבר, לא
 יתקנה ולא יקלקלה.
 הגמרא דוחה את ההשוואה בין המחלוקת בבכור ובתרומה:

מקשה הגמרא: ולוקמה - שרב חסדא יעמיד את הברייתא
 בזה - גם את האיסור להרגיל בבכור, כרבי אלעזר כרבי
 שמעון הסובר שגם לאחר שנשחטו פסולי המוקדשין עדיין הם
 עומדים בקדושתם, ושטעם זה אין להפשיט כך את הבכור.
 מתרצת הגמרא: רב חסדא לא העמיד את האיסור להרגיל
 בבכור כרבי אלעזר ברבי שמעון, משום שיש להסתפק דילמא
 עד כאן לא קאמר רבי אלעזר כרבי שמעון שקדושתם עליהם
 אף לאחר שחיתתם היום אלא בפסולי המוקדשין, דאלימי
 למיתפס פדיון - כיון שקדושתם חזקה להתפס קדושה בדמי
 הפדיון כאשר הם נפדים לצאת לחולין, אבל בכור דלא אלים
 למיתפס פדיון - שאין קדושתו חזקה להתפס קדושה במעות,
 כמו שנאמר (במדבר י"ח) 'אף בכור שור וגו' לא תפדה קדש הם',
 לא אמר רבי אלעזר ברבי שמעון שאף לאחר שחיתו קדושתו
 עליו, ולכן את הברייתא שאסרה להרגיל בבכור אי אפשר
 להעמיד כמותו אלא כבית שמאי.

הגמרא מבררת האם רבי אלעזר ברבי שמעון חולק על משנתו.
 שואלת הגמרא: ורבי אלעזר כרבי שמעון המחזיר בפסולי
 המוקדשין לאחר שנשחטו וסובר שעדיין עומדים בקדושתם,
 האם לית ליה מה ששינוי במשנה לעיל (לא). שכל פסולי
 המוקדשין נמכרין באיטליז ונשקלין בליטרא, אלא דכיון
 דאיכא רוחא להקדש שרי לה - שכיון שיש ריוח להקדש בכך
 שימכרו באיטליז וישקלו בליטרא שעל ידי כך יפדו אותם בסכום
 יותר גבוה [וכיון שיוכלו אחר כך למוכרם באיטליז ביוקר], התירו
 זאת והחשיבם לענין הריוח להקדש שאינם עומדים בקדושתם,
 ואם כן מטעם זה יש לו להתיר גם כן להרגיל בפסולי המוקדשין,
 משום שעל ידי כך יהיה ריוח להקדש שיוסיפו בדמי פדיונם כיון
 שידעו שיוכלו להפשטו כן ולמכור את העור השלם ביוקר.

משיבה הגמרא: אמר רב מרי בריה דרב כהנא, רבי אלעזר
 ברבי שמעון סובר שאין להתיר להרגיל, משום שמה שמשיבין
 בעור פנים בפשר - אין כאן ריוח כל כך, משום שכנגד זה ששה
 העור יותר מחמת שהוא שלם, הבשר שזה פחות, מפני
 שבהפשטה כזו חותכים מן הבשר ופושטים אותו עם העור, ולכן
 לא התיר לעשות כן.

הגמרא חוזרת עתה לנידון לעיל (ע"א) כמי סוברת הברייתא
 שאסרה להפשט את העור של פסולי המוקדשים בשלימות דרך
 הרגלים. לעיל הובאה דעת רב חסדא שהעמיד הברייתא כדעת
 רבי אלעזר ברבי שמעון, כעת מביאה הגמרא דעות אחרות:
 במערבא משימיה דרבינא אמרי, שכולם מודים לדין הברייתא
 שאסרה להרגיל בפסולי המוקדשין, מפני שהוא בזיון גדול,
 שנראה בעיני עבודה בקדשים, שהלא מכינים את העור
 לעשות ממנו מפה בעודו על בשר הקדשים.

רבי יוסי בר אבין אומר שטעם האיסור הוא, גזירה שמה יגדל
 מהן עדרים עדרים - אם נתיר לו להרגיל אותם, יש לחשוש
 שמא ימתין מלהפשטם עד שיומנו לו קונים הרוצים לקנות
 עורות שלימים, ובין כך ובין כך יעבור זמן ויגדל מהם עדרים
 עדרים, ושמא יכשל בגזית צמרם או בעבודה בהם.

משנה

המשנה עוסקת בדיון הקזת דם לריפוי בכור בהמה כשעל ידי כן
 יעשה בו מום או יתכן שיעשה בו מום, ובדין היתר הבכור
 לשוחטו ולאוכלו כאשר הקז את דמו ונעשה בו מום:
 בכור בהמה שאחזו דם - שנתרבה הדם בגופו והוא חולי
 שמתכוין מחמתו, וצריך להוציא ממנו מעט מדמו על ידי הקזה

הרי מבואר שרבי אליעזר סובר שדורשים לפי המסורת של
הכתיבה (מלשון בגידה) ולא לפי אופן הקריאה (מלשון בגד),
ואם כן אין לפרש שלגבי תרומה דורש רבי אליעזר את מה
שכתוב 'תרומתי' לפי הקריאה 'תרומתי'.
מאחר שנדחה הביאור הקודם לטעם מחלוקת רבי אליעזר ורבי
יהושע בענין שימור תרומה תלויה, מביאה הגמרא ביאור אחר.
מבאר הגמרא: **אֵלָא הָאָא קָמִיפְלָגִי** - מחלוקתם כאן
בשימור חבית שבה תרומה תלויה היא בכך, בפסוק (במדבר יח ח)
כתוב **וְאֵינִי הִנֵּה נִתְּתִי לָךְ אֶת מִשְׁמֶרֶת תְּרוֹמַתִּי**, **רַבִּי יְהוֹשֻעַ סָבַר**,
שציוטה בזה התורה שתרומה **הָרְאוּיָה** לך לאכילה, והיינו
שהיא טהורה, **שְׁמוֹר** אותה, ואילו תרומה **שְׂאִינָה** **רְאוּיָה** לך
לאכילה, והיינו שהיא ספק טמאה, **לֹא תִשְׁמָר**, ולכן לדעתו
מניחה במקום התורפה או מסיר את כיסויה, **וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר סָבַר**,
הָאֵא נָמִי התרומה התלויה **רְאוּיָה** היא ונכללת ב'לך', משום
שֶׁשְׂמָא יָבֹוא אֵלֶיהוּ וַיִּטְהַרְנָה ויתירנה באכילה, ולכן לדעתו יש
לשמרה ולהניחה במקום המוצנע ולכסותה.
הגמרא פוסקת הלכה במחלוקת התנאים לגבי בכור שאחזו דם:
אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׂמוּאֵל, הֲלֵכָה בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן.
הגמרא מבררת לאלו מדברי רבי שמעון התכוין שמואל לפסוק
הלכה כמותם: **מִתְקַן לָהּ רַב נֶחֱמָן בַּר יֶצְחָק** על מימאר זו של
רב יהודה בשם שמואל, **הִי רַבִּי שְׁמַעוֹן** - לאלו דברים של רבי
שמעון כיון שמואל שהלכה כמותו, **אֵילִימָא** שהכוונה לדברי
רַבִּי שְׁמַעוֹן דְּמִתְנִיתִין (לעיל א) שאמר שבכור שאחזו דם מותר
להקזי לו דם אף שהוא עושה בו מום משום שאין כוונתו להטיל
בו מום אלא לרפאותו, אבל לשחוטו לאחר מכן מחמת שנעשה
בעל מום בהקזה לא התיר, יהיה קשה על כך וכי **עַד הִשְׁתָּא לֹא**
אֲשַׁמְעִינָּה - עד עתה לא השמיענו **שְׂמוּאֵל** הלכה זו שדבר **שְׂאִין**
מִתְבָּרִין מוֹתֵר, **וְהָאֵא רַב חִיָּא בַר אֲשִׁי אָמַר רַב, הֲלֵכָה בְּרַבִּי**
יְהוּדָה שדבר שאינו מתכוין אסור, **וְרַב חֲנִין בַּר אֲשִׁי אָמַר**
שְׂמוּאֵל, הֲלֵכָה בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן שדבר שאינו מתכוין מותר, **וְרַב**
חִיָּא בַר אֲבִין מִתְנִי בְּלֹא גְבִירָה - שנה מימרות אלו בלי שמותם
של רב חייא ורב חנין, אלא עם שמותם של רב ושמואל בלבד,
וכך שנה, **רַב אָמַר, הֲלֵכָה בְּרַבִּי יְהוּדָה, וְשְׂמוּאֵל אָמַר, הֲלֵכָה**
בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן. הרי שכבר הודיע שמואל את דעתו שהלכה כרבי
שמעון בענין דבר שאינו מתכוין, ולמה חזר והשמיענו כן לענין
משנתינו. מסיקה הגמרא: **אֵלָא ודאי שמואל כיון לדברי רבי**
שְׁמַעוֹן דְּבִרְיֵיתָא שמותר אף לשחוט על מום זה שנעשה בו
בשעת הקזת הדם, ועליהם אמר שהלכה כמותו.
מוסיפה הגמרא: **וְרַב שִׁשְׁיָא בְּרִיהַ דְּרַב אִידִי מִתְנִי לָהּ בְּהֵדִיא**
- שנה בפירוש **אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׂמוּאֵל, הֲלֵכָה בְּרַבִּי**
שְׁמַעוֹן דְּבִרְיֵיתָא.

משנה

המשנה עוסקת בדיון מי שהטיל מום בבכור בכונה, במה קנסוהו
על שעבר אסור: **הַצֹּזֵרִם** - הוגם **אִזְוִן בְּבִכּוֹר** בכונה ועשאו
בעל מום, **הָרִי זֶה לֹא יִשְׁחָט** הוא הבכור הזה **עוֹלָמִית** אפילו
יפול בו מום אחר מעצמו, **דְּבִרִּי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וְחֻכְמִים אֲמִירִים**,
על מום זה שעשה הוא, לא ישחוט משום קנס, אבל אם נולד בו
מום **אַחֵר** מעצמו לאחר מכן, **יִשְׁחָט** עליו.

גמרא

הגמרא מבררת את שיטת רבי אליעזר לגבי קנס לעולם. מקשה

אֵלָא שְׂלֹא יִתֵּן בּוֹ מוֹם בִּידִים מִמֶּשׁ, וּמִנֵּן שְׂלֹא יָבִיא דְּבִלְיָה -
תאנים מיובשות דרוסות בעיגול **וּבְצֶק וְיִנְיָחָה עַל הָאִזְוִן** של
הבהמה **כִּדִּי שִׁיבָא בְּלֵב וַיִּאֲכֹלָה** ובעת אכילתו יפצע את אזנה
ויעשנה בעלת מום, **תִּלְמִד לְזֹמֶר בְּלִי מוֹם**, יש ללמוד מריבוי
זה שנאסר **אַחֵר מוֹם וְאַחֵר בְּלִי מוֹם** - בין עשיית מום בידים ובין
עשיית מום בדרך גרמא.

הגמרא מבאר שגם מחלוקת רבי אליעזר ורבי יהושע לענין
חבית שיש בה תרומה שהיא ספק טמאה, האם צריך לשומרה
מטומאה, תלויה בדרשות הפוסקים: וכן **הָאֵא לִגְבִי חֲבִית, בְּקֶרְאִי**
פְּלִיגִי, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׂמוּאֵל, וְכֵן אָמַר רִישׁ לְקִישׁ,
וְכֵן אָמַר רַב נְחֶמְיָא אָמַר רַבָּה בַר אֲבִיהִי, כתוב בתורה (במדבר יח
ח) **בְּעֵינִי מִתְנַת כְּדוֹנָה וַיְדַבֵּר ה' אֶל אֶהֱרֹן וְאֵנִי הִנֵּה נִתְּתִי לָךְ**
אֶת מִשְׁמֶרֶת תְּרוֹמַתִּי, ומפסוק זה לומדים שיש דין שימור
בתרומה שלא טמאה, ובדין שימור זה נחלקו, **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר סָבַר**,
שכיון שקוראים 'תרומתי' בלשון רבים, יש ללמוד ששְׂמִיתִי
תְּרוֹמֹת הַקֹּתוֹב מְדַבֵּר, והן, **אֶחָת תְּרוֹמָה מִהוֹרָה וְאֶחָת**
תְּרוֹמָה תְּלוּיָה - שספק אם נטמאה ודינה (אם לאוכלה או
לשורפה) תלוי ועומד, **וְאָמַר רַחֲמָנָא עֲבִיד לָהּ שְׁמוֹר**, ולכן
לדעתו צריך לשמור את החבית שנולד בה ספק טומאה ולהניחה
במקום המוצנע ולכסותה. **וְרַבִּי יְהוֹשֻעַ סָבַר**, שכיון שלפי
המסורת של כתיבת התורה 'תרומתי' **כְּתִיב בְּכַתִּיב חֹסֵר** (ובלי
וַאֲ), אף שבאמת נקרא 'תרומתי', מכל מקום מכך שהכתיבה
היא 'תרומתי' בלשון יחיד, נראה שבאה התורה ללמדנו בכך,
שחייב שימור נאמר רק על תרומה אחת ולא על שתיים, ואם כן
יש לנו להעמיד ציווי זה בתרומה טהורה, אך בתרומה תלויה אין
חייב שימור ולכן לדעתו מותר להניח תרומה תלויה במקום
התורפה או להסיר את כיסויה.

הגמרא דוחה ביאור זה במחלוקתם בענין חבית. מקשה הגמרא:
לְמִימָרָא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר סָבַר יֵשׁ אִם לְמִקְרָא - שהדינים
הנלמדים מן הפסוקים הם לפי אופן קריאתם ולא לפי אופן
כתיבתם, כמו שכאן ביארה הגמרא שלדעתו של רבי אליעזר אף
שלפי הכתיבה 'תרומתי' בכתיב חסר נאמר ציווי זה בלשון יחיד
'תרומתי', מכל מקום מאחר שלפי הקריאה ציווי זה אמור בלשון
רבים 'תרומתי', אנו לומדים שדין השימור נאמר על שתי
תרומות, **וְרַבִּינָהּ** מדרשתו של רבי אליעזר במקום אחר, ששם
דרש דין מפסוק לפי המסורת ולא לפי המקרא.

הגמרא מביאה את דרשתו של רבי אליעזר: נאמר בתורה
בפרשת אמה העבריה שנמכרה על ידי אביה (שמות כא ח) **אִם**
רָעָה בְּעֵינֵי אֲדֹנֶיהָ אֲשֶׁר לוֹ יַעֲדָה וְהַפְדָּה, לָעַם נִכְרִי לֹא יִמְשַׁל
לְמִקְרָא בְּבִגְדוֹ בָּהּ, וכיון שלפי הקריאה משמעות התיבה
בְּבִגְדוֹ היא מלשון בגד, נלמד ש**כִּינִי** שייך האדון את אמתו
העבריה ונשאה ו**פִּירֵשׁ** את **מְלִיתוֹ עֲלֶיהָ** - ופירש כנפי בגדו
עליה, אפילו אם לאחר מכן גירשה בגט, **שׁוֹב אֵינִי רִשְׁאִי** האב
לְמוֹכְרָה לאמה, דהיינו שאב אינו יכול למכור את בתו לאמה
לאחר שהיתה מקודשת לאיש, **דְּבִרִּי רַבִּי עֲקִיבָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר**
אָמַר, מאחר שכתוב **בְּבִגְדוֹ** בכתיב חסר ללא יו"ד, הרי לפי
מסורת הכתיבה נאמר כאן לשון בגידה (ולא לשון בגד), ולכן אף
שבאמת אנו קוראים **בְּבִגְדוֹ**, מכל מקום מכך שמהכתיבה
משמע לשון בגידה אנו לומדים ש**כִּינִי** שייך **בָּהּ** אביה שמכרה
לשפחות לאדון זה, **שׁוֹב אֵינִי רִשְׁאִי לְמוֹכְרָה**, דהיינו שאב אינו
יכול למכור את בתו לאמה לאחר שכבר מכר אותה פעם אחת
לאמה, לא מכרה אלא השיאה ונתגרשה או נתאלמנה, יכול
למוכרה לאמה.

1

דעזי

לְמוֹכֶרָה, אֲפִילוּ גִירָשָׁה אֲדוּן, דָּאִין אָדָם
מוֹכֵר בֶּתוּ לְשִׁפְחוֹת אַחֵר אִישׁוֹת. וְקִימְנָה לָךְ
בִּפְרָק קָאָם דְּרוֹשִׁין (י.ח.ב.) דְּרַבִּי אֲלִיעֶזֶר
סִבֵּר שֶׁ אֵם לְמִסְתוֹר, כְּבָדָהּ בָּהּ כְּתִיב בְּלֹא
יִדְּרֹךְ, וְהוּא לְשׁוֹן בְּגִידָה, כְּשֶׁאֵר תִּכְתּוֹב
וְהַתְּבוּבוֹת בְּלֹא יָיִד, שֶׁאֵתָּה קוֹרֵאן חֹטֵף קִמְן,
כְּמוֹ (בְּרֵאשִׁית לט) "כְּשִׁמְעוֹ", בֵּינָן שֶׁנֶּגֶד הָ
אֲבִיָּה, שֶׁמִּכְרָה לְשִׁפְחוֹת – שׁוֹב אֵינִי
וְרֵשֵׁא לְמוֹכֶרָה, דָּאִין אָדָם מוֹכֵר אֶת הָ
לְשִׁפְחוֹת אַחֵר שִׁפְחוֹת. אֲבָל לֹאֹר אִישׁוֹת
מִצִּי לִזְבוּנָה. וְאִמְרִינָן הָתָם דְּרַבִּי עֲקִיבָא סִבֵּר
יֵשׁ שֶׁ אֵם לְמִקְרָא, "כְּבָדָהּ" קִרְיָא. וְיֵשׁ
שֶׁשֶׁמִּשְׁבֵּשֵׁב חֲשׂוּמָהּ בְּמִסְכַּת דְּרוֹשִׁין,
וְגוֹסְרִין: רַבִּי אֲלִיעֶזֶר סִבֵּר שֶׁ אֵם לְמִקְרָא
רוֹבֵי עֲקִיבָא סִבֵּר שֶׁ אֵם לְמִסְתוֹר, וְטַעַמָּה
הוּא בִידָם, דָּאֵם כֵּן מֵאִי מִקְשֵׁי חֵכָא
בְּכַבְּרוֹת. ר"ש – דְּאִמְרָא מִתְּנִיתִין יִקֹּץ אָף
עַל פִּי (יֵשׁ שֶׁבו) (שְׁהוּא עוֹשֶׂהָ) מוֹם, וְלֹא
קָאֵמֵר וְדִישׁוּט עֲלֵיהּ. הֲלֵכָה כְּרִי – יְהוּדָה –
בְּמִסְכַּת שִׁבְתָּ (כְּבֵא), דְּאִמְרָא: כְּרִי שֶׁאֵין
מִתְּכִינָן אִסוּר. הֲלֵכָה כְּרִי שֶׁמְעִין – וְלִמָּה
לֵידָה חַוָּה לְרֵשֵׁא מִכְּרָא בְּלֹא נִבְרָ – בְּלֹא
כִּי חֵיִיתָ רוֹם חָנָן. דְּבִרְיָאָא – דְּאִמְרָא: אָף
שִׁשְׁטָה עַל אוֹתוֹ הַמוֹם, כִּיֹּן דִּלָּהּ הִיָּה דַּעְתוֹ
לְהִטְלִיב מוֹם כְּדִי לְחַתִּירָה, אֲלֵא כְּדִי שֶׁלֹּא
יִמּוֹת – לֹא קִנְסִין לֵידָה. מִשְׁנֵה הַצִּוּוֹת =
הַפּוֹגֵם, אֲנִקְסִרִּיר בִּלְעוֹ. וּבִבְחָן קָא מִיִּירִי.
גְּמָרָא וְיִי קִנְסִי רַבִּי אֲלִיעֶזֶר לְעוֹלָם –
שֶׁלֹּעַלֵם לֵידָה מוֹתָר
וְנִקְצָצָה

[illegible]

ובי קניס רבי אליעזר לעולם ורמיניה מי שהיתה לו — כמה שמעתתא מוכחא דצורם אוין ל דתמורה (ד, ב); מילתא דאמר רחמנא לא תעביד, אי עביד — לא מהני; מכל מקום הכא דבספרי בפרשה "ראה אנכי" תניא: רבי אליעזר אומר כו' המטיל מום בבכור ואוכלו עובר, שו

מִנּוּן שֶׁלֹא יָבִיא דְבִילָהּ
בְּדִי שִׁיבָא בְּלֵב וְיֵאכְלָהּ
- אַחֵר מוֹם, וְאַחֵר כָּל
דְּאִמֹר רַב יְהוּדָה אָמַר
הַיֵּשׁ, וְכֵן אָמַר רַב נַחֲמָן
אֲנִי הִנֵּה נִתְּנִי לְךָ אֶת
עֵצוֹר סִבְר: בְּשִׁתֵּי תְרוּמוֹת
זֶה סְהוּרָה וְאַחַת תְּרוּמָה
דִּלְה שִׁימּוּר. וְרַבִּי יוֹחֲשֻׁעַ
אֵל דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר סִבְר יֵשׁ
נִגְדוּ בָהּ - " כִּיּוֹן שִׁפְדֵּשׁ
שִׁשְׁאִי לְמוֹכְרָהּ, דְּבָרֵי רַבִּי
דִּ: כִּיּוֹן שֶׁבְּגַד בָּהּ, שׁוֹב
הָכָא בְּהָא קְמִיפְלָנִי, רַבִּי
- שְׁמוּר, וְשִׁאֲנִיה רְאוּיָה
אֱלִיעֶזֶר - הָא נָמוּ רְאוּיָה
מִתְהַרְגָה. אָמַר רַב יְהוּדָה
יִשְׁמַעוּן, מִתְקַרֵּף לָהּ רַב
מַעֲוֵן אֵלִיקָא רַבִּי שְׁמַעוֹן
אֵשְׁמַעִינָ שְׁמוּאֵל דְּבַר
נִי תִיָא בַר אֲשִׁי אָמַר רַב:
נִי בַר אֲשִׁי אָמַר שְׁמוּאֵל:
תִּיָא בַר אֲבִין מִתְנִי בְּלֵא
כִּי יְהוּדָה, וְשְׁמוּאֵל אָמַר:
יְהוּדָה דְּרַב אִידִי מִתְנִי לָהּ
תָא. מִשְׁנַת הַצֹּרֵם אוֹזֵן
סְ אֲמֵרִים: נוֹלַד בּוֹ מוֹם
דִּ: מִי שֶׁהִיָּתָה לוֹ בְּהֵרַת
וּנְקֻצָּה

ב'בכור קנסא הוא. ובסמוך נמי קאמר: ב'י'האי בכור מדאורייתא, דהאי יש בו מ'מר: "לא תאכל כל תועבה". אלמא דמ'

נאי דלא דרשי "כל" בפרק "אלו עורבין" (פסחים)
עין, כדפירשתי דהם. **אחת** תרומה טהורה
קרע "מנה מדליקין" (שבת כהא), אמרין; ואות
התורה בתשליך, ודדינן נפק מיניה שלש תרומות.
טהורה טמאה וטהורה ויש להן זמנו: משום דבתבי
נתיחין לשמירת תרומתי, דקאי "תרומתי"
אלך" וא"משמרת". דלך" שייך אטמאה,
לביידיה לחיות דגאיה, "משמרת" שייך
בתלוייה, דבעיני שימור. **ורבי** יהושע תרומתי
בתבי — ואם תאמר: לרבי יהושע, כיון דלא
איירי קרא בשתי תרומות, מנליה דטמאה שריא
בתגאיה ויש לומר: דנפק משאר דרשות דהתם
בפרק "מנה מדליקין" (שבת כהא). ממנו אי
אתה מבטרי כו', או מילין לאלור — מכלל
דבת אורו ודא.

16 **ורמיניה** בבגדו בה רבי — פירש בקונטרס,
17 דרגס: כיון שפירש טליתו עליה שוב
18 אינו רשאי למכורה. דברי רבי עקיבא. רבי
19 אליעזר אומר: כיון ששגג בה בו, ובפרק קמא
20 לקדושין (ותב) הבאי רבא מן המבטלת גרס
21 בדברי רבי עקיבא "כיון שפירש טליתו", ודבר
22 אליעזר ליתא להם. ורובו ספרים שנים גיטין
23 איפבא כאן ובקדושין (שם). ועוד, דלגירסת
24 הקונטרס מקרי ענין דברי רבי עקיבא דלדרי רבי
25 אליעזר שדיה רבי, ועוד, כתוב רבי ספרים:
26 "בבגדו בה" "בבגדו בה" חזי יומני, כיון שפירש
27 טליתו. ועוד, היכי משמע ליה לרבי אליעזר
28 המסורת לשון בגידה מדכתיב "בבגדו בלא"
29 יוד: הבנינו לא כתבי ברו"ח ואף על גב דבאריז
30 אתה קורא חספ, קמץ, כדריש בקונטרס
31 "כשמעו" "כשמעם" (בראשית לד) "באמרם"
32 (אשרן בו) וטעיה. "כדריש" (מלכים ב) הכי נמי כי הוי
33 לטחור וגו' וטעיה. ורבי גרלות לכתבו יוד באמצע
34 של פעולה ועוד, להאיא שמעתינן בקונטרס
35 בסמוך כתוב בכל הספרים שנים, ולרב נחמן בר
36 ריחא דמר מעות דראשונות לקדושין נתנו,
37 מבאי שפוח קל — רבי עקיבא דאמר: לשפוח
38 אחו שפוח הוא דלא מצי למיכל, ולפירש שפוח
39 אחו אישות מצי מיכיל ליה. ובראשית הקונטרס
40 "צריך להגיה" רבי אליעזר. ונראה לרבינו תם
41 וגיטין: כיון שפירש טליתו בו דברי רבי אליעזר,
42

וּזְמוּת קִנְסוּדָה רַבָּנָן. וְאִפְּלוּ לִרְבָּא דְּאִמְר בְּפֶרֶק קְמָא
הָאִי גְּבֵרָא טְהוֹר, דְּהָא אֵין בּוֹ נִגְע כְּלָל. וְאִם תֹּאמְרוּ:
יֵיתָא אֲסוּר! וְיֵשׁ לֵאמֹר: דְּבִסְמוּךְ אִשְׁכְּחִן לִיה קִנְסָא
לְרַבּוּ

לרבנן דסברי כאחרים, דרדשי התם: בפסולי המוקדשין הכתוב מדבר, או בבישול בשר בחלב, כדקאמר בפרק "כל הבשר" (חולין ק"ד). ואין לאסור שחיטה על אותו מום מ"לא תאכל כל תועבה" כמו בשר בחלב וכלאי זרעים ומעשה שבת, שיש לחלק, ואם תאמרו: ולרבי אליעזר דלא מפליג, מאי פריך עליה במדברת? דגבי צורם און בבכור, דאסור

מדאורייתא עד שיוולד מום אחר — יש לנו לקנסו כשנולד בו מום. אבל קוצץ בדרת. דמדאורייתא 1
טחור מיד שנקצץ עד שיוולד נגע אחר; ויש 2
לומר: דאפילו הכי לא היה לנו לקנסו במום 3
עולמית, אלא עד מום שלישי או רביעי. אי נמי, 4
נדי דאי יתיר רבי אליעזר לשחוט במום אחר אין 5
כאן קנס, מכל מקום לא היה לנו לקנסו במום 6
שלא עשה בו עבירה, כי היכי דלא קניס בנגע 7
אחר. אי נמי, דספרי — אסמכתא בעלמא הוא. 8
עד שתפירח בבולו — בכל הספרים וכתוב "עד" 9
שתתמעט בדרתו מכבדו. אבל במסכת 10
נגעים ליתיה, כדפריש בקונטרס. ואומר רבי, 11
דאי גרסינן ליה, הכי פירוש: שאם קצצה 12
ונעשה בכבדו, ומה ששיר נתרפא מקצתו 13
מעצמו, שאפילו היה בו מה שנקצצה לא היה 14
בו כבדו. **מקמייתא** טהר ליה לבתרייתא 15
נדרין ליה שבעת ימי המשתה — ואם תאמרו 16
שהוא כיה תגלחת וצפריים, ואסור בתשמיש 17
המטה כל ימי ספורו; ויש לומר: כגון שלא היה 18
אלא מצורע מוסגר. אי נמי, אפילו מוחלט. נדי 19
דכי קצץ טמא מדרבנן, מכל מקום שרי לעשות 20
תגלחת וצפריים ולמנות ימי ספורו ולטהר דן 21
הטהרה. ומיהו, כפרתו אי אפשר להביא, דאין 22
יכול להכניס ידיו לבחנות כל זמן דטמא 23
מדרבנן, כדאמר (פסחים צ"א): אף על פי שאין 24
טבול יום אחר נכנס — זה נכנס. דלא התייר 25
אלא משום פסח. **בעא** מניה רבי ירמיה מרבי 26
זויר צורם און בכור ומת מהו שיקנסו בנו 27
אחריו — בפרק "השולח" (גיטין מ"א, קנט 28
תחלה הבעיה דמוכר עבדו, ובמועד קטן בפרק 29
ימי שהפך" (י"ב), קנט בכון מלאכתו. ובכל 30
דוכתי עבדי י"א תימצי לומר" מאידך, ואבולדו 31
פשטי "תניתיה" משדה שנתקוצה, ואומר רבי: 32
שלשתם שנה אכל בבת אחת, והתלמוד קבע כל 33
אחת במקומה כפי מה ששייבא. ויש ספרים 34
שכתוב במועד קטן: "בעא מניה רבא מרב 35
נחמן", אבל ברוב הספרים גרסינן: "רבי ירמיה 36
מרבי זויר", כמו כאן ובגטין. 37
אם תמצא לומר מום עבדו לגיט מות קנסו 38
בנו אחריו דכל יומא מפקע ליה ממצות — 39
אכתי הוה מצי למימר: דאפילו תימצי לומר 40
התם לא קנסו, (ודלמא) הכא קנסו, משום 41
דיאכא איסורא דאורייתא. דכי האי גונא איכא 42

בפרק "השולח", גבי בעיא דמוכר עבדו, ובמועד קטן גבי בעיא דכון מלאכתו במועד, 43
דקאמר: אם תימצי לומר בצורם קנסו משום דיאכא איסורא דאורייתא. ובגטין נמי היה 44
מצי למינקט: אם תימצי לומר לא קנסו — הכא קנסו משום הפקעת מצות דכל יומא ויומא 45
(כמו) בעבד. ובמועד קטן נמי קנט דא טעמא בצורם, וטעמא אחריתא במוכר עבדו, והוה 46
מצי למימר דח טעמא בתריהו — דאם תימצי לומר בצורם ובמוכר דקנסוה משום 47
דעבדיה לאיסורא, אבל כון מלאכתו לא עבד לאיסורא. 48

שנתקוצה — פירש בקונטרס: שנשל קוציה ממנה, שהי תלושין ומפורין בה. והדין 49
עמו, דאי אפשר לומר בקוצים שהיו מחוברים, דאם כן — לא תורע, 50
דיאכא איסורא דאורייתא בנטיילתם, שמיפיה את הקרקע, כדאמר שבת פרק "הבונה" 51
(ק"ג). גבי והתולש עולשין והמוריד זרעים, דבארעא דליליה חייב (בכל דליליה חייב) בכל 52
שהוא משום דיאכא יפי הקרקע, דאפילו מתכוין לצורך דבר אחר. והכא נמי איכא יפוי 53
קרקע כשתולש קוצים לחורשה לזריעה. וכן משמע בירושלמי על המשנה: תמן אסורים 54
כשנטלו קוציה. משמע דמוק לא בתלושין. **ניטייבה** — בירושלמי מפרש: איזהו טיוב 55
כל העם פעם אחת חורשין, והוא חורש שתי פעמים. **הטייבה** ומת בנו זוירעה — אם האי 56
טיוב מדרבנן, קשה: היכי פשטי צורם און בכור דאורייתא ואם הוא נמי דאורייתא, קשה בגטין (מד, ב) דפשיט מניה גבי עבד (עברי). לימא שאני הכא דחמיר משום דמפקע ליה ממצותו 57
ויש לומר: דקסבר שראי להחמיר בשביעית יותר מכולם, כדאמר בקדושין (כ"א). כמה קשה אבקה של שביעית. 58

ונקצצה — מטהר. **קצצה מתפיון, רבי אליעזר אומר:** 1
לכשיולד לו נגע אחר וטהר הימנו. והכמים אומרים: 2
עד שתתפרח בבולו, או עד שתתמעט בדרתו מפגרים! 3
רבה ורב יוסף דאמרי תרתייהו: פי קנים רבי אליעזר 4
- במומו, בגופו לא קנים; מומו - איכא למימר 5
דאחי למיעבד, גופו - מי איכא למימר דאחי למיעבד 6
אמר רבא: דרבי אליעזר אדרבי אליעזר קשיא, דרבנן 7
אדרבנן לא קשיא אלא, דרבי אליעזר אדרבי אליעזר 8
לא קשיא - פדשנין. רבנן אדרבנן נמי לא קשיא, הכא 9
במאי דעבד קנסוה, הכא במאי דעבד קנסוה; במאי 10
איפיון, למישרייה - בהאי מומא, בהאי מומא קנסוה 11
רבנן, דבהאי מומא לא לישתרי ליה. והכא במאי דעבד 12
קנסוה, איפיון לטהרי נפשיה בהאי קצצה - בהאי 13
קצצה קנסוה רבנן. בעי רב פפא: "וטהר" תנן, או 14
"וטהר" תנן למאי נפקא מינה - לחתן שגירא בו נגע. 15
דתנן: חתן שגירא בו נגע - נותנין לו שבועה ימים 16
לו ולאמטליתו ולבסותו, וכן פרגל - נותנין לו כל ימי 17
הרגל. אי אמרת "וטהר" תנן - מקמייתא טהר ליה, 18
לבתרייתא נטרין ליה שבועה ימי משתה. אלא אי אמרת 19
"וטהר" תנן, סוף סוף פי לא מטמאי לבתרייתא, הא 20
מיטמא וקאי מקמייתא. מאי תיקו. בעי מיניה רבי ירמיה 21
מרבי יזרא: צורם און בכבור, ומת, מהו לקנסו בנו 22
אחריו אם תימצי לומר: מוכר עבדו לגיט ומת קנסו 23
בנו אחריו - דכל יומא ויומא מפקע ליה ממצות. אם 24
תימצי לומר: כון מלאכתו במועד ומת לא קנסו בנו 25
אחריו - משום דלא עבד לאיפורה. הכא מאי לדידיה 26
קנסו רבנן - והא ליתיה, או דלמא לממוניה קנסו רבנן 27
- והא איתיה אמר ליה, תניתיה: שדה שנתקוצה 28
בשביעית - תורע למוציא שביעית; ניטייבה, נדידיה - 29
לא תורע למוציא שביעית. ואמר רב אסי ברבי חנינא: 30
נקטין, הטייבה ומת - בנו זוירעה. אלא: לדידיה 31
קנסו רבנן, לבריה לא קנסו רבנן. אמר אביי: נקטין, 32
טימא 33

לן: קונסין אותו לפדותו עד עשרה בדמי, ומביעא לן התם: אם מת המוכר, מהו 34
לקנסו בנו אחריו. אם תימצי לומר ולמיפש בהוא דקונסין — התם דינא הוא, 35
דכל יומא מפקע ליה ממצות. **ואם תימצי לומר** — הא דאמרין במועד קטן 36
(י"ב), המכין מלאכתו במועד, דמניח כרמו לכצור, ואומר: במועד אבציריה, 37
שהרי דבר האבוד הוא והתירוהו חכמים במועד — תאבד ולא יבצרה, והואיל 38
ולכך נתכוין. ומביעא לן התם: אם מת קודם המועד, מהו לקנסו בנו אחריו ולא 39
יבצרה במועד. ואם תימצי לומר: התם הוא דלא קסנין לבנו, דהא לא עבד 40
אביו איסורא, דהא מת קודם המועד. **אבל הכא** — עבד איסורא, דמטיל מום 41
בקדשים. **לממוניה** — לבכור. **שנתקוצה** — שנשל קוציה ממנה, שהי תלושין 42
ומפורין בה. **תורע למוציא שביעית** — דליכא למיקנס מידי, דהא לא עבד 43
בשביעית עבודה חשובה. **ניטייבה** — נודבלה על ידי עגלות ומשאות של זבל. 44
נדידיה — על ידי דיר בהמות, שמעמידין ומשכיבין אותה חדש או חדשים כדי 45
לזבלה. **לא תורע** — דקנסין, דעבד עבודה חשובה בשביעית. 46

טימא

ונקצצה — שלא נתכוין לקצצה. **לכשיולד לו נגע אחר** — שהרי הוא עכשיו טמא 1
ומנוגע. **יטהר מן הראשונה** — והולכין אחר זה, ואם ירפא מזה — טהור מכולם, 2
דאינלאי מילתא דאי (נמי) הוי קמייתא — מיתסי נמי כי האי. **עד שתתפרח בבולו** 3
— נגע האחרון. **ולכא למיחש למידי, דהא אי הוה ביה קמא** — השתא נמי הוה 4

טהור, דכתיב (ויקרא י"א): **"וכסר הראשונה במומים"** — קודם שקצצה. 5
את כל עור הנגע וגו'. **או עד שתתפגע** 6
בחרתו הראשונה במומים — קודם שקצצה. 7
אבל אי בשעה שקצצה הוה ביה שיעור נגע 8
— אין לו טהרה עולמית, דקנסין ליה 9
לעולם. **במטמוי אחי ליה למיעבד** — ממה 10
נפשי. דסבר: אטיל בו מום, ואם יתירוהו לי 11
בכך — הרי נשכרתי, ואם לאו — מה 12
הפסדתי אם אמתין למום אחר בלא הכי 13
נמי הייתי ממתין עד שיפול מום. הלכך 14
קנסין ליה אפילו יפול בו מום אחר, כי היכי 15
דלא לית וליעבד. **בגופו מי איכא למימר** 16
— דמנחיה לספיקא וליקין, אי לא קנסין 17
ליה לעולם הא דאי לא עבד, דחייש שמא 18
נגע אחר לא יוולד לו לעולם, ולא אטור 19
לעולם. ואפילו אם יוולד — מה אהני לו 20
בקצצה הרי הוא נגעו ככתחלה. מוטב לו 21
להניח את זה, שמא ירפא. **במאי מומא** — 22
לא מישריה ליה, עד שיוולד לו אחר. **בהאי** 23
קצצה — וכיון דרך קצצה אינה מועלת 24
לטהרה, נמצא טמא עולמית. דחשיבין לבגע 25
כמאן דאיתיה, דמי יימר דאי הוה ביה הוה 26
מיטסי. **יטהר תנן** — דמשמע: מיד כשיולד 27
בו נגע אחר — יטהר מן הראשונה. **אי** 28
ויטהר תנן — דמשמע: כשיולד נגע אחר, 29
ויטהר ממנו מן האחרון — אז יטהר מן 30
הראשון. **למאי נפקא מינה** — הא אי נמי 31
"טהר" תנן — הא טמא הוא מן האחרון עד 32
שתרפא (ממה נפשך). וממה נפשך טמאה 33
שייכא ביה לחתן שנולד בו נגע — דנגע 34
האחרון נולד לו בימי חתנותו. נותנין לו — 35
שלא יראה כון את הנגע. דכל כמה דלא 36
חזי ליה כון ולא מטמא ליה — לא הוי טמא, 37
דבכין תלא חרמנא. **לאבציליתו** — טליתו, 38
אם נולדו בה נגעי בגדים. **מקמייתא נהיר** 39
ליה — מיד כשנולד זה, ומהו אינו טמא. 40
דנרנין ליה יומי דחרותה, או של רגל לכל 41
אדם. אלא אי "ויטהר" תנן, סוף סוף לא מהני 42
ליה מיד עד שנתרין ליה. דאין טהור 43
מראשונה עד שנתרפא אחרונה. **ומת** — 44
הצורם. מהו לקנסו בנו אחריו, שלא יאכל 45
מאותו בכור עולמית **אם תימצי לומר** — 46
במסכת גיטין, דהמוכר עבדו לגוי, דקיימא 47

לן: קונסין אותו לפדותו עד עשרה בדמי, ומביעא לן התם: אם מת המוכר, מהו 48
לקנסו בנו אחריו. אם תימצי לומר ולמיפש בהוא דקונסין — התם דינא הוא, 49
דכל יומא מפקע ליה ממצות. **ואם תימצי לומר** — הא דאמרין במועד קטן 50
(י"ב), המכין מלאכתו במועד, דמניח כרמו לכצור, ואומר: במועד אבציריה, 51
שהרי דבר האבוד הוא והתירוהו חכמים במועד — תאבד ולא יבצרה, והואיל 52
ולכך נתכוין. ומביעא לן התם: אם מת קודם המועד, מהו לקנסו בנו אחריו ולא 53
יבצרה במועד. ואם תימצי לומר: התם הוא דלא קסנין לבנו, דהא לא עבד 54
אביו איסורא, דהא מת קודם המועד. **אבל הכא** — עבד איסורא, דמטיל מום 55
בקדשים. **לממוניה** — לבכור. **שנתקוצה** — שנשל קוציה ממנה, שהי תלושין 56
ומפורין בה. **תורע למוציא שביעית** — דליכא למיקנס מידי, דהא לא עבד 57
בשביעית עבודה חשובה. **ניטייבה** — נודבלה על ידי עגלות ומשאות של זבל. 58
נדידיה — על ידי דיר בהמות, שמעמידין ומשכיבין אותה חדש או חדשים כדי 59
לזבלה. **לא תורע** — דקנסין, דעבד עבודה חשובה בשביעית. 60

מן הראשון ואינו זקוק לטהרה אלא מן הנגע השני, או 'וַיִּמָּהֲרָ' 54
תָּנֵן, כלומר שלאחר שיטהר גם מן הנגע השני אז יטהר מן 55
הראשון, ולא מיד כאשר יולד הנגע השני יטהר מן הראשון. 56
שואלת הגמרא: לָמָּה נִפְקָא מִיָּמָה, הלא בכל אופן הוא טמא 57
מחמת הנגע השני עד שיתרפא ממנו. משיבה הגמרא: הדין 58
היוצא מספק זה הוא לְחַתֵּן שְׁנֵרָאָה בִּזְנֵי הַנֶּגַע השני בזמן שהוא 59
חתן. דְּתָנִין במסכת נגעים (פ"ג מ"ב), חָתָן שְׁנֵרָאָה בִּזְנֵי, בין נגעי 60
אדם ובין נגעי בגדים, נִזְתָּנִין לוֹ שִׁבְעָה יָמִים של ימי חתונתו 61
שלא יראה בהן הכהן את הנגע, לוֹ - אם הנגע נראה בבשרו, 62
וְלֹא־צִמְּתִיּוֹ וְלִבְסוֹתוֹ - אם הנגע נולד בטליתו או בבגדו. וְכֵן 63
מי שנולד לו נגע בְּרָגֶל - באחד משלושת הרגלים, נִזְתָּנִין לוֹ 64
כָּל יְמֵי חַגָּגָו. 65
מבאר הגמרא את הדין היוצא מספיקו של רב פפא: אִי אִמְרַת 66
יִטְהַר תָּנֵן, והוא טהור מן הנגע הראשון מיד בלידת הנגע השני, 67
אם כן מיד כשנולד לו נגע שני בימי חתונתו מִקְמִייתָא מִהָרָ 68
לִיה - מן הנגע הראשון הוא נטהר, ואילו לְבִתְרִייתָא - לראיית 69
הנגע השני, נִזְתָּרִין לִיה - ממתינים לו במשך שִׁבְעָה יָמִים 70
הַמִּשְׁתָּה, ועד סופם אינו טמא מחמתו, וממילא בימי חתונתו 71
הוא טהור. אֵלָּא אִי אִמְרַת יִטְהַר תָּנֵן, ואינו טהור מן הראשון 72
עד שיטהר מן השני, אם כן סוֹף סוֹף כִּי לֹא מִטְמִיט 73
לְבִתְרִייתָא, הָא מִיטְמֵא וְקָא מִקְמִייתָא - אמנם אינו טמא 74
מחמת הנגע השני במשך שבעת ימי חתונתו, אך עדיין הוא טמא 75
מחמת הנגע הראשון עד שיטהר מן השני, ולא מועילה לו כלום 76
ההמתנה מלראות את נגעו בימי חתונתו. 77
חזרת הגמרא לשאלו: מָא - מה הדין באופן כזה התלוי בספק. 78
משיבה הגמרא: תִּיקוּ. 79
הגמרא דנה האם קונסים גם את בנו של המטיל מום בבכור: בְּעֵי 80
מִיָּנִיה רַבִּי יְרֵמְיָה מִרְבִּי יוֹרָא, צוּרֵם אוֹזֵן בְּבִכּוֹר ועשאו בעל 81
מום, שאמר רבי אליעזר במשנתנו (לעיל ע"א) שקונסים אותו 82
שאין היתר לבכור זה לעולם, וְמָת האדם הצורם, מָהוּ לְקִנּוּם 83
בְּנֵי אַחֲרָיו, שמא רק אותו קנסו ולא את בנו, ועל ידי מום אחר 84
שיפול בו יהיה מותר לשוחטו ולאוכלו. 85
ספק נוסף דומה לזה יש לגבי המוכר את עבדו כנעני לעובד 86
כוכבים, שיש בכך איסור וקנסותו (גיטין מד.) לפדותו מהקונה 87
אפילו ביוקר עד כפול עשרה מדמיו, האם כאשר מת המוכר 88
קנסו כך גם את בנו של המוכר לפדותו ביוקר. 89
עוד ספק דומה לזה יש לגבי המכין את מלאכתו שתהיה בחול 90
המועד דבר האבד, מה הדין כאשר אדם כיון מלאכתו למועד 91
ומת, האם גם בנו אינו יכול לעשותה במועד. 92
רבי ירמיה מבאר מדוע גם אם יפשת הספק בעבד או במועד, לא 93
תהיה מהם ראייה לגבי בכור: אִם תִּימָצֵי לוֹמַר שהמוכר עֲבָדוֹ 94
לְעֹבְדֵי כּוֹכְבִּים וְמָת המוכר, קָנְסוּ את בְּנֵי אַחֲרָיו, יש לחלק 95
ששם דווקא קנסו את בנו של המוכר משום דְּכָל יוֹמָא וְיוֹמָא 96
מִפְּקָא לִיה מַמְצֹת - שבכל יום ויום העובד כוכבים מונע את 97
העבד מלקיים את המצוות שהוא חייב בהן, לכן ראוי להחמיר 98
גם על הכן שיפדוהו להצילו מביטול מצוות, אבל בצורם עדיין יש 99
להסתפק שמא לא קנסו את בנו. 100
וכן אִם תִּימָצֵי לוֹמַר שאדם שפָּזֵן את מְלֶאכְתּוֹ לעשותה 101
בְּמוֹעֵד, וְמָת, לֹא קָנְסוּ את בְּנֵי אַחֲרָיו ומותר לכן לעשות את 102
המלאכה בחול המועד כדין מלאכה שהיא דבר האבד, יש לחלק 103
ששם ראוי שלא לקנס את הכן משום דְּלֹא עֲבָדָה לְאִיפּוּרָא - 104
שאביו לא עשה שום איסור, שהלא הוא מת לפני שעשה 105
מלאכה במועד, אבל הָקָא בבכור שעשה האב איסור כאשר 106

וְנִקְצָצָה הבהרת שלא בכוונה, מָהוּ, כיון שאין בו עוד נגע. אך 1
אם קָצָצָה בְּמַתְכוּן כדי שיטהר, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמַר, רבנן 2
קנסוהו על כך שקצצו באיסור, שיהיה טמא מחמת הנגע שהיה 3
בו ולא תועיל לו קציצתו, וְלִכְשִׁינֵלְד לוֹ נֶגַע אַחֵר וַיִּמָּהֲרָ הִימָנֵו 4
- גם מהנגע הראשון, משום שמתברר שאף אם לא היה קוצץ 5
את הראשון היה מתרפא ממנו כמו שהתרפא מן השני. וְחֻכְמִים 6
אוֹמְרִים, קונסים אותו שיסאר בטומאתו עַד שִׁתְּפַרְח הבהרת 7
של הנגע השני, בְּכּוֹל - בכל גופו, שאז אף אם היה בו עדיין 8
הנגע הראשון היה נטהר, או - ואם לא תפרח בכולו, הרי הוא 9
בטומאתו עַד - אלא רק באופן שְׁקוּדִם הקציצה, תִּמְעָט - 10
התמעטה בְּחֶרְתּוֹ מִכְּגִזְרִים. 11
הגמרא מיישבת את דעת רבי אליעזר: רַבָּה וְרַב יוֹסֵף דְּאִמְרֵי 12
תְּרוּוִייהוּ, כִּי קָנִים רַבִּי אֱלִיעֶזֶר שלעולם לא תהא תקנה לדבר 13
שנתקן באיסור, דווקא בְּמִמוֹנֵו, וכמו בבכור שבמשנתנו, אבל 14
בְּגוֹפּוֹ וכמו בצרעת, לֹא קָנִים. וטעם החילוק הוא, מִמוֹנֵו אִיכָא 15
לְמִימַר דְּאִתִּי לְמִיעֶבֶר - בבכור יש לחשוש שאם לא נקנסו אותו 16
שלא יהיה לו היתר לעולם, אלא רק נאמר שאין לו היתר על ידי 17
המום שהטיל בו בכוונה, לא ינמנע מלהטיל בו מום, כיון שיאמר 18
לעצמו, אטיל בו מום, ואז אם יתירו לי מחמת המום הרי 19
הרווחתי, ואם יקנסו אותי שלא יועיל המום שהטלתי גם כן לא 20
הפסדתי, שהרי ממילא היה עלי להמתין למום שיפול מעצמו, 21
ולכן אמר רבי אליעזר שקונסים אותו שלא יועיל לו אפילו מום 22
אחר שיפול בו מעצמו. אבל גוֹפּוֹ - בצרעת, מִי אִיכָא לְמִימַר 23
דְּאִתִּי לְמִיעֶבֶר - וכי יש לחשוש שאם לא יקנס לעולם יבוא 24
לקצוץ את בהרתו במחשבה שלא יפסיד מכך, הלא בודאי שלא 25
יעשה כן, משום שכיון שאם יקצוץ את הנגע נקנסו אותו שיסאר 26
בטומאתו עד שיוֹלֵד בו נגע אחר ויטהר ממנו, הוא יחשוש שמא 27
לא יולד בו נגע אחר ויסאר בטומאתו לעולם, ואפילו יולד, הרי 28
יצטרך להמתין לרפואתו כמו שעכשיו הוא צריך להמתין ונמצא 29
שלא הרוויח כלום מקציצת הבהרת, ובודאי טוב לו להניח את 30
נגעו ולצפות שירפא, ולכן אין צורך לקנסו לעולם. 31
הגמרא מבררת את שיטת רבנן לגבי קנס לעולם. מקשה הגמרא: 32
אִמַר רַבָּא, וְכִי דְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֲדַרְבֵּי אֱלִיעֶזֶר קִשְׁיָא הַסְתִּירָה 33
שֶׁהִקְשִׁיתָ הַגְמָרָא לַעֲלִי (ע"א) בדעתו, דְּרַבִּנָּן אֲדַרְבֵּנָן לֹא קִשְׁיָא, 34
סתירת דבריהם, שבבכור לא קנסוהו לעולם ובבהרת קנסוהו 35
לעולם. 36
מתרצת הגמרא: אֵלָּא דְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֲדַרְבֵּי אֱלִיעֶזֶר לֹא קִשְׁיָא, 37
בְּדִשְׁנִין - כמו שתירצנו לעיל. רַבִּנָּן אֲדַרְבֵּנָן נְמִי לֹא קִשְׁיָא, 38
משום שיש לחלק, הָקָא בְּמָא דְּעֵבֶר קָנְסוּהָ, הָקָא בְּמָא דְּעֵבֶר 39
קָנְסוּהָ - בכל מקום קנסו אותו במה שעשה, שיחשב כאילו 40
הדבר לא נעשה. כלומר, בבכור, בְּמָא אִיפּוּן לְמִשְׁרִייה - במה 41
התכוין להתירו לשחיטה, בְּהָא מוּמָא, ולפיכך בְּהָא מוּמָא 42
קָנְסוּהָ רַבִּנָּן דְּבְּהָא מוּמָא לֹא לִישְׁתְּרִי לִיה - שהמום ההוא לא 43
יועיל לו וכאילו אין בו מום, אך כאשר יפול בו מום אחר יהיה 44
מותר על ידי המום השני. וְהָקָא בבִּהְרָת, בְּמָא דְּעֵבֶר קָנְסוּהָ, 45
שְׁהָא אִיפּוּן לְטַהֲרִי נִפְשִׁיהָ בְּהָא קִצְצָה, ולפיכך בְּהָא 46
קִצְצָה קָנְסוּהָ רַבִּנָּן שיחשב כאילו לא נקצצה, וכיון שכן הוא 47
נשאר בטומאתו לעולם, שהרי מי אומר שאם היתה נשאתר בו 48
היה נרפא ממנה. 49
הגמרא מסתפקת בדברי רבי אליעזר לגבי בהרת, מתי הוא נטהר 50
מהנגע הראשון: בְּעֵי רַב פַּפָּא, מה שאמר רבי אליעזר שכאשר 51
קצץ את בהרתו, רק לכשיולד לו נגע אחר 'יטהר' ממנו, האם 52
'יִטְהַר' בלי וא' תָּנֵן כלומר, שמיד כאשר יולד בו נגע אחר יטהר 53

52 ויבוא להטיל מום בקדשים גם לאחר שיגדל, **אִמָּא לֹא הִתִּירו**
 53 **אֶת הַבְּכוֹר שֶׁהֵטִיל בּו מוֹם.**
 54 וכן להיפך, **אִי אֲשִׁמוּעִינָן** רק שבכור ראשון שהוטל בו מום על
 55 ידי קָטָן מותר, היינו אומרים שהוא **מָשׁוּם דְּלֹא אִתִּי לְאַחֲלוּפִי**
 56 **בְּגִדוֹל** - שהרואה שהתירו חכמים בכור מחמת מום שבא על ידי
 57 קטן לא יטעה לומר שגם כאשר הוטל מום על ידי גדול יהיה
 58 מותר, משום שיודעים שאין להשוות קטן שאין בו דעת לגדול,
 59 **אֲבָל** כאשר נעשה מום על ידי **עוֹבֵד בְּכָבִים** גדול, **דְּאִתִּי**
 60 **לְאַחֲלוּפִי בְּגִדוֹל** - שאז יש חשש שהרואה יטעה לומר שגם
 61 כאשר ישראל גדול הטיל מום מותר, **אִמָּא לֹא הִתִּירו.**

62 מסיימת הגמרא: **צָרִיקָא** המשנה להשמיע דין זה בין בעובר
 63 כוכבים ובין בתינוקות.
 64 הגמרא מביאה מחלוקת כאשר אמר ישראל לגוי 'בכור זה מותר
 65 אם נעשה בו מום': **אָמַר רַב חֲסִידָא אָמַר רַב כְּמִינָא, לֹא שָׁנוּ**
 66 במשנה שהבכור מותר על ידי המום שהטיל בו הגוי, **אֲלָא דְאָמַר**
 67 **לִיה הַיִּשְׂרָאֵל** לגוי 'זה בכור שלא יהיה מותר בשחיטה **אֲלָא אִם**
 68 **כֵּן הָיָה בּו מוֹם**', שמשמע מלשון זו שלא יהיה מותר אלא כאשר
 69 יפול בו מום ממילא, שאז יש להתיר מחמת המום שהטיל בו הגוי
 70 לאחר ששמע כן, משום שאין לומר שמתוך מה שאמר לו הבין
 71 שטוב לו שיפיל בו מום. **אֲבָל אִם אָמַר לִיה הַיִּשְׂרָאֵל** לגוי 'זה
 72 בכור שלא יהיה מותר בשחיטה אלא **אִם כֵּן נַעֲשֶׂה בּו מוֹם**',
 73 שמשמע מלשון זו שיהיה היתר לבכור על ידי מום שיעשה בו על
 74 ידי אדם, אין מתירים את הבכור מחמת המום שהטיל בו הגוי
 75 ששמע כן, משום שהישראל הזה הוא **בְּמִנְא דְאָמַר לִיה יֵיל**
 76 **עֲבִיד בִּיה מוֹמָא דְמִי** - כאילו אמר לו לך והטל בו מום.
 77 **אָמַר רַבָּא, מִכְּדִי מְמִילָא הוּא** - הרי בכל אופן אין מתירים את
 78 הבכור אלא באופן שהגוי לא ידע שהבכור יהיה מותר על ידי
 79 המום שיטיל בו, ולא התכוין להתירו, ואם כן, כאשר הגוי אינו
 80 יודע שהבכור יהיה מותר על ידי המום שיטיל בו, **מַה לִּי הָיָה**
 81 **מַה לִּי נַעֲשֶׂה**, הלא כיון שאינו יודע שהבכור יהיה נותר על ידי
 82 המום שיטיל בו, בודאי אינו סבור שמתכוונים לומר לו לך והטל
 83 בו מום. **אֲלָא**, ודאי כשאומרים לו 'נַעֲשֶׂה', **נְמִי מְמִילָא הוּא** -
 84 גם כן סבור הוא שאומרים לו רק שאם יפול בו מום מאיליו יהיה
 85 מותר לשוחטו, **וְלֹא שָׁנָא** באיזה לשון אומרים לו, ובין שאמרו
 86 לו 'יהיה' ובין שאמרו לו 'נַעֲשֶׂה', אם הלך והטיל בו מום בלא
 87 שידע שיותר, מותר לשוחטו על אותו מום.

88 שנינו במשנה: **זֶה הַכֶּלֶל, בַּל שְׁהוּא לְדַעַת, אָסוּר.** הגמרא
 89 מבררת מה בא כלל המשנה לרבות. שואלת הגמרא: **לְאִיתוּי**
 90 **מִנָּא** - מה בא כלל זה לרבות לאסור יותר מהמבואר במשנה.
 91 משיבה הגמרא: **לְאִיתוּי נִרְמָא** - לאסור אופן שיגרמו לבכור
 92 שיוטל בו מום, כגון שיניחו לו בצק או תאנה מיובשת על אחונו
 93 כדי שיבוא הכלב לאוכלם וינשוך באחונו ויעשהו בעל מום.
 94 שנינו במשנה: כל שהוא **שְׁלֹא לְדַעַת**, מותר. הגמרא מבררת מה
 95 בא כלל זה לרבות. מבארת הגמרא: כלל זה בא **לְאִיתוּי** להיתר,
 96 אופן של **מְסִיחַ לְפִי תוֹמוֹ**, כלומר, שלא שאלם הקסדור מה
 97 טיבו וענו לו שהוא בכור שאסור בשחיטה אם אין בו מום, אלא
 98 הם עצמם דיברו לפי תומם ואמרו לו שלא ישחט בכור זה לעולם
 99 אלא אם יפול בו מום, ולא התכוונו שישמע הקסדור ויטיל בו
 100 מום.

משנה

101 המשנה מביאה אופן שיש להתיר בכור על ידי מום שהטיל בו
 102 אדם: אם הָיָה אֵיל בְּכוֹר מנגח, **רִדְפּוּ** לאדם כדי לנגוח בו, ו**בְּעִטּוּ**

1 שאדם **שִׁמְיָא מְהִירוֹת** של חבריו והזיקו בזה **וְמָת, לֹא קָנְסוּ** את
 2 **כְּנֹ אֲחֵרֵי** לשלם את הנזק הזה. שואלת הגמרא: **מִנָּא מְעִמָּא**
 3 אין הבן מחויב בזה. משיבה הגמרא: כיון ש**הָיִיק שְׁאִינוּ נִיכָר, לֹא**
 4 **שְׁמִיה הָיִיק** - אינו נחשב נזק שיתחייב עליו המזיק לשלמו מדין
 5 חיוב מזיק מדאורייתא, וכאן אין הנזק ניכר, שהלא הטהרות
 6 מונחות לפנינו ואין הנזק של הטומאה ניכר בהם, וחייבו של
 7 המזיק עצמו לשלם אינו אלא משום **קָנְסָא דְרַבְּנָן**, ולכן **לְדִידֵיה**
 8 שהזיק בעצמו **קָנְסוּ דְרַבְּנָן**, אבל **לְבָרִיה** - את בנו **לֹא קָנְסוּ דְרַבְּנָן.**

משנה

9 המשנה מביאה מעשים שהטילו מום בבכור ומבארת מתי הותר
 10 להשחט ומתי לא: **מַעֲשֶׂה בְּבָכוֹר זָכָר שֶׁל רְחֵלִים וְכֵן וּשְׁעָרוֹ**
 11 **מְדוּלָּדֵל** - תלוי מסביבו, משום שלא נגזר מעולם כדין בכור
 12 האסור בגיזה, ו**נִרְאֵהוּ קָסְדוֹר** ו-ממונהו **אֲחֵד גּוֹי, וְאָמַר מַה מִּיבֹוֹ**
 13 **שֶׁל זֶה** שהניחו אותו להזקין כל כך ולא שחטוהו עד עכשיו.
 14 **אָמְרוּ לוֹ, בְּכוֹר הוּא וְאִינוּ נִשְׁחַט אֲלָא אִם כֵּן הָיָה בּו מוֹם.**
 15 כששמע זאת **נָטַל פִּיגוֹם** ו-רומחו **וְצָרַם** ו-פגם את **אָזְנוֹ** ועשאו
 16 בעל מום. ו**כָּא הַמַּעֲשֶׂה לְפָנֵי חֲכָמִים וְהִתִּירו** לשוחטו, משום
 17 שודאי לא היתה כוונתו של הגוי הזה להתירו, שהרי לא ידע
 18 שעל ידי המום שיטיל בו ישחט, אלא חשב שיהיה לו היתר
 19 להשחט רק כאשר יפול בו מום מאיליו ולא על ידי אדם. ו**אֲחֵד**
 20 **שְׁהִתִּירוֹ הֵלֶךְ** הקסדור ו**צָרַם אָזְנוֹ בְּכוּרוֹת אֲחֵרִים** כדי להתירם
 21 כמו את הראשון, ו**אָסְרוּ** חכמים לשחוט את שאר הבכורות
 22 מחמת מומים אלו.

23 המשנה מביאה מעשה נוסף באותו ענין: **פָּעַם אֲחַת הָיוּ תִינוּקוֹת**
 24 בני ישראל **מִשְׁחָקִין בְּשִׂדָּה, וְקָשְׁרוּ זָנְבֵי טַלְאִים זֶה בְּזֶה,**
 25 **וְמַחֲמֵת כֵּן נִפְסְקָה זָנְבוֹ שֶׁל אֶחָד מֵהֶם וְנַעֲשָׂה בִּכְךָ בַּעַל מוֹם,**
 26 **וְהָרִי וְנִמְצָא שֶׁבַעֲל הִזְנַב הַחֲתוּן הוּא בְּכוֹר, וְכָא הַמַּעֲשֶׂה הוּא**
 27 **לְפָנֵי חֲכָמִים וְהִתִּירוּ כִּיּוֹן שֶׁלֹּא לִכְךָ הִיתָה כּוּוֹנֵת הַתִּינוּקוֹת. רָאוּ**
 28 **הַתִּינוּקוֹת שְׁהִתִּירוּ, הִלְכוּ וְקָשְׁרוּ זָנְבוֹת בְּכוּרוֹת אֲחֵרִים כְּדִי**
 29 **שִׁיפְסֹק זָנְבָם וְהָיוּ בַּעֲלֵי מוֹם וּשְׁחָטוּ, וְאָסְרוּ** חכמים לשחוט
 30 אותם בכורות כיון שנעשה בהם המום בכוונה להתירים.

31 אומרת המשנה: **זֶה הַכֶּלֶל, בַּל שְׁהוּא לְדַעַתוֹ** - בכל אופן
 32 ששחטו המום הטילו בכוונה להתירו בשחיטה, **אָסוּר** לשוחטו
 33 על אותו מום, ובכל אופן שהטילו **שְׁלֹא לְדַעַתוֹ** - שלא בכוונה
 34 להתירו, מותר לשוחטו על אותו מום.

גמרא

35 שנינו במשנה: שפעם אחת נטל קסדור פִּיגוֹם וצָרַם אוֹזוֹן בכור
 36 והתירוהו חכמים, ו**פָּעַם אֲחַת הָיוּ כו' תִּינוּקוֹת מִשְׁחָקִין בְּשִׂדָּה**
 37 וקשרו זנבי טללים זה בזה ונפסקה זנבו של אחד מהם, והרי הוא
 38 בכור, ובא מעשה לפני חכמים והתירו.

39 הגמרא מבארת מדוע צריכה המשנה להביא שני מקרים שדינם
 40 שוה. אומרת הגמרא: ו**צָרִיקָא** להביא שני מעשים אלו בקסדור
 41 ובתינוקות אף ששניהם מלמדים אותנו שאם הוטל המום שלא
 42 בכוונה להתירו הרי הוא מותר, ולא די להביא רק מעשה אחד,
 43 משום **דְּאִי אֲשִׁמוּעִינָן** רק שבכור ראשון שהוטל בו מום על ידי
 44 **עוֹבֵד בְּכָבִים** מותר, היינו אומרים שכך הדין משום **דְּלֹא חֲשָׁנוּ**
 45 שמחמת היתר זה **אִתִּי לְמִסְכָּה** - יתרגל הגוי הזה לעבור על
 46 איסור הטלת מום בקדשים מכאן ואילך, כיון שמכך שיתרגל
 47 הגוי לעשות איסורים לא איכפת לנו שהרי רגיל הוא לעבור על
 48 איסורים. **אֲבָל** כאשר נעשה המום על ידי קָטָן ישראל, **דְּאִתִּי**
 49 **לְמִסְכָּה** - שיש חשש שאם נתיר את הבכור הוא יתרגל בכך

טימא טהרותיו של חבירו ומת לא קנסו בנו אחריו — שלם, אף על גב דלדידיה קנסו, בדאמרינן בפרק "ארבעה אבות נזיקין" (בבא קמא ד.ב.), שאינו ניכר — שהרי טהרות ומנותח לפניו, ואין חזק ניכר בזה, לא שמיא חזק — ולחוביה אפילו לדידיה מדאורייתא. **משנה** ושערו מדולדל — לפי שלא היה נגזז מעולם. קסבור = ממונה. מה מינו שיהי —

שהניחורו להזקין כל כך. פיגוס = רומת. והתירו — שהרי אין לומר שהגיו הזה להתירו נתבין, שהרי אינו יודע שעל ידי מום שיעשה בו ישחט אלא אם כן נפל מאליו. כל שהוא לדעת — שלחטיל מום נתבין להתירו. **גמרא** דאי אשמעינן גוי — דהתירו בכור ראשון על ידו, משום דליכא למימר: אתי האי גוי למיטריך, ללמד לחטיל מום בקדשים. דסיכריה דגוי לא איכפת לן, שהרי נהני הוא באיסורא. ולא אתי לביחולוי בגדול — דמאן דחוי דהתירו חכמים במום הבא לו על ידי תינוקות, לא אתי למימר: אי שדי גדול ממום — משתרי, גדול בקטן לא מיחלף. לא שנו — דמותר הבכור על ידי הגוי. **אליא דאמר** ליה — לקסדור: "אינו נשחט אלא אם כן היה בו מום", דמשמע — שפול בו מום ממילא. דליכא למימר דמדבריהם למד גוי דניחא ליה שפול בו מום. נעשה — משמע על ידי אדם. **טמילא הוא** — שלא היה ידוע הגוי שיהא מותר על ידו, ולא להתיר נתבין. **גרמא** — אם הניח בצק ודבילה על גבי און הבכור, כדי שיבא הכלב ויטלונו. מסיח לפי תומו — שלא שאל קסדור מה טיבו. אלא הם עצמן נמסוין לפי תומם, ואומרים: ראה לא ישחט זה לעולם אלא על ידי מום. ולא נתבוננו לכך שישל בו מום. **משנה** היה בכור — איל מנגח ורודפו לאדם לנגחו, ובעטו אדם לבכור ועשה בו מום. "שחט עליו" — ואפילו בזה, לפי שלחצולתו נתבין. **גמרא** צעריה — מה שרדפו. קודם שיצא לאויר העולם — בבכור אינו קדוש עד שתקדשו רחם. **גריא באודניה** — גדי אוניו ארוכות, וקודם שיצא כל ראשו נראין אוניו, יכול לחטיל מום. דכל זמן שלא יצא כל ראשו אינו כילוד. **אימרא** בשיפתיה — ששפתיו נראין תחלה. ואוניו קשורות, ואינן נראות עד שיצא כל ראשו. צדעיו — תונפליה, אבל ולא מיחו — אם לבכור יש לו מום בתוך פיו, וכי אכיל לא מיחו, אפילו הכי, כי פני מיחו — היו מום שבגלוי ונשחט עליו. דאמרינן בפירקין דלקמן (לזא), דאנו נשחט אלא על מום שבגלוי. **פעי** — צועק, ופותח פיו ורובה. חושין החיצונות — כבי דשני, שנקרין ניצביה. החיצונות — אותם שלפנים כנגד חוטמו. שניטל — שנפגמו מהם מעט. או שנפגמו — שנחתכו ברחבן מלמעלה בעומק ולא חיסרו כלום — היו מום, והוא נראה אותן חושין. פנימיות — שהשנינים הגדולות קבועות בזה, שקרין מיישילי-רש. שנעקרו — לגמרי, היו מום, דמפרש ואולי: הואיל וכי פעי מחוה, אבל פנימא או גימזו אינו ניכר בהם, שהרי חבואות בהם. **מאי טעמא** — הי פנימיות מום אפילו בעיקרה. **משנה** הראוין לבא על ידי אדם — שיש לומר אדם חטילו בו, כגון נסמית עינו, נקטעה ידו, נסדקה אנו. **רועי ישראל נאמנין** — לומר: מאלהין נאנעו לו. **רועי כהנים אין נאמנין** — דנחשדו בדבר. ובגמרא מפרש מאי קרי "רועי ישראל" ומאי קרי "רועי כהנים". האי דנקט "ראוין לבא בידי אדם" — לפי שיש מומין שאין ראוין לבא בידי אדם, כגון בעל חמש רגלים, או עינו אחת גדולה כשל עגל, או קטנה כשל אוח, דהוי מום שאין אדם נחשד עליו. דרבן שמעון בן גמליאל רבי מאיר מפרש בגמרא. **גמרא** חי אמר — מתניתין דקתני: רועי ישראל נאמנין — אפילו לו עומדים בבית הכהנים שהבכור שלהם. **ללנימא לא חיישינן** — דליחשדיה שמא על ידי אדם בא לו בכונה, ורועה זה משקר, ובא להתירו כדי שישחטו רבו בזה ויאכילונו ממנו עמו. והא דקתני רועי כהנים אין נאמנין — הכי קאמר: רועים שהן כהנים אין נאמנין, אם הבכור ביד ישראל. דנחשד האי בזה רועה שהוא עצמו חטילו בו. והמשך בעמוד הבא.

מכאן נראה שיש לומר אדם חטילו בו, כגון נסמית עינו, נקטעה ידו, נסדקה אנו. רועי ישראל נאמנין — לומר: מאלהין נאנעו לו. רועי כהנים אין נאמנין — דנחשדו בדבר. ובגמרא מפרש מאי קרי "רועי ישראל" ומאי קרי "רועי כהנים". האי דנקט "ראוין לבא בידי אדם" — לפי שיש מומין שאין ראוין לבא בידי אדם, כגון בעל חמש רגלים, או עינו אחת גדולה כשל עגל, או קטנה כשל אוח, דהוי מום שאין אדם נחשד עליו. דרבן שמעון בן גמליאל רבי מאיר מפרש בגמרא. גמרא חי אמר — מתניתין דקתני: רועי ישראל נאמנין — אפילו לו עומדים בבית הכהנים שהבכור שלהם. ללנימא לא חיישינן — דליחשדיה שמא על ידי אדם בא לו בכונה, ורועה זה משקר, ובא להתירו כדי שישחטו רבו בזה ויאכילונו ממנו עמו. והא דקתני רועי כהנים אין נאמנין — הכי קאמר: רועים שהן כהנים אין נאמנין, אם הבכור ביד ישראל. דנחשד האי בזה רועה שהוא עצמו חטילו בו. והמשך בעמוד הבא.

גריא באודניה — כשראה שמיעט הראש בחיץ — יכול לחטיל מום באון, ואין לו לחוש מרישא האון שמא יצא רוב הראש חוץ. דמתוך שאינו הגיד גדולות, דרך אונס לצאת במיעוט הראש. אימרא בשפותיה — אבל באודניה לא, ויש לו לחוש שמא יצא רוב הראש חוץ. **איכא** דאמרי נמי באודניה (אימור) דרך צדעין נפק — כיון שרואה עכשיו מיעוט און — אין לו לומר שמא יצא ראשו ורובו חוץ. והא "אימר" כמו ודאי, כמו "חיישינן שמא חוץ לחומה לנו" דפרק "השואל" בשבת (קנא). ורדחיישינן שמא איחרוהו וכתבוהו" דפרק "אחד דיני ממונות" (סנהדרין לבא). ורבא דהבא סבורא ליה כרב חסדא דפרק "בחמה המקשה" (תולין טז.ב.), דלרב הונא דאמר חתם: יצא שלש ומכרו לגוי, ויצא שלש אחר — קדוש, ולא חלה המכירה כלל, כיון דנפק לבסוף רובא, דאיגליט מילתא דלמפרע קדוש. אם כן הבא נמי, שיצא רוב אחריו כן — איגליט מילתא דהוה קדוש מעיקרא, ונתחייב ממה שמטיל מום בבכור. ואיכא לאקומי הא דרבי יוחנן אליבא דרב הונא כשלא יצא כלל, וסוגיא נמי דרש "כיצד מערימין" (תמורה כד.ב.) דמוקי רבי יוחנן דהוה חזק והא חזי להקריבה. ופרקי: אי בזמן הזה מאי למימרא? ומשני: מהו דתימא נגזר דילמא נפק רוב ראשו וקא שדי מומא, קא משמע לן. הדיא נמי דלא כרב הונא, דלדידיה במיעוט ראשו נמי איכא איסורא, ולא הוה ליה למנקט רוב ראשו. ועוד, חתם דקאמר ליה רב עמרם לרב ששת: אמר על הבכור עם יציאת רובו "ראה עליה", עולה הוי או בכור הוי — נמי דלא כרב הונא. דמשמע דפשיטא דקודם יציאת רובו יכול להפקיע קדושת בכור. אם לא נחלק בין מכירה לזכר.

טימא טהרות ומת - לא קנסו בנו אחריו, מאי טעמא חזק שאינו ניכר - לא שמיא חזק, קנסא דרבנן; לדידיה - קנסו רבנן, לבריה - לא קנסו רבנן. **משנה** מעשה בזכר של רחלים זקן ושערו מדולדל, וראהו קסבור אחד, ואמר: מה מינו של זה אמרו לו: בכור הוא, ואינו נשחט אלא אם כן היה בו מום. נטל פיגוס וצרם אונג, ובא מעשה לפני חכמים, והתירו. ואחר שהתירו, הלך וצירם באוני בכורות אחרים, ואסרו. פעם אחת היו תינוקות מושחקין בשרה, וקשרו ונבי טלאים זה בזה, ונפסקה ונבו של אחד מהם ורחי הוא בכור, ובא מעשה לפני חכמים, והתירו. ראו שהתירו, הלכו וקשרו ונבות בכורות אחרים, ואסרו. זה הכלל: כל שהוא לדעתו - אסור, שלא לדעתו - מותר. **גמרא** "פעם אחרת היה" כו'. וצריכא, דאי אשמעינן גוי - דלא אתי למיסדר, אבל קמן דאתי למיסדר - אימא לא. ואי אשמעינן קמן - משום דלא אתי לאיחולפי בגדול, אבל גוי דאתי לאיחולפי בגדול - אימא לא, צריכא. אמר רב חסדא אמר רב קטינא: לא שנו אלא דאמרו ליה "אכלא אם כן היה בו מום", אבל אם אמרו ליה "אם נעשה בו מום" - כמאן דאמרו ליה "יול עביר ביה מומא" דמי. אמר רבא: מכדי ממיילא הוא, מה לי "היה", מה לי "נעשה" אלא "נעשה" נמי ממיילא הוא, ולא שנו. וההפך כל שהוא לדעת אסור. לאיתויי מאי לאיתויי גרמא. "שלא לדעת" - לאיתויי מסיח לפי תומו. **משנה** היה בכור דרפו, בעטו ונעשה בו מום - הרי זה שוחטין עליו. **גמרא** אמר רב פפא: לא שנו אלא שבעטו בשעת דריפה, אבל לאחר דריפה - לא. פשיטא! - מהו דתימא צעריה הוא דמדפר - קא משמע לן. אימא דאמרי, אמר רב פפא: לא תימא בשעת דריפה - אין, אבל שלא בשעת דריפה - לא. אלא אפילו לאחר דריפה - נמי, מאי טעמא - צעריה דמדפר. אמר רב יהודה: מותר להטיל מום בבכור קודם שיצא לאויר העולם. אמר רבא: גריא - באודניה, אימרא - בשפותיה. אימא דאמרי: אימרא נמי באודניה, אימור דרך צדעיו נפק. אמר רבא: אכל ולא מיחו, פעי ומיחו - הוי מומא. מאי קא משמע לן תנא: החוטין החיצונות - שנפגמו ושנגממו, הפנימיות - שנעקרו; מאי טעמא, לא משום דכי פעי מיחו אמר רב פפא: רבא נמי טעמא דמתניתין מפרש; מאי טעמא נעקרו הוי מומא - משום דכי פעי מיחו. **משנה** כל המומין הראוין לבא בידי אדם, רועי ישראל - נאמנין, רועים כהנים - אינן נאמנין. רבן שמעון בן גמליאל אומר: נאמן הוא על של חבירו, ואין נאמן על של עצמו. רבי מאיר אומר: החשוד על הדבר לא דנו ולא מעיד. **גמרא** רבי יוחנן ורבי אלעזר, חד אמר: רועי ישראל בי כהנים - נאמנין, ללנימא לא חיישינן. רועי כהנים בי ישראל - אין נאמנין, מימר אמר: כיון דקא טרחנא ביה - לא שביק לדידי ויהיב לאחריני. והוא הדין כהן לכהן, דחיישינן לגומלין. ואתא רבן שמעון בן גמליאל למימר: נאמן הוא על של חבירו, ואינו נאמן על של עצמו. ואתא רבי מאיר למימר: החשוד על הדבר לא דנו ולא מעיד. וחד אמר: רועי ישראל והן כהנים נאמנין, מימר

מכאן נראה שיש לומר אדם חטילו בו, כגון נסמית עינו, נקטעה ידו, נסדקה אנו. רועי ישראל נאמנין — לומר: מאלהין נאנעו לו. רועי כהנים אין נאמנין — דנחשדו בדבר. ובגמרא מפרש מאי קרי "רועי ישראל" ומאי קרי "רועי כהנים". האי דנקט "ראוין לבא בידי אדם" — לפי שיש מומין שאין ראוין לבא בידי אדם, כגון בעל חמש רגלים, או עינו אחת גדולה כשל עגל, או קטנה כשל אוח, דהוי מום שאין אדם נחשד עליו. דרבן שמעון בן גמליאל רבי מאיר מפרש בגמרא. גמרא חי אמר — מתניתין דקתני: רועי ישראל נאמנין — אפילו לו עומדים בבית הכהנים שהבכור שלהם. ללנימא לא חיישינן — דליחשדיה שמא על ידי אדם בא לו בכונה, ורועה זה משקר, ובא להתירו כדי שישחטו רבו בזה ויאכילונו ממנו עמו. והא דקתני רועי כהנים אין נאמנין — הכי קאמר: רועים שהן כהנים אין נאמנין, אם הבכור ביד ישראל. דנחשד האי בזה רועה שהוא עצמו חטילו בו. והמשך בעמוד הבא.

מכאן נראה שיש לומר אדם חטילו בו, כגון נסמית עינו, נקטעה ידו, נסדקה אנו. רועי ישראל נאמנין — לומר: מאלהין נאנעו לו. רועי כהנים אין נאמנין — דנחשדו בדבר. ובגמרא מפרש מאי קרי "רועי ישראל" ומאי קרי "רועי כהנים". האי דנקט "ראוין לבא בידי אדם" — לפי שיש מומין שאין ראוין לבא בידי אדם, כגון בעל חמש רגלים, או עינו אחת גדולה כשל עגל, או קטנה כשל אוח, דהוי מום שאין אדם נחשד עליו. דרבן שמעון בן גמליאל רבי מאיר מפרש בגמרא. גמרא חי אמר — מתניתין דקתני: רועי ישראל נאמנין — אפילו לו עומדים בבית הכהנים שהבכור שלהם. ללנימא לא חיישינן — דליחשדיה שמא על ידי אדם בא לו בכונה, ורועה זה משקר, ובא להתירו כדי שישחטו רבו בזה ויאכילונו ממנו עמו. והא דקתני רועי כהנים אין נאמנין — הכי קאמר: רועים שהן כהנים אין נאמנין, אם הבכור ביד ישראל. דנחשד האי בזה רועה שהוא עצמו חטילו בו. והמשך בעמוד הבא.

מימר אמר לא שביק צורבא מדרבנן ויהיב לדידי — והא דאמר לעיל בסוף פרק שני (יחב). בחצר בעל הבית ורועה כהן, דלרבי טרפן אקנוי מקני ליה מקום בחצירו. ואפילו רבי עקיבא לא פליג אלא משום דאית (וליה) פסידא לא מקנה (וליה) מידעם —

התם איירי במכירי כהונה, א שאחזבו ורגילו ליתן לו.

איכא בנייהו דרבי יהושע בן קפסאי —

דתנא קמא סבר כותיה. דדוקא רועי

כהנים, בין בי ישראל בין בי כהנים — אינם

נאמנים, כדאמר טעמא. אבל שני כהנים מן

השוק — נאמנים. ולרבי מאיר אפילו שנים מן

השוק אין נאמנים. דלית ליה רבי יהושע בן

קפסאי, דקסבר רבי מאיר: החשוד על הדבר לא

דנו ולא מעידו. ושנים מן השוק דקאמר רבי

יהושע בן קפסאי — בכהנים איירי, דישראל

אפילו דוח מדינה, ולרבי מאיר, כל היכא דאסור

— אפילו שנים אין נאמנים, כדאמר בסמוך: ספק

בבור לרבי מאיר מי מעיד עליו. וכל תימא דלית

לחו תקנתא כו' — הוה מצי לממר דחלקטו בן

חבר לעם הארץ, כרבי יהושע דלקמן, וכן

בסמוך, דפרקי: כהני חבי נמי דלא דיני דנא. אי

נמי, רבי יהושע עצמו תיור בו, דקאמר לרבן

גמליאל: הדיק חיי יכול להבדוש את חדי.

ופירש שם בקונטרס שרועה לומר: ודאי אמרתי

דחור אינן בו. ומיזה, מסתברא דמשום כבוד דרבן

גמליאל הוא דקאמר הכי. כי הוהיא דתפלת

ערבית (בכרות כו.) שאמר כמו כן, אף על פי

שלא היה חור בו מה שאמר תחלה רשות. דרבי

פסק רב דתם: הלכה כדברי האומר רשות. דרבי

אלא לאו שמע מינה בעלים מעידין עליו —

תימה: ורב חסדא דבעי לעיל שנים מן

השוק בספק בבור בי ישראל, תקשי ליה: לרבי

מאיר מי מעיד עליו, כיון דישראל נמי חשדי

יש לומר: דהוה משני כדפרישית, דחלקטו בן

חבר לעם הארץ. אי נמי, יאמר רב חסדא: ספק

בבור, לא יחמיר רבי מאיר שלא יזו שנים מן

השוק נאמנים.

ניחוש לחשדא — שיחשוד שמא נשאר אחד

מן הבית.

כהני הכי נמי דלא דיני דנא — לרבא דאמר

בפרקי "זה בורד" (סנהדרין כו.) אוכל

גבילות להכעיס שהוא רע לשמים, אינו חשוד

לדחות על רביות — לא פריך מדי. אבל לאבי

התם פריך שפיר. ועוד יש לפרש: לרבא,

דמשמע ליה שיש לכהנים לדחות כשרים לכל

(ומן) דין שבעולם ולכל חורא. כדכתיב (דברים

כא.) "כל רוב וכל געז". ועוד היה יכול להקשות:

הדיק מותר לאכול משחיטתו, והדיק אכל כשרים על

כל קרבנות כולם; ועוד, בלא בבור נמי יכול

להקשות לרבי מאיר, מטעם דנחשדו כהנים על

השביעית, כדאמרין בפרקי "זה בורד" (סנהדרין

כו.).

אימר

מימר אמר: לא שביק צורבא מרבנן ויהיב לדידי.

רועי כהנים והן ישראל אינן נאמנים - דחיישין

ללגימא, וכל שכן כהן לכהן - דחיישין לגומלין

דחיישין ללגימא. ואתא רבן שמעון למימר: נאמן

על של חבירו ואינו נאמן על של עצמו. ואתא רבי

מאיר למימר: החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו.

בשלמא למאן דאמר רועי ישראל והן כהנים נאמנים

- היינו דאתא רבי מאיר למימר: החשוד על הדבר

לא דנו ולא מעידו. אלא למאן דאמר רועי כהנים פי

ישראל אין נאמנים, מאי אתא רבי מאיר לאשמעינן

היינו תנא קמא! - איכא בנייהו דרבי יהושע בן

קפסאי. דתניא, רבי יהושע בן קפסאי אומר: בכור

בי כהן - צריך שנים מן השוק להעיד עליו. רבן

שמעון בן גמליאל אומר: אפילו בנו, אפילו בתו.

רבי יוסי אומר: אפילו עשרה והן בני ביתו - אין

מעידין עליו. כמאן אולא הא דאמר רב חסדא אמר

רב קמינא: ספק בכור שגולד בי ישראל - צריך

שנים מן השוק להעיד עליו כמאן - כרבי יהושע

בן קפסאי. רב נחמן אומר: בעלים מעידין עליו.

דאי לא תימא הכי, מעשר לרבי מאיר מי מעיד

עליו - מעשר ודאי מהומן, דאי פגי שדי ביה מומא

בכוליה ערריה! - אלא: ספק בכור, לרבי מאיר מי

מעיד עליו וכי תימא: הכי נמי דלית ליה תקנתא

- והתנן, שהיה רבי יוסי אומר: כל שחליפין בד

בהן - פטור מן המתנות, ורבי מאיר מחיבי! אלא

שמע מינה: בעלים מעידין עליו, כהנים הוא דחשידי

אמומי, וישראל - לא חשידי אמומי. איחמר, רב

נחמן אומר: הלכה פרבן שמעון בן גמליאל. רבא

אמר: הלכה פרבי יוסי. ומי אמר רבא הכי והאמר

רבא: בעלים עומדים עמנו בחוץ, וכנס שלם ויצא

חבול - מעידין עליו - אימא: כל בעלים עומדים,

ולא חיישין. - אי הכי, מאי למימרא - מהו

דתימא: ניחוש לחשדא, קא משמע לן. והלכתא

פרבן שמעון בן גמליאל. ודוקא בנו ובתו, אבל

אשתו - לא; מאי מעמא אשתו בגופו דמי. אמר

ליה רב פפא לאבין: לרבי מאיר, דאמר: החשוד על

הדבר לא דנו ולא מעידו, וקאמר רבי מאיר: החשוד לרבי אחר - חשוד לכל התורה

בולה, כהנים הכי נמי דלא דיני דנא והכתוב: "ועל פיהם יהיה כל ריב וכל געז!"

אימר

ושיק לעמוד הקודם) דמימר אמר לא שביק לדידי ויהיב ליה לכהן אחרניא. והוא
היון כהן לכהן — כלומר, ומסברא נפקא לן דכהן רועה אינו נאמן להעיד על הבכור
של כהן אחר. דחיישין לגומלין, דסבר: אעידנו עכשיו, והוא יגמול לי, כשיתן לי
ישראל בכור תם ואטיל בו מום, ויבא כהן זה ויעידני שמאליו נפל בו מום. על של
פרקי: בין רבו בין אחד. דלא נחשדו כהנים
אלא על הבכור עצמו שכבר נתנו לו ישראל.
החשוד על הדבר — דהיינו כהנים, שנחשדו
על הבכורות. לא דנו ולא מעידו — ולקמיה
פרקי: רבי מאיר היינו תנא קמא. והא אמר —
מתניתין דקתני "רועי ישראל נאמנים", הכי
קאמר: רועי בהמות ישראל, אף על פי שהן
כהנים הרוגים — נאמנים, דמה לו לשקר. ועד
כאן שייך לעמוד הקודם. **מימר אמר לא**
שביק — האי ישראל, כהן צורבא מרבנן,
ויהיב לי לדידי. דסתם רועה עם הארץ הוא.
רועי כהנים — רועי בהמות של כהנים, אף על
פי שהרועים ישראל — אין נאמנים להעיד על
בכור של רבו כהן. דחיישין לגומלין. וכל
שכן רועי כהן ובהמות של רבן כהן — אין
נאמנים, דחיישין לגומלין וללגימא. על של
חבירו — אבכון לכהן קאי. וקאמר דנאמן
הכהן הרועה על של רבו, דלא חיישין לא
לגומלין ולא ללגימא. החשוד על הדבר —
כהנים חשדים על הבכורות. לא דנו ולא
מעידו — ופליג אדרבי שמעון דאמר: רועי
כהן לכהן, ופליג אדחתנא קמא דאמר: רועי
בהמות ישראל אפילו כן כהנים — נאמנים.
והרועים כהנים אין נאמנים. ויינו תנא קמא —
דאמר תנא קמא נמי דכהן אינו נאמן. **איכא**
בנייהו — דרבי יהושע בן קפסאי. צריך שנים
מן השוק — שנים כל שהן, ואפילו כהנים.
אבל כהנים שבתו — לא. תנא קמא אית ליה
דרבי יהושע בן קפסאי. דקאמר תנא קמא:
רועי כהנים, בין בי ישראל בין בי כהנים,
כדפרישית טעמא — אין נאמנים, אבל כהנים
דעלמא — נאמנים, ואפילו אבכורות דכהנים.
ולא חיישין לגומלין אלא ברועה דקאי גביה.
וסבר: אעיד את רבי, והוא יעידני כשיתן לי
ישראל בעלמא בכור. ורבי מאיר לית ליה
דרבי יהושע לגמרי, דכיון דנחשדו כהנים על
הבכור — לא דן ולא מעיד, אפילו כהן דשוק.
ואפילו הבכור ביד ישראל. ואפילו בנו ובתו
— רבן שמעון טעמיה. דאמר: נאמן הוא על
של חבירו. ואביו היינו נמי חבירו, דאין כהן
נחשד אלא על של עצמו. **אפילו עשרה והן**
בני ביתו אין מעידין — אבל מן השוק — עד
אחד נאמן, דלרבי יהושע צריך שנים מן
השוק. ספק בכור דשל ישראל הוא — כהן
רחלה שלא ביכרה, וילדה שני זכרים.
דאמרין בפרקי שני (בכורות יז.). אחד: לא
ואחד לכהן. ואת שלו היו ספק שמא יצא
ראשון, וירעה עד שיזמן, ואוכלו ישראל.
צריך שנים מן השוק להעיד עליו — שלא
הוטל בו מום בכונה. כרבי יהושע — דכי היכי
דבכור בי כהנים בעי שנים מן השוק להעיד

עליו — הכי נמי ספק בכור ביד ישראל. רב נחמן אמר ספק בכור ביד ישראל אפילו בעליו ישראל נאמן — דכהנים נחשדו על הבכורות, ולא ישראל, ואפילו על ספק בכור
שנאכל להם. **דאי לא תימא הכי** — אלא בעלים חשודים עליו, אם כן היו ישראל חשוד על המומין. מעשר לרבי מאיר — מי מעיד על מומו הא אמר רב מאיר: החשוד על הדבר
לעצמו אינו מעיד לאחרים. כדחזוין רבי מאיר פוסל אפילו כהנים דשוק מעשר — בתמיה. הא ודאי מהומין אפילו בעליו, דהא אי בעי, היו שדי ביה מומא בחיתר בכוליה ערריה
קודם שיעשר. דאכתי לא קדש לא רבי מאיר, אי בעלים חשודים עליו, נמצאו ישראל חשודים על ספק בכור. וכל שכן כהנים, וכל שכן כהנים, דהא אי
הוה נמי בהמות עדר כהן ספק בכור הוגלד בעדרו — בעי אמתניו עד שיזמן, דכהנים לא נפטרו מבכור בהמה טהורה בפרקי שני (בכורות יז.). ואם כן מי מעיד עליו לית ליה
תקנתא — לרבי מאיר. שחליפין ביד כהן — כגון האי ספק בכור שהכהן נטל (את אחיו) — פטור ישראל מן המתנות דרועו ולחיים וקובה, דעשו שאינו זוכה כווכה, כדאמרין
בפרקי שני (שם יח.). ורבי מאיר מחיבי, ומדמחבי ליה רבי מאיר במתנות — מכלל דבר אכילה הוא. הלכה כרבן שמעון — דאפילו בנו ובתו. כהן בעליו — של בכור עמנו עומד
בחוץ, ונגנס הבכור שלם בביתו, ויצא חבול — מעידין עליו אותם שבבית שמאליו נפל בו. אלא, אין נחשד אלא כהן בעל הבית שהבכור שלו, כרבן שמעון. **אימא כל בעליו**
בני ובני ביתו עומדין עמנו בחוץ, ומעיד עליו רועה שהיה בבית. **פשיטא** — הוואי וכל בעליו עמנו, מי טילנו בו. מהו דתימא ניחוש לחשדא — דרועה ופיה הטילו בו. לישא
אחרניא: אימא כל בעלים עמנו — כלומר, אי אמרי סהדי: כל בעליו של בכור, דהיינו הוא ובני ביתו, היו עמנו בחוץ, ונגנס הבכור שלם בביתו, ויצא חבול — מעידין, כלומר,
ערותן עדותו, ושרי, והואי ולא היה איש בבית. ניחוש לחשדא — שמא הם גרמו לו מתחלה, שתיזנו לו לרביעה על האזן, אי נמי, עשו לו גומא ונפל שם.

לאחזקוניהו

שאוכלו ישראל כגון ספק בכור. וראיה לכך, דא לא תימא
הכי, אלא תאמר שכל אדם שהבהמה תהיה שלו אם נפל בה
מום אינו נאמן להעיד שהמום נפל מעצמו, יקשה, מעשר בהמה
לרבי מאיר מי מעיד עליו שהמום נפל בו מעצמו ואינו קדוש
להקרב, הרי כל אדם שעושר בהמותיו, כיון שהוא בעליו של
המעשר הוא חשוד להטיל במעשרו מום, ולדעת רבי מאיר כל
החשוד על דבר הנוגע לו, אינו מעיד עליו אפילו לאחרים, כמו
שראינו לעיל שפסל את כל הכהנים מלהעיד על הבכור, אם כן
אין מי שיעיד על מום במעשר, כיון שכל הישראלים חשודים.
הגמרא מבררת את ראיית רב נחמן. מזהה הגמרא: מעשר - וכי
על מעשר בהמה יש מקום לשאול הכיצד נאמן בעליו שנפל בו
מום מאליה, הרי במעשר בהמה ודאי הבעלים מתיימן, משום
דאי בעי שדי ביה מומא בכוליה עדריה - שאם היה רוצה
הבעלים להתירו לעצמו, היה יכול לעשות זאת בהיתר, דהיינו
להטיל מום בכל עדרו קודם שמונה אותם שעדיין לא קדש
העשירי ואינו מטיל מום בקדשים, וכיון שיכל לעשות כן, הרי
הוא נאמן לומר שמום זה נפל מעצמו.
הגמרא מיישבת שרב נחמן הוכיח באופן אחר: אלא, ראיית רב
נחמן שהבעלים הישראל נאמן להעיד על ספק בכור, אינה
ממעשר בהמה אלא מספק בכור עצמו, וכך הוא הוכיח, אם
תאמר שבעליו הישראל של ספק בכור חשוד, יקשה, ספק בכור
לדעת רבי מאיר הסובר שהחשוד על חשוד אינו יכול להעיד
עליו אפילו לאחרים, מי מעיד עליו, הרי אם נאמר שגם
ישראלים חשודים עליו כאשר הם בעליו, אם כן נעשו כל
ישראל חשודים בדבר אפילו כאשר אין הספק בכור שלהם ולא
יוכלו להעיד עליו. אלא ודאי מוכח שרק כהנים חשודים להטיל
מום ואילו ישראלים אינם חשודים בזה כלל.
מוסיפה הגמרא לבאר: וכי תימא הכי נמי דלית ליה תפניתא
- וכי תאמר שאין ראיה מספק בכור לדעת רבי מאיר, משום
שלדעתו באמת אין לו היתר כיון שאין מי שיעיד עליו מאחר
שכל ישראל חשודים בדבר, והתנן (לעיל יח), שתייה רבי יוסי
אומר, כל שחליפיו ביד ישראל וכנגדו נטל הכהן ספק בכור אחר,
שיש ספק בכור ביד ישראל וכנגדו נטל הכהן ספק בכור אחר,
כגון שנולדו שני זכרים ואין ידוע איזה מהם הוא הבכור, שהדין
הוא שנטול הכהן אחד מהם והשני נשאר לישראל, פטור
הישראל מלתת מאותו שבידו מתנות כהונה וזרוע ולחים
וקיבה לכהן, משום שעשו את הכהן שקיבל את הבהמה
שנתערבה בבהמה זו, כאילו זכה בבהמה זו. ורבי מאיר מחייב
את הישראל ליתן מן הספק בכור הנמצא בידו מתנות כהונה.
הרי שרבי מאיר סובר שלספק בכור שהומם יש היתר אכילה,
שאם לא כן לא היה מחייב לתת ממנו זרוע ולחים וקיבה לכהן,
ואם כן אי אפשר לומר שאין לו תקנה מחמת שאין מי שיעיד על
מומו שנפל בו מאליה, אלא שמע מינה שבגלים ישראלים של
ספק בכור מעידין עליו, ואם כן מוכח שדווקא כהנים הוא
דחשידי אמומי אבל ישראל לא חשידי אמומי.
הגמרא מביאה מחלוקת כמי ההלכה בענין עדות בני הבית:
איתמר, רב נחמן אמר, הלכה ברגל שמעון בן גמליאל שבכור
הנמצא בבית כהן ונפל בו מום, אפילו בנו ובתו של הכהן מעידים
עליו שנפל מעצמו. אך רבא אמר, הלכה ברגל יוסי שאפילו
עשרה אנשים מבני ביתו של הכהן אינם מעידים עליו משום
שהם חשודים להטיל מום בבכור כדי שיאכלו ממנו עם בעל
הבית.
הגמרא מבררת את דעת רבא. מקשה הגמרא: ומי אמר רבא

מימר אמר - אומר לעצמו, הרי בעל הבכור לא שביק צורבא
מרבן ויהיב לדידי - לא יעזוב מלית את הבכור לתלמיד חכם
ויתנו לי שאני עם הארץ. ולכן אין לחשוש שיעיד עליו לשקר
בחינם. אבל רוצי בהמות של כהנים והן - הרועים ויהיב
כלומר אפילו הרועים ישראלים, אינן נאמנים, דחיישינן ללגימא
- משום שאנו חוששים שישאל זה מעיד בשקר כדי להתירו
בחושבו שהכהן יזמינו לאכול עמו מבשר הבכור. וכל שכן בהן
לבהן [דלא], דחיישינן לגומלין וחיישינן ללגימא - שיש
לחשוש שהוא משקר מחמת שתי סיבות, גם כדי שלמחר יגמול
לו הכהן בעל הבכור הזה ויעיד על בכור של הכהן הרועה
[שיקבל מישראל] להתירו, וגם כדי שבעל הבכור יזמינו לאכול
עמו מבשר הבכור. ואתא רבן שמעון בן גמליאל למימר שנאמן
הוא הכהן להעיד על בהמות של חבירו ואדונו הכהן משום
שלא חוששים לא לגומלין ולא ללגימא, ואינו נאמן על של
עצמו שמה הוא משקר כדי להתירו. ואתא רבי מאיר למימר
שהחשוד על הדבר לא דנו ולא מעיד, וכיון שהכהנים חשודים
על הבכורות, אין כהן נאמן להעיד כלל בענין זה.
הגמרא מבררת במה נחלקו תנא קמא ורבי מאיר לפי הפירוש
הראשון. מקשה הגמרא: בשלמא למאן דאמר שכוונת תנא
קמא שרוצי בהמות של ישראל והן - הרועים כהנים, נאמנים
והפירוש השני הנוכר לעיל, היינו דאתא רבי מאיר למימר
שהחשוד על הדבר לא דנו ולא מעיד ואין הרועה הכהן נאמן
להעיד על בהמות הישראל. אלא למאן דאמר שכוונת תנא
קמא רוצי כהנים בי ישראל - שכהנים הרועים בהמות של
ישראל, אין נאמנים, כלומר שאין הכהן מעיד אפילו לאחרים
והפירוש הראשון הנוכר לעיל, אם כן מאי אתא רבי מאיר
לאשמועינן, היינו תנא קמא. מתרצת הגמרא: לפירוש זה
איכא בינייהו בין דעות תנא קמא ורבי מאיר את דינו דרבי
יהושע בן קפוסאי המבואר להלן. דתנא, רבי יהושע בן
קפוסאי אומר, בכור הנמצא בכהן - בבית כהן, צריך שיבואו
שנים מן השוק להעיד עליו שהמום נפל בו מעצמו, ואפילו אם
אותם שנים הם כהנים, אך כהנים שבביתו אינם נאמנים. רבן
שמעון בן גמליאל אומר, אפילו בנו ואפילו בתו של הכהן
בעל הבכור נאמנים. רבי יוסי אומר, אפילו עשרה אנשים והן
בני ביתו, אין מעידין עליו משום שכל בני ביתו של הכהן
חשודים להטיל מום בבכור כדי שיאכלו ממנו עם בעל הבית,
אבל כאשר העד הוא מהשוק, אפילו אחד מעיד ואין צריך שנים.
כאשר יש ספק על בהמת ישראל האם היא קדושה בקדושת
בכורה או לא, ונפל בה מום, דינה כדין כל ספק ממוץ שהמוציא
מחבירו עליו הראיה, וכיון שאין יכול כהן להוציאה מיד בעליה
הישראל, אוכלה הישראל.
הגמרא מביאה מחלוקת מי מעיד על ספק בכור הנמצא ביד
ישראל, שהומם מאליה. מבררת הגמרא: כמאן אולא הא דאמר
רב חסדא אמר רב חמינא, שספק בכור שנולד בי ישראל ודינו
שהישראל אוכלו כאשר הוא בעל מום, צריך שנים מן השוק
להעיד עליו שנפל בו המום מעצמו ולא הוטל בו בכונה, משום
שבעליו חשוד שהטיל בו מום כדי להתירו לו. כמאן, ברגל
יהושע בן קפוסאי שאמר שעל בכור הנמצא בבית כהנים
צריכים להעיד שנים מהשוק, וכך גם על ספק בכור הנמצא בבית
ישראל, צריכים להעיד שנים מהשוק.
רב נחמן אמר, ספק בכור הנמצא בבית ישראל, הבעלים מעידין
עליו ואין חושדים שהם משקרים משום שלא נחשדו בהטלת
מום אלא כהנים אך ישראלים לא נחשדו בזה ואפילו באופן

54 פְּקוּד דְּאִיבָא מֵא - אל תלך בדרך של המקום ששמו נהר
 55 פְּקוּד כִּיּוֹן שֶׁשֶׁם יֵשׁ נָהָר שֶׁל מִים וְיֵשׁ בּוֹה סִכְנָה לַחֲמוּר, וְיֵל
 56 בְּאוֹרְחָא דְנִרְשׁ דְּלִיבָא מֵא. אִל בְּאוֹרְחָא דְנִהָר פְּקוּד וּמִית
 57 חֲמָרָא, וְאִתָּא וְאִמָּר לִיה וְהוֹדָה לִפְנֵי בְּאוֹרְחָא דְנִהָר פְּקוּד
 58 אִל, וּמִיָּהוּ מֵא לֹא הָיוּ - לא היו שם מים ולא מִמְחַתָּם מֵת
 59 הַחֲמוּר. וְאִמָּר רַבָּא, מָה לוֹ לְשַׁקֵּר וְלֹמַר שֶׁלֹּא הָיוּ מִים בְּנִהָר
 60 פְּקוּד, הֲרִי אִי בְּעֵי לְהִיפּוּטֵר מִלְּשָׁלֵם בְּטַעֲנָת שֶׁקֶר, אִמָּר בְּאוֹרְחָא
 61 דְנִרְשׁ אִל, וְהִידָּה נִפְטָר, וְלִכְּן אִף עֲבָשִׁי שְׁהוּא מוֹדָה שֶׁהֵלֶךְ
 62 בְּדֶרֶךְ שֶׁל נָהָר פְּקוּד נֶאֱמָן לֹמַר שֶׁלֹּא הָיוּ שָׁם מִים וּפְטוּר
 63 מִלְּשָׁלֵם. וְאִמָּר אֲבִי, מָה לוֹ לְשַׁקֵּר בְּמָקוֹם עֲדִים לֹא אֲמָרִינָן
 64 - לא מאמינים לאדם על טענתו כאשר יש עדים הסותרים את
 65 טענתו אף כאשר היה יכול לטעון טענת שקר שהיתה מתקבלת,
 66 וכִּיּוֹן שִׁידוּעַ לְכָל שֶׁכֵּל הוֹמָן יֵשׁ מִים בְּנִהָר פְּקוּד לֹא מוֹעִיל לוֹ
 67 מָה שֶׁהִיא יוֹכֵל לְשַׁקֵּר וְלֹמַר שֶׁהֵלֶךְ בְּדֶרֶךְ נִרְשׁ, כִּיּוֹן שֶׁדְּבָרֵיו
 68 עֲבָשִׁי שֶׁבְּנִהָר פְּקוּד לֹא הָיוּ מִים הֵם כְּמוֹ נֶגֶד עֲדִים. וְאִם כֵּן גַּם
 69 כֵּאֵן בְּבִכּוּר שֶׁהִכְהִנִּים חֲשׁוּדִים לְהִטִּיל מוֹם בְּבִכּוּר, הֲרִי אֲנוּ
 70 כְּעֲדִים שְׁהוּא הִטִּילוּ וְלֹא יוֹעִיל דִּין הַפֶּה שֶׁאִסֵּר הוּא הַפֶּה
 71 שֶׁהִתִּיר בְּכַדִּי לְהֶאֱמִינוּ שֶׁלֹּא הִטִּיל בּוֹ אֶת הַמוֹם בְּכוּוּנָה.
 72 מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: הֵכִי הִשְׁתָּא, הָתָם וְדָאִי אִיבָא מֵא - שָׁם הִנֵּנוּ
 73 כְּמַעֲדִים שׁוּדָאִי שִׁישׁ מִים כָּל הוֹמָן בְּנִהָר פְּקוּד וְלִכְּן אִינוּ נֶאֱמָן,
 74 אֲבָל (הָתָם) (הֵכָא) וְדָאִי שְׁדִי בִּיה מוֹיָא - וְכִי יָדוּעַ לֵנוּ שֶׁהִכְהִנִּים
 75 הוּא הִטִּיל בּוֹ אֶת הַמוֹם, וְהִלָּא חֲשָׁשָׁא הוּא וּבְמָקוֹם חֲשָׁשָׁא
 76 אֲמָרִינָן מָה לוֹ לְשַׁקֵּר, וְלִכְּן כֵּאֵן מֵאֲמִינִים לוֹ כִּיּוֹן שֶׁאִילוּ רָצָה
 77 לְשַׁקֵּר הִידָּה יוֹכֵל שֶׁלֹּא לֹמַר שְׁהוּא בְּבִכּוּר.
 78 יְתִיב רַבִּינָא וְקָאֵמַר לְהָאִי שְׁמַעְתָּא בְּלֹא נִבְרָא - בְּלֹא לְהוֹכִיר
 79 אֶת שְׁמוֹ שֶׁל רַבִּי אֵילֵעָא, אִמָּר לִיה רַבָּא זִוְיָא לְרַבִּינָא, אֲנִן
 80 מְשִׁמִּיָּה דְרַבִּי אֵילֵעָא מְתַנִּינָן לָהּ - אֲצַלְנוּ אֲמָרוּ דִּין זֶה בְּשֵׁמוֹ
 81 שֶׁל רַבִּי אֵילֵעָא.
 82 הַגִּמְרָא מִבְּרִרְתָּהּ הָאֵם רַק כֵּהָן עִם הָאֲרֵץ חֲשׁוּד בְּהַטְלַת מוֹם
 83 בְּבִכּוּר, אוֹ גַּם כֵּהָן תַּלְמִיד חֶכֶם. מִסְפַּרְתָּהּ הַגִּמְרָא: רַבִּי צִדּוֹק שֶׁהִידָּה
 84 כֵּהָן, הָוָה לִיה בּוֹכְרָא תָם, רַבָּא לִיה שְׁעָרִי - נֶתָן לִפְנֵי שְׁעוּרִים
 85 בְּסָלִי (נִסְמִיָּה כִּילִי עֲרוּבָה) (נִצְרָרִים) - בְּתוֹךְ סָלִים הַעֲשׂוּיִים
 86 מִפְּנֵים שֶׁל עֲרֻבָה קְלוּפָה שֶׁהֵם דִּקִּים וְחֹדִים, בְּהִידָּה דְקָאֲכִיל
 87 אִיבּוּעַ שִׁיפְתִּיָּה - נִקְרָעוּ שְׁפָתָיו מִהִנְצָרִים וְנִעֲשָׂה בַעַל מוֹם.
 88 אִתָּא לְקַמִּיָּה דְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לְשֹׂאֵל מִה דִּינוּ. אִמָּר לִיה רַבִּי צִדּוֹק
 89 לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, בְּלוֹם חִילְקֵנוּ בֵּין חֶבֶר לְעָם הָאֲרֵץ שֶׁרַק כֹּהֲנִים
 90 עִמֵּי הָאֲרֵץ חֲשׁוּדִים בְּכָךְ וְלֹא כֹהֲנִים תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, וְכִיּוֹן שֶׁאִי
 91 חֶבֶר אֵהִידָּה נֶאֱמָן אוֹ שֶׁגַּם אֲנִי חֲשׁוּד כְּמוֹ כֵּהָן עִם הָאֲרֵץ. אִמָּר לוֹ
 92 רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, הֵן - אֲכֵן חִילְקֵנוּ וְאִינָךְ חֲשׁוּד. לֹאֲחֵר מִכֵּן אִתָּא רַבִּי
 93 צִדּוֹק לְקַמִּיָּה דְרַבִּי גְּמִלְיָאֵל לְשׂוֹאֵלוֹ עַל כֵּךְ, אִמָּר לִיה רַבִּי צִדּוֹק
 94 לְרַבִּי גְּמִלְיָאֵל, הָאֵם חִילְקֵנוּ בֵּין חֶבֶר לְעָם הָאֲרֵץ וְאֵהִידָּה נֶאֱמָן
 95 לֹמַר שֶׁלֹּא הִטְלֵתִי בְּבִכּוּרִי אֶת הַמוֹם בְּכוּוּנָה. אִמָּר לִיה רַבִּי
 96 גְּמִלְיָאֵל, לֹא חִילְקֵנוּ וְאִינָךְ נֶאֱמָן. אִמָּר לִיה רַבִּי צִדּוֹק לְרַבִּי
 97 גְּמִלְיָאֵל, וְהָאֵם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אִמָּר לִי הֵן - שֶׁכֵּן חִילְקֵנוּ וְאִנִּי נֶאֱמָן.
 98 אִמָּר לוֹ רַבִּי גְּמִלְיָאֵל לְרַבִּי צִדּוֹק, הִסְתֵּן עַד שֶׁיִּשְׁעִלוּ וַיִּנְסוּ בְּעָלִי
 99 תְּרִיסָן - הַתַּלְמִידֵי חֲכָמִים לְבֵית הַמִּדְרָשׁ. בֵּין שְׁנֵיכֶם
 100 הַתַּלְמִידֵי חֲכָמִים לְבֵית הַמִּדְרָשׁ, עֹמֵד הַשְּׂוֹאֵל - רַבִּי צִדּוֹק
 101 וְשֹׂאֵל, בְּלוֹם חִילְקֵנוּ בֵּין חֶבֶר לְעָם הָאֲרֵץ. אִמָּר לִיה רַבִּי
 102 יְהוֹשֻׁעַ לְשׂוֹאֵל, לֹא. אִמָּר לִיה רַבִּי גְּמִלְיָאֵל לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, וְהִלָּא
 103 מִשְׁמָךְ אֲמָרוּ לִי הֵן - שֶׁאֲמַרְתָּ שֶׁכֵּן חִילְקֵנוּ, יְהוֹשֻׁעַ עֹמֵד עַל
 104 רִגְלֵיךְ וְעִידוֹ בְּךָ. עֹמֵד רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ עַל רִגְלָיו וְאִמָּר הִיאֵךְ
 105 אֲעִשֶׂה כַּעַת שֶׁאִנִּי יוֹכֵל לְהַכְחִישׁ אֶת דְּבָרֵי רַבִּי צִדּוֹק, שֶׁכֵּן
 106 אֵילְמִלִּי אֲנִי חֵי וְהוּא מֵת, יְכֹלֵל חֵי לְהַכְחִישׁ אֶת הַמֵּת - אִם

1 תִּירֵץ אֲבִי, אִמָּר דְּאִמָּר רַבִּי מֵאִיר שֶׁהִכְהִנִּים חֲשׁוּדִים לְהִטִּיל
 2 מוֹם בְּבִכּוּרֹת, הוּא רַק לְחֲשָׁשָׁא, אִךְ לְאִהְיוֹתָהּ מִי אִמָּר - וְכִי
 3 אֲמַר שֶׁהֵם מוֹחֲזִקִים לְהִיטִי חֲשׁוּדִים בּוֹה, וְזֶה שֶׁאֲמַר רַבִּי מֵאִיר
 4 שֶׁהֲחֲשׁוּד לְדַבֵּר אֶחָד חֲשׁוּד לְכָל הַתּוֹרָה הוּא כֹּאשֶׁר הָאֵדָם
 5 מוֹחֲזֵק לֵנוּ שְׁהוּא עוֹבֵר עַל דְּבַר אֶחָד.
 6 הַגִּמְרָא מִבְּרִרְתָּהּ הָאֵם עַד מִפִּי עַד נֶאֱמָן לֹמַר שֶׁהִמוּם נָפַל מֵאִלִּי:
 7 אִיבָּעִיָּא לָהּ, עַד מִפִּי עַד מָהוּ לְעֲדוּת בְּבִכּוּר, הָאֵם מִקְבִּלִים אֶת
 8 עֲדוּתוֹ לְהַתִּיר אֶת הַבְּכּוּר לְשִׁחִיטָה וְאֲכִילָה. אוֹמֶרֶת הַגִּמְרָא: רַב
 9 אִסִּי אִסֵּר, וְרַב אִשִּׁי שְׁדִי. אִמָּר לִיה רַב אִסִּי לְרַב אִשִּׁי, וְהָאֵם
 10 תִּנָּא דְרַבִּי מְנַשֶּׁה, שֶׁאִינִי עַד מִפִּי עַד בְּשֶׁר אֵלָא לְעֲדוּת הָאִשָּׁה
 11 - לְהַעֲדִי עַל בַּעַל אִשָּׁה שֶׁהֵלֶךְ לְמִדְּיַתָּה הִים מִנָּת, וּמִדּוּעַ הִתַּרְתָּ
 12 אֶת הַבְּכּוּר עַל יְדֵי עַד מִפִּי עַד. הִשִּׁיב לוֹ רַב אִשִּׁי: תִּנָּי - כִּךְ יֵשׁ
 13 לְשִׁנּוּת אֶת הַבְּרִייתָא הַהִיא, אִין עַד מִפִּי עַד כֹּשֶׁר אֵלָא לְעֲדוּת
 14 שְׁהָאִשָּׁה בְּשֶׁרָה לָהּ בְּלִבָּר, וְכִיּוֹן שֶׁלִּגְבִי עֲדוּת עַל מוֹם הַבְּכּוּר
 15 שֶׁנָּפַל מֵאִלִּי מוֹעִילָה עֲדוּת אִשָּׁה מוֹעִילָה אִף עֲדוּת שֶׁל עַד מִפִּי
 16 עַד.
 17 רַב יִימָר אֲכַשְׁרֵי עַד מִפִּי עַד בְּבִכּוּר כִּדְעַת רַב אִשִּׁי. קָרִי עָלֶיהָ
 18 מְרִימָר בְּלִשׁוֹן גִּנְאִי, יִימָר שְׁדִי בּוֹכְרָא - יִימָר מִתִּיר הַבְּכּוּרֹת,
 19 מִשּׁוּם שֶׁסִּבֵּר מְרִימָר כִּרְבֵּא אִסִּי שֶׁאִין עַד מִפִּי עַד כֹּשֶׁר בְּבִכּוּר.
 20 פּוֹסְקַת הַגִּמְרָא: וְהִלְכְתָּא, שְׁעַד מִפִּי עַד בְּשֶׁר לְעֲדוּת בְּבִכּוּר.
 21 הַגִּמְרָא דְנָה בְּנִאֲמֻנְתָּה כֵּהָן בַּעַל בְּכּוּר כֹּאשֶׁר לֹא יִדְעֵנוּ שׁוֹה בְּכּוּר:
 22 אִמָּר רַבִּי אֵילֵעָא, לֹא הָיוּ מוֹחֲזִקִין בּוֹ שְׁטֵלָה זֶה שְׁהוּא בְּכּוּר
 23 וְכֹא אִתָּךְ - כֵּהָן שְׁהוּא בַּעַל הַבְּכּוּר, וְאִמָּר שְׁהוּא בְּכּוּר וּמוֹמוֹ
 24 עָמַד - שֶׁלֹּא הוֹטֵל בּוֹ הַמוֹם בְּכוּוּנָה, נֶאֱמָן, מִשּׁוּם שֶׁפִּיו הוּא זֶה
 25 שֶׁאֲמַר לֵנוּ שְׁטֵלָה זֶה בְּכּוּר וְאִסֵּרוּ בְּשִׁחִיטָה לֹא מוֹם וּפִיו הוּא זֶה
 26 שֶׁהִתִּיר כִּשְׁאֲמַר שֶׁהִמוּם נָפַל בּוֹ שֶׁלֹּא בְּכוּוּנָה.
 27 מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: מֵאִי קָא מְשַׁמַּע לוֹ, שְׁהִפֶּה שְׁאֲסֵר הוּא הַפֶּה
 28 שְׁהִתִּיר, וְהִלָּא זֶה כִּבְרַת תְּנִינָא (כְּתוּבָת בֵּב) שְׁהָאִשָּׁה שֶׁלֹּא הִתִּיהָ
 29 בַּחוּזְקָא אִשְׁתֵּי אִישׁ, שְׁאֲמָרָה אִשְׁתֵּי אִישׁ יְהִייתִי וְקִיבִלְתִּי גִט
 30 וְנִרְוִישָׁה אֲנִי כַּעַת, נֶאֱמָנָת, מִשּׁוּם שְׁהִפֶּה שְׁאֲסֵר אוֹתָהּ לְהִנְשֵׂא
 31 כִּשְׁאֲמָרָה שֶׁהִתִּיהָ אִשְׁתֵּי אִישׁ, הוּא הַפֶּה שְׁהִתִּיר אוֹתָהּ כִּשְׁאֲמָרָה
 32 שֶׁהִתְגַּרְשָׁה.
 33 מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: מָהוּ דְתִימָא, הָתָם הוּא נֶאֱמָנָת מִדִּין הַפֶּה
 34 שֶׁאִסֵּר הוּא הַפֶּה שֶׁהִתִּיר, מִשּׁוּם דְּאִי בְּעִיָּא לֹא אֲמָרָה - שֶׁאִם
 35 הִתִּיהָ רוּצָה לֹא הִתִּיהָ אוֹמֶרֶת כְּלוֹם וְהִינֵנוּ מִתִּירִים אוֹתָהּ
 36 לְהִנְשֵׂא כִיּוֹן שֶׁהִינֵנוּ מַעֲמִידִים אוֹתָהּ בַּחוּזְקָת פְּנוּיָהּ, וְלִכְּן גַּם
 37 כֹּאשֶׁר אֲמָרָה שֶׁהִתִּיהָ אִשְׁתֵּי אִישׁ אֲנוּ מֵאֲמִינִים לָהּ שֶׁהִתְגַּרְשָׁה.
 38 אֲבָל הָכָא דְלֹא סָגִי דְלֹא אִמָּר - בְּבִכּוּר לֹא הִידָּה יוֹכֵל לְשִׁתּוֹק
 39 וְלֹא לֹמַר שְׁהוּא בְּכּוּר, שֶׁהִרִי הִידָּה צָרִיךְ לְבּוֹא אֶל הַחֶכֶם לְהוֹרֹת
 40 לוֹ הָאֵם מוֹם זֶה קְבוּעַ הוּא אוֹ עוֹבֵר, דְקָרְשִׁים בַּחוּץ לֹא אֲכִיל -
 41 שֶׁהִרִי לֹא נִחְשָׁדוּ הַכֹּהֲנִים אֵלָא לְהִטִּיל מוֹם בְּבִכּוּר שֶׁאִין בּוֹה
 42 אֵלָא לֹא, אִךְ אִינֵם חֲשׁוּדִים לְאֲכֹל בְּכּוּר תָם בַּחוּץ שִׁישׁ
 43 בְּשִׁחִטָתוֹ אִיסוּר חֲמוּר שֶׁל חִשִּׁית קִדְשִׁים בַּחוּץ שְׁעוֹנֵשׁ בְּכִרְתָּהּ,
 44 וְכִיּוֹן שֶׁכֵּן, אִימָא לֹא הִפֶּה שְׁאֲסֵר הוּא. קָא מְשַׁמַּע לוֹ רַבִּי
 45 אֵילֵעָא, דְּאִי מִשּׁוּם הֵכִי - הַצּוּרִךְ לְהִרְאוּתוֹ לְחֶכֶם, הָוָה שְׁדִי
 46 בִּיה מוֹמָא דְנִיבָר וְאֲכִיל לִיה - הִידָּה מִטִּיל בּוֹ מוֹם שׁוֹנִיכֵר שְׁהוּא
 47 מוֹם קְבוּעַ וְשׁוֹב לֹא הִידָּה צָרִיךְ לְבּוֹא אֶל הַחֶכֶם וְלֹמַר לוֹ שׁוֹה
 48 בְּכּוּר, שֶׁהִרִי אִין יָדוּעַ לֹאֲף אָדָם אַחֵר שְׁהוּא בְּכּוּר וְאִין בּוֹ מִשּׁוּם
 49 קִדְשִׁים בַּחוּץ כִּיּוֹן שֶׁהִטִּיל בּוֹ מוֹם הַנִּיכֵר, וְלִכְּן יֵשׁ לֵנוּ לְהֶאֱמִינוּ
 50 כֹּאשֶׁר הוּא אוֹמֵר טֵלָה זֶה בְּכּוּר הוּא וּמוֹמוֹ נָפַל בּוֹ מֵאִלִּי.
 51 מְתַקֵּן לָהּ מִרַב רַב אִשִּׁי עַל דִּינוּ שֶׁל רַבִּי אֵילֵעָא, מֵאִי שְׁנָא
 52 מִהֵהוּא נִבְרָא דְאוּרִי לִיה חֲמָרָא לְחִבְרִיָּה - שֶׁהִשְׁכִּיר חֲמוּר
 53 לְחִבְרִי וְאִמָּר לִיה הַבְּעִלִּים לְשׁוֹכֵר, לֹא תִיּוֹל בְּאוֹרְחָא דְנִהָר

לאֲהוֹזְקִינָהוּ — בחשודים מי אמר רבי מאיר חשוד לדבר אחד חשוד לכל התורה כולה — היכא דמוחק לן דעובר על דבר אחד. לעדות כבור — להעיד שלא הטיל בו מום זה בכבורה. לעדות אשה — שמת בעלה במדינת הים. תני אלא לעדות שאשה כשרה — ובעדות כבור נמי אשה כשרה, דאמרין: הלכתא כרבנן שמעון, ואפילו בתו. י"מר שרי בוכרא — כשרה

אמר רבי מאיר לחששא, לאֲהוֹזְקִינָהוּ מִי אָמַר איבעיא להו: עד מפי עד, מהו לעדות כבור רב אסי אסר, ורב אשי שרי. אמר ליה רב אסי לרב אשי, והא תנא דבי מנשה: אין עד מפי עד פשר אלא לעדות האשה! - תני: אלא לעדות שהאשה פשרה לה בלבד. רב י"מר אפשר עד מפי עד בכבור, קרי עליה מרימר: "ימר שרי בוכרא". והלכתא: עד מפי עד פשר לעדות כבור. אמר רבי אילעא: לא היו מוֹחֲזִקִין בו שהוא כבור, ובא אחד ואמר שהוא כבור ומומו עמו - נאמן. - מאי קא משמע לן, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר תנינא: האשה שאמרה "אשת איש הייתי וגורשה אני" - נאמנת, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר! - מהו דתימא: הָתָם הוּא, דאי בעיא לא אמרה. אבל הכא, דלא סניא דלא אמרה, דקדשים בחוץ לא אכיל - אימא: לא הפה שאסר הוא, קא משמע לן, דאי משום הכי - הוה שרי ביה מומא דניפר, ואכיל ליה. מתקוף לן מה פר רב אשי: מאי שנא מההוא גברא דאוגר ליה חמרא לחבריה, ואמר ליה: לא תיזיל באורחא דנהר פקוד. דאיכא מיא, זיל באורחא דנהר, דליכא מיא. זיל באורחא דנהר פקוד ומית חמרא, ואתא ואמר ליה: באורחא דנהר פקוד זיל, ומיהו מיא לא הוה. ואמר רבא: מה לו לשקר אי בעי אמר: באורחא דנהר זיל. ואמר אביי: "מה לו לשקר" במקום עדים לא אמרין. - הכי השתא! הָתָם - ודאי איכא מיא הָתָם, ודאי שרי ביה מומא - חששא הוא, ובמקום חששא אמרין "מה לו לשקר". יתיב רבינא וקאמר להאי שמעתא בלא גברא, אמר ליה רבא וזמי לרבינא: אָנּוּ מִשְׁמִיחַ דְּרַבִּי אִילְעָא מִתְּגִינּוּ לָהּ. רַבִּי צְדוֹק הוּא לִיה

בוכרא, רבא ליה שערי כפלי, בהדי דקאכיל איבעי שיפתייה. אתא לקמיה דרבי יהושע, אמר ליה: כלום חילקנו בין חבר לעם הארץ אמר לו רבי יהושע: הן אתא לקמיה דרבן גמליאל, אמר ליה: חילקנו בין חבר לעם הארץ אמר ליה רבן גמליאל: לא. אמר ליה: והא רבי יהושע אמר לי הן! אמר לו: המתן עד שישעלו פעלי תריסין לבית המדרש. כיון שנגנסו לבית המדרש, עמד השואל ושאל: כלום חילקנו בין חבר לעם הארץ אמר ליה רבי יהושע: לאו. אמר ליה רבן גמליאל: והלא משמך אמרו לי הן! יהושע, עמוד על רגליך ועידו בך! עמוד רבי יהושע על רגליו ואמר: היאך אעשה אילמלי אני חי והוא מת - יכול החי להכחיש את המות, עכשיו שאני חי והוא חי - היאך חי יכול להכחיש את החי והיה רבן גמליאל עומד ודרש, ורבי יהושע עומד על רגליו, עד שרינו כל העם ואמרו לחוצפית המתורגמן: עמוד, ועמד. משנה נאמן הפה לומר: "הראיתי כבור זה, ובעל מום הוא". נמרא אמר רב יהודה אמר רב: נאמן הפה לומר: "כבור זה נתן לי ישראל במומו", מאי טעמא קל מילתא דעבידא לאיגלווי - לא משקרי בה אינשי. אמר רב אשי, אף אָנּוּ נמי תנינא: נאמן הפה לומר: "הראיתי כבור זה, ובעל מום הוא", מאי טעמא לאו משום דאמרין: קל מילתא דעבידא לאיגלווי לא משקרי בה אינשי - הָתָם הוּא, דקדשים בחוץ לא אכיל. אבל הכא, כיון דחשדי - חשדי. מתיב רב שייב: האומר למי שאין נאמן על הפעשר: "קח לי ממי שהוא נאמן", או: "ממי שהוא מעשר" אינו נאמן; אמאי ניקא: קל מילתא דעבידא לאיגלווי, לא משקרי בה אינשי! שאני הָתָם, דאית

המתיר בכורות, לא היו נאמנין. אמר רבא, וזמי לרבינא: אָנּוּ מִשְׁמִיחַ דְּרַבִּי אִילְעָא מִתְּגִינּוּ לָהּ. רַבִּי צְדוֹק הוּא לִיה בוכרא, רבא ליה שערי כפלי, בהדי דקאכיל איבעי שיפתייה. אתא לקמיה דרבי יהושע, אמר ליה: כלום חילקנו בין חבר לעם הארץ אמר לו רבי יהושע: הן אתא לקמיה דרבן גמליאל, אמר ליה: חילקנו בין חבר לעם הארץ אמר ליה רבן גמליאל: לא. אמר ליה: והא רבי יהושע אמר לי הן! אמר לו: המתן עד שישעלו פעלי תריסין לבית המדרש. כיון שנגנסו לבית המדרש, עמד השואל ושאל: כלום חילקנו בין חבר לעם הארץ אמר ליה רבי יהושע: לאו. אמר ליה רבן גמליאל: והלא משמך אמרו לי הן! יהושע, עמוד על רגליך ועידו בך! עמוד רבי יהושע על רגליו ואמר: היאך אעשה אילמלי אני חי והוא מת - יכול החי להכחיש את המות, עכשיו שאני חי והוא חי - היאך חי יכול להכחיש את החי והיה רבן גמליאל עומד ודרש, ורבי יהושע עומד על רגליו, עד שרינו כל העם ואמרו לחוצפית המתורגמן: עמוד, ועמד. משנה נאמן הפה לומר: "הראיתי כבור זה, ובעל מום הוא". נמרא אמר רב יהודה אמר רב: נאמן הפה לומר: "כבור זה נתן לי ישראל במומו", מאי טעמא קל מילתא דעבידא לאיגלווי - לא משקרי בה אינשי. אמר רב אשי, אף אָנּוּ נמי תנינא: נאמן הפה לומר: "הראיתי כבור זה, ובעל מום הוא", מאי טעמא לאו משום דאמרין: קל מילתא דעבידא לאיגלווי לא משקרי בה אינשי - הָתָם הוּא, דקדשים בחוץ לא אכיל. אבל הכא, כיון דחשדי - חשדי. מתיב רב שייב: האומר למי שאין נאמן על הפעשר: "קח לי ממי שהוא נאמן", או: "ממי שהוא מעשר" אינו נאמן; אמאי ניקא: קל מילתא דעבידא לאיגלווי, לא משקרי בה אינשי! שאני הָתָם, דאית

שמאליו נפל בו. כיון דחשדי כהני להטיל מום ולמימר נפל מאליו - חשדי נמי להטיל מום ולמימר ישראל נתנו לי במומו. קח לי ממי שהוא נאמן - שאינו לוקח פירות מעם הארץ, או ממי שלוקח מעם הארץ ומעשר דמאי קודם שימכרם. אין שלוח זה נאמן - לומר שמנאמן לקחתיו.

דאית

והלכתא אפילו כלשנא קמא — ואף על גב דהבא פסקין דמילתא דעבידא לאגלוי לא משקר, מכל מקום לא הימניה לעד אחד אלא משום דדייקא ומנסבא. אי נמי, דלמא כיון דרחמא לה לא דייקא. ולמאן דאמר הבא: אינו נאמן אפילו במילתא דעבידא לאגלוי, יש לחלק בין האי כהן לכהן. אי נמי, גבי אשה הקילו משום עיגונא, ועוד דדייקא. חזייה בשקריה — פירוש: ראוהו

והכיר בו. ד'בשקריה הוא לשון הכרה, כמו 'מאן דבעל גיזה דמשכה ליה עורלתיה ולא מבשקר ליה' בפרק 'עושין פסין' (עירובין יט,א), וכמו 'חלק קמיוהו ולא בשקריה' בפרק בתרא דבימות (קכ,א). ובקונטרס לא פירש כן.

משום כבודו דהבא — כדאמר לקמן: שלשה מתירין את הבכור במקום שאין מומחה, ובמקום שיש מומחה — לא. **פסק** — אבל הא פשיטא, דבלא התרה אינו נשחט אפילו יש בו מום מובהק, אלא על פי שלשה או מומחה. **על** כבודו דהבא לא עבר אסורא עבר — ואם תאמר: מדיא טעמא לישתור בלא עדות כל בכורות שהביתנים מביאין לפניהם שיש בהם מום מובהק ויש לומר: דשאני כהן, שרא לאוכלו בלא התרת חכם, פן יתגלה הדבר מתוך כך שהטיל בו מום. אבל האי ישראל — אין לומר שנומיא לפני חכם פן ידע שרוצה לאוכלו ולגוללו לכהן, שהרי גם עתה בשביל כך לא יתברר שלא יאכלנו הוא עצמו. **התרת** בכור בחוצה לארץ על פי שלשה בני הכנסת — ממתירין לא שמתעין ליה, דאיכא לאוקמה בזהו חזון. אבל בזמן שבית המקדש קיים — הוה ליה למיגר חוצה לארץ אטו ארץ ישראל, שלא לחלק להתייר על פי שלשה בני הכנסת. ועוד, משום דאיכא למאן דאמר בתמורה פרק 'אלו קרשים' (כא,א) דבכורות חוצה לארץ, אם באו תמימים — יקרב. **תנינא** הרי זה ישחט כו' — גא דלא משני הכא: לאפוקי מרביי ויסי אף על גב דנימוקי עמו, כדאמר בסמוך — משום דאם כן הוה ליה לרב יהודה למימר: הלכא כרבנן, או: אין הלכה כרבי יוסי. אבל רבי חייא דבסמוך נקט שני דברים מענין אחד, התרת בכור והתרת נדרים. **במקום** שיש מומחה לא — לאו דוקא מומחה שהמחוזהו בית דין, דהא על כל איש דלעילא אמרין דאיתיה לקמהי ההוא שרוע משום כבודו דהבא. וכל מופלג בחכמה ומומחה ראו להתייר בכור ונדר ביחודי, כדמשמע מדרב אשוי דלעילא, ובפרק קמא דנדרים (ה,א) גבי רבינא דהוה ליה נדרא לדביחיהו ואתא לקמיה דרב אשי וכו' וקאמר: שבע מנה תלת כו' ויחיד מומחה שר שמתא, משמע קצת דיחיד מומחה הוי כרב אשי. וכן הוה דבפרק קמא דסנהדרין (ה,ב) אלא אם כן היה מומחה לרביים דן אפילו יחיד — לאו דוקא מומחה דהסמך כו', כדאמר רב נחמן דהבא: כגון אנה דן ריני ממונה. **פסק** — ומיזה בזמן הזה אין נראה שיהא שום אדם חשיב מומחה, להתייר בכור ונדר ביחודי, ולדון נדר ממונה. **שלשה** מתירין את הנדר במקום שאין חכם — בענין זה דפרק קמא דנדרים (ח,א) ודאמרין: לא שרי ליה לאיניש למישרי נדרא באתרא דרביה. ומיהו, הדיא, אפילו יש שם מומחה אחד — אין לאותו מומחה להתייר במקום רבו, כמו רבינא במקום רב אשי, מפירין

דאית ליה לאשתמוטי. סיפא ודאי מסייעא ליה:

"מאיש פלוגי" — הרי זה נאמן. — התם, בין דאית

ליה תובע — מירתת. אמר רבי ירמיה בר אבא:

מנא ליה ליהודה הא אגא בגידול קבעתיה, וגידול

קבע ברדייה. והכי אמרי ליה: נאמן ישראל לומר

"כבוד זה נתתי לכהן במדבר". — ישראל, פשיטא!

— לא צריך, בקמן והגדיל, מהו דתימא: לא קים

ליה — קא משמע לן. בסורא מתנו כלשנא בתרא,

בפומבדיתא כלשנא קמא, והלכתא: אפילו כלשנא

קמא. רפרם בפומבדיתא הוה ליה בוכרא, ויהביה

ליה לכהן בלא מוקא, אול שרא ביה מוקא. וימא

חד חלש בעיניה, אייתיה לקמיה, אמר ליה: בכור

זה נתן לי ישראל במדבר. ואפסיניה לעיניה, חזייה

בשקריה, אמר ליה: לאו אגא דיהיבתיך לך ואפילו

הכי לא חש לה למילתא: האי הוא דחציך, כולי

עלמא לא חציפי. והוא שרוע דאתא לקמיה דרב

אשי. אמר: למאי ניהוש ליה אי כהן הוא, אי ישראל

הוא — הרי בכור ומדבר עמו. אמר ליה רבינא לרב

אשי: ודלמא ישראל הוא, ואמר רב יהודה: אין

רואין בכור ישראל אלא אם כן כהן עמו! אמר ליה:

הכי השתא! התם, נהי דקדשים בחזון לא אכיל —

אממוניה דכהן חשיר. הכא, מקרי דע דהאי מום

מובהק הוא, מאי טעמא איתיה קמיה רבנן — משום

כבודו דהבא; על כבודו דהבא לא עביד, איסורא

עבר משנה הכל נאמן על מומי מעשר. נמרא

מאי טעמא דאי בעי שדי ביה מוקא מעיקרא. — מי

ידע הי נפיק וכי תימא: מפיק ליה בריש עשרה —

"לא יבקר בין טוב לרע" אמר רחמנא! אלא, דאי

בעי שדי ביה מוקא בכולי ערריה. משנה בכור

שנסמית עינו ושנסתברת ידו ושנסתברת רגלו — הרי

זה ישחט על פי שלשה בני הכנסת. רבי יוסי אומר:

אפילו יש שם עשרים ושלשה — אינו נשחט אלא על

פי מומחה. נמרא רבי שמלאי ורבי יהודה נשיאה,

תרוניהו משמיה דרבי יהושע בן לוי אמרי, ואמרי לה:

רבי שמלאי ורבי יהושע בן לוי תרוניהו משום רבי

יהודה נשיאה אמרי: התרת בכור בחוצה לארץ — על

פי שלשה בני הכנסת. אמר רבא: ובממזין מובהקין.

— מאי קא משמע לן תנינא: בכור שנסמית עינו

ושנסתברת ידו ושנסתברת רגלו — הרי זה ישחט על

פי שלשה בני הכנסת! — אי ממתניתין, הוה אמניא:

בחוצה לארץ — אפילו מומזין שאין מובהקין, והאי

דקתני מובהקין — להודיעך כהן דרבי יוסי, קא משמע

לן. אמר רב יהודה אמר רבי ירמיה בר אבא, ספק

משמיה דרב ספק משמיה דשמואל: שלשה מתירין

את הכבוד במקום שאין מומחה. — מאי קא משמע לן תנינא: הרי זה ישחט על פי שלשה

בני הכנסת! — אי ממתניתין, הוה אמניא: במקום מומחה; קא משמע לן: במקום שאין

מומחה — אין, במקום שיש מומחה — לא. אמר רב חייא בר עמרם: שלשה מתירין את

הכבוד במקום שאין מומחה, שלשה מתירין את הנדר במקום שאין חכם. שלשה מתירין

את הכבוד במקום שאין מומחה, שלשה מתירין את הנדר במקום שאין חכם. שלשה מתירין

את הכבוד במקום שאין מומחה, שלשה מתירין את הנדר במקום שאין חכם. שלשה מתירין

את הכבוד במקום שאין מומחה, שלשה מתירין את הנדר במקום שאין חכם. שלשה מתירין

את הכבוד במקום שאין מומחה, שלשה מתירין את הנדר במקום שאין חכם. שלשה מתירין

את הכבוד במקום שאין מומחה, שלשה מתירין את הנדר במקום שאין חכם. שלשה מתירין

את הכבוד במקום שאין מומחה, שלשה מתירין את הנדר במקום שאין חכם. שלשה מתירין

דאית ליה לאשתמוטי — ולמימר: אי לדידך לא מהימן, אגא הוה חשיבנא ליה מהימן, הלכך לא מירתת מעיקרא. **מאיש פלוגי** — הדוכריז לו משלח שם הנאמן — הרי זה נאמן השלית, דחיש שמא יתבעני ונמצאתי משקר. הך סיפא דהאי מסייעא ליה לרב יהודה, דמילתא דעבידא לאגלוי לא משקר בה אנשי. **התם** כיון דאיכא תובע מירתת — כלומר, מדיא לא חסייעיה. דהתם מירתת שליח, כיון דחוי דקפיד משלח להוכיח שם האיש, סבר דאי יתבענו, אבל גבי בכור לא מירתת דאי כהן, דסבר: מי טרח לתובע אחר דברי, ולישאל לאותו ישראל אם נתנו לי במדבר. **מנא ליה** ליתוריה הא — דאמרין לעיל: נאמן כהן לומר "בכור זה נתן לי ישראל במדבר. **אגא בגידול** קבעתה — אגא בעיניה לגידול, והוא שגא לרב יהודה. והכי אמרי לגידול: נאמן ישראל לומר כו'. לישנא אחרת: בגידול קבעתה — לחכם אחד גדול שנתיה. **בקמן** — שהיה קטן הטלה כשנתנו לו. מהו דתימא: לא קים ליה בגיזה — דמשום דהגדיל טהלא אינו מכיר. ושמן אחר הוא, והאי כהן הטיל בו מום. **כלשנא בתרא** — נאמן ישראל, כלשנא קמא — דאפילו כהן נאמן. והלכתא אפילו כלשנא קמא. **וימא חד חלש** — רפרם בעיניה, **אייתיה** — האי כהן לבוכרא קמיה, למיחזי אם מום קבוע הוא. וסבר דהוא כהן: השתא חיש בעיניה, ולא יכיר שזה הוא שנתן לי בלא מום. **רפסיניה** לעיניה — פתח עינו בכה. חזייה בשקריה שהכיר שהוא נתנו לו בלא מום. **לא חש רפרם למילתא** — למימר דלא ידע עור כהן נאמן לומר "בכור זה נתנו לי ישראל במדבר". **האי הוא דחציף** — שחירי הוא החזיק עצמו כחצוף לשני דברים: אחד — שהטיל בו מום, ועוד — דהיה לו להראותו לחכם אחר, והדארה לזה עצמו שנתנו לו. **שרוע** — עינו אתה גדולה ואתה קטנה. **אי כהן אי ישראל הוא** — שלא היה מכיר בזה אם כהן אם ישראל. ואמר: ואפילו הוא כהן וחשוד על הבכור — אין כאן חשדא. שחירי כן נולד. **אלא אם כן כהן עמו** — דשמא אין יאמר על קבוע — שחשנו ויאלל הוא. דכיון דקבוע הוא — הרי הוא נאכל לכל אדם, אלא שכולת כהן הוא. והאי לא חיש לגיזה, ואכל ליה. **הכי השתא התם** — גבי שאר מומזין שאין מובהקין, איכא למיחזיה ליה ישראל שמו יגוול את הכהן, ואף על גב דאדם כשר הוא בהא מילתא דלא בעי לשחוטא אלא על פי מומחה. דנהי דקדשים בחזון לא אכיל, דבכרת הוא השחוט קדשים בחזון, מיהו, אנדלה דהוא, ולאו בעלמא — חשיר. **איסורא עבר** — בתמיה, ודאי לא יגוול **משנה** הכל נאמן על מומי מעשר — להענין שחשדא נפל בו. ובספק מעשר קאמר, כגון קרא לתשיע "עשירי", דאמרין בפרק אחרון (בכורות טא,א) אינו נאכל, ואין לו תקנה אלא במום. **מי ידע הי נפיק** — בפתח עשירי, שטילו בו מום מעיקרא בריש עשרה — כלומר, בעשירי. **משנה** שנסמית עינו — דהוי מום מובהק. **בני הכנסת** — שאין חכמים. **נמרא** בחוצה לארץ — שאינו ראו להקריב, ואפילו בזמן בית המקדש, בבסכת תמורה (כא,ב). **פסק** — אמר לי רבי ירמיה משמיה דרב, ספק אמרה לי משמיה דשמואל: שלשה מתירין את הכבוד כו' — בממזין מובהקין. **לפוקי**

בו מום, **אָזל** - הלך הכהן, **שָׁדָא בֵּיהּ מוּמָא** - והטיל בו מום, **54**
יֻמָּא קָדַ, **חֲלָשׁ בְּעֵינָיה** - היה חולה רפרם בעינו, **אִיִּיתִיה** **55**
לְקַמִּיָּה - הביא הכהן את הבכור לפני רפרם, שסבר הכהן, שכיון **56**
שיש לרפרם חולי בעינו, לא יכיר שזה הוא הבכור שהוא נתן לו. **57**
אָמַר לִיה הכהן לרפרם, **בְּכֹר זֶה נָתַן לִי יִשְׂרָאֵל בְּמוֹמוֹ** - **58**
כשהיה בו כבר מום, **אֲרַפְסִינִיה לְעֵינֶיהָ** - פתח רפרם את עינו **59**
בכה, **חֲזִינִיה בְּשִׁקְרֶיהָ** - ראה אותו והכיר בו שמשקר הוא, **60**
שבכור זה שהביא לפניו, הוא אותו הבכור שהוא נתן לו, **אָמַר** **61**
לִיה רפרם לכהן, **לֹאֹ אֶנָּה דִּיחִבְתִּיהָ לָךְ** - האם לא אני הוא **62**
זה שנתן לך בכור זה. **וְאִפְּלוּ חָכִי** - ואף על פי כן, **לֹא חָשׁ לָהּ** **63**
לְמִילְתָּא - לא חשש רפרם מחמת מעשה זה לומר שלא ידיו **64**
הכהנים נאמנים לומר שישראל מסר להם בכור זה כשכבר היה **65**
בו מום, כיון ד**חָתֵי הוּא דְחִצְיָה** - שכהן זה שאמר שישראל מסר **66**
לו כשהיה בו מום, כהן חצוף הוא, שלא די שהטיל בו מום, עוד **67**
החציף לבוא ולהראות את הבכור למי שנתן לו את הבכור, אבל **68**
בּוּלִי עֲלִמָּא - שאר הכהנים, **לֹא חֲצִיפִי** - אינם חצופים, **69**
ונאמנים לומר שישראל מסר להם בכור זה כשהיה בו מום. **70**
הגמרא מבארת שמום שידוע שהוא מלידת הבכור, יכול החכם **71**
לראותו בלא לבדוק אם מי שמראה אותו הוא ישראל או כהן; **72**
הָהוּא שְׂרוּעַ - אותו בכור שהיה בו מום שעינו אחת גדולה ועינו **73**
אחת קטנה, **דְּאִתָּא לְקַמִּיָּה דְרַב אֲשִׁי** - שבא לפני רב אשי, **אָמַר** **74**
רב אשי, **לְמֵאִי יִיחֹשׁ לִיה** - לאיזה דבר יש לנו לחשוש, **75**
שמחמת כך לא נראה את המום, הרי בין אִי - אם מי שמראהו **76**
לחכם בְּהֵן הוּא, ובין אִי -אם יִשְׂרָאֵל הוּא, יכול אני לראותו, **77**
שהרי אפילו אם כהן הוא, שחשוד להטיל מום בבכור, **הָרִי בְּכֹר** **78**
וּמוֹמוֹ עָמֹ - בכור זה ודאי הוא בכור שהיה בו מום קודם שניתן **79**
לכהן, שהרי מום זה ודאי הוא משעת לידתו. **80**
אָמַר לִיה רַבִּינָא לְרַב אֲשִׁי, וְדִלְמָא - ושמא מי שמראה בכור **81**
זה, יִשְׂרָאֵל הוּא, וְאִמָּר רַב יְהוּדָה, אֵין רוֹאִין בְּכֹר שֶׁל יִשְׂרָאֵל, **82**
אֱלָא אִם בֵּן בא בְּהֵן עָמֹ לחכם, שאם יתיר החכם, יתן לכהן **83**
זה את הבכור, שאם לא כן יש לחשוש שאם יאמר החכם **84**
לישראל שמום קבוע הוא, ואין בו איסור לשחוט, ישחוט **85**
ויאכלנו הישראל בעצמו, ולא יתנו לכהן, שהרי אין איסור **86**
באכילתו, שהבכור נאכל לכל אדם, ואם אינו נתן לכהן את **87**
הבכור אין בכך אלא רק גזילת הכהן, ושמא ישראל זה, אינו **88**
חושש לגזילה. **89**
אָמַר לִיה - השיב רב אשי לרבינא, **הָכִי הִשְׁתָּא** - וכי כך נראה **90**
בעיניך עתה, שיש לומר כן, הרי הָתָם - שם בשאר המומים **91**
שרואה החכם, יש לחשוש לכך, משום ד**נָהִי דְקָדְשִׁים בְּחוּץ לֹא** **92**
אָכִיל - שאמנם אדם כשר הוא לענין זה שאינו עובר על איסור **93**
של שחיטת קדשים בחוץ, שהוא איסור חמור שחייבים עליו **94**
כרת, ומשום כך בא לחכם לשאול אם מום קבוע הוא או לא, **95**
אבל **אֲמַמְוִיָּה דְבִכְהֵן חֲשִׁיד** - על גזילת ממונו של הכהן, שלא **96**
לתת לו את הבכור, שאין זה אלא איסור לאו, חשוד הוא, אבל **97**
הָכָא באותו אדם שבא להראות את הבכור השרוע, **מְכַדִּי** - הרי **98**
יָדַע הישראל דְּחָא - שמום זה, מום מוֹבָחָק הוּא, שודאי מתיר **99**
הוא את הבכור באכילה, ו**מֵאִי טַעֲמָא אֲתִיּוּתָא קַמִּיָּה רַבְּנָן** - **100**
ומדוע הביאו לפני החכם לשאול עליו, ודאי עשה כן **מִשּׁוּם** **101**
בְּבוּדֵי דְחָכְמָה, שבמקום שיש מומחה, אין שלשה שאינם מומחים **102**
מתירים את הבכור, וכי אם **עַל בְּבוּדֵי דְחָכְמָה לֹא (עֵבֶר) [עֵבֶר]** **103**
- אם אינו עובר על איסור קל של לאכול בכור בלי להראותו **104**
לחכם, שאינו אלא משום כבודו של החכם, האם **אִיסוּרָא עֵבֶר** **105**
- יעשה איסור גדול יותר, ולא יתן את הבכור לכהן, ויעבור **106**

כיון ד**אִית לִיה לְאִשְׁתְּמוּמִי** - שיכול הוא להשתמש ממשלחו, **1**
ואף אם יתברר שקנה אצל מי שאינו נאמן, יכול הוא לומר, שאף **2**
שאתה סבור שאינו נאמן, אני אמרתי שקניתי אצל מי שהוא **3**
נאמן, כיון שאני סבור שנאמן הוא. **4**
הגמרא רוצה להביא ראיה לדברי רב מסוף דברי המשנה. **5**
אומרת הגמרא: **סִיפָא, וְדִאִי מְסִייעָא לִיה** - יש להביא ממנה **6**
ראיה לדברי רב. ששינוי בסיפא, שאם אמר המשלח למי שאינו **7**
נאמן על המעשר, שיקנה לו פירות **מֵאִישׁ פְּלוֹנִי**, שהוכיר **8**
המשלח את שם האיש שיקנה אצלו, **הָרִי זֶה נֶאֱמָן** השליח לומר **9**
שקנה אצלו, שכיון שהוא דבר שעתיד להתגלות, הוא חושש **10**
שימצא שקרן. ויש מבאן ראיה לדברי רב שכל דבר שעתיד **11**
להתגלות אין בני אדם משקרים בו. **12**
דוחה הגמרא: אין להביא ראיה משם לדברי רב, שיש לומר **13**
דְּהָתָם - ששם הוא נאמן, **כִּינֵן דְּאִית לִיה** -[שיש לו] **תּוֹכַע** - **14**
שכיון שהוא רואה שמקפיד המשלח להוכיר שם של פלוני **15**
שיקנה דווקא אצלו, מבין הוא שודאי ישאל המשלח מאותו **16**
פלוני אם קנה שלוחו אצלו, ו**מִיִּרְתָּת** - וירא הוא לומר שקנה **17**
אצלו אם לא קנה, שידוע בודאי שיתגלה שקרו, אבל בדין של **18**
רב שאומר הכהן שבכור זה נתן לי ישראל כשהיה בו מום, יש **19**
לומר שכיון שסבור הכהן שלא יהיה מי שיטרח לשאול אצל **20**
הישראל אם דבריו אמת, אין לומר שודאי אינו משקר. **21**
רב ירמיה תמה מנין שמע רב יהודה דין זה: **אָמַר רַב יְרֵמְיָה בְּרַ** **22**
אָבָא, מָנָא לִיה - מנין לו ליהודה **הָא** - דין זה, שנאמן הכהן **23**
לומר שבכור זה נתן לו הישראל כשכבר היה בו מום, הרי דין זה **24**
אֶנָּה בְּגִידוּל קַבְעִיתִיה - אני שניתי אותו לחכם ששמו גידול, **25**
וְגִידוּל קַבַּע בְּדִירִיה - שנה אותו לרב יהודה, ו**הָכִי אָמַר לִיה** **26**
- וכך אני אמרתי לגידול, **נֶאֱמָן יִשְׂרָאֵל לומר בכור זה אני** **27**
נָתַתִּי אותו **לְבִהָן בְּמוֹמוֹ** - כשכבר היה בו מום, אבל לא אמרתי **28**
שנאמן הכהן לומר שמסר לו הישראל כשהיה בו מום. **29**
תמחה הגמרא על דברי רב ירמיה: וכי האם דינו של רב נאמר **30**
לענין יִשְׂרָאֵל, שנאמן הוא לומר נתתי בכור זה לכהן במומו, **31**
הלא **בְּשִׁטָּא** - פשוט הוא דין זה, ומפני מה לא יהיה ישראל **32**
נאמן לומר שנתנו לכהן במומו. ומדוע הוצרך רב להשמינו. **33**
משיבה הגמרא: **לֹא צָרִיךְ** - לא הוצרך רב להשמינו דין זה, **34**
אלא **בְּאִפּוּשׁ** שהיה הבכור טלה **קָזָן** כשמסרו הישראל לכהן, **35**
וְהַגִּדִיל מֵהוּ דְחִימָא - שמא תאמר, שכיון שהגדיל הבכור **לֹא** **36**
קִים לִיה - אין הישראל מכיר, ויש לחשוש שמא אין זה הבכור **37**
שמסר ישראל זה לכהן אלא בכור אחר הוא, שהטיל בו הכהן **38**
מום, **קָא מְשַׁמַּע לָן** - משמינו רב שאין הדבר כן, אלא שאף **39**
אם מסר הישראל את הבכור לכהן כשהיה קטן, אף לאחר **40**
שהגדיל נאמן לומר שמסרו לו כשהיה בו מום. **41**
מביאה הגמרא חילוק בין המקומות כיצד שנו את שמועתו של **42**
רב: **בְּסוּרָא מְתָנִי** - שנו את דברי רב **כְּפִי הִלְשָׁנָא בְּתַרְאָא** - **43**
הלשון האחרון בדבריו, וכפי שאמר רב ירמיה, שאמר רב שנאמן **44**
ישראל לומר שנתן בכור זה לכהן כשהיה בו מום, ו**בְּפּוֹמְבִּדִיתָא** **45**
שנו את דברי רב **כְּפִי הִלְשָׁנָא קָמָא** - לשון הראשון בדבריו, **46**
שאמר רב יהודה בשם רב, שאפילו הכהן נאמן לומר שבכור זה **47**
מסר לו הישראל כשהיה בו מום. ו**הִלְכָּתָא** - וההלכה היא **48**
דבברי רב, ו**אִפְּלוּ בְּשִׁטָּא קָמָא** - כפי הלשון הראשון בדברי **49**
רב, שגם הכהן נאמן לומר שבכור זה מסר לי הישראל כשהיה **50**
בו מום. **51**
רַפְרָם שמקומו היה **בְּפּוֹמְבִּדִיתָא, הָוָה לִיה בּוֹכְרָא** - היה לו **52**
בכור, ו**יְהִיבִיה לִיה** - ונתן אותו **לְבִהָן, בְּלֹא מוּמָא** - כשלא היה **53**

47 רַבִּי יִשְׁמָעֵאל – והרי שנו בבית מדרשו של רבי ישמעאל ללמוד
 48 גזירה שוה בין שני פסוקים האמורים בענין נגעי בתיים, שבפסוק
 49 אחד כתוב 'וְשֵׁב הַבֵּית' (ויקרא יד לט) ובפסוק שני כתוב 'וְכָא
 50 הַבֵּית' (שם פסוק מז) ודורשים גזירה שוה מתיבת 'שב' לתיבת 'בא',
 51 ואף שהתיבות אינן דומות כלל, כיון שמשמעותם שוה כיון שזו
 52 הִיא שִׁיבָה זוּ הִיא בִּיאָה – שיבה וביאה שניהם עניינם שהכהן
 53 הולך מביתו לבית המנוגע, הרי שלומדים גזירה שוה בין שתי
 54 לשונות שונים שמשמעותם שוה, ולמה לא נלמד גזירה שוה בין
 55 לשון פדיה לגאולה, והרי שניהם משמעותם פדיה. מיישבת
 56 הגמרא: הִנֵּי מִיָּלֵי – דברים אלו שניתן ללמוד גזירה שוה אף
 57 כאשר התיבות אינן שוות, אינם אלא הִיכָא דְלִיכָא דְדָמִי לִיהָ
 58 – במקום שאין לשון הדומה לו, שאז דורשים גזירה שוה מלשון
 59 שונה שמשמעותה שוה, אֲבָל אִיכָא דְדָמִי לִיהָ – כשיש לשון
 60 דומה לו, מְדָמִי לִיהָ יִלְפִינָּה – דורשים גזירה שוה מהלשון
 61 הדומה לו, ולא מלשון שונה, ולכן כשבאים ללמוד גזירה שוה
 62 מלשון גאולה האמור בחרמים, יש לנו יותר לדורשה למעשר
 63 בהמה שנאמר בו לשון גאולה, ולא לדורשה לבכור שנאמר בו
 64 לשון פדיה.
 65 שואלת הגמרא: וְלִילָף – ונלמד בְּכוֹר בגזירה שוה 'הַעֲבֵרָה
 66 הַעֲבֵרָה' מִמַּעֲשֵׂר, שיהא אסור הבכור במכירה, דִּהָא מַעֲשֵׂר נָמִי
 67 אסור במכירה, שכן נָמִי – נלמד בגזירה שוה 'נְאוּלָה נְאוּלָה'
 68 מִחֲרָמִים. מיישבת הגמרא: מִיעֵט דְּחִמְנָא נָבִי חֲרָמִים בִּכְךָ
 69 שאמרה התורה (ויקרא כז כח) 'קדש קדשים הוּא' ומשמע שדווקא
 70 הוּא – חרם, קדוש ואינו נמכר, וְלֹא בְּכוֹר, שמותר למכור.
 71 שואלת הגמרא: וְאִיכָא שְׁכוּנַת הַפֶּסֶק לִמְעַט הוּא – חרם, קדוש
 72 ואינו נמכר, וְלֹא מַעֲשֵׂר בהמה, ונלמד שמותר למכור מעשר
 73 בהמה, ואם כן ניתן ללמוד לבכור שאסור במכירה. משיבה
 74 הגמרא: מַעֲשֵׂר נְאוּלָה בְּמִזְבֵּחוֹ – עדיף ללמוד מעשר בהמה
 75 מחרמים, כיון שבמעשר בהמה נאמר לשון 'גאולה' כמו
 76 בחרמים, ואת המיעוט מ'הוּא' יש לדרוש לבכור שלא נאמרה בו
 77 לשון 'גאולה' אלא לשון פדיה.
 78 הגמרא מביאה מקור אחר לאיסור מכירת מעשר בהמה: רַבָּא
 79 אָמַר, יש ללמוד את איסור מכירת מעשר בהמה מהכתוב
 80 בחרמים, שהרי 'לֹא נְאוּלָה' דְּחֲרָמִים לֹא צָרִיךְ לְכַתּוּבָהּ, כיון שגם
 81 אם לא נכתב, הרי אין אופן שאפשר לפדות חרם, דְּאִיתְּנָהּ
 82 הִיכָא – שהרי היכן נמצאים הדברים שהוחרמו, אִי בִּי בְּעָלִים –
 83 אם הם נמצאים בבית הבעלים, הלא הַקֹּדֶשׁ נִינְהוּ, ואין המקדיש
 84 יכול לפדותו כרצונו, אלא צריך ליתנו לכהנים, ואילו אִי בִּי בְּהֵן
 85 – אם הם נמצאים בבית הכהן, חוּלְקִין נִינְהוּ – הרי הם כבר חולקין,
 86 ואין צורך לפדותם, אלא הכהן מוכרם למי שירצה, דְּתִנְיָא
 87 בברייתא (תוספתא ערכין פ"ד ה"א), חֲרָמִים, כָּל זֶמַן שֶׁהֵן בְּבִית
 88 בְּעָלִים, הֲרֵי הֵן הַקֹּדֶשׁ לְכָל דְּבָרֵיהֶם, שְׁנַאמֵר (ויקרא כז כח) 'כָּל
 89 חֶרֶם קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים הוּא לָהּ', נִתְּנָן לָבָהּ, הֲרֵי הֵן בְּחוּלְקִין לְכָל
 90 דְּבָרֵיהֶם, שְׁנַאמֵר (במדבר י"ד) 'כָּל חֶרֶם בְּיִשְׂרָאֵל לָךְ וְיִהְיֶה/
 91 ומשמע שנתנו לכהן ברשותו כשאר ממונו, והרי הם
 92 כחולקין, ואם כן לֹא

1 למכרו בגזירה שוה 'הַעֲבֵרָה הַעֲבֵרָה' מִבְּכוֹר, שבשניהם נאמרה
 2 לשון העברה, במעשר נאמר (ויקרא כז לט) 'כָּל מַעֲשֵׂר בְּקָר וְצֹאן
 3 כָּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשֶּׁבֶט הַעֲשִׂירִי יִהְיֶה קֹדֶשׁ', ובבכור נאמר
 4 (שמות י"ג יב) 'וְהַעֲבַרְתָּ כָּל פֶּטֶר רִחִם לָהּ, וְכך נלמד, מֶה – כשם
 5 שְׁבִיבֹר קֹדֶשׁ וְאִינוּ נְנָאֵל, אִף מַעֲשֵׂר קֹדֶשׁ וְאִינוּ נְנָאֵל, ואם
 6 כן 'לֹא יִנָּאֵל' דְּכִתְבָּה דְּחִמְנָא מִמַּעֲשֵׂר בהמה לָמָּה לִי, בהכרח
 7 לִאֲפִנְיָ – להפנותו לדרוש גזירה שוה, וללמוד שגם מעשר
 8 בהמה אסור במכירה כמו חרמים.
 9 מקשה הגמרא: וְאִכְתִּי – והרי עדיין 'לא יגאל' האמור מִמַּעֲשֵׂר
 10 נָמִי לֹא מִפְּנֵי – אינו פנוי לדרשה, דְּאִיכָא לְמַפְרָךְ את הלימוד
 11 למעשר בהמה בְּפִרְכֵּינָן לעיל את הלימוד מבכור לחרמים,
 12 שהרי בכור דינו חמור שהוא קדוש מיד בצאתו מרחם אמו, וכיון
 13 שאי אפשר ללמוד איסור פדיון מעשר בהמה מבכור, נמצא
 14 שתיבות 'לא יגאל' האמורות במעשר בהמה אינם פנויות ללמד
 15 גזירה שוה מחרמים. מתרצת הגמרא: 'וְהַעֲבַרְתָּ' האמור בבכור
 16 קָרָא 'וְיִתְּרָא הוּא' – תיבה מיותרת היא, שהרי היה די לכתוב 'כל
 17 פֶּטֶר רִחִם לִי', ולכן הוא מופנה לדרוש ממנו גזירה שוה 'העברה
 18 העברה' למעשר בהמה שלא יגאל, וכיון שלימוד זה נדרש
 19 מפסוק מופנה, אין משיבין עליו לפורכו, ונמצא שהנאמר 'לא
 20 יגאל' במעשר מופנה ללמוד גזירה שוה מחרמים לאסור בו גם
 21 מכירה.
 22 מקשה הגמרא: אם כך שיש ללמוד מחרמים לאסור במכירה,
 23 בְּכוֹר נָמִי יהיה אסור במכירה, שכן נִילָף – נלמדנו בגזירה שוה
 24 'נְאוּלָה נְאוּלָה' מִחֲרָמִים, ואף שלא נאמר בבכור לשון גאולה,
 25 הרי כתוב בו (במדבר י"ז יז) 'לֹא תַפְדֶּה' ופדיה היינו גאולה. מתרצת
 26 הגמרא: דְּמַעֲשֵׂר מִפְּנֵי – 'לא יגאל' האמור במעשר הרי הוא
 27 מופנה, וניתן לדרשו בגזירה שוה מחרמים, ואילו 'לא יגאל'
 28 דְּבִכּוֹר לֹא מִפְּנֵי – אינו מופנה לדרוש גזירה שוה, כיון שהוא
 29 נצרך ללמד על עצמו איסור פדיה בבכור, וכמו כן ללמד בגזירה
 30 שוה לאסור פדיה במעשר בהמה, ולכן אי אפשר לדרשו בגזירה
 31 שוה מחרמים לאסור מכירת בכור.
 32 שואלת הגמרא: וּמִאֵי חֵזֶת – ומה ראית לומר דְּלֹא תַפְדֶּה'
 33 דְּבִכּוֹר נצרך לְגִפְיָה – ללמד שאסור לפדות את הבכור עצמו,
 34 ואינו פנוי לדרשה, וְדְּמַעֲשֵׂר לִאֲפִנְיָ – ואילו ה'לא יגאל'
 35 האמור במעשר בהמה הוא מופנה לדרשו בגזירה שוה מחרמים,
 36 וְאִילֵּי תֵּינִי תֵּינִי תֵּינִי, דְּמַעֲשֵׂר לְגִפְיָה – שה'לא יגאל'
 37 האמור במעשר בהמה נצרך ללמד שאסור לפדות את המעשר
 38 עצמו, וגם ללמד לאסור מכירה בבכור בגזירה שוה של 'העברה
 39 העברה', ואילו דְּבִכּוֹר לִאֲפִנְיָ – ה'לא תַפְדֶּה' האמור בבכור
 40 הוא מופנה לדרשו בגזירה שוה מחרמים, ולאסור במכירה.
 41 משיבה הגמרא: נִינְן ללמוד גזירה שוה של לשון 'נְאוּלָה'
 42 האמור במעשר בהמה מלשון 'נְאוּלָה' הדומה לו, האמור
 43 בחרמים, וְאִין דִּנֵּין לשון 'פְּדִיָּה' האמור בבכור מלשון 'נְאוּלָה'.
 44 שואלת הגמרא: מִאֵי נִפְקָא מִינָּהּ – מה החילוק בין הלשונות,
 45 והרי משמעותם שוה, ולמה עדיף ללמוד גזירה שוה מלשון
 46 גאולה ללשון גאולה יותר מאשר ללשון פדיה, הֲאֵל תִּנָּא דְּבִי

כאשר אומרים לו ליהודי שנתאווה הקדוש-ברוך-הוא להיות לו יתברך
 דירה בתחתונים – אזי נעשה גם התענוג שלו בעבודה עם התחתונים
 דווקא, לעשות מהם דירה לעצמותו יתברך, ביודעו שעל-ידי-זה ממלא
 ומשלים (לא רק את רצונו, אלא גם) את תאוותו של הקדוש-ברוך-הוא.

משיחת שבת פרשת לך-לך ה'תשמ"ה

מהם מעט, וְשִׁנְנָמֹו - או שנחתכו ברחבן מלמעלה כעין
 סדק ולא נחסר מהם כלום, הרי זה מום כיון שמומים הללו
 גלויים וגראים. וכן החוטין הַפְּנִימִיּוֹת - התניניים האחריות
 שהשיניים הגדולות (הטוחנות את האוכל) קבועות בהם,
 שִׁנְעָקְרוּ לגמרי ממקומם, הרי אלו מומים. מפרשת הגמרא
 את קושייתה על רבא: מַאי טַעְמָא שאפילו עקירת תניכים
 הפנימיות נחשבת מום, לֹא מִשּׁוּם דְּכִי פְעִי מִיחֻזי שכאשר
 הבכור פותח פיו לצעוק החסרון ההוא נראה אף שאינו
 נראה כאשר הוא פותח פיו מעט רק כדי לאכול. ואם כן
 לשם מה הוצרך רבא לומר את דבריו. מתרצת הגמרא:
 אֲמַר רַב פֶּפְא, רַבָּא נָמִי טַעְמָא דְּמִתְנִיתִין מִפְּרִשׁ -
 רבא בא רק לפרש את טעם דין המשנה הזו, מַאי טַעְמָא
 נִעְקְרוּ הָיוּ מוּמָא אף שאין המום נראה מבחוץ בשעה
 שפותח פיו לאכול, מִשּׁוּם דְּכִי פְעִי מִיחֻזי ודי בזה להיחשב
 מום גלוי המתיר את הבכור.

משנה

כדי להתיר בכור להשחט וליאכל צריך שיהיה בו מום, אך
 להטיל בו מום אסור מדאורייתא כמו שדרשו (לעיל לג) מן הכתוב
 (ויקרא כב כא) 'כֹּל מוֹם לֹא יִהְיֶה בו', וכאשר עבר אדם והטיל מום
 בבכור קנסו חכמים שלא לשוחטו כמבואר במשנה לעיל (לד).
 משנתנו עוסקת באמנות האדם לומר שהמום נפל מעצמו ולא
 בידי אדם: כֹּל הַמוּמִין הָרְאוּיוֹן לֹבֵא בִידֵי אָדָם - שאדם יכול
 לעשותם, ואינם נעשים בידי שמים כמו רגל נוספת או שינוי
 בגודל האברים, רועי יִשְׂרָאֵל נֶאֱמָנִין לומר שנעשו מעצמם ולא
 על ידי אדם, אבל רועים כְּהֻנִּים אֵינָן נֶאֱמָנִין, כיון שהם חשודים
 מהם הטילו את המום בעצמם. ובגמרא תתבאר כוונת המשנה
 מי הם רועי ישראל ומי הם רועי כהנים, והטעמים מדוע הם
 נאמנים או אינם נאמנים. רַבֵּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אֹמֵר, נֶאֱמָן
 הוּא - כהן, להעיד על בכור שֶׁל חֲבִירוֹ שהמום נפל בו מעצמו
 ולא בידי אדם, וְאֵין נֶאֱמָן להעיד כן על בכור שֶׁל עַצְמוֹ. רַבִּי
 מֵאִיר אֹמֵר, הַחֹשֵׁד עַל הַדָּבָר לֹא דִנּוּ וְלֹא מַעֲרִיזוּ, ולכן אין
 כהן נאמן להעיד כלל בענין זה לא על בכור של עצמו ואף לא
 על של חבירו.

גמרא

הגמרא מבארת מי הם רועי ישראל ורועי כהנים שבמשנה
 ומדוע הם נאמנים או אינם נאמנים. אומרת הגמרא: רַבִּי יוֹחָנָן
 וְרַבִּי אֱלֶעָזָר, הָד אֲמַר שהמשנה שאמר רועי יִשְׂרָאֵל, כוונתה
 לרועים ישראלים, שאפילו כשהם בִּי כְהֻנִּים - רועים בבית
 הכהנים את בהמות הכהנים, נֶאֱמָנִין הם להעיד על הבכור של
 הכהנים שהמום שבו נפל מעצמו ולא בידי אדם. והטעם
 שנאמנים הוא משום שֶׁלֹּאֵינָם ו-לטעימה] לֹא חִיִּישִׁין - איננו
 חוששים וחושדים שישאל זה העובד אצל הכהן מעיד בשקר
 שמום זה נפל מעצמו כדי להתירו בכדי שאדונו הכהן יזמינו
 לאכול עמו מבשר הבכור. ומה שאמר המשנה רועי כְּהֻנִּים אין
 נאמנים, כוונתה שרועים כהנים הרועים בִּי יִשְׂרָאֵל - בבית
 ישראל את בהמות ישראל, אֵין נֶאֱמָנִין להעיד על בכור של
 ישראל שהמום שבו נפל מעצמו ולא בידי אדם, כיון שהכהן
 הרועה חשוד שהוא עצמו הטיל בו את המום, שכן מִיָּמֵר אֲמַר
 - אומר הוא לעצמו בִּין דְּקָא מְרַחֵנָּא בִּיה לֹא שָׁבִיק לְדִידִי
 וְיִהְיֶה לְאֶחָרֵינִי - כיון שאני טורח בבכור לא יעזוב אותי הישראל

האדם וְעֵשָׂה בּו מוֹם, הֲרִי זֶה שׁוֹחֲטִין עָלָיו ואפילו אם אדם זה
 הוא כהן החשוד להטיל מום בבכור כדי להתירו לו, מפני
 שכוונתו היתה רק להציל את עצמו ולא להטיל בו מום.

גמרא

הגמרא מביאה מחלוקת מה הדין כאשר בעטו לאחר זמן ולא
 בזמן שרדף אחריו: אֲמַר רַב פֶּפְא, לֹא שָׁנו במשנה שבכור
 שנעשה בעל מום מחמת בעיטת הנרדף על ידו מותר, אֲלָא
 כְּשִׁבְעָטוֹ בְּשַׁעַת רְדִיפָה, שאז לא בעט אלא כדי להציל את
 עצמו, אֲבָל אם בעט בו לְאַחֵר רְדִיפָה - לאחר שכבר ניצל
 מרדיפתו, לֹא - אין הבכור נותר מחמת המום שנעשה בו
 בבעיטה, מפני שאז כוונתו היתה להטיל בו מום, שהרי לא היה
 צריך לבעוט בו כדי להינצל ממנו.
 מקשה הגמרא: פְּשִׁיטָא. מתרצת הגמרא: מַהוּ דְּתִימָא צַעְרִיה
 הוּא דְּמִדְּכָר - היינו אומרים שגם באופן שבעט בו לאחר רדיפה
 לא היתה כוונת הבעוט להטיל בו מום אלא שנזכר במה שציערו
 איל זה כאשר רדף אחריו ולכן בעט בו, ונתיירנו על ידי מום זה,
 קָא מְשַׁמַּע לָן רב פפא שלא אומרים כן ואין להתירו.
 אִיכָא דְאָמְרִי, אֲמַר רַב פֶּפְא, לֹא תִימָא בְּשַׁעַת רְדִיפָה אֵין,
 אֲבָל שְׁלֹא בְּשַׁעַת רְדִיפָה לֹא - אל תאמר שרק כאשר בעטו
 לבכור בשעת רדיפה אנו מתירים אותו, אבל כשבעטו לאחר
 רדיפה אינו מותר, אֲלָא אֲפִילוּ כאשר בעטו לְאַחֵר רְדִיפָה, נָמִי
 הוא מותר.
 שואלת הגמרא: מַאי טַעְמָא. משיבה הגמרא: צַעְרִיה [הוא]
 דְּמִדְּכָר - הבעוט נזכר במה שציערו איל זה כאשר רדף אחריו
 ולכן בעט בו ולא בכדי להתירו, ולכן יש להתירו.
 הגמרא מביאה ומבארת היתר הטלת מום בבכור לפני שנולד:
 אֲמַר רַב יְהוּדָה, מוֹתֵר לְהַטִּיל מוֹם בְּבִכּוֹר קוֹדֵם שֶׁיֵּצֵא לְאוֹרֵי
 הָעוֹלָם, כדי שיהיה מותר לשוחטו ולא יצטרכו להמתין עמו עד
 שיפול בו מום. וטעם ההיתר הוא כיון שאין הבכור קדוש בעודו
 ברחם אלא רק בלידתו מתקדש, שנאמר (דברים טו יט) 'כֹּל הַבְּכּוֹר
 אֲשֶׁר יוֹלֵד, ורק מעת שמתקדש חל איסור להטיל בו מום.
 אֲמַר רַבָּא, גְּדִיא בְּאוֹרֵינָה - בבכור של גדי עזים יכול להטיל בו
 מום באוזנו לפני שיצא רוב ראשו ויחשב כילוד וקדוש, כיון
 שאזניו ארוכות ויוצאות ונראות לפני רוב ראשו. אֲמַרְהָ
 בְּשִׁפּוֹתֶיהָ - בבכור של שה כבשים יכול להטיל מום לפני לידתו
 בשפתיו כיון שהן נראות בתחילת לידתו, אך באוזניו שהן קצרות
 אינו יכול להטיל מום לפני שיצא רוב ראשו.
 אִיכָא דְאָמְרִי, אִימָרָא נָמִי בְּאוֹרֵינָה - גם בבכור של שה יכול
 להטיל מום באוזנו, אִימָר דְּרִךְ צִדְעֵיו נִפְק - אנו אומרים שהוא
 יוצא דרך צידי ראשו ונראית אזנו קודם שיצא רוב ראשו.
 מום המתיר בכור לשחיטה הוא רק מום גלוי כמו פיסח ועיור,
 ככתוב בתורה (דברים טו כא-כב) 'וְכִי יִהְיֶה בו מוֹם פֶּסֶח או עוֹר פֶּל
 מוֹם רָע לֹא תִזְבְּחֵנּוּ לַה' אֱלֹהֶיךָ, בְּשַׁעֲרֶיךָ תֹאכְלֵנּוּ. הגמרא
 מבארת אלו מומים בתוך הפה נחשבים גלויים: אֲמַר רַבָּא, בכור
 שנפל מום בתוך פיו, אֲבָל וְלֹא מִיחֻזי - כאשר הוא אוכל שפותח
 את פיו מעט לא רואים את המום, אבל פְּעִי וּמִיחֻזי - כאשר הוא
 פותח את פיו הרבה לצעוק נראה המום, הֵיוּ מוּמָא ואין צריך
 שיראה המום בעת אכילתו.
 מקשה הגמרא: מַאי קָא מְשַׁמַּע לָן, הרי תִּינָא במשנה
 (למקמ לט) כשמנתה את המומים בבכור, הַחוּמִין הַחִיצוֹנוֹת
 - התניניים הקדמיות שתחת החוטם, שִׁנְנָמֹו - שנחסר

משום גזל, אלא ודאי לא יגזול את הכהן, ויתן לו את הבכור, ומשום כך אף אם ישראל הוא, יכול אני לראות את המום.

משנה

צריך אדם להפריש מעשר מן הבהמות שנולדו לו בעדרו כל שנה, והוא הנקרא 'מעשר בהמה'. דין מעשר בהמה, מעלהו בעליו לבית המקדש ומקריבו, ואם נפל בו מום, אין מקריבים אותו, אלא הרי הוא של הבעלים כשאר חולין. ובהמה שהיא ספק מעשר, אינה נאכלת אלא אם כן נפל בה מום. המשנה עוסקת בנאמנות של אדם לומר על מום שנפל מעצמו. **הכל נאמנין על מומי מעשר**, היינו להעיד שנפלו המומים מעצמם בבהמה של מעשר.

גמרא

הגמרא מבארת מדוע שונה דין מעשר מבכור. שואלת הגמרא: **מאי מעשא** – מהו הטעם שכולם נאמנים לומר שנפל המום במעשר מעצמו. משיבה הגמרא: במעשר אין לנו לחשדו שהוא הטיל את המום, כיון **דאי בעי שרי ביה מומא מעיקרא** – שאם היה רוצה היה מטיל בו מום מתחילה, קודם שעושה את הבהמות. שואלת הגמרא: וכי מי ידע ה' נפיק – האם יודע אדם איזו בהמה תצא בעשירי, שהיא תהיה המעשר, שיטיל בה מום מתחילה. וכי תימא – ואם תרצה לומר, שאותה בהמה שהטיל בה מום מפיק ליה כריש עשרה – יכול הוא לגרום שתצא עשירית, אין זה יתכן, שהרי **לא יפקר בין טוב לרע** אמר ר' חמנא – אמרה התורה (ויקרא כו לג) בפרשת מעשר בהמה, ופירושו הוא, שלא יברור איזו בהמה תצא העשירית. מיישבת הגמרא: אללא, הטעם הוא משום **דאי בעי** – שאם היה רוצה שלא יהיה צריך להמתין עד שיפול בו מום, שרי ביה מומא כבוליה עדריה – היה מטיל מום בכל עדרו קודם שעושה אותו, שבכך כל בהמה שתצא עשירית תהיה בעלת מום, וכיון שלא עשה כן, ודאי לא איכפת לו להמתין עד שיפול מום בבהמת המעשר, ולכן אינו חשוד להטיל בה מום.

משנה

המשנה דנה באופן שיש מום שידוע שהוא מום קבוע האם צריך מומחה להתירו: **בכור שננסמית עינו**, ובכור שננסמית ידו, ובכור שננסמית רגלו, שמומים הללו ידוע לכל שמום קבוע הוא, הרי בכור זה ישחט על פי שלשה בני הכנסת – אנשים שאינם חכמים, אלא שהם קצת בני תורה. רבי יוסי אומר, אפילו אם יש שם סנהדרין קטנה של עשרים ושלשה דינים הסוברים שיש להתיר את הבכור, אינו נשחט אלא על פי מומחה שקיבל רשות מהנשיא להתיר בכורות במומם.

גמרא

קדושת בכור נוהגת בין בארץ בין בחוץ לארץ, אולם בכור שנולד בחוץ לארץ, אף בזמן בית המקדש, לא היו מקריבים אותו לבתחילה, אלא ממתנינם עד שיפול בו מום במקומו. הגמרא דנה איך מתירים בכור בחוץ לארץ: **רבי שמלאי ורבי יהודה נשיאה תרנויהו** – שניהם משמיה דרבי יהושע בן לוי ואמרי – אמרו בשם רבי יהושע בן לוי, ואמרי לה – ויש שאמרו

שדין זה רבי שמלאי ורבי יהושע בן לוי, תרנויהו, משום רבי יהודה נשיאה אמרי, התרת בכור שנפל בו מום פחוזה לארץ, נעשה על פי שלשה בני הכנסת. אמר רבא, ובמומין מובהקין שברור לכל שמומים קבועים הם, בזה הוא שאמרו שמתירים בכור בחוץ לארץ על פי שלשה בני הכנסת, אבל מומים שאינם מובהקים, אף בחוץ לארץ אין מתירים אלא על פי מומחה. שואלת הגמרא: **מאי קא משמע לן** – מה השמיענו רבא במה שאמר שרק מומים מובהקים מתירים שלשה בני הכנסת בחוץ לארץ, תנינא – הרי שנינו כן במשנה, בכור שננסמית עינו ובכור שננסמית ידו ובכור שננסמית רגלו, הרי זה ישחט על פי שלשה בני הכנסת, הרי שאין שלשה בני הכנסת מתירים אלא בכור שיש בו מום מובהק. וודאי המשנה מדברת בבכור בזמן הזה, שהרי לעיל (לה) הביאה המשנה מעשה בבכור שהיה שערו מגודל, מפני שהמתין עד שיפול בו מום, משום שלא היו יכולים להקריבו, ומן הסתם שכל המשניות מדברות בבכור בזמן הזה, ובכור בזמן הזה דינו שזה לבכור בחוץ לארץ, ששניהם אינם עומדים להקריבה, ואם כן כבר מהמשנה אנו יודעים שכל בכור שאינו קרב שלשה בני הכנסת מתירים אותו רק במום קבוע. מתרצת הגמרא: אי ממתניתין – ממה שנאמר במשנה, לא היינו יודעים את דברי רבא, דהוה אמנא, שפחוזה לארץ שלשה בני הכנסת מתירים אפילו מומין שאין מובהקין, והאי דקתני – ומה שנאמר במשנה מומים מובהקין, אין זה אלא להודיע את פחו' (חידושו) דרבי יוסי, שאמר שאפילו במומים מובהקים אין הבכור נשחט אלא על פי מומחה, אבל חכמים סוברים ששלשה בני הכנסת מתירים אפילו מומים שאינם מובהקים, קא משמע לן – משמיענו רבא, שאין הדבר כן, אלא אף בחוץ לארץ אין שלשה בני הכנסת מתירים אלא מומים מובהקים. הגמרא מבארת שאין בני הכנסת מתירים בכור אלא במקום שאין מומחה: אמר רב יהודה אמר רב ירמיה בר אבא, ספק אם אמר כן רבי ירמיה משמיה דרב, ספק אם אמר כן משמיה דשמואל, שלשה שאינם מומחים מתירין את הבכור במקום שאין חכם מומחה ומופלג בחכמה, במומים מובהקים. שואלת הגמרא: **מאי קא משמע לן** – מה השמיענו רב ואו שמואל בזה, תנינא – הרי כבר שנינו דין זה במשנה, שבכור שיש בו מום מובהק, הרי זה ישחט על פי שלשה בני הכנסת. מתרצת הגמרא: אי ממתניתין – ממה שנאמר במשנה, לא היינו יודעים את דברי רב (או שמואל) – כיון דהוה אמנא, שהמשנה מדברת במקום שיש מומחה, שאף במקום שיש מומחה, שלשה בני הכנסת מתירים את הבכור, קא משמע לן – משמיענו רב (או שמואל), שאין הדבר כן, אלא במקום שאין מומחה, אין – כן מתירים מומים מובהקים על פי שלשה, ובמקום שיש מומחה, לא מתירים אפילו מומים מובהקים על פי שלשה. מביאה הגמרא פסק בדבר זה: אמר רב חיאי בר עמרם, שלשה שאינם מומחים, מתירין את הבכור במומים מובהקים במקום שאין מומחה. דין נוסף אמר רב חיאי בר עמרם, שלשה שאינם חכמים מתירין את הנדר במקום שאין חכם, אבל במקום שיש חכם, אין שלשה מתירין את הנדר. מבארת הגמרא: הדין הראשון שאמר רב חיאי בר עמרם ששלשה שאינם חכמים מתירין את הבכור במומים מובהקים במקום שאין מומחה,

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

~ שולחן ערוך עם הערות וצינונים – הלכות שבת ~

יא ...וְכֵן כָּל דְּבַר שֶׁאֵינוֹ מִבְּשָׁל, שֶׁהוּא מְלוּחַ תְּרֵבָה, וְאֵינוֹ רָאוּי לְאֲכִילָה כִּי אִם עַל יְדֵי שְׂרִיָּה אוֹ הֲדַחָה בְּחֻמֵּין קָדְשִׁים, אִם שְׂרִיָּה אוֹ הֲדִיחַ בְּחֻמֵּין - חֵיב קָדָשׁ. אֲבָל מִתֵּר לְשִׁרְוֹתוֹ וְלִהְדִּיחוֹ בְּצוּנֵינִין קָדְשִׁים, וְאִפְלוּ נַעֲשֶׂה רָאוּי עַל יְדֵי כָךְ קָדְשִׁים, שֶׁכָּל דְּבַר שֶׁאֵינוֹ אֲכָל מִתֵּר לַעֲשׂוֹתוֹ אֲכָל בְּשֶׁבֶת, כִּמּוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שֶׁכ"ד קו"ז:

חלק ב, סימן שיח, דין המבשל בשבת, סעיף יא:

ביאורי הלכה

קנ] הדחה בחמין – דג הערינג (ועד"ז, סרדינים, אנשובי ועוד) שנאכלים גם ללא הדחה משמע דמותו להדיחו בחמין מכלי שני¹⁷⁵.
קד] בחמין חייב – אפילו בכלי שלישי¹⁷⁶.
קה] בצוננין – כל שאין היד סולדת בו הוא בכלל צונן¹⁷⁷.

קו] על ידי כך – מאכל שנעשה ראוי על ידי הדחה בצוננים – מותר להדיחו גם בחמין מכלי שני¹⁷⁸, אפילו דרכו להדיחו רק בחמין¹⁷⁹, אבל אסור לשרותו בחמין בכלי שני.
קז] בסי' שכ"ד – ואין בזה איסור משום "מכה בפטיש"¹⁸⁰.

צינונים והוספות

(175) קצות השלחן (סי' קכד בדה"ש ס"ק כד): "והערינג כיון שיכולים לאכלו בלי הדחה משמע דמותו להדיחו בחמין, והמשנ"ב (ס"ק לו) כ' דדעת הט"ז דאסור וכן יש לנהוג, ולשרות הערינג בכלי שני בלאו הכי טוב להחמיר משום המלח שעליו שמתבשל גם בכלי שני לדעת י"א דלהלן סי"ח, ואף שהמלח נמס כבר מכל מקום שייך בו בישול". משמע דעתו (אף שלא מפורש) שלא מסכים לחומרת המשנ"ב שלא להדיח הערינג מכלי שני או רק שלא לשרות בכלי שני, ואכן בשוע"ר מפורש שאין להחמיר אלא בדבר שלא נאכל כלל ללא שרייה או הדחה בחמין, והנהגה במשנ"ב (ביה"ל ד"ה חוץ) הסתפק לאסור גם דאולי הערינג הוא קוליים האספנין או מליח הישן שאין להדיחו בחמין אפילו ראוי לאכילה בדוחק, אך בשוע"ר משמע שדבר שלא חסר בו בישול (כמו הערינג ופירות הנאכלים חיים (ראה לעיל הערה קסט)) אינו בגדר מליח הישן.

(176) נתבאר לעיל (הערה קעא) שדבר שידוע שמתבשל בכלי שלישי חייבים על בישולו, ולכאורה הוא הדין בדבר קשה שידוע בבירור שמתרכך ונעשה ראוי בכלי שלישי או רביעי שהיד סולדת בהן (ולא נעשה ראוי בצוננים). אך להעיר, שלכאורה אינו נוגע כל כך למעשה, שאפילו בכלי שני צ"ע היכן מצינו דבר קשה או מלוח שמתרכך בחמין ולא בצוננים, ובשו"ע לא הובאו דוגמאות למאכלים כאלו (מאכלים בדוגמת פתיתי שיבולת שועל (כשידוע שאינם מבושלים) איסורם משום בישול ולא משום ריכוך (כדלעיל שם), אלא אם כן לשוע"ר אין בישול לעולם בכלי שלישי

(למעט קוליים האספנין ומליח הישן), ואיסור שריית פתיתי שיבולת שועל (שאינם מבושלים) וכיו"ב הוא מצד ריכוכם בלבד (וראה להלן על סעיף יב הערה קצב).

(177) קצות השלחן (סי' קכד בדה"ש ס"ק כד): "ופשוט דכל מה שנזכר בפנים לאסור הדחה או שרייה בחמין בכלי שני היינו דוקא כשהיד סולדת בהן, וכל שאין היד סולדת בהן יש להם דין צונן כמבואר בכ"מ בסי' שי"ח והמשנ"ב בבה"ל נשאר בצ"ע בזה".

(178) כשלא צריך בישול לעשותו ראוי, אין שם "בישול" להדחה זו (ראה לעיל הערה קסט). ומה שכתב "שמותר בצוננים" ולא כתב "שמותר גם בחמין" כי שרייה בחמין בכלי שני אכן אסורה (וראה לעיל הערה קעב). וראה להלן הערה קפ אם יש בהדחה בחמין משום מכה בפטיש. ולעיל הערה קעה לעניין הדחה בחמין של דבר שראוי גם ללא הדחה כלל.

(179) לא מיבעיא כשמעדיף להדיחו בחמין כדי שהתבשיל יהיה חם (כמו קפה נמס שנעשה ראוי גם בצוננים, אבל רוב האנשים מעדיפים להכשירו לשתייה בחמין), שאין בכך משום בישול, אלא אפילו נמס טוב יותר במים חמים (או המלח שעליו מתפוגג בחמין בעילות יותר) – אין זה גמר בישול ולא הכשרתו לאכילה. וגם לחושישים שהקפה וכו' מתבשלים בכלי שני (מצד חשש קלי הבישול (אם אינם מבושלים) או מצד חומרת הסידור (אפילו הם מבושלים)), מותר עירוי מכלי שני.

(180) "גמר מלאכתן" המופיע בשו"ע וברמ"א לעניין

ציונים והוספות

והמרכך מאכל בחמין אסור משום מכה בפטיש (גם כשאין בזה משום מבשל), ונראה שהביא דיוק זה אגב פלפולו בדברי האחרונים ולא למעשה (שמהיכי תימצי לחדש גזירת מכה בפטיש באוכלין לשוע"ר, ובפרט שכאן משמע להיפך, וגם שם הדיוק אינו מוכרח כלל). וראה לעיל הערה קעח אם יש איסור בהדחה בחמין משום מבשל בדבר שלא צריך בישול (ואינו מתבשל).

קוליים האספנין הוא כמפורש לעיל "גמר מלאכת בישולך", ולא (כפירוש הלבוש ופמ"ג שהוא) מלאכת מכה בפטיש (שעניינה גמר מלאכה). ובקצות השלחן (סי' קל בדה"ש סי' קל סקי"ב ד"ה מכה בפטיש אות ו (בסופו) ואות י) מדייק מסי' שכד שבתיקון מאכל שיש בו "סרך מלאכה" ישנו איסור גם משום מכה בפטיש, ופירש שכיון שלפעמים הדחה בחמין אסורה משום מלאכה, הרי גם כשאין בזה מלאכה (כשאפשר לרכך בצוננים) יש בזה "סרך מלאכה"

~ שו"ע רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות שבת ~

לא נצטנן לגמרי אף על פי שיש בו רוטב נהגו להקל כאלו הוא חם לגמרי.

ואם סומך אצל התנור במקום שאין יכול להתחמם עד שהיד סולדת בו מותר אפילו נצטנן לגמרי אבל על התנור צריך דבר המפסיק אף שאין היד סולדת שם ואף אם התבשיל חם לגמרי והוא הדין לתוך הקכלי"ן צריך דבר המפסיק.

ופירות חיים וכן מיני משקין דינם כתבשיל שיש בו רוטב ונצטנן לגמרי בין לאיסור בין להיתר.

וליתן על גבי קדרה הקבועה בתנור דינה כאצל התנור אבל אסור ליתן קנקן עם משקין לתוך המים שבקדרה ההיא ואסור ליתן המים לקדרה ההיא אפילו קודם שהוסק התנור כי אם על ידי נכרי ומותר ליהנות מהמים בשבת אם נתנם נכרי קודם שהוסק התנור אבל אם נתנם ישראל אסור ליהנות מהם עד מוצאי שבת בכדי שיעשו ואפילו נתנם בערב שבת סמוך לחשכה אחר שהוסק התנור אסור ליהנות מהם עד למוצאי שבת בכדי שיעשו.

ואסור לכרוך בשבת קדרה עם תבשיל (חם) בכרים וכסתות או בשאר בגדים אם כולה טמונה בהם ואם פינה התבשיל לקדרה אחרת מותר לכורכו שם:

סליק קיצור הלכות שהיה והטמנה:

~ יום שני ~

חלק ב סימן רס דיני הכנסת שבת:

מצוה לרחוץ כל גופו לכתחלה בערב שבת בחמין מפני כבוד השבת ואם אי אפשר לו ירחץ פניו ידיו ורגליו בחמין ומכל מקום אין רחיצה זו חובה גמורה אלא המקיימה מקבל עליה שכר ושאינו מקיימה אינו נענש עליה ומצוה לחוף הראש ולגלח הצפרנים בכל ערב שבת.

ואם היו שערות ראשו גדולות מצוה לגלחן שלא יכנס לשבת כשהוא מגולח ומצוה מן המובחר לגלח בערב שבת ממש

~ יום ראשון ~

הלכות שהייה והטמנה בקצרה לפי מנהג מדינות אלו:

כלל הדבר עכשיו שאנו מניחים הקדרות בתוך התנור מגולות ואין אנו עושים שום הטמנה סביב דופןותיהן ועל פיהן אם כן אין להם רק דין שהייה ולא דין הטמנה ולפיכך אם נתבשלו כמאכל בן דרוסאי מבעוד יום מותר להשהותן אע"פ שאין התנור גרוף ולא קטום ובשר אם נותנו חי בקדרה סמוך לחשכה ממש הרי זה מותר.

אבל במיני בצק בין מבושלים בין נאפים ובמיני קטניות ובמים ובצלי הנצלה בשפוד אין מועיל חי וצריך שיהיו כמאכל בן דרוסאי קודם שבת ובתנור טוח בטיט הכל מותר בכל ענין ואם יש בו גחלים לוחשות אין לפותחו כי אם ע"י נכרי.

ואם הגחלים סביב הקדרה לא יטול ישראל הקדרה מתוכו כי אם נכרי ואם הקדרה עומדת על הגחלים מותר אם אי אפשר ע"י נכרי (והוא הדין בקדרות שלצורך הלילה אם העמידן על הגחלים ובא ליטול בשבת מעל הגחלים רק שיזהר שלא יכסה אותן בבגדים מלמעלה כשמעמידן על הגחלים אפילו הן עוממות).

ומותר לסמוך תבשיל חם שנתבשל כל צרכו אצל התנור שהוסק כבר והאש בתוכו ואפילו על הלבובו שסביב התנור אבל על התנור צריך ליתן לבניה או דבר אחר תחת הקדרה על התנור שהוסק כבר ויש גחלים לוחשות בתוכו אע"פ שאין היד סולדת שם עליו מלמעלה אבל כשלא הוסק עדיין נהגו להקל אע"פ שרוצה להסיקו מיד.

אבל תבשיל צונן אפילו קודם שהוסק אסור אפילו לסמוך אצלו כי אם ע"י נכרי קודם שהוסק ואז מותר אפילו על גביו אבל לאחר שהוסק אסור אפילו ע"י נכרי כי אם לצורך חולה או קטן שאין לו מה לאכול.

ותבשיל שאין בו רוטב אפילו הוא קר דינו כחם ואם עדיין

בעוד היום גדול שלא יפגעו ויאמרו עדיין יש שהות ואם אינו בביתו כשמגיע סמוך לחשכה אלא בבית הכנסת או במקום אחר צריך לשלוח שליח לביתו להזכירם על דברים אלו:

חלק ב סימן רסא זמן הדלקת נרות לשבת:

א ספק חשכה ספק אינה חשכה וזהו נקרא בין השמשות בכל מקום והוא כדי מוהלך ג' רביעי מיל (ועוד מ"ט אמות) קודם צאת ג' כוכבים בינונים אסור לעשות בו מלאכה מן התורה כיון שהוא ספק לילה ואם עשה חייב אשם תלוי ואפילו דבר שאין איסורו בשבת אלא מדברי סופרים אסור לעשות ג' כ' בבין השמשות ואפילו אם נסתפק לו אם הוא בין השמשות או יום אין זה כלום שכל ספק הבא מחמת חסרון ידיעה אינו כלום שאם הוא אינו יודע אחרים יודעים.

ולדבר מצוה מותר לעשות בה כל דבר שהאסור בשבת עצמה הוא מדברי סופרים וכן אם הוא טרוד ונחפו ונצרך לדבר שהוא משום שבות בין השמשות הרי זה מותר:

~ יום רביעי ~

ב לפיכך מותר לערב עירובי חצרות בבין השמשות אם לא עירב מבעוד יום לפי שהוא נחפו ונצרך לעירוב כדי שיוכל לטלטל בחצר וגם הוא דבר מצוה כמו שיתבאר בס' שם"ו וכן מותר להטביל כלים בבין השמשות אם לא טבולם מבעוד יום והוא צריך להם לשבת שאין לו כלים אחרים וכן מותר לעשר פירות אם אין לו מה יאכל בשבת שזהו צורך מצוה אבל אסור להפריש חלה בחוץ לארץ שהרי יכול לאכול בלא הפרשת חלה ולשייר מעט עד אחר השבת ולהפריש מן המשויר ומותר לעשר את הדמאי ולהטמין את החמין בדבר שאינו מוסיף הבל מטעם שנתבאר בס' [רנ"ז] ומותר לומר לנכרי להדליק נר לצורך שבת בין השמשות שזהו לצורך מצוה ומותר לומר לו להדליק בין השמשות נר של יום מיתת אביו או אמו שמאחר שהעולם נזהרים בזה הרי זה כצורך גדול וכל שהוא צורך גדול בענין שאם לא יעשנו יהיה לו צער לא גזרו עליו בבין השמשות אע"פ שאין בו צורך שבת כלל וכן במקום הפסד מרובה לא גזרו על שבות בבין השמשות.

אבל אסור לערב עירובי תחומין בבין השמשות אפילו לדבר מצוה וצורך גדול והפסד מרובה מטעם שיתבאר בס' תמ"ו ועוד לפי שעל ידי העירוב קונה שם שבייתה והרי זה כקונה קנין בידים בשבת ולא התירו לקנות קנין אפילו בבין השמשות ולצורך מצוה והפסד מרובה (ששבות זה לקנות קנין הוא חמור משאר כל השבותים) (שאיסורו מפורש בדברי קבלה בנחמיה ס' יג) ומכל מקום אם עבר ועירב אפילו לדבר הרשות עירובו עירוב כמ"ש בסימן תמ"ו:

ולא קודם לכן כדי שיהא ניכר שעושה לכבוד השבת ואם אין לו פנאי בערב שבת מחמת טורח צרכי שבת יגלה ביום ה' שכל מה שאפשר לקרב הגילוח ליום השבת יש לו לקרב כדי שיהא ניכר שעושה בשביל כבודו.

ונוהגין בקצת מקומות שלא להסתפר בראש חודש אפילו חל בערב שבת מפני חשש סכנה כי כן הזהיר רבינו יהודה החסיד:

ב יש נוהגין שלא לקצוץ צפרני הידים והרגלים ביום אחד מפני חשש סכנה ויש נוהגין שלא לקוץ אלא בערב שבת או בערב יו"ט וקוצצין מן הרגלים ביום ה' ומן הידים בערב שבת אבל בשאר הימים אין קוצצין כלל מטעם הידוע להם ויש מקפידים שלא ליטול צפרנים ביום ה' מפני שהצפרנים מתחילין לחזור ולצמוח ביום ג' לגילוחן ואינם רוצים שיהיה זה בשבת:

ג יש מקפידים שלא ליטול הצפרנים כסדרן אצבע אחר אצבע הסמוכה לה מפני שקשה לשכחה ולקבור בנים ולעניות אלא מפסיקים בין אצבע לאצבע באצבע אחרת שאינה סמוכה לה ומתחילין ליטול בשמאל בקמיצה דהיינו באצבע רביעית הסמוכה לזרת ובימין באצבע דהיינו אצבע שנייה הסמוכה לגדול ונמצא הסימן לסדרן בראג"ה בימין ובשמאל דבהג"א ויש מלעיגים על זה ומכל מקום טוב לזהר לכתחלה:

ד השורף צפרנים חסיד, קוברן צדיק, וזרקן רשע שמא תעבור עליהן אשה עוברה ותפיל ולדה אבל מותר לזרוקן בבית המדרש וכיוצא בו במקום שאין נשים מצויות לעבור שם ואין לחוש שמא יכבדו אותו מקום וישליכו הצפרנים החוצה ותעבור אשה עוברה עליהן לפי שאף אם תעבור עליהן לא יזיקו לה כלום שאינן מויקות אלא כשהן באותו מקום שזרקן שם כשנטלו מהאצבעות אבל לא כשפיגן משם למקום אחר:

~ יום שלישי ~

ה סמוך לחשכה קודם בין השמשות צריך אדם לשאול לאנשי ביתו אם עשרו הפירות הצריכים לשבת שאין מעשרים בשבת ואף במדינות אלו שאין המעשרות נוהגים טוב שישאל אם הפרישו חלה שאין מפרישין חלה בשבת (ואף שחלת חוץ לארץ אוכל והולך ומשייר מעט ואח"כ מפרישה מעיקר הדין מכל מקום לכתחלה נוהגים להפרישה קודם אכילה שמא ישכח אח"כ ונמצא שאכל מכל למפרע) וצריך לשאלם ג' אם ערבו עירובי חצירות ועכשיו שנוהגים לערב בערב פסח לכל השנה אין צריך לזה וצריך להזהירם קודם בין השמשות שידליקו את הנר ויפסקו מלעשות מלאכה וכשהוא שואלם ומוזהירם על דברים אלו צריך שיאמר בלשון רכה כדי שיקבלו ממנו ולא ימהר להזכירם

~ יום חמישי ~

עד בין השמשות והזמן הזה אם רצה לעשותו כולו תוספת עושה רצה לעשות ממנו מקצת עושה ובלבד שיוסיף איזה זמן שהוא ודאי יום מחול על הקדש אבל בין השמשות אינו נחשב לתוספת שהרי הוא ספק לילה ואסור בו במלאכה מן התורה בלא מצות תוספת.

ואם רוצה להקדים ולקבל עליו תוספת שבת מפלג המנחה ולמעלה דהיינו שעה ורביע וזמניות קודם הלילה הרשות בידו ונאסר בעשיית מלאכה אבל אם קיבל קודם פלג המנחה אין קבלתו כלום ומותר בעשיית מלאכה.

ומכל מקום לכתחלה יש להחמיר שלא לעשות מלאכה אם קיבל שעה ורביע וזמניות קודם תחלת השקיעה לפי שיש אומרים שמתחלת השקיעה ואילך הוא לילה גמור מן התורה (שאו הוא זמן ראית ג' כוכבים בינונים לפי דבריהם) ובין השמשות שהוא כדי הילוך ג' רביעי מיל קודם תחלת השקיעה ופלג המנחה הוא שעה ורביע וזמניות קודם תחלת השקיעה.

ויש אנשי מעשה שעושין לכתחלה כסברא זו שפורשים ממלאכה שעה ורביע וזמניות קודם תחלת השקיעה אבל אין למהר להדליק הנר ולהתפלל ערבית של שבת עד שעה ורביע וזמניות שקודם צאת הכוכבים ולא שקודם תחלת השקיעה ואפילו בדיעבד אם הדליק אז הנר צריך לכבותו ולחזור ולהדליק לצורך שבת כמו שיתבאר בס' רס"ג וכן אם התפלל אז צריך לחזור ולהתפלל אח"כ לפי שהעיקר כסברא הראשונה:

י מי שאינו בקי בשיעור בין השמשות ואינו יודע מאימתי יוסיף עליו (צריך להסתלק מכל ספק ולקבל שבת הרבה קודם תחלת השקיעה ולכן) ידליק הנרות בעוד שהשמש בראשי האילנות ואם הוא יום המעונן ידליק כשהתנגולין יושבים על הקורה מבעוד יום ואם הוא בשדה שאין שם תרנגולין ידליק כשהעורבים יושבים שם מבעוד יום:

~ שבת קודש ~

ז יש מקומות נוהגים לומר מזמור שיר ליום השבת קודם ברכו ובאמירת מזמור זה הם מקבלים תוספת שבת עליהם ונאסרין בעשיית מלאכה אבל במדינות אלו אע"פ שנוהגים לומר ג"כ מזמור זה קודם ברכו אף על פי כן עושים כל המלאכות עד ברכו ממש לפי שמתחלה כשהתחילו לומר זה המזמור לא היה ברעתם לקבל תוספת שבת באמירת מזמור זה אלא באמירת ברכו:

חלק ב סימן רסב לקדש השבת בשולחן ערוך
ובכסות נקיה:

א צריך אדם לסדר שלחנו בערב שבת לילי שבת ויציע המטות שיושבים עליהם ויתקן כל עניני הבית שימצאו ערוך ומסודר בבואו מבית הכנסת שזהו כבוד השבת ונוהגין שהשלחן הוא ערוך כמפה כל יום השבת לכבוד השבת ואין

ג וכל זה כשעדיין לא קיבל עליו שבת אבל אם כבר קיבל עליו שבת בתפלת ערבית של שבת שהתפלל מבעוד יום או שענה ברכו עם הצבור או שרוב הצבור ענו ברכו אף על פי שהוא לא ענה עמהם שחל עליו השבת בעל כרחו אע"פ שאינו רוצה לקבלו כמ"ש בס' רס"ג אסור לו לעשות בעצמו כל שבות אפילו קודם בין השמשות אפילו לדבר מצוה וצורך גדול כגון להטמין חמין לשבת בדבר שאינו מוסיף הבל אפילו אין לו מה יאכל בשבת וכן לערב עירוב חצרות אף על פי שצריך מאוד לטלטל בחצר צרכי שבת וכל כיוצא בזה.

אבל מותר לומר לנכרי לעשות אפילו מלאכה גמורה ואפילו לדבר הרשות אם הוא הרבה קודם הלילה לפי שבוודאי יש מקומות ישראל שלא קיבלו עדיין את השבת ועושים מלאכות אפילו בעצמן והיאך נאסור לאלו שקיבלו שלא יעשו אפילו על ידי נכרי.

אבל אם הוא חצי שעה קודם הלילה שאז אפשר שכל מקומות ישראל קיבלו כבר את השבת אסור לעשות ע"י נכרי אפילו דבר שהוא משום שבות אפילו קודם בין השמשות אם הוא לדבר הרשות ואין שם שעת הדחק אבל לדבר מצוה או לצורך גדול מותר לעשות ע"י נכרי אפילו מלאכה גמורה ואפילו בבין השמשות אע"פ שכבר קבלו השבת שאין מחמירים בקבלת שבת יותר מבין השמשות בלא קבלת שבת אלא לענין לעשות בעצמו אבל לענין אמירה לנכרי אין מחמירים יותר מבין השמשות בלא קבלת שבת שמותר לעשות בו כל מלאכה ע"י נכרי לדבר מצוה או צורך גדול כמו שנתבאר:

ד יש אומרים שמצות עשה מן התורה להוסיף מחול על הקדש באיסור עשיית מלאכה בכניסת שבתות וי"ט וביציאתם שנאמר ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחדש בערב (מערב עד ערב תשבתו שבתכם) יכול יתחיל ויתענה בתשעה תלמוד לומר בערב אי בערב יכול משתחשך תלמוד לומר בתשעה הא כיצד מתחיל ומתענה מבעוד יום מכאן שמוסיפים מחול על הקדש אין לי אלא בכניסתו ביציאתו מנין תלמוד לומר מערב עד ערב אין לי אלא יום הכיפורים ימים טובים מנין תלמוד לומר תשבתו שבתות מנין תלמוד לומר שבתכם הא כיצד כל מקום שנאמר שבות מוסיפים מחול על הקדש מלפניה ולאחריה:

~ יום שישי ~

ה זמן תוספת זה מלפניה הוא מתחלת השקיעה שאין השמש נראית על הארץ עד זמן בין השמשות והוא כדי ג' מילין ורביע שמתחלת השקיעה עד צאת ג' כוכבים הוא מהלך ד' מילין ובין השמשות הוא קודם צאת הכוכבים מהלך ג' רביעי מיל נשארו ג' מילין ורביע מתחלת השקיעה

חכמים וכבודו שלא יהא מלבושך של שבת כמלבושך של חול שיחליפנו באחר (שהוא נאה ממנו) שהמלבוש נקרא כבוד שהוא מכבד את האדם כשכבא למקום שאין מכירים אותו ורואים אותו לבוש בגדי חמודות אוי הם מכבדים אותו ואם אי אפשר לו להחליף לפחות ישלשל בגדיו כלפי מטה שיראו ארוכים והוא מדרת עשירים היושבים בביתם ואינם צריכים לסלק בגדיהם מן הארץ בשביל מלאכה וכבוד שבת הוא ומי שאפשר לו טוב שיחיה לו גם טלית אחר.

ויש אנשי מעשה מורקקים שלא ללבוש בשבת מכל מה שלבש בחול אפילו אזור ומכנסים וחלוק וטוב לילך בקצת בגדי שבת כל היום עד אחר הבדלה במוצאי שבת:

לשנות ויש נוהגין להיות ב' מפות על השלחן מלבד העליונה שעל הלחם משום שכשמוגערין הפת נמצא השלחן מגולה:

ב טוב לפנות קורי עכביש מהבית מבעוד יום לנקות את הבית לכבוד שבת וטוב לזוהר בסעודת הלילה שלא לזרוק דבר בבית חוץ לשלחן אם אין דרכו לכבד הבית בדבר המותר (עיין סי' של"ז) אחר סעודה זו שלא ינוול את הבית אלא יזרוק על המפה שעל השלחן ואח"כ ינערה חוץ לבית וכן בסעודת שחרית אם אינו מכבדו אח"כ:

ג חיוב כל אדם להשתדל שיהיו לו בגדים נאים לשבת כפי יכולתו שצריך לכבד השבת בכסות נקיה כמו שנתבאר בס' רמ"ב ובדברי קבלה נאמר וכבודו מעשות דרכך ודרשו

~ 'תורה אור' פרשת לך-לך - הפרשה החסידית ~

ולא יקרא עוד שמוך אברהם¹

מעשה בראשית⁴ – תמיד הוא החדוש יש מאין. וענין התהוות יש וגשמי מאין ורוחני אי אפשר להיות כך, רק על ידי בחינת מה שכתוב: "והבדילה הפרוכת לכם בין הקודש כו"⁵. פי בית המקדש – שם היה מקור ההשפעה, וגילוי השכינה בקדש הקדשים, ולהיות ההשפעה נמשך משם ולהלכה, לא היה על ידי גילוי כל כך, כי אם בן היה הכל אחד; רק שנמשך על ידי מקדש מבדיל, והוא הפרוכת המבדיל בין קדש הקדשים ששם היה גילוי השכינה – לבחינת קדש.

ו"פרוכת" תרגם אוגוסטוס "פרסא"⁶. וכמה בחינות פרוכת היו בבית המקדש⁷ ומשכן – שכל ההשתלשלות מעולם ועד עולם, הוא על ידי מקדש פרסא מפסיק בין כל עולם כו.

"ולא יקרא עוד שמוך אברהם. והיה שמוך אברהם כי אב המון גוים וכו"²:

הענין, פי הטעם למילה – דכתיב (בראשית ב, ג): "אשר ברא אלקים לעשות" – לתעו³, שעדיין צריך תקון על ידי האדם. פי הגם שכבר ברא אלקים את האדם – לא בראו בשלימות.

וכדאיטא במדרש רבה (פרשת בראשית פרשה י"א): שישאל על המילה – אם חביבה היא המילה, למה נברא האדם ערל? והיתה התשובה: שכל מה שנברא בששת ימי בראשית צריכים עשייה ותקון, וכמו התורמוסין שצריכין תיקון.

ולהבין המשל איך הוא דומה למשל?

הנה נודע מאמר "המחדש במוכו בכל יום תמיד

3. (ראה בראשית רבה יא, ו תמוכא לקמן, ובפירוש רש"י שם: "הרא הוא דכתיב "אשר ברא אלקים לעשות", "אשר ברא יעשה" אין פתיב כאן, אלא "לעשות", לומר שהכל צריך תיקון).

4. (נוסח ברכת "וציר אור").

5. ("בין קדש הקדשים". תירוהו כו, לג).

6. (באוגוסטוס לקניו "הבדילה הפרוכת" – "ותפרש פרוכתא". ותרגום מקדש שם לו. לו) הוא פרסא. ובתורה לה, לב "פרוכת המקדש" – פרוכתא דפרסא. ובאור התורה הנוסח: "בעין מקדש ופרסא, ותרגם אוגוסטוס "מקדש" – פרסא).

7. (בתובות קו, א: "ג פרוכות היו במקדש". הובא לקמן בריש דבור המתחיל "הבדילה").

8. (ראה עין חיים שער מב (שער דרושי אבי"ע) פרק יג יד. שער מז (שער סדר אבי"ע) פרק א. וראה לקמן ריש דבור המתחיל "הבדילה").

1. (נאמר "יום חמישי פרשת תולדות, תורה ברבים בסעודת מצוה בברית מילה" של כבוד קדושת הרב ברוך שלום בן כבוד קדושת אדמו"ר הצמח צדק, כמו מרחשון, ערב ראש חודש כסלו תקס"ו. נוסח ב' מהמאמר – רשימת כבוד קדושת אדמו"ר האמצעי – נדפס בסידור עם דא"ח שער המילה כמה, א (ובתוספת הגהות באור התורה לך לך (בראשית ברוך ד) עמוד תשי). נוסח ג' מהמאמר – רשימת רבי משה בן אדמו"ר הוקן – בספר המאמרים תקס"ו חלק א, עמוד צו.

ביאור על המאמר הוא דבור המתחיל "הבדילה הפרוכת" דלקמן.

מאמרים המיוסדים על המאמר: דבור המתחיל זה במאמרי אדמו"ר האמצעי הנחות, תקע"ז עמוד עדר. אור התורה בראשית ברוך ד עמוד תשטו ואילך. מצות מילה בספר המצות להצמח צדק – דרך מצותי דף ח, ב. פלח הרמון לך לך עמוד לח דבור המתחיל "אני הנה בריתי אתה".

2. (פרשתנו יז, ה, ו שם: את שמוך).

הבא. וזה נמשך לישראל בששת ימי המעשה מקדושת שבת, להיות כל מעשיהם בחול על דרך "חולין שנעשו על מִתְרַת הקודש".

(וזהו ענין הבדלה במוצאי שבת: "ברוך המבדיל כו" – הברכה היא המְשַׁכָּה שיהיו החולין נעשין על מִתְרַת הקודש).

ועל זה נאמר (משפטים כג, יב): "שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מַעֲשֵׂיךָ וכו'", וצריך להיות "שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה" (יחזקאל מ, א) דוקא, על ידי ההעלם ומסד ("המבדיל בין קדש לחול"). שאם לא כן, היה בטול ממש. וכמו ענין תפלת שמונה-עשרה בהשתחוואות. וכמו שאי אפשר להרים יד לפני המלך כו, ו"מאן דמחוי במחוג קמי מלכא כו"¹⁶.

ובאמת בתיב (תהלים קכח, ב): "יָגַע כַּפִּיךָ בִּי תֹאכַל" – על ידי ל"ט מלאכות: הזרע והחורש והקוצר כו"¹⁷. דהיינו, שעל ידי המעשה ממשיך הו"ה חֲדָשָׁה, והתהוות דבר חדש להיות "המחדש בטובו מעשה בראשית" דוקא.

וזהו "אשר ברא אלקים לעשות" (בראשית ב, ג) – "תורמוסין צריכין תיקון"¹⁸, להפוך מיריו למיתקו"¹⁹; להיות "מי שפטר בערב שבת יאכל בשבת"²⁰ – שיתעלה הכל בבחינת שבת. כי שבת היא מנוחה²¹, בחינת בטול כמו שמונה עשרה, ואי אפשר להיות "בולו שבת"²² כמו בולו שמונה-עשרה, רק תחלה להיות ימי החול כו.

ותקון זה הוא גם בן בחינת המילה: כי עד שלא נימול אברהם היה שמו אברם: אב בחינת ראשית הגילוי, יש מאין, שהוא מקור ההשפעה, נקרא בשם "אב". והיה בבחינת "רס על כל גוים כו" (תהלים קיג, ד), מפני שהיה על ידי מסד;

ועל ידי המילה נקרא אברהם – "אב המון גוים", להוסיף התפללות ניצוצות. כי להיות ההארה בגלוי גמור

וזהו ענין "המחדש בטובו", שהתהוות מאין ליש הוא על ידי חידוש. דהיינו, על ידי מסד ופרסא נעשה אור חדש, "אור של תולדה"⁹, ואין זה ממהות אור הראשון; וכשיורד ומשתלשל נעשה עוד פרסא, עד שנתהוו גשמיית ממש:

אך יש כמה מיני מסכים המבדילין:

שיש עוד בחינה, שאומרים במוצאי שבת¹⁰ "המבדיל בין קדש לחול", שהוא מסד מבדיל גמור. ואינו דומה לפרסא שמפסיק בין הקודש לקדש-הקדשים, שזהו דרך השתלשלות אותו אור עצמו שנתגשם, וגם לאחר הפרסא הוא קודש (ועל דרך שמבדילין בין מוצאי-שבת ליום-טוב: "המבדיל בין קדש לקדש"¹¹);

מה שאין בן "בין קדש לחול", הוא מסד שמעלים ומסתיר האור עד שנעשה נפרד ממש, כמו היכלות החיצונים המגביהים את עצמם לומר (יחזקאל כג, א): "לי יאורי כו", אלא ש"ואתה מוחה את פולם" (נחמיה מ, ו), ו"קרו ליה אלהא דאלהיא"¹², ואינן פופרים ממש.

וזהו "הודו לאלקי האלקים כי לעולם תסדו" (תהלים קלו, ב): ש"לעולם חסדו" והשפעתו "מעולם ועד עולם" (תהלים קג, ו), עד שהוא בבחינת "אלקי האלקים" – במקום ההעלם וההסתור והחושך. ועל מסד מבדיל זה נאמר (ישעיה ג, א): "אלביש שמים קדרות וכו'".

והנה בבחינת חול זה יש ב' בחינות:

א': חול גמור, "היכלות דגונה"¹³ – "דקרו ליה אלקא דאלקיא" כו"¹⁴.

ב': הוא בחינת "חולין שנעשו על מִתְרַת הקדש"¹⁴; "חולו של מועד". דהיינו שנמשך הארה מקדושה, בחינת בטול גם בהחול. וכמו על ידי שמירת שבת יש הארה בששת ימי החול מבחינת קדושת השבת¹⁵ – ג' ימים הראשונים משבת שעברה, וג' ימים אחרונים משבת

16. (תיב מיתח"י) מי שרומז, מספון פאנצבעו לפני המלך חייב מיתה. ראה פסחים מ, ב. חגיגה ה, ב).

17. (שבת עג, א במשנה).

18. (בראשית רבה שם).

19. (מר למחוק. ראה וזר חלק א ד, א בהקדמה).

20. (עבודה זרה ג, א).

21. (ראה רש"י: בראשית ב, ב. מגילה ט, א דבור המתחיל "ויכל").

22. (סוף מסכת תמיד: "ממור שיר ליום השבת – ממור שיר לעתיד לבוא, ליום שבויל שבת ומנוחה לחיי העולמים").

9. (ראה עין חיים שער מב פרק ב. לקמן יג, א. וראה יד, ג. ספר הערכים חב"ד פרק ג עמוד תקיא וישם נסמן).

10. (בנוסף הבדלה. פסחים קג, ב).

11. (שם קד, א).

12. (מנחות ק, א. "שהוא אלהי האלהים, ולאותן אלוהות שמתחיו נתן כח וממשלה למשה ואין הוא מושגת בעולם המתחתון". – מהרש"א, חידושי אגדות שם).

13. (ראה מקדש מלך לוטר חלק ב דף רכו, א בשם נכתב בצידו מהרש"ו).

14. (חגיגה יב, ב).

15. (ראה פסחים קו, א. וראה לקמן דבור המתחיל "והבדילה").

וּלְמַטָּה בְּאֶדָם הַתַּחֲתוֹנוֹ: הִנֵּה כְּתִיב (בראשית א, כו):
 "נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדֹמֹתֵינוּ", יֵשׁ גַּם בֶּן מִסְדָּה עַל אֲבִיר
 הַפְּשִׁיעִי, שֶׁהוּא בְּכִינֵת "רֵם":

"הַנִּסְתָּרוֹת לֵה' אֱלֹקֵינוּ" (נְבִיִּים כט, כח) – חֲכָמָה וּבִינָה,
 "וְהַנִּגְלֹת לָנוּ וּלְבִנֵּינוּ" (שם) – שְׁעַל יְדֵי הַמִּוִּלָּה נַעֲשֶׂה
 "נִגְלֹת לָנוּ וּלְבִנֵּינוּ", שֶׁהַגִּילוי אֵינוֹ אֶלָּא בְּכִינֵת
 "לְבִנֵּינוּ" שֶׁהוּא בְּכִינֵת הוֹלְדָה. כִּי לִכֵּן כְּאֲשֶׁר נִתְּסַף ה'
 בְּאַבְרָהָם, מִכָּל מָקוֹם לֹא נַעֲקֹר הַר"ש בְּאַבְרָהָם, שֶׁעֲדִיין
 הוּא בְּכִינֵת רֵם, אֶלָּא שְׁנִיתוֹסַף בְּכִינֵת ה' לְהִיטֵב בְּכִינֵת
 רֵם זֶה בְּגִילוי.

וְהִנֵּה הַמִּוִּלָּה הִיא גִילוי (וּפְרִיעָה הִיא גִילוי יוֹתֵר, כְּמוֹ
 (נִשְׁאָה ה, יח): "וּפְרַע אֶת רֹאשׁ הָאִשָּׁה"; "שְׁחִיטָה מְפֹרַעַת
 כו" (28) הַמִּסְדָּה הַמְּבַדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל דְּיִשְׂרָאֵל, "חֹלִין
 שֶׁנַּעֲשֶׂוּ עַל מִתְּרַת הַקּוֹדֶשׁ", שֶׁהִיא עֵיקָר הַהִבְדָּלָה.

כִּי²⁹ בְּשִׁבְעָה הַבְּדִלּוֹת³⁰, "לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא כו"
 (שְׁמִינִי יא, מז) אֵין אָנוּ אוֹמְרִים³¹, לְפִי שְׁאִין צָרִיךְ כָּל כָּף. כִּי
 מֵאַחֵר שְׁמַעְבִּירִים הַהִבְדָּלָה שְׁבִין קֹדֶשׁ לְחֹל כו' :

27. (אבות ג, יג).

28. (חולין יט, ב ורש"י: שְׁחִיטָה מְפֹרַעַת: – מְנִיחָה וְנִפְרָת, כְּמוֹ (נִשְׁאָה ה, יח):
 "וּפְרַע אֶת רֹאשׁ הָאִשָּׁה").

29. וְהַלְשׁוֹן צָרִיךְ תִּיקוֹן קֶצֶת – הָעֵרַת כְּבוֹד קְדוּשַׁת אֲדָמוֹר.

30. (רֵאָה פְּסָחִים קג, ב – קד, א).

31. (רֵאָה בְּאַרְבֵּעַ סֵּפֶר הַמִּצְוֹת לְהַצְמִיחַ צֶדֶק, מִצְוַת מִוִּלָּה פָּרָק ה' – דָּרָד
 מְצֻחֵיךְ דָּרָד עֲמוּד כ' וְאַלְדָּר).

עַד שִׁיתְקַרֵּב הַנִּיצוּץ לִפְלֶל תַּחַת פְּנֵי הַשְּׂכִינָה, הוּא עַל
 יְדֵי הַמִּוִּלָּה.

כִּי מִוִּלָּה אוֹתִיּוֹת מְלִי"ד²³, הֵם חֲכָמָה וּבִינָה. ו"מָל"
 הוּא לְשׁוֹן הַתְּגָלוֹת, כִּי "מָל" – מְלִשׁוֹן "מְמַלְלָא"²⁴,
 שֶׁהַדְּבוּר הוּא הַמְּגִלָּה אֶת הַחֲכָמָה לְהִיטֵב הַחֲכָמָה יוֹצֵאת
 מִכַּח אֶל הַפּוֹעֵל וּמִהַחֲעֵלֶם אֶל הַגִּילוי. וְלִכֵּן לְעִתִּיד־לָבֹא
 דְּכְתִיב (צִפְנִיָּה ג, ט): "אֲזָ אֶחַפֵּד אֶל עַמִּים שְׁפָה בְּרוּרָה",
 כְּתִיב (שְׁעִיָּה מ, ה): "וְרָאוּ כָּל בָּשָׂר וַיְחִדּוּ כִּי פִי ה' דִּבֶּר",
 מִחֲמַת שְׁיִתְיָה גִילוי בְּכִינֵת דְּבוּר, הַתְּגָלוֹת אֱלֹקוֹת,
 הַתְּגָלוֹת חֲכָמָה :

וּגִילוי זֶה לְמַעַלָּה הוּא בְּכִינֵת חֲשִׁמְלָה²⁵ – "עֵתִים
 חֲשׁוֹת"²⁶ – דְּהֵינּוּ שְׁלִפְעָמִים הוּא בְּכִינֵת הָעֵלֶם, "סִיג
 לְחֲכָמָה שְׁתִּיקָה"²⁷; "וְעֵתִים מְמַלְלוֹת" – בְּכִינֵת דְּבוּר
 וּגִילוי.

וְגַם "מָל" – מְלִשׁוֹן "וְהוּא יֵשֵׁב מְמוּלָּד" (בְּלָק כב, ה),
 שֶׁהוּא פִּירוּשׁ נִגְדִי, כְּלוּמֹר דְּכָר שְׁנִירָאָה כְּאִילוֹ הוּא
 לְנוֹכַח עֵינָיו.

23. (טַעְמֵי הַמִּצְוֹת סוֹף פְּרָשַׁת לֶךְ לְךָ עֵין חַיִּים שְׁעַר לֵב פָּרָק ג).

24. ("וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה" (בראשית ו, ו) תִּרְגָּם אוֹנְקֵלוֹס: "לְרוּחַ מְמַלְלָא"
 – לְרוּחַ מְדַבֵּרֵת).

25. ("וְאֵרָא בְּעֵין חֲשִׁמְלָה" (יחזקאל א, כו), "אֵף הִיא מִלָּה מוֹרְכֶכֶת: חֲשִׁמְלָה
 וְ"חֵשׁ" הוּא עֵנָן שְׁתִּיקָה כְּמוֹ "עֵת לְחֲשׁוֹת" (קְהֵלֵת ג), ו"מָל" הוּא מְלִשׁוֹן מִלָּה
 וְדְבוּר. מְצֻחֵת צִיּוֹן).

26. (הַגִּינָה יג, ב: "מֵאֵי חֲשִׁמְלָה? .. בְּמִתְנִיתָא תָּנָא: עֵתִים חֲשׁוֹת, עֵתִים מְמַלְלוֹת.
 בְּשַׁעָה שֶׁהַדְּבוּר יוֹצֵא מִפִּי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ-הוּא – חֲשׁוֹת, וּבְשַׁעָה שְׁאִין הַדְּבוּר יוֹצֵא
 מִפִּי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ-הוּא – מְמַלְלוֹת").

ב.

חוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

~ תורת חיים ~

דרוש שני - ויאמר ה' זעקת סדום ועמורה כי רבה כו'

דן לדין וחוב משום כי רבה רעת האדם וכל יצר כו' היא
 עצמה שנתהפכה להיות מענה וסברא זו עצמה לזכות והצלח
 והוא מ"ש כי יצר לב האדם כו' (כמבואר בפ' בראשית) וזוה
 אנו רואים שגם בשכל ומעם אחד ממש יכולים ללמוד ממנו
 דבר והפכו מן הקצה לקצה (וכמו ר"מ שהיה מראה פנים על
 מלא מיהר ועל מיהר מלא מראה לו מאותו שכל עצמו כנ"ל)

(יד) ויובן זה בזה כמה שמצינו גבי דור המבול דכתיב
 (בראשית ו, ה) וירא ה' כי רבה רעת האדם
 בארץ וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום כו' ויאמר אמוח
 כו' וכשהקריב נח קרבנו וירח ה' את ריח הניחוח כו' ויאמר
 ה' אל לבו לא אסף לקלל עוד את האדמה כו' כי יצר לב
 האדם רע מנעריו (שם ה, כא) הרי שכל ומעם זה עצמו שהיה

השני שחד יהפוך החוב לשכנגדו ויתהפך עוד בהפוך פסק הראשון וזהו כמו שאחר הכרעת כף ימין יהפוך להכריע כף שמאל וכן חוזר כמה פעמים ע"י קו המשקולת שהוא בחי' הדעת שנק' מכריע שיכול להכריע מימין לשמאל ומשמאל לימין וכמו הדיין המכריע בין ב' דיינים שזה מחייב וזה מוכח שהשלישי שנק' מכריע לא שיכריע רק לצד אחד לכד אלא שיש ביכולתו לעשות מחוב זכות ומזכות חוב דהיינו שיכול להפוך טעם וסברת המזכ' להיות הוא עצמו טעם לחוב וכן להיפוך שיכול להפוך שכל וטעם המחייב להיות' הוא עצמו טעם לזכות וע"כ אמרו דהלכה כדברי המכריע דוקא דמאחר שב' הקצו' רב' דעות ההפכיים ומנגדים שקולים אצלו להפוך מזה לזה או מזה לזה ע"כ ממילא מובן שהכרעתו אמת אם לימין או לשמאל או באופן הממוצע משני הדעות יחד בקו המשקולת שמכריע לימין או לשמאל כנ"ל ודל:

כי כל הטיית השכל מחוב לזכות ומזכות לחוב הכל תלוי בבחי' הדעת שנק' דעת נוטה המטה ומכריע לשכל כלפי חסר או כלפי דין דהיינו שביכולת הדעת להפוך את השכל ולהטותו מן הקצה לקצה כמו מקצה האחרון של דין וחוב לקצה האחרון של זכות והצלה והכל בשכל וסברא אחת (אעפ"י שהיה שכל וסברא זו תחלה בהתחלק' לב' קצוות רחוקים בתכלית שמפני שכל וסבר' זו זה מטמא או מחייב בתכלי' וזה מטהר או מוכח בתכלי') (וכמו שאנו רואים שיוכל להיות היפוך שכל וטעם א' מקצה לקצה ע"י השחד שיעור עיני חכמים שהגם שמתחלה היה השכל נוטה לזכות לזה וחוב לזה יתהפך שכל וטעם זה עצמו ע"י השחד לחייב לשכנגדו אע"פ שהוא זכאי ע"פ אותו השכל וטעם כי זה השכל עצמו שהיה חוב לזה וזכות לזה הוא עצמו מתהפך ע"י הדעת להיות להיפוך זכות לחייב וחוב לזכאי וכן להפך כשיתן

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

דרך מצותיך - מצות מילה

השבת) אלא שזהו ע"י לבושים, משא"כ בחי' א"ק שהוא רצונו ית' הנק' רעוא דכל רעיון אשר איננו מאיר בבחי' התלבשות בלבושים והעלמים וכמשנת"ל שכולל אצי' ועשי' כאחד כי הוא שוה ומשוה שניהם ומופלא מהם אלא הארתו הוא בבחי' מקיף ולכן רגלי א"ק מסתיימים בעשי' משא"כ אור האצי' הרי יש מסך בינו לבריאה וכו' והטעם הוא כי ענין הארת האצי' הוא להתלבש בתוכיות המקבל וזה א"א כ"א ע"י מסכים והעלמו' כנ"ל משא"כ א"ק הוא מקיף לכולם וכוללם יחד, אמנם זאת היא תורת האדם בעוה"ז להמשיך גילוי אלקות מההעלם אל הגילוי ולזאת כשימשיך העלם דא"ק לידי גילוי בבי"ע ובנפש האדם ורצונו לומר שיאיר בבחי' גילוי ממש ולא בבחי' מקיף כנ"ל הנה אז עכ"פ מצטרף להעביר הקליפות כי מאחר שאין אורו מתלבש בלבושי' כי הוא בחי' א"ס אשר לא יכולוהו הלבושים הנה אם יאיר כך ייהנו הקליפות ממנו וגם הם מונעים אורו באמת כי לרשע אמר אלקים מה לך כו' (תלים נ' ט"ז) ואין אני והוא יכולים לדור בעולם א' (סוטה ה' א') ולזאת כשכורתים הערלה ומעבירים הקליפות כפי שנת"ל מאיר הארת א"ק בבן ישראל הנוול כי נעשה גופו טהור וקדוש להאיר תוס' עילוי בנפשו מבחי' א"ק הנ"ל ע"י אבי"ע כפי שרש נשמתו כי ההארה הזאת נמשכת תחלה באצי' וזהו

(ב) והענין כי ההפרש בין בחי' אור האצי' לא"ק הוא כי האצי' הוא האור הבא ומאיר בבחי' התלבשות והעלמים רבים וכנודע דל' כלים דז"א מתלבשים בבי"ע, הפנימי' בבריאה, והתיכונים ביצי', והחיצוניים בעשי' והארה זו היא מאירה ממש בבחי' פנימי' המקבלים להחיות הנמצאים דעשי' ע"י שמתלבש ומאיר בתוכיותם שז"ס העשרה מאמרות דכתיב לעולם ה' דברך נצב בשמים (תלים קי"ט פ"ט) כדפי' בלק"א ח"ב (פ"א) וא"כ יפלא למה העשי' בבחי' פירוד, אבל הטעם לפי שהארה זו אינה מאירה כמו שהיא בעצמותה אלא מתעלמת בלבושים רבים עד שאע"פ שיחי' ממנה המקבל עכ"ז לא יראנה עד"מ. ואמנם ענין העילוי בשבת הוא לקבל האצי' שלא ע"י העלמים כ"כ ועכ"פ לפי שאור האצי' מתלבש בפנימי' המקבל ע"י לבושים ע"כ אין הקליפות מונעים אורו ויוכל להאיר באדם גם בהיות הערלה נמצאת בו כמו שמצינו שהי' אברהם נביא גם טרם שנמול והנבואה הוא ענין גילוי הארת האצי' לחזות גילוי אלקותו ית' שלמעלה מהטבע דעשי' כי מאחר שיוכל להתלבש בלבושים רבים הנה בהם ועל ידם יהי' מתעלם מהקליפות הנק' ערלה כנ"ל וכמו כן אנו שומרים השבת בין הגוים הנמשכים מהיכלות החיצוני' והשבת הוא גילוי האצי' (וגם הערל ישראל שמתו אחיו מחמת מילה ישנו בשמירת

ממילא ומעצמו יאיר אורו (וכמ"ש במ"א בענין הל"ת שהם למעלה ממ"ע ואפשר לומר שלכן אין חייבים כרת על שום מ"ע כ"א על ל"ת מלבד מילה ופסח וגם בפסח כתיב וכל ערל לא יאכל בו (שמות י"ב מ"ח) כי הכרת שתכרת הנפש לגמרי משרשה אינה אלא ע"י הפגם שמגיע בשרש שרשה בחי' א"ק כי אתם קרוים אדם, והמ"י) וכל המצות שעשה אאע"ה לא נק' תמים עד שמל וכדאי' ספ"ג דנדרים (דף ל"ב א') משום שהתמימות היא ההארה משלימותא דכולהו בחי' א"ק הכולל כל ההשתלשלות וזהו ע"י המילה דוקא משא"כ הנבואה שמאצי' הי' לו תחלה כנ"ל אבל לגלוי הארה זו נצטוו למול ואז נק' אדם כי אתם קרוים אדם (יבמות ס"א א') ע"ש ההארה דא"ק שבהם כנ"ל וכמ"ש ג"כ בענין מצות פרי' ורבי' בסדר בראשית ע"ש, וגם נת' בתורה ע"פ כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום לא נפלאה כו' (דברים ל' י"א) ע"ש:

ענין גילוי ה"ח שנמשכים ממ"ה דא"ק שע"י המילה הם מתגלים בנו"ה דא"א במקום הגלוי ואח"כ ע"י הפריעה ביסוד ומשם למטה עד שמאיר ג"כ בנפש האדם, ולזאת המילה בשמיני דוקא כי היא מבחי' א"ק ששם שרש מלך השמיני הדר שהוא שם מ"ה שממציא דא"ק הנ"ל והוא למעלה מגלוי אלקות שבשבת שהוא מבחי' הנק' שביעי כי ששת ימים הם ימי המעשה והירידה והשביעית היא העל' למעלה כדכתיב כי בו שבת וגו' (בראשית ב' ג') אמנם מקורם ושורשם המוריד והמעלה הוא ענין בחי' השמינית דשם מ"ה דא"ק מלך השמיני כנ"ל, וזהו הכוונה במה שאמרנו לעיל ח"ב פ"א שהמילה היא בחי' אתעדל"ע שלמעלה מאתעדל"ת כי אינה כמו שאר מ"ע שע"י האתרוג מתעורר בחי' אתרוג שלמעלה עד"מ משא"כ במילה שהגלוי הוא מבחי' גבוה מאד נעלה שא"א לעוררה בדרך זה כי אין לו כלי למטה כלל כ"א ע"י העכרת המונע והמנגד היא הערלה

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

~ תורת שמואל תרל"ג ~

ואתחנן אל הוי'

יו"ד של שם הוי'. וגם בירושלמי אינו כמו שהוא למעלה, רק מפני שהיו סמוכים י"ש בהם קצת הארה מבחי' יו"ד עד שנק' רבי ביו"ד אבל מ"מ אינו כמו שהוא למעלה, ולכן כל האומר אין לי אלא תורה אפי' תורה אין לו שצ"ל ג"כ בחי' תפלה והיינו בכדי שיוכל להיות ליבון הלכתא (וכמ"ש בזהר ובת"ז ובלבנים דא ליבון הלכתא, לבאר כל דבר), ובכדי להאיר את החשך זהו ע"י תפילה כו', משא"כ משה רצה להמשיך בחי' התו' כמו שהיא למעלה שאז לא הי' מצטרכי' לתפילה כלל כ"א הי' מאיר בחי' תורה אור כמו שהיא למעלה כו'.

ה) ובה' יובן מה שלא פעל משה בקשתו, שמשוה רצה להמשיך בחי' התורה כמו שהיא למעלה והיינו כמו שהיא באצי' וזה לא פעל, כי התורה שניתנה לנו היא כמו שנתלבשה בבריאה (וכנודע ממ"ש האריז"ל על מאמר ועל תורתך שלמדתנו) ונת' לעיל שבריאה נק' חשך במחשכים כו' זה תלמוד בבלי ולכן אין בה הגלוי כמו בתורה שלמעלה. ולפי"ז י"ל מה שהשיב לו הקב"ה רב לך, פי' רב היינו התורה כמו שהיא בבריאה היינו תלמוד בבלי שכל רב מבבל אבל לא כמו שהיא באצי' שאבא מקנא באצי' בחי'

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המושך תער"ב ~

א"ר אבוהו למה תוקעין בשופר של איל, יום ב' דר"ה, העת"ר

יצחק ומעלה אני עליכם כאלו עקדתם עצמיכם, וצ"ל מה שיך העקידה לתקיעת שופר דתק"ש הו"ע התשובה ומה

א"ר אבוהו למה תוקעין בשופר של איל אלא אמר הקב"ה תקעו לפני בשופר של איל ומוכיר אני לכם עקידת

הדבר שכל בתכלית הדקות והפשטת ההגשמה וכמו שהשכל הוא בעומק נקודתו כו' לפי ערך אופן תכלית דקות כלי השכל של התלמיד כו', אך הנה תכלית הדקות הזאת ה"ז בבחי' גסות והגשמה לגבי נקודת אור שכל זה כמו שמשיגה הרב המשפיע לעצמו לפי ערך אופן תכלית דקות כלי שכל המובדלים בערך מכלי שכל המקבל כו', והיינו שגם חיצוניות השכל מה שבא בהשגה הרי הרב כמו שמשיגה ומסבירה לעצמו לפ"ע כלי שכל ה"ה באופן אחר בבחי' ריבוי האור והגילוי בהשכל ובעומק הענין כו', וכמו שמביא את הענין להתלמיד עם היותה בתכלית הדקות ה"ז בבחי' יש לגבי כמו שהוא בעצמו שנק' אין לגבי' כו', והיינו דחיצוניות השכל כמו שמשיג אותו הרב הוא בחי' האין של המקבל, שהוא השכל הנשפע אל המקבל כו' (וגם בההשפעה גופא מה שמושפיע להמקבל הרי הרב המשפיע רואה ומשיג בזה בחי' עומק ודקות הרבה ממה שהתלמיד משיג בזה גם בדקות כלי שכל כו'), ומלבד זה יש עוד בחי' אין נעלם לגבי התלמיד והוא עומק ופנימיות השכל הזה שא"ל לו כלל להשפיע להתלמיד ולהבינו בזה כי זה למעלה מכלי שכלו לגמרי, ובהכרח להעלימו לגמרי ולהשפיע לו באופן שלא יח' ניכר ונרגש כלל בההשפעה כו' (רק מה שנמצא נעלם באותיות קצרות כו' וכמ"ש במ"א), דהעומק והפנימיות הזאת היא בבחי' אין יותר וההשפעה היא בבחי' הגשמה יותר לגבי פנימיות זאת כו'. והנה כאשר צריך הרב להשפיע עוד שכל זה לתלמיד הקטן מהתלמיד הראשון הרי צריך להשפיע אותו בבחי' הגשמה יותר כו', עד שבחי' דקות ההשגה של התלמיד הראשון ה"ז בבחי' אין לגבי התלמיד הקטן ממנו כו' (וגם בזה יש ב' בחי' אין הנ"ל האין של החיצוניות והאין שהוא בחי' הפנימיות כו', והכל הוא מה שמושג בתלמיד הראשון והוא בבחי' אין לגבי התלמיד הקטן כו'), וכ"ז אינו בבחי' אין ממש שהרי האין של התלמיד הקטן ה"ז בחי' יש בתלמיד הראשון, וכמו"כ בחי' האין כמו שהוא אצל הרב אין זה אמיתי רק בחי' אין רוחני לבד שהוא ג"כ בבחי' מציאות דבר שכל כו', ואדרבא הוא אמיתי היש של השכל הזה כמו שהוא לאמיתתו, והשגת התלמיד הוא בחי' אין שאינו כפי אמיתת הענין וכלא חשיב כו', וגם שהאין של המשפיע יש לו ערך ושייכות מ"מ להיש של התלמיד ויכול לבוא ע"י, וכמו שקאים אינש אדעת' דרכי' כו' שבמשך זמן ע"י ההתעסקות בהענין הנשפע לו יבוא גם הוא על העומק כמו שהרב מבין ומשיג את הענין כו' (ובמ"א מבין' שיכול לבוא גם על עומק פנימיות השכל שהוא בחי' האין הנעלם הנ"ל), והיינו לפי שאינו בבחי' אין אמיתי ע"כ יש לו ערך ושייכות כו'.

קיצור. והנה יש מאין היפך העלם וגילוי, שהאין האלקי הוא אין ממש וההתהוות יש ממש בבחי' מהות אחר לגמרי, ולא כמו בעו"ע שזה יש מיש רוחני, וכמו

שייך זה אל העקידה שע"ז אני מזכיר לכם כו', ומה"ע ומעלה אני עליכם כאלו עקרתם כו'. ולהבין זה ילה"ק משנת"ל בענין העלם וגילוי שהגילוי כמו במציאותו נמצא כלול בהעלם ונתגלה כו', והמעלה בזה שהגילוי בקירוב אל ההעלם ומעין ההעלם כו', והגירעון שאינו בבחי' התחדשות, וגם מה שנמשך תוס' אור אין זה אור חדש כו', והגילוי הוא בבחי' הגבלה במדה ושיעור כו'.

שמו' והנה כ"ז הוא בבחי' גילוי מן ההעלם שיש בזה יתרון מעלה גדולה שהוא בבחי' דביקות במקורו ומעין מקורו כו', והגירעון בזה שאינו בבחי' התחדשות וגם התוס' אורות אינו בחי' אור חדש והתמשכה היא בבחי' העלם וגילוי שזהו הארה לכד כו'. אמנם ענין יש מאין ה"ז להיפך לגמרי מגילוי מן ההעלם כו', שהרי היש אינו ממהות מקורו כלל, שהמקור הוא בחי' האין האלקי שהוא בבחי' אין ממש שלא בבחי' מהות דבר כלל, והיש המתהווה הוא בבחי' יש ממש בבחי' מהות ומציאות דבר כו', ולא כמו בהשתל' שיש ג"כ אין ויש שאינם אין ויש אמיתים, והיינו שהאין אינו בחי' אין ממש והיש אינו בבחי' יש ממש כו', וכד"כ הוא בחי' יש מיש רוחני כו', וכמו בעו"ע דמה שנמשך מן העילה אל העלול ה"ז רק בחי' האחרונה שבהעילה (וכמשנת"ל פ' שט"ו שהוא בחי' הארה לכד כו'), וג"ז הוא בחי' אין לגבי העלול כו'. וכמו מתיקות שבתפוח לגבי מתיקות שבכח הצומח (או בהמזל רוחני), הרי מתיקות התפוח הוא מתיקות גשמי הנרגש לחיך ואינו בערך לומר שגם בכח הצומח או בהמזל נמצא מתיקות כזאת כו', רק דהמתיקות דשם היא מתיקות רוחני ודק מאד וכמו מתיקות שבמדות או מתיקות שבשכל וכה"ג ומה נעשה המתיקות הגשמי שבתפוח כו'. וכמו"כ הוא בעו"ע שהעילה הוא בבחי' הדקות שנק' אין לגבי הגשמת העלול כו', ומ"מ אין זה שהוא בחי' אין ממש, שגם העילה הוא בבחי' מהות דבר במציאות רק שהוא בבחי' הדקות והרוחניות כו', וכמו המתיקות שבמזל דעם היותו רוחני לגבי מתיקות התפוח ה"ה ג"כ בבחי' מתיקות רק שהוא מתיקות רוחני ודק ונק' אין רוחני אבל לא בחי' אין ממש כו', וכן המתיקות שבתפוח אינה מתיקות גשמי, שהרי הטעם הוא רוחני רק שהוא נאחז בהגשמי והוא בטעם מורגש לחיך כו', וה"ז יש מיש רוחני כו', ולכן בעו"ע כל עילה הוא בחי' עלול ויש לגבי העילה שלמעלה ממנו כו', וכמו בהמזלות דגבוה מעל גבוה שומר וגבוהים עליהם כו' שהמזל הרוחני השופע בהתפוח הגשמי ה"ה בבחי' גשמי לגבי המזל הגבוה ממנו ושופע בו כו', וא"כ מה שנק' אין לגבי התחתון אינו אמיתית שהרי נק' יש לגבי העליון כו', וכן העליון הוא בחי' אין רוחני לבד לא בחי' אין ממש כו'. וכמו"כ הוא בהשפעת השכל מן המשפיע אל המקבל עד"מ הרב המשפיע שכל לתלמידו המשכיל ונבון ביותר מכל תלמידיו שבודאי משפיע לו את

והיש דתלמיד הגדול הוא אין לגבי תלמיד הקטן, והרי אין זה אין באמת, כמו"כ האין של התלמיד אינו רק אין רוחני, ובאמת הוא עיקר היש וההשפעה היא כאין לגבי'.

המתיקות שבמזל והמתיקות שבתפוח שהוא הטעם, וכן בשכל ידיעת הרב בחיצוניות השכל ה"ז אין (ופנימיות השכל הוא אין נעלם) וההשפעה גם לתלמידו היותר גדול ה"ז יש,

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

אשר ברא ששון ושמחה חתן וכלה

ורציחה הנה זה עצמו הוא החיות שלה, דישנם בעלי חיים הטורפים ודורסים בשביל אכילתם והמה טרודים באכילתם דאו הנה זה מה שטורפים ודורסים הוא מגדל התאווה לאכילה וכמו שיש בבנ"א שהם בעלי הנאה וענג והיינו דכל מה שהם אוכלים או שותים הוא ברצון גדול ובקבלת ענג רב כטבעי הבעלי הנאה וואס ליגין אין גוט עסין שזהו כדוגמת להבדיל אכילת בהמה וחי' שזהו כל ענינם של הבע"ח לאכול ולשתות, מה שאין כן חיות הטורפות אין כוונתם בשביל לאכול רק דמזה גופא מה שהיא דורסת וקורעת את גופה ובשרה של זולתה ושופכת את דמה הנה מדבר זה עצמו היא מקבלת חיות וענג רב, אשר כמו"כ יש ר"ל בטבעי בני אדם שיש בהם רע גמור ר"ל, והיינו מי שטבעו רע לבריות הנקרא בלשון העולם אשלעכטער מענטש, איז אשלעכטער מענטש איז בא אים איז דאך פראן רע (שלעכטס) בפועל, וויא מיר זעהן במוחש אז אשלעכטער מענטש איז אלץ וואס ער טוט איז מיט שלעכטקייט, ער זוכט אלץ וואס ער קאן דעם אנדערן מאכין ניט גוט, איינג און שלעכט.

קיצור. אברהם אבינו ע"ה הי' נדיב בגופו שטרח בעצמו דוקא, והעמיד עצמו בסכנה להתפלל על אנשי סדום, ויבאר שיש בטבעי בנ"א שהם בטבע הרע ואכזרים כחיות טורפות האוהבים לשפוך דם ולקרוע גופם ובשרם של שאר הבע"ח.

ה) והנה אאע"ה הנה מלכד שהי' נדיב בממונו בפיוזור גדול במאד שהי' לזה ועושה הוצאות גדולות ובהכנסת אורחים וכמ"ש וילך למסעיו כו' ופרש"י בחזרתו פרע הקפותיו, שהי' לזה בשביל לעשות צדקה וחסד, דהנה ארז"ל מוונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה כו' מלכד הוצאות שבת ויו"ט והוצאות תלמוד תורה, דדברים אלו אין להם קבע דאם הוסיף מוסיפין לו, וכמאמר לוו עלי ואני פורע, וזהו הנדיבות דאברהם אבינו ע"ה שהי' לזה בשביל לעשות צדקה. אמנם כל זה הוא הנדיבות בממונו, הנה נוסף לזה היה נדיב בגופו ממש, והיינו דלכד זה מה שהיה מטריח עצמו בטרחות גדולות וכמ"ש וירץ לקראתם כו' וכתוב ואל הבקר רץ אברהם כו', ופי' הרמב"ן ז"ל להגיד רוב חשקו בנדיבות, הנה לכד זה העמיד עצמו בסכנה להתפלל על אנשי סדום ועמרה, דהנה כתיב ואנשי סדום רעים וחטאים להוי' מאד, וארז"ל (סנהדרין ק"ט ע"א) אמר רב יהודא רעים בגופן וחטאים בממונן, ובמנהגיהם תנא רעים בממונן וחטאים בגופן, ובירושלמי (סנהדרין פ"ה ה"ג) שהיו רעים אלו לאלו, וכמו שאנו רואים בטבעי בני אדם שיש ר"ל אנשים כאלו שיש בהם רע גמור כרציחה ושפיכות דמים כחיות הטורפות ממש, והיינו דכשם שהחי' רעה הרי כל ענינה הוא לטרוף ולדרוס דאין זה לפי שרוצה לאכול כ"א שזהו טבעה לטרוף ולדרוס ולשפוך דם, והיינו דזה גופא מה שהיא טורפת ודורסת בכעס

~ לקוטי דיבורים - בלה"ק ~

רשימה לחג הגאולה - י"ב-י"ג תמוז

את עצמו בחגורת משי, וזוהר רעיוני שפוך על פניו המאירות. כרגע כל המסובים היושבים עמדו, הישישים הללו

הס, קרא אחד מהמסובים, וכרגע הכל נשקט, כל הגויות התיישרו, כל אחד הכין את עצמו, כולם מחכים, וכולם מייחלים, אבא לובש הכובע, כובע של משי, חוגר

והרחב אגלי זיעה כעין אבני חן.

הרב ר' יחזקאל נותן לי כוס משקה להגיד לחיים לאבא ולכל המסובים, ואנכי מסרב, אבא מביט עלי בעין בוחנת, ואנכי מסרב מלקחת הכוס ועיני אל המזונות העומדים על השולחן, ואפנה להרב ר' יחזקאל ואומר לו, מלמדי ר' שניאור אומר כי תחילה צריכים לברך מזונות ואחרי כן שהכל, שחוק קל עבר על פני אבא, הרב והמסובים אשר שמעו דברי.

הרב ר' יחזקאל נתן לי חתיכת עוגה ואברך ואוכל, ואברך על הכוס ואמרתי לחיים תחילה לאבא, אחרי כן להרב ר' יחזקאל, אחרי כן לשאר המסובים, ואגע בשפתי בכוס, ואעמידו על השולחן, ואשב על קצה כסאו של הרב.

מסתכל הנני בפני אבא, ופניו אינן צהובות כאשר בתחילה, היושבים והעומדים מנגנים בקול ובעליזה, ובה ברגע נזכרתי כי אמא יושבת לה בחדר השני יחידה, ומי יודע אפשר בוכה היא גם עתה ולבי התכווץ במאד, ואתאנח באנחה גדולה.

ומבלי התבונן הרבה עמדתי ממקומי, קרבתי אל אבא, להגיד לו דבר סוד. אבא הטה אזנו אלי, ואומר לו, אבא, אמא יושבת בחדר השני, ונטפי דמע יורדות על לחייה, שאלתי ותאמר לי כי עודני ילד, ולא לי לדעת הכל.

למשמע דבריי אלה התעצב אבא ואחרי חשבו רגעים אחדים אמר לי באזני, לך אמור לאמא כי הנני מרגיש את עצמי בטוב, כאב ראשי סר מאתי, גם לבבי לא יכאב לי עתה, ותוכל להיות במנוחה שהנני מרגיש את עצמי בטוב. על כפים מיד אחד ליד השני שאוני עד בואי אל פתח החדר השני, אשר אמא יושבת בו, ואבוא ואראה כי אמא יושבת אצל החלון ועיניה אדומות מבכי, ואקרב אליה ואגיד לה דברי אבא, ותבט בי ותשחק, ותענני טוב הדבר, עתה תוכל לשוב אל החדר השני.

(עד כאן נמצא)

ובעלי זקנים לבנים עומדים על רגליהם ואבא עיניו סגורות, מראה פני קדשו מתחלף מתאדם ומתלבן, מתלבן ומתאדם ויחפוץ להתחיל לדבר ויפתח את עיניו, ובראותו את כולם עומדים, בענות חן בקשם לשבת, אך כולם כעין מתחננים לבלי למנועם מלמלאות את חפצם זה, לעמוד. אבא מעביר ידו הימנית על עיניו ויושב לו רגעים אחדים, תנועות פניו מוכיחות כי רגעים כואבים עוברים עליו בשעה זו ופתאום פותח עיניו ומתחיל לדבר.

מה מדבר אבא לא אדע, מה הוא אומר אינני מבין, אבל רואה הנני כי אבא מדבר והעומדים שומעים, אבא מדבר בקול רם, גם מרמז בידו הימנית, ומרגע לרגע מתלהב ומתלהט, והעומדים שומעים, שומעים בעיון, ומעיני אחדים נוטפות טיפות של דמע, מדוע בוכים המה לא אבין, עוד רגעים אחדים עמדתי ואלך לי לחדרה של אמא.

אמא יושבת לה גם היא נשענת על ידה הימנית, פניה להבים ודמעות יורדות, טיפה אחר טיפה, כאגלי טל.

מה את בוכה – הנני שואל את אמא – האם דודי קנו עוד יער? ומדוע אבא אינו בוכה ולמה תבכי את?

הנח לי – אומרת אמא – לכשתגדל אז תדע, עתה הנך ילד קטן, ואין לך לדעת כל זה, כמוכן לא קבלתי עונג ממענה זה ואלך לי הצדה ואשב על אחד הכסאות ואדום.

עברה שעה ויותר ואבא עוד מדבר והשומעים עומדים על מקומם כאשר בתחלה, אך פתאום קול ששון נשמע, קולות רבים מתבוללים יחדיו, וארוץ לראות והנה הרבה אנשים רוקדים, האחד ידו על כתף חברו מנגנים ורוקדים, לא עבר רגע וגם אני הנני נסחב על יד אחד האנשים בהמחול.

הרעש הושקט, ואחד החסידים לוקח אותי על כתפו ומוסר להשני, השני להשלישי, והשלישי להרביעי עד אשר הוביאוני אל השולחן לראות את אבא, ואבא כבר התיר את החגורה, הסיר את הכובע ועל מצחו הגדול

~ ספר הזכרונות ~

פרק ג – ההתגלות

רבי בנימין הצטער מאד מכך שנתגלה דבר היותו צדיק נסתר ו"מקובל". השמועות שהגיעו אליו בדוברומיסל בדבר מופתיו הוא, הבהירו לו שכל הסביבה יודעת עליו. בדוברומיסל עצמה לא הפירו אמנם איש והיה באפשרותו להישאר שם כנסתר, אך עצם העובדה שכוחותיו הנסתרים הפכו לשיחת בני אדם ציערה אותו מאד. הוא רצה לסיים את חייו עלי אדמות מבלי שאיש ידע עליו, ולהשתמש בכוחותיו הגדולים בהסתר בשעת הצורך.

יותר מכל ציערה אותו העובדה שעליו לחזור לליובאוויטש לאחר שידוע שם עליו לכל. מעתה לא יוכל להמשיך להיות נסתר. לא תהיה לו מנוחה; מכל הצדדים יבואו אליו בבקשות, והעיקר – יחלקו לו כבוד במידה גדושה. להימנע מלבוא לליובאוויטש לא היה יכול, כמובן, שכן יש לו שם את אשתו וביתו. כך נאלץ לחזור לליובאוויטש בדיכאון רוח, כמי שנתפס בעבירה.

אם משום שצערן של הצדיק רבי בנימין נראה בשמים, או משום סיבה אחרת – אירע בליובאוויטש מאורע מסוים מיד כשחזר רבי בנימין אליה; בעיירה פרצה דליקה וכל בתיה עלו בלהבות. גם ביתו של רבי בנימין כלה בעשן, כך נהרס גם בית-המדרש היחיד שהיה אז לליובאוויטש. באסון הנורא שבו היו שרויים בני ליובאוויטש, נשכח רבי בנימין. לאחר שכבו האודים האחרונים של הבתים הנשרפים החלו הנפגעים ההמונים לדאוג לקורת גג לעצמם – כך ששוב לא הוענקה תשומת לב מיוחדת לצדיק הנסתר.

כל הנפגעים נאלצו להתמסר לעבודת בנין בתיהם. הסביבה הייתה משופעת ביערות. היה רק צורך ללכת ליער לחטוב עצים, להביאם לעיירה ולבנות בהם בית חדש.

יהודי ליובאוויטש דאז היו אנשים חסונים. כל אחד מהם היה מוכשר "להחזיק" משור וגרון. אלה מהם שלא היו להם אמצעים מספיקים לשכירת גויים לעבודת הבניה – עשו אותה, איפוא, בעצמם. מיד החלו להדהד ביערות מסביב נקישות כלי עבודה וקריאות העובדים. גזרי עצים הוסעו לעיירה ובמהרה החלו להיראות בתים גמורים ברחובות ליובאוויטש.

אף רבי בנימין החל לטפל בבניית ביתו. הוא היה אז כבר בגיל זקנה. בניי שיוכלו לעזור לו לא היו לו. שכר, איפוא, אנשים שיעזרו לו. בו בזמן שכל התושבים היו שקועים בבנין בתיהם – הרגישו שרבי בנימין בונה לעצמו בנין גדול. התפלאו האנשים: מה פירוש הדבר? האם חושב רבי בנימין לבנות לעצמו בית גדול ומפואר במקום ביתו הקטן? משכו האנשים בכתפיהם. הם לא העיזו לשאול את רבי בנימין, ואילו רבי בנימין מצדו לא אמר להם דבר.

אך ככל שהתקדמה בניית הבניין – כן גברו הספקות אם אמנם בונה רבי בנימין את הבית לעצמו. הדבר התברר במהרה: רבי בנימין אכן אינו בונה בית לעצמו כי אם בית לה', בית-מדרש. עתה הבחינו כולם במה שהתרחש; תושבי ליובאוויטש שכחו להקים מחדש את בית המדרש, כיון שדאגו תחלה לעצמם. ודאי היו מתפנים לדבר מאוחר יותר, לאחר השלמת בתיהם הם, אלא שרבי בנימין חשב אחרת: בראש ובראשונה רצה להקים, לו ולאחרים, בית תפלה.

שוב התגלתה עתה לכל צדקותו של רבי בנימין, ובית המדרש שבנה נקרא על שמו: "השטיבל של רבי בנימין". עתה נזכרו גם כולם בכוחותיו הנסתרים של רבי בנימין אשר המקובל רבי בצלאל אורי מפולוצק דיבר עליהם בהתלהבות כה רבה.

"איני מקובל" – טען – "ואיני יותר מאשר בן כפר פשוט, שאינו יודע יותר מפרשה בחומש", וכמו רצה להוכיח לכל בני ליובאוויטש שאכן אינו יותר מאדם פשוט – התחיל להתחבר יותר ויותר עם בעלי המלאכה שבעיירה. במיוחד התחבר עם וולף הסנדלר, אשר עדיין העמיד פנים שאינו יודע אפילו את פירוש מלות התפלה.

לאמיתו של דבר היה וולף הסנדלר בעצמו "מקובל" ו"בעל-שם" והחברות בינו לבין רבי בנימין הייתה אמנם למטרות נעלות. ברם איש לא ידע זאת ואיש לא יכול למצוא זאת, שכן

שניהם התמסרו לתורה ועבודת ה' בצנעה, במיוחד כאשר עזבו את העיירה והסתתרו ביערות הסביבה שהיו מתאימים מאד להתבודדות.

רבי וולף הסנדלר היה אף הוא, כרבי בנימין, חשוך בנים. כאשר פרצה מגפת חולירע, ובליובאוויטש, כבשאר עיירות הסביבה, נפלו אנשים כ"זבובים", נספתה גם אשתו של רבי וולף במגפה. רבי וולף, שהיה מוכר בין תושבי ליובאוויטש כסנדלר פשוט בלבד, נשא לאשה את בתו של חייט ליובאוויטשי שנתאלמנה מבעלה.

במשך הזמן הזקין רבי בנימין. הוא נחלש ורגליו לא היו מסוגלות לשרתו כמקדם. שוב לא היה ביכולתו לנדוד על פני הארץ כבשנים קודמות, וכן לא היה ביכולתו לעסוק ברוכלות בכפרים. גם רעייתו סבלה מחולשת זקנה, כך נוצר הכרח למצוא מישהו שישגיח עליהם וינהל את משק ביתם. הכניסו, אפוא, לביתם זוג צעיר שעדיין לא היו לו ילדים – צבי אריה ולאה בריינא. צבי אריה התפרנס מעבודה בטחנת קמח, סיבוב אדני הרחיים. הוא היה אדם פשוט אך ירא אלקים שנהנה תמיד רק מיגיע כפו. לא ברור אם השתייך צבי אריה לצדיקים הנסתרים מסוגם של רבי בנימין ורבי וולף הסנדלר או שרבי בנימין בחר בו רק משום פשטותו ויראת האלקים שלו. רבי בנימין בחר בצבי אריה ואשתו לא רק כמשענה לעת זקנה אלא אף כיורש לאחר מותו.

לפני פטירתו שלח רבי בנימין לקרוא את אנשי חברה קדישא ונתן להם הוראות איך לקברו. כן ביקש להועיד ליד קברו אחוזת קבר עבור אשתו. אחר כך ציווה את רכושו לצבי אריה ולאה בריינא, בתנאי שיהא הבית פתוח לפני אורחים ושיקבלום בסבר פנים יפות. כן התנה איתם שיגדלו יתומים בביתם. עוד ביקש רבי בנימין מיורשיו שכאשר יזכר ה' בפרי בטן יתנו לילדיהם את השמות בנימין ושרה על שמו ושם אשתו.

לאחר שסיים רבי בנימין את סידוריו עם אנשי החברה קדישא ועם צבי אריה ולאה בריינא – הזמין אליו את רבי וולף הסנדלר, שנשאר אתו עד רגע יציאת הנשמה. שעות מספר ישב רבי וולף הסנדלר ליד ערש הדווי של רבי בנימין. לא ידוע תוכן שיחתם רוויית המסתורין באותן שעות, האחרונות לחיי רבי בנימין בעולם הזה.

בהתאם לצוואתו של רבי בנימין נערכה לו הלוויה צנועה, ולא נשמעו בה כל הספדים. כעבור חודש נפטרה גם שרה, אשת רבי בנימין, והובאה לקבורה בחלקה שנועדה לה ליד קברו שלו, כצוואתו.

צבי אריה ואשתו קיבלו לרשותם את הירושה ומילאו אחרי כל משאלות רבי בנימין. הבית נעשה לאכסניה לכל עוברי אורח. צבי אריה ואשתו אף הכניסו יתומים לביתם וגידלו כילדים שלהם.

בינתיים אירע דבר בקשר לרבי וולף הסנדלר. שנתיים לאחר נישואיו השניים נקלע לליובאוויטש עובר אורח, והלה הבחין ברבי וולף.

"הידוע לכם מי הוא?" – קרא ברגש לתושבי העיירה – "הרי הוא רבי וולף העילוי המפורסם מלוצק! זה שנים שנעלם לפתע עם רעייתו, בת הגאון ר' יצחק גרשון, רבה של לוצק, ומאז לא נודעו עקבותיהם!"

עתה נוכחו אנשי ליובאוויטש לדעת שרבי וולף הוא צדיק נסתר, שניהל כל השנים חיי הצנע לכת. הובנה עתה גם סיבת התרועעותו עם רבי בנימין.

העירייה ליובאוויטש הייתה כמרקחה. יקר וגדולה וכבוד רב ציפו מעתה לרבי וולף שהיה יכול גם להניח מידו את מקצוע הסנדלרות. ברם, רבי וולף סירב לשמוע מזה. כל חפצו ורצונו היו להישאר נסתר, ומאחר שבליובאוויטש כבר נודע סודו החליט להיעלם מחדש.

אלא שעתה הוא נשוי לאשה שנייה. סוף סוף אין זו אשתו הראשונה, בתו של רבה של לוצק, שהייתה צדקנית לא פחותה ממנו וניאותה ללכת לגולה ולחיות חיי דוחק. ההיא הייתה מסוגלת להקריב קרבנות גדולים, ואילו זו, אשתו הנוכחית, אינה אלא בתו של בעל-מלאכה פשוט ואלמנתו של בעל-מלאכה פשוט. אין רבי וולף יודע איך תתייחס לעובדות החדשות שנתגלו לה, אך הוא הניח לפניה ברירה בין שתי האפשרויות בלבד: או ללכת אחריו למקומות גלותו או להתגרש ממנו. להישאר בליובאוויטש לא רצה ולא היה מסוגל. אורח החיים שהתווה לעצמו לא היה בכיוון לגדולה או כבוד, וכל-שכן לא בכיוון של עשיית התורה קרדום לחפור בו. היה עליו ליהנות מיגיע כפו, כמשמעות הפשוטה של "יגיע כפיך כי תאכל וגו'", שהפכה אצלו למציאות. יחד עם זה לא רצה אף להימצא בין אנשים היודעים שאינו בעל-מלאכה פשוט. כך היה מוכרח לעזוב שנית עיר בה הסתדר, כפי שעשה בפעם הראשונה בלוצק, שם היה חתנו המפורסם של חותן מפורסם. בליובאוויטש לא היה יכול כבר לחיות במנוחה תוך ניהול אורח חיים של סנדלר הדיוט.

אשתו לא רצתה להתגרש, היא הסכימה ללוותו לגלותו החדשה, ותוך מספר ימים נעלם הזוג מליובאוויטש.

~ אגרות קודש - אדמו"ר הרי"צ ~

ע"ד השגת הרשיון לנסוע לאמריקא נהניתי אשר בטח יגיע מזה תועלת להחזקת תורת אמת יצ"ו אבל צריך להשתדל ע"ד השגת הרשיון עבור הרמ"ד שי' כי טובים השנים מן האחד, והשיי"ת יעזר להם ובכל אשר יפנו לטובה יצליחו.

והנני ידו הדו"ש ומברכו בכוח"ט

יוסף יצחק ש"ס

ב"ה א' כ"א אלול

כבוד ידידי הרב הנכבד וו"ח אי"א

מוהרש"ז שי'

שלום וברכה.

במענה על מכתבו, המקום ינחם אותו בתוך אבלי ציון וירושלים, ויתן לו השיי"ת בתוך כאחב"י שנה טובה ומתוקה ויגדל ב"ב שי' לתורה חופה ומעשים טובים ומתוך הרחבה בגו"ר.

באופן העבודה לאחר שבעה בחשוון, שאז חוזרים כל ישראל לבתיהם בכל גבול ישראל, עד "נהר פרת", ישנו עילוי לגבי אופן העבודה בהיותם בירושלים ובבית-המקדש בעת העלייה לרגל.
משיחת שבת פרשת לך-לך ה'תשמ"ה

איפה העשר?

בפרשת "לך לך" מספר על ההבטחה של השם לאברהם "אנכי מגן לך שכרך הרבה מאד" - מפרש על כך הזהר "מי שעוסק בתורה נותנים לו ארץ ימים, בעולם הבא ועשר וכבוד בעולם הזה", ומביא "מעשה ברבי אבא" שהכריז שמי שמענין בעשר, ובאריכות ימים בעולם הבא, יבוא ויעסק בתורה. בא 'יוסי', והזהיר כי רצונו ללמוד תורה כדי לזכות בעשר. רבי אבא קבל אותו וקראו "רבי יוסי בעל העשר והכבוד". לימים התייצב רבי יוסי לפני רבי אבא, ושאל היכן העשר שהבטח לו. רצה רבי אבא להתפלל עליו שיענש, על שלמד תורה שלא לשם שמים. ואז שמע קול האומר: "אל תעניש אותו, כי הוא יהיה אדם גדול". חזר ואמר לתלמידו: "שב בני, ואמת לך עשר". כעבר זמן בא אל רבי אבא אדם ובידו כוס זהב יקרה, ואמר שמי שלמד תורה לזכותו - יתן לו עשר רב. הפנה אותו רבי אבא לרבי יוסי, וקרא את שמו 'רבי יוסי בן פזי', על שם כוס הפז. לימים התחרט רבי יוסי, והחזיר את הכוס לבעליה. הוקיר אותו רבי אבא על כך, ואולם שמו נשאר 'בן פזי'.

שואל הרבי: א) מדוע בתחלה רצה רבי אבא להעניש את רבי יוסי - הרי אמרו חכמינו זכרונם לברכה "לעולם יעסק אדם בתורה ומצוות שלא לשמה, שמותו שלא לשמה בא לשמה". ויתרה מזו, הרי רבי אבא הכריז בעצמו "מי שרוצה עשר שיקרא ויעסק בתורה?"

ב) מדוע נשאר שמו של רבי יוסי "בן פזי" גם לאחר שהחזיר את כוס הפז - לכאורה, הרי זה הפך הדין שאסור לומר לבעל תשובה או לגר "זכור מעשיך הראשונים"!? אלא, באמת רבי יוסי לא בקש עשירות לעצמו (שזה ממש "לא לשמה"), אלא כדי לגלות בעולם את המטרה של "לעשות לו יתברך דירה בתחתונים". שכן, כאשר יראו שלמוד התורה מביא לידי עשירות, יתגלה שמטרת הבריאה, והזהב שבה, היא לשם הקדשה.

אך בכל זאת רבי אבא הקפיד עליו. כיון שאמנם בהתחלה יש מקום ללמוד "שלא לשמה", אבל לאחר זמן, צריך ללמוד "לשמה" ממש, ללא שום תכלית אחרת, אפילו לא לשם "דירה בתחתונים", אלא רק כדי ללמוד את תורת השם. וכשרבי יוסי בקש את העשירות שהבטחה לו - הסיק רבי אבא שרבי יוסי צדין לומד שלא לשמה (לפי צרכי דרגתו), ולכן הקפיד עליו.

ועדין, מאחר שכוונתו של רבי יוסי הייתה טובה, ענין זה איננו גנאי לו, ולכן הוסיף להקרא שמו "בן פזי".

וההוראה מזה: כאשר אנו לומדים תורה, וכן פועלים אצל הזולת שיקבע עתים לתורה - עלינו לעשות זאת "לשמה", לעצם הענין של למוד תורה. ובדרך ממילא יקיים גם "המאור שבה מחזירו למוטב".

(מעובד על פי שיחת שבת פרשת לך לך תשמ"ה. מתוך 'נשמתא דאורייתא')

פרשת לך-לך

יתברך מקור הברכות, מידו המלאה הפתוחה הקדושה ותרומה, בגשמיית וברוחניות גם יחד.

(אגרות קודש, ח"ל ע' קיקא)

שני ד' ויהי כבוא אברהם מצרימה ויראו המצרים את האשה כייפה היא מאד: ויראו אותה שרי פרעה ויהללו אותה אל-פרעה ותקח האשה בית פרעה: ואלאברהם היטיב בעבורה ויהיו צאן-ובקר וחמלים ועבדים ושפחת ואתנת וגמלים: וינגע יהוה את-פרעה נגעים גדלים ואת-ביתו על-דבר שרי אשת אברהם: ויקרא פרעה לאברהם ויאמר מה-זאת עשית לי למה לא-הגדת לי כי אשתך הוא: למה אמרת אחתי הוא ואקח אותה לי לאשה ועתה הגה אשתך קח ולך: ויצו עליו פרעה אנשים וישלחו אותו ואת-אשתו ואת-כל-אשר-לו: יג. ויעל אברהם ממצרים הוא ואשתו וכל-אשר-לו ולוט עמו הנגפה: ואברהם כבד מאד במקנה בפסח ובחגב: וילך למסעיו מנגב ועד-בית-אל עד-המקום אשר-היה שם אהלה בתחלה בין בית-אל ובין העי: ואל-מקום המזבח אשר-עשה שם בראשונה ויקרא שם אברהם בשם יהוה:

~ נקודות משיחות קודש ~

ואברהם מברכיך (פרשתנו יב, ג)

במענה על מכתבו בברכת השנה, שנחשב באיחור זמן תודה וברך אשיכנו וכל המברך מתברך מפעל הברכות וקמו שפתיב ואברהם מברכיך, נמצא ראובן שברך את שמעון הרי מצד זה גדול חלקו של ראובן, כי שמעון מקבל ברכת בשר ודם וראובן ברכתו של הקדוש ברוך הוא.

ואולי כדי להשוות חלקם התקינו (וחייבו לל"א ברש"י מכות כג, ב) לשאול שלום חברו בשם [ה'] דוקא.

(אגרות קודש, ח"ב ע' קעז)

יב. ויאמר יהוה אל-אברהם לך-לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל-הארץ אשר אראך: ואעשה לך ג' גדול ואברכה ואגדלה שמך והיה ברכה: ג' ואברכה מברכך ומקללך אאר ונברכו בך כל משפחת האדמה: (לוי ד' וילך אברהם כאשר דבר אליו יהוה וילך אתו לוט ואברהם בן-חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן: ה' ויקח אברהם את-שרי אשתו ואת-לוט בן-אחיו ואת-כל-רכושם אשר רכשו ואת-הנפש אשר-עשו בחרן ויצאו ללכת ארצה כנען ויבאו ארצה כנען: ויעבר אברהם בארץ עד מקום שכם עד אלון מורה והפנעני אז בארץ: (ישראל ז' וירא יהוה אל-אברהם ויאמר לזרעך אתן את-הארץ הזאת ויבן שם מזבח ליהוה הנראה אליו: ה' ויעתק משם ההרה מקדם לבית-אל ויט אהלה בית-אל מיס והעי מקדם ויבן-שם מזבח ליהוה ויקרא בשם יהוה: ט' ויפג אברהם הלך ונסוע הנגפה: פ' ויהי רעב בארץ וירד אברהם מצרימה לגור שם כרכב הרעב בארץ: י' ויהי כאשר הקריב לבוא מצרימה ויאמר אל-שרי אשתו הנה-נא ידעתי כי אשה יפת-מראה את: י' והיה כיר יראו אותך המצרים ואמרו אשתו זאת והרגו אתי ואתך יחיו: י' אמרינא אחתי את למען ייטב-לי בעבורך וחייתה נפשי בגללך:

~ נקודות משיחות קודש ~

ואברהם מברכיך (פרשתנו יב, ג)

...בין שהבטיח הקדוש ברוך הוא לאברהם אבינו "ואברהם מברכיך", הרי כל המברך יהודי, ועל אמת כמה וכמה יהודי המברך יהודי, מובטח לו שהוא מתברך מהשם

הפסיכולוגי שפגה, שמקרב את הלכבות מעודד את הרוח וכולי וכולי.

(אגרות קודש, חכ"ו ע' תנ"ח)

רבי יד א ויהי בימי אמרפל מלך-שנער אריון
מלך אלסר בדרלעמר מלך עילם ותדעל מלך
גוים: ב עשו מלחמה את-פרע מלך סדם
ואת-ברשע מלך עמרה שנאב א מלך אדמה
ושמאבר מלך כתיב צביים קרי צבואים ומלך בלע
היא-צער: ג כל-אלה חברו אל-עמק השדים
הוא ים המלח: ד שנים עשרה שנה עברו
את-בדרלעמר ושלש-עשרה שנה מרדו:
ה ובארבע עשרה שנה בא בדרלעמר והמלכים
אשר אתו ויפו את-רפאים בעשתרת קרנים
ואת-הוויזים בהם ואת האימים בשנה קריתים:
ו ואת-החרי בהררם שעיר עד איל פארן אשר
על-המדבר: ז וישבו ויבאו אל-עין משפטל הוא
קדש ויפו את-כל-שדה העמלקי וגם את-
האמרי הישב בחצצן תמר: ח ויצא מלך-סדם
ומלך עמרה ומלך אדמה ומלך כתיב צביים
קרי צבואים ומלך בלע הוא-צער ויערכו אתם
מלחמה בעמק השדים: ט את בדרלעמר מלך
עילם ותדעל מלך גוים ואמרפל מלך שנער
ואריון מלך אלסר ארבעה מלכים את-
החמשה: י ועמק השדים בארת בארת חמר
וינסו מלך-סדם ועמרה ופלוג-שמה והנשואים
הרה נסו: יא ויקחו את-פלדרכש סדם ועמרה
ואת-כל-אכלם וילכו: יב ויקחו את-לוט ואת-
רכשו בן-אחי אברם וילכו והוא ישב בסדם:
יג ויבא הפליט ויגד לאברם העברי והוא שכן
באלני ממרא האמרי אחי אשפל ואחי ענר
והם בעלי ברית-אברם: יד וישמע אברם כי
נשבה אחיו וירק את-חניכיו ילידי ביתו שמנה
עשר ושלש מאות וירדף עד-דן: טו ויחלק

שלישי ה וגם-ללוט ההלך את-אברם היה צאך
ובקר ואהלים: ו ולא-נשא אתם הארץ לשבת
יחדו כיהיה רכושם רב ולא יכלו לשבת
יחדו: ויהי-ריב בין רעי מקנה-אברם ובין רעי
מקנה-לוט והפגעני והפרוי אז ישב בארץ:
ח ויאמר אברם אל-לוט אל-נא תהי מריבה
ביני ובינך ובין רעי ובין רעיך כיהנשים אחים
אנחנו: ט הלא כל-הארץ לפניך הפרד נא מעלי
אם-השמאל ואימנה ואם-הימין ואשמאילה:
י וישא-לוט את-עיניו וירא את-כל-כפר הירדן
כי כלה משקה לפני א שחת יהוה את-סדם
ואת-עמרה בגויהוה בארץ מצרים באכה
צער: יא ויבחר-לו לוט את כל-כפר הירדן ויסע
לוט מקדם ויפרדו איש מעל אחיו: יב אברם
ישב בארץ-כנען ולוט ישב בערי הכפר ויאהל
עד-סדם: יג ואנשי סדם רעים וחמאים ליהוה
מאד: יד ויהוה אמר אל-אברם אחרי הפרד-
לוט מעמו שא נא עיניך וראה מן-המקום
אשר-אתה שם צפנה וגנבה וקדמה וימח:
טו כי את-כל-הארץ אשר-אתה ראה לך
אתננה ולזרעך עד-עולם: טו ושמתי את-זרעך
בעפר הארץ אשר א אם-יוכל איש למנות
את-עפר הארץ גם-זרעך ימנה: יז קום התהלך
בארץ לארפה ולרחפה כי לך אתננה: יח ויאהל
אברם ויבא וישב באלני ממרא אשר בחברון
ויבן-שם מזבח ליהוה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~

ואברהם מברכיך (פרשתנו יב, א)

... מאמין אני באמונה שלמה, מיוסדת על מה שראיתי
משך חיי כמה פעמים, ומה שאולי חשוב עוד יותר על מה
ששמעתי מאחרים בעלי סמכא בזה, ובעקר שהיא מיוסדת
על המדובר בזה בהחלטיות ובפירוש בתורתנו תורת חיים
(הוראה בחיים), אשר ברכה נאמנה ולבבית מאיש לרעהו
יש לה תוקף ופועלת היא - פעמים במילואה ופעמים
בחלקה, פעמים תכף ופעמים לאחר זמן; נוסף על הענין

עליהם | לילה הוא ועבדיו ויבם וירדפם
 עד-חובה אשר משמאל לדמשק: ^{טו} וישב את
 כל-הרכש וגם את-לוט אחיו ורכשו השיב וגם
 את-הנשים ואת-העם: ^{טז} ויצא מלך-סדם
 לקראתו אחרי שובו מהכות את-כדרלעמר
 ואת-המלכים אשר אתו אל-עמק שזה הוא
 עמק המלך: ^{יז} ומלכי-צדק מלך שלם הוציא
 להם ויין והוא כהן לאל עליון: ^{יח} ויברכהו
 ויאמר ברוך אברהם לאל עליון קנה שמם
 וארץ: ^{יט} וברוך אל עליון אשר-מגן צריך בידך
 ויתן-לו מעשר מכל:

נקודות משיחות קודש ~

ואברהם מברך (פרשתנו יב, ג)

... ידוע המבואר בכמה ספרים, שאף אם אי אפשר לעזר
 בגשמיות, הרי על כל פנים מחשבה טובה ואיחולים טובים
 של אחד מישאל לחברו ענין הוא. וכידוע גם כן המעלה
 כשממשיכים בעולם הדיבור בגלוי מעלת רעהו והחסרון
 בהמצטרף לו, שזהו פועל, אם תיכף אם לאחר זמן, בהקלת
 מצבו (עין הביאור - במשל של הרב הלל מפאריטש המובא בהתמים
 ח"ב ונדפס בקובץ מכתבים א' ע' כ').

וכידוע שהפעל שם טוב השתדל לגרם שאנשים פשוטים
 ידברו טוב איש על רעהו, ועל ידי זה היו נמתקים הדינים.
 (אגרות קודש, ח"ג ע' תב)

חמישי כא ויאמר מלך-סדם אל-אברהם תן-לי
 הנפש והרכש קח-לך: ^{כב} ויאמר אברהם אל-
 מלך סדם הרמתי ידי אליהוה אל עליון קנה
 שמם וארץ: ^{כג} אם-מחוט ועד שרוף-נעל
 ואם-אקח מכל-אשר-לך ולא תאמר אני
 העשרתי את-אברהם: ^{כד} בלעדי רק אשר אכלו
 הנערים וחלק האנשים אשר הלכו אתי ענל
 אשבל וממרא הם יקחו חלקם: ^{כה} ס
 טו אחר | הדברים האלה היה דבר-יהוה
 אל-אברהם במחזה לאמר אל-תירא אברהם אנכי
 מגן לך שכרך הרבה מאד: ^{כז} ויאמר אברהם
 אדני יהוה מה-תתן-לי ואנכי הולך ערירי

נקודות משיחות קודש ~

ואברהם מברך (פרשתנו יב, ג)

סוף כל סוף עליו לזכור שהרבי הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר
 זצוקלה"ה נב"מ זי"ע ברוך אותו, וברכת צדיק ודאי תקנים,
 במלא גם ברכתו שלו (שהנמען התברך מאת הרבי) ודאי תקניינים.
 אלא מה, נתנו לו שתי ברורות: או שעד שיראה בקיום
 הברכה, יתהלך מודאג אולי ח"ו הברכה לא תקניינים, ואחר
 כך, כאשר היא תקניינים, תתוסף לו עוד דאגה, למה ה' צריך
 לבקש כל כך הרבה כוחות נפש לחינם; או שיהיה חזק
 בבטחון ובאמונה שלו בהשם יתברך, שהוא יקנה אותו
 בדרך הנכונה ויביא את כל הברכות שברכו אתכם, ולאחר
 מכן, כשיראה איך הן מתקיימות בפועל ממש, יוכל לומר
 לעצמו: ראה כמה טוב נהגתי, שלא דאגתי על דברים שלא
 היה מקם לחשש אודותם.

זוהי אחת מהפיוגות בברכות חמי אליו, ולא רק בתור
 ברכה, אלא גם בתור ציווי, שיהיה בשמחה, כי בעזר השם
 יתברך, הבעיות שנדמה לו שהן כל כך קשות ופתרו, וכלל
 אין לו מה לדאוג, והוא יכול להיות בשמחה ולקיים את
 ה[ציווי] עבדו את ה' בשמחה.

(תרגום מאגרות קודש, ח"ד ע' רנה)

ששי ויאמר אליו אני יהוה אשר הוצאתיך
 מאור בשדים לתת לך את-הארץ הזאת
 לרשתה: ^ח ויאמר אדני יהוה כמה אדע כי
 אירשנה: ^ט ויאמר אליו קחה לי עגלה משלשת
 ועז משלשת ואיל משלש ותר וגזל: ^י ויקח-לו
 את-כל-אלה ויבחר אתם בתוך ויתן איש-
 בתרו לקראת רעהו ואת-הצפר לא בחר:
^{יא} וירד העיט על-הפגרים וישב אתם אברהם:
^{יב} ויהי השמש לבוא ותרדמה נפלה על-אברהם

והנה אימה חשכה גדלה נפלת עליו: ^א ויאמר לה מלאך יהוה לאבכם ידע תדע פייגר | יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדים וענו אתם ארבע מאות שנה: ^ב וגם את-הגוי אשר יעבדו דן אנכי ואחריו-כן יצאו ברכש גדול: ^ג ואתה תבוא אל-אבותיך בשלום תקבר בשיבה טובה: ^ד ודור רביעי ישובו הנה כי לא-שלם עון האמרי עד-הנה: ^ה ויהי השמש פאה ועלטה היה והנה תגור עשן ולפיד אש אשר עבר בין הגזרים האלה: ^ו ביום ההוא פרת יהוה את-אברם ברית לאמר לזרעך נתתי את-הארץ הזאת מנהר מצרים עד-הנהר הגדל נהר-פרת: ^ז את-הקניזי ואת-הקניזי ואת הקדמני: ^ח ואת-החתי ואת הפרזי ואת-הרפאים: ^ט ואת-האמרי ואת-הכנעני ואת-הגרגשי ואת-היבוסים: ^י סז « ושירי אשת אברם לא ילדה לו ולה שפחה מצרית ושמה הגר: ^{יא} והואמר שרי אל-אברם הנה-נא עצרני יהוה מלדת בא-נא אל-שפחתי אולי אבנה ממנה וישמע אברם לקול שרי: ^{יב} ותקח שרי אשת-אברם את-הגר המצרית שפחתה מקץ עשר שנים לשבת אברם בארץ כנען ותתן אתה לאברם אישה לו לאשה: ^{יג} ויבא אל-הגר ותהר ותרא כי הרתה ותקל גברתה בעיניה: ^{יד} והואמר שרי אל-אברם חמסי עליך אנכי נתתי שפחתי בחיקך ותרא כי הרתה ואקל בעיניה ישפט יהוה ביני וביניך: ^{טו} ויאמר אברם אל-שרי הנה שפחתך בידך עשיר-לה המזב בעיניך ותענה שרי ותברח מפניה: ^{טז} וימצאה מלאך יהוה על-עין המים במדבר עליהעין בדרך שור: ^{יז} ויאמר הגר שפחת שרי אימזה באת ואנה תלכי ותאמר מפני שרי גברתי אנכי ברחתי: ^{יח} ויאמר לה מלאך יהוה שובי אל-גברתך

והתעני תחת ידיה: ^א ויאמר לה מלאך יהוה הרבה ארבה את-זרעך ולא יספר מרב: ^ב ויאמר לה מלאך יהוה הגד הרר וילדת בן וקראת שמו ישמעאל פיישמע יהוה אל-עניך: ^ג והוא יהיה פרא אדם ידו בפל ויד כל בו ועל-פני כל-אחיו ישכן: ^ד ותקרא שם-יהוה הדבר אליה אתה אל ראי כי אמרה הגם הלם ראיתי אחרי ראי: ^ה על-כן קרא לבאר באר לחי ראי הנה בין-קדש ובין ברד: ^ו ותלד הגר לאברם בן ויקרא אברם שם-בנו אשר-ילדה הגר ישמעאל: ^ז ואברם בן-שמונים שנה ושש שנים בלדת-הגר את-ישמעאל לאברם: ^ח יז « ויהי אברם בן-תשעים שנה ותשע שנים וירא יהוה אל-אברם ויאמר אליו אניאל שדי התהלך לפני והיה תמים: ^א ואתנה בריתי ביני ובייך וארבה אותך במאד מאד: ^ב ויפל אברם על-פניו וידבר אתו אלהים לאמר: ^ג אני הנה בריתי אתך והיית לאב המון גוים: ^ד ולא-יקרא עוד את-שמוך אברם והיה שמוך אברם כי אב-המון גוים נתתיך: ^ה והפרתי אתך במאד מאד ונתתיך לגוים ומלכים ממך יצאו:

~ נקודות משיחות קודש ~

ואברהם מברך (פרשתנו יב, ג)

... וכל המברך יתברך בברכתו של הקדוש ברוך הוא שתוספתו מרובה על העקר, אשר פירש בזה כ"ק אדמו"ר נ"ע (אביו של כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, בצוואתו "חננו לצער") שהיא ממשיכת מבחינת אור אין סוף שלמעלה מסדר השפלות.

היינו שלכך זה שנמשך למטה כל מה שיש בשרש למעלה, כי מסירים כל המניעות ועכובים על זה,

הנה נוסף על זה [הרי] ש[גם] נעשה רצון חדש ופוסקין לו תוספת חיים ברכה ושלום בעניניו, אמן בן יהי רצון.

(אגרות קודש, ח"ג ע' שלח)

שביעי: והקמתי את-בריתי ביני ובייך וזרעך אחריו לדדתם לברית עולם להיות לך

בְּאֲנָשֵׁי בֵּית אֲבִרָהֶם וַיִּמָּל אֶת־בֶּשֶׂר עֶרְלָתָם
בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהִים:
וְאֲבִרָהֶם בֶּן־תְּשֻׁעִים וְתִשְׁעֵי שָׁנָה בְּהַמְלוֹ
בֶּשֶׂר עֶרְלָתוֹ: כה וַיִּשְׁמַעְאֵל בְּנֹו בֶן־שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה
שָׁנָה בְּהַמְלוֹ אֶת בֶּשֶׂר עֶרְלָתוֹ: ט בְּעֶצֶם הַיּוֹם
הַזֶּה נִמּוֹל אֲבִרָהֶם וַיִּשְׁמַעְאֵל בְּנֹו: ט וְכָל־אֲנָשֵׁי
בֵּיתוֹ יָלִיד בָּיִת וּמִקְנֵת־כֶּסֶף מֵאֵת בֶּן־נֶכֶד נִמְלוּ
אִתּוֹ:

חצי קריש

וַתִּגְדַּל וַיִּתְקַדֵּשׁ שְׁמוֹהָ רַבָּא. אֲמֵן בְּעֶלְמָא דִּי בְּרָא
כִּרְעוּתָהּ וַיְמַלִּיד מַלְכוּתָהּ, וַיַּצְמַח פּוֹדָקָהּ וַיִּקְרַב
מִשִּׁיחָהּ. אֲמֵן בְּחַיִּיכוֹן וּבְחַיִּיכוֹן וּבְחַיִּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל,
בְּעֶגְלָא וּבְזֶמֶן קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אֲמֵן יְהֵא שְׁמוֹהָ רַבָּא מְבָרַךְ
לְעָלְמָא וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יְתַבְרַךְ: יְהֵא שְׁמוֹהָ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא
וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יְתַבְרַךְ, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיִּתְפָּאֵר, וַיִּתְרוֹמֵם,
וַיִּתְנַשֵּׂא, וַיִּתְהַדָּר, וַיִּתְעַלֶּה, וַיִּתְהַלָּל, שְׁמוֹהָ דְקִדְשָׁא
בְּרִידָא הוּא. אֲמֵן לְעָלְמָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא,
תְּשַׁבַּחְתָּא וְנִחְמַתָּא, דְּאִמְרִין בְּעֶלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: אֲמֵן

מפסיר כה וַאֲבִרָהֶם בֶּן־תְּשֻׁעִים וְתִשְׁעֵי שָׁנָה בְּהַמְלוֹ
בֶּשֶׂר עֶרְלָתוֹ: כה וַיִּשְׁמַעְאֵל בְּנֹו בֶן־שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה
שָׁנָה בְּהַמְלוֹ אֶת בֶּשֶׂר עֶרְלָתוֹ: ט בְּעֶצֶם הַיּוֹם
הַזֶּה נִמּוֹל אֲבִרָהֶם וַיִּשְׁמַעְאֵל בְּנֹו: ט וְכָל־אֲנָשֵׁי
בֵּיתוֹ יָלִיד בָּיִת וּמִקְנֵת־כֶּסֶף מֵאֵת בֶּן־נֶכֶד נִמְלוּ
אִתּוֹ:

~ נקודות משיחות קודש ~

וְאֲבִרָהּ מְבָרַכִּיהָ (פרשתנו יב, ג)

הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ צִוָּה עַל הַכֹּהֲנִים לְבָרֵךְ אֶת הַיְּהוּדִים,
בְּאַהֲבָה, שֶׁתִּהְיֶה לָהֶם אֱהָבַת יִשְׂרָאֵל כָּל הַהֲנַהֲגוֹת שֶׁלָּהֶם,
וְהֵם מוֹכֵסִים מִהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שׁוֹאֲנֵי אֲבָרָהֶם, שֶׁהוּא מְשַׁפֵּיעַ
גַּם לָהֶם בְּאַהֲבָה, הֵינּוּ, בְּטוֹב הַנִּרְאָה...
...מורי וְחָמִי אֲדָמוֹר צוֹקֵלֵלָה מְסַר בְּשֵׁם אֶחָד

לְאֱלֹהִים וְלִזְרַעְךָ אַחֲרָיִךְ: ה וְנָתַתִּי לְךָ וְלִזְרַעְךָ
אַחֲרָיִךְ אֶת אֶרֶץ מִגְרִיד אֶת כָּל־אֶרֶץ כְּנָעַן
לְאַחֲזֹת עוֹלָם וְהָיִיתִי לָהֶם לְאֱלֹהִים: ט וַיֹּאמֶר
אֱלֹהִים אֶל־אֲבִרָהֶם וְאַתָּה אֶת־בְּרִיתִי תִשְׁמֹר
אִתָּה וְזִרְעֲךָ אַחֲרָיִךְ לְדֹרֹתָם: וְאֵת בְּרִיתִי אֲשֶׁר
תִּשְׁמְרוּ בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין זִרְעֲךָ אַחֲרָיִךְ הַמּוֹל
לָכֶם כָּל־זָכָר: ט וּנְמַלְתֶּם אֶת בֶּשֶׂר עֶרְלָתְכֶם
וְהָיָה לְאֹת בְּרִית בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם: ט וּבֶן־שְׁמֹנֶת
יָמִים יִמּוֹל לָכֶם כָּל־זָכָר לְדֹרֹתֵיכֶם יָלִיד בָּיִת
וּמִקְנֵת־כֶּסֶף מִכָּל בֶּן־נֶכֶד אֲשֶׁר לֹא מִזִּרְעֲךָ
הוּא: ט הַמּוֹל א יְמּוֹל יָלִיד בֵּיתְךָ וּמִקְנֵת כֶּסֶף
וְהָיְתָה בְּרִיתִי בִּבְשָׂרְכֶם לְבְרִית עוֹלָם: ט וְעָרַל
זָכָר אֲשֶׁר לֹא־יִמּוֹל אֶת־בֶּשֶׂר עֶרְלָתוֹ וְנִכְרְתָה
הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמּוּיָהּ אֶת־בְּרִיתִי הַפֶּר: ט
ט וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־אֲבִרָהֶם שְׂרִי אֲשֶׁתְּךָ לֹא־
תִקְרָא אֶת־שְׁמוֹהָ שְׂרִי כִּי שָׂרָה שְׁמוֹהָ:
ט וּבִרְכָּתִי אִתָּה וְגַם נָתַתִּי מִמֶּנָּה לְךָ בֶּן
וּבִרְכָּתֶיךָ וְהָיְתָה לְגוֹיִם מַלְכֵי עַמּוּיָהּ מִמֶּנָּה
יִהְיוּ: ט וַיִּפֹּל אֲבִרָהֶם עַל־פָּנָיו וַיִּצְחַק וַיֹּאמֶר
כִּלְכֹּל הַלֵּבָן מֵאֵה־שָׁנָה יוֹלֵד וְאִם־שָׂרָה הִבְתִּי
תִּשְׁעִים שָׁנָה תֵּלֵד: ט וַיֹּאמֶר אֲבִרָהֶם אֶל־
הָאֱלֹהִים לוֹ וַיִּשְׁמַעְאֵל יַחֲיָה לְפָנָיִךְ: ט וַיֹּאמֶר
אֱלֹהִים אֶבְל שָׂרָה אֲשֶׁתְּךָ יִלְדָת לְךָ בֶּן וְקִרְאָתָּ
אֶת־שְׁמוֹ יִצְחָק וְהִקְמַתִּי אֶת־בְּרִיתִי אִתּוֹ לְבְרִית
עוֹלָם לִזְרַעוֹ אַחֲרָיו: ט וַיִּשְׁמַעְאֵל שְׁמַעְתִּיךָ
הֵנָּה בְּרַכְּתִי אֹתוֹ וְהִפְרִיתִי אֹתוֹ וְהִרְבִּיתִי אֹתוֹ
בְּמָאֹד מְאֹד שְׁנַיִם־עָשָׂר גִּשְׂיָאִם יוֹלִיד וְנָתַתִּיו
לְגוֹי גָּדוֹל: ט וְאֵת־בְּרִיתִי אָקִים אֶת־יִצְחָק אֲשֶׁר
תֵּלֵד לְךָ שָׂרָה לְמוֹעֵד הַזֶּה בְּשָׁנָה הָאַחֲרִית:
ט וַיְכַל לְדַבֵּר אֹתוֹ וַיַּעַל אֱלֹהִים מֵעַל אֲבִרָהֶם:
ט וַיִּקַּח אֲבִרָהֶם אֶת־יִשְׁמַעְאֵל בְּנֹו וְאֵת כָּל־
יָלִידֵי בֵּיתוֹ וְאֵת כָּל־מִקְנֵת כֶּסֶף בְּסָפוֹ כָּל־זָכָר

הבָּאָה לִידֵי בִיטוּי בְּמַעֲשִׂים כְּפֹעֵל, בְּגִשְׁמִיּוֹת וּבְרוּחָנִיּוֹת.
(תרגום מאגרות קודש ח"ד ע' שכוח; אגרות קודש ח"א ע' שפט)

פפפ קב"ו פסוקים נמל"ו סימן מכנרב"י סימן

מהצדיקים הנסתרים, שישנה פנונה נוספת בנסח הפרשה
"לְכַרְךָ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה" – לְכַרְךָ אֶת עַם יִשְׂרָאֵל
בְּמִידַת הָאַהֲבָה, שְׁתַּהֲיֶה אַהֲבָה בֵּין אִישׁ לְרֵעֵהוּ, אַהֲבָה

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנִי יִשְׂרָאֵל:

עֲיָנִיּוֹת הֵינִי לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיךָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיךָ דְּרָכֵי־נֶעַם, וְכָל־נִתְיבְתֶיךָ שְׁלוֹם. אֲרָךְ יָמִים בְּיָמֶיךָ,
בְּשִׂמְחָה עֲשֶׂה וְכָבוֹד. יִי חֲפֵץ לְמַעַן צְדָקוֹ, וְיַגְדִּיל תּוֹרָה וְיֹאדִיר:

מדִּיקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטר כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטר לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם
הַנֶּאֱמָרִים בְּאַמֶּת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַפּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל
עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֱמֶת וְצָדִק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטר כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטר כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטר ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר חוקק, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

כֹּז לָמָּה תֹּאמַר עַמִּי יַעֲקֹב וְתִדְבֵּר יִשְׂרָאֵל בְּנִלּוֹת בִּי נִסְתַּרְתָּ דְּרַכִּי
מִיָּהוּדָה בִּי הָעֵלִים עֵינָיו מִכָּל מָוֶה שְׁעִבְדֵּנוּהוּ וּמֵאֱלֹהֵי מִשְׁפָּטֵי יַעֲקֹב וְנָם
הַעֲבִיר מִלִּפְנֵי מִשְׁפַּט הַגְּמוּלָה הַטּוֹב
שֶׁהָיָה לוֹ לְשָׁלֹם לְאַבְרָהָם וְלָנוּ:
כֹּחַ הַלּוֹא יִדְעָתָה הֲלֹא תוֹכֵל לְהַשְׁכִּיל
מִדַּעְתְּךָ אִם־לֹא שְׂמַעְתָּ מִמְּלִיכָה
וּמִזֶּה אֱלֹהֵי עוֹלָם | יִהְיֶה בּוֹרָא
קִצּוֹת הָאָרֶץ לֹא יִיעָר וְלֹא יִיגַע
אֵין חֶקֶר לְתִבְנוּתָהּ וְיִי שֵׁשׁ לוֹ בַּח
כֹּחַ וְחִכְמָה כֹּחַ הוּא יוֹדֵעַ הַפְּשָׁנוּת,
וְלָמָּה הוּא מֵאַחֵר טוֹבְתָם, אֵלֹא כִּי
לְכָלוֹת אֶת הַפֶּשַׁע וְלְהַסִּיר אֶת הַחֲקוּמָה

שי למורא

כֹּז לָמָּה תֹּאמַר יַעֲקֹב, עַם יִשְׂרָאֵל, בְּרֹאוֹתָם אֲרָךְ גְּלוּתָם וְחֶלֶד
לָבָם מִלְּהָאֱמִין בִּישׁוּעָה, אִמְרוּ לָהֶם הַנִּבְיָא, אַתָּה יַעֲקֹב לָמָּה תֹּאמַר כֵּךָ.
"יַעֲקֹב", הַפְּנִינָה לְחֶמְדָּה הָעַם, שֶׁהֵם
אוֹמְרִים דְּבִרְיָהֶם בְּפִשְׁטוּת, שֶׁהוּא
לְשׁוֹן "אֱמִירָה". וְתִדְבֵּר יִשְׂרָאֵל,
"יִשְׂרָאֵל" הַפְּנִינָה לְגְדוּלָה וְרֹאשִׁי
הַעֲדָה, שֶׁהֵם מְדַבְּרִים דְּבִרְיָהֶם עִם
הַסְּבָרִים וּמַעֲמִים, שֶׁהוּא לְשׁוֹן
"דְּבִירוֹ". נִסְתַּרְתָּ דְּרָכֵי מַה,
הָעֵלִים עֵינָיו מִכָּל מָוֶה שְׁעִבְדֵּנוּהוּ
וּמֵאֱלֹהֵי מִשְׁפָּטֵי יַעֲקֹב,
הַעֲבִיר מִלִּפְנֵי מִשְׁפַּט הַגְּמוּלָה הַטּוֹב

הפטר לפרשת לך-לך לקריאה בציבור

ולשנים מקרא ואחד תרגום

בישעיה פרק מ"א

כֹּז לָמָּה תֹּאמַר יַעֲקֹב וְתִדְבֵּר יִשְׂרָאֵל
נִסְתַּרְתָּ דְּרַכִּי מִיָּהוּדָה וּמֵאֱלֹהֵי מִשְׁפָּטֵי
יַעֲקֹב: כֹּחַ הַלּוֹא יִדְעָתָה אִם־לֹא שְׂמַעְתָּ

שהיה לו לשלם לאבותינו ולנו. **כט**) **ולאין אונים**, ולחטרי בחות ותקף. **ל**) **ויעפו נערים ויגעו**, רשעי העולם שמוסיפים כח בכל יום כמז הנערים, הרי ברצות ה' יהיו צניפים ויגעים ויפסק בהם. **ובחורים**, רשעי העולם שהם פכחורים שלמים בהם, לא יועילים בהם.

וקניו ה' וגו', אבל ישראל שהם מקוים לה', יחליפו כח חדש בכל עת. **לא**) **יעלו אבר**, יגדלו כנפים. **א**) **החרישו אלי**, שתקו ושמעו אלי. **ולאמים יחליפו כח**, יתקשטו ויתחזקו בכל גבורתם אולי יעמדו בדין בבית. **יגשו אז ידברו**, לאחר שגשו אלי לשמע אמר, אז אם ימצאו מענה ידברו. **ב**) **מי העיר ממזרח**, מי העיר את אברהם לעזוב את ארץ המזרח ולמאס את אלילי ארץ מולדתו. **צדק יקראוהו לרגלו**, בכל מקום מדרג בן רגלו היה קורא את הצדק. **ומלכים ירד**, השליט במלכים (והם בדרלעמור והמלכים אשר אתו). **יתן כעפר חרבו**, נתן את חרבו ועשה חללים רבים כעפר. **בקש נדף קשתו**, נתן את קשתו ונתן מרבח הרועים שהיו נופלים בקש נדף. **ג**) **יעבור שלום**, יעבר בשלום. **ארח ברגליו לא יבוא**, בדרך אשר לא בא קדם לכן ברגליו. **ד**) **מי פעל ועשה**, מי עשה לאברהם את הנסים האלו. **קורא תדורות מראש**, מי שהוא קורא תדורות מראש לאדם המאזין. **ה**) **ויאמרו**, וכאן כמו "אתא בקר" (ישעיה כ"א, ו). **איש את רעהו יעזור**, אף שראו פלאי ה', עם כל זה עזרו זה לזה לעשות הנסים. **ז**) **מחליק פטיש**, באחרונה כשהוא מכה בנחת להחליק את המלאכה. **הולם**

על ידי היסורין: **כט** יבוא הזמן אשר נתן ליעף לישראל כח וליעפים ויגעים **ולאין אונים** לישראל שהם בגלות עצמה ירבה: **ל** רשעי העולם שמוסיפים כח בכל יום, ובכל זאת **ויעפו כמו נערים ויגעו** ויפסיק בהם ובחורים ורשעי העולם שהם שלמים בהם פכחורים, גם לא יועיל להם בהם כשירצה

האל, אלא כשול יפשו: **לא** ואתם וקניו יהיה יחליפו כח חדש בכל עת יעלו יגדלו אבר פנשרים (פמליצה) למחר לעוף אל ארצם ירוצו ולא יגעו ילכו בדרך ולא יגעו: **א** החרישו שתקו כדי לשמוע אלי (פי המדבר לא שמע ולא יאזין) אתם יושבי א"י ולאמים יחליפו וחדשו כח להתאמץ במענות אם יוכלו להשיבו יגשו אלי לשמוע אמרי אז ידברו יתנו אני והם למשפט נקרה על מה שהם אומרים: שאין הכולת בדי החיל את עמי מידם הלא אנכי ה': **ב** מי העיר אברהם אבינו ממזרח לחיבאו מארם שותה במזרח ללכת משם ולמאס באלילי ארץ מולדתו. אותו שצדק יקראוהו לרגלו מי הוא אשר יתן לפגיו לפגי אברהם גוים ומלכים ירד השליט עליהם (בדרלעמור והמלכים אשר אתו) יתן הרועים כעפר הארץ על ידי חרבו וחרפה חללים בקש נדף על ידי קשתו הלא אנכי ה': **ג** אברהם ירדפם נדף אותם עם כל זה יעבור שלום עבר בשלום כי לא מת במלחמה אחר מאנשיו, אם כי רדפם בארח בדרך אשר ברגליו מעולם לא יבוא לא בא לשם: **ד** מי הוא ש"פעל ועשה את זאת, הלא ה' הקרא תדורות מראש עשהו קודם שהיו אני יהיה ראשון לכל תדורות שעברו וגם ואת אחרונים אשר יהיו אחר לעור. הלא אני הוא: **ה** ראו יושבי א"י גם שעשיתי לאברהם, וייראו ופחדו, גם השוכנים קצות הארץ יחרדו חרדו בשמעם חנם,

אלהי עולם | **יהיה בורא קצות הארץ**
לא ייעף ולא יגע אין חקר לתבונתו:
כט נתן ליעף כח ולאין אונים עצמה ירבה: **ל** **ויעפו נערים ויגעו** **ובחורים כשול יפשו:** **לא** **וקניו יהיה יחליפו כח יעלו אבר פנשרים ירוצו ולא יגעו ילכו ולא יגעו:** **א** **החרישו אלי א"י ולאמים יחליפו כח יגשו אז ידברו יתנו אני והם למשפט נקרה:** **ב** **מי העיר ממזרח צדק יקראוהו לרגלו יתן לפגיו גוים ומלכים ירד יתן כעפר חרבו בקש נדף קשתו:** **ג** **מי שלום ארח ברגליו לא יבוא:** **ד** **מי פעל ועשה קרא תדורות מראש אני יהיה ראשון וייראו קצות הארץ יחרדו קרבו ויאתיו:** **ו** **איש את רעהו יעזור ולאחיו יאמר חזק:** **ז** **ויחזק חרש את צורף מחליק פטיש את הולם פעם אמר לדבק טוב הוא ויחזקהו במסמרים לא ימוט:** **ח** **ואתה ישראל עבדי יעקב**

קרבו ויאתיו וכאן לפני אברהם לשאול ממנו מתנת חנם ולא באו כמו שנאמר ויאמר מלך סדום וכו' תן לי תנפש וכו' (בראשית יד): **ז** ועם כל זה, אף שראו פלאי האל, מכל מקום **איש את רעהו יעזור** עזרו זה לזה לעשות הנסים ולאחיו יאמר כל אחד חזק בעשית הפסל: **ז** ויחזק בדרךיו חרש העצים העושה הפסל את צורף להיות וזיו במלאכת צפוי טפי תהיה אשר יצפנו, מחליק פטיש המכה בפטיש קטן להחליק את הפסל את הפסל **פעם** היה מורה את המכה על הפסל בחזק רב בהתהלת הרדוד אמר לדבק כפאשר ידבק הפסל על הפסל וישמח ויאמר הנה טוב הוא ויחזקהו במסמרים לא ימוט

למען לא יתפרד מעל הפסל: ח ואתה ישראל איך כמזהם עבדי יעקב אתה אשר בחרתיך בך לי לעם לפי שאתה זרע אברהם אהבי אשר אהבני ופירש מעבודת זרה: ט אשר החזקתיך אחיזק בך להוציאך מהגלות מקצות הארץ ומאציליה מגדולי הארץ קראתיך ששצא מרשותם ואמר לך עבדי אתה מאז בחרתיך ולא מאסתיו: י אל-תירא כי עמך אני אל-תשתע אל תסור מעלי בחשדך אשר כבר עבדתיך כי אני אלתיך כמאז אני ה' אמצתיך אפי-עורתיך במים תקדמונים. אף בחרתיך בדי האובי תמכתיך בימין צדקי לא כגמול כיראם בצדקה: יא בסוף הן יבשו ויפכלמו כל הנחלים המעטים בך יהיו כאין ויאבדו אנשי ריבך המריבים עמך: יב אפילו תבקשם ולא תמצאם אנשי מצותך הרבים עמך בבת, יהיו כאין וכאפס אנשי מלחמתך: יג כי אני יהוה אלתיך מחזיק ימינך אומו ימינך לכל תפול כי אני ה' הוא האמר לך אל-תירא אני עורתיך אעזור לך: יד אל-תירא תולעת יעקב עדת יעקב החלושה כחולעת ואין כחה אלא כפה היא התפלה, מתי אנשי ישראל אני עורתיך מאז נאם-יהוה וגאלך ואהיה גאלך גם לעתיד אני קדוש ישראל: טו הגנה שמתיד למורג כעין לוח עין ובתחתיתו תחובים אבנים

פעם, הוא המתחיל בה כשהיא גוש מתכת ומכה בכל כחו. (ט) ומאציליה, מגדולי הארץ ומלכיה. (י) אל תשתע, אל תפנה ותסור מעלי. כמו "ועניו השע" (ישעיה ו.ו). (יא) הנחלים בך, המתגרים בך. (יד) תולעת יעקב, עדת יעקב החלושה כחולעת ואין כחה אלא כפה, היא התפלה. מתי ישראל, אנשי ישראל. (טו) מורג חרוץ, הוא כלי כבד, עשוי מלוח עין ובתחתיתו חריצים כעין פצירה, וגוררים אותו על הקש של התבואה לחתכו לתבן דק. בעל פיפיות, שיש לו חודי חריצים. תדוש הרים, כלומר, תכלה את מלכי הגוים.

אשר בחרתיך זרע אברהם אהבי: ט אשר החזקתיך מקצות הארץ ומאציליה קראתיך ואמר לך עבדי אתה בחרתיך ולא מאסתיו: י אל-תירא כי-עמך אני אל-תשתע כי-אני אלהיך אמצתיך אפי-עורתיך אפי-תמכתיך בימין צדקי: יא הן יבשו ויפכלמו כל הנחלים בך יהיו כאין ויאבדו אנשי ריבך: יב תבקשם ולא תמצאם אנשי מצתך יהיו כאין וכאפס אנשי מלחמתך: יג כי אני יהוה אלהיך מחזיק ימינך האמר לך אל-תירא אני עורתיך: יד אל-תירא תולעת יעקב מתי ישראל אני עורתיך נאם-יהוה וגאלך קדוש ישראל: טו הגנה שמתיד למורג חרוץ חדש בעל פיפיות תדוש הרים ותדק וגבעות כמין תשים: טז תזרם ורוח תשאם וסערה תפיץ אתם ואתה תגיל ביהוה בקדוש ישראל תתהלל:

דקים וכו' דשים התבואה חרוץ עשוי חריצים ובקעות בין אבן לאבן, והוא חדש לכן חותך הרבה, ובעל פיפיות שיש בו פיות וחודים רבים תדוש להסיר הרים שריהם תגזלים ותדק פולם ידוקו ויכלו, וגבעות ועבדיהם כמין כפסולת התבואה תשים על ידי החרוץ שהוא ישראל: טז אתה תזרם תפזרם ורוח תשאם וסערה תפיץ אתם ואתה תגיל ביהוה בחשועות ה', בקדוש ישראל תתהלל תתפאר בעצמך כמה שתלית בסחונך בקדוש ישראל:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דברייך, ודבר אחד מדברייך אחר לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלובת נפש תושיע ותשמח במהרה
בימינו. ברוך אתה יי, משמח ציון בבניה:

שמחנו, יי אלהינו, באלהינו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך,
במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד
אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכבה נרו לעולם ועד:
ברוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי
אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו
מודים לך, ומברכים אותך, יתברך שמך בפי כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך
אתה יי, מקדש השבת:

קריאת התורה למנחת שבת קודש

לעשות אתו: ^ה ויקח חמאה וחלב וכן הפקר
אשר עשה ויתן לפניכם והוא עמך עליהם
תחת העץ ויאכלו: ^ט ויאמרו אליו איזה
שרה אשתך ויאמר הנה באהל: ויאמר שוב
אשוב אליך כעת חיה והנה בן לשרה אשתך
ושרה שמעת פתח האהל והוא אחריו:
^א ואברהם ושרה זקנים באים בימים חדל'
להיות לשרה ארח פגשים: ^ב ותצחק שרה
בקרבה לאמר אחרי כלתי היתה לי עדנה
ואדני זקן: ^ג ויאמר יהוה אל-אברהם למה זה
צחקת שרה לאמר האף אמנם אלד ואני
זקנת: ^ד היפלא מיהוה דבר למועד אשוב
אלך כעת חיה ולשרה בן:

יח ^א וירא אליו יהוה באלני ממרא והוא
ישב פתח-האהל פתח היום: ^ב וישא עיניו
וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו וירא
וירץ לקראתם מפתח האהל וישתחו ארצה:
^ג ויאמר אדני אם-נא מצאתי חן בעיניך
אל-נא תעבר מעל עבדך: ^ד ויקח-נא מעט-מים
ורחצו רגליכם והשענו תחת העץ: ^ה ואקחה
פת-לחם וסעדו לפכם אחר תעברו פי-על-בן
עברתם על-עבדכם ויאמרו בן תעשה פאשר
דברת: ^ו וימהר אברהם האהלה אל-שרה
ויאמר מהרי שלש סאים קמח סלת לושי
ועשי עגות: ^ז ואל-הפקר רץ אברהם ויקח
בן-פקר רך וטוב ויתן אל-הנער וימהר

לוח זמנים לשבוע פרשת לך לך - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
באר שבע (ק)	6:46	6:50	9:00	9:02	9:34	9:35	10:32	10:33	12:56	12:55	18:06	18:00	18:32	18:26	17:41	18:36
חיפה (ק)	6:46	6:51	8:59	9:01	9:34	9:35	10:32	10:33	12:55	12:54	18:06	18:00	18:30	18:24	17:28	18:34
ירושלים (ק)	6:44	6:49	8:58	9:00	9:32	9:34	10:31	10:32	12:54	12:53	18:08	18:02	18:30	18:24	17:23	18:34
תל אביב (ק)	6:46	6:51	9:00	9:02	9:34	9:36	10:33	10:34	12:56	12:55	18:05	17:59	18:32	18:25	17:38	18:36
אוסטרליה, וינה (ק)	7:18	7:27	9:13	9:17	9:57	10:01	10:52	10:55	13:10	13:09	18:00	17:49	18:34	18:23	17:33	18:37
אוסטרליה, מלבורן (ק)	6:31	6:23	9:08	9:02	9:47	9:42	10:54	10:51	13:38	13:38	19:41	19:47	20:09	20:15	19:27	20:27
אוקראינה, אודסה (ק)	7:18	7:27	9:16	9:19	9:58	10:02	10:54	10:56	13:12	13:11	18:05	17:55	18:38	18:28	17:39	18:41
אוקראינה, דניפופטרובסק (ק)	7:04	7:13	8:58	9:02	9:42	9:46	10:38	10:40	12:55	12:54	17:45	17:34	18:19	18:08	17:18	18:22
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	7:32	7:42	9:23	9:28	10:09	10:14	11:04	11:07	13:21	13:20	18:08	17:56	18:43	18:32	17:40	18:46
אוקראינה, קייב (ק)	7:25	7:35	9:16	9:20	10:02	10:06	10:57	10:59	13:13	13:12	18:00	17:48	18:36	18:24	17:32	18:38
אחוד אמוריות, אבו דאבי (ח)	6:22	6:25	8:41	8:42	9:13	9:14	10:12	10:13	12:38	12:37	17:53	17:48	18:18	18:13	17:29	18:23
אטליה, מילאנו (ק)	7:43	7:51	9:42	9:46	10:24	10:27	11:20	11:22	13:38	13:37	18:35	18:25	19:05	18:55	18:06	19:08
אקוודור, קיטו (ח)	5:56	5:55	8:27	8:25	8:55	8:54	9:58	9:57	12:29	12:28	18:03	18:02	18:25	18:24	17:44	18:33
ארנטינה, בואנוס איירס (ח)	6:08	6:01	8:44	8:40	9:21	9:17	10:29	10:26	13:11	13:11	19:11	19:17	19:38	19:44	18:57	19:55
ארנטינה, ברילוצ'ה (ח)	6:52	6:43	9:28	9:22	10:09	10:04	11:18	11:14	14:04	14:03	20:10	20:17	20:40	20:48	19:58	21:00
ארה"ב, בולטימור (ק)	7:19	7:26	9:26	9:28	10:03	10:06	11:01	11:02	13:22	13:21	18:23	18:15	18:52	18:44	17:58	18:55
ארה"ב, ברוקלין (ק)	7:10	7:17	9:15	9:18	9:53	9:56	10:50	10:52	13:11	13:10	18:11	18:02	18:40	18:32	17:46	18:44
ארה"ב, גרסי סיטי (ק)	7:11	7:17	9:16	9:18	9:54	9:57	10:51	10:53	13:11	13:10	18:11	18:03	18:41	18:33	17:46	18:44
ארה"ב, ניו יורק (ק)	7:49	7:56	9:52	9:54	10:31	10:34	11:28	11:29	13:47	13:46	18:45	18:36	19:16	19:07	18:20	19:19
ארה"ב, האוסטון (ק)	7:25	7:29	9:41	9:42	10:14	10:15	11:13	11:13	13:36	13:36	18:48	18:42	19:13	19:07	18:24	19:17
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	7:00	7:05	9:11	9:13	9:46	9:48	10:44	10:45	13:07	13:06	18:14	18:07	18:41	18:34	17:50	18:45
ארה"ב, מיאמי (ק)	7:21	7:25	9:40	9:41	10:12	10:13	11:11	11:11	13:36	13:35	18:51	18:45	19:15	19:10	18:28	19:20
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	7:07	7:14	9:11	9:14	9:50	9:53	10:47	10:48	13:07	13:06	18:06	17:57	18:36	18:27	17:41	18:39
ארה"ב, ניו יורק, גן ישראל (ק)	7:15	7:22	9:18	9:21	9:57	10:00	10:54	10:56	13:14	13:13	18:13	18:04	18:43	18:34	17:47	18:46
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	7:34	7:41	9:39	9:42	10:17	10:20	11:15	11:16	13:35	13:34	18:35	18:27	19:05	18:57	18:10	19:08
ארה"ב, שיקגו (ק)	7:06	7:13	9:10	9:13	9:49	9:52	10:46	10:47	13:06	13:05	18:04	17:55	18:34	18:26	17:39	18:37
בוליביה, לה-פס (ח)	6:03	5:59	8:38	8:35	9:08	9:06	10:13	10:11	12:49	12:48	18:33	18:35	18:56	18:58	18:16	19:08
בלגיה, אנטוורפן (ק)	8:11	8:21	10:00	10:05	10:47	10:52	11:42	11:44	13:57	13:57	18:43	18:31	19:19	19:07	18:15	19:21
בלגיה, בריסל (ק)	8:10	8:21	10:01	10:05	10:47	10:51	11:42	11:44	13:58	13:57	18:44	18:32	19:20	19:08	18:16	19:22
ברזיל, סאו פאולו (ח)	5:31	5:26	8:07	8:04	8:39	8:37	9:45	9:43	12:23	12:23	18:17	18:20	18:37	18:41	17:57	18:51
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	5:20	5:15	7:56	7:53	8:28	8:25	9:33	9:31	12:12	12:11	18:00	18:03	18:25	18:28	17:45	18:38
ברטניה, לונדון (ק)	7:29	7:40	9:18	9:23	10:05	10:10	11:00	11:03	13:16	13:15	18:02	17:50	18:37	18:25	17:36	18:39
ברטניה, מנצ'סטר (ק)	7:41	7:53	9:26	9:31	10:15	10:21	11:10	11:13	13:24	13:23	18:06	17:53	18:44	18:31	17:40	18:46
גרמניה, ברלין (ק)	7:37	7:48	9:24	9:29	10:12	10:17	11:07	11:10	13:22	13:21	18:07	17:54	18:42	18:30	17:37	18:44
גרמניה, פרנקפורט (ק)	7:52	8:02	9:44	9:48	10:29	10:34	11:24	11:27	13:41	13:40	18:28	18:17	19:03	18:52	18:00	19:06
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	5:30	5:24	8:06	8:02	8:39	8:36	9:45	9:42	12:24	12:24	18:22	18:25	18:41	18:45	18:01	18:55
הודו, מומבאי (ח)	6:34	6:36	8:56	8:57	9:27	9:27	10:27	10:27	12:54	12:53	18:14	18:10	18:37	18:33	17:52	18:43
הודו, פונה (ח)	6:29	6:31	8:52	8:52	9:22	9:23	10:23	10:23	12:50	12:49	18:10	18:06	18:34	18:30	17:49	18:39
הונגריה, בודפשט (ק)	7:06	7:15	9:02	9:06	9:45	9:49	10:41	10:43	12:59	12:58	17:50	17:40	18:24	18:13	17:24	18:26
טורקיה, איסטנבול (ח)	6:15	6:22	8:20	8:22	8:58	9:01	9:55	9:57	12:16	12:15	17:16	17:07	17:45	17:37	16:50	17:48

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
יוון, אתונה (ק)	7:36	7:42	9:45	9:47	10:21	10:24	11:19	11:20	13:40	13:39	18:44	18:36	19:12	19:04	18:19	19:15
מולדובה, קשינב (ק)	7:27	7:35	9:23	9:27	10:06	10:10	11:02	11:04	13:20	13:19	18:12	18:02	18:45	18:35	17:45	18:48
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:31	6:33	8:54	8:54	9:24	9:25	10:24	10:24	12:51	12:50	18:10	18:06	18:34	18:30	17:49	18:39
ניו-זילנד, קריסטצ'רץ' (ח)	5:19	5:09	7:57	7:51	8:44	8:39	9:56	9:52	12:48	12:48	19:09	19:18	19:43	19:52	18:58	20:06
נפאל, קטמנדו (ח)	6:05	6:09	8:23	8:24	8:55	8:56	9:54	9:55	12:19	12:18	17:32	17:26	17:57	17:52	17:09	18:02
סין, בייג'ינג (ח)	6:27	6:34	8:33	8:36	9:11	9:14	10:09	10:10	12:29	12:28	17:31	17:23	18:00	17:52	17:04	18:03
סינגפור, סינגפור (ח)	6:47	6:47	9:18	9:17	9:47	9:46	10:49	10:48	13:20	13:19	18:52	18:51	19:15	19:14	18:33	19:22
פיליפ, ורשא (ק)	7:06	7:17	8:54	8:58	9:41	9:46	10:36	10:39	12:51	12:50	17:35	17:23	18:12	18:00	17:07	18:14
פרו, לימה (ח)	5:42	5:39	8:16	8:14	8:45	8:44	9:49	9:48	12:24	12:24	18:05	18:06	18:28	18:29	17:48	18:38
צרפת, ליון (ק)	8:01	8:09	10:00	10:03	10:41	10:45	11:37	11:39	13:56	13:55	18:50	18:40	19:22	19:12	18:23	19:25
צרפת, פריז (ק)	8:15	8:25	10:09	10:13	10:53	10:58	11:49	11:51	14:06	14:05	18:57	18:46	19:29	19:19	18:28	19:32
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:41	5:41	8:11	8:10	8:39	8:39	9:41	9:41	12:11	12:11	17:42	17:40	18:04	18:02	17:22	18:11
קנדה, טורונטו (ק)	7:36	7:43	9:37	9:40	10:17	10:20	11:13	11:15	13:33	13:32	18:31	18:22	19:00	18:51	18:03	19:03
קנדה, מונטריאול (ק)	7:15	7:23	9:13	9:17	9:55	9:58	10:51	10:53	13:09	13:08	18:04	17:54	18:35	18:26	17:37	18:38
קפריסין, לרנקה (ק)	6:54	6:59	9:05	9:07	9:40	9:42	10:38	10:39	13:01	13:00	18:07	18:00	18:34	18:27	17:43	18:38
רוסיה, לובאווטש (ח)	7:31	7:43	9:13	9:18	10:04	10:09	10:58	11:01	13:11	13:10	17:51	17:37	18:30	18:17	17:21	18:32
רוסיה, מוסקבה (ח)	7:06	7:19	8:46	8:51	9:38	9:44	10:32	10:35	12:45	12:44	17:25	17:11	18:02	17:49	16:52	18:04
רוסיה, פטבורג (ח)	7:45	8:00	9:13	9:19	10:12	10:19	11:04	11:08	13:14	13:13	17:42	17:25	18:27	18:11	17:07	18:28
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	6:43	6:52	8:40	8:43	9:23	9:27	10:18	10:21	12:36	12:35	17:28	17:18	18:01	17:51	17:02	18:04
שווייץ, ציריך (ק)	7:48	7:57	9:45	9:48	10:28	10:31	11:23	11:26	13:41	13:40	18:37	18:26	19:06	18:56	18:06	19:09
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:09	6:11	8:35	8:35	9:04	9:04	10:05	10:05	12:33	12:32	17:57	17:54	18:20	18:17	17:37	18:26

(* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התועדויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה. מנהג הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעדנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל-אויב ואורב ולסמים וחיזות רעות בדרך ומכל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלה כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרה בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי וזוגתו רינת שיחיו

לבייב

לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org

בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Biurim.co.il Otzar770.com Chasidut.tv Lahak.org

הרשמה כמנויים
לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

חפשו 'דבר מלכות' בעמדות נדרים פלוס

P.P.
שולם
1949
תל אביב

2 3 0 4 - 3 3 7 7